УКРАЇНСЬКЕ

ДОШКІЛЛЯ

diasporiana.org.ua

"УКРАЇНСЬКЕ ДОШКІЛЛЯ" — книжка для батьків і вчительок дитячих садків. Знайдете в ній чимало виховних матеріялів: пісень, поезій, казок, оповідань, загадок, забав-ігор і т. п. для Ваших малят. Знайдете тут також методичні вказівки, як цей матеріял використовувати у виховній праці з дітьми. Але найважніше, у книжці дуже яскраво підкреслена істина про виїмкову вагу і значення раннього дитинства для виховання повної і щасливої людини і заохота, цю, зрештою не нову, але часто призабуту істину, постійно пам'ятати і її завжди здійснювати у вихованні Ваших дітей.

"Українське Дошкілля" — обильно ілюстроване оригінальними малюнками таких мистців, як Василь Курилик, Мирон Левицький, Василь Кондратюк і Рем, буде не тільки практичним підручником у вихованні Вашої дітвори, але й прикрасою Вашої хати.

Українська виховна мудрість:
Раз добром налите серце ввік не прохолоне.
Нагинай галузку поки молода.
Іван знає те, чого Івась навчився.

УКРАЇНСЬКЕ ДОШКІЛЛЯ

УКРАЇНСЬКЕ ДОШКІЛЛЯ

присвячується

українським діточкам
і матерям.

Гурток Прихильників
Української Дитини

UKRAINIAN CANADIAN PRESCHOOL READER

A SELECTION OF EDUCATIONAL MATERIAL FOR UKRAINIAN FAMILIES AND KINDERGARTEN

Illustrated by

R. Bagautdyn, E. Kozak, W. Kondratiuk, W. Kurelek,
M. Levytsky, H. Mazepa, O. Sudomora, R. Chumak

Edited by Yaroslav Chumak

PUBLISHING HOME „DOBRA KNYSHKA" № 208
Toronto, Ontario, Canada
1977

УКРАЇНСЬКЕ ДОШКІЛЛЯ

ЗБІРНИК ВИХОВНИХ МАТЕРІЯЛІВ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ РОДИН І ДИТЯЧИХ САДКІВ

Мистецьке оформлення:

Р. Баґаутдин, Е. Козак, В. Кондратюк, В. Курилик,
М. Левицький, Г. Мазепа, О. Судомора, Р. Чумак

Редакція: Ярослав Чумак

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО „ДОБРА КНИЖКА" Ч. 208

Торонто, Онт. Канада

1977 р.

ACKNOWLEDGEMENT

It is with a great appreciation that we acknowledge the receipt of financial aid from the Department of State, the Department of National Health and Welfare and the Ontario Ministry of Culture and Recreation (Wintario) for the publication of the Ukrainian Canadian Pre-School Reader (Ukrainske Doshkila).

Children's Care Group

Yaroslav Chumak, Chairman

Printed by
HARMONY PRINTING LTD.
3194 Dundas St., W., Toronto, Ont. Canada M6P 2A3

УВЕДЕННЯ

Книжка „Українське Дошкілля", яку віддаємо ласкавій увазі нашої громади, є збірником виховних і методичних матеріялів для вжитку українських родин і дитячих садків.

„Українське Дошкілля" має завдання допомогти українським матерям і вчителькам у виховній праці з дітьми дошкільного віку.

Вік цей згідно з одноголосною опінією таких психологів і виховників як Ф. Фребель, Ф. Песталоці, П. Піяже, С. Русова і М. Монтесорі має особливе і виїмкове значення для фізичного і духового розвитку кожної дитини, і тому від нього у великій мірі залежить її майбутнє щастя і доля.

Колись наші батьки розуміли вагу виховання у ранньому дитинстві. Доказом цього є між ін. народні приказки:

„Іван знає те, чого Івась навчився".
„Нагинай галузку, поки молода".
„Раз добром налите серце ввік не прохолоне".

Але історичні невзгодини і теперішній добробут довели до призабуття цього розуміння. В наші часи дуже часто мало хто нагинає ті молоді галузки і має час і терплячку для Івасів, що ж дивного, що чимало батьків має поважні виховні проблеми з Іванами.

Наша книжка, „Українське Дошкілля", хоче нав'язати контакт з виховною мудрістю наших батьків, що в щасливий спосіб покривається з науковими досягненнями сучасних учених психологів і педагогів, і пригадати батькам, у першу чергу матерям і вчителькам, декілька призабутих відомостей про дивовижний час чудового і неповторного дитинства.

Отже, по-перше: Діти у віці 1-5 років розвиваються фізично і духово незвичайним темпом. Для прикладу варт звернути увагу тільки на два аспекти: на фізичний зріст і на опанування мови. Коли б батьки зуміли добре покерувати дітьми в тому віці — на світі стало б багато легше жити.

По-друге: Якраз тому раннє дитинство є єдиною нагодою, яку мудрі батьки повинні якнайкраще використати і тим самим запевнити дитині якнайбільше щастя і долі.

Найуспішнішим шляхом до цього є:

а) добрий приклад батьків, учителів і довкілля
б) їхня любов, ласкавість і доброта до дитини
в) постійна увага, терпеливість і передбачливість
г) культурне і життєрадісне довкілля
ґ) відповідний добір школи, забав, іграшок, виховних матеріялів, книжок, малюнків і т. п.

По-третє: Наука психології і соціології постійно розвивається. Відповідальні батьки повинні знати про найновіші її здобутки в тій ділянці і успішно їх аплікувати у своїй виховній практиці.

Наша книжка, крім цих пригадок, хоче послужити українським матерям і вчителькам дитячих садочків достатнім виховним матеріялом для створення атмосфери гармонійної забави. Знайдете в ній чимало пісень, поезій, оповідань, казок, байок, загадок, забав, підібраних і насичених одним бажанням: поширити серця і побільшити розум наших малят, щоб отими кращими серцями і більшим розумом вони колись відчували обов'язок змінити теперішній світ неспокою, бунту і ненависти на світ спокою, толеранції і співжиття.

Усім співробітникам, що ласкаво спричинилися до появи „Українського Дошкілля", висловлюємо щиру подяку.

Зокрема дякуємо Федеральному Урядові Канади, Department of State, Department of National Health and Welfare і Онтарійському Ministry of Culture and Recreation за грошеву дотацію-ґрент, Гурткові Прихильників Української Дитини: О. Бесараб, І. Бойчукові, М. Гасюк, Б. Гошовському, С. Заплітній, Л. Кемпе, Л. Роменові, М. Лавришин, І. Манастирському, М. Максимець, Б. Федчукові, Е. Василів за всесторонню співпрацю у зібранні матеріялів.

Окрема подяка належиться моїй сестрі М. Завадівській за кількарічну працю над зібранням матеріялів.

Наші мистці - ілюстратори, у першу чергу В. Курилик, а далі Е. Козак, Г. Мазепа, М. Ле-

вицький, Рем Баґаутдин, В. Кондратюк і Р. Чумак заслуговують на щиру подяку за їхню таку вартісну працю, без якої наша книжка для дітей не мала би повного значення.

Методичну частину опрацювали: М. Бандера, І. Баєр та Р. Чумак. Це важливе і потрібне доповнення виховних текстів, і воно напевно стане в пригоді і фаховим учителькам дитячих садків і звичайним матерям у їх щоденній практиці з дітьми. За ласкавий вклад у нашу книжку складаємо нашим професіоналісткам у ділянці виховання у ранньому дитинстві сердечну подяку.

Професор Торонтонського Університету, керівник Інституту Студій над Дітьми, д-р М. Грабко зволив написати есей про вагу і значення дошкільного виховання. Дай, Боже, йому здоров'я за його допомогу.

Дякуємо також Редакціям журналів „Наше Життя" і „Веселка" за ласкавий дозвіл використати їхні матеріяли в нашій книжці.

Також наша подяка належиться п-ці З. Кушпета і пані Н. Борис за музичне оформлення пісенного матеріялу, а паням М. Павлишин і Ст. Курчабі за секретарську працю.

Ярослав Чумак

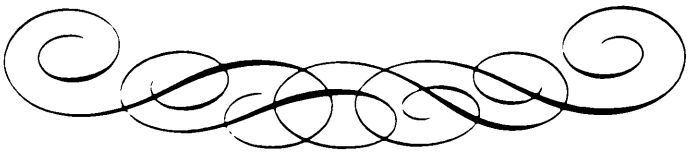

ГОЛОС ДИТИНИ

Окрім поживи дайте мені тепло-сердечність, безпечний спокій і Вашу любов.

Дозвольте втішатися моїми змислами у цьому дивному світі постійних змін.

Дайте мені доволі речей, якими я мала б змогу маніпулювати, їх дотикати, нюхати, слухати, а навіть інколи й ламати.

Дозвольте, у міру моїх сил, сідати, соватись, ставати, ходити, лазити і скакати.

Не ідентифікуйте Ваших почувань і думок із природними потребами мого організму.

Не кажіть, що я співаю, бавлюся чи експериментую „забагато, задовго, зачасто".

Не карайте мене, коли я хвилююся по невдачі, сама ж бо невдача є вже карою для мене.

Говоріть до мене серцем і вашими руками, бо Ваші слова не завжди мені зрозумілі.

Нехай довкола мене живуть гарні-ніжні і лагідні люди.

Нехай царює тут мир — передумова росту.

У Вашій хаті відступіть мені на власність один куточок і частину Вашої уваги і Вашого часу.

Дозвольте мені ставити питання і одержувати чесні відповіді.
Також експериментувати, шукати і досліджувати.

Навчіть мене розуміти і відчувати красу і тішитися-радіти з усього, хоч би навіть і з найбільшої дурниці.

Підтримуйте і заохочуйте мене до праці, навіть і тоді, коли я ще роблю сотні помилок.

Будьте терплячі до мого безладдя, я ж бо є тільки дитиною і учнем.

Надайте і мені частину відповідальности, вимірену до моїх сили і зросту.

Навчіть мене брати участь у забаві, зайнятті і нагороді.

Уважайте на мої забави і з них зміркуйте, як даватиму собі раду із життям і його труднощами.

Коли загадаєте мені зробити це або те, скажіть також — як і чому?

Учиніть усе, щоб я відчувала свою важність і потрібність для Вас.
І своє місце у плянах нашої родини.

Будьте для мене зичливі й льояльні, щоб я навчалася відплачувати іншим тим самим.

Покажіть, як дотримувати обіцянки.

Не трактуйте мене як немовля, коли я хочу рости і бути великою.

Нехай ніколи не лякаюся утратити Вашу любов.

Не накидайте мені Ваших переляків і острахів.

Допоможіть мені зрозуміти ріжницю поміж фікцією і дійсністю.

Навчіть мене рівноваги, коли попаду в гнів, але не лякатися гніву, коли він є виправданий і висловлює силу.

Допоможіть мені помалу перемагати біль і марні забаганки. І тішитися майбутніми радощами.

Невідомий англійський автор. — Переклав Я. Чумак

ЗБРОЯ І ЩИТ

Де всіх і завжди критикують —
Там вчать дітей... вередувать,
Батьки ж де явно ворогують,
Це заклик їм — бешкетувать.

Хто із дитини робить смішки —
Цей вчить боятися... життя,
Коли ж вибачливий хоч трішки —
Терпець вестиме до пуття.

Жартуй, коли дитині сумно,
Вливай надію до життя,
За успіх похвали розумно —
За дбання більшого знаття.

Живіть в дитині всі чесноти —
Її бадьорить щирість ця —
Росте в дитині й гін охоти
І дяка й віра до Творця!

Обстань, хто діти щиро любить,
За людську гідність скрізь і знов,
Щоб доріст наш ростить, голубить...
Тут зброя й щит — свята любов!

За Невідомим — Л. Р.

ОСІНЬ

„Осінь, осінь, лист жовтіє"

Пожовтів і гарбуз
і очима зажуреними
глядить на жовту осінь.

Стеляться листочки
На доріжки,
Наче килимочки
Попід ніжки.

Скаче зайчик по загоні,
Плеще в лапки, мов в долоні.

ОСІННЯ КАЗОЧКА

Є на світі мама —
Осінь золота.
Трьох синочків має
Славна мама та.
  Тих синочків знає
  Кожен, діти, з вас.
  Кожен їх згадає,
  Як приходить час.
Наш Івась маленький
Знає всіх підряд:
Вересень і Жовтень
Та ще й Листопад.
  Вересень, мов мама,
  Всіх дітей збере,
  Вдягне їх і взує,
  В школу поведе.
Жовтень візьме пензель
І барвисті фарби,
Всі дерева в лісі
Розмалює гарно.
  Листопад холодний
  Всіх вітрів скликає
  І чудове листя
  З дерева зриває.
Падають листочки,
Падають всі вряд.
Осінь вже надворі...
Місяць листопад.

Марія Стратієнко

ЛИСТЯ

З листя золотого ми вінки сплітали,
Листок до листочка гарно добирали:
Липове — жовтеньке, з клену —
  червоненьке,
З білої берези листячко кругленьке . . .

Н. Бурик

ТРИ СИНИ

Ішла собі осінь тиха,
осінь тиха, Василиха.
Полем, полем, ген межею
три сини ішли за нею.

Перший Верес Сень у саду
господарив: винограду,
грушок, яблук та горіхів
назбирав повніські міхи.

Другий, Жовтень, був мистець,
носив з фарбою горнець;
малював все замашисто
на червоно-золотисто.

Третій, Листопад, раненько
попрощавши рідну неньку,
підкрутив завзято вуси
і пішов десь в Усусуси...

◇

ОСІНЬ

Осінь щедра та багата
Встала на світання.
Роздає усім на свята
Дорогі убрання.

  Йде до саду, йде до гаю,
  Мокне, мерзне на дощі,
  Липи, клени одягає
  У багрянцеві плащі.

І калині й горобині
Принесла дари осінні,
Нате вам коралі,
Наряджайтесь кралі.

  Хай усюди, хай усюди
  Буде гарно на землі,
  Хай красі радіють люди
  І дорослі і малі. □

ПРО ЩО ШУМІВ СТАРИЙ КЛЕН

Зашумів наш старий клен,
Листя опадає,
Кольористим пір'ячком
В повітрі кружляє.
М'яким килимом пахучим
Стеляться листочки.
Плачуть: "Як ти житимеш
Без твоїх синочків?"
Клен на те їм повідає:
"Не плачте, кохані!
Виростуть нові, зелені
У пору весняну!
А тепер ви будете
Землю укривати,
Щоб під снігом в зимі лютій
Не замерзла мати.
Бо земля в собі ховає
Всі живі тваринки —
Хробачка, жучка, комашку
І різні рослинки".

Ніна Наркевич

ХОДИТЬ ГАРБУЗ.

Народня пісня.

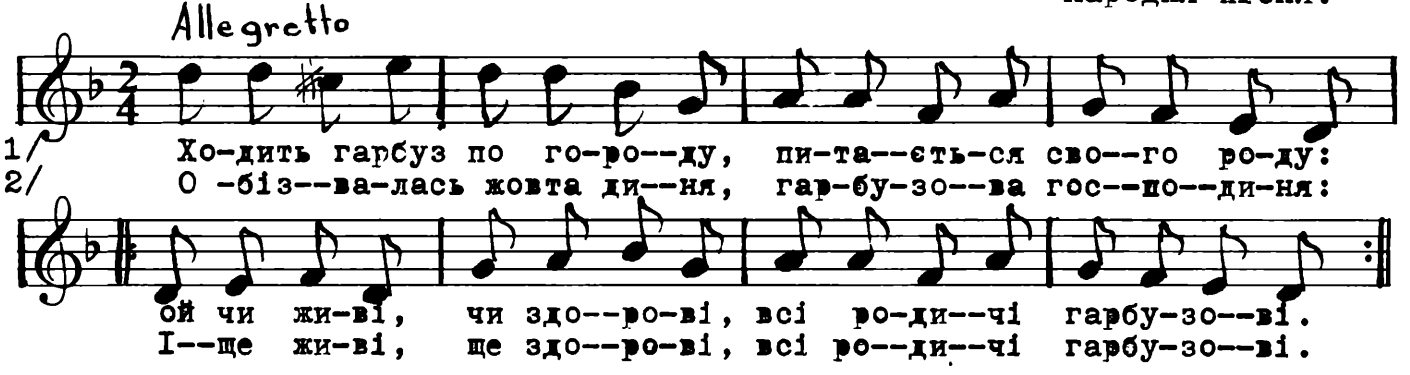

Обізвались огірочки, гарбузові сини й дочки:
Іще живі, ще здорові всі родичі гарбузові.

Обізвались буряки, гарбузові свояки:
Іще живі, ще здорові всі родичі гарбузові.

Обізвалась бараболя, а за нею і квасоля:
Іще живі, ще здорові всі родичі гарбузові.

Обізвалась морковиця, гарбузовая сестриця:
Іще живі, ще здорові всі родичі гарбузові.

Ішла собі осінь тиха...

ДЯТЕЛ І ДУБ

Підлетів Дятел до Дуба.

— Тук-так-так, здоров був, Дубе!

— Здоров, Дятлику! Чом же ти з іншими птахами у вирій не відлетів?

— А навіщо мені відлітати? І тут харчу вистачить. Ось у тебе під корою... тук-тук... короїдів... тук-тук... скільки...

— А морози?

— Що морози? Я їх не боюся! Було б узимку вдосталь комах у повітрі, то й ластівки б від нас не відлітали. Було б зерняток досить на снігу, — і зяблики тут би зимували. По гілляках... тук-тук... так настрибаєшся та між дерев налітаєшся, що аж гаряче стане.

— А вночі?

— Для ночівлі в мене є тепле дупло. Підлога й стінки в ньому мохом застелені. І спати добре, і від негоди сховатися можна. А от ти, Дубе, як перезимуєш? Листя он холодний вітер увесь час шарпає, і на гілля всю зиму студінь така.

— Аге ж, листя у мене вже відслужило свою службу. Більшість листків попадали, а сухе, мертве висить. На гіллі й на стовбурі я кору втеплив, у стовбур і в коріння запаси відклав. Мені не багато треба. Ти літатимеш, а я вдень і вночі спатиму цілу зиму.

— А ти не помреш?

— Ну, що ти! Навіть дихатиму. Бачиш, плями на гілках?

— Бачу, бачу!

— Крізь них я злегка дихаю. А коріння моє у глибині, де земля не промерзає ніколи, посмоктує водичку потрохи навіть і взимку. Пристосувався я до всього. Перезимую! А ти навідуйся до мене. Багато всякої комашні лазить по мені влітку.

— Так, так. І зараз по щілинах сидять. Тук-тук... Навідаюсь, навідаюсь.

— Та синичок, будь ласка, до мене надішли, щоб найтонші гілочки оглянули. Не очищать узимку мене від комашиних яєчок та іншої нечисти, зустріну я весну весь загиджений.

— Надішлю, не турбуйся. Спи спокійно!

— Я вже засинаю, друже мій!

Л. Крюкова

ХАТИНКИ

Хуртовина. Лютий вітер
Колихає змерзлі віти...
Де подітись? Де загрітись?
Поспішає мишка в нору.
Заховався жук під кору.
У затишному дуплі
Вивірка живе в теплі.
Зайчик — як уже там міг —
Під пеньком приліг у сніг.
Жабки у ставку давно
Десь зарилися на дно...

Навіть киця-воркотуха
У кімнаті щулить вуха
І взяла собі у звичку
Грітися . . . у черевичку.

Як то добре у цю днину
Кожний має вже хатину.

М. Щербак

ЗАГАДКА

Невидимка ходить в гаї,
Всі дерева роздягає.

(Осінь)

ОСІНЬ

Надворі дощ, вітер, холодно. А в дитячому садку тепло, гарно, затишно. Петрусь награвся, захотів подивитися, що робиться надворі. Підбіг до вікна. А під вікном хитається від вітру велике дерево. Ось зараз гілками до шибки дістане. Гілки вже голі, без листя. Тільки біля самого віконця один листочок коливається, наче в дитячий садок проситься. Побачив його Петрусь, закричав:

— Дивіться, який листочок червоний!

Підбігли діти, а сильний вітер налетів, гілку труснув, листок зірвав і поніс. Після обіду дощ пройшов, вітер ущух. Одяглись діти тепло і вийшли у сад.

У сірому небі над голими деревами ворони каркають, кружляють. На вологій доріжці лозинки, гілки валяються, а внизу, під деревами, строкате листя всю землю вкрило. Шарудить листя у дітей під ногами. Збирають його діти.

Шукають найгарніше — жовте, брунатне, строкате. Петрусь червоний листочок відшукав, може, якраз той самий, що на гілці хитався, в дитячий садок просився. Всякого листя багато. Тільки зеленого діти знайти не можуть. Зеленого листя нема.

Це — осінь.

ОСІННІ ТАНЦІ

Вітер взяв сопілку в руки:
"Ду-ду-ду!
Хто зі мною потанцює
У саду?"

Захиталися жоржини:
"Може й ми!
Тільки ти нас над землею
Підійми!"

"Шкода часу, — вітер каже, —
Підіймать!
Видно, вам не доведеться
Танцювать!"

Тут як зірвуться листочки
Із дубка,
І з вербички, і з берези,
Із кленка, —

Хто червоний, хто жовтавий,
Хто рудий,
А хто трішечки зелений —
Молодий.

Як закрутяться у танці
Угорі,
І низенько над землею
У дворі!

Вітер кинувся за ними:
"Ой, ду-ду"
От хто вміє танцювати
До ладу!"

Катерина Перелісна

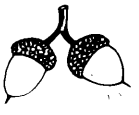

ЖУРАВЛІ ЛЕТЯТЬ

Журавлі летять, курличуть,
Шлють останнє "прощавай"!
Літечко з собою кличуть,
Забирають в теплий край.

Ох, як жалко мені літа
І журавликів моїх!
Та не буду я тужити,
Бо весною стріну їх. □

Хай усюди буде гарно,
Буде гарно на землі!

ПАНАС.

Сл.і муз.М.Завадівської

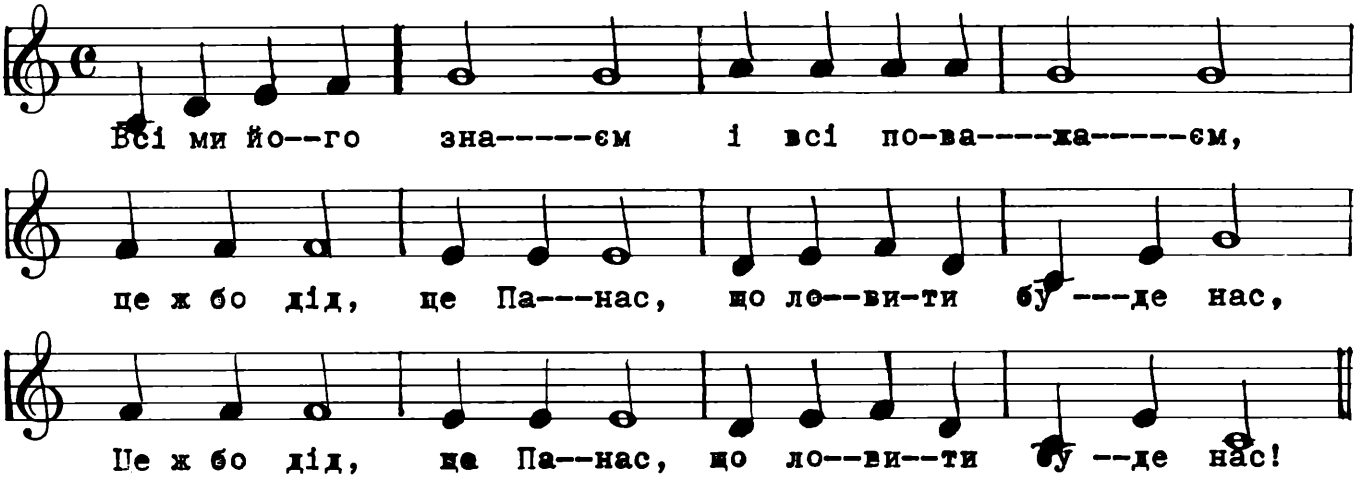

ПІСЕНЬКА ПРО ПАВЛИКА.

Муз.Костецького.

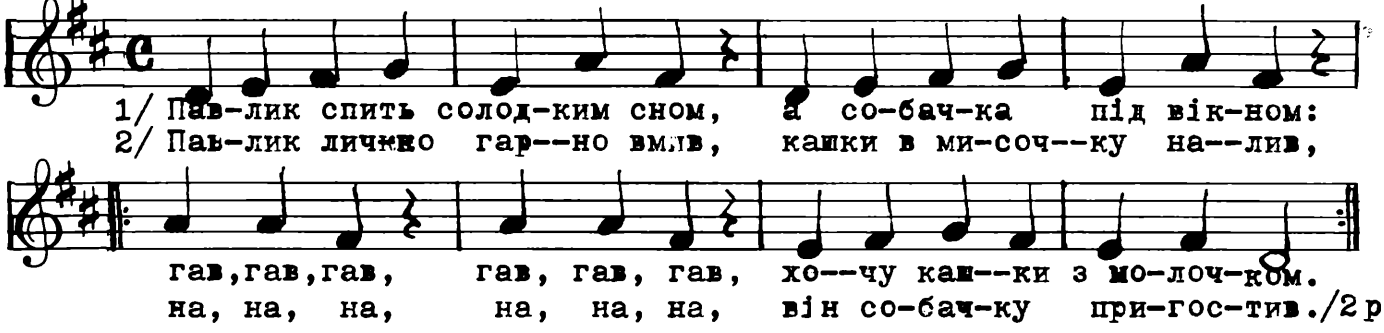

МИЮ ОЧКА.

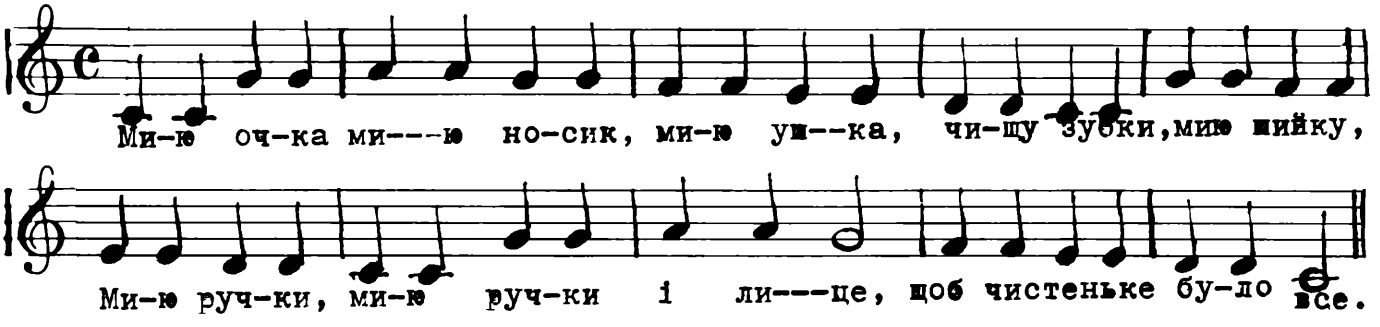

ЛЕТЯТЬ У ВИРІЙ...

Івась багато спостерігає. Не оминула його уваги і подія відлету птах у вирій. Виструнченим ключем пролітали журавлі. Вони відлітали в теплі, південні країни. Дідусь сумно хитав головою, махаючи у такт помахів крил своїм крилатим улюбленцям. А Івасик не переставав допитуватись:

— А лелеки вже відлетіли?

— О, так, дитино! Вони вибираються від нас уже з кінцем серпня.

— Чому ж так швидко нас залишають? — допитувався.

Дідусь усміхнувся і почав:

— Перед ними далека, далека дорога. Лелеки відлітають аж до Південної Африки. Це буде 10 тисяч кілометрів.

— А зозулі також відлетіли вже? — продовжував розмову Івась. — Я ніколи ще не бачив як відлітають зозулі. Чи вони відлітають з лісів, садів і тому невидко.

— Зозулі відлітають одинцем і дуже високо. Тяжко їх запримітити. Ось ластівки, лелеки, журавлі летять громадами, з великим криком покидають нашу землю ластівки, журавлі — сумовито ділився своїм знанням з Івасем дідусь.

— І як вони можуть так далеко літати кожного року. Чи вони не томляться. Розповідайте, дідусю, все, що знаєте про вирій і тих наших птах — просив далі хлопчик. А дідуся двічі просити не треба:

— Птахи відпочивають. За дня летять, а вночі відпочивають. Хоча така птаха як слуква летить уночі. Слукви зимують у південній Европі, або в північній Африці, там, де є тепліше, ніж у нас. Там осідають теж ластівки, коси, жайворонки, качки й журавлі. Деякі птахи призвичаєні до зими. Вони залишаються у нас зимувати.

— Ой бідні! — жалував Івась. — Що ж вони їдять?

— Треба їм помагати, опікуватися ними — повчав дідусь. Треба сипати їм зерно, кришки, а також будувати зимові гнізда-хатинки.

Івась усе запам'ятав і розповів усім дітям. Це була дуже цікава розповідь. Діти вирішили виготовити домики для птах і стати приятелями і знавцями життя птах, яким є Івасів дідусь.

Уля

У ЛІСІ

(Звірі готовляться на зиму)

Ух! як зимно! Прокинулася маленька вивірка, дивиться, а лісовий струмочок льодом вкрився, замерз. Значить незабаром прийде зима і падатиме сніг. Треба братися до роботи. Весело вивірка стрибає цілий день по сосні, на ялицях, наче пустуючи. Та ні, не грається вона, а збирає собі запаси на зиму. То назбирає собі шишок з насінням, то горішків ще найде.

Стриб, стриб! Скік, скік, іде. Старий вже ведмідь, великий і грубий. А стара ведмедиха вже налагодила леговище, вистелила листям, сіном для малих, а він ще собі походжає і дивиться чи нема біля них людських слідів, щоб не прийшлося зимове мешкання зміняти.

Пішов собі далі старий ведмідь, пострибала далі вивірочка. Перебігла ско-

ренько повз старезне дерево, де жила, де жила сердита, круглоока сова. Сова ховала в дупло мертві мишенята, вона теж не засипляла на зиму. Стрибає вивірка і всюди бачить, як працюють, готуються до холодних днів звірі. Ті лагодять житло, щоб де переспати в нім зимою, інші збирають запаси харчів.

Вивірка не засне, гризтиме вона горішки і шишки ялинові, а тепер тепле футро буде її гріти. Не засне зайчик, лисичка. У снігову заметіль ходитимуть лісами голодні, сердиті вовки.

Ось вже паде сніг... Ух як зимно!

Голодно і холодно у лісі зимою. Та нічого. Вже ж виживуть.

ОСІННІ ВІНОЧКИ

Летять, летять листочки
в саду в усі куточки.

Летять, летять, кружляють
і землю застеляють.

Гарненькі килимочки
лягли в усі куточки.

Летять листки барвисті,
червоні й золотисті.

Ловіть оті листочки,
сплетіть собі віночки.

НА ПРОГУЛЯНЦІ

Тато вогник розпалив,
Нам ковбасок накупив.
На дротах печем ковбаски
І їмо, аж чути ляскіт.
Вогник тільки блись і блись.
То печім і їжмо смачно,
Тільки все робім обачно,
Щоб не попектись! □

РУБАЧІ

— Діти, збираймося в ліс — сказала тітка Наталя. — У ліс, у ліс, — раділи діти. Зібрались старші діти і пішли. Чують недалеко, як глухо щось стукає. Підійшли ближче. На галявині були робітники. Вони рубали сокирами дерево з одного боку і воно падало на землю. Тоді з нього обрубували гілля і складали на велику купу, а дерево без гілля відволікали на другу купу.

Підійшли діти до робітника, що рубав дерево. А тріски так летять на всі боки. — Відійдіть діти, а то дерево зараз падатиме, — сказав робітник.

Діти відійшли. І незабаром дерево затріщало, застогнало й упало на землю. сіли робітники спочивати і діти біля них. — Нащо ви рубаєте, дядю? — спитав Михайлик робітника.

— А як же, треба людям хати будувати. Отож ми й нарубали рівного дерева. А треба й дощок, то з грубого рівного дерева напиляють дощок.

— А з гілля що роблять? — спитали діти.

— Велике гілля на дрова піде, а з дрібного огорожа буде. Он з тих берізок зроблять голоблі до возів, а з дуба колеса. А з тієї липи так он що робитимуть: здіймуть з неї кору, під корою в неї грубий луб. Здеруть той луб і намочать у воді. Коли луб вимокне, то з нього легко надерти довгі жовті стяжки. Це лико. З лика тчуть рогожі, личаки роблять.

Діти слухали, як робітник розповідав. А потім робітник устав і пішов знову рубати, а діти з тіткою Наталею пішли домів.

ЯК КАРЛИК ШУКАВ ЗА ТЕПЛИМ КОЖУШКОМ

Прийшли гострі, осінні вітри і надходила зима. У невеличкій, карликовій хатинці холодно, його маленькі ручки і ніжки зимні і він постановив за всяку ціну роздобути на зиму кожушка. Тихо, тихенько попід кущиками ожин перейшов, два грибки наступив, на мохові присів і став думати. Вилізла з нори миша, станула дибки і на карлика задивилася.

— Дай мені мишко, — каже карличок, — своєї м'ягенької шкірки на кожушок.

— Та я б рада, приятелю, — відповідає вона, — та моя шкірка куценька, буде тобі хіба на одну рукавицю, краще поспитай у кого іншого.

Біг стежечкою зайчик. — Зайчику, панібратіку, — каже карличок, — дай мені своєї шкури на зимовий кожух.

— Я б і дав, — каже зайчик, — та моя шкура невеличка, на два рукавці лише стане. — І побіг далі.

Десь не взявся лис-хитрун, поклонився карликові і сказав:

— І я б радий моє футро тобі на кожушок дати, та з нього були б лише плечі і два передки.

А де ж решта? — зажурився карличок. Що йому діяти? Зима іде, а в нього нема зимової одежі. А на тому дереві, під яким сидів карлик — жила сова, мудра, премудра птаха.

— Пощо тобі, — каже, — маленький чоловічку, шкірку з звірят знімати, ворогів собі робити? Піди краще до ткача-павука, хай тобі зробить не кожушок, а вовняний кабатик.

Так і сталося. Виткав павук карличкові грубого, теплого кабатика з овечої вовни. Горобчик вигаптував узори нитками з бабиного літа, сорока білобока виплела каптурці і рукавиці — звірятка раді і карликові тепло.

Іванна Савицька

КАЗКА ПРО РОЗУМНИХ КОМАХ І ПРО МЕТЕЛИКА-НЕРОБУ

Пройшло літо, наступила осінь. Зів'яли квіти на ланах, відлетіли у теплі краї пташки. Тихо, сумно стало в лісі.

Зібралися одного разу всі комахи на лісній полянці. Стали думати, якби воно краще зиму перебути. Думали-думали, — кожне своє казало. — ледве не посварилися. А великий чорний Жук-Короїд все мовчав, тільки довгий чорний вус підкручував. Нарешті, як всі вже наговорилися і замовкли, він почухав лапкою крильця і сказав:

— А я пропоную таке: збудуймо собі хатку, та й житимемо в ній цілу зиму. Тоді ні сніг, ні вітер, ні мороз нам не будуть страшні...

Всі комахи зраділи і відразу ж вирішили так і зробити. Тільки великий Метелик з яскравими крильцями зневажливо скривився і сказав:

— Не хочеться мені брудити своє чудове вбрання! Я не буду будувати ніякої хатки...

І полетів собі в ліс, залитий золотим соняшним світлом.

А комашки дружньо взялися до праці.

Мурашки дошки носили, Жуки-рогачі збивали ці дошки, Гусінь глину місила,

Мухи стіни вапном білили, Хрущі дах стелили, Бджоли в пивницю мед носили, а Комарик сів на пеньок та як заграв на скрипочку — так ноги у всіх до танку і запросилися. Грає, а сам підспівує:

Гей, росте, росте, дімочок,
Гарний, білий як віночок.

Не встигли комахи й озирнутися, як була вже хатка готова. Та така гарна, що й не надивитись.

І почали всі комахи в ній жити.

А сонечко посвітило-посвітило, та й сховалось за хмари. Подув холодний вітер, пішов дощ.

Сидять комахи в чистенькій кімнатці, — хто часопис читає, хто в шахи грає, а хто слухає, як Комарик з Коником у співах змагаються.

Стукає дощик у вікно, сидить Бджілка коло вікна, панчішку плете. Аж раптом бачить — вилітає з лісу Метелик. Мокрий, облізлий, — де й поділося його розкішне вбрання. Побачив він хатку — і мерщій до неї. Стукає в двері, проситься:

Впустіть мене погрітися,
Хоч трошки обсушитися...

Всі комахи засміялися, а Жук-Короїд спитав:

— Впустимо його, чи ні? Він тепер розумніший буде, має научку!

Всі комахи згодилися і впустили до хатки Метелика. А він і справді після цього вже ніколи не пишався своїм розкішним вбранням, а працював разом з усіма.

Ніна Бурик

ВАСИЛЬКО ЙДЕ ДО САДОЧКА

Біжить, поспішає Василько до садочка. А вітер за ним і напроти нього то збоку, то здолу пустує, спиняє, зриває шапочку з голови, розвіває волоссячко, звалює з ніг.

"Чекай, чекай, вітрику! Як буду вертатися назад, побачимо, хто сильніший! От стану на одному місці і не зрушиш мене. А тепер спішуся, змагатися з тобою нема коли".

Ось ще перейти попри церкву, а там уже садочок. Іде Василько попри дерева, а вони шумлять, гуторять, кивають гілочками. "Здоров, Васильку, добрий день, добрий день!

Хитнуть гілочками, а листячка багато, багато злітає довкола. Ось на голову, на шию, на рамено, в очі і довкола на траві повно його нападало. Летить, крутиться, танцює. Під ногами шелестить. "Нас багато, нас багато. Ми злетіли, щоб землю прикрасити, щоб діти нами бавились, нас оглядали, збирали, пізнавали, що осінь уже навкруги. Встелимо ми травичку в садах, щоб, як настане зима, морози, сніги, вона не змерзла. А в лісі нами встелять свої хатки на зиму всі бурмили-ведмедики, вивірки; тепло їм буде".

І Василькові пригадалася казочка про золотий листочок, як мандрував він далекими шляхами, полями, як заприязнився з Любцею. Вона мала його у своєму зошиті із засушеними квітами, а листочок розповідав їй часто про свої пригоди.

"І я назбираю собі листочків, сховаю, буду рисувати їх, такі гарні, — а це, може, котрий стане мені приятелем і розповість про свої пригоди".

Василько вдоволений, веселий, з ли-

стям у волоссі прибіг до тітки у садочок.

"Тітко, правда, що осінь вже прийшла? Бачиш, я маю золоті листочки і я вже бачив, як летіло "бабине літо"! Підемо, підемо на прогулянку, наловимо багато "бабиного літа", назбираємо листя, може, побачимо зайчика", — закричали діти.

А тітка втішена радістю дітей, усміхнена, вдоволена, гладила діточок по голівках і казала:

"Підемо, діти, підемо по сніданку на прогулянку в поле, у садок, назбираємо собі осени, як і Василько.

ЯК ЗВІРЯТКА РЯТУЮТЬСЯ ВІД ГОЛОДУ?

Зима заволікла все кругом своїм сніговим покровом. Юрчик і Богданчик дивляться у вікно.

— Мамусю, мамусю! — кричать, — подивись, що то за пташки посідали на ялинці?

Мама підійшла до вікна, подивилася й каже:

— То, діти, синички, які живуть тут, у нас.

— А чому вони не відлітають у вирій? — питає Юрчик.

— А чому їх так багато? — питає Богданчик.

— То, діти, вам краще скаже дідусь. Ідіть до нього.

Діти побігли й засипали дідуся рядом питань. Як зимують синички, білочки, зайчики, що їдять зимою пташки, лисички, куди відлітають лилики?

— Чекайте, діти, не все зразу. От почнемо від птахів. Всі птахи, які живляться комахами, як ластівки, мухоловки, інги й інші, мусять від нас відлітати, бо зимою комах немає і вони загинули б від голоду. Лишаються лиш ті пташки, що можуть собі знайти поживу зимою. Вони їдять зернятка та те, що зимою можуть знайти. От, наприклад, більшість синичок лишаються зимувати. Вони держаться в садах, парках, у старих будовах, ближче людських осель. Там вони весь день порпаються і знаходять хробачків і жучків, що сховались під корою дерева і там зимують. Шукають також зерна, що часом розсипане. Будуть їсти крихти від хліба, шкірку від солонини, куснички м'яса при костях, вичистять кожну пушку, де були м'ясні консерви. Словом, їдять усе, що їм попадеться на очі. Горобці — то вже так привикли до людини, що їх повно в цілому світі. Вони все знайдуть поживу, чи коло хати, чи на смітнику.

На полях лишаються куропатви. Правда, вони до людей не наближуються, бо знають, що люди їх вбивають. Але природа наділила їх одною прикметою: взимі наростають їм довгі пазурі. Тими пазурями вони зручно відгрібають сніг і знаходять під ним зерно. Їх поживою є також дикий виноград.

— А куди відлітають інші птахи? — питає Юрчик.

— Кожен рід птахів має другу, тимчасову батьківщину. Летять туди, де знайдуть собі доволі поживи. От наші бузьки летять до Туреччини. Там їх повно. Вони, як у нас, живляться там жабками, слимаками, маленькими гадинами й ящірками. А лиш почують, що в нас весна, кидають чужину і летять до своєї Рідної Землі. Збираються громадами і перелітають моря і ріки. Вертаються до тих

місць і до того господаря, де були перед тим. Ніколи не помиляться. Якщо якийсь бузько не повернувся, то знак, що згинув у дорозі, або десь пропав.

— Пташки відлітають, а що роблять звірятка зимою? — питає Богданчик.

— Звірятка то інша справа. Одні, як наприклад, ведмідь, ховаються в якийсь-небудь куток-ґавру й там деревеніють. Вони неначе засинають і сплять до часу, коли прийде знову тепло і ситі дні. З осени вони добре наїдаються, грубнуть, роблять запас товщу під шкірою і та сить іде їм на зимову поживу. Всі звірята, що засинають, лежать нерухомо, серце в них ледве б'ється, кров кружляє поволі й вони не потребують їсти поживи, маючи запас товщу у тілі. Інші звірята знову роблять великі нори, устелюють їх м'якою соломою, вхід до нори затулюють глиною й там, досить глибоко під землею, сплять до весни. Деякі звірята час від часу зимою прокидаються й живляться запасом поживи, що її придбали літом. Такими дбайливими є хом'яки. У них повна нора зерна й вони голоду не бояться.

— А куди відлітають лилики? — питає Богданчик. — Вони ж живляться комахами.

— Це правда, що комахи — їх одинока пожива. Однак крила в них дуже слабенькі. Лилик не залетів би в чужі краї. Вони теж з літа добре наїдаються, грубнуть і коли вже комах бракує, загортаються в крила, причіпляються ногами і зависають вниз головою десь у старих будовах, у стодолах, на піддашшях. Сплять аж до весни.

— А як зимують жабки? — питаються внучата.

— З жабами чиста кумедія. Коли холодніє, одні з них залазять у намул, другі ховаються в ямки і там засипають. Але відомо, що буває й так, що жабки замерзнуть у воді. А коли лід розтопиться, то вони відживають так, начебто нічого з ними й не сталося. Вужі й ящірки ховаються в дупла дерев, під каміння або в мох і там зимують. Часом окремо, а часом по кілька штук разом. Як попадеться.

— Риби зимують у воді. Коли вода замерзне до дна, то й риби замерзають, а потім відживають. Правда, не всі оживають. Гинуть старі та слабі, а більшість їх знов починає своє трудяще життя. Шукають поживи, ростуть, розмножуються і тішаться Божим світом.

Л. Бачинський

НЕ ДАРМУЙТЕ, ЗВІРИКИ

Не дармуйте, звірики, не дармуйте,
Щоб було що взимку їсти, заготуйте!

Ти, їжачку, яблука носиш у хатку?
Матимеш взимі узвáру подостатком.

Виберіться, вúвірки, по горішки,
Щоб взимку не голодали ані трішки.

ПОЛЬОВА МИШКА

Жила руда мишка
У полі,
Колосочків мала
Доволі,
Зерно по зернині
Тягала,
У глибоку нірку
Ховала.

Не боялась мишка
Нікого,
Назбирала пуху
М'якого,
Настелила в нірці
Перинку,
Щоб було де спати
Узимку.

К. Перелісна

Ми є діти українські,
Український славний рід,
Дбаймо щоб про нас маленьких
Добра слава йшла у світ.

ДО САДОЧКА!

Авт на вулиці без ліку —
гуркіт, галас, шум великий.
Ми ж ідем уважно боком
то поволі, то підскоком.
Ми минаємо крамниці,
де є лялі білолиці,
де ракети, літаки,
де бляшані вояки.
Все минає дітвора —
До садочка їй пора!
До садочка всім нам час,
Бо садочок — перший в нас!

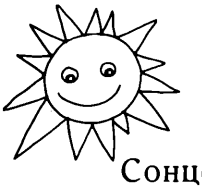

СОНЦЕ ВСТАЛО

Сонце встало дуже рано,
Усміхається до нас,
А дітей мала громада
Йде в садочок перший раз.
Всі голівки вмиті, чисті,
Ясні, білі сорочки,
Черевики променисті,
В торбі гарні книжечки.

◇

НАША КОЛОМИЙКА

Гей, ходжу я до садочка,
Де дітей багато,
І так мені веселенько,
Мов в велике свято.
Співаємо, танцюємо,
Рисуєм, гуляєм —
Хоч надворі дощик сіє,
Про те ми не дбаєм.
Хоч надворі вихор віє,
То яке нам діло? —
Ми сонечко намалюєм,
Щоб в садку нас гріло.

Р. Завадович

ЧИ НЕ ТРЕБА ЇЙ ДО ШКОЛИ?..

Білка-вивірка смішна —
Розважає нас вона:
Покладем горішки в шапку —
Простягає в шапку лапку,
Сяє очками від втіхи,
Як бере собі горіхи!..
Та не вміє рахувати,
А як кинеться ховати,
То не знає, де шукати!..

Білка-вивірка смішна —
Розважає нас вона:
Завтра прийде знов до шапки
І простягне в шапку лапку,
Щоб горішків наховати
І... забути, де шукати!
І отак щодня вона, —
Ну, скажіть, чи не смішна?

(Так і видко, що у школі
Не була вона ніколи!)

Леонид Полтава

◇

НОВАК

У садку є новачок,
Ми звемо його Мовчок.
Адже він весь день мовчить
І не хоче їсти й пить.
Потім він до гурту звик —
Разом з нами: скік та скік.
Їсти став і розмовлять,
Танцювати і співать.
Він — Петрусь, а не Мовчок,
Наш хороший новачок!

О. Б.

ВЕСЕЛО!

Дуже весело в садочку —
Там багато діточок:
Є у нас там у куточку
Кухня й спальня для ляльок.

Ми все миєм, прибираєм,
Чистим посуд залюбки,
І прасуєм, підмітаєм,
Щоб не гнівались ляльки.

А навпроти нас крамниця:
Хлопці все там продають,
Повно краму на полицях,
Що замовиш — привезуть.

Гість у дім — це Бог у дім!
У садочку нашім цім
Піснею вітаєм вас,
Просим, просимо до нас!

Ми вітаєм всіх гостей,
Хто кохає нас, дітей,
Хто нам приятель усе,
Щирий усміх нам несе.

Просим, просимо зайдіть,
У садочок загостіть,
У садочок — зелен-гай,
Де малятам жити — рай!

Л. Гадай

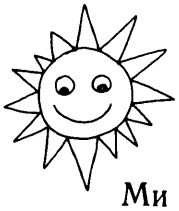

ГРА — "ПО РІВНЕНЬКІЙ ДОРІЖЦІ"

Діти сидять на стільчиках з однієї сторони кімнати. Тоді стають одне за одним у колону і йдуть на прогулянку під ритмічно проказувані слова:

Рівненькі в нас доріжки,
Раз, два, раз, два...

Останні слова повторити 8 разів. На слова:

По горбочках, по горбочках,

діти стрибають на обох ногах.

В яму — бух! (присідають)

На слова вчительки — "Вилізли з ями" — діти проказують — "Ух, ух, ух!" і випрямлюються.

Після двох повторень цілого тексту вчителька, а за нею діти проказують:

Рівненькі в нас доріжки,
Втомились наші ніжки.

Діти йдуть одне за одним на слова:

Ось там дім —
Живемо ми в нім,

біжать до своїх стільчиків і сідають на них, відпочивають.

Вказівки до гри: спочатку вчителька показує, як треба стрибати на обох ногах, присідати. Діти повинні виконувати рухи разом, до слів. Під час ходьби одне за одним не відставати і не бігати вперед.

МИ ІЗ БРАТІКОМ

Ми із братіком Романом
Встали дуже рано.
Милом мили руки й ніс,
Хоч щипало нас до сліз,
Але ми не плакали:
Нам тепер нема коли.
Мама каже: — Ой синочки!
Тато каже: — Ну, орли!

Тож недаром у садочок
Нас учора прийняли.

Як то гарно, як то мило,
Як в садок приходять діти,
Всі зачесані, обмиті
І чистенько приодіті.

ЯСОЧЧИН САДОК

За вікном сьогодні вітер, вітер, — аж в кімнаті чути, як гуде. В дитячий садок пішли всі діти, а маленька Ясочка не йде.

Наша Яся нині трохи хвора, все кахика й носик витира. Застудилась, мабуть, Яся вчора, як ліпила бабу дітвора.

На роботу вже поїхав тато, мама вийшла — й довго щось не чуть...

Може, Яся буде сумувати? Може, слізки рясно потечуть? Ні! Ясюня не така вдалася! В неї досить іграшок, ляльок. У своїй кімнаті наша Яся улаштує власний свій садок.

Діти будуть — лялька та ведмедик, та конячка сіра без сідла, і собачка Бум така кумедна, що угору вухо підвела.

Ще Ясюня посадила й кішку. А вона стрибнула у куток!

— Ну й сиди собі сама під ліжком, не візьму тебе я в свій садок!

От усі в кутку біля канапи посідали.

— Тихо, не шуміть! А чому в ведмедя чорні лапи? Мабуть, вранці їх забув помить? Зараз я будинок вам збудую із великих татових книжок і обідом добрим нагодую — дам цукерки вам і пиріжок... А тоді візьму цікаву книжку, покажу своє знайоме "о"!

Яся певна, що ведмедик Мишко хоче знати літери давно.

Потім Яся хусточку розстеле на вовняним теплім килимку.

— Ну, лягайте, діточки, в постелю! Треба відпочати у садку!

У куточку сплять слухняні діти: і ведмедик з лялькою, і кінь. За віконцем виє вітер, а в кімнаті тиша і теплінь.

От і мама двері відчинила і на руки Ясю підійма.

— Ой, яка ж у мене доня мила, що так добре грається сама!

Наталя Забіла

ЛІСОВА ШКОЛА

Школа, школа лісова:
Пані вчителька — сова,
Учні — звірики-малята
Вчаться пильно і завзято.
Лисеня мале, хвостате
Вже уміє написати
Наймиліші з всіх слова:
"Наша школа лісова".

Що це — школа чи не школа?
Всюди листя, ліс довкола,
А в лісочку на галузі
Совенятка, милі друзі,
Коло них сидить сова,
Вчена птаха лісова.
Совеня газетку має,
Книжечку сова читає:
Повна книжечка казок,
Що сторінка — образок!

Хоч не видно тут хлоп'ят
Ні дівчат,
Це садочок або школа —
Гляньте, звірики довкола
На м'якій траві сидять!

Гей, та й гарно в тім садочку!
Ми б самі у холодочку
Тут рядочком посідали,
Образочки оглядали —
Тільки ж ми не ведмежата,
Лисенята чи пташата,
Ми лиш хлопчики й дівчата,
Та від них ніяк не гірші,
Теж вивчаєм гарні вірші.

Р. Завадович

ВІРШИКИ ДЛЯ САДОЧКА

Садівничка питає, відповідає одне з дітей. Усі діти роблять відповідні рухи і відтворюють звуки, примовляють "хлюпу", "човги", "стуки" і "шу-шу".

1. А хто має добру звичку,
любить мило та водичку?
Хто з вас, діти, без принуки
дуже часто миє руки?
Я чемненько, без принуки
дуже чисто мию руки.
Хлюпу, хлюпу, хлюп!

2. А хто має добру звичку,
витирає черевички?
Пам'ятай, що мама просить
бруду в хату не наносить!
Я умію витирати,
не внесу піску до хати.
Човги, човги, чов!

3. А хто має щітку й пасту,
хто на щітку пасти класти
ані трохи не шкодіє?
Хто почистить зубки вміє?
Чистить зубки я умію,
щітки й пасти не шкодію.
Шу-шу, шу-шу, шу-шу-шу!

4. А хто має добру звичку,
хто складає на поличку
авто, лялю і м'ячі,
щоб не бігали вночі?
Я ту добру звичку маю,
на поличку я складаю
авто, лялю і м'ячі,
щоб не бігали вночі.
Стуки, стуки, стук!

Г. Чорнобицька

У ДИТЯЧИЙ САДОК

У дитячий садок
їдем щосуботи.
Цілий день
маємо роботу.

У садку навчимось
гарно малювати,
заспівати пісень,
вірші проказати.
Вже уміємо ми
маршувати жваво.
Нам робота іде
весело й цікаво.

У садку цілий день
як нам не радіти!
Ми в гурті
тут усі —
українські діти.

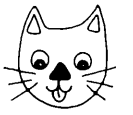

М'ЯЧИКА МАЮ

М'ячика маю,
Маю від мами,
Хотів літати
Він за пташками. (2 р.)

М'ячик рожевий,
М'ячик мій синій,
Скочив угору,
Впав на долину. (2 р.)

М'ячик червоний,
М'ячик зелений,
Прискакав в руки
Просто до мене. (2 р.) □

Заспівали діти
Пісеньку дзвінку:
— Як нам гарно жити
В нашому садку!

РОЗПОВІДЬ ПРО ПЕРШИЙ ЛИСТОПАД

Тепер починається місяць листопад, коли з дерев опадає листя. І колись, у такий день в Україні сталася велика річ: українські вояки, що називалися Січові Стрільці прийшли у ночі, першого листопада до міста Львова, забрали від ворога зброю, прогнали його геть і здобули для українців Львів і багато інших міст.

І так ми мали в Західній Україні свою державу. Було там українське військо, український президент і уряд, пошта, школи і всі говорили по українськи.

А тепер, діти, заспіваємо ще раз пісню про Українських Січових Стрільців, а потім будемо ще говорити віршик про Перший Листопада.

ПО ГРИБИ

Хто це бродить в темнім гаю?
Галя там грибів шукає.
Станула біля ялички
Й подивляє печерички.

Під пеньками чепурненькі
Притулилися підпеньки.
На горбочку, наче цар,
Настовбурчився козар.

В холодочку вигідненько
Маслюки лягли м'ягенько.
В мох сховався, мов у пух,
Червоненький моримух.

Та найкращі, так таки,
Гетьманенки щираки!
Галя їх усіх забрала
І у кошик сховала.

Н. Мудрик

МЕШКАНЦІ

Ходить дятел, стукотить:
"Час за мешкання платить!
В кого плата там яка, —
Дайте зерна чи жука!"

З-під коріння мишка — зирк!
Причаїлась — нічичирк!
Шкода мишці й півзерна,
Бо голодна і вона.

А сусід її їжак
Буркотить: "За що? Та як?
Тяжко, бачиш, і мені.
Заплачу я повесні."

Білка з гілочки гука:
"Де візьму тобі жука?
Йди сюди та пошукай,
Глибше кору подовбай!"

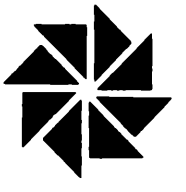

ВІТЕР

Хто шумить в степу — в пшениці?
Хто летить бистріш від птиці?
Вітер.

Хто в дротах над шляхом грає?
Хто ж куряву здіймає?
Вітер.

Фарби й зошит розкладу я,
Як же тільки намалюю
Вітер? □

ДЕ Є ТОЙ ЛІТАК?

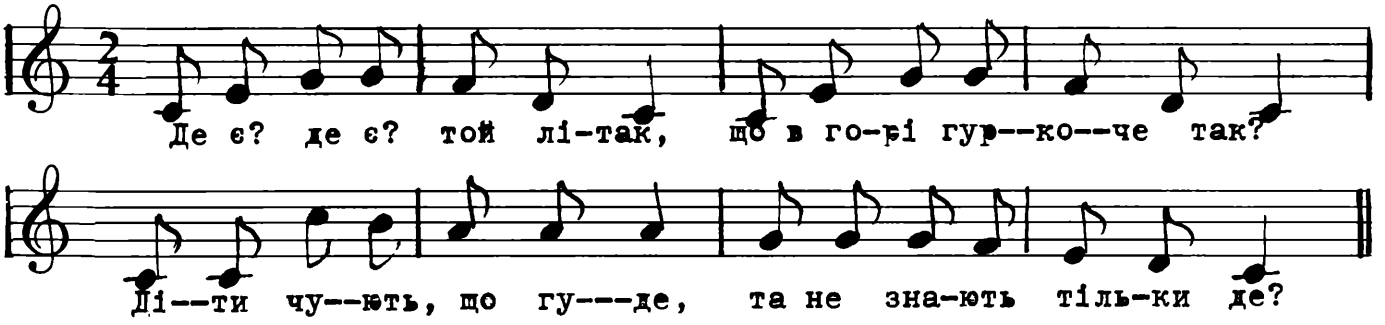

Де є, де є, той літак,
Що вгорі гуркоче так?
Діти чують, що гуде,
Та не знають тільки де?

Тихо, діти, підождіть —
Обізвався старий дід,
Він за хмарами тепер
Свої крила розпростер.

А потому, наче птах,
Вилетів із хмар літак
І у сонці золотім
Показався дітям всім.

Діти за вчителькою ілюструють пісню
рухами пальців, рук, ніг і всього тіла.

До садочка йде маленька
Радісна Оришка —
Не одна там є гарненька
З образками . . . . . .

ВІДГАДАЙ
(Гра)

На столі під обрусом лежить по кілька каштанів, камінців, горіхів тощо. Дитина має дотиком відгадати, що це є і скільки його. Можна цю гру ускладнювати. Наприклад, із порахованих перед тим предметів виховниця забирає один або два, а дитина мусить сказати, скільки залишилось, а скільки забрано.

ЗАБАВА: ВОВЧИК ІДЕ

Вовчик іде! (Діти "ховаються", склонюють голівки на столики і затулюють очі руками.)

Вовчика нема! (Діти схоплюються і плещуть. Це повторюється кілька разів.)

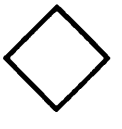

ЛІЧИЛКИ

Дітям потрібні лічилки, щоб вирахувати, хто з них має почати гру. Подаємо легкі, для цього призначені, віршики.

***

Ходила квочка
Біля кілочка,
Водила діток
Біля квіток.
Квок!
Раз, два, три!
Гру почнеш ти!

***

Раз, два, три!
Раз, два, три!
Біжимо ми, як вітри,
а жмуритись будеш ти!

***

Раз, два, три!
Раз, два, три!
Дули, дмухали вітри.
Дули, дмухали щосили
і горіхів натрусили.
Натрусили так багато,
поспішаємо збирати!
Раз, два, три!
Ловиш ти!

***

Попіл, попіл, попільниця...
А де ж наша зозулиця?
Понад морем літала,
Синім оком кивала.
А ти кив, не кивай,
А ти з города тікай.

***

Над цвіточком бринить бджілка,
Сидить в збіжжі перепілка,
На черешні горобець,
А хто зловить — молодець!

Стоїть верба над потоком,
Похилилась трохи боком,
Похилилась до води,
Ти лови!

***

Гей, хто хоче гру почати?
Тут ми будемо навчати —
Не як борщик ізварити,
Як до кого говорити.

***

Раз, два, три, чотири!
До ягняток: бирі, бирі!
До лошаток: косі, косі!
А котята білоносі,
до котяток : киці, киці,
ох, які малі беркиці!
До теляток: муні, муні,
ви, корівочки манюні!
До собачок: цюці, цюці.

Не берімо їх на руці,
мають лапки розчепири,
кожен має по чотири.
Цуценяті каже киця:
Я біжу, тобі жмуриться.

***

Прилетіли два горобці,
Кинули два камінці.
На тій байці вже кінець,
Сідайте всі за стілець.

***

Котилася торба з високого горба,
А в тій торбі хліб-паляниця.
Кому доведеться — той буде жмуриться.

ДИТЯЧИЙ САДОК.

Animato

Ран-ком наш ди--тя--чий сад ді-ток зу-стрі--ча-----є,

у ку--точ-ку без ма-лят іграш--ки ску----ча--ють

си--ній м'яч, бі-лий м'яч, ляль--ки і звір--ят----ка -

наш са--док люб--лять всі, хлоп--ці і дів --чат---ка.

ВЕСЕЛО, РАДІСНО ДІТИ ІДУТЬ.

Муз.Зеня Кушпета.

Ве-село,ра-дісно ді-ти і--дуть го-лубі прапорці в руках не--суть.

раз, два, раз, ось так,так,го-лу-бі прапорці в руках не-суть.

ОСІНЬ.

Сл.М.Завадівської
муз.народня.

Allegro Moderato

1/ Кру-гом листя вже па-де--- о--сінь,о--сінь до нас йде,
2/ Там у парку, у сад-ку---- лис--тя крутьеся-ся в танку.

Вже і---де, вже і---де о--сінь,о--сінь до нас йде.
У тан--ку, у тан--ку, лис-тя крутить--ся в танку.

ШКОЛА НА ХУТОРІ ВИШНЕВІМ

Старий і поважний учитель, пан Микола Сич, сидів на дубовій гілці й дивився на хутір Вишневий. Над хутором сяяв місяць, і пан Сич добре бачив, де хто живе і що робить.

— У-гу!.. У-гу... Тут треба школу відкрити, у-гу... Всі діти мусять іти до школи. Я буду їх навчати.

От і почав пан Микола Сич складати список учнів:

У Заїчихи-вдови троє: Зая, Мая і Рая. У Курочки-Зозулечки є курчаточко, Милка, що завжди турбує свою маму, коли тій належиться знести яєчко. От ще Молодичка-Індичка-Петричка...

Отак вже п'ятьох записав на список пан Микола Сич.

— А може запитати Кицю-Мурлицю? Чи не послала б вона свого синочка Мура?

Одного погожого вечора зустрів пан учитель Кицю-Мурлицю.

— Я відкриваю школу, — лагідненько заговорив пан Сич. — Чи не послали б ви свого синочка Мура?Він у вас розумний, буде за старшого учня, молодших пильнуватиме.

Це дуже сподобалось Киці.

— Пришлю! — промовила вона ласкаво.

Глянув пан Сич ліворуч і побачив пана Сергія Гусака. — У-гу, — зрадів учитель, — добре, що зустрілись. Він же має маленьку Гусочку-Мартусечку. Глянув праворуч — а там іде Качечка-Прачечка, а вона ж має синочка — Качурочка.

Підійшов пан учитель до Гусака й Качечки, привітався й поважно їх повідомив, що він з початком вересня школу відкриває.

— Де-де-де?!! — здивувався Гусак.

— Над річкою, на хуторі Вишневім.

— Запишіть же, пане вчителю, мою Гусочку-Мартусечку.

— І мого Качурочка не забудьте, так-так-так! — додала Качечка.

Котик Мур дуже зрадів, що його до школи записали, і зараз же прибіг до вчителя:

— Коли мені прийти до школи? Може взавтра?

— Ні, ще не все готове. Навчання почнеться, коли Щур-маляр школу пофарбує, а Їжачок-тесля ослони збудує і столик зробить...

Закипіла робота: Щур-маляр фарбує, Їжак стола направляє, цвяхи міцно забиває... Мишка-Оришка замітає, все миє, вишуровує, порох витирає...

У вересні школа була відкрита. Пан Микола Сич приніс книжки, котик Мур порозкладав олівці й папір. Сіли вони й чекають.

Першою привела своїх трьох зайченят вдова Зайчиха. Їх посадили з самого переду. Потім надійшла Курочка-Зозулечка із Милкою, а за нею Індик привів свого Петричка. Милку й Петричка посадили в другім ряді. Сергій-Гусак привів свою доню, Гусочку-Мартусечку, а Качечка-Прачечка синочка-Качурочка, і їх посадили в третім ряді. Котик Мур сів позаду, щоб усіх добре бачити й пильнувати.

Учитель поглянув на школярів і привітався:

— Доброго ранку! Чи всі тут?

— Всі! — відгукнулись учні.

Вчитель відмітив кожного хрестиком у списку. Почалась лекція. Зайченята вчилися писати літери. Літера "З" — для Заї, літера "М" для Маї, літера "Р" — для Раї. Курчатко Милка вчилося на рахівниці додавати, а індичок-Петричок приглядався. Гусочка-Мартусечка та Качурочок навчилися писати коло й гачочок. А найрозумніший котик Мур креслив плян Вишневого. Після лекцій пан учитель повів учнів у садочок, і там вони всі разом співали й танцювали, поки не прийшов час іти додому.

Наталка Герець

КОТИК-ШКОЛЯР

Пішов котик на торжок,
Купив собі кожушок.

Купив собі ще й буквар,
Каже котик — я школяр!

Але це ще не кінець,
Він купив і олівець.

І зшитків купив аж п'ять,
Щоб було на чім писать.

Що ж тепер із тим робить?
Мусів торбу він купить.

Поскладав школярський крам
І пішов до школи сам!

Ніхто котика не вів.
В школі в першу лавку сів.

Пильно вчився вісім літ,
Виріс з нього вчений кіт.

Кость Вагилевич

ЗАБАВА: ПТАШЕЧКА

Пташечко, пташечко, ходи, ходи, (2)
Де твоє пір'ячко, де твоє пір'ячко?
Скажи, скажи!

Виховниця при допомозі лічилки вибирає одну дитину "пташечку" і причіплює до її голівки кілька пір'ячок. Пташечка жмурить або виходить за двері. Всі інші діти сидять і тримають на лавочках чи столиках разом зложені руки та й співають. Під час співу виховниця дає одній дитині до рук таке саме пір'ячко, яке має "пташечка". При кінці пісні входить "пташечка" і відгадує, котра дитина має пір'ячко. Діти дуже люблять гратися в "пташечку".

МЕНІ П'ЯТЬ РОКІВ

Вам відомо, може ні:
Рівно п'ять уже мені!
Сам купив квиток в трамваї —
Це насправді, не ві сні —
І напроти тети Нілі
На стільці окремім сів.
На віконці іній білий,
Наче срібло, блискотів.
З радістю подумав знов:
Шостий рік мені пішов!
На якійсь зупинці, друзі,
У трамвай дідусь ввійшов.
У руках клунок тримає,
Вздовж трамваю він іде,
Із плечей мішок знімає,
На всі боки позирає,
Вільних місць ніде нема.
Дідусеві я сказав:
— Сядьте тут, — а сам устав.
Це ж мені сьогодні п'ять!
Можу сміливо стоять. □

ПЕРША ЛЕКЦІЯ

Славця знає — нещодавно
Почалась наука в школі...
Щось подумала хвилинку
І говорить так Миколі:

"Замалі ми ще до школи,
Але можем школу мати,
Я учителька, ти учень, —
Прошу чемно там сідати".

Сів Микола на кріселку,
Книжку взяв собі у руку,
Славця вилізла на крісло —
Почала свою науку.

Перед нею на "катедрі"
Окуляри і чорнило
І перо велике з гуски —
Цілу Славцю заступило.

У ЛІСКУ

У ліску веселий день,
Дзвоник дзвонить: дзень-дзелень,
До садочка діти йдуть,
Їх матусеньки ведуть —
Ведмедиха — ведмежатко,
А лисиця — лисенятко.
Зайчик, білка, вовченя
Ходять вже самі щодня.

ДРУЗІ

Ось Андрійко, а це я,
Ми є друзі обидва.
Він дає мені коня,
А я йому літака,
Так і граємось щодня,
Бо ми друзі обидва.

М. Завадівська

ШКІЛЬНИЙ АВТОБУС.

Сл.і муз.М.Завадівської

1/ Шкіль--ний ав---то---бус ї-----де так, ї---де так,
2/ А труб-ка гра--є тру----ту----ту, тру-ту--ту,

ї---де так, шкіль---ний ав----то----бус ї----де так ї--
тру-ту ту, а ---труб--ка, грає---є ----тру--ту--ту--тру-

де так, ї---де так.
ту---ту, тру---ту----ту.

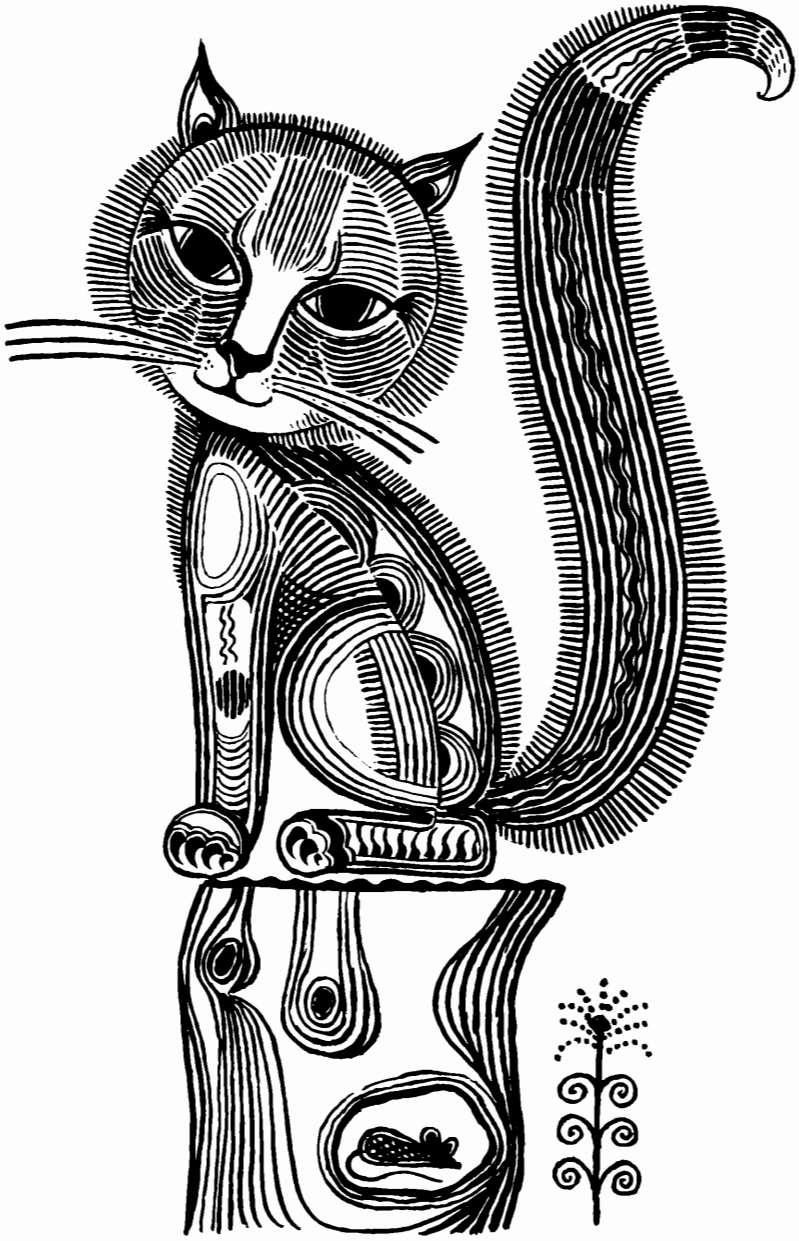

Віє вітер з-під воріт,
У воротях — сірий кіт.
Вітер сірому котові
Чеше вусики шовкові.

КИЦЬКА-МАМА

Має наша кицька
Троє котеняток.
В першого все личко
У руденьких цятках.

В другого чорненькі
Чобітки на ніжках.
Третій був маленький,
Ну, зовсім, як мишка!

Мила кицька-мама
Котенятам гривки,
Гребінцем — зубами
Чесала голівки,

А тоді до ранку
У колиску клала,
На вікні фіранку
Тихо опускала.

— Спіть, мої коточки, —
Так співала мати. —
Будемо в куточку
Мишку чатувати...

Спіть, мої коточки,
Та ростіть скоріше.
Я у ваші рочки
Вже ловила миші! —

Так співала кицька.
А найменший котик
Враз шугнув за пічку,
Щось схопив у ротик...

— Подивися, рідна, —
Каже він до кицьки:
— Чи оце подібне
До живої мишки? —

Одягла на носа
Киця окуляри,
Позирнула скоса —
Що вже там за чвари?

— Це, мій любий, — каже, —
Вовняний клубочок.
А проте, ти завше
Чемний мій синочок.

Не цурайся праці!
Краще помилитись,
Ніж у нашій хатці
Мишку пропустити.

Ці гризунки сірі,
Хоч і ситі навіть,
Прогризають діри
У книжках цікавих!

Тож пильнуйте кожний,
Щоб метка і хижа
Не залізла жадна
В нашу хатку миша. —

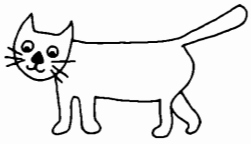

Анатолій Галан

ЗАГАДКИ

Хто про мене казку чув?
Я в чоботях в казці був,
А в житті я без чобіт,
Ловлю миші — бо я . . .

Сіла собі киця біла,
Коло стола собі сіла,
На дірочку споглядає.
Кого вона виглядає? □

ВІЄ ВІТЕР З ПІД ВОРІТ.

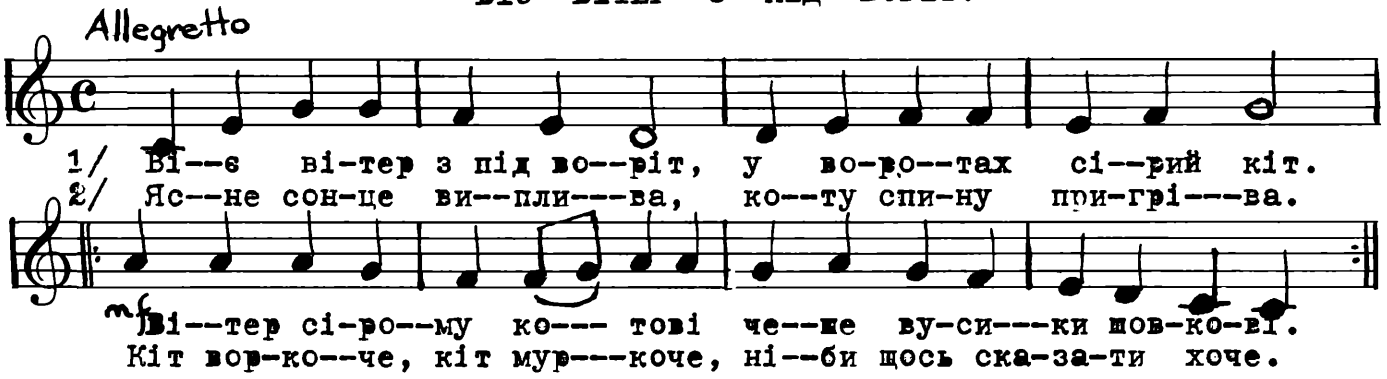

СМЕТАНА СМАКУЄ

Сидить котик на лавочці
Та на скрипці грає,
А кіточка попід лавку
Присюди гуляє.

Котик каже: — Я втомився!
Досить танцювати!
Ходім краще на полицю
Сметани шукати!

Пішли. Найшли. На полиці
Сметану смакують,
Аж рип! Тітка у світлиці,
А коти ласують.

Як лиш вона показалась,
Піднесла коцюбку,
Оба котики у ноги —
Й поховались в грубку.

Л. П.

◇

МУРЧИК

Котик Мурчик, наш голубчик.
Лапки м'які, зубки гострі.
Ходить Мурчик тихо,
Буде мишкам лихо. □

КОТИК — Гра

А, а, а, котика нема,
Е, е, е, де наш котик, де?
У, у, у, мишку з'їв малу
І, і, і, і спить на печі,
И, и, и, має гарні сни,
О, о, о, не будіть його.

◇

ЩО ТРЕБА КИЦІ

— Що пошити, мамо, киці.
Чобітки чи рукавиці?
— Донечко моя маленька,
Киця бігає босенька.
— Їй хіба не зимно в лапки,
Як іде вона із хатки?
— Зимно киці... Розумію:
Капчики я їй пошию.

М. Щербак

◇

ОЙ ТИ, КОТЕ СІРИЙ

— Ой ти, коте сірий,
Вимети нам сіни!
— Ой вимету, та не я,
Хіба моє кошеня
Лабкою загребе,
А хвостиком замете. □

ДЗВІНОЧОК ДЛЯ КОТА

В одній хатинці під лісом жив старий дідусь. В цій його хатині замножилися миші. І так йому вже надокучили, що він в одної сусідки випросив кота, бо годі вже було терпіти.

Тоді миші зібралися на велику нараду, як би то охоронитися від кота. Подавали різні способи, але всі ці поради виявились ні до чого. Врешті одна миша подала таку думку. — Знаєте, товаришки, що найкраще буде причіпити котові дзвінок! Хоч він потихеньку ходить, все ж дзвіночок почуємо і заховаємось по дірках.

Всі закричали радісно. — Дуже добре . . . браво, браво!!!

Одначе тут забрала слово найстарша миша. Вона ходила на милицях, бо лапки поломили їй дві ноги. Вона похвалила цю думку, але просила зараз таки вибрати одну, що піде причіпити котові дзвінок.

Зчинився великий крик: кожна миша мала причину до відмови: та малі, незабезпечені діти, та стару, хвору маму, ба навіть та, що подала проєкт, відмовилась — що болять їй очі, добре не бачить — а крім цього трясуться їй лабки. Тоді сказала стара миша:

— Коли так — то нехай буде, як бувало! Надійде кіт . . . будемо ховатись, а зловить котру, то, видно, була їй призначена така доля! — І так закінчилася нарада.

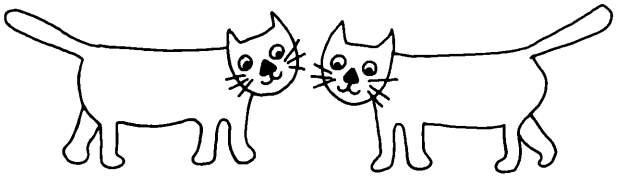

ПІШОВ КОТИК НА ТОРЖОК

Пішов котик на торжок,
Купив котик пиріжок.
Пішов котик на вуличку,
Купив котик булочку.

Чи їсти самому,
Чи нести додому?
— Буду їсти трошки сам,
Трошки вдома Галі дам.

Пішов коток на торжок,
Купив собі кожушок.
Треба з кота зняти
Та дитині дати,
Щоб тепленько спати!

◇

КИЦЯ

Плакала киця на кухні,
Аж їй очиці попухли.
Чого ти, киценько, плачеш?
— Їсти чи питоньки хочеш?
— Їсти ні пити не хочу,
З тяжкої жалости плачу:
Сам кухар сметанку злизав,
На мене — кицюню — сказав;
Хотів мені капки побити,
Чим же я буду ходити?

Іван Франко

КОТОЧОК

Ой був собі коточок,
Узяв собі клубочок
Та сховав в куточок,
Щоб люди не знали,
Котка не карали. □

МАРУСИН КОТИК

Була собі Маруся в неньки, а в Марусі котик маленький, та хоч маленький, а вже вусатий, вухатий, хвостатий!

Маруся котика доглядала, пестила, годувала. Ба! Подушечку зробила, простиральце постелила, перинку наповнила і клала котика спати:

— Час тобі відпочивати!

Та що з того, коли котик химерний, всю працю внівець оберне! Що його Маруся уложить, голову на подущину, хвостик під перинку, а за мить котик обернувся, перевернувся, голова на перинці, хвостик на подущинці, і так лежить — хіба ж хто так спить?

Або стане Марійка котика вчити розмовляти, говорити.

— Кажи, котику, "Маруся!" А котик: "мяв!" — Кажи, котику, "мамуся", а котик "мяв!" — Кажи, котику, "хатка!", а котик "мав-мав-мав!" І хто б відгадав, що котик по-своєму сказав!

Дорікає Маруся:

— Шкода труду! З тебе нічого не буде!

Не було в нашій хаті мишей, ні щурів, та було кілька олівців; на столику олівці лежать, було їх чотири чи п'ять. А котик, замість мишку ловити, взяв олівця і став котити зі столика на підлогу, аж раз Івась не спостеріг, на олівець спіткнувся й ліг, мало не зломив ногу.

Взяла Маруся котика, завинула, мов яку ляльку вповинула, на руках його носить і просить:

— Котику, чемний будь, про свої збитки забудь, я тебе носитиму, перед людьми хвалитиму.

Прийшла тітка й питає:

— А що там Маруся має?

— Оця гарна краля, — то моя ляля!

— А чого в неї личко мохнате?

— Бо давно не милася.

— А чого вона вусата?

— Бо давно не голилася.

Тітка в сміх, — а котик налякався, схопився, порозвивався, пчихнув, замурчав і до тітки сказав: "мяв! мяв! мяв!"

Сьогодні котик уже великий кіт, спокійний, чемний, поводиться як слід, та спить головою на перині, а хвостом на подущині і до Марусі каже "мяв", і до мамусі каже "мяв".

Та Маруся вже йому не дорікає, бо вже старшенька і знає, що він кіт і спить по-котячому, бо так кожний повинен робити: по-своєму жити й говорити.

Ю.

НЕОБАЧНИЙ КОТИК

Котусю-коточку, а де ти ходив,
змочив свою спину та лапи збруднив?

Не треба в негоду ходити в садок,
ніколи не можна ловити пташок.

А миша ж у дірку втекла від дощу
і дітям сказала: "Надвір не пущу!"

Не вийдуть з нори мишенята руді;
чого ж ти бродив по холодній воді?

Накинуть на спину плаща не схотів,
казав, що плащі для людей — не котів.

Тепер не брудни килимка й подушок,
сідай біля грубки, суши кожушок. □

КОТИКУ, КОТИКУ

муз.М.Фоменка

1/ Ко--ти--ку, ко--ти--ку, де ти бу---вав? Що ти чу--вав? --- вав?
2/ Ко--ти--ку, ко--ти--ку, де ти бу---вав? Що ти чу--вав? ---вав?

Я під ві---- ко--неч--ком ти--хо дрі---мав, ти--хо дрі--мав

Я під ві------ко--неч--ком ти---хо дрі----мав, ти--хо дрі--мав, мур--

мур, мур -----мур, мур--мур!

2/ Білочко,білочко,люба мала,де ти була, /2 р./
~~Я на горісі горішки товкла,~~
~~Нишком товкла /2 р./~~
~~ПРИСПІВ:~~ ~~Хрусь - хрусь,хрусь-хрусь,хрусь-~~
хрусь!

3/ Зайчику,братіку, де ти бував,що ти чував?/2р./
~~В полі капустоньку, я коштував, я коштував/2 р./~~
~~ПРИСПІВ:~~
~~Хруп,хруп, хруп-хруп, хруп-хруп!~~

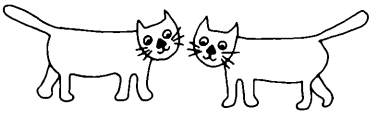

МОЯ КИЦЯ

Киця любить, як по спинці
Гладжу киценьку свою,
Як дарую їй гостинці,
Кашку, молочко даю.
Киця сердиться на мене,
Як смикну її за хвіст:
Очі зробляться зелені,
І не п'є тоді й не їсть.

М. Познанська

ЖОВТЕНЬ

В жовтні жовте сонце гріє
Так, що все навкруг жовтіє.
Жовті квіти і листочки,
Жовті дині й огірочки,
Що достигли на насіння,
Бо прийшла пора осіння.

Ганна Черінь

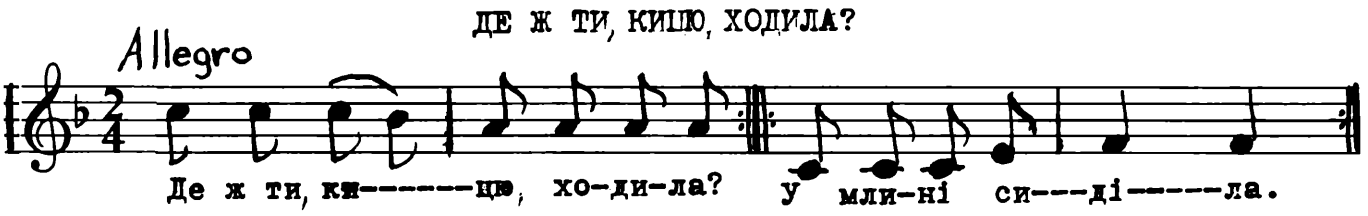

КІТ, ПЕСИК І МИШЕНЯ

Кіт сумує: "Няв-няв!
Мишенятка не піймав.
Те сіреньке мишеня
Жук надворі перейняв,
Але... також не піймав.
Яка шкода! Няв-няв".

І сміється мишеня:
"Не таке дурненьке я!
Як близенько кіт Тужур,
То у нірку я біжу.
Ще і мамі розкажу,
Як стрибає песик Жук
І який страшний Тужур".

Г. ЧО.

◇

ТИ КОТИКУ МАЛИЙ!

Котик сіренький,
Хвостик біленький,
По вулиці, знай, ходив,

Що ви, миші? Тихо, тихо!
Ось вам буде лихо, лихо!
Кіт не спить, а слуха,
Наставляє вуха!
Скочив котик саме впору!
Швидше миші в нору, в нору,
Ця — туди, та — сюди,
Утікай від біди!

І. Кульська

МІЙ КОТИК

Мій котик — мудрий котик:
Лягає рано спати
І твердо спить він доти,
Аж встане з ліжка мати.

Уже йому не спиться:
Високо вгору скаче,
То за хвостом вертиться,
То підкидає м'ячик.

Вистрибує на ліжко,
То скаче з ліжка знову
І спритно ловить мишку,
Не справжню — паперову.

Нарешті притомився —
Смакує м'ясо, юшка;
Наївся та й умився
Від хвостика по вушка.

А часом по сніданку
Мені він робить ласку:
Під пальмою на ґанку
Муркоче дивну казку.

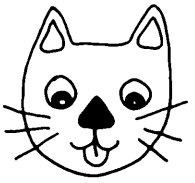

ГОЛОДНЕ КОТЕНЯТКО

У дівчинки було котенятко. Якось уранці дівчинка забула дати йому молока. Котенятко вибігло на подвір'я й плаче.

— Чого ти плачеш? — питає корова.

— Я голодне, — каже котенятко, — і не знаю, як попросити їсти...

— Та це дуже просто, — стала його корова повчати. — Ти скажи: "му-у-у", то тебе й нагодують.

— Ні, — відповіло котенятко. — То корови так просять, а не котенята!

І побігло далі. Коло воріт стояв коник:

— Чого ти плачеш, котенятко?

— Я голодне, —жаліється котенятко, — і не знаю, як попросити їсти...

— Це не так важко, — повчає коник, — Ти скажи: "гі-гі-гі", то тебе й нагодують.

— Ні, — каже котенятко, — то коні так просять, а котенята якось інакше. І побігло далі. А назустріч йому півень:

— Котенятко, чого ти плачеш?

— Та як же мені не плакати? Я дуже хочу їсти і не знаю, як попросити...

— Не велика біда! — потішає півень. — Я тебе навчу! Ти закричи: "ку-ку-ріку!" Ось і все. Тебе й нагодують.

— Ні, — каже котенятко, — то тільки півники так просять. Котенята якось інакше просять...

І плачучи побігло далі. Прибігло під комору. А звідти виходить великий старий чорний кіт: "Чого ти, котенятко, плачеш?

— Як же мені не плакати? Їсти дуже хочеться, а я, на лихо, забуло, як попросити їсти...

— Та ти скажи: "няв-няв!" — відповідає чорний кіт.

— Няв-няв! — занявчало воно так голосно, ніби воно не котенятко, а справжній старий кіт.

— Ой, лишенько! Що я наробила!? — схопилася дівчинка. — Я ж забула дати котенятку молока!

Узяла мисочку і аж по самі вінця молоком налила. А котенятко все вилизало.

ДБАЙЛИВА ДІВЧИНКА

Наша Оленка вже не така маленька. Має п'ять рочків і ходить до садочку. З дітьми там грається, співає, віршики вивчає. Сама вміє вмитись, одягатись, до столу накрити і квітки підляти. Із бабусею по парку ходить, до крамниці, татові і мамі помагати вчиться. Так росте Оленка невеличка, та одну погану має звичку. Хлібчика не їсть, лиш розкидає, бавиться і на кришки ламає.

Просить мама — спочатку поволі: — Так не слід робити коло столу. Тато вже й сварить: — Не добре доню, хлібом гратися немов бальоном! А бабуся взяла її ручку і отак повчала свою внучку: — В світі є голодних багато, старших і дітей, тваринок і пташок. Хліб шануй, Оленко, дар це Божий — і бери лиш стільки, скільки з'їсти можеш!

Відтепер Оленка хліба вже не розкидає, але після їжі на столі та під столом усе замітає. А тоді на двір у мисочці виносить і пташок усіх до сніданку просить. І злітаються веселі пташенята, та щебечуть в деревах довкола хати.

З. П.

СЛОВА
НАРОДНІ
МАЛЮНКИ
О.СУДОМОРИ
БІМ-БОМ
ДЗЕЛЕНЬ-БОМ!

БАМ-БІМ, ДЗЕЛЕНЬ-БІМ
ЗАГОРІВСЯ КИЦИН ДІМ!

БІЖИТЬ КУРОЧКА З ВІДРОМ,
БІЖИТЬ ПІВНИЧОК З ЦЕБРОМ,

БАМ-БІМ, ДЗЕЛЕНЬ-БІМ,
ЩОБ ГАСИТИ КИЦИН ДІМ.

БОМ-БОМ, ДЗЕЛЕНЬ-БОМ!
БІЖИТЬ КОТИК З ПОМЕЛОМ.

ПОГАСИЛИ ПОМЕЛОМ!
ПОСІДАЛИ ВСІ КРУГОМ;-

Лиш котичок зажуривсь,
Бо хвостичок присмаливсь,

Дзень-дзень, дзень-дзелень!
Бенкетують цілий день!

Півні, кури і курчата,
і коти і котенята
вміють разом рятувати
як горить їх рідна хата.
Так і ви, маленькі діти,
вчіться, як у світі жити,
як у кожній небезпеці
рідну хату боронити!

О. Сер.

БАМ-БІМ!

Помірковано.

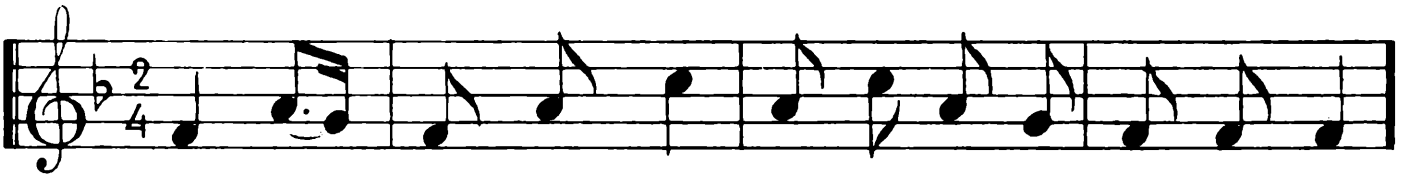

Бам-бім, дзелень-бім, За-го-рівся кицин дім.

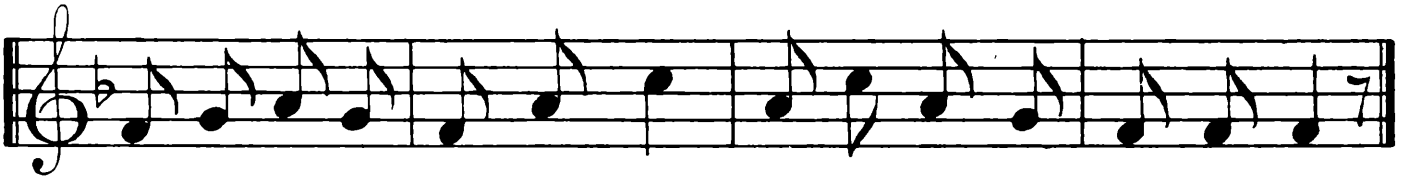

Бі-жить курочка з відром, Біжить півничок з цебром.

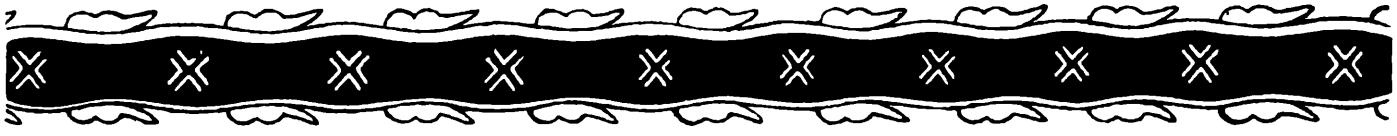

БІМ-БОМ, ДЗЕЛЕНЬ-БОМ!
(Народна казка)

Бім-бом, дзелень-бім
Загорівся кицин дім!
Біжить курочка з відром,
Біжить півничок з цебром,
Бам-бім, дзелень-бім,
Щоб гасити кицин дім.
Бом-бом, дзелень-бом!
Біжить котик з помелом.
Погасили помелом,
Посідали всі кругом,
Лишень котик зажуривсь,
Бо хвостичок присмаливсь.

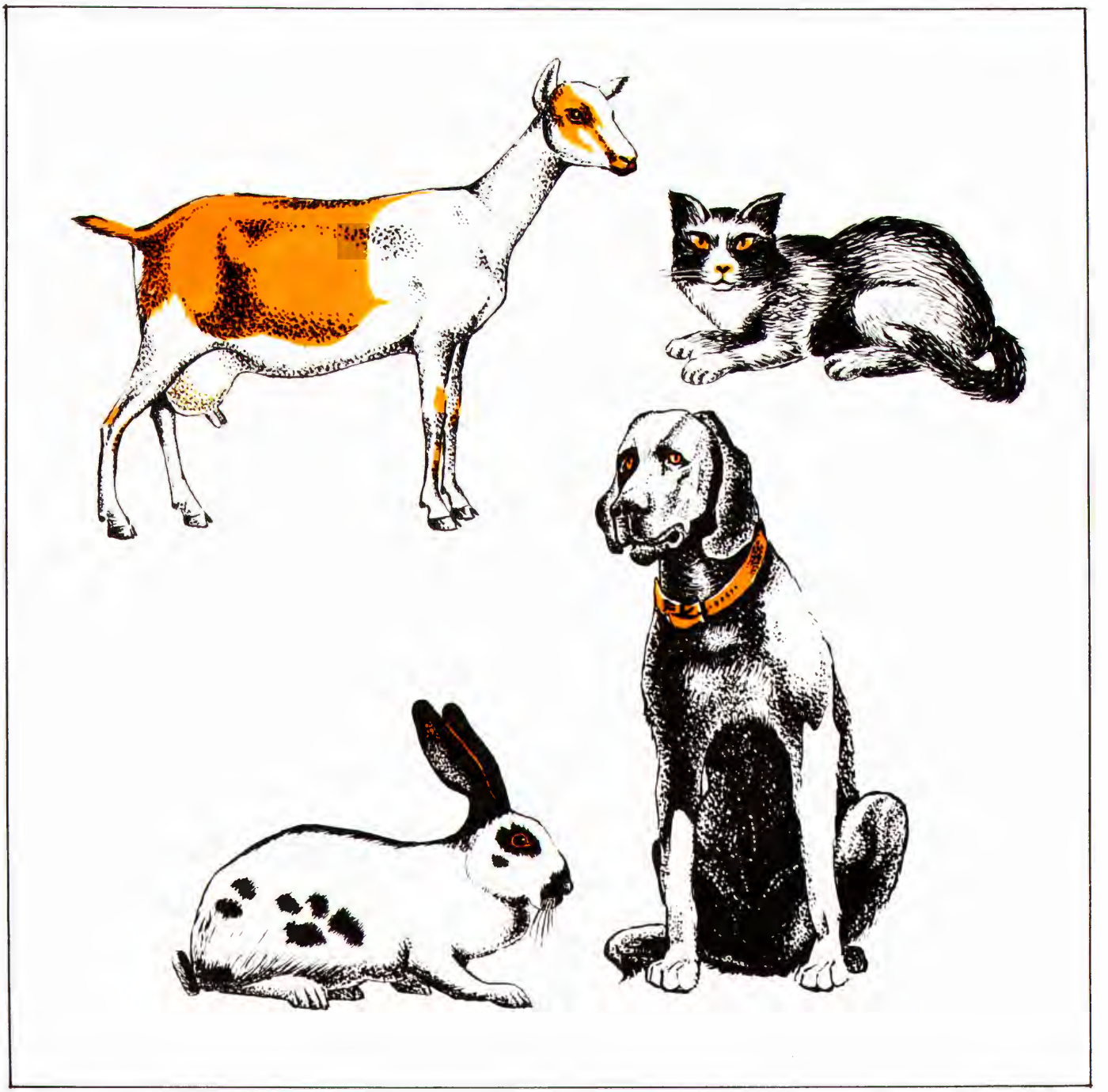

Домашні тварини:
коза, кіт, крілик і пес.

КІТ І ГЛЕЧИК

Жили-були два котики. Старший Няв і молодший Няв-няв. Молодший був дуже жвавий та до всього цікавий, але старших не хотів слухати, бігав далеко від дому, пустував. От такий був той Няв-няв.

Одного разу Няв-няв побіг на околицю: під кущем стоїть глечик із молоком. Подумав собі пустун: "Напевно цей глечик поставила бабуся у холодок, щоб молоко не зігрілося та не скисло. Не скисне, бо я його вип'ю!"

Що надумав — те й зробив: встромив голову у глечик і п'є молоко. Чим менше молока, тим глибше голову встромляє. Нарешті все молоко випив, час і голову з глечика витягти. Сюди-туди! — де там, не може голови витягти! Ходить Няв-няв, хитає головою, мало не плаче:

— Глечику, глечику, злізь із моєї голови...

Не злазить глечик.

— Глечику, глечику, злізь із моєї голови, я тебе назад у кущі віднесу.

Не злазить глечик.

— Глечику, глечику, злізь із моєї голови, я тебе і водою обмию, і в кущі поставлю.

А глечик мовчить, роби що хоч!

— Глечику, я ж тебе розіб'ю!

Підбіг кіт до дерева, захитав головою з глечиком, та як ударить нею об дерево! Глечик розбився, але й голова мало не розбилася! Занявкав кіт, кинувся щодуху в поле, довго він біг, але болю не міг позбутися. Ледве на третій день власну хату знайшов.

Від того часу Няв-няв став чемним і тепер гарно бавиться із братіком Няв; ось вийдіть і подивіться!

Кар.

КИЦЯ
(Забава)

Наша киця зветься Миця,
Миється лапками,
Ротик, личко, вушка, шийку
І йде біля мами.

Біля мами положилась —
Радіє мамуня,
Що чистенька її доня,
Миленька кицуня.

І мурличе мур-мур, мур-мур,
Так собі муркоче,
Бо й молитви научити
Свою доню хоче.

ПОЯСНЕННЯ: Діти стоять довільно. На слова "миється" діти показують, як миємо уста, личко, вушка, двома руками шийку. "Йде до мами" — діти в місці йдуть. "Біля мами" — діти складають долоні на рамено і схиляють голівку наліво, пізніше направо. "Бо й молитви" — стають на коліна, руки складають, як до молитви.

ПЕСИК І КИЦЯ

До Дарусі каже Лесик:
— В мене є маленький песик,
Він зі мною спить і їсть.
Як під двері прийде гість,
Песик гавкає гав-гав,
Щоб я двері відчиняв.

Лесеві говорить Дарка:
— В мене киця є — Варварка,
Як зі мною ляже спати,
Мусить мур-мур муркотати,
Присипляє так мене,
А тоді й сама засне.

Роман Завадович

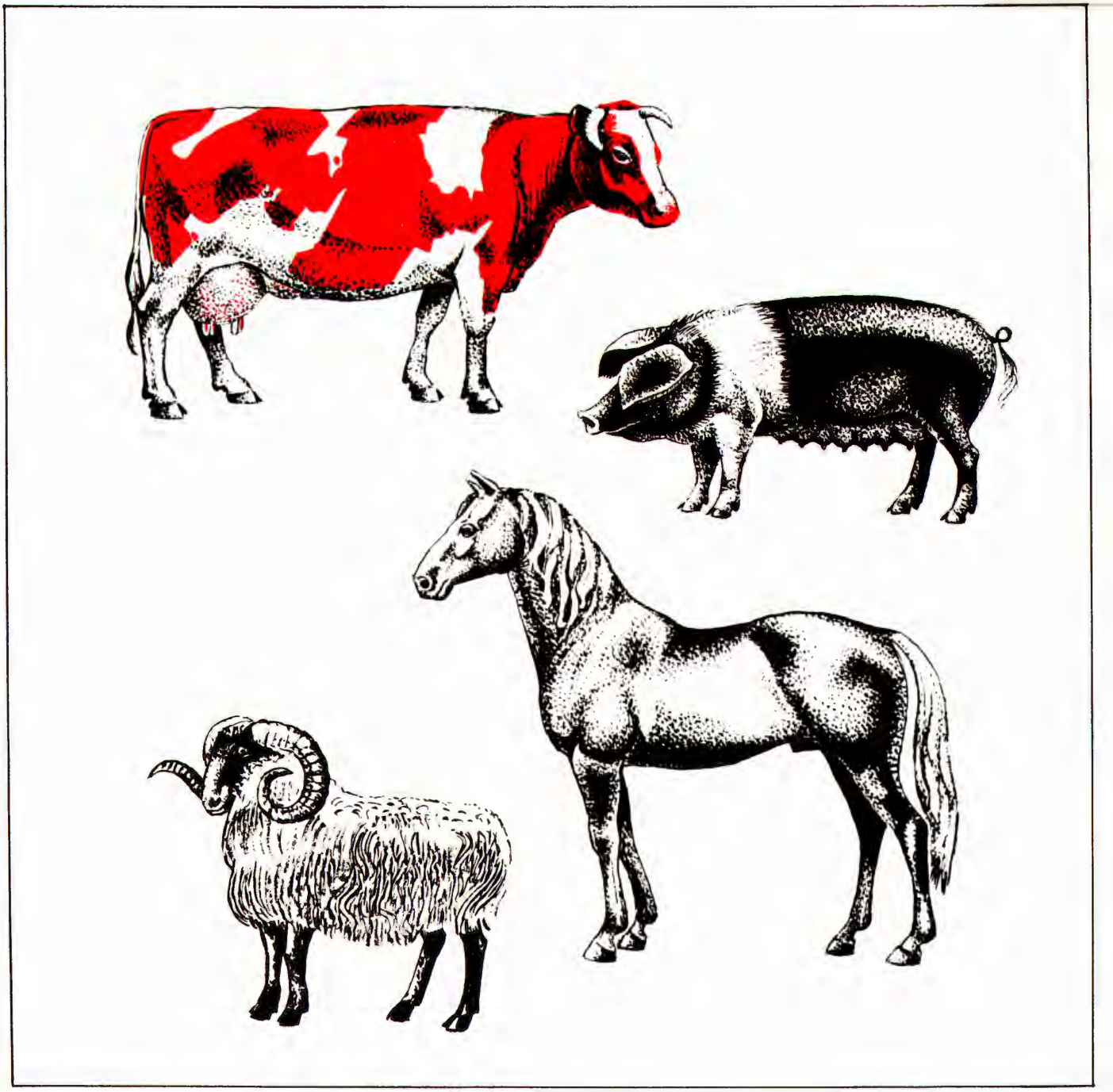

Домашні тварини:
корова, свиня, баран і кінь.

ТОБКО

Вранці Гнат, Юрко й Маринка,
Кость, Мартуся і Калинка
До садка пішли гуртом.
Тобко, песик волохатий,
Сам-один лишився в хаті
І сумує під столом.

Кіт Рудило вліз на ліжко
Та й сміявся тишком-нишком.
— Що ж ти, Тобку, ловиш гав?
Чом не став ти під дверима,
Може б теж пішов із ними,
У кутку б не сумував.

Тобко гавкнув тут щосили
Та й погнався за Рудилом.
А Рудило — хитрий, страх!
Він в ту ж мить, неначе птиця,
Перенісся на полицю
Та й сховався в баняках.

Тобко — ззаду, кіт — на скриню,
Перекинув миску синю,
З молоком великий дзбан,
Перескочив через крісло,
Зачепивсь за коромисло,
Впав з розгону на тапчан.

Тобко плигнув, промахнувся,
Три рази перевернувся,
З переляку завищав
І в цеберко із водою
Стрімголов, сторч головою
Несподівано упав.

Що тут сталось би — не знати,
Якби раптом вже до хати
Не вернулися гуртом:
Гнат, Мартуся і Калинка,
І Костуньо, і Маринка
Із малесеньким Юрком.

Щоб удруге не лишати
Тобка-пустуна у хаті,
Він ходити з ними мав:
Вирушати на виправи,
Брати участь у забаві
І там гавкати: гав, гав!

Ніна Бурик

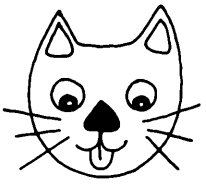

НАШ ПЕСИК

Сірі очі, сіра спина,
Сірі вуха, сірий ніс —
Отаким його в хустині
Нам дідусь колись приніс.

Нам приніс, подарував
І Сірком його назвав.
Ріс і виріс славний пес,
Знає люд його увесь:

Мама йде із маґазину —
Їй Сірко несе хустину,
Ту хустину, що колись
Дід Сірка у ній приніс!

Леонид Полтава

РОЗУМНИЙ ПЕСИК

Всі знаємо, що між псами й котами немає дружби. Через те котам важко доводиться на селі чи на фармі. Бояться вони псів і по містах. Однак буває не раз інакше. Правда, рідко зустрічається, щоб між псом і котом була дружба, згода і любов. Але буває. От, наприклад, в одному місті є пес Перкі. Живе він при школі, де працює одинадцять учительок. Всі вони полюбили Перкі і видали йому якнайкраще свідоцтво за те, що він не тільки живе у згоді з котами, але й не гавкає без причини на людей, що приходять до школи й привозять хліб, молоко тощо.

Цей пес дотримується порядку. Він не розгрібує грядок із квітами і не бігає навпростець по них, лиш по доріжках. Він ще досить молодий, але розумний, і йому дивуються всі ті, що відвідують школу. Вночі, коли школу замикають, пес Перкі якось міняється: стає менш привітний і не допускає до школи нікого, крім своїх господарів. Він не візьме ні від кого шматка страви й вірно береже добро своєї школи.

Такого пса варто тримати й опікуватись ним.

Вуйко Квак

ЗАГАДКА

Сіре, біле, волохате
Стрімголов біжить до хати.
— Хто ти? — братік запитав.
А воно сердито:
Гав!.. □

РУКАВИЦЯ

Білі, мов з кришталю,
Вулиці села.
Йшла маленька Галя,
Дивну річ найшла.
А яку?
Ось таку:
І широку, і тяжку,
Ніби вилиту із криці
Велетенську рукавицю.
В ній зуміли б поміститься
Може й тридцять рученят.
Галя рукавицю
Узяла мерщій,
Буде грітись киця
Залюбки у ній.
А яка?
Ось така:
І велика, і пухка,
І старенька вже, вусата.
Тяжко їй на піч стрибати —
В рукавиці буде спати,
Буде спати залюбки.

Леонид Полтава

ГОЙДА!

Гой-да!
Гой-да!
Добра в коника хода,
Поводи шовкові,
Золоті підкови.

Наталя Забіла

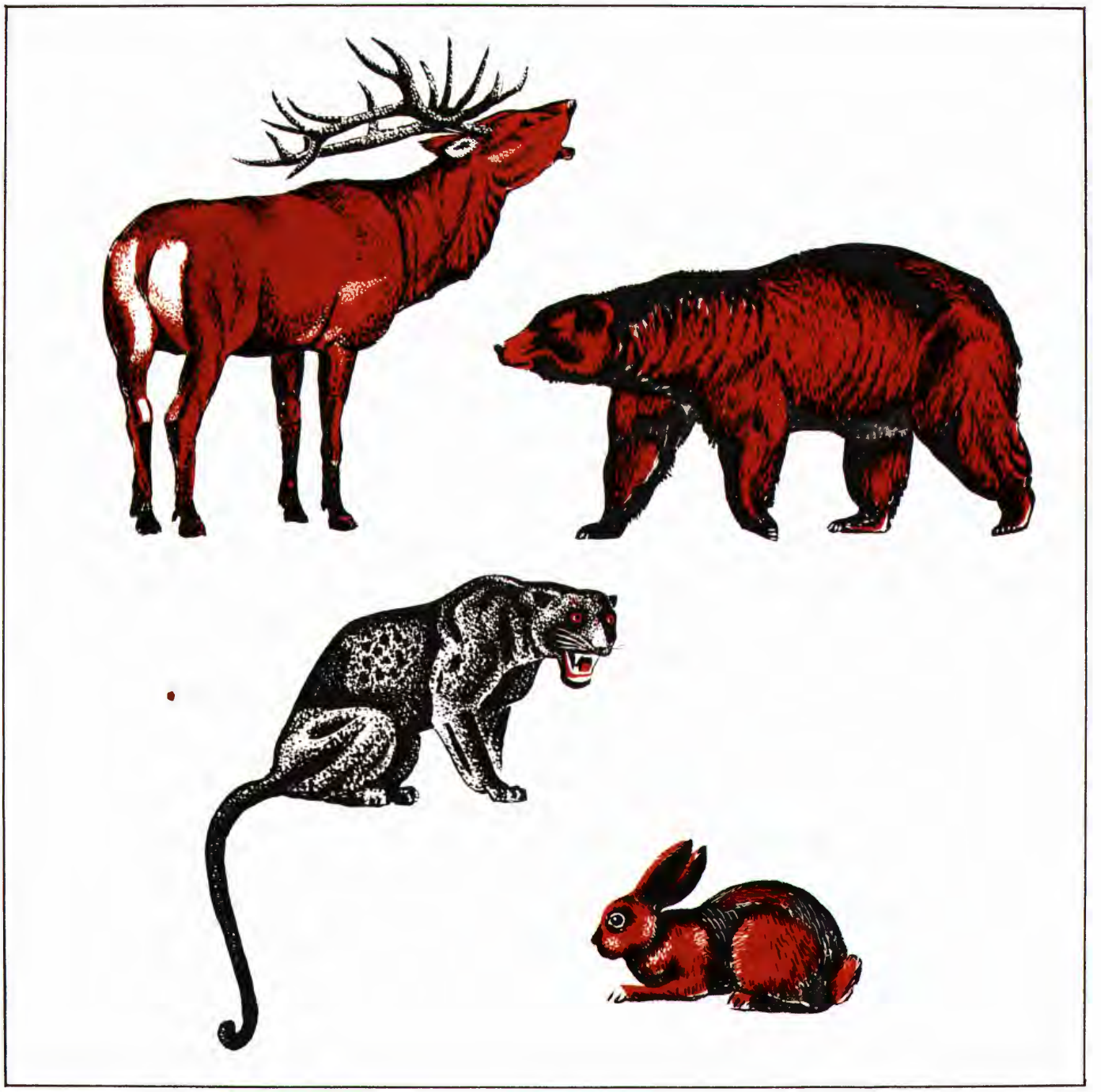

Дикі тварини:
олень, ведмідь, яґуар і заєць.

ХОМ'ЯК

На коридорі школи велика юрба. За вчителем природи, що ніс у руках якесь червонясте звірятко, йшли учні до природничого кабінету.

Там до великого тераріюма, який довго стояв порожній, учитель пустив налякане звірятко.

Воно забилось у куток і боязко дивилось на всіх. Учитель пояснив, що це молоденький хом'як, гризун і великий шкідник у господарстві.

Перерва скінчилась. Учитель доручив одному учневі принести хом'якові води, а другому зерна.

Коли стало тихо, хом'ячок оглянув свою в'язницю, холодне поциноване дно тераріюма, обнюхав навколо грубе скло і не знайшовши нічого цікавого, забився в той самий куток і чекав...

Минула година. Учень забув принести води. Хом'ячок, змучений, голодний і спраглий, чекав. Чекав свого визволення й повороту до буйної родючої землі, в теплу, простору нору своєї матері. Там — повні комори добірних зерен пшениці, а тут холодна тюрма.

Прийшла довга ніч. Ніяких змін. Даремні всі надії.

Коли сходило сонце і вся кімната стала червоною від його життєрадісних променів, перемучений і голодний хом'ячок ще раз поглянув на золоте сонце, згадав коротке своє життя і вмер...

На другий день принесли хом'якові зерна.

Запізно.

Учитель взяв хом'яка за лапку і викинув до коша зі сміттям.

Упав на дно...

— "Як хто хоче тримати в неволі звірятка, то мусить дати їм спочатку відповідні умови й не забувати за них".

Не можна мучити звіряток і завдавати їм кривду — навіть коли є вони шкідниками.

Вуйко Квак

ЇЖАЧКИ

Біг по лісі,
Біля кручі,
По гриби
Їжак колючий.
А йому навстріч —
Хлопчина:
Їжачком стирчить
Чуприна.

Так у лісі,
Під сосною,
Їжаків зустрілось
Двоє.
Просто в очі
Подивились —
Здивувались
І спинились.

БІЛКА

Ой у бору сосонка,
На сосонці гілка,
А на гілці рудесенька
Малесенька білка.

Сидить білка на гілочці
Горішки кусає,
А під нею зайченятко
Сіреньке стрибає.

К. Перелісна

ПІСНЯ ПРО ЇЖАКА.

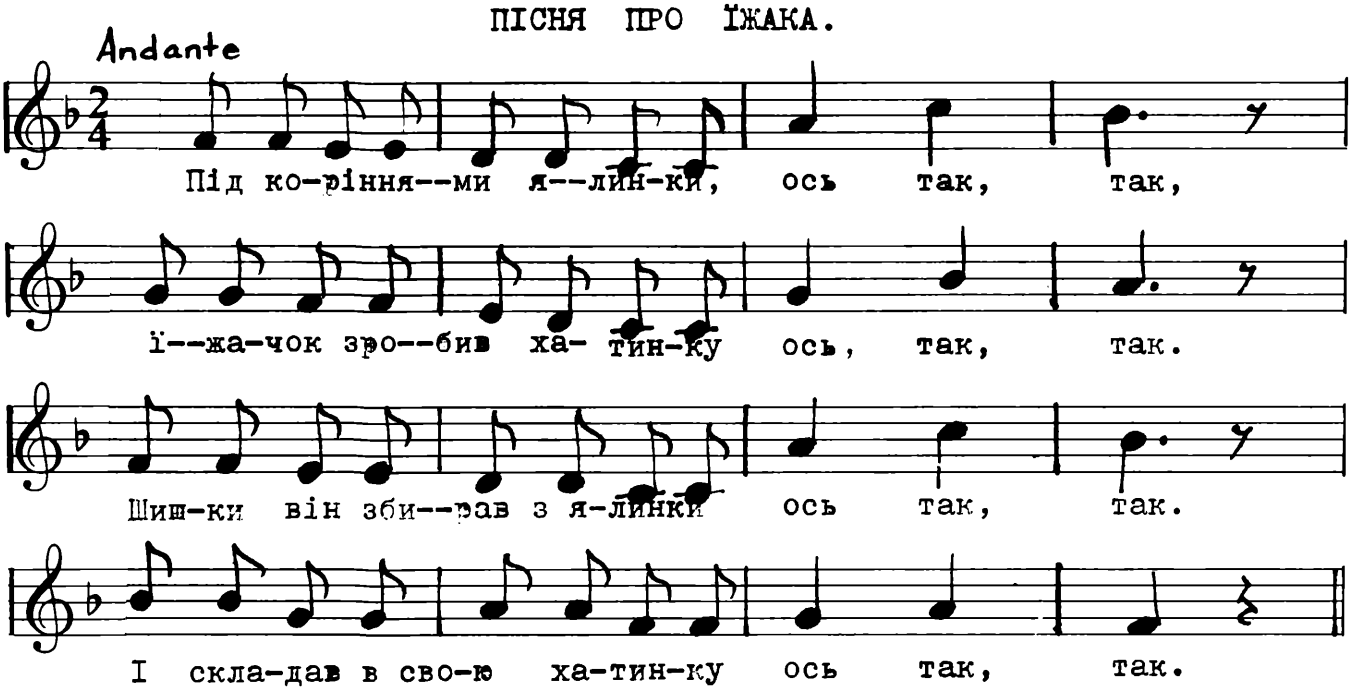

ПРИГОДА ПІД ЛІСКОМ

Олесь дуже любить звірят. Часто ходить з татком на прогулянку то в поле, то у поблизький лісок. Тоді буває Олесеві дуже цікаво слухати таткових розповідей про зустрічних звірят, як от — хом'ячка, зайчика, кертицю, їжака.

І от, ці відомості одного разу стали йому в пригоді. А було це так: Вийшов він собі одного пополудня сам на прохід. Була осінь, тепло, тихо. Всюди у повітрі і по полях снувалось павутиннячко, "бабине літо". Олесь минув поле і йшов поволі стежинкою попід ліском. Коли оце іздалека нагло почулись дитячі крики, якийсь галас, гармидер. І тут же із-за закруту показався гурт малих хлопчиків, що навперейми кричали, вимахували руками і — то сходились разом, то відскакували на боки. А коли нагло ціла громадка пустилася бігом вниз до річки, Олесь здивувався: що це може бути? Може сталось щось злого — гадюка котрогось вкусила, чи що?

Він, не гаючись, бігом рушив у бік громадки. Несподівано скочив між хлопчиків, і жахнувся від того, що побачив... Ото, вони волікли засилене на мотузок мале, вкрите пилюкою і реп'яхами, ледве живе, звірятко. Нахилившись, пізнав Олесь, що це був їжак. Вони, мабуть, із-за колючок не могли його взяти в руки, то ж закинули на нього впоперек мотузяну петлю і так волікли кудись.

Олесь миттю вихопив їм із рук мотузок і крикнув:

— Бійтесь Бога! Хлопці, та що ви робите? Чого мучите малу тваринку?

Нахилився над їжачком, звільнив від петлі та перекинув на свіжу травичку. А він, із покривавленою мордочкою, покорченими ніжками, заплющеними очками, лежав, мов неживий. Але хлопчики не

здавались. Навипередки кричали:

— Це наш їжак! Віддай нам його!

Олесь лиш погрозив їм, показуючи п'ястук. А що він був більший і дужчий, вони на хвилину відступили.

Нараз один із них, здається Івась, крикнув:

— О, ти не знаєш, який це шкідник, злодій! Ми його впіймали на гарячому, він якраз ніс настромлені на колючки, крадені яблука до своєї криївки.

А Семко собі:

— Це поганий звір! Ми про нього чули, який він неохайний. Він, кажуть, колись мав гладеньку шерсть, але тому, що ніколи не вмивався, брудна шерсть зліпилась у колючки. То ми його тягнули до річки, там хотіли скупати, щоб він назад дістав гладеньку шерсть. Віддай нам його!

— Нізащо в світі! — гукнув Олесь. А по хвилині: — Послухайте хлопці, я вам скажу щось цікаве.

Коли діти вмовкли, Олесь почав:

— Ці яблука, які їжачок тягнув до своєї криївки, це звичайні лісові кисличкі і він цим нікому ніякої шкоди не вчинив. А щодо колючок, то це така байка, яку розказують няні всяким Юрзам-Мурзам, що не люблять вмиватися. Татко мені сказав, що їжачки вже родяться з білими м'якими колючками, які пізніше тверднуть і темніють.

— Не може бути! — здивувались хлопчики. — То його не треба вже купати в річці?

— Не лиш що не треба, але він міг би втопитися. То буває так: коли його ворог, лис, хоче їжака пожерти, а не може через колючки, бо він скручений і наїжений, лис скочує його в воду, де він мусить розкрутитися, — тоді він і пропадає в лисячих зубах.

Діти глянули спочутливо на збідоване звірятко і видно було, що їм стало шкода їжачка.

Тим часом їжачок очуняв: витягнув лапки, розкрив очка, простягнувся, позіхнув. З того скористав Олесь, загорнув звірятко у свою хусточку і сказав:

— А тепер, хлопці, занесемо його до нас, додому.

Так і зробили.

Вдома татко Олеся, коли довідався про цілу пригоду, оглянув звірятко і сказав:

— Це молодий, здоровий і сильний їжак, нехай він живе собі в нас.

— А що він буде у нас робити? — поцікавились діти.

— О, він дуже пожиточний, — сказав тато. — Буде в хаті нищити тарганів, стоног і мишей, а в садку і в городі шкідливих слимаків та різних комах.

По хвилині Олесь приніс мисочку теплого молочка, яке їжачок радо вихлептав. Відтак пустили його в садок. Тато розповідав дітям про життя і звички тварин. І всі були такі ради, що пригода з їжачком так щасливо для нього скінчилась.

Олена Цегельська

НЕ ЛЯКАТИ ТВАРИН

Ми ходили по ліску,
Білку бачили вертку,
Яця-Зайчика стрічали,
Та нікого не злякали,
Бо тварин лякати — гріх!
Ми здалека любим їх. □

Груші й яблука поспіли,
Сливи зовсім посиніли,
Зняли жито золоте,
Осінь вже до нас іде.

СЛИВОЧКА

— Сливочко, сливко,
Кругла чорнобривко!
Заховайся в листя.
Щоб не знала Христя!
Як тебе загляне —
Сливочки не стане!

— Не боюся Христі,
Христі у намисті.
Вигляну я з листя,
Щоб узріла Христя.
— Куку, Христе, куку,
Простягни-но руку!

ГРУША

Зародила груша
Грушечки.
Дивуються, питаються
Пташечки.
Питаються груші
Пташечки:
"Для кого ти зродила
Грушечки?"
"Я скажу вам правдоньку
Для діток.
Нехай вони лише вийдуть
У садок.
Обдарую їх грушками
Ген усіх
Хай лише в саду лунає
Милий сміх".

В. Лящук

ЖОВТЕНЬ У САДІ

Ходить Жовтень по саду,
каже: "Яблук не знайду.
Ані яблук, ні грушок
вже немає для діток".

Вибігла Галина з хати,
стала діда потішати:
"Хоч нема грушок в саду,
я, дідусю, вам знайду.

Вже з дерев усі зірвали,
в комірчині поскладали.
В чисті стружки, як годиться,
шаром клали на полицю".

Покрутнулася Галина,
повернулась за хвилину.
"Ось, дідусю, вам грушок
повен-повен фартушок".

ЯБЛУКА

Кошечки-кошелі
Не великі й не малі
У рядочку на землі,
А яблука на гіллі.
Жовтобокі та червоні —
Будем рвати їх сьогодні.
Будем рвати і трусити,
Кошичками в льох носити.
Як почнуться сніговиці —
Будем їсти не кислиці,
А пахучі боровиці.

В. Шевчук

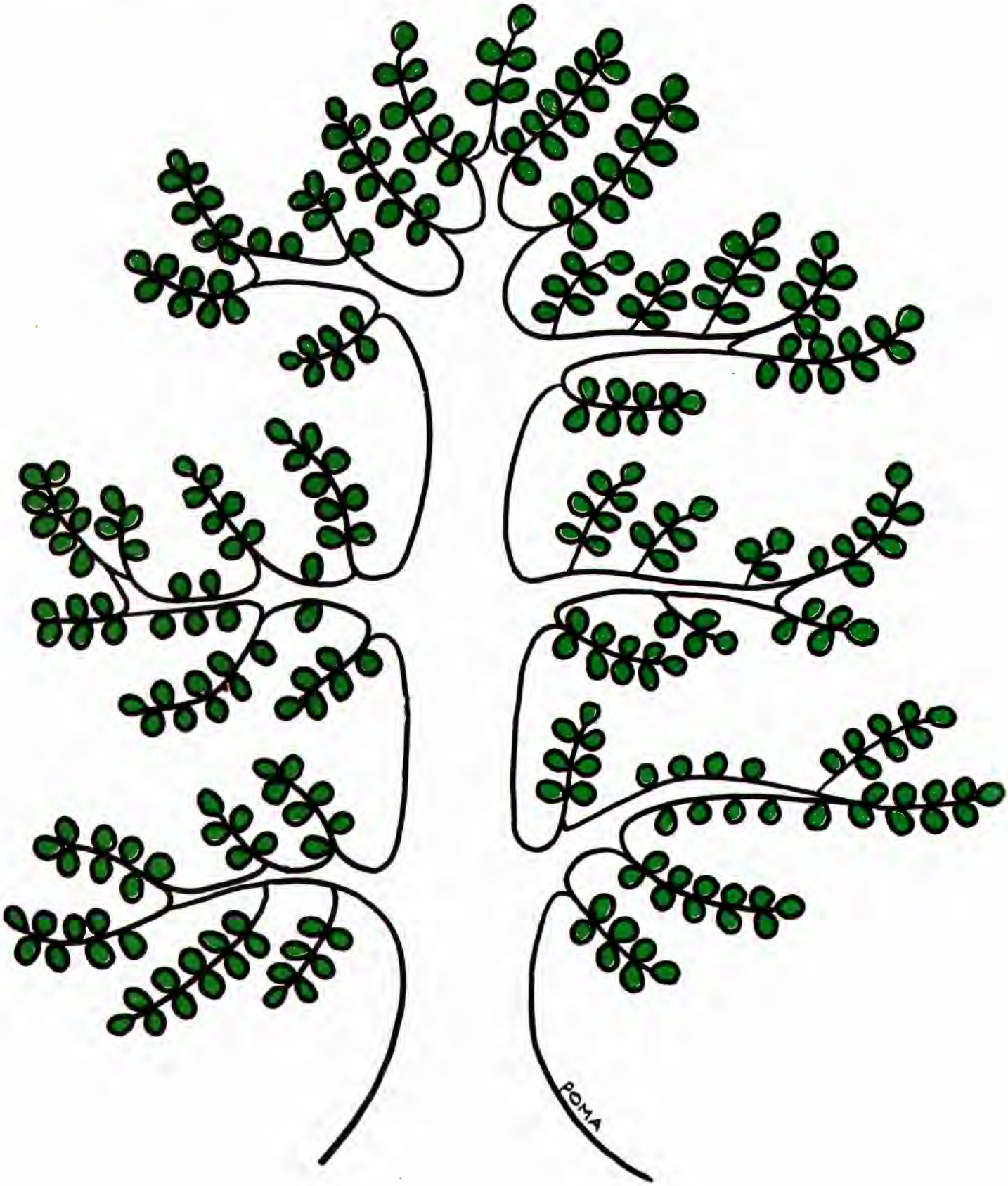

Дерево, стовбур, гілляки і листя.

ДИВУВАЛАСЯ ГРУШЕЧКА

— Що це там шнурочком летить угорі? — спитала жовтенька грушечка горобця, що гойдався біля неї на тонкій гилячці.

— Це журавлі, пізнаю їх добре. Бояться холоду і втікають на південь. Значить: прощавай веселе, тепле літечко. Вже осінь знов прийшла до нас.

— А я таки тут останусь, зимна не лякаюсь — зацвірінькав далі горобчик і чмихнув кудись у сусідські сади.

— Сказав "осінь прийшла" — задумано повторила грушечка і голівку вниз повернула. Аж в очах весь сад закрутився, так високо-високо вона була. За хвилину звільна розкрила очі й скрізь дрібні листочки мами-груші побачила багатобагато своїх сестричок. У всіх рум'яні від сонця личка. Декотрі попарі до себе пригорнулись і щось собі мабуть розказують. Весело їм там унизу. Може і не знають, що журавлі вже відлетіли і осінь прийшла.

Грушечка хотіла їм ту новину леготом вітру подати, але в цій хвилині побачила щось дуже смішне: якесь диво ворушиться он — там в кущах під парканом. А чому чорний кудлатий песик то підбіжить — то знову взад відскакує і брешебреше з усієї сили.

Диво має на собі настовбурчені шпильки. Раз зів'ється в клубок та лежить мов мертве — то знову висуне гостренький писочок, нюхне повітря і втікає між кущі. А пес за ним, а їжачок його коле.

Ох, сміялася, сміялася грушечка з тих перегонів. Аж гілка на боки хиталася. А пес, бідняга, видно добре поколов собі лапи, бо опустив хвостик під себе і поліз сумний в садівникову буду.

А там біля грядки кучерявих, білих айстрів стояла пишна яблуня. Красуня на весь сад. Кругла була як китиця, а яблука на ній червоні й запашні. Такі, як на різдвяні свята на ялинку вішають.

Дивиться грушечка, а до яблуні приставлена драбина, а господарів Грицько сидить на гіллі, зриває яблука, кладе їх зразу в кошик, а потім зсипає у міх.

О, тепер злазить з дерева, а з пазухи покотилось на траву кілька здорових яблук. Грицько вдає, що цього не бачить і згортає їх разом з іншими в міх. Але грушечка все бачила — та садівникові не скаже, ні.

Тільки навіщо вони зривають яблука? Що з ними далі зроблять? — заєдно журилася грушечка. Та саме в цій хвилині заскоботіло її легенько по спинці. Озирнулася, а то стрибає собі руда білочка по гілках. Закинула хвостик на плече і біля грушечки пристанула.

— Здорова була, сусідонько, — каже — а коли ти в дорогу вибираєшся?

— В яку дорогу? — питає дивуючись грушечка і серце в неї чорними зеренцями тривожно здрігнулося. — Якесь лихо коїться кругом мене. Скажи, ради Бога, білочко, чого оці чужі люди вештаються по нашому саду? — ледве чутно промовила грушечка.

— Звичайна річ, прийшла осінь, дозріли вже всі овочі і тому їх зривають. Ось завтра готовляться сливки стрясати. І на тебе скоро прийде черга — пояснює розумна білка. О, вона все знає. Цілу днину то вгору то вниз городами і садами собі стрибає. Все щось малим вушком підслухає, щось у пташок розпитає...

— А потім, що з нами всіма зроблять? — допитується грушечка.

— Повезуть вас автами, а може і залізницею у далекі міста — цокає зубами, мов горішки торощить білочка.

— А потім, а потім... хоче ще знати грушечка і в цікавості великій личко паленіє, стало гаряче. Але білочка вгледіла свої малі білченята, що пустують на траві, неначе в піджмурки бавляться, і мигом до них пострибала.

От, вигадали забаву. На самому видному місці, а тут люди весь день по саду вештаються. Може щось недоброго трапитися, а тоді що? Плач на весь сад. У такий час краще на гілках старого горіха тихенько гратися — навчає мама — білка і всі разом щезли в зеленій гущі горіхового листя.

А в грушечки від чудних новин аж головка заболіла.

— Що то буде, що то буде? — шепоче безвпину і сонними очима глядить на рожевою хмаркою затягнений захід неба.

А коли настала пізня ніч і все довкола поснуло тихим сном, над садом зійшов молодий місяць. Нахилився ріжками над сплячою грушечкою і повів її у сні в далеку, сріблом мережану дорогу.

Багато різного дива бачила мала грушечка, аж вкінці опинилася в вітрині великої, овочевої крамниці. Загорнена в тонесеньку бібулку лежала з другими грушечками в м'яко вистеленім кошику. Була щаслива і крізь сон всміхалася лискучими щічками до всіх прохожих, що гляділи на неї крізь велику шибу... Хто знає, може і здійсниться сон жовтенької грушечки. А може іншою дорогою у світ помандрує.

ПОДАРУНОК

Кучеряві ясені і клени обступили двір звідусіля, а за двором сад-садок зелений, обліпили яблука гілля.

Під яблунею діточок громада все угору споглядає рада — споглядає, нетерпляче жде, чи із гілки що не упаде. (Ще не можна рвати ані трясти, перше яблучко само повинно впасти).

Ой, не знати, діточки, не знати, як ще довго доведеться чекати...

Та нараз вгорі щось обірвалось... Ще ніхто не спохватився, що сталось, як з-між листя коло дітвори впало перше яблучко згори.

Заплескали діти у долоні, і загув утіхою садок, аж гусак озвавсь на оболоні, і закеркав півень на курок. Простяглися ручки звідусюди — від Павла, від Лесі і від Люди — що й казати, кожне б раде яблучко те мати.

Рада в раду — ухвалили діти, щоб нікому кривди не було, яблучко натроє розділити, щоб і Люда, й Леся і Павло — щоб усі по рівній пайці мали і на себе щоб не нарікали.

Та коли Павло дістав з кишені гострий ніж в колодочці зеленій, блиснула у нього інша гадка:

— Е, стривайте, — каже він, — дівчатка! Ми були б забули, що від вчора наша подруга Оленка хвора у лікарні в ліжечку лежить...

— Ах, Оленка!.. — крикнули в ту мить Леся й Люда. — В неї спухла ніжка, їй не можна залишати ліжка.

І схопились дітки, наче щиглі, перше спіле яблучко взяли, до лікарні купкою побігли, подарунок хворій понесли

Р. З.

МИ ТАНОК ЗАВЕДЕМ.

Сл.незнаного автора
Муз. народня.

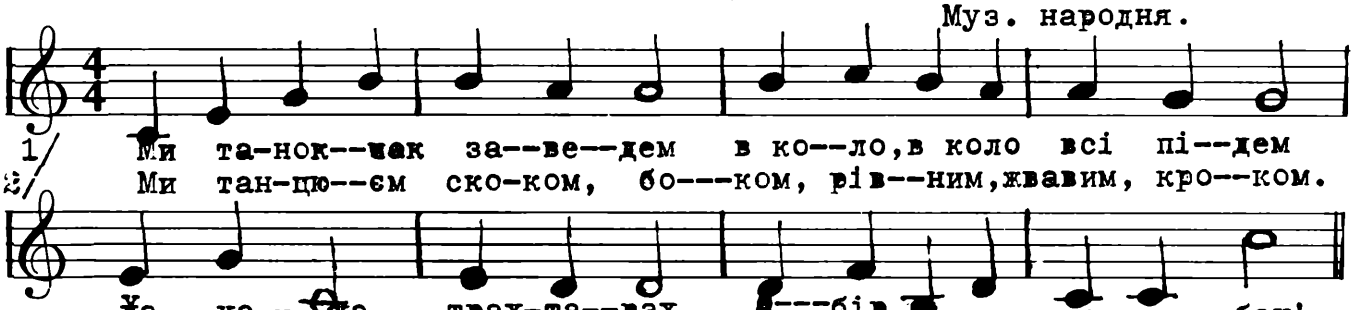

1/ Ми та-нок--так за--ве--дем в ко--ло,в коло всі пі--дем
2/ Ми тан-цю--єм ско-ком, бо---ком, рів--ним,жвавим, кро--ком.

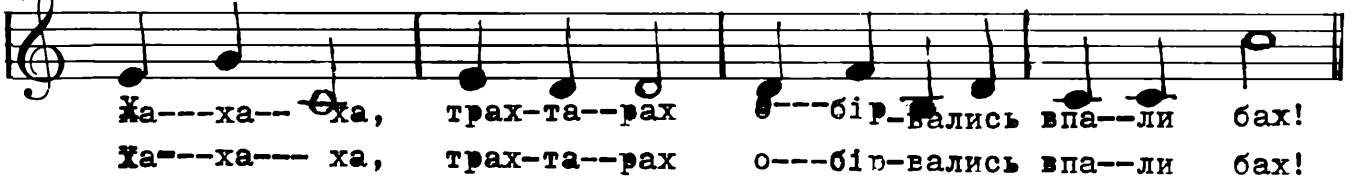

Ха---ха--- ха, трах-та--рах о---бір-вались впа--ли бах!
Ха---ха--- ха, трах-та--рах о---бір-вались впа--ли бах!

ЗАГАДАЛА БАБУСЕНЬКА.

Con Spirito

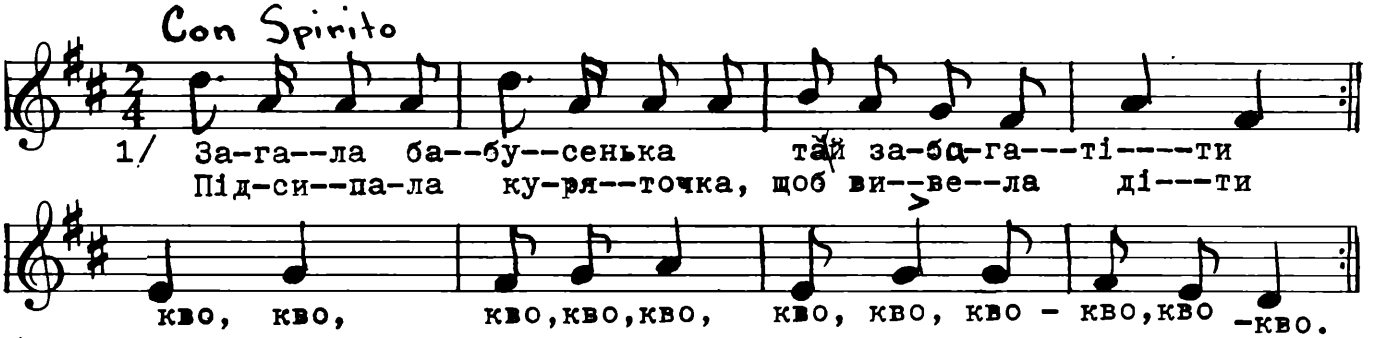

1/ За-га--ла ба--бу--сенька тай за-бу-га---ті----ти
Під-си--па-ла ку-ря--точка, щоб ви--ве--ла ді---ти

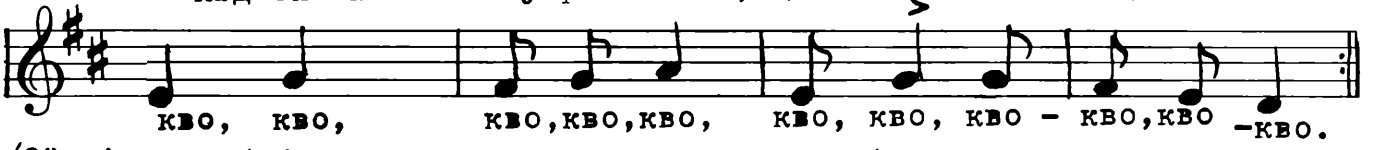

кво, кво, кво,кво,кво, кво, кво, кво - кво,кво -кво.

2/Ой пігнала бабусенька куряточка пасти,сама сіла на приспоньку
~~Куделечко прясти: диф, диф, диф-диф-диф, диф,диф,диф, диф, диф.~~

ЗАЙЧИК.

Муз. Гриневича.

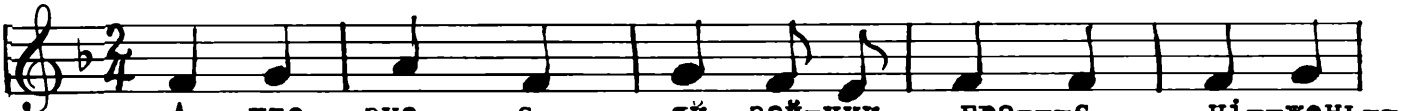

А хто зна-----є, як зай-чик гра---є, ні--жень--

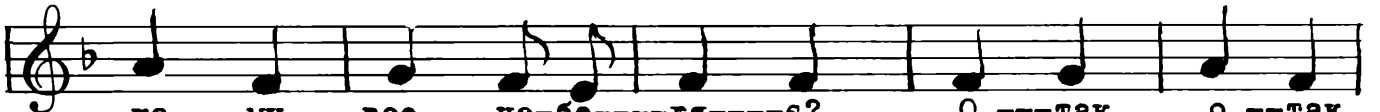

ка----ми все че-бе----ря----є? О ---так, о --так,

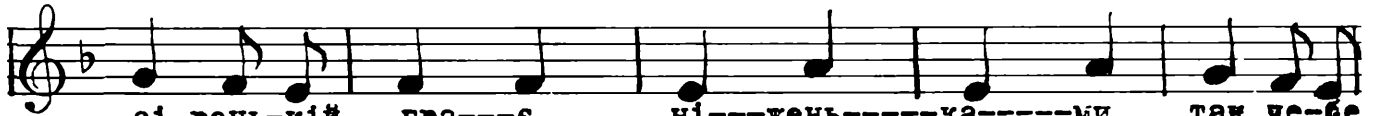

сі-рень-кій гра---є, ні---жень-----ка-----ми так че-бе

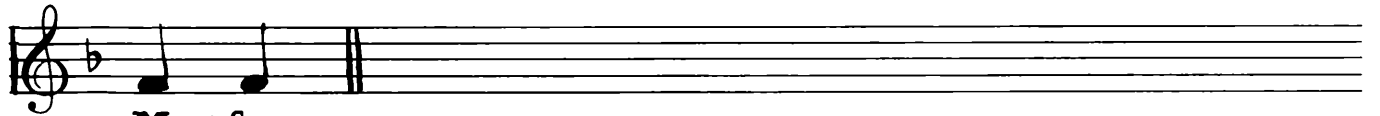

ря---є.

Наталя ЗАБІЛА

ЛІЧИЛОЧКА

Ілюстрації Е. КОЗАКА

Одна маленька дівчинка
пішла гуляти в сад.

Там дві зелені яблуньки
край тину стали вряд.

Під вітами три квітоньки,
чотири будяки.

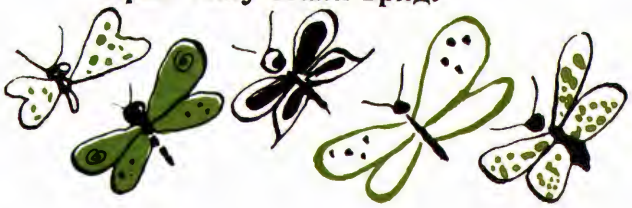

Над ними п'ять метеликів
ведуть свої танки.

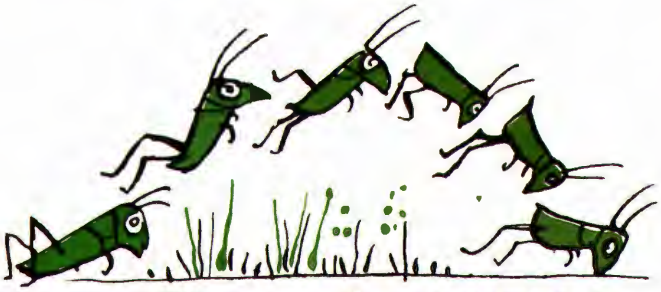

Шість коників змагаються —
хто вище всіх плигне?

А сім пташок цвірінькають,
вітаючи мене.

До тину між деревами
драбину я припну,

угору по драбиночці
аж вісім раз ступну.

І десять стиглих яблучок
складу у кошик свій.

я друзям дам по одному
сама десяте з'їм.

НАША ГРУШЕЧКА

А у нашому садочку
Грушечка росте.
Сонечко щодня цілує
Гіллячко густе.

Сяде пташка на вершечок,
Сяде й полетить.
Часом мушка-жовтобрюшка
Тихо забренить.

Дощик листячко обмиє
Струменем рясним.
Сонце висушить, зогріє
Подихом ясним.

Глянуть діти, а в садочку
Осінь гомінка.
Кожна грушечка достигла,
Жовта і м'яка.

Будуть дітям на всю зиму
Овочі смачні,
Щоб росли вони здорові,
Гарні та міцні.

ЇЖ ЯБЛУЧКО ЩОДНЯ

Трясе галузку Галочка
Із братіком удвох:
"Ми дуже любим яблучка —
Вони смачні, що ох!"

До Леся каже Галочка:
"Їж яблучко щодня,
То станеш сам, мов яблучко,
Рум'яний — от, як я!" □

НА ЯБЛУКА

Раді Галя та Панас:
"Славні яблука у нас.
І великі, і червоні,
І пахучі, мов медок —
Ми тепер щодня заходим
Погуляти в наш садок.

А в неділю ми запросим
Із сусідства всіх дітóк,
Хай тих яблук покуштують,
Що солодкі, мов медок.

Кличуть Галя та Панас:
"Гей, на яблука до нас!"

ВИНОГРАД

Дуже люблять діточки
Виноградні ягідки.
Рада Уля, радий Гнат,
Що зривають виноград.
Десять в кошик, раз у рот —
Повний кошик вже от-от!

ГРУШЕЧКА — Забава

Вітер грушу гне та й гне,
Скільки грушок натрясе?
Ой піду я у садок,
Назбираю грушечок.

(Діти наслідують рух вітру і збирання грушок.)

Зміна: Замість грушечки, кажуть сливочка, яблінка і т. п.

М. Завадівська

ОЛЕСИН ГОРОД

В кучерявої Олесі
Городина гарна,
Працювала ціле літо
Так пильно недарма.
Червоніють помідори
Між зеленим листям,
А квасоля пишається
Зернятком-намистом.
Накопала мала Леся
Картопельки горщик,
Ще й червоних буряків
Додала на борщик.
А капуста біле листя
Щільно завиває,
Будуть з неї голубці —
Це ж усякий знає!
Кучéриком своїм манить
Зелена петрушка.
"Не забудь: зі мною, Лесю,
Буде добра юшка".
Ось прибігли діточки
До Лесі в гостину.
Той горошку чемно просить,
Той жовту морквину.
Гарна дівчинка Олеся,
Добра господиня,
Все в городі в неї є,
Навіть смачна диня.

Н. Наркевич

◇

МОРКВА

Я дівчина чепурненька,
Звусь **морковця** солоденька,
Жовте личко, чуб зелений.
Хто в городі кращий мене? □

ХРІН

Запишавсь в долині хрін,
Що солодкий дуже він.
Скоштував його деркач,
Диркнув, кліпнув —
та й у плач:
І два тижні не співав,
Тільки сльози витирав.

М. Стельмах

◇

КАВУН

Соковитий і солодкий я на смак.
Про мене добре слово скаже всяк.

◇

УРОЖАЙ

Я зернятко маленьке
В городі посадив,
Лежало під землею
Воно багато днів.

А потім показались
Круглесенькі листки,
А потім розцвітали
Жовтесенькі квітки.

Тепер мене вітають
І мама і тітки, —
Зібрав я з урожаєм
Чотири огірки!

◇

ГАРБУЗ

Я — гарбуз великий,
На полі я пан,
По полі мандрую,
Як захочу сам.

ОГІРОЧОК
(Оповідання)

Коли українцям довелося тікати з рідної країни, всі дуже побивалися, тужили. І кожен брав зі собою хоч щонебудь, що йому на чужині рідну Україну нагадувало б.

Бабуся Настя виїжджаючи з дому, спакувала у валізки вишивану сорочку, рушники вишивані, все те, що буде в мандрівці потрібне, і в куточок валізки поклала вузлик з насінням української городини. Думала собі бабуся: "Ось десь же таки вдасться посіяти, посадити насінячко. І буде в нас, на чужій землі, своя — українська городина..."

Довго подорожувала бабуся Настя, багато лиха в дорозі зазнала... та прийшов час, оселилися люди в таборах, і бабуся Настя туди дісталася. Так люди тішаться, що відпочинуть трохи, в своєму гурті житимуть. А бабуся Настя ходить скрізь по таборі, шукає місця де б то городець посадити. Та розпаковує валізку, вузлик з насінням дістати. Глянула а вузлик порожній... Розглядає вузлик, валізку, та й бачить, що то в дорозі валізка роздерлася. Саме в тому місці де вузлик з насінням лежав. І вузлик подерся, то й насіння розсипалося, погубилося.

Заплакала бабуня гіркими сльозами. Рушники, сорочки вишивані перегортає, хоч тим тішиться. Коли це розгорнула сорочку, а з неї й випало на коліна бабусі зернятко. Взяла його бабуся на долоню, придивляється, а то зернятко ніжинських огірків.

Зраділа бабуся — засміялася!

Зернятко в склянку поклала, водичкою налила, щоб розм'якло.

Та що ж одно зернятко! І городу для нього не потрібно. Зробила бабуся скриньку з дощечок, землі насипала, посадила зернятко, і поставила на вікні, проти сонечка. Виросли огірки! Та не вродило їх багато, лише три... Одного бабуся сама з'їла. Другого дала малому Лесикові, а третього висушила, та насінячко з нього зібрала.

На друге літо бабуся Настя огірочки таки на грядочці посадила. І вродило їх більше.

Що вже бабуся тішилася тими огірочками — то й не сказати. Такі ж вони гарні, всі рівненькі, невеличкі, а хрумкі-хрумкі, смачні, ну... рідні українські огірочки.

Люди приходили до бабусі хоч подивитися на ті огірочки.

Довелося бабусі ще одну мандрівку відбути. Поїхала бабуся за море, аж в Канаду приїхала. І насіння з огірочків привезла. І тут щоліта садить на городі свої огірочки, і людям насіння дає. Нехай всі українці садять огірочки, що бабуся Настя викохала з зернятка, яке з України привезла.

Хоч і на чужій землі виростуть огірочки, а смак матимуть свій — український.

Л. Гаєвська-Денис

ЦИБУЛЯ

Цибуля сплетена в віночки
І пов'язана в пучечки,
І солодка і гірка —
Вдача вже її така. □

БІЛЯК

Цього року Мар'янка посадила буряки на своїй грядці. Всі вони виглядали майже однаково. Це були невеличкі, жовто-зелені насінинки. Та весняне сонечко їх збудило до життя: воно їх гріло, дощик кропив. Вони жадібно пили воду й швидко росли вгору. Незабаром буряки зазеленіли на грядці гарними рядочками. Кожен із них хвалився своїми зеленими листочками.

— Ой, і гарні ж у нас суконки, гляньте, які! Не те, що в других рослин — просто зелені. А наші листочки всі мають червоні жилки та черенки, шелестіли своїм листячком буряки.

Одного разу вони помітили, що серед них виріс один буряк, а листя його було просто зелене. Всі стали його питати, чому в нього листя не таке, як у других буряків.

— Як це так? Чом твоя суконка не така гарна, як наша? Ти чужий! Забирайся звідси геть!

— Не турбуйтесь! Ось Мар'янка прийде, то вирве його та викине так само, як і бурян викидає.

Бідний бурячок самотно ріс і не знав, що й казати своїм сусідам. Він і сам бачив, що не виглядає так, як вони: і суконка в нього без червоних прикрас і сама голівка не кругла, червона, а біла, шпичаста. А чому це так, він не знав. Сумно було й йому, бо решта буряків не хотіла навіть на нього дивитись і прозивали його Біляком.

Так проминуло літо. Коли прийшла осінь і люди почали збирати городину — різати капусту, рвати квасолю, копати моркву, картоплю, то почали виривати й буряки. Прийшла черга й на нашого Біляка. Коли Мар'янка витягнула його з землі, то відразу закликала маму.

— Гляньте, що то за смішний буряк виріс у мене на грядці!

— Ось бачиш, ось бачиш, шепотіли червоні бурячки, повертаючи свої голівки на всі боки. — І Мар'янка каже, що ти не такий, як ми всі! Інші злісно реготались:

— Хи-хи-хи! Нарешті викинуть цього непотріба геть від нас!

Та не так сталось, як вони думали. Мама взяла в руки Біляка, подивилась і сказала до Мар'янки:

— Ні, моя люба! Цей буряк не смішний. Він навіть більш корисний, ніж червоні буряки. Його насіння видно випадково замішалось до того, що ти сіяла весною. Такими буряками засівають цілі поля. Восени їх викопують та везуть до цукроварні. Там їх миють, чистять, дрібно кришать та наливають гарячою водою. Вони дуже солодкі і вода вибирає з них увесь цукор. Цю солодку воду випарюють, аж поки не осяде весь цукор на дні. Його сушать, а тоді продають людям. З цукру виробляють різні солодощі — цукерки, тісточка.

— Ось, який це гарний бурячок! А я й не знала. Понесу, покажу татові, що в мене виросло на городі.

Мар'янка схопила Біляка й побігла до тата, а червоні буряки збентежені й засоромлені, що так зневажили Біляка, ще довго розмовляли між собою.

Ніна Наркевич

РІПКА

Був собі дід Андрушка, а в нього баба Марушка, а в баби дочечка Мінка, а в дочки собачка Фінка, а в собачки товаришка киця Варварка, а в киці вихованка мишка-сіроманка.

Раз на весну взяв дід рискаль та мотику, скопав у городці дірочку-дрібку та й посадив ріпку.

Працював дід немарно: зійшла ріпка гарно. Щодень ішов дід у город, набравши води повен рот, свою ріпку підливав, їй до життя охоти додавав.

Росла дідова ріпка, росла! Зразу така, як мишка, була потому, як буряк, потому, як кулак, потому, як два, а накінці стала така, як дідова голова.

Тішиться дід, аж не знає де стати. "Час, — каже, — нашу ріпку рвати!" Пішов він у город — гуп, гуп! Узяв ріпку за зелений чуб: тягне руками, уперся ногами, добуває сил усіх, сопе, як ковальський міх, — мучився, потів увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень .

Кличе дід бабу Марушку: "Ходи, бабусю, не лежи, мені вирвати ріпку поможи!" Узяв дід ріпку за чуб, баба діда за плече — тягнуть, аж піт тече! Смикає дід ріпку за цівку, торкає баба діда за обшивку, працюють руками, упираються ногами, — промучили увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе баба дочку Мінку: "Ходи, доню, не біжи, нам ріпку вирвати поможи!" Пішли вони в город — гуп ,гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда за сорочку, дочка бабу за торочку; торгають руками, упираються ногами, — промучилися увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе дочка собачку Фінку: "Ходи, Фіночко, не біжи, нам ріпку вирвати поможи!" Пішли вони в город — гуп, гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда за сорочку, дочка бабу за торочку, собачка дочку за спідничку. Торгає дід ріпку за цівку, баба діда за обшивку, дочка бабу за запаску, собачка дочку за спідничку, — промучилися увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе собачка кицю Варварку: "Ходи, Варварко, не лежи, нам ріпку вирвати поможи!" Пішли вони в город — гуп, гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда за сорочку, дочка бабу за торочку, собачка дочку за спідничку, киця собачку за хвостик. Тягнуть і руками і зубами, упираються ногами; промучили увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе киця мишку Сіроманку: "Ходи, Сірочко, не біжи, нам ріпку вирвати поможи!" Пішли вони в город — гуп, гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда за сорочку, дочка бабу за торочку, собачка дочку за спідничку, киця собачку за хвостик, мишка кицю за лапку, як потягли — та балабунц!

Упала ріпка на діда Андрушку, дід на бабу Марушку, баба на дочку Мінку, дочка на собачку Фінку, собачка на кицю Варварку, а мишка — шусть у шпарку!

(Стара казка, по-новому розповів

Іван Франко

БУРЯК

Я **буряк**-неборак, ____ Гарний на вид, добрий на смак.

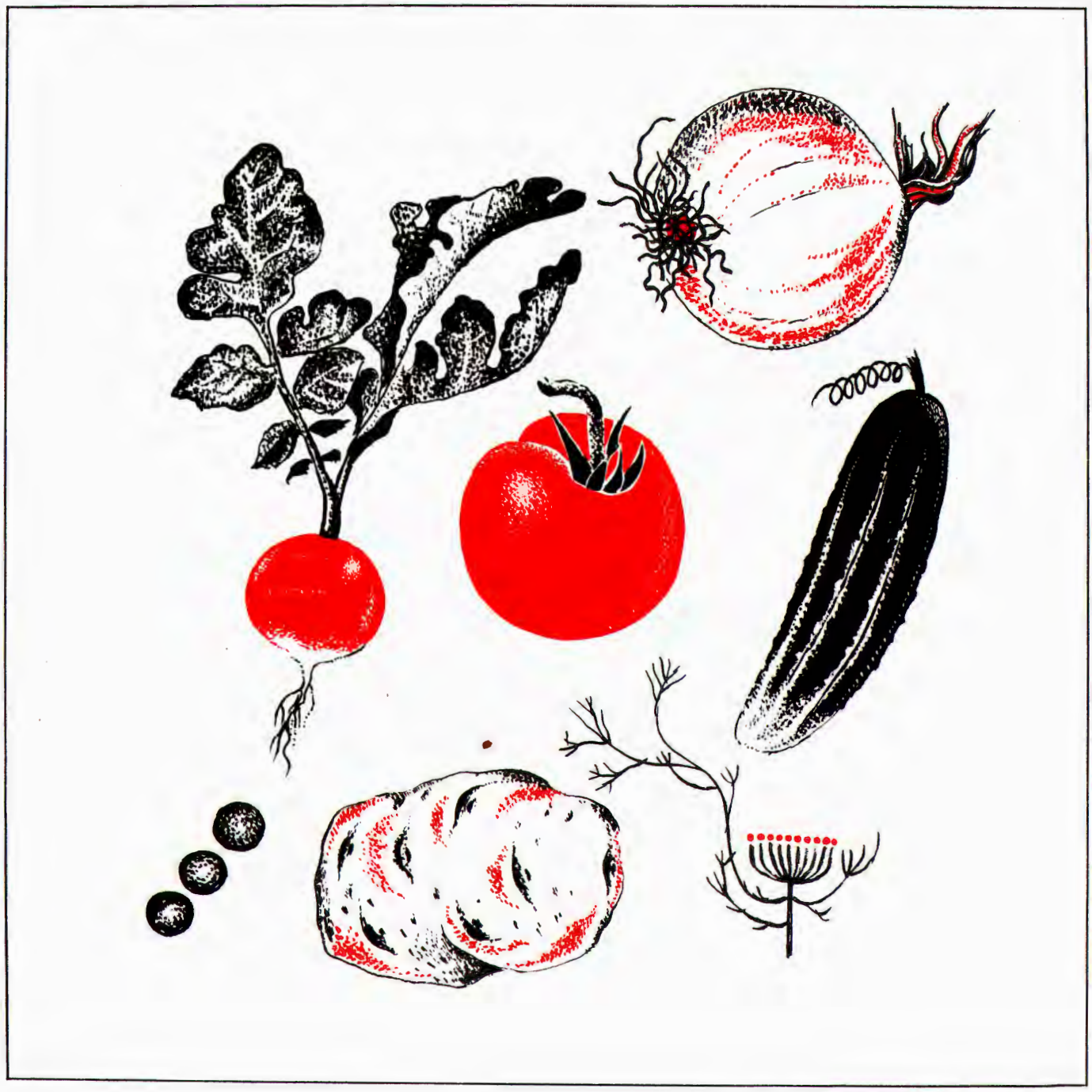

Огородина: огірок, горох, картопля і кмин.

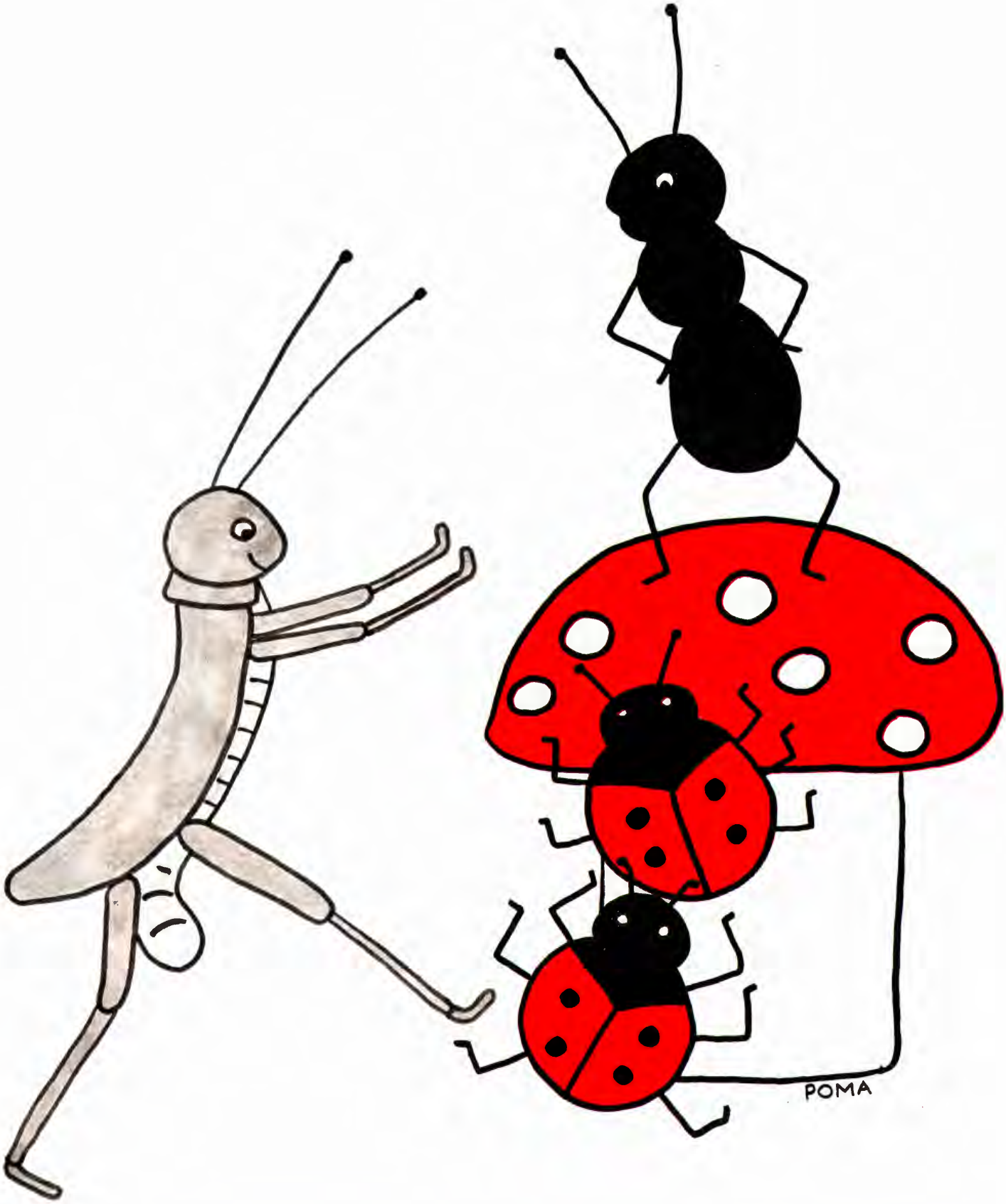

Коник-стрибунець, мурашка, мухомор і два жучки.

КОРІНЦІ ТА ВЕРШЕЧКИ

Народна казочка

Заприятелювали колись чоловік з ведмедем. Вирішили разом город садити, а що виросте нарівно ділити.

— Мені будуть корінці, а тобі вершечки, — каже чоловік.

Погодився ведмідь. Посадили картоплю. Восени зібрав чоловік добрий урожай картоплі, а ведмедеві віддав саме картоплиння.

Не сподобалося це ведмедеві. Навесну він каже:

Тепер уже я візьму собі корінці, а тобі вершечки.

— Гаразд! — погодився чоловік. І посадив на городі огірки.

Знову зібрав чоловік собі добрий урожай, а ведмедеві їсти нічого.

— Ні, — каже ведмідь, — візьму тепер вершечки, а тобі корінці!

— Гаразд, нехай уже так буде, — погодився чоловік, і посіяв буряки.

Побачив ведмідь, що знову йому бадилля припало, розгнівався і не схотів більше з чоловіком ділитися.

ГАРБУЗ

Величезний гарбуз
На городі загруз
А на цей гарбуз
Сів з дітьми
Чорногуз.
Каже він до діток;
Сіли ми на горбок. —
І не зна чорногуз,
Що він сів на гарбуз.

М. Стельмах

ГРЯДОЧКА СЕСТРИЧКИ

У сестрички грядочка,
Невелика, наче кладочка,
А на грядці огірочки
І кавун в рябій сорочці
Сім головок маку,
Трохи пастернаку,
Був на грядці і горох,
Та його ми з'їли вдвох.

М. Стельмах

КАПУСТА

Ми **капусту** роздягали.
Сто одежинок здіймали.
А одежинки оці
Підуть нам на голубці.

***

Вже капусту вирубали
І додому привезли
І на грядці зайченятам
Залишили качани.

□

ВІТЕР

Вітер! Вітер! Вітерець!
Ой який він молодець —
Скільки зразу збив з гілок
Грушок, яблук і сливок?
Скільки їх тут у траві,
На стежках, у кропиві,
І в куточку й між кущів...
Тільки що ж він наробив?
Нащо з листям позривав?
Нащо гілку поламав?
Хочеш яблучка — Зривай
Тільки гілки не ламай.

К. Перелісна

ГРИБИ

Зустрічайте нас дубки,
Відхиляйте віти.
Ось до лісу по гриби
Йдуть веселі діти.

ГРИБИ

Діточки! Добрий ранок!
Ми зараз в ліс підем,
Сьогодні на сніданок
Грибочків наберем.
Під жовтою осикою
Блискучі та слизькі
Родиною великою
Розсілись маслюки.
А там, де починається
Зелений ялинник,
Сидить собі пишається
Маленький боровик.
І поруч з печеричками
Розсілися рядком,
Мов братіки з сестрицями
Піддубки під дубком.
Ось пеньок з опеньками.
А он іще грибки,
Діточки повні жмені їх
Кладуть у козубки.

Ст.

ЗАГАДКА

В теплий дощик народився,
Парасолькою накрився,
Може б з лісу пострибав,
Якби другу ногу мав.

(гриб)

ЗАЙЧИКОВА ПРИГОДА

Погуляти вийшов Зай.
Мама каже: "Уважай!
В лісі повно ворогів,
І отрути щоб не з'їв!"

Але зайчик стриб-стриб-стриб!
Враз спинився: "От так гриб!
Де він взявся тут такий
І високий і гладкий?

І приємно пахне так —
Ану, спробую на смак".
Із краєчку лиш гризнув
Як попечений стрибнув:
"Тьху! Як можна, щоб такий
Гарний гриб та був гіркий?"

Чує білочка: — "Ха-хах!
Що ти тямиш у грибах?
Ще не бачив мухомора?
Утікай, бо буде горе!"

К. Перелісна

У ДОЛИНІ МІЖ КУЩІВ

У долині між кущів
Два гриби з'явились
І, напевне від дощів,
Шапкою накрились.

Гайку, гайку,
Дай гриба й бабку,
Сироїжку з добру діжку,
Красноголовця з доброго молодця.

ПЕРША ПАРАСОЛЬКА

Одного літнього дня сонце гріло немилосердно. Всі лісові комахи й пташки поховалися в тінь. Шукала тіні також лісова жаба. Та всюди, де б вона не прийшла, вже було місце зайняте. А жаба любить затишок і спокій. Аж врешті її погляд впав на великий гриб-поганку, що ріс на краю лісу. Вона примостилась вигідно під його великою покрівлею. Зі споду м'який мох давав приємний холод.

Чудово!

Така тишина кругом, що за хвилину в жаби очі заплющились і вона задрімала. А що ніхто не тривожив, то вона таки на добре заснула. Тим часом сонце закрили чорні хмари й грубими каплями пустився падати дощ. Що ж — гриб-поганка добре захищав її. Ніодна каплина не досягнула її під його широкою покрівлею.

Але дощ змагався і лісовий світ заметушився. Ті, що раніш шукали тіні, мусіли знайти захист. Галуззя дерев уже не вистачало. Горобчик почув, що мокнуть йому крила, а він тоді не зможе так добре літати. Тому мотнув голівкою, щоб знайти краще пристановище і здивувався: як гарно спиться тітці жабі під грибовою покрівлею.

Отже він обережно, щоб тітки не збудити, примостився з другого боку під грибом-поганкою. Тут було сухо і краплини дощу сюди не досягали.

Аж тут надійшов лісовою стежкою чоловік. Він був увесь мокрий від дощу, а на нього скапували ще краплини з дерев. Він повинен був спішитись додому. Але на краю лісу він пристанув, його бистре око доглянуло червону покрівлю гриба й захист, що його знайшли там жаба й горобчик.

— От, чудово влаштувались! Дощ ллє, а вони сухісінькі. Як гарно подбав ліс за них! Вони ж у себе, вдома!

І пішов далі. Але думка в його голові працювала. Коли гриб дав захист аж двом лісовим звіряткам, хіба людина не може придумати щось такого для себе? І вже в його уяві зарисувалось щось, що могло б захищувати й людину від дощу.

Так постала перша парасолька.

(З англійського **Л. Л.**)

ПРО МУХОМОРА І ДІДУСЯ ДУБА

Раз восени у ліску зібралися на галявці грибки. У них були різної форми і різного кольору шапочки, всі мали ніжки: одні тоненькі, високі, другі коротенькі, грубі.

От і стали вони вихвалятись одні перед другими, хто з них кращий.

— Чи є кращий від мене гриб? — задирливо пищала сироїжка. — Дивіться, в мене маленька шапочка, а в мого синочка синя, а в донечки руденька. А ніжки! Які вони біленькі! Люди нас дуже люблять та вживають. І сушать, і солять, і смажуть і варять. Кожна страва краще смакує зо мною. Дарма, що моя шапочка завжди однакова — темно-брунатна, а корінчик білувато-жовтий.

— Е, та немає смачнішої підливи, як із нас, промовили опеньки. А нас легко збирати, бо ростемо ми купками коло пеньків.

—Ну й знайшли чим хвалитися, засмі-

ялись руденькі лисички. Ваші тоненькі ніжки ні до чого, а ми всі товстенькі, пахнемо гарно, а підлива з нас дуже, дуже смачна.

— А чим ми погані? Спитались бабки. Наші шапочки дуже гарні...

— Ну, та краще моєї шапочки ви ніде не найдете, заперечив мухомор. І справді, на головці у гриба була гарна червона шапочка, вкрита білими цятками, а ніжку вкривали кількома рядами ніжні, білі шлярочки.

Але все грибне товариства голосно розсміялось.

— Ха-ха-ха! Ха-ха-ха! Скрізь чувся регіт. Він ще обзивається! Та таких, як ти, завжди викидають із кошика, як попадеш. Ну й навіщо ти кому здався? — глузувало з мухомора все грибне товариство.

— Це і правда! Сумно зідхнув мухомор. — Хоч і гарна моя шапочка, але не беруть мене до страви люди, кажуть, що я отруйний.

— Ну то нема чого тобі хвалитися, пробурчав поважний, великий, білий хрящ. — Бачиш, мене навіть сирим їдять, тільки присолять трохи та й усе.

— І нас теж, і нас теж! — З-під молоденької сосни тоненько завищали рижечки. Але раптом всі замовкли, бо обізвався до них старий, великий Дуб, що стояв посередині галяви. Всі лісові тварини й рослини любили й поважали цього старого дідуся.

Ні-ні, мої любі, прошепотів дуб. — Ви помиляєтесь. Не хваліться більше, бо кожен із вас на світі живе й має своє призначення. Не судіть бідного мухомора, бо не тільки ви корисні, але й він теж потрібний. Чи знаєте, що шкідливі комахи, як посидять на його шапочці, відразу гинуть? Якби його не було, то може й вас усіх комахи знищили б та й усім рослинам тут у лісі було б погано.

І стало всім грибам соромно, що вони напали на мухомора. Всі замовкли. Першим почав говорити боровик.

— Це правда, — сказав він — комахи, особливо жуки багато шкодять нам. Скільки моїх родичів згинуло від жуків. Дякую тобі, мухоморе, за твою поміч.

ГОРДИЙ ГРИБ

Серед лісу є дубок,
Під дубком росте грибок.
Вчора був грибок ось-тіцький,
Мов наперсточок маціцький!
А сьогодні — го-го-го,
Не впізнали б ви його!
Став на дуба гриб дивитись,
Перед дубом став хвалитись:
"От, ще день чи два зажди,
Стану більший я, ніж ти.
От тоді ти геть з поляни!
Гриб отут за пана стане!"
Ще не докінчив цих слів —
Вийшла баба з-між кущів.
"Он який!" — І за хвилину
Гриб беркицьнувся в торбину.
Так пропав по нім і слід —
З'їв гриба у юшці дід...

Роман Завадович

Коли ж то, коли
По гриби ходити...
Восени, восени,
Як будуть родити!

ПРО ДУБКА

Ріс у лісі дубок.
Рядом виріс грибок
І хвалитись почав:
"Я таких не стрічав:
І тонесенький ти,
І малесенький ти,
Другий рік ти ростеш,
А от-от упадеш!"
Вихвалявсь дві доби:
"Бачиш, як ростуть гриби?"
А на третю добу —
Не до сміху грибу.
Подивився дубок,
Похилився грибок,
Повалився на бік
Та й загинув навік.
А дубок? Він щомить
І росте, і шумить

Д. Луценко

◇

ДЕ ГРИБИ?

Де горбочки, там гриби!
Ось там справжні, білі
Притулилися на схилі,
Трохи далі маслючок
Вигляда з-під гілочок.

А зелена сироїжка
Вибігла аж на доріжку.
Просить нас вона: Хутчіш
Заберіть мене у кіш.

ГРИБОК

Біля дуба ріс грибок —
В капелюшку колобок.
Вмився, усміхнувся,
У листок одягнувся.

Став під квіткою і жде...
День мина — ніхто не йде.
Гай стоїть, дрімає...
А дітей немає.

Увірвавсь грибку терпець,
Звівся він на корінець,
Звівся та й гукає:
— Хто грибів шукає?

Василь Шевчук

СМАЧНИЙ БОРЩ

Зустрічайте нас, дубки,
Відхиляйте віти.
Ось до лісу по грибки
Йдуть веселі діти.

Вчора випав теплий дощ,
Виросли опеньки.
Ми з грибами зварим борщ,
Ще й який смачненький!

Наталя Забіла

ЗАЙЧИКА ЗЛЯКАЛИСЬ

Ми ходили по гриби,
Зайчика злякались,
Поховались за дуби,
Розгубили всі гриби,
Потім засміялись —
Зайчика злякались!

П. Воронько

Шишка й гіллячки ясена, каштана, дуба і лози.

ДУБОК — Забава

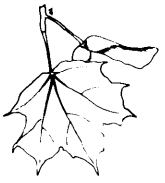

Вийшли з піснею малята,
Узялися за лопати —
Ямку викопать дубку.
Ось такої глибини!
Ось такої ширини!
Узялися за лопати
Ямку викопать дубку.
Як дубок посадили —
Поливали залюбки.
Вже росте дубочок милий,
Зеленіють всі гілки.
Ось такий заввишки!
Ось такий заввишки!
Вже росте дубочок милий,
Зеленіють всі гілки.
Все міняється з роками.
Вгору вигнався дубок.
Він тепер шумить гілками,
Веселить усіх діток.
Височезний такий,
Грубелезний такий!
Він тепер шумить гілками,
Звеселяє всіх діток.

Діти виконують рухи: беруть лопату, копають ямку, показують, яка вона широка, яка глибока, садять дубок, поливають, показують, як росте дубок, який він широкий, який високий і т. п.

М. П.

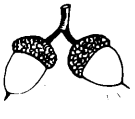

ГОРІШИНА

В горішнику горішина
Горішками обвішана.
Оришка і Тимішко
Струшують горішки.

БЕРІЗКИ

Не дивуйтеся нітрішки,
Що в берізок молодих
Ціле літо чисті ніжки —
Білі, білі, наче сніг.

Це тому, що в хороводі,
Коли ми спимо усі,
По траві берізки ходять,
Миють ноги
у росі!

Петро Ребро

ЛИПКА

Я маленька липка,
Виросту велика, —
Не ламай мене.

Я медовим цвітом
Зацвіту над світом, —
Бережи мене.

Тінь тобі я кину
У гарячу днину, —
Ти шануй мене.

Від дощу сховаю
Вранці серед маю, —
Ти полий мене.

Будемо з тобою
Ми рости обоє, —
Ти люби мене.

Виростеш за роки,
Підеш в світ широкий, —
Не забудь мене.

П. Воронько

У САДОЧКУ

У садочку, у садочку
Наче дощ летять листочки,
Падають на трави,
Ніжно золотаві.

У віночки, у віночки
Посплітаємо листочки
Золоті, жовтенькі,
Довгі і кругленькі.

На травиці посідаєм
І про осінь заспіваєм,
Про опале листя
Пісню голосисту.

Ніна Бурик

БЕРІЗКА

В нашої берізки
Білая кориця,
Вичесані кіски —
Любо подивиться.

На дорогу з двору
Вистрибали кізки,
Стали їсти кору
Білої берізки...

Ми сказали кізкам:
"Не гризіть, не треба,
Хай мала берізка
Виросте до неба!"

П. Воронько

БЕРІЗКА І ДУБОК

Ой, у лісі, у старому,
Де струмок,
Гомоніла берізонька
І дубок.

Величалась берізонька
До дубка:
"Глянь на мене, кучерявий,
Яка я".

Посміхнувся дуб високий,
Відказав:
"Тобі красу, мені силу
Бог послав".

КАШТАНИ

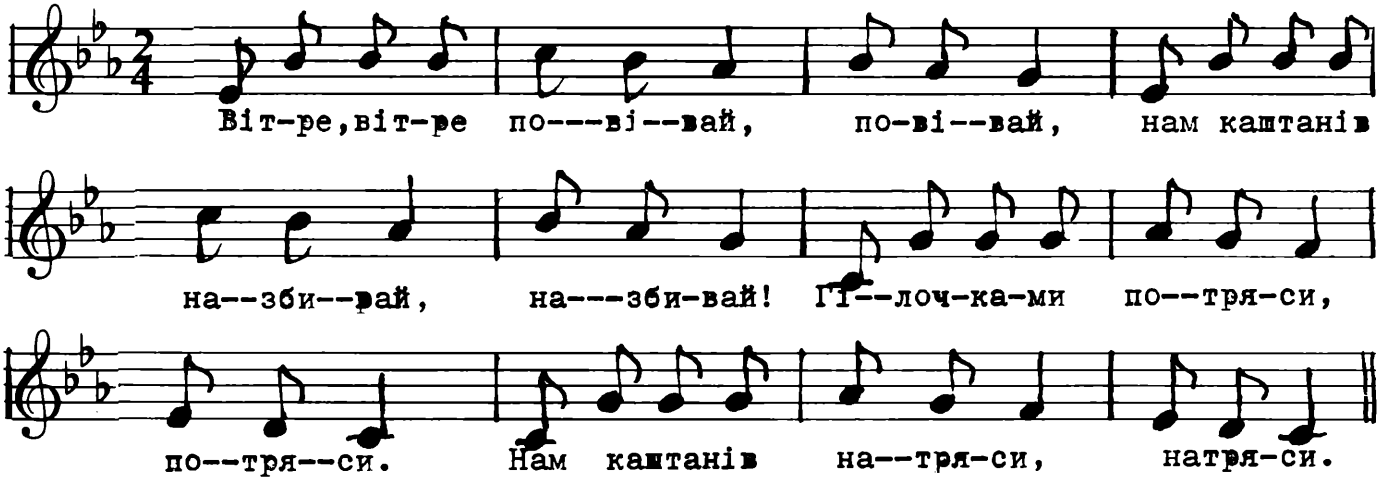

БОЖА МУДРІСТЬ

Давнім-давно жив собі багатий, розумний чоловік. Сусіди поважали його й шанували та зчастенька приходили за доброю порадою. Вийде, бувало, той чоловік у город, сяде під деревом та й милується красою природи, та своїм багатством. Поле, повне кукурудзи, золотих динь, огірків, кущі вгинаються від солодких ягід, на деревах достигають овочі. Все гарне, здорове, потрібне до життя.

Почав багатий чоловік міркувати, роздумувати, а далі сказав: "О Боже, що єси на небі! Велика мудрість Твоя, і все, що робиш, є на потребу земним сотворінням. Одного я не в силі зрозуміти; Чому на ось тому кремезному дубі, під яким я сиджу, ростуть такі малі жолуді, а важкі, здоровенні кавуни доспівають на землі і лише тонюсенькою галузкою держаться кореня. Чому не зробити навпаки"?

У тому моменті обірвалася маленька жолудина і впала багачеві прямо на голову... Розумний чоловік подумав, подумав і сказав: "Велика мудрість Твоя, Господи, і нічий розум не в силі перевищити Тебе"...

Переповіла **І. С.**

БЕРІЗКА

В одному лісі було багато берізок. Лісник доглядав берізки, старі він вирубував та продавав на дрова, а молоді він лишав, поки вони виростуть.

Одного літа довго не було дощу, сонце страшенно пекло, і від цього квіти на деревах скорше поспівали. Пташки сиділи в лісі по своїх гніздечках і повилітали на таке сонце.

Нарешті подув вітрець, пішов дощ; листя та гілки дерев зашуміли, пташки вилетіли зі своїх гніздечок та зраділи дощем. Та незабаром пішов великий дощ і пташки знов сховались у свої гніздечка.

На другий день зійшло сонечко, весело стало навкруги, заспівали пташки, зацвіли рожеві квіти; почали пригріватись на сонці та розкриватись і квіти берізки. Із цих берізкових квітів випали насіннячка й помішались із порохом і піском.

Пройшло літо, прийшла осінь; подув вітер і зняв з долу порох і пісок; разом із порохом тим пішло в повітря й легеньке насіння берези. Тоді як інші насіннячка, тяжчі від берізкових, знявшись, знов упали додолу, легенькі — берізкові полетіли далеко, далеко за кілька миль і впали в розщілину на даху одної високої башти.

Минув якийсь час. Пішов знову дощ; порох зробився вогким, і насіння почало пускати свої корінці, і через час на башті показалась молоденька, така тонюсінька зелена берізка.

Побачили її люди і здивувались: — Звідки це взялась берізка на башті? Її ніхто там не садив, — так думали люди.

Вони не бачили, як насіннячко летіло по вітру з далекого рідного краю на цю самітну вежу.

А. Животко

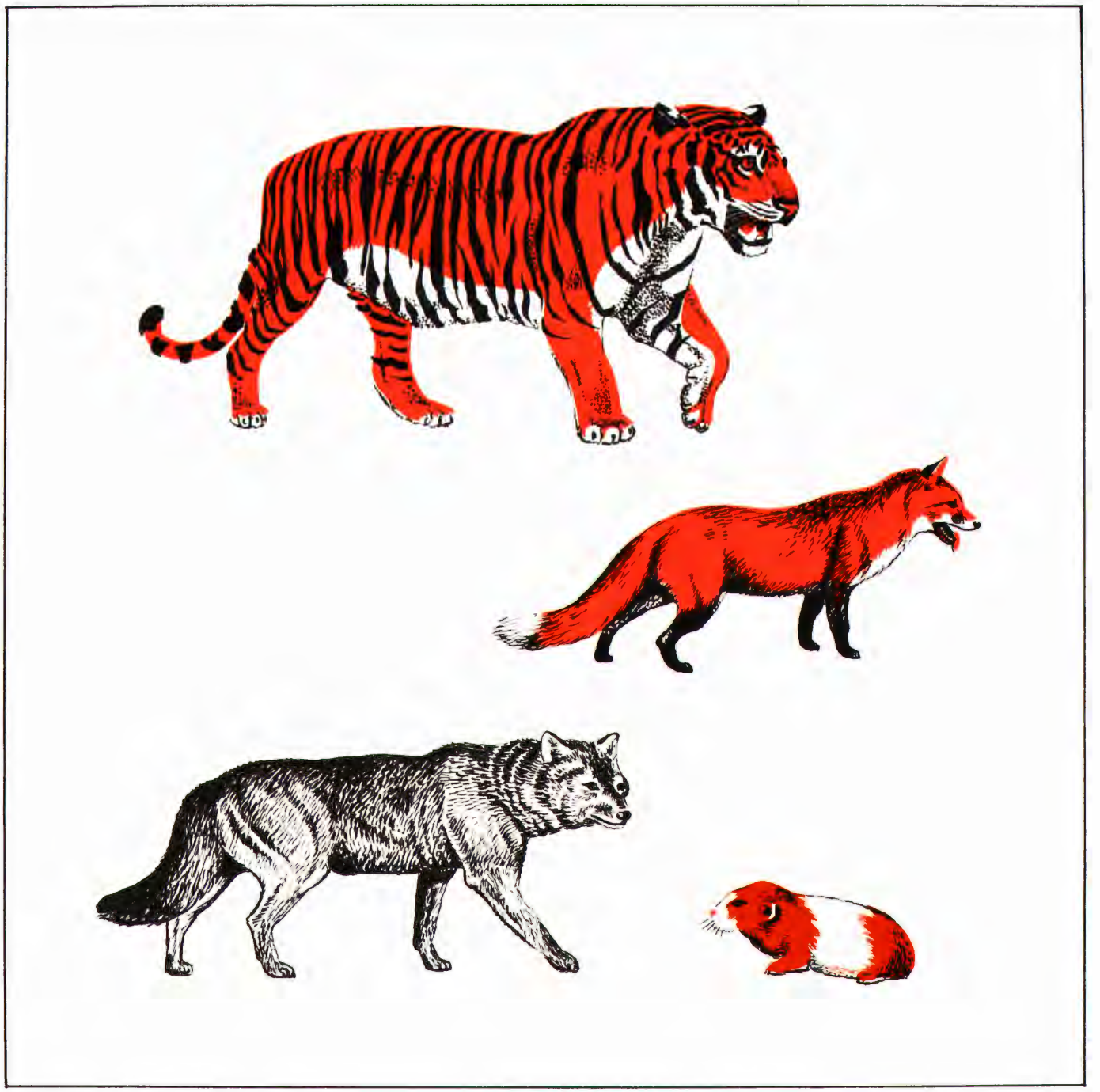

Дикі тварини:
тигр, лис, вовк і хом'як.

ЗАЙЧИКИ.

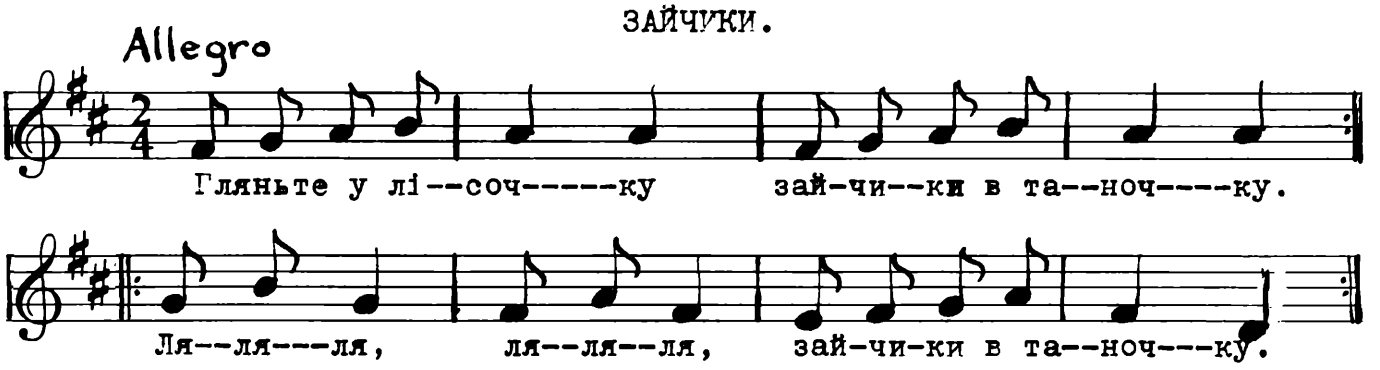

ВЕСЕЛА БІЛКА

Вовк лежав під деревом і спав. Білка стрибала по дереві й упала на вовка. Прокинувся вовк і хотів її з'їсти. Але білка почала просити: "Пусти мене!" Вовк сказав: "Добре. Я пущу тебе, тільки ти скажи мені, чого ви білки такі веселі? Мені завжди нудно, а ви там угорі граєтесь і стрибаєте!"

Білка відказала: "Спершу пусти на дерево, тоді й скажу. А то я боюся тебе".

Вовк не був голодний і пустив. Білка скочила на дерево й промовила:

"Тобі тому нудно, що ти злий. Тобі злість серце палить. А ми веселі, бо ніколи не робимо зла.

ПІСЕНЬКА ПРО БІЛОЧКУ

Легконога білочко, уважай
З дерева на дерево не стрибай!

Можеш поковзнутися, на біду,
Та й зламаєш ніженьку у саду.

Тож до кого вийдемо у садок?
Хто натрусить яблучок з яблуньок?

А білочка весело: "Ой, ні, ні!
В мене ніжки жилаві та й міцні.

Попелястий хвостик мій — легкопад*
Можу перескочити ввесь ваш сад!"

Василь Дубина

СІРА БІЛКА

Ось гарненька білка сіра
відпочить на гілку сіла.
В неї лапки пазуристі
і великі очі бистрі.
Має білка кожен ранок
два горішки на сніданок.

Г. Чорнобицька

ЇЖАК

Поїхав я з батьком у гай. Бачу наш Жучок стоїть коло дуба і гарчить. Я туди, а там їжак. Я скотив його в шапку і привіз додому. Їжак довго жив у нас. Він ловив миші і їв їх.

---

*Легкопад — пристрій, якого вживають летуни, коли скачуть з літака.

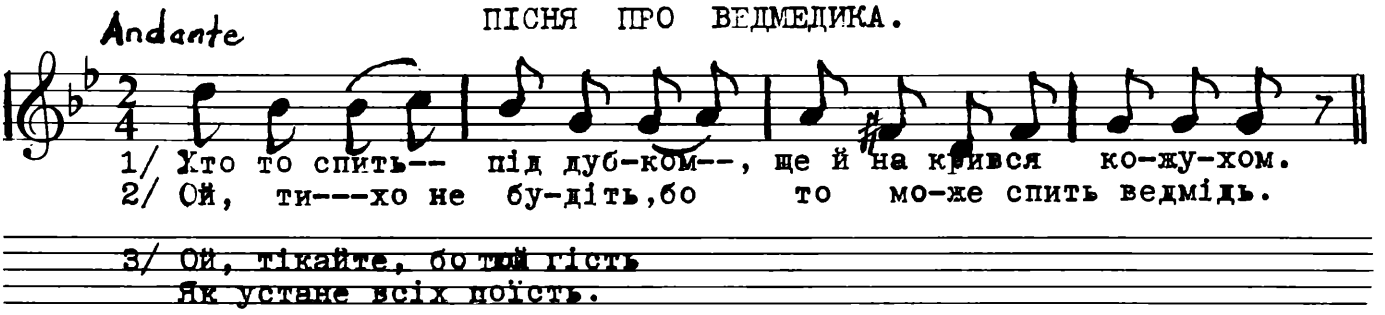

СВИНЯ ТА ДУБ

Народна байка

Восени свиня забрела в ліс. Там вона натрапила під дубом на жолуді й почала їх їсти. Їла, їла, ще б їла, та вже не могла. Тоді звалилась на бік і заснула там же, під дубом.

Як тільки виспалась, піднялась і почала рилом підривати корінці біля дуба. На дубі в ту пору сидів кібець; побачивши це, він сказав:

— Нерозумна ти тварина! Навіщо підриваєш корінці? Адже дуб захиріє і всохне.

— А що мені до того? Нехай сохне, я не дбаю, мені потрібні тільки жолуді, бо від них я товстішаю.

— Дурна ти скотина, недарма тебе свинею величають. Подивись угору і побачиш, що жолуді на дубі ростуть. Як він усохне, так і жолудів не буде. Пам'ятай, що дуб тебе годує, а не ти його. Ти того й не тямиш, що без дуба ти з голоду здохнеш.

Свиня засоромилась і побрела додому.

Кібець — птах з родини яструбів-шулік;

захиріти — стати кволим, хворим, слабим.

ПЕСИК, КОТИК І КОНИК

— Де ти, песику, бував?
— На подвір'ї вартував,
Від смеркання аж до ранку
Безустанку — гав, гав, гав.

— Де ти, котику, бував?
— Я на мишок полював
І в кімнаті, і надворі,
І в коморі — няв, няв, няв.

— Де ти, конику, бував?
— По левадах я гуляв,
По степах, лугах гуляв я,
Всіх вітав я — і-га-га!

Р. З.

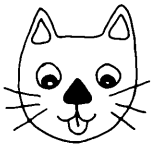

РУКАВИЧКИ І ПАНЧІШКИ

Вичитав я в книжці,
Що маленькій мишці
Треба невеличкі
Сплести рукавички.
Вивірці на ніжки
Вив'язать панчішки,
Щоб носила взимку
Діточкам орішки.

В. Дубина

ПРО ЗАЙЧИКА.

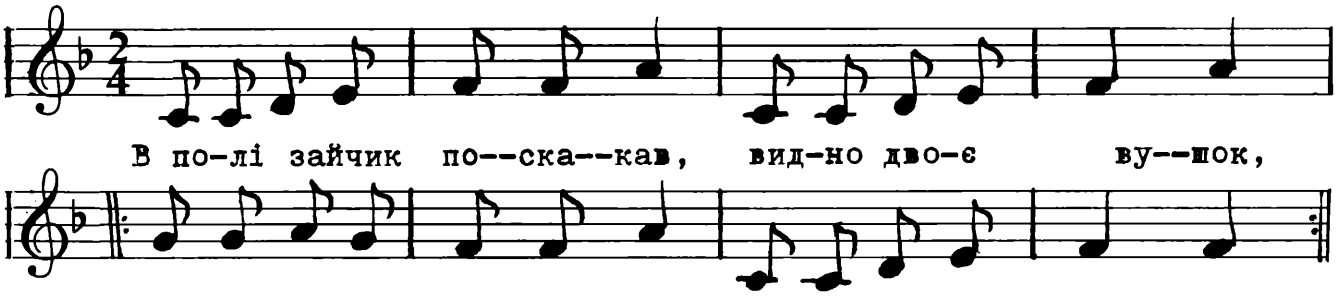

КОТИК І МИШКА — Гра

Діти стають у коло. Один котик і одна мишка стають у середині кола.

Діти: Ой до нори, мишко,
До нори,
Та до золотої комори.

Мишка втікає, котик біжить за нею, але його не пускають сплетені дитячі ручки.

Діти: Чорний коточок
Мишки не зловить,
До нори, до нори!

Котик видістається поза коло попід руки дітей і бігає за мишкою. Коли зловив мишку, а діти зацікавлені грою, іде до середини інша пара дітей, і гра починається наново.

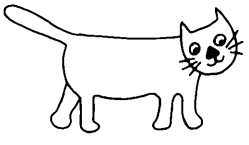

ДОРІЖКИ ЦЕМЕНТОВІ

Ми із татом працювали біля хати
і кущі тут посадили. Я і тато.
А сьогодні вже й доріжечки готові,
будуть гарні: рівні-рівні, цементові.
Так і хочеться побігти, та не можна —
не підсохла, ще м'яка доріжка кожна.
О, а що це?! Хто тут ставив лапки-ніжки
на м'які, на нестужавілі доріжки?
Прибігає мій улюблений коточок,
став він хвостиком рівняти той слідочок.
Ні, коточку, вже загладити не можна,
так і лишиться назавжди ямка кожна.
Чом я вранці не сказав про це котові?
А тепер рябі доріжки цементові.

Г. Чорнобицька

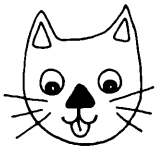

ЇДЕ ЦИРК!

Діти в шибку зирк:
"Їде, їде цирк!"
Їдуть люди, їдуть звірі —
Діти тішаться без міри:
"Підем, підем на виставу,
Гарну матимем забаву..."
Серце б'ється швидко так —
Так — тік — так.

Скільки в цирку чуд,
Скільки дива тут:
Тут танцюють дибки коні,
Грає пес на ксилофоні,
Лев дитину носить в роті,
Ходить дівчина по дроті —
Серце б'ється швидко так —
Так — тік — так. □

ЯК КУЩИК І ПАВУЧОК ВІДДЯЧИЛИСЯ МИШЦІ

У Галинім садку був собі кущик, а під кущиком — нірка. У нірці жила мишка. Кущик похитував галузками, шумів листям, з вітриком розмовляв. А мишка у нірці смачно спала або сиділа під кущиком проти сонечка і вигрівалася. Гарно було!

Раз закрався до садочка гість із далекого поля, куцохвостий зайчик. Розглянувся: "Го-го! Скільки тут усіляких незнаних присмаків! Нові рослинки, нові галузки". Бігає зайчик по садочку, тут відкусить листочка, там гризне галузку — випробовує чи смачне.

Прискакав і до нашого кущика, сп'явся дибки на задні лапки, досягає ротом найкращої галузки. А на галузці під найбільшим листком, сидів павучок, мостився спати. Злякався сердега, що зайчик його разом із листочком схрупає.

— Ой біда, біда! — закричав павучок. — Рятуйте!

Вискочила мишка з своєї хатки. Дивиться, кущик аж тремтить, жалко йому найкращої, найчепурнішої галузки. Стала мишка зайчика прохати-вмовляти:

— Пане Довговушенку! Вірте мені, цей кущик дуже-дуже несмачний. Навіщо вам псувати собі смак? Язик вам затерпне. Чи не краще вам наїстися усмак молодої соковитої капусти?

— Де, де вона? — запитав зайчик, що дуже любить капусту.

— На грядці за тином! — показала мишка лапкою. І зайчик пішов собі на грядки смакувати капусту, кущика не зачіпав і галузка зосталася непошкоджена.

— Спасибі! — промовив до мишки кущик і поклонився їй своїм вершком.

— Я тобі, добра сусідко, цього не забуду.

— Спасибі! — сказав павучок, махнув до мишки привітно лапкою, а потім зробив тонку міцну ниточку-павутинку і ще міцніше прив'язав свого листочка до галузки.

Минуло кілька місяців. Настала рання осінь. Першим на кущику зів'яв той листочок, що під ним мешкав павучок. Був би відірвався від галузки, але держала його павутинка. Одного ранку вийшла мишка з нірки подивитись, чи не погубили діти на стежці солодких окрушин. Погода псувалася. Десь на недалеких горбах сидів осінній вітер, надув великі губи і дмухнув так сильно, що в Галинім садочку хиталися всі дерева, кущики, галузки й листочки.

Вибігає мишка з-під куща, а назустріч — ох! ох! — кіт! Здоровий чорний котище з блискучими зеленими очима.

Мишка шасть у траву, але хвостика добре не заховала. Кіт скочив за мишкою, і його загребущі пазурі стали нишпорити в траві перед самим мишиним носиком. Мишка кинулась у другий бік, заховалась під невелику лопушину і стишилась. Кіт не бачив мишки, але чув шелест у траві, піднявся на задні лапи і пильно дивився, куди б йому скочити.

— Мабуть мені вже не бачити власної хати під кущиком, ні не хрупати солодких бубликів! — з жалем подумала мишка.

З безрадним трепетом дивився кущик на пригоду мишки. Загородив котові дорогу галузкою, але це не помогло. Тоді кущик побачив, що біля зів'ялого ли-

сточка сидить павучок. — Той самий, що колись прив'язав листочка до галузки міцною павутинкою.

— Розірви павутинку! Розірви!! Мерщій!! — зашелестів кущик.

Павучок був здогадливий хлопець. Умить зрозумів. Перекусив павутину і листочок з шелестом упав на землю.

Ш-ш-ш! Фі-ю-ю! — виспівував осінній вітер. Його подих підхопив зів'ялого листочка і поніс по траві. Листочок зачіпався за травинки і підстрибував, мов живий. Кіт подумав, що це втікає мишка. Мерщій кинувся в погоню за сухим листком. А тим часом мишка смик сюди-туди й сховалась у своїй безпечній нірці.

Кущик радісно похитував галузками. Йому смішно було дивитись, як чорний кіт із зеленими, блискучими очима, наздогнавши листка, пізнав свою помилку і засоромлений пішов додому. Кущик поглянув на зраділого павучка і зашепотів йому над головою:

— За добро треба завжди віддячуватись добром!

Р. Завадович

КІТ І МИШІ
(можна інсценізувати)

Ходить котик по кімнаті.
В нього лапочки на ваті.
Позіха байдуже:
— Щось я сонний дуже!
А під ліжком нірка, нірка,
З неї мишка зирка, зирка.
Зирк туди, зирк сюди,
Де котячі сліди?
Виліз котик на подушку,
Водить лапкою по вушку,
Вигинає спинку:
— Ляжу на часинку!
А до шафи нишком, нишком
Є дорога мишкам, мишкам:
Все як слід, ось обід,
Спи та спи, — ледар кіт!
Що ви, миші? Тихо, тихо!
Ось вам буде лихо, лихо!
Кіт не спить, а слуха,
Наставляє вуха!
Скочив котик саме впору!
Швидше миші в нору, в нору,
Ця — туди, та — сюди,
Утікай від біди!

І. Кульська

ПОРВАНИЙ КОЖУШОК

Бігла, бігла вивірка в садок,
Порваний у неї кожушок.

Як вона стрибала серед трав, —
Кожушинку хтось її порвав.

Як ізлізла з дерева униз —
Може стрівся з нею хижий лис.

Може вовк, а може песик Гав
Сіру кожушинку їй порвав.

Хоч і невеличка та діра,
Треба пошукати кушніра.

Той кушнірик славний їжачок,
Голкою зашиє кожушок.

За роботу вивірка в садку
Яблучок натрусить їжачку.

Василь Дубина

ЗАЙЧИК І ВИВІРКА

Зима. Стоять сумні, безлисті дерева, тільки зелена ялинка радіє, неначе при мамі маленька дитина. А під тою ялинкою Зайчик має свою хатку.

Невеличка тая хатка, стіни зі снігу, за дах правлять густі гілочки ялинки. Зайчик спить, вирячивши, як звичайно у зайців буває, свої банькаті очі. Холодний вітер туди не добереться, лис туди не загляне, мисливець Зайчика тут не зауважить.

Раз вискочила на ялинку Вивірка й почала гойдатись над Зайчиковою хаткою.

Зайчик вийшов, чемно вклонився і став просити:

— Люба сестричко! Прошу тебе дуже: перейди на іншу гілочку. Ти гойдаєшся і стрясаєш з гілочки сніг, а він сиплеться мені на шию.

— Не доводь мене до злости! — запищала Вивірочка. — Бачите! Таке куцохвосте, а хоче розпоряджатися в лісі!

Вивірочка почала ще дужче гойдатися та ще й приговорювати:

— Ті-да-да! Ті-да-да!

Сніг сипався, сипався, нарешті засипав Зайчикові хатку. Ледве видряпався сердега зо снігу, сів собі на стежці та й заплакав. Аж тут прилетів Зайчиків приятель, Дятел.

— Чого ти плачеш, Зайчику? — спитав Дятел.

— Як мені не плакати? Вивірка засипала снігом хатку!

— Недобра Вивірка! — закричав Дятел. — Я знаю, де її хатка. Наношу їй у дупло трісочок.

Почула те Вивірка, сплигнула з дерева і стала просити:

— Добрий приятелю, Дятле! Не неси в моє дупло патичків! Де ж я дінусь?

— А ти чому не пожаліла Зайчика?

— Прости мені, Зайчику! Я поможу тобі виносити сніг з хатки і вже тобі більше ніколи не вчиню капости.

Взялися обоє за діло. Виносили лапками сніг — і вже хатка чистенька.

Зайчик пішов зараз спати, Вивірка скочила на другу ялинку й весело почала гойдатися:

— Ті-да-да! Ті-да-да!

Задоволений Дятел полетів у ліс.

Мирослав Петрів

ВЕДМІДЬ У ЛІСІ

Гра

Діти стоять у колі на відстані протягнутих у дві сторони рук. Одну дитину вибирають ведмедем. Ведмідь сидить на стільчику серед кола і вдає, що спить. Діти разом з учителькою ідуть праворуч колом і проказують:

Ось там у лісі хтось лежить,
Це напевно ведмідь спить.
Ми тихенько обійдем,
До ведмедя підійдем.

Діти зупиняються на слова вчительки:

Тихше, тихше, не кричіть
І ведмедя не збудіть.
Як прокинеться ведмідь,
Переловить вас умить!

Діти підходять до ведмедя і зупиняються в маленькому колі пліч-о-пліч. На слова "ведмідь збудився" — відмідь відкриває очі і ловить дітей. Якщо когось зловить, то вибирають нового ведмедя. □

РУКАВИЧКА

Ішов дід лісом, а за ним бігла собачка, та й загубив рукавицю.

От біжить мишка, улізла в ту рукавичку та й каже: "Тут я буду жити"!

Коли це жаба плигає та й питає: — А хто, хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка. А ти хто?

— Жабка-скрекотушка. Пусти й мене!

— Іди! От уже їх двоє. Коли біжить зайчик, прибіг до рукавички та й питає:

— А хто, хто в цій рукавичці?

— Мишка шкряботушка, жабка-скрекотушка. А ти хто?

— А я зайчик-побігайчик. Пустіть і мене!

— Іди! От уже їх троє. Коли це біжить лисичка та до рукавички: А хто, хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка та зайчик-побігайчик. А ти хто?

— А я лисичка-сестричка. Пустіть і мене!

— Та йди! Ото вже їх четверо сидить. Аж суне вовчик та й собі до рукавички, питається:

— А хто, хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик та лисичка-сестричка. А ти хто?

— Та я вовчик-братік. Пустіть і мене!

— Та вже йди!

Уліз і той — уже їх п'ятеро. Де не взявся, —біжить кабан: — Хро-хро-хро! А хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик, лисичка-сестричка та вовчик-братік. А ти хто?

— Хро-хро-хро! А я кабан-іклан. Пустіть і мене!

— Оце лихо! Хто не набреде та все в рукавичку! Куди ти тут улізеш?

— Та вже влізу, пустіть! — Та що вже з тобою робити, — йди!

Уліз і той. Уже їх шестеро, уже так їм тісно, що й нікуди. Коли це тріщать кущі, вилазить ведмідь та й собі до рукавички, реве й питається:

— А хто, хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик, лисичка-сестричка, вовчик-братік та кабан-іклан.

— Гу-гу-гу! Як вас багато. А я ведмідь-набрід. Пустіть і мене!

— Куди ми тебе пустимо, коли й так тісно?

— Та якось будемо.

—Та вже йди, тільки скраєчку!

Уліз і ведмідь — семеро стало. Та так же тісно, що рукавичка ось-ось розірветься.

Коли це дід оглядівся, нема рукавички. Він тоді назад шукати її, а собачка попереду побігла. Бігла, бігла, бачить — лежить рукавичка і ворушиться. Собачка тоді: "Гав-гав-гав"! Вони як злякаються, як вирвуться з рукавички, — так і всі розбіглися лісом.

Прийшов дід та й забрав рукавичку.

ЖОВТЕНЬ

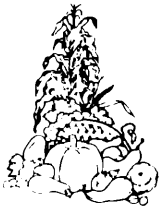

Жовтий гарбуз,
Жовта диня,
В жовтій хустці
Господиня,
Жовту грушку заїдає,
Жовті дині вибирає.

М. Завадівська

ДОВГОНІС

Погано жилось маленьким пташкам узимі. Снігу нападало багато — всю землю закрило, всі дерева, всі кущики обліпило, ніде й зернятка не дістанеш. Можна було із-під кори жучків яких попоїсти, та як до них доберешся?

Кора тверда, мерзла, ще й снігом тріщинки на ній позаліплювало. Літають бідні синички, чижики та королики між деревами, з гілки на гілку стрибають, сніг обтрушують, пробують кору дзьобати, так де там! Коротенькі та слабі у них носики, ніяк жучків з-під кори не видовбають.

— Дзю-ю-бай! Дзю-ю-бай! — кричать пташки одна до одної та аж крилечками кору б'ють.

— З'їм! з'їм! — пищить маленький чижик, а їсти нічого.

— Всім! всім! — озивається до нього синичка. А воно не тільки "всім", а й для неї самої нічого нема.

— Бі-і-да! — журяться королики. — Бі-і-да! Малий ніс!

А тут ятел прилетів, плюхнувся з лету вниз на стовбур старого кленка, пазурями за кору вчепився, зиркнув угору на пташок, спитав: "Які? які?"

"Ці! ці! ці-і!" — закричала швиденько синичка і стукнула своїм дзьобиком перед ятликом.

Подивився туди ятел раз, подивився вдруге, одвів голову та як стукне в дерево! Аж шматочки кори посипались на сніг. Та як почав довбати, як почав довбати, то аж луна по лісу пішла — тук-тук! тук-тук!

— Оце так ніс! — зраділи королики.

— З таким носом з голоду не пропадеш — засміялись синички.

— Ну й довгоніс! — захоплено закричали чижики. — Якби такий нам!

А ніс у ятлика і справді такий, що можна йому тільки позаздрити: довгий та гострий, як долото. І такий міцний, що як ударить у дерево, то тільки кора навколо летить. Та ятлові до кори діла нема, він у шпарочку носа засуне й витягає язиком звідти мерзлих жучків, комашок та лялечок.

Щасливий ятел! І ніс у нього, як долото, і язик, як гачок, так і настромить на нього якусь комашку. І носа не треба йому із шпарочки витягати, тільки язика потягне в дзьоба й ковтне здобич. І знову язиком під корою нишпорить, жучка шукає. А з'їсть усіх жучків та комашок в одному місці — в другому довбає. І знову тріски та шматочки кори униз летять.

А навколо нього пташок-пташок зібралося! Повеселішали, стрибають над трісками, лялечок, жучків, комах з них вибирають. Тут уже й із коротеньким носиком їжу собі добудеш! І чижики, і королики аж пищать від радости:

— Ніс! ніс! ніс! Оце ніс!

А синички за ятликом по стовбуру повзають, дзьобають те, що ятел не доглядів. Хоч носики у синичок коротенькі, так зате очки в них такі бачучі, що найменший жучок од них не заховається.

— З'їм! з'їм! — кричать чижики і їдять жучків.

— Всім! всім! — озиваються синички й кидають у сніг шматочки кори з лялечками.

— Бий! бий! — кричить ятел і стукає дзьобом у дерево.

І всю зиму маленькі пташки за ятликом-довгоносиком літали: куди він, туди й вони. Ятлик їх не проганяв — хай їдять, усього ж йому не поїсти, а в пташок носики короткі, не дістануть самі під корою.

Так-сяк і перебули зиму пташки — і так уже ятликові дякували: коли б не його довгий ніс, як би вони кору роздовбали, де б вони собі їжу знайшли?

Добре мати довгий ніс!

К. Перелісна

ЗАЙЧИК У КОЛІ

Забава

Сірий зайчик сів і жде,
Спритно вухами пряде,
Ось так, ось так,
Спритно вухами пряде.

Зимно зайчику сидіть,
Треба ніженьки погріть,
Плесь — плесь, плесь —
Треба ніженьки погріть.

Зимно зайчику стоять,
Треба трішки поскакать.
Скік-скік, скік-скік,
Треба трішки поскакать

Діти сидять у колі, а зайчик посередині. Всі деклямують або співають, виконуючи при цьому відповідні рухи. Під кінець пісеньки зайчик стрибає на двох ногах по колі і зупиняється перед кимнебудь. Перед ким зайчик зупиниться — той стає зайчиком. Текст 1: При першому рядку діти прикладають долоні до вух і, то згинають, то розгинають їх. Текст 2: При другому дивляться то на одну, то другу руку і злегка приплескують в долоні. Текст 3: Усі підскакують на двох ногах назустріч зайчикові, який вибирає собі на зміну іншого зайчика.

ЗАЙЧИКУ, ЗАЙЧИКУ

Українська народня пісенька

— Зайчику, зайчику,
Де ти бував?
— У млині, млині.
— Що ти чував?
— Там були кравчики,
Перебили пальчики,
Ледве я втік
Через бабин тік,
Та через колоду,
Та хвостиком у воду —
Шубовсть.

◇

КАПУСТОНЬКА

Покинута, занедбана, на лугу
Зеленіє капустонька у снігу.
А до неї стежечку не одну
Протоптали ніженьки по лану.

Догадайтесь, дітоньки, ви самі,
Хто ці робить стежечки узимі.
Я вам в цьому віршику не скажу,
Бо сам ще раз подивитись побіжу.

О. Олесь

ЗАЙЧИК

Біжить зайчик дорогою та й скаче
Обтирається лапочками та й плаче
— Ой, всі ж бо городи обійшов,
Ніде ж бо я капусти не знайшов! □

ЗАЙЧИК ЗАЙ

Довгоногий, довговухий
Зайчик Зай у лісі жив.
Тата й маму завжди слухав,
Зла нікому не робив.

Зайчик Зай був дуже чемний,
Умивався у росі,
І любили недаремне
В лісі зайчика усі.

Раз у ліс зайшов мисливець.
Зайчик Зай його не знав,
Як завжди, собі щасливий
По сніжку гуляв-стрибав.

Та підкрався пес, підслухав,
Миттю зайчика спіймав,
Потягнув його за вуха
І мисливцеві віддав.

А мисливець взяв зайчатко,
Ніжно пестити почав:
— Десь у лісі мама й татко
Виглядають дитинча...

Бідний зайчик аж зігнувся,
Був наляканий до сліз,
Та мисливець посміхнувся
І пустив його у ліс.

Діма

СЛІПІ
(Ігра)

Учасники гри діляться на дві групи. Одна група сідає рядом з зав'язаними очима. Друга сідає навпроти першої. На знак провідника кожен з другої групи наслідує голос якогось звіра і на знак (свисток) перестає.

ЗАЙЧИК ПІД СНІГОМ

Бігав зайчик цілий день
Все шукав поїсти,
Заморився і присів
На пожовклім листі.

Підібрав свої лапки
І заплющив очі,
Хоч хвилинку відпочить
Бідний зайчик хоче.

А із неба сніг летить,
Білий та пухкенький,
І ляга там, де сидить
Зайчик наш сіренький.

Наче ковдрою його
Білою вкриває...
Ізігрівся зайчик наш,
Спить — не спить, дрімає.

Сниться зайчику весна,
Сонечко, лісочок,
І городець, і садок
І смачний листочок.

А сніжок летить-летить,
Зайчика вкриває,
Мов над ним тут снігова
Хатка виростає.

Діма

Кожен з першої групи відгадує з голосу, хто сидить навпроти нього.

Провідник числить, скільки грачів із першої групи відгадало з голосу грачів другої групи — стільки перша група має точок. Тоді групи міняються ролями і гра продовжується. □

РОСТИ, КОСО, ДО ПОЯСА

Рости, косо, тугесенька,
До пояса густесенька.
Рости, кісонько, до п'ят —
Волосинки всі уряд.
Рости, косо, не плутайся, —
Донько, мами слухайся!.

К. Перелісна

ПРО НЕСЛУХНЯНЕ ЛИСЕНЯТКО

У лісі густолистому
Звіряткам добре жить:
І пити є, і їсти є,
І є де відпочить.

Було в Лисички Бурої
Маленьке Лисеня,
І дуже Мами слухалось
Аж до якогось дня.

А в той день на галявині
(Де вчора був пікнік)
Знайшло воно коробочку,
І в ній — один сірник.

"Яка гарненька паличка!
Матусю, подивись:
Такої не знаходив ще
Ніхто на ввесь наш ліс...

Озвалась Мама: "Цур йому!
Покинь і не бери:
Сірник страшним огнем цвіте
І родить пожари..."

Схотілось Лисеняткові
Погратися з огнем,
То мами не послухалось —
Сховалось за кущем.

І там аж доти гралося,
Покіль сірник розцвів,
І скоро ліс — увесь, як є —
В огні палахкотів.

То й мусіли звірятка всі
Світ-за-очі тікать...
А де тепер їм їсти-пить,
І де ж тепер їм спать?!

О. Кобець

МАЛЕНЬКА ГОСПОДИНЯ

Мама й баба на роботі,
Шиють одяг для пілотів.
На хазяйстві я і дід —
Я варитиму обід!
Що на перше буде? Борщик?
Тож помиймо добре горщик,
В нього наллємо водички
І поставимо на пічку.
Покришила бурячки,
Втяла з моркви зірочки
І нарізала цибульки.
Чую: в горщику вже булька!
Ось, повнісінька до краю
Сковорідка вже співає,
А цибуля ув олії
Помаленьку золотіє.

У бабуні хворе серце,
Їй не слід вживати перцю,
Не люблю я їсти м'яса,
Тож на нього я не ласа.
Що ж, зробімо борщ пісний,
Ані гострий, ні масний.
Що ж тепер? Ага, капуста!
Щоб не рідко і не густо,
Півголовки буде досить,
Кожен з'їсть і ще попросить!
Три покраю картоплини,
Щоб здоровими росли ми!
Хай все звариться як слід,
Буде нам смачний обід!

А. Коссовська

ГАЛЯ, ЛЯЛЯ І КИЦЯ

Нині соняшна погода,
Вітерець тепленький —
Скористалася з нагоди
Галинка маленька.

Позбирала всі сукенки
Лялечки Марічки,
Сорочинки та панчішки,
Навіть черевички!

Попрохала мила в мами,
Теплої водички:
— Я, мамусю, буду прати
Всі речі Марічки.

— Глянь, Марічко, ось тут книжка,
Малюнки, гарненькі.
А ось цяцьки, грайся ними
Чемно та тихенько.

А я мушу твої речі
Швиденько попрати,
По обіді до садочку
Підемо гуляти.

І зробила, як сказала,
Попрала швиденько,
Посушила, поскладала
Всі речі гарненько.

Тільки сталася пригода:
Згубивсь черевичок.
Скрізь шукала і питала
В мами та сестричок.

— Ти не плач, моя Марічко,
Покинь сумувати!
По обіді підем в місто
Нові купувати!

Раптом глянула: надворі
Киця в траві грає,
За шнурочки черевичок
По траві тягає.

Миттю Галя полетіла,
Черевик забрала,
Кицю добре насварила,
Щоб не пустувала.

А тепер вже у садочку
З лялею гуляє,
Кольорові їй стрічечки
В коси заплітає.

Ніна Наркевич

Я ВЖЕ ВЕЛИКА ДІВЧИНКА

Мене мама, як маленьку
Умивала
І щоранку дві косички
Заплітала.
Заплітала мені мама
Дві косички,
Одягала черевички,
Рукавички.
А тепер скажу я мамі,
Що такою
Вже не хочу бути більше
Я малою.
Сама буду я щоранку
Умиватись,
Заплітатись, узуватись,
Одягатись.
Ще й найменшенькому братіку
Андрію
Черевички узувати
Я зумію.

Г. Бойко

ВЕРЕДЛИВА ХРИСТЯ

Вередлива Христя сіла кашку їсти. Тре руками очі:

— Каші я не хочу!

Борщик їй зварили. Знов вона щосили над мискою плаче:

— Борщик загарячий!

Дали Христі юшки — аж закрила вушка, ніжками тупоче:

— Юшки я не хочу!..

Каже юшці каша:

— Що ж це Христя наша нас не хоче їсти? Як не сором Христі? Чи підгоріла? Ні, смачна і біла. Тож дідусь нехай з'їсть мене, і край!

Юшка посумніла:

— Я їй теж не мила. Не стерплю образи, — розіллюсь відразу...

Борщик засміявся, аж у боки взявся:

— Мною хто гидує — хай поголодує!

Та як плигне з печі, аж розбився глечик.

От приходить Христя зголодніла з міста. В пічку заглядає — нічого немає: ні борщу, ні юшки, — аж спустила ручки та й прошепотіла:

— Хоч би кашки з'їла!

Ніна Бурик

ЧИ ДОБРЕ ЗРОБИЛИ ДІТИ?

Петрик і Павлик були в лісі. Побачили велику стару сосну. А в сосні знайшли дупло. Там було гніздо білки. До того гнізда білка назносила собі на зиму горішків. Діти побачили ті горішки, забрали їх і поїли.

ДЕСЯТЬ РОБІТНИКІВ

Зайшов я колись до одної жінки в хату. Її звали Одаркою. Дивлюсь, а в неї у хаті чисто, гарно, діти вмиті, чистенько вдягнені, обід зварений.

— Як ви встигаєте все зробити? — питаю я в Одарки.

А вона каже:

— Як же мені не встигнути! Та у мене служать аж десять робітників. Вони мене слухають, що не скажу — зроблять, один одному помагають!

— Які ж то у вас робітники? — питаю.

— А ось вони! — засміялася Одарка і поклала на стіл своїх десять пальців.

М. Коцюбинський

БУВ БИ ХЛОПЧИК Я ХОРОШИЙ

Я встаю завжди раненько,
Сам як треба одягаюсь,
В черевички сам взуваюсь,
Сам їх чищу, за порогом, —
Все роблю без допомоги!
Був би зовсім я хороший,
Та псують усе кальоші!
Де з них ліва, а де права —
Ще складна для мене справа.
Тут без нашої бабусі
Я ніяк не розберуся.
Був би хлопчик я хороший —
Все псують оті кальоші!

В. Ладижець

ХТО ПІД КИМ ЯМУ КОПАЄ

Побачив раз лис вивірку на дереві і кнже до неї: "Знаєш, вивірко-душко, я надибав у дуплі при землі цілий мішок оріхів. Зійди на землю, я тобі їх усіх віддам". Вивірка зразу догадалася, що це підступ; що лис хоче її дістати на землю і з'їсти. Але відповідає: "Добре, я за те віддячуся тим, що покажу тобі дупло таки на землі, де сидить качка з каченятами. Одначе ходім перше по оріхи".

Лис подумав-подумав і говорить: "Ти перше покажи мені качки, бо вони можуть за той час, як підемо по оріхи, повтікати!" А сам собі думає лис: Хай мені покаже, бо як я її з'їм, не буду потім знати, де ті качки.

—"Добре! — каже вивірка. Ходім!" Пішли. Вивірка скаче по деревах, а лис за нею біжить по землі. Привела вивірка лиса до дупла, де було гніздо ос, і каже: "Скоро впихай голову і кусай, бо вони повтікають". Лис не догадався підступу, запхав голову в дупло і почав кусати. А оси як кинуться на нього та в ніс, в очі — жалять і жалять... Лис у крик. Шарпнув голову назад. Та ба! Дупло вузьке. Не пускає. Як не шарпне лис головою. Шкіру здер коло вух, а витягнув. Скавулить та й скавулить, — а голова пухне — болить, що й видержати трудно. Не ждав довго лис, утік, а вивірка з дерева в сміх та й каже йому наздогін: "Хто під ким яму копає, той сам до неї впадає!"

Н. Н.

ЧОМУ ГАЛЯ СПІЗНЮЄТЬСЯ?

Ніна з мамою поспішали в дитячий садок.

— Ось тут Галя живе, — сказала Ніна, показуючи на білий будиночок з голубими віконницями. — І чому вона завжди спізнюється? Адже зовсім поруч з дитячим садком живе. Зайдімо, поквапимо її.

Ще в сінях вони почули голоси. Один з них — верескливий, капризний. Невже Галинчин?

Непомічені увійшли в кімнату і стали на порозі.

Поперек ліжка лежала Галя й пацала ногами.

— Уставай, донечко, уставай! Пора... Знову запізнимося... — умовляла дочку мама і все хотіла упіймати її ногу, щоб натягнути панчішку.

— Ой! — здивовано прошепотіла Ніна. — Її зодягають!

Навколо ліжка на підлозі валялися черевики, панчішка...

— Ти ж запізнишся в дитячий садок! — переконувала мама ледарку.

— І нехай! — кричала Галя.

Раптом вона помітила гостей. Ох і сором же!

— Тепер ми знаємо, чому Галя запізнюється в дитячий садок! — сказала Нінина мама. — Ти зрозуміла, Ніно?

Ніна тільки головою хитнула. Неприємно дивитися на п'ятилітню дівчинку, яку, наче маленьку, зодягають. А вона ще й вередує!

Н. Б.

ЧЕРВОНІ ЩІЧКИ

Ми літом і зимою соки п'ємо морквяні,
А тому-то наші щічки повні і рум'яні. □

НОСИК

Прикладаю без упину
Я до носика хустину:
По калюжах побродив,
Носика я застудив.

А коли б така пригода
Та спіткала бегемота?
Що робить, коли б вона
Ще спіткала і слона?

Має він таке носище,
Як найдовше помелище,
Мусів би в найбільшій скрині
Зберігать свою хустину!

Добре, що у мене, ненько,
Носик ще такий маленький!

Леонид Полтава

ЗУБКИ ЗАБОЛІЛИ

У ведмедика і в лялі
зубки заболіли.
Чи солодкого учора
забагато з'їли?

Так і знала! У шухлядку
клала чоколядку,
ще були тут і горішки
і цукерок трішки,
а тепер нема нічого —
з'їли все дочиста!

Ну, збирайтесь, любі діти,
їдьмо до дентиста!

Г. Чорнобицька

ПЕРУ ШМАТТЯЧКО

Перу, перу шматтячко
І хустинки
Для моєї лялечки,
Для Маринки.

Перу, перу шматтячко,
Поспішаю:
У вікно на сонечко
Поглядаю.

Вийди, вийди, сонечко,
З-за хмаринки, —
Хай висохне шматтячко
Для Маринки.

Буду, буду шматтячко
Прасувати,
Буду мою лялечку
Одягати.

Г. Бойко

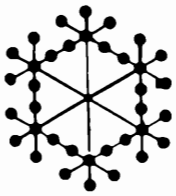

НЕ БОЮСЯ!

Я хоробрий козак,
Не боюсь собак!
Як на вулицю піду.
Не потраплю я в біду:
Роздивляюсь пильно так:
Чи не видно де собак?!
Як не бачу,
То скакаю;
Як побачу,
То втікаю.

Ганна Черінь

СМІЛИВИЙ ХЛОПЧИК

Школяр — хлопчина якось біля хати
Зібрав дівчаток, став розповідати:
— Я вовка сірого зустрів недавно в полі,
За річкою гуляв собі поволі.
Мене побачив — і щосили вбік!
Було б йому, якби не втік!
Даремно я шукав його у бур'яні...
Ви що, здивовані? Не вірите мені?
Ось далі слухайте... —
Хлоп'я не доказало,
Поблідло враз, чогось тремтіти стало,
А потім закричало так,
Мов хто кусав його за п'яти:
— Тікайте всі! Гусак! Гусак! —
І першим кинувся тікати.
Ті засміялися: — Оце так звір! —
Хлоп'я ж не слухало, чкурнуло в двір.
Тоді одна з дівчаток десь під тином
Знайшла маленьку хворостину,
Прогнала геть "страшного" гусака,
Що налякав хвалька,
І весело сказала:
— А де ти там засів?
Іди розказуй про вовків!
Я гусака прогнала... —
Отак, буває, вчать хвальків!

Павло Ключина

ТАНЯ

Це ж чому завжди у Тані
Щічки свіжі та рум'яні?
А тому, що Таня наша
Їсть і борщ, і хліб, і кашу.

Г. Демченко

РОБОТЯЩІ ДІТИ

Галя хату замітає,
Таля коси заплітає,
Ігор вже травичку косить,
Славчик сміттячко виносить.
Ірка чисто вікна миє,
Аня спідничку шиє,
Дарця іграшки збирає,
Іня їй допомагає.
Оце діти — каже тато,
Оце квіти — каже мама;
Ось за працю, поміч цю
Я до парку їх візьму.

М. Завадівська

ВІДВАЖНИЙ ІВАСЬ

Івасик іде з бабунею ранком до садочка. Хоробро вимахує дубчиком, не вгаває ні на хвилинку.

— А я нічого не боюся, бабуню.

— Ти в нас хоробрий, Івасику.

— Коли б лева зустрів, то й лева б дубцем... — каже Івась.

— Славно, Івасику.

— І тигра коли б зустрів, то й тирга б по голові...

— Ой, як страшно!

— Я навіть слона не злякався б...

В цей час вони повернули в маленьку вуличку. Івасик почав нахвалятись і на вовка, але із-за рогу будинку несподівано вибіг манюсенький песик.

— Гав-гав-гав!

Івасик випустив з рук дубця, зблід, увесь затрусився та до бабусі:

— Бабуню! На руці! На руки хочу!

СМІЛИВІСТЬ ТА БРАТНЯ ЛЮБОВ

Було це влітку у місті, де живе багато наших братів-українців.

Одна мати пішла до міста, щоб дещо купити. Дома залишила вона старшого сина чотирьох років, дочку трьох років та наймолодшого сина, що йому було тільки один рік і два місяці.

І от, у цей час, як не було матері вдома, а діти сиділи в хаті, трапилася жахлива пригода: загорівся будинок. Страшна це річ не тільки для дітей, а й для дорослих! Маленькі серденятка двох старших діток злякано й тривожно забилися... — Що робити?!.. Ой, що ж робити?! — шугала в їхніх маленьких головах злякана думка.

Та діти не розгубилися і не поховалися під ліжко чи до шахви, як це іноді, на біду собі, роблять у таких випадках злякані діти. Вони й не повтікали самі і не покинули свого найменшого братіка серед вогню та диму, де він загинув би. Навпаки, старший чотирирічний хлопчик ухопив на руки свого зовсім ще маленького братіка, трирічна сестричка йому допомагала. Так вони вдвох, хоч і тяжко їм було, винесли маля надвір.

Коли вогнева сторожа прибула на місце пожежі, щоб рятувати, — будинок вже палав, охоплений вогнем. Та пожежники побачили, що діти вже надворі й у безпеці.

Тих малих дітей врятувала їхня кмітливість, сміливість та братня любов.

Соловій

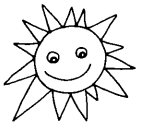

МУДРІ ПОРАДНИКИ

Був один чоловік. Що його попросять — він усе зробить; що його спитають — він усе знає. Сусіди дивувались:

— Як це ти все вмієш і все знаєш?

— А я з мудрими людьми раджуся, — відповідав чоловік.

Ще більше дивувалися сусіди, бо ніколи вони не бачили, щоб чоловік їздив куди або щоб до нього хто приїздив. Де ж він з тими мудрими людьми радиться?

Прийшли до нього, подивилися, а чоловік живе одиноко. Тільки вся кімната в нього знизу і доверху заставлена книгами. І сам він сидить за столом, а перед ним розкрита книжка.

— Де ж твої мудрі порадники? — питають сусіди.

— А ось, — відповів чоловік і обвів кругом рукою.

О. М.

ОБМИНАЙ КАЛЮЖУ

Не спочину я ні трішки,
доглядаю лялю хвору.
Змокли в неї ручки й ніжки,
бо в калюжі серед двору
замочила у водичці
черевички й рукавички.

А тепер у лялі кашель
і болить голівка дуже,
та не плаче, тільки каже:
"Обминатиму калюжі!"

Г. Чорнобицька

ХВОРИЙ ХЛОПЧИК

А ось вам рядки не дуже веселі
Про хлопця, що хворий лежить у постелі.

На шафці ліки — чай і аспірина,
А поруч солодкі, смачні мандарини:
Від різних бід утішає цей плід —
Чи голова заболить, чи живіт.

Приходить лікар до малюка.
"Ану, роззяв рот! Покажи язика!"
Пощупає пульс, послуха, як дише,
Сяде до столу, рецепту напише.
Надвечір мама приходить з роботи —
Скільки до сина ласки, турботи!
На ліжко присяде, подушку підладить
І по головці так ніжно погладить.

Г. Кочур

ЧИСТЕ СЕРЦЕ

Леся дуже вважала, щоб не забрудити своєї одежі. Її сукенка була гарна, чиста, а як часом і заплямила блюзочку, то зараз казала:

— Мамо, я не можу йти до садочка. Тут є плямка.

Мама зараз давала їй чисту одежу.

— Лесю! Це дуже гарно, що ти любиш чисто й гарно одягатися, але крім чистої одежі пам'ятай, щоб твоє серце було чисте.

— А коли моє серце буде чисте?

— Як будеш слухати тата і маму.

Леся запам'ятала це. Завжди слухала батьків. Тому всі дуже Лесю любили.

М. Завадівська

ЧУЖЕ ДОБРО ПЕЧЕ

Був собі хлопчик. Звався Дмитриком. Мав він таку натуру: що побачить, те й краде. Що нагризлися батьки, що не робили, і били, і ганьбили, а він усе крав.

Раз зайшов він до коваля. Коваль робив підкови, бо мав коня кувати, а як зробив одну підкову, то кинув її на землю, щоб вистигла. Побачив підкову Дмитрик і подумав:

— Ось що маю взяти. Сховаю її, буде чим бавитись.

Не знав він, що підкова гаряча. Ледве коваль відвернувся, а Дмитрик хап підкову та як закричить! Підкова прилипла до руки й дуже попекла.

На крик збіглися люди, а як довідались, що сталося, то почали сміятися. А коваль каже:

— Оце тобі, хлопче, наука. Чужого не бери, воно завжди пече.

З того часу Дмитрик перестав красти.

СТРАШНИЙ ДІД

Іде, іде дід, дід,
Несе, несе міх, міх
Отакий дідище,
Отакий страшище,
Отакий ногатий,
Отакий рукатий,
Отакий вусатий,
Отакий бородатий,
Отакий дідище,
Отакий страшище,
А я не боюсь! □

КІТ І ПЕС

Було це чи не було, а зустрілися якось кіт і пес.

Пес цілий день гасав луками, допомагав пастухові череду пасти, а ввечорі гарно вечеряв, що там давав йому господар, і міцно засинав.

От кіт і питає у пса:

— Скажи но мені, як це так: життя твоє таке клопітне, а їси ти всмак і спиш добре. Тим часом я живу в теплі, без турбот, а проте не маю ні спокійного сну, ні смаку до їжі.

Пес і каже котові:

— Потрудись, побігай, а тоді вже обідай. Поробиш усю роботу — то й поспиш в охоту.

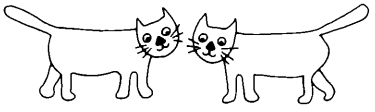

ЛЕДАЧИЙ І ДВІЧІ ЛЕДАЧИЙ

Жили колись два ледарі. А втім, майже не жили: з лінощів вони ледве розмовляли, ледве дивилися, ледве слухали, ледве-ледве думали й зовсім нічого не робили.

Лежали вони одного разу в клуні на соломі, а якийсь жартівник узяв та й підпалив клуню. Полум'я розгорілося, почало їм діставати до п'ят. Один ледар кволим голосом протяг:

— Горю-ю!

Тоді другий ледар, не повертаючи голови, тихо промовив:

— Голубе, гукни, будь ласка, й за мене: "Горю!" □

ЛАТАЙ МАЛЕ ЛИХО

Був собі дід та й баба і мали вони хатку маленьку, кілочком підперту, а збоку обдерту.

Каже баба дідові: Залатай, діду, хату, матимем палату!

Не послухав дід, заткав діру ганчіркою...

А мишка влізла діркою, обвинулася ганчіркою й дідовий чобіт "гризь, гризь".

Прийшла неділя, хоче дід чобіт вбрати, а в нім діра...

Заплакав дід гіркими сльозами, а баба каже:

— А бачиш, діду, треба було хатку залатати, а тепер не потребував би плакати!

БАГАТСТВО ЧОЛОВІКА

— Бог дає іншим багатства, а мені нічого не дав — жалувався один молодець на свою долю. — З чим мені зачинати жити, коли нічого не маю при душі?

Почув те старенький дідусь і запитав:

— Чи дійсно ти такий бідний, як думаєш? Чи не дав тобі Господь Бог молодість і здоров'я?

— Це правда. Силою і здоров'ям можу почванитися.

Взяв дідусь молодця за праву руку і спитав:

— Дав би ти відрізати собі руку за тисячу долярів.

— Ні, не дав би.

— А ліву?

— І ліву ні.

— От бачиш, — сказав дідусь, — скільки багатства дав тобі Господь, а ти нарікаєш і гніваєш Бога. □

ОЙ ТАК, ТАК

А хто хоче знати,
Як білизну прати?
Ой так, ой так, так,
Як білизну прати.

Треба віджмакати,
Треба полоскати.
Ой так, ой так, так,
Треба полоскати.

Візьмем молоточок,
Заб'ємо гвіздочок.
Ой так, ой так, так,
Заб'ємо гвіздочок.

Заб'ємо гвіздочок,
Натягнем шнурочок.
Ой так, ой так, так,
Натягнем шнурочок.

Білизну потрусим,
На сонці просушим.
Ой так, ой так, так,
На сонці просушим.

Білизну знімали,
Гарно прасували.
Ой так, ой так, так,
Гарно прасували.

Як попрацювали,
То й затанцювали.
Ой так, ой так, так,
Та й затанцювали.

О. Н.

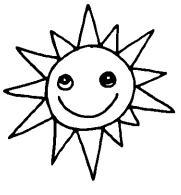

ЧИСТЕНЬКА ГАЛЯ

До бабусеньки раненько
Наша Галя в гості йде.
Миє довго і чистенько
Личко гоже, молоде.
Потім щіткою сукенку
Чистить пильно всюди все,
Найдрібнішую пилинку
З неї чисто ізтрясе.
Потім чистить черевички,
Що блищать, неначе скло,
І втикає сині чічки
В русу косу на чоло.
Наче скляночка чистенька,
Наче квіточка з трави,
Наша Галочка маленька.
А чи всі такії ви?

ВСІ ПРАЦЮЮТЬ

Галя лавку витирає,
Настя хату замітає;
Федунь числить, Юрчик пише,
а Маруся лялю чеше.

М. Підгірянка

НАВЧАЮ ЛЯЛЮ

Розкидаєш, лялю, речі
по кутках і серед хати,
а мені, як прийде вечір,
треба всіх їх позбирати.
Підійми сама хустину,
олівці склади в шухлядку.
І коли свою дитину
Вже привчу я до порядку?

НЕ ВІДКЛАДАЙ

— Я зроблю це в понеділок! —
Так собі сказав Тодось.
Але взятися до діла
Щось охоти не знайшлось.

— Хай зроблю це у вівторок. —
Але знов серед забав,
Повних сміху, співомовок,
День немов у воду впав.

— Середа — гарніша днина!
Це півтижня. Та — біда:
Не оглянувсь ще хлопчина
Вже й минула середа.

— Ну, напевно вже почну я
Цю роботу у четвер.
Але все, що не візьму я,
З рук летить. І що ж тепер?

— Може п'ятниця поможе?
Мушу конче вже почать.
Проминає тиждень... Боже!
Треба хутко поспішать!

— Ні, найліпше — це субота!
Вільний день і вільний час.
Та субота — не робота!
Ввесь порив чогось погас...

— Ось прийшла й свята неділя...
Чи робити? Буде гріх! —
І з того усього діла
В хлопця вийшов просто... сміх!

Що ж порадити хлопчині?
Наш Тодосику! Ти знай!
Все зроби, що можеш, нині,
А на завтра не лишай!

Микола Щербак

ГАЛИНКА-ПРАЛЯ

Хоч на зріст я ще маленька,
В мене й кіска ще тоненька,
Та коли на стільчик стану,
З шафи мисочку дістану.

Вже робити дещо вмію:
Ось тарілочку помию
І повішу на кілок
Свій маленький рушничок.

Я й кімнату замітаю,
Завжди квіти поливаю
І всього сама учусь,
Бо роботи не боюсь.

О. Журлива

ОКСАНА

Маленька Оксана
Прокинулась рано:
— Ой треба вставати,
А де ж ті штанцята?
Насупила личко:
— Нема черевичків.
Тепер по всій хати
Їх треба шукати...

Н. Бурик

Ілюстрація Е. КОЗАКА

ЗАЄЦЬ СПАТИ ЗАХОТІВ

Заєць спати захотів,
Сам постелю постелив,
Сам собі зробив подушку,
Підмостив її під вушко.
Та у зайця довге вушко —
Все звисає із подушки.

М. Стельмах

ХВОСТИК НІДЕ ДІТИ

Я пошила на святки
Нашій киці чобітки.
Шапочку наділа,
Тільки не зуміла
Штанята надіти —
Хвостик ніде діти.

П. Воронько

ЛАСУН-НЕНАЖЕРА

Був собі і жив собі хлопець Ласун. Він залюбки ласував-з'їдав усе, що попало під руки: Особливо солодощі, мед, цукерки, тістечка. Тоді бував хворий. Мама журилася, кликала лікаря і купувала ліки.

Одного разу Ласун наглянув великий, приготований на весілля, медяник. Не оглядаючись на нікого, почав його їсти-ласувати. Їв, їв, ласував увесь день аж очі йому потемніли, шлунок напучнявів а в медянику зробилася велика діра. Люди мусіли забрати ласуна просто до лікарні. Тут він не міг їсти кілька днів. Мама журилася, а Ласун сказав сам до себе: "Досить того нерозуму, більше ласувати не буду".

Сказав і дотримав слова.

Яр. Чумак

Зайчик слід лишив у полі,
В гай прибіг — дерева голі.
І сховався під ялинку —
Буде тут його хатинка.

Посипте, діти, проса,
Та крихот горобцям,
А горобці за теє
Спасибі скажуть вам!

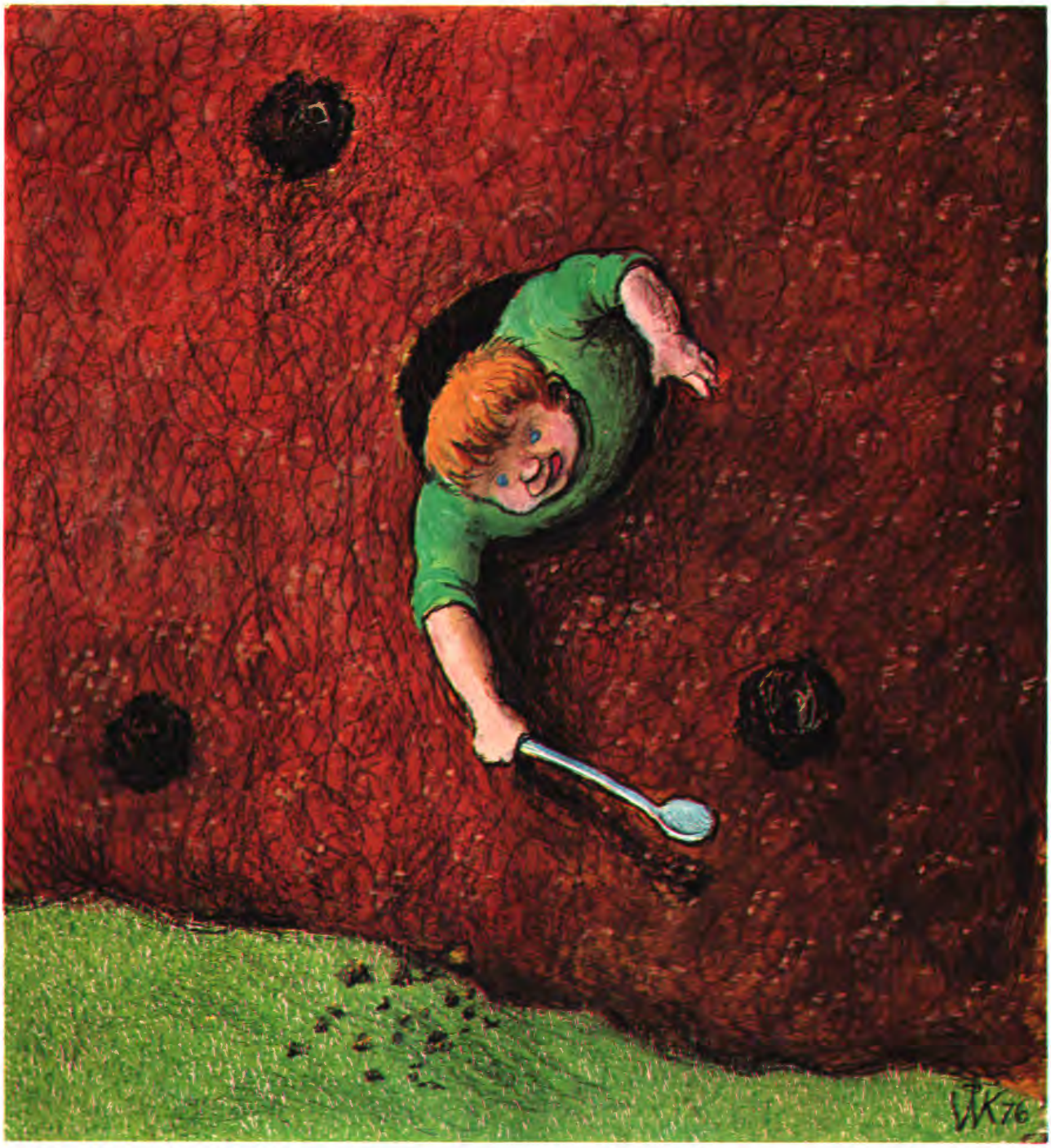

Ласун-ненажера.

ХТО РОЗБИВ ВАЗУ?

Із школи весело, як слід,
Додому йде Юрко.
Його чекає на столі
Пиріг і молоко.

Та наш Юрко, чи їв, чи ні,
Вже лізе на стілець:
Цукерки в шафі є смачні,
На них Юрко знавець!

Робивши це не раз, мабуть,
Юрко зіп'явся вмить.
Тепер лиш руку простягнуть
І защіпку відкрить.

Цукерки в вазі, в шафі тій,
Що високо в стіні...
Тримайся, Юрку, міцно стій,
Униз не падай, ні!

Та пізно вже! Упав таки,
Впустив, звичайно, вазу,
Що на дрібнесенькі шматки
Розбилася одразу...

Болить нога, лиш зробить крок,
Спина болить так само...
Але найбільша із морок —
А що ж то скаже мама?!

От мама в хату як ввійшла,
Побачила в хвилинку,
Злякалась, близько підійшла:
"Що сталося, мій синку?"

Юрко з обличчя витер піт
І вигадав одразу:
"Це, мамо, наш нечемний кіт
Розбив сьогодні вазу!"

Не встигла мама щось сказать,
Як на останнім слові
Сам кіт почав одповідать
І так сказав Юркові:

"Соромся, Юрку, ти ж — козак!
Неправда це, няв-няв!
Хто розум має, віри й так
Тобі б у цім не йняв!

Відомо всім, що ласо їм
Я рибку і м'ясце,
Та цукру не люблю зовсім,
Тобі лишаю це.

Ніхто ж такого не чував,
Таких не бачив див,
Щоб кіт стільця приніс і став
І защіпку відкрив".

Ганна Черінь

НАША УЛЯНКА

Наша Улянка, неначе панянка,
Сама гарно вбралась із самого ранка.
Гарно сама вбралась, коси зачесала
Та й сама помилась, мами не займала.

М. Завадівська

ГУРТОМ

Мурашка знайшла зернятко. Зернятко було для неї важке. Тоді мурашка покликала на допомогу товаришів. Гуртом вони легко затягнули зернятко в мурашник.

ПАЛЯНИЧКА

Захотіла бабусенька палянички з'їсти.
Насипала борошенця, замісила тісто.
Посадила на лопату, водичкою змила.
Присипала борошенцем, у піч посадила.
Щохвилини бабусенька у піч заглядає.
Як спеклася паляничка, з печі витягає.
Ой така та паляничка взялася
смачненька.
На радощах аж танцює бабуся старенька.

НИТКИ

Бабуня сиділа біля вікна і шила. А Улянка з Адріянком вилізли на канапу й оглядали нову, цікаву книжку.

Коли це стук-стук-стук — застрибали на підлозі нитки — та під шафу.

— Біжи, Адріянку, дістань бабуні нитки, — шепоче Улянка братові.

— Сама йди, — відмовляє Адріян, — я вже з-під ліжка наперсток дістав. Тепер твоя черга.

— Ні, твоя.

— Чому це моя?

— А чому моя?

Сперечались вони, сперечались, навіть про книжку забули. А бабуня тим часом нагнулася, понишпорила палицею під шафкою та й дістала нитки.

Діти дуже засоромились...

НАУЧАЮ ЛЯЛЮ

До бабусеньки в гостину я
їду з лялею Христиною.
Ось везу її санчатами.
По дорозі научатиму:
Не забудь казати "прошу вас",
не забудь казати "дякую",
будь чемненькою, хорошою,
не якоюсь забиякою.
Торта потай не довбатимеш,
щоб знайти у нім мигдальчиків,
а як їстимеш морозиво,
не облизуй, лялю, пальчиків.

Г. Чорнобицька

РАЗОМ

Плете рукавиці
Для тата матуся,
Клубочок тримає
Маленька Гануся,
— Ми з мамою разом
Сплетем їх швиденько,
Тоді рукавиці
Ой будуть тепленькі!

О. Лупій

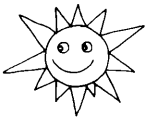

БОРЩ

Дід прийшов з роботи,
Сів біля стола.
Мама у тарілці
Борщ йому дала.
Виїв все до ложки...
Дайте ще мені.
Чомусь нині борщик
Дуже посмачнів!
Мама прошептала,
Щоб не чула я:
— Бо його зварила
Олечка моя.

О. Лупій

МИЙТЕ РУКИ!

— Пам'ятайте, любі діти:
Перед їдженням завжди
Треба милом руки мити,
Щоб не трапилось біди,
Щоб маленькі всі мікроби,
Що у бруді люблять жити,
Не принесли вам хвороби
Або й смерти, любі діти.
Так казала мама діткам,
Василькові і Уляні.
І побігли діти швидко
Мити руки біля крану.

— Ну, а як же буде з "Милим?"
("Милий" — приятель дитячий.)
І помили діти милом
Лапи "Милого" собачі.

А. Коссовська

ВМИВАЛОЧКА

Наша доня чепурна,
Любить митися вона.
Наша донечка прудка —
Дайте доні рушника!
Чисті, чисті в донечки
Личко і долонечки!

ВОДИЧКА

Водичко, водичко, умий моє личко,
Щоб очиці ясніли, щоб бровиці чорніли,
Щоб сміявся роток, щоб кусався зубок.

Народна пісенька

ПІВНИК-КОГУТИК

Півнику-когутику, золотий гребінчику,
Шовкова борідонько, масляна голівонько!
Чом так рано встаєш, Галі спати не даєш?
А я рано встаю, Галі спати не даю,
Бо годі вже спати, треба рано встати.

НЕ БРУДНИТИ КНИЖКИ!

Це була чистенька книжка,
а тепер брудна вже стала.
Може киця, може мишка
уночі її читала?

Чуєш, кицю, чуєш, мишко?
Не годиться так робити!
Як читати хочеш книжку,
Спершу лапки слід помити.

Г. Чорнобицька

НАУКА

Галя лялю научала,
Як і що робити:
"Мусиш, доню, рано встати
Й ліжко застелити.
Далі личко гарно вимий...
Мило ось, серденько!
Витри ручки, причешися,
Тільки чепурненько!
А як сядеш їсти кашку,
Уважай на себе,
Вже бо руки заболіли
Прати все на тебе."

К. Перелісна

ЩО РОМКО ЇВ?

Ромко тільки декілька днів тому почав ходити до дитячого садка, і все йому там нове та дивне, і не так, як дома.

Дома він собі сам бігає, а мама біля печі порається, пере білизну, шиє, батько на роботі, і ніхто не звертає на нього уваги; захоче їсти — підбіжить, мама дасть щонебудь, він зі шматком знов на подвір'я, на вулицю, і тільки вже ввечорі і мама, і батько вільні. Мама аж лякається, що такий замурзаний та брудний він за день зробиться.

А в садку все інакше. І їдять, і гуляють, і займаються в свій час. І перед сніданком, перед обідом усім виховниця наказує руки мити.

Ніяк не може звикнути до цього Ромко.

—Нащо воно це потрібно, — думає він, — та й набридає воно, — все мий та мий.

Уже декілька разів помічала виховниця, що Ромко з брудними руками за стіл сідав.

— Ромку, що це ти їси? — питає раз, — та ще таке смачне, що й пальці облизуєш.

— Хліб з маслом, — поважно відповів Ромко.

— А ще що?

—Як що? Більше нічого.

— А в руках у тебе що є?

— Нічого немає. Сама булка.

Підняла вона тоді Ромкову руку вгору, а вона аж чорна, бо грався він перед сніданням з дітьми — копали землю, будували залізницю.

— Он бачиш, скільки бруду, а ти його їси. А знаєш, це ж усе малесенькі — малесенькі тварини під твоїми нігтями та на пальцях. От ходімо, я тобі їх у таке скло збільшуюче покажу, а то їх простим оком не видно — надто малі. Від цих тварин у тебе всякі хвороби будуть.

Взяла за руку, повела в іншу кімнату, а там на столі така штука стоїть — мікроскоп зветься. Виховниця зрізала кінчик брудного нігтя у Ромка, поклала на маленьке скло і показала в мікроскоп.

— Ой-ой-ой — вони всі рухаються, живуть, це в мене під нігтями було...

— Ото ж то й є, і разом з хлібом до тебе в рот і в шлунок потрапляють, бо ти рук не миєш.

Як заплаче Ромко:

— Я боюся! — кричить.

Заспокоїла його виховниця, а з того часу і в садку, і вдома Ромко завжди перед їжею руки миє.

Оксана Іваненко

ДОБРЕ РУКИ ПОМИЛА

Доню! Ручок не помила,
а вже коржика вломила?
І до столу хочеш сісти.
Як ти будеш кашку їсти?
В тебе ж пальчики й долоні
від пісочку аж червоні.

Доня руки мила, мила,
білу піну з мила збила
і водички не жаліла.
Як помила, аж зраділа.
Поспіша до столу сісти,
полуниці й кашу їсти.

Г. Чорнобицька

ВЕЛЕТЕНЬ-СЕБЕЛЮБ

Щодня по полудні верталися діти зі школи і бавилися в саді Велетня. Сад був прекрасний, великий, з зеленою і м'якою мов пух травою. Денеде поміж травою росли чудові квіти, мов зорі. І було в тім саді аж дванадцять морелевих дерев. Вони навесні цвіли рожево-перловим цвітом, а восени родили багаті овочі. Пташки сиділи на деревах і так чарівно співали, що діти спиняли свої забави, щоб слухати їхнього співу.

"Які ми щасливі в цім саді", — раділи діти.

Одного дня вернувся Велетень. Він їздив у відвідини до свого приятеля Велетня і був там сім років. По сьоми роках, коли розказав приятелеві вже все, що мав розказати, він вирішив вертатися до свого власного замку.

Коли приїхав, побачив, як діти бавляться в саді.

Що ви тут робите?" — крикнув Велетень страшним голосом, і діти повтікали.

"Мій власний сад є моїм власним садом", — сказав Велетень. І він вимурував високий мур довкола замку і вивісив таблицю:

"Кожного, хто ввійде, покараю!"

Отакий себелюб був цей Велетень.

Бідні діти не мали тепер де бавитися. Вони пробували гратись на дорозі, але там була курява і гостре каміння. Тому ходили вони довкола саду, дивилися на високий мур і тихо зідхали:

"Які щасливі були ми в цім саді."

Прийшла Весна. По всій країні розцвіли квіти, прилетіли пташки і радісно співали. Тільки в саді Велетня й далі була Зима. Пташки не хотіли співати, бо там не було дітей, а квіти забули зацвісти. Раз тільки прегарна квіточка вихилила голівку з травички. Та як лише побачила вона таблицю; їй стало жалко дітей і вона сховалася назад у землю й заснула.

І тільки Сніг і Мороз веселилися.

"Весна забула про цей сад, — гукали вони радісно, — тому ми будемо тут жити увесь рік."

Сніг покрив траву своїм білим рядном, а Мороз помалював дерева сріблом-інеєм. Потім вони запросили до себе в гості Північний Вітер.

Він одягався в кожух, вив увесь день по саді і зривав комини з замкових дахів.

"Це прекрасна закутина, — казав Північний Вітер, — ми запросимо ще в гості Град".

І прийшов Град.

Він стукав щодня по три години в дах замку, поки не побив усі черепиці. Потім бігав по саді сюди-туди, скоро, скоро, скільки лише мав сили.

Його одяг був сивий, а його віддих ледяний.

"Не розумію, чому Весна так запізнилася, — казав Велетень, коли дивився через вікно на свій холодний сад. — Все ж маю надію, що погода зміниться".

Але Весна таки не прийшла в сад Велетня, не прийшло й Літо.

Осінь обсипала всі сади золотими овочами, але в сад Велетня вона таки не заглянула.

"Він страшний себелюб", — сказала вона.

І так в саді Велетня завжди була Зима і Північний Вітер і Град, — Мороз і Сніг танцювали безупинно поміж деревами.

Одного ранку, коли Велетень лежав ще в ліжку, долинули до нього прекрасні звуки. Здавалося йому, немов це йдуть королівські музики і грають. Та це лише співав за вікном маленький снігур, але Велетень так довго вже не чув співу пташок, що й це щебетання видалося йому найкращою музикою.

Град перестав барабанити в дах. Замовк і Північний Вітер, а через відхилене вікно стали долітати до Велетня чудові пахощі.

"Хіба нарешті вже прийшла Весна", — сказав Велетень, вискочив з ліжка, глянув у садок і зчудувався.

Через маленьку дірку в мурі закралися в сад діти і повлазили на дерева. На кожнім дереві, що його бачив Велетень, сиділа дитина. І така велика радість була деревам, що вони зацвіли, вбралися цвітом і легко колихали віттям над голівками дітей. Пташки літали й чудово щебетали, а квіти вихилили з зеленої трави свої голівки і всміхалися. Це була чудова картина.

Та тільки в одному кутку саду була ще Зима. Це був найдальший закуток. Там стояв маленький хлопчик. Він був такий маленький, що не міг дістати рукою до галузки. Він бігав довкола дерева й гірко плакав. А бідне дерево було все ще покрите снігом і інеєм. Північний Вітер дув і гудів понад ним.

"Ходи, ходи, маленький хлопчику", — казало дерево і нагинало галузки. Але хлопчик був замалий.

І зм'якло серце Велетня, як він це побачив.

"Який я був себелюб, — сказав він. — Тепер я знаю, чому Весна не хотіла прийти до мого саду. Я висаджу маленького хлопчика на дерево і розвалю геть увесь мур. Нехай сад буде на віки вічні місцем забав для дітей".

І щиро жалував Велетень, що був такий себелюбний.

Він тихенько зійшов по сходах і тихенько відчинив двері в сад. Та коли діти побачили його, так налякалися, що всі повтікали, і в саді знову зробилася Зима.

Не втікав тільки маленький хлопчик. Його очі були повні сліз, і він не запримітив Велетня. А Велетень підійшов тихенько до нього, взяв його на руки і посадив на галузку дерева.

І дерево зразу зацвіло, прилетіли пташки і защебетали на галузках, а маленький хлопчик простяг свої ручки, обняв Велетня за шию і поцілував.

А інші діти, коли побачили, що Велетень уже не сердитий, прибігли знову в сад.

За дітьми прилинула і Весна.

"Це тепер ваш садок", — сказав Велетень дітям. Він узяв велику сокиру і розвалив нею мур.

І коли вполудне люди верталися з міста, вони побачили, як Велетень грається з дітьми в саді, а сад такий прекрасний, яким ще зроду його не бачили.

Діти бавилися ввесь день, а ввечорі прийшли до Велетня побажати йому доброї ночі.

"Але де ваш маленький товариш, той хлопчик, що його посадив я на дерево?" — спитав Велетень.

Він полюбив хлопчика найбільше, бо той поцілував Велетня.

"Ми не знаємо, — відповіли діти, — він вже пішов".

"Скажіть, щоб завтра він прийшов сюди доконче", — просив Велетень.

Але діти сказали, що не знають, де живе маленький хлопчик, і взагалі перший раз його бачили.

Велетень дуже зажурився.

Щодня, після шкільних занять, приходили діти гратися в садок Велетня. Але хлопчика не було. Велетень любив усіх дітей, але він дуже тужив за своїм першим малим приятелем.

"Я так хотів би його зустрінути", — казав він часто.

Минали літа. Велетень постарівся й послаб. Він вже не мав сили гратися. Сидів лише у величезнім кріслі, дивився на садок і тихо говорив:

"У мене є багато гарних квітів, та діти це найкращі квіти".

Одного зимового ранку, коли він одягався, дивився у вікно. Тепер він любив і Зиму. Знав, що тоді Весна спить тільки, а квіти відпочивають.

Нагло він зі здивування протер очі, дивився й дивився.

Побачив чарівну картину: в найдальшім куті саду одно дерево було вкрите білесеньким цвітом. Додолу схилялись золоті галузки, на них срібні овочі, а під деревом стояв хлопчик, що його любив Велетень.

Безмірно врадуваний збіг Велетень по сходах і опинився в саді. Він скоро пішов стежкою і наблизився до хлопчика. А коли вже був зовсім близько нього, побачив на маленьких долонях дитини рани від двох цвяхів і такі рани на маленьких ніжках.

"Хто смів зранити тебе?" — спаленів від гніву Велетень. — Хто посмів тебе так зранити? Скажи мені, щоб я міг взяти меч і забити його!"

"Ні! — сказало дитя. — Бо ці рани це — рани любови".

"Хто ти такий?" — спитав Велетень. Його огорнув невимовний страх і він став на коліна перед дитиною.

Хлопчик всміхнувся до Велетня.

"Колись ти дозволив мені гратися в твоєму саді, — сьогодні підеш ти у мій сад, — у Рай".

І коли під вечір прибігли діти в садок, вони знайшли Велетня мертвим під деревом, що цвіло білим цвітом.

Оскар Вайлд

ПРОВОРНІ

Ручки, рученьки маленькі,
До роботи проворненькі!
Де цвяшок, де молоток —
Цоки-цоки-цоки-цок!

Ніжки, ніженьки маленькі,
До стрибання проворненькі!
Де доріжка, де пісок —
Стрибу-стрибу-стрибу-скок!

К. Перелісна

ВОДИЧКА

Ранок, ранок! Глянь, Зоряно,
тут уже і гості:
ось промінчик-перекинчик
приплигнув на постіль.

Ну ж бешкетник, ну ж бешкетник,
а який плигунчик!
Плигнув метко на веретко,
щоб вставав мазунчик.

О. Лятуринська

Сину, мами слухайся!

ЗГОДА БУДУЄ, НЕЗГОДА РУЙНУЄ

Іван Бездомний тяжко працював ціле життя в чужих людей, заощадив собі трохи грошей і надумав збудувати собі власну хату. Поклав фундамент, назвозив дерева, цегли, глини й піску. Та несподівано занедужав.

Зібрав Бездомний біля ліжка своїх синів Остапа, Сидора й Микиту та й каже їм:

— Сини мої любі! Хотів я збудувати вам хату, щоб не вікували ви в наймах, але Бог кличе мене до себе. Як умру, будуйте хату самі й займіть у ній кожний один кут.

Вмер Бездомний. Сини похоронили його з честю й взялися будувати хату. Ледве почали роботу, як уже й посперечалися.

— Нас трьох, — каже наймолодший син Микита, — то пощо нам будувати хату з чотирма кутами? Вистачить нам три кути. Отаку хату й збудуймо!

— Це добра думка! — гукнув середущий Сидір. — Дешевше буде коштувати.

— Чи ви з глузду з'їхали? — каже старший брат Остап. — Хто бачив хату з трьома кутами?

— А нащо нам четвертий кут, коли нас усього три?

— В четвертому куті поставимо грубку, і всім буде однаково тепло!

Погодилися брати, пристали на чотири кути й почали класти стіни. Але як вивели їх до тієї височини, що треба було вже залишити діри на вікна, старший брат Остап каже:

— Зробимо собі вікна такі, щоб давали багато світла, на три рами, венецькі. Такі широкі вікна тепер скрізь роблять, бо світло — це здоров'я.

— Я не хочу вікна на три рами, — протестує Сидір.

— А я на дві рами не хочу! — кричить Микита.

— На три рами зробимо вікна! — гримає старший брат Остап.

— На дві! — силкується перекричати його Сидір.

— На одну шибку! — гукає Микита.

Врешті Остап піддав братам таку думку: кожний зробить собі в хаті таке вікно, яке йому подобається. Отже позалишали в стінах діри на різні вікна: в одній на вікно з трьома рамами, в другій з двома, а в третій — з одною шибкою.

Сусіди дивляться на будівлю братів і тихо сміються в кулак. Бо хто ж то бачив на світі, щоб у кожній стіні було інше вікно? Але брати ні на кого не зважають і кладуть стіни далі.

— Гов! — кричить середущий брат Сидір. — Вище стін класти не будемо.

— Що з тобою? — дивується Остап. — Таж у такій низенькій хаті я не змістився б, мусів би вічно нахиляти голову. Хата мусить бути висока. В високій хаті більше повітря, а повітря — то здоров'я.

— А я не хочу! — перечить Сидір, — я малий, то для мене така хата буде всамраз.

— Але я хочу, щоб хата була висока! — відзивається Микита, що мав малощо не два метри висоти.

— Не згоджуюся, — каже Остап. — Досить буде на мій зріст.

— Тю на вас! — кричить Сидір, — я

хочу мати хату маленьку, під свою мірку.

Почалася сварка...

Вхопили брати за дрючки. Напевне дійшло б до бійки, якби не прибігли сусіди й не розняли їх. Заспокоїлися трохи брати й вирішили, що кожний вибудує собі куток на свій зріст. Так і зробили: один куток на два й пів метра, другий — на два, а третій — на півтора.

Люди дивляться на цю дивовижну хату і аж за боки хапаються зо сміху.

Коли ж прийшла черга на дах, знову почалася сварка. Один хоче покрити хату бляхою, другий ґонтами, а третій соломою... Знову почав кожний покривати свій кут по своїй волі.

Мовчки (бо вже не розмовляли один із одним) поставили брати піч, допасували вікна й двері, настелили підлогу, і дійшло до того, що треба було помалювати вікна й двері. І знову почалось: один хоче малювати набіло, другий начервоно, третій —нажовто. Не було ради; кожний почав малювати по-своєму. А як дійшло до дверей, то справа стала гірша, бо двері одні і кожний хотів їх на свій лад малювати. Отут у же сварка дійшла до верху.

— Як має бути хата не така, як я хочу, то краще нехай її зовсім не буде!

Порубали стіни, поламали двері й вікна, попсували піч, порозкидали дерево й цегли...

І пішли сварливі брати мешкати в наймах.

В. Островський

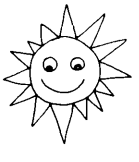

ПОМИЙМО КОТЕНЯ

Діти мили милом
руки, вуха, губи,
щіточками зуби,
рушниками втерлись
добре, як годиться.

— А тепер помиймо
котенят і кицю!
Муркотлива киця
хвостика лизала,
не пішла до ванни,
а таке сказала:

"Та ж мені не треба
щіточок і мила,
я малих котяток
язиком помила,
я малих котяток
зубками чесала.
Дайте за роботу
сиру або сала".

Л. Гадай

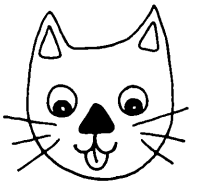

КУ-КУ-РІ-КУ

Хто це пісеньку таку
Нам співа: "Ку-ку-рі-ку"?
Це наш півник-співунець,
Золотий гребінець.
Це він будить так діток,
Щоб вставали,
Не проспали,
Не спізнились у садок.

ВІРШИК ПРО ЗАЙЧИКІВ

У зайчихи — вусачихи
П'ять сіреньких зайченят.
Вештаються всі по хаті,
Та такі смішні, вухаті,
Трудно всіх їх розпізнать.

— Нуте, діти, — каже мати,
Годі без пуття рости,
Ти найстарший йди по воду,
Ти середній до городу,
Моркву треба принести...

Третє зайченя у мисці
Щось там місить смішно так,
Інше підкидає дрова,
Щоб була для всіх готова
Страва, кожному під смак.

А найменше зайченятко
До роботи не спішить.
Материних слів не чує,
По ліску весь час герцює,
А як втомиться, то спить...

— Діти, їсти! — кличе мати,
Ставить посуд на столі,
Працьовитим наливає,
Ще й "репетки" добавляє,
Трішки лишить і собі.

Втім об двері хтось стукоче:
— Годі, годі, ще не час!
Пообідаєм смачненько, —
Каже так зайчиха-ненька, —
То тоді приходь до нас...

Зайченятко ронить сльози:
— Мамо, матінко, прости,
Більш лінивим я не буду,
Не цуратимуся труду,
Хочу так, як всі, рости...

З того дня усе змінилось.
Мати зайчиків так вчить:
— Кожне з вас хай пам'ятає:
Хто працює, той і має,
Без роботи нудно жить...

І. С.

ОБІДАТИ

Славо, Галю, Олю й Юро,
Починайте руки мити,
Не шкодуйте мила,
Я вже стіл накрила.

Всім прибори є готові,
Всім серветки роздала,
Залишайте всі розмови -
Я борщу вам налила.

І тримайте як годиться
Ніж, виделку у руці,
Не годуйте тут же киці
Біля себе на стільці!

Хліб в сільничку не мачайте,
Все з тарілки виїдайте...

Вам на друге дам я риби,
А на третє ось компот.
Пообідали? Ну і от!
Що ви скажете?
— Спасибі! □

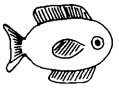

ПРО ДІВЧИНКУ НАТАЛОЧКУ І СРІБЛЯСТУ РИБКУ

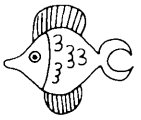

В чудесному глибокому озері жила маленька срібляста рибка. По тому самому озері плавав великий білий лебідь з довгою шиєю і могутнім дзьобом. Одного разу зустрів лебідь рибку і хотів її з'їсти. Стала срібляста рибка проситися:

— Не їж мене, лебедю, красуню білокрилий, велетню чорнодзьобий!

Сказав тоді лебідь:

— Дістань мені черевички, бо лапи мої у воді мерзнуть. Дістанеш, тоді я тебе не їстиму. Не дістанеш, — з'їм.

Швидко попливла рибка по озері шукати черевички. Кругом побувала, на дно спускалася, ніде черевичків для лебедя не знайшла.

Підпливла тоді до берега під очерет і заплакала. Почула той плач зелена жабка-скрикотушка і питає:

— Рибко срібляста, чого ти плачеш?

Розповіла рибка жабці про своє горе.

— Я тобі допоможу, — сказала зелена жаба, — підожди мене тут.

Залишила рибку між очеретами, а сама на берег виплигнула і заквакала: "Ква-ква, ква-ква!"

Почув це горобчик-молодчик, що сидів на високій вербі, і у відповідь зацвіріньчав: "Цвірінь - цвірінь, цвірінь - цвірінь!"

Розповіла жабка горобчикові про біду рибки сріблястої і попросила допомогти дістати черевички. Полетів тоді горобчик-молодчик у садок, де гуляла маленька дівчинка, Наталочка. Як довідалась Наталочка, що лебідь рибку хоче з'їсти, швиденько принесла горобчикові свої старенькі черевички і сказала:

— Лети швидше-швидше, щоб рибку врятувати.

Горобчик-молодчик полетів і віддав черевички зеленій жабці-скрекотушці. Жабка плигнула у воду і подала їх рибці сріблястій.

Зраділа рибка, зараз же попливла до лебедя. Черевички ті лебедеві дуже сподобалися, і він пообіцяв тую рибку сріблясту не чіпати.

Переказала свою подяку срібляста рибка жабці-скрекотушці, жабка — горобчикові-молодчикові, а горобчик — Наталочці.

Микола Трублаїні

НІКОЛИ НЕ ХВАЛИСЬ

Хвалився кіт,
Що він у брід
Дніпро перебреде.
Та як пішов —
І не прийшов,
Нема кота ніде.

І ти ніколи не хвались
Коли не можеш — не берись.

П. Воронько

НЕЧЕМНИЙ РОМКО

Ромко пальцем довбав ніс,
Через те йому він ріс.
Був спершу як той дзвіночок,
А потім як огірочок.

Далі Ромцьо-неборак
Дістав ніс як той кулак.
Врешті ніс як гарбузище
Мав нечемний наш Ромчище. □

ОХ, ТІ ЦУКЕРКИ!

— Котику, чого це ти такий сумний? Я вже четвертий раз повз тебе пробігаю з папером на шнурочку, а ти й лапою не поворухнеш! Чи ти не бачиш, чи може сердишся на мене?

— Ні... Але в мене дуже-дуже болить живіт.

— Живіт? Я не знав, що в котів можуть животи боліти!

— Ого, ще і як! Ох! Няв-няв! Не чіпай мене. Тільки, як кіт нездужає, то він про те не любить багато говорити; він тікає десь під ліжко і тихенько лежить, поки йому переболить.

— Але від чого ти захворів? В мене живіт болить тільки тоді, як з'їм забагато цукерок.

— І в мене...

— Хіба ж ти любиш цукерки?

— Зовсім ні, але я люблю тебе, а тому я поїв ту чоколяду, що ти мені дав...

— О, так, так... Пригадую... Це було вчора, як я прийшов зі школи, а ти просив їсти, а я не міг знайти ключа для відкривання твоїх котячих баньок... Але ж тобі спершу хліба давав, привда? Чого ж ти не взяв?

— Бо ти його намазав мармелядою. Коти мармеляди не їдять.

— Але ж то таке добре!..

— Для тебе, але не для мене! Я чекав-чекав, нічого ліпшого не дочекався, то вже з голоду з'їв шматок чоколяди, що ти мені дав. А тепер — біда...

— Бідний котику, вибач мені! Я вже не буду! Дивись: ось ключ для відкривання твоїх баньок, кладу його у цю шухлядку. Він тут завжди лежатиме, і віднині ти сам будеш мені його знаходити. Я і сам постараюся відтепер їсти менше цукерок, щоб і в мене не болів живіт.

Ганна Черінь

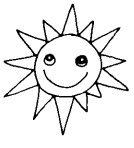
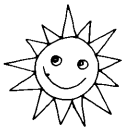

НАЙБІЛЬШЕ БАГАТСТВО

Один юнак скаржився на свою бідність.

— Чого ти скаржишся, хлопче? У тебе ж є велике багатство, — сказав йому дідусь.

— Де ж воно? — здивувався юнак.

— Твої очі. За скільки б ти продав одне око?

— Ні, свої очі я не віддам нізащо в світі!

— Гаразд. То дай мені свої руки, а за це я обсиплю тебе золотом.

— Ні, своїх рук я не віддам і за гору золота.

— Тепер ти сам бачиш, який ти багатий: у тебе є те, чого не купиш ні за які гроші, — сказав дід.

(Турецька казка)

ЛЮБА-РОЗГУБА

Вранці встало сонце, піднялося на небі. Мама прийшла будити Любу: — Любо, вставай, одягайся: в дитячий садок пора.

— Зараз устану, — відповіла Люба. — Встану і одягнуся. Чи довго мені?

Люба встала, вмилася і почала одягатись. Хотіла одягти панчішки, а їх нема. Куди ж вони поділись? Люба ходила по кімнаті, шукала панчішки, а щоб швидше їх знайти, примовляла:

— Де ж це, де мої панчішки?
Пошукаю, мабуть, трішки
На стільці їх нема,
Під стільцем їх нема...

А панчішки у куточку за дверима лежали. Люба одягла панчішки. Хотіла натягнути штанята, а штанят немає. Стала Люба шукати.

— На стільці їх нема,
Під стільцем їх нема,
І на ліжку нема,
І під ліжком нема!

А любині штанята у купальні. Люба одягла штанята. Хотіла сукенку одягнути. Озирнулась, а сукенки теж нема.

— І на ліжку нема,
І під ліжком нема.
І за шафою нема,
І на шафі нема...

А Любині штанята у купальні. Одягла Люба сукенку, хотіла черевички взути. А де ж вони?

— Їх під ліжком нема,
І на ліжку нема.
На столі ,ні на порозі,
Ні в куточку на підлозі.

А Любині черевички - під ванною, мов качаток двійко малих покупатись захотіли!

Люба одягнулася, взулась. Тільки фартушок не одягнула.

— А де ж це, де мій фартушок?
Не сховався у куток,
На столі, ні на порозі,
Ні за шафу на підлозі!

Ні в плиті, ні на порозі — під стільцем він на підлозі!

— Любо, ти швидко? — спитала мама.

А Люба у відповідь:

— Та я вже одяглась!

Люба одягла фартушок і пішла в дитячий садок. А діти у дитячому садку вже поснідали і вийшли гуляти. Вони побачили Любу і всі закричали:

— Запізнилась Люба,
Люба — розгуба!

Л. Воронкова

КРАН ГУКАЄ

Кран гукає: "Підійди,
Не жалітиму води!"
Я стараюсь, милом мию
Руки, вуха, личко шию.

М. Бабка

НЕВЕЛИЧКА ГАЛЯ

Галя невеличка має добру звичку,
Сама вже взуває свої черевички.
Сама вже уміє шнурівки в'язати.
Наша Галя спритна, нема що казати.

М. Завадівська

ОЛЕНКА-БОЯГУЗКА

Барумм! Блиснула блискавка, а за нею і грім загримів. Бумм! Ще раз загриміло, аж дерева затремтіли. Маленька Оленка бавилася надворі. Як тільки почула грім, скоро-скоренько побігла в хату і шусть — під ліжечко! То не було великою штукою, бо в неї ліжко високе, досить місця, щоб добре заховатись. Вона ховалася там часто.

Та вона не лиш від грому ховалася. Оленку щонебудь налякає. Чи дуже голосний літак, чи тріскіт надутого бальона, чи бджілка надлетить, чи песик десь загавкає, то Оленка шусть — і вже під ліжком! Але не хоче признатися, що в неї страх. Коли запитатися: — Оленко, ти чого під ліжком? То вона відповідає: — Порох стираю — або — м'ячика шукаю, — або хованки граюся. — Ой, вилази, — каже мама, — ніхто за тобою не шукає! І часто приходилося зловити дівчинку за ноги та витягнути. Мама турбувалася, що то з неї буде. Тато часом і за пасок брав, наче бити буде, але страху не відіб'єш. Лиш бабуся примирливо казала:

— Не журіться, вона з того виросте!

— Та чи справді!

— Справді, каже бабуся. — От наближається Оленчин день народин. Побачите скоро зміну.

— Дійсно — каже мама. - Вже скоро Оленці буде п'ять рочків.

Усім здавалося, що скоро, лиш Оленці видалося довго чекати, і вона була дуже нетерпелива. Кожного дня запитувала: — Чи вже нині, чи вже нині?

Нарешті мама з великою полегшою відповіла: — Так, сьогодні! Оленка покликала товаришок, посідали кругом столика, співали, бавилися. Аж тут тато витягнув фотоапарат. — Хвилинку, дівчатка, знімок вам зроблю! Дівчатка поробили веселі міни. Тато сказав — увага — і —цик! Раптом блиснула жарівка і вибухла. Хвилинку усім в очах потемніло. Та коли відчинили очка, Оленки не було. — Де Оленка, де вона? Мама скоро догадалась. Пішла, поглянула під ліжко, а Оленка дійсно там. — Оленко, — каже, чи тобі не сором? Оленка мовчить. — Оленко, чи ти вилізеш та повернешся до гостей своїх так, як розумна дівчинка, чи далі хочеш бути маленькою? Оленка мовчить. — Подумай добре! —

Думала Оленка, думала. Поволі вилізла з-під ліжечка. — Ти чемна дівчинка, — каже мама — тобі вже п'ять років і не треба під ліжко ховатися. І тато догадався, де Оленка була. — Ще раз, дівчатка, знімок! Дівчатка усміхнулися, Оленка стоїть, аж знов — блиснуло! За хвилинку дивляться всі, а Оленка ще тут. Не втекла!

— Розумна дівчинка, — зраділа мама. —Чемна, чемна, — похвалив тато. Бабуся пригорнула Оленку, а дідусь по головці погладив. Аж пізніше, коли викликали фільм, то побачили, що на знімку всі дівчатка з широкими усмішками, веселі, а в Оленки очка міцно заплющені.

Але то нічого. Від того часу вона більше під ліжко не ховалася. А коли рік пізніше зробили знімок з її шостих уродин, то в усіх дівчаток вийшли широкі усмішки, веселі очка, а в Оленки найвеселіші!

Наталка Смолій-Герець

СМАЧНИЙ БОРЩИК

— Ой, матусю, який же сьогодні недобрий борщ! — сказала Настя, сидячи при столі в час обіду. — Не хочу його їсти! — додала вона, відкладаючи ложку набік.

— Ну, зараз уже не маю часу варити іншого! — сказала мати, всміхаючись. — За вечерею, може, він здасться тобі смачнішим!

По обіді мати з дочкою пішли на город. Мати й дочка почали його полоти. Так за працею перебули аж до пізнього вечора. Повернулися вони додому. Мати дістала з печі борщ, влила його до миски й поставила на стіл. Настуся, напрацювавшись добре, добре й виголодніла.

— Спробуй но, донечко, може зараз борщик буде тобі смакувати, — сказала мати.

Настя покуштувала його. І дійсно, борщ уже був не той, що в час обіду: здався їй дуже смачним.

— Та ж це, матусю, зовсім не той борщ! Ти мене дуриш! Це ти даєш мені іншого борщу! — сказала Настуся.

— Ні, доню, борщ той самий, що й в обід був. Той самий, який тоді тобі був не до вподоби. Бачиш, до обіду ти нічого не робила, і знечев'я він тобі не смакував. А ось побула на повітрі, попрацювала добре, і борщ здався кращим.

Гай-Гаєвський

ХОРОБРИЙ ПЕТРУСЬ

Я — хоробрий Петрусь,
Я нікого не боюсь!
І нікого, і нічого —
Тільки вовка лихого,
Та собак кусливих,
Та гусей крикливих.
Ще втікаю від бджоли,
Щоб не вжалила коли,
І також боюся мух,
Що дзижчать навколо вух,
І мурашок на травиці,
І дощу, і блискавиці.
І від мила теж я плачу —
Так боюсь, що зайде в очі!
А коли вода гаряча,
Я в ній митися не хочу.
Ну, іще признаюсь вам,
Що боюсь ходити сам,
А як їдемо до міста,
Я втікаю від дентиста.
А крім цього —
Вже нічого
В цілім світі не боюсь,
І тому, звичайно, звусь
Я —
Хоробрий Петрусь.

Ганна Черінь

Я ВЖЕ ВЕЛИКИЙ

Правда ж, мамо, я великий?
Сам взуваю черевики.
Зашнурую шнурівки,
Сам в штанці вберусь, в сорочку.
Сам лице і руки мию,
Сам зачісуватись вмію
І не плачу я ніколи...
Скоро я піду до школи. □

ЗИМА

ВЗИМКУ

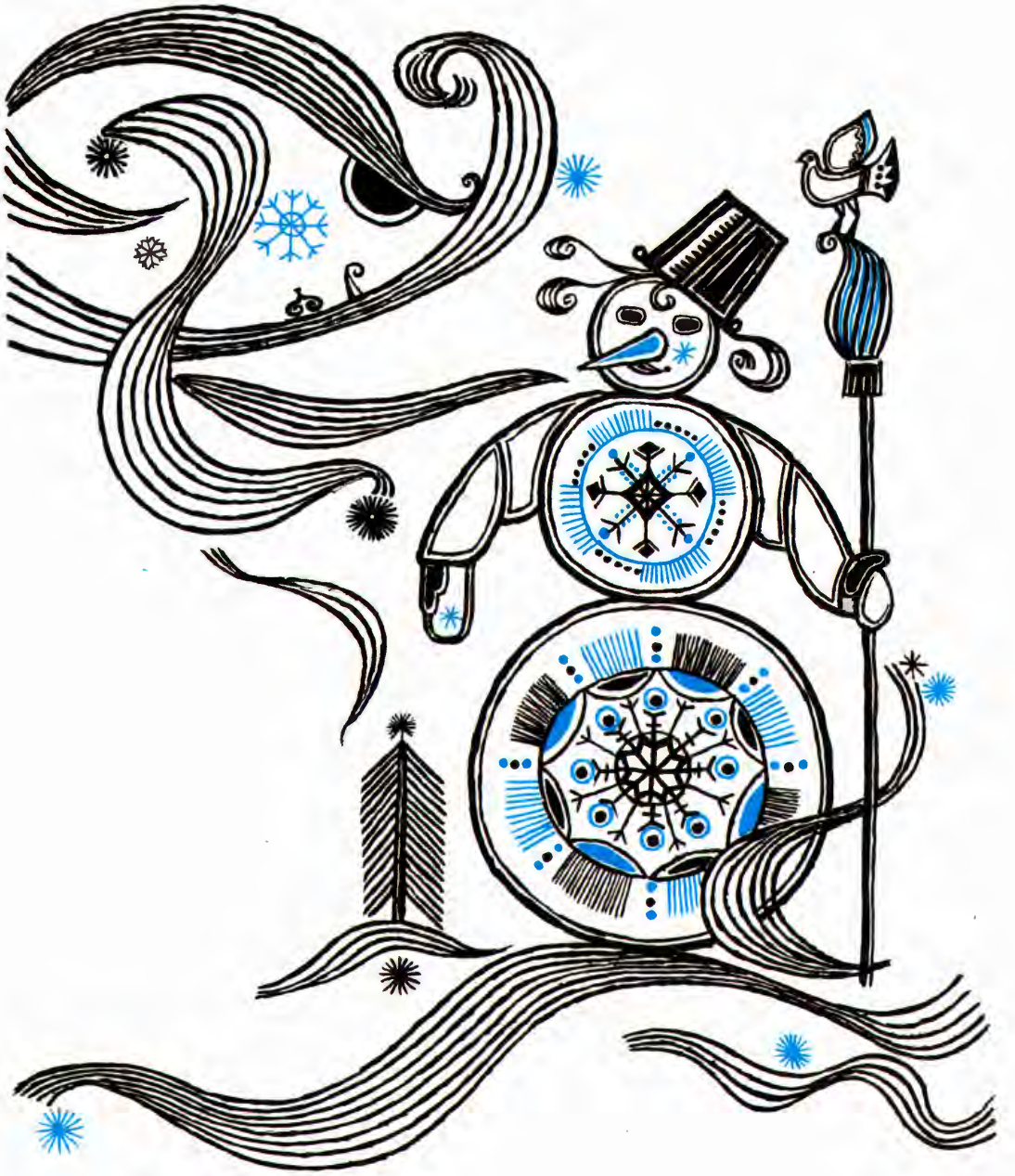

Зимонько — снігурочко,
Наша білогрудочко,
Не верти хвостом,
А труси тихесенько
Рівненько, гладесенько
Срібненьким сніжком.

КОВЗАНКА

Юра, в ліжку, тепло вкритий,
Чув, коли вже й засинав,
Як вітрище гув сердитий
І бузковий кущ хитав.

А прокинувшись раненько,
Він побачив — диво з див:
Хтось там вулицю рівненько
Білим килимом накрив.

На бузок навішав вати,
Шиби всі розмалював!..
Він на радощах стрибати
І гукать на діда став:

— Ковзанці шукайте, діду!
Шапку, óдяг... Я вже йду!
І на річку враз поїду —
Поженуся по льоду!

— Ні, прожогом — так негоже, —
Обізвавсь статечно дід, —
Проломитись лід ще може...
Ще ж тонкий на річці лід.

— То знайдіть мені санчата
Та вдягнутись поможіть...
Буду з гірки біля хати
Я спускатися, летіть!

Павло Степ

ЗАГАДКА

На снігу, в зимовий час
Люблять всі малята нас.
З гірки ми рушаєм в путь
А на гірку нас везуть.
(санчата)

ЗИМОНЬКА

Вітер виє та гуде —
Це зима до нас іде,
Рукавом як повела —
Всі дороги замела. —

УПАВ СНІЖОК

Упав сніжок! Упав сніжок!
Гей же, хлопці, до санок!
Хто мерзлюх — той хай трясеться,
Хто козак — нехай сміється!
Гей же разом на горбок,
Гей же, хлопці, до санок!

Упав сніжок! Упав сніжок!
Гей, дівчата, до санок!
Вітер, що сердито дує,
Не страшний нам, — він гартує,
Дасть рум'янці, мов квітки.
Гей, дівчата, за санки!

Гей же, разом! Раз, два, три!
Розступіться всі вітри!
Дарма, вітре, дарма гониш.
Нас не спиниш, не здогониш,
Бо з'їжджаємо з гори.
Гей же, разом! Раз, два, три!

М. Петрів

СНІЖИНОЧКИ

Білесенькі сніжиночки,
Вродились ми з води,
Легенькі, як пушиночки,
Спустилися сюди.

Як хмарою носилися,
Від подиху зими,
І весело крутилися
Метелицею ми. □

КАЗОЧКА ПРО СНІГОВУ БАБУ

Настала зима. Нападало багато пухкого, білого снігу. Цілими днями Наталка та Юрко гралися надворі: кидалися сніжками, возили в саночках свого ведмедика та гарну синьооку Лялю. Але найцікавіше було, коли вони одного разу разом із дідусем виліпили снігову бабу.

Вийшла вона на славу: замість очей повтикали дві чорних вуглини, уста зробили з червоного бурячка, а носик? Догадайтесь, що за кумедний, гарний носик зробили бабі! Цілу морквину віпхнув Юрко бабі замість носика. І стоїть собі така весела баба, усміхається.

Дуже тішились бабою діти. Але проминуло кілька днів, і ось трапилась пригода з бабою. Щез її морквяний носик! Отак ввечорі, напередодні ще красувався у баби, а на ранок щез. Юрко дивувався, шукав у снігу, думаючи, що носик упав у сніг, а Наталочці вже на плач збиралось... Тоді Юрко вирішив:

— Не плач, Наталю, я візьму в мами ще одну морквину і буде наша баба носата, — весело закінчив він свою мову. Так і зробив. Побіг до мами, а вона якраз ладила обід. На столі лежала гарна, довгенька червоняво-жовта морквина. Мама охоче дала її Юркові, але наказала:

— Ти, Юрку, міцненько прироби носа бабі, бо взимку з лісу і з поля до нас на подвір'я всяка звірина приходить голодна та щоб не витягнула моркви знову.

Юрко побіг надвір і прилагодив носика бабі, а потім задоволений пішов із Наталочкою спускатись саночками. Скоро настав вечір. Заки діти увійшли в хату, попрощалися з бабою. Стояла вона, здавалось — усміхалася, ніби втішилась, що знову має носика. А вранці, як тільки поснідали, діти побігли подивитись на бабу. І що б ви думали? Знову стояла баба без носа!

— Ти дивись, Наталю, знов хтось витягнув носа у баби. Але я прослідж оте погане сотворіння й покараю його! — вигукнув Юрко. — Бачиш, бачиш, он іде слід від баби просто до паркана. Чекай, чекай, я вже тобі покажу, злодюго! — погрожував Юрко.

На цей раз він знов випросив у мами моркву, прилагодив носа, а тоді звернувся до баби і промовив довірливо:

— А ти, бабо, куди дивишся? Чом віддаєш свого носа? Ех!

Того дня звечора щось довго не спалось Юркові. Все думав, як би прослідити того поганого звіра, що так зневажає його бабу. Коли все затихло в домі, всі поснули, Юрко потихеньку вдягнувся і вибіг надвір. Трошки страшно було йому вночі самому. Але вже дуже хотів він довідатись, хто краде бабин носик. Навколо було темно, але місяць освітлював усе подвір'я й те місце, де стояла баба. Вона красувалася знов своїм новим носом та всміхалась. Юрко став коло хлівця, притулився до стіни так, щоб його ніхто не міг бачити, і став чекати. Навколо було тихо-тихо.

Нараз щось майнуло подвір'ям, пролетіла по снігу якась тінь і раптом коло баби опинився невеликий сірий зайчик. Він боязко озирнувся на всі боки, а тоді став на задні лапки, передні простягнув угору, сперся ними на бабині груди і потягнувся мордочкою до носика-моркви,

схопив її зубами та й став тягнути що сили. І тут трапилось щось дивне: баба заговорила. В Юрка аж дух захопило, коли він це почув. А баба казала:

— Слухай ти, зайчиську, чи не досить уже тобі моїх двох носів? Стережись, бо мій господар Юрко сьогодні хвалився тебе пристерегти та зловити. А ти ж знаєш людей! Як розгніваються, то ще вб'ють. Стережись, сіромахо!

А зайчик на те став і собі говорити людським голосом, тільки тоненьким-то неньким:

— Люба бабо, чи неоднаково тобі бути з носом, чи без? А в мене вдома голодні дітки сидять. Ти ж знаєш, що тепер ні в лісі, ні в полі нічого нема, все накрите снігом.

Юркові стало шкода зайчика. Захотів він сам заспокоїти бідну тварину, хотів він і бабу потішити. Але коли ворухнувся, то враз усе щезло: знов серед двору стояла непорушно баба і нічого не було коло неї. Місяць щедро обливав її своїм ясним промінням, а баба всміхалася своїми буряковими устами, але морквинки-носика знову не було.

І Юрко не знав, чи примарилось йому це, чи справді він чув цю розмову та бачив цього зайчика... Ніжки в нього змерзли, і він побіг до хати, тихенько роздягнувся, ліг до свого ліжечка, але вже не сердився ні на кого. Тепер він думав тільки про одне — як би допомогти зайчикові перезимувати в лісі! І придумав:

— Щодня буду збирати всі лишки городини, коли мама лагодить обід або вечерю. Складатиму це в кошик і буду лишати коло паркана. Хай бідне зайчисько годує тим своїх діток. А носика? Носика зроблю бабі з кольорового дерев'яного патичка. І буде в баби, не "морквяний ніс", а "Дерев'яний Носище".

З такої думки аж засміявся Юрко і заспокоєний солодко заснув.

Ніна Наркевич

ГУЛЯНКА ІЗ ЗАЙЧИКОМ

Зайчик, зай, вилізай із нори
Догори, на лужок у сніжок
Погулять, поплигать.
Кругом сніг коло ніг — як вода.
Не стогни, натягни аж до вух
Свій кожух, — ух!

З усіх ніг плиг у сніг.
Та у нім, у пухкім,
Аж до вух, — гей, ух!

Біжім, зай, доганяй.
Утечем — розпечем той мороз
Аж до сльоз. □

НА САНЧАТА

Нам пора вже на санчата,
Гей же, хлопці і дівчата,
Швидше, швидше поспішаймо
Та із горбка всі з'їжджаймо.

Розступіться всі вітри,
Бо вже їдуть смільчаки,
Діду Морозище,
Сховай свій носище.
Ми тебе не боїмось,
Діду Морозище,
Не злякаємось твоїх погроз,
Не страшний нам Дід Мороз! □

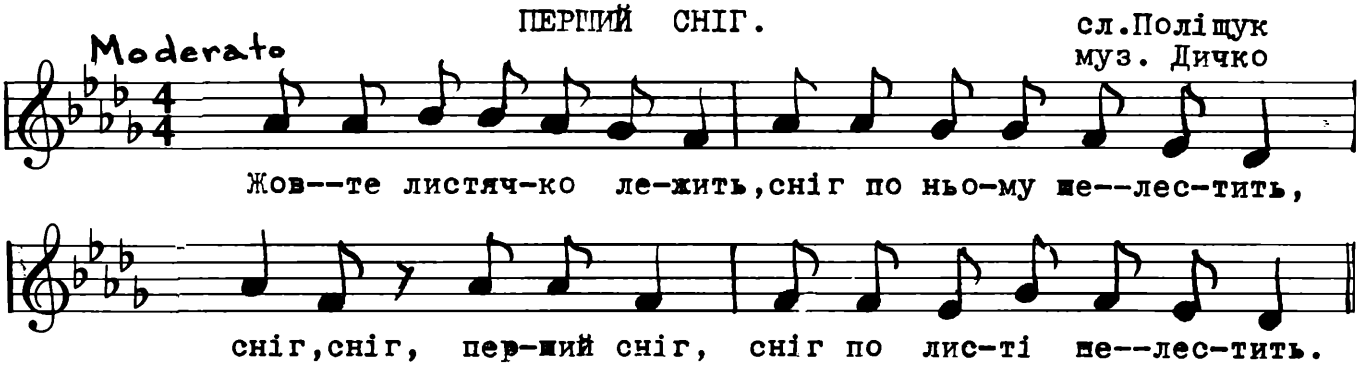

НА САНОЧКАХ

Одного гарного, зимового ранку малі діти вибігли до поблизького парку, де з невеличкої гірки спускались саночками. Аж тут, знаєте, ні звідси, ні звідти, з'явились два якісь незнані, нові, трохи старші хлопчики.

Вони зразу стояли збоку і приглядались до дітей і до саночок. По хвилині діти стали розпитувати їх:

— А чого ви сюди прийшли? А звідкіля? А де ви живете? А як вас звати?

А хлопчики лише всміхались. А далі більшенький сказав:

— Мене звуть Борис, а це мій брат Івась. Ми живемо он там. —І показав рукою. — У нас є свій шлях до санкування. А от ми прийшли подивитись на ваш.

А діти знову навипередки:

— О, бачите, який наш шлях стрімкий, ще й із закрутом. Звідтіля з самого вершка самі лиш великі хлопці і дівчата спускаються, а ми з он того, малого, побіч.

— Що-о-о? — здивувався Борис. — Це, кажете, страшний шлях? Ти чуєш, Івасю? — звернувся він до брата. — Та ми ще не з таких вміємо спускатись, а з таких, як хмарочоси, як які Карпати! А ви, он з такого мізерного — от лазите, мов тії черепахи... — І далі нахвалявся. А малі діти дивувалися, стояли з отвореними ротиками й ані чичирк. Нарешті відважилась Муся.

— Ану, — каже, — візьми мої саночки і спустись з он тої гори і візьми цей закрут!

Тут знов Івась:

— Та що нам такий закрут! Ми лише "фіть" і вітер нам у вухах засвистить — і ми вже на долині.

А Борис:

—Угумм, а ми, навіть, по таких малих горбках і трудитись не хочемо .Але, якщо хочете побачити штуку — то приходьте тут завтра зраня, ми вам покажемо... (Тут він моргнув на Івася). — В нас, знаєте, є маленька наша сестричка Дуня, побачите, як зручно вона візьме цей ваш, ніби грізний, шлях і закрут. От лише махне, і ви здивуєтесь. То козак-дівчинка.

— Добре, добре! — закричали діти. — Прийдемо завтра вранці подивитись.

Хлопчики відійшли, а діти довго дивились їм услід та дивувались, чого вони що кілька кроків стають, про щось радяться і сміються.

На другий день вранці, в той самий час, збіглись малі діти із саночками до парку, на умовлене місце. Трохи здивувались, коли побачили там лише Івася, який, видно, чекав на них.

— А чому ти сам? А де Борис? А де ваша сестричка? — розпитували.

А Івась:

— Не журіться! Є і мій брат Борис, і сестричка Дуня. Он вони вже поза кущиками, боком потягнули вгору саночки.

Діти цікаво глянули вгору і справді побачили, що збоку саночкового шляху щось темне рухається. Хвилинку стояли тихо. Чекали. Нагло вже на шляху побачили малу закутану постать.

— Є, є! — закричали. — Он вона! О, і Борис там! О, вона вже спускається! Дивіться!

Тепер діти з великим хвилюванням і тривогою слідкували, як саночки беруть розмах із тієї височини. А саночки вже мчали стрілою.

Але, але... що це таке? Чому ж саночки з дівчинкою летять вниз так дуже скоро? Не керує саночками, сидить, мов намальована! Та ж вона якось так безтурботно летить вділ, немов коміть головою. Занепокоїлись діти та й до Івася:

— Чому ж вона не керує? Івасю! Ось уже й закрут! О, як це страшно! — кричать тривожно. — О, як страшно! — Муся зажмурює очка: — Ох, вона не впаде? — мало не плаче. — Ах! Рятуйте!

А Івась? Нічого. Спокійно дивиться, ще й всміхається. Раптом закрут, а саночки "беркиць" накрили Дуню собою.

— Ого! Пропала! — закричали діти. — В цю мить саночки опинились уже внизу. І якраз надбіг з гори й задиханий Борис. Обидва з Івасем взялись поволі перевертати саночки і обтріпувати засніжену сестричку. Діти миттю обступили їх і глянули в її личко. І коли лиш глянули, як радісно заплескали в долоні, зчинився загальний гамір, гармидер, сміх:

— Ха-ха-ха! Та ж це лялька, лялька! Ніяка дівчинка! Ото обдурили нас! Ото набрали збиточники: ха-ха-ха!

А воно справді так було: Ці хлопчики вже зрана прив'язали до саночок закутану у грубу одежу велику ляльку своєї сестри. Що то було тепер, по тривозі, радісного щебету, сміху і радісних погроз:

— Пождіть ви, свищипалки, ми вас колись також підведемо! Бережіться!

Від того часу діти дуже полюбили жартівливих братчиків. А при зустрічі питаються:

— А чи жива там, чи здорова ваша сестричка Дуня?

Олена Цегельська

НА ТОНЕНЬКИЙ, НА ЛІДОК

На тоненький, на лідок
Випав білий сніг — сніжок,
Ой зимонька — зима
Ти холодная була.

Галя з Танею ішли
І Василька підняли,
Ой зимонька — зима
Ти холодная була.

По льоду Василько біг,
Поховзнувсь і впав у сніг,
Ой зимонька — зима
Ти холодная була.

ВЕСЕЛІ ДІВЧАТКА ПОЛАМАЛИ САНЧАТКА

На стрімкий бережок, на свіженький
сніжок
Йдуть веселі дівчатка, вгору тягнуть
санчатка.
Цікавенька Даруська, і жвавенька
Маруська,
І Паранька, і Ксенька, і Гануська
маленька.

Їдуть, всі з беріжка, без коня й батіжка,
Вся громадонька гожа, кожне личко, мов
рожа.

Їдуть, їдуть, пищать, бо санчата тріщать.
Аж санчата: тарах! — а дівчата: бабах!

Із горбка покотились, унизу опинились,
На м'який сніг упали, засміялися, встали.

М. Підгірянка

СНІЖОК

Як на моріжок
Налетів сніжок,
І до річки, і до бору
Не видно стежок.

Шапку я вхоплю,
З гірки полечу,
Чобітками, підківками
Стежку протопчу.

Як почнеться гра,
Рада дітвора
Зліпить білу сніжну бабу
Посеред двора.

І немов жива,
Баба снігова
Буде з вилами стояти,
Наче вартова.

П. Воронько

У САДУ.

Giocoso

1/ Ой у са-ду, у са--ду гра-є ві-тер на ду--ду,
2/ Не ля-ка-є---мось по--гроз, не страшний нам дід мо--роз,

Тай сви---ще, сви------ще лю--тий мо-ро---зи---ще
ми будем ті---ка------ти про-буй нас діг---на---ти.

Я мо---роз, си--ній ніс бо-ро---до------ю за----ріс

Хто не--боїть---ся ме--не че---рез по-ле пе-рей--де.

НА САНКАХ

Посідали на санчата
Хлопці і дівчата.

Попереду сів Миколка,
Що мав носик, як квасолька,
За Миколкою Пилип
До санчат немов прилип;
За Пилипом сіла Ксенька,
Наче бульбочка кругленька;
А за нею сісти мусів
Гриць у тата капелюсі;
А за Грицем сіла Пріська,
Що суха була, як тріска;
Місце ще було для Дорка,
Що все носом дуже форкав,
Тож він причепився трішки,
Ззаду Брисько біг все пішки.

Ну ж бо із горба в долину!
Шусть! летять, нема їм стриму!
Щораз швидше, щораз швидше,
Тільки вітер в ухах свище...

Крах-крах-крах тріщать санчата,
І пищать в страху дівчата.
Раптом крикнув хтось там: "Гов!"
І летять всі стрімголов!..
Перше впав у сніг Миколка,
Що мав носик, як квасолька.
За Миколкою Пилип
Чобітьми телип-телип.
А за ним горою Ксенька
Покотилась, як підпенька.
Гриць лиш зойкнув: "Мамцю, ух!.."
І сховався в капелюх.
А ще вище наша Пріська
Полетіла, як ця тріска.
На останку бідний Дорко
Як летів, то носом форкав.

Ой, глибоко впали в сніг,
Видко тільки купу ніг.
І стирчить лиш пів квасольки.
Що це? Чи не ніс Миколки?..

Еко

ДОБРИЙ СТОРОЖ

Темної зимової ночі забіг зайчик з поля в садок. Знайшов молоде деревце і вже ось-ось хоче обгризати кору, аж знечев'я...

— О-о! Хтось стоїть там недалеко...

Стоїть білий, капелюх на голові, в руках мітла велика... Ах! Який же страх!

Злякався зайчик і давай утікати — аж сніг за ним закурився.

А сніговий дід сміється, аж морквяний ніс йому трясеться:

— Еге ж, таки налякався мене! Добрий садовий сторож з мене!

Б. Д.

***

Вийшло нас у двір багато,
В кожного свої санчата.
Ми санчата всі з'єднали —
Санний поїзд змайстрували!

***

СНІГ

— Сніг легкий, мов пух, мій любий,
Білий він, як в тебе зуби.
Падає на доли-гори;
Сніг на радість всій дітворі.
Там хлоп'ята і дівчата
З гірок їздять на санчатах,
А впаде хтось — то дарма.
Там малеча має втіху:
Стільки гамору і сміху,
Як, мабуть, ніде нема.

О. Пархоменко

ІВАСІВ КОЖУШОК

То була ціла пригода,
Не забути її зроду,
Як Івасів кожушок
Лісовий украв звірок.
Але мовмо все спочатку,
Як було і сталось як.
Про кожух, звірка, санчатка
Й про Івасів переляк.
Дня зимового Івась
На санчата геть подавсь.
Тепло вдягся в кожушину,
Взувся в чоботи, шапчину
Теж тепленьку натягнув,
Взяв санчата й в ліс мигнув.
Там із гірки він спускався,
Падав, біг, перекидався,
Забивало йому дух,
Скинув з себе він кожух.
Під кущем його поклав,
Без кожуха сам помчав.
А мороз ставав лютіший,
Аж тріщали дерева.
Поспішав Івась скоріше
Знов кожуха надівать.
Коли зирк: нема кожуха,
Ой же горенько моє!
Йде з-за лісу завірюха
І вже вечір настає.
Де ж кожух подівся, нене!
Йвась замерзне тут цілком.
І хлоп'я бігом шаленим
Кинувся за кожушком.
От біжить він, раптом: — Диво!
В кожушку його — звірок.
Йде і бавиться грайливо
Невеликий борсучок.
Ізрадів Івась, гукає:
— Брате любий, борсучок!
Ти віддай мій кожушок!
А звірок відповідає:
— На цей раз кожух віддам,
Та на інший раз затям:
На санчатах ти спускайся,
З кожушка ж не роздягайся,
Бо накличеш ти простуди,
Зле тобі й родині буде...
Йвась подякував звіркові
За поради ті чудові
Й знов кожуха зодягнув
Й на санчатах в дім майнув.
То була ціла пригода,
Не забуду її зроду...

Петро Кізко

"ЛЬОТЕРІЙКА"

Підшукати картини, що зображують життя людей і тому викликають у дітей велике зацікавлення та примушують самостійно думати. Виготовити два рисункові папери розміром 28 х 22 цм. Один картон поділити на 9 клітин (3х3) і його не розтинати. На обох картонах є такі самі малюнки. Малими картончиками накривається такий сам малюнок на великому картоні. □

ЗАГАДКА

Пухом землю вкрив не простим,
Майстер річку вкрив помостом.
Ковзани, санки — у русі.
Майже кожний у кожусі.

Хто в чоботях, рукавицях
Чи в шапках, таких "теплицях",
Що на вуха натягають.
Пору року цю всі знають.

Б. Федчук

ПРИГОДА НА КОВЗАНЦІ

— Ріка замерзла! Гей, лід на річці уже тугий! — на всі голоси перекликались хлопці і дівчатка, вертаючись зі школи.

— На лід, на лід, на ріку, на ковзанку! — кликали друзів ті, що жили на передмісті, недалеко ріки, що півколом оточувала мале містечко. Незабаром весела громадка, побренькуючи ковзанами, стрілась на льоду.

Зразу скраю то підскакували, то товкли лід закаблуками, пробуючи, чи досить сильний.

— Міцний! — кричали. — Сміло вперед.

І от почалась весела гульня. Хто на ковзанах, хто на самих підошвах, — ковзались, аж любо. Зразу скраю, а потім щораз дальше, ближче середини. Ледяні штукарі виконували різні фігури (всякі "еси фльореси, кола й маґнеси") — збуджуючи подив.

У цьому розгарі й не завважили, що хвилинами лід зловіщо потріскує — трісь-трісь! — наче нагадує.

Найбільші штуки виконував Гринь, необережно вихопився майже на середину ріки. Забув, а може й не знав, що пливуча вода ріки посередині найбільш рвуча й найпізніше замерзає, що лід там найтонший.

Нагло він почув під собою зловіщий тріскіт — почув, що тратить опір під ногами, що поринає вглиб, у ледяну воду. Його охопив жах, і він закричав несамовито:

— Хлопці, я топлюсь! Ох, рятуйте! Подайте руку!

На щастя, в останній хвилині він встиг ще вхопитись руками за край льоду. Ба, але лід тонкий, ломиться йому під руками. Побачивши це й почувши крик, діти наче завмерли з переляку. Деякі почали тікати з льоду, а дехто з більших хлопців кинулись Гриневі на рятунок. Та спинив їх старший Андрійко криком:

— Стійте! Ви його не врятуєте, а ще самі потопитесь, там лід тонкий.

Він десь то читав чи чув, що коли не можна наблизитись до потопаючого на тонкому льоду чи у багнистім мочарі, то треба йому подати якусь дошку чи жердку, щоб мав за щось вхопитись руками. Миттю розглянувся за чимсь пригожим.

Ба, — а тут нічого, ні деревини, ні гилячки...

А Гриневі вже вода підкошує ноги, ще хвилина й потоне. Хвилина смертельної тривоги на всіх обличчях... Раптом погляд Андрійка впав на перевернений човен рибалки, дядька Миколи, що ще не встиг його сховати перед морозом. І блиснула щаслива думка:

— Гей, хлопці, перевернім човен гориверхи, суньмо по льоду, впоперек ріки, до Гриня. Швидше!

Мов тії муравлі, вони вхопили човна й посунули по льоду. Деякі вскочили в човен і стали скраю, для рівноваги, Андрійко спереду, в найвужчому кінці. Всі заперли в собі віддих: Що то буде? Чи вдасться? І в душі моляться:

— Боже, Боже, додай Гриневі сили, дай, щоб урятувався... Матінко Божа, допоможи!

Андрійко схилився з човна і своїми кріпкими руками вхопив закостенілі руки Гриня.

— Тягніть човен на берег! — скомандував.

Всі потягнули човен і витягнули за човном Гриня на твердий лід. Ще мить — і небезпека минула. Всі діти відідхнули з полегшою.

***

А Гринь уже ледве дихав із напруги, холоду і переляку. Одяг на ньому мокрий — ледянів на зимному вітрі. Андрійко скинув із нього ковзани і скомандував:

— Біжім якнайскорше до найближчої хати!

Взяли Гриня за руки і хотіли бігти, але він так ослаб, що й рушитись не міг. Тоді одні взяли його попід пахви, а другі за ноги і так понесли до хати дядька Миколи, що була найближче. А там уже і сам дядько, і дядина Ганна, й ціла рідня кинулась роздягати Гриня, розтирати йому руки й ноги. Миттю дядина Ганна зварила чаю, поклала Гриня в ліжко і напоїла, а щоб зігріти, дядина обложила всього його пляшками з теплою водою. Всі діти стояли мовчки кругом ліжка та із співчуттям поглядали на товариша: чи переживе він цю страшну пригоду?

За деякий час Гринь перестав тремтіти, заплющив очі і почав спокійно дихати.

— Пст, тихо! — дядина Ганна положила палець на уста: — Він спить, — буде жити, буде здоровий!

***

Радісно, гамірно побігли діти до батьків Гриня повідомити, що сталося. Мама Гриня зі сльозами в очах обняла Андрійка і сказала:

— Коли б не твоя швидка допомога й відвага, мій Гринь вже був би не жив. Спасибі тобі, що врятував мені сина.

Олена Цегельська

ВЕДМЕДИКОВА ХАТКА

Пухнастий та білесенький засипав усе сніжок. Біжить дітвора весело в засніжений садок. З санчатами, з лопатами працює дітвора.

— Збудуємо в снігу хатку ми посеред двора!

Качають, втовкають, робота аж кишить... Ось хатка вже й збудована.

— А хто в ній буде жить?

Малесенькими ніжками, вгрузаючи в сніжку, іде-бреде доріжкою Даруся до садку. А на руках в Дарусі найкраща з іграшок: ведмедик волохатенький, закутаний в платок.

— Диви, який будиночок! Як чисто і гарно тут. В таких хатках на півночі і люди теж живуть. Там, де ведмеді білі є в печерах із крижин, з пінґвінами безкрилими вітаються моржі...

— Як гарно тут, ведмедику, у хатці сніговій! Залізь мерщій в середину та тут собі і жий!

В хатиночці білесенькій сидить малий ведмідь. Дітвора радо й весело навколо гомонить.

Набігались, награлися. Ну, годі вже, досить!

Прийшла додому Даруся. Лягає Дарка спать. І раптом в плач: — Ой, лишенько! Ну, що ж робить тепер? Забула в хатці ведмедика і мабуть він замерз!

— Не плач, нічого, ясочко! Ведмедик неживий: нічого з ним не трапиться у хатці сніговій!

Синіє ніч доріжкою з віконних оболон. Дрімає Дарка в ліжкові, і сниться Дарці сон:

—— Сніжистими долинами, по синьому льоду ідуть моржі з пінґвінами, вед-

меді білі йдуть... Несуть дарунки й ласощі ведмедику вони.

Ой, сняться, сняться Дарочці такі солодкі сни!

Синіє ніч морозяна з віконних оболон.

Нічим не потривожена в кімнаті тиша й сон!

Устане вранці Дарочка та й вибіжить на сніг:

— Може, ведмедик ласощів для мене приберіг?!

ЩО ЗА ГАМІР?

Що за гамір,
Що за гра?
Ліпить бабу
Дітвора.

Груба баба
Снігова,
Біла в баби
Голова.

Ой у баби
Горб на спині
І ломака —
Он яка!

Ніс у баби
З картоплини,
Рот у баби
З буряка.

ХТО ЧОГО ВЧИТЬСЯ

Звірі — в хащах лісових,
Риби в водах річкових,
Птиці поміж віток
Учать своїх діток.
А хлоп'ята і дівчата
Дружньо в школу йдуть навчатись. □

МОРОЗЕЦЬ, МОРОЗЕЦЬ

Морозець, морозець.
Плещемо в долоні.
У дівчаток і хлоп'ят
Носики червоні.

Морозець, морозець,
Не щипай за щічки.
Теплі плащики у нас,
Теплі черевички.

ІГОРЧИКОВІ РАДОЩІ

Я щодень з вікна дивлюся,
Чи не йде домів Маруся?
Щоб піти я з нею міг
Там, де сонечко і сніг.
Бо там гарно санкуватись,
Мов стріла в долину мчатись,
І кричать: набік, набік!
Бо тут їде "чоловік"!

ЗИМА

Гляньте знов зима настала,
Землю ковдрою заслала,
Білою обновою,
Сніжною, пуховою.

МІЙ БОЖЕ!

Мій Боже! дякую Тобі
За сон спокійний серед ночі
І дякую, що дав мені
Розкрити раннім ранком очі. □

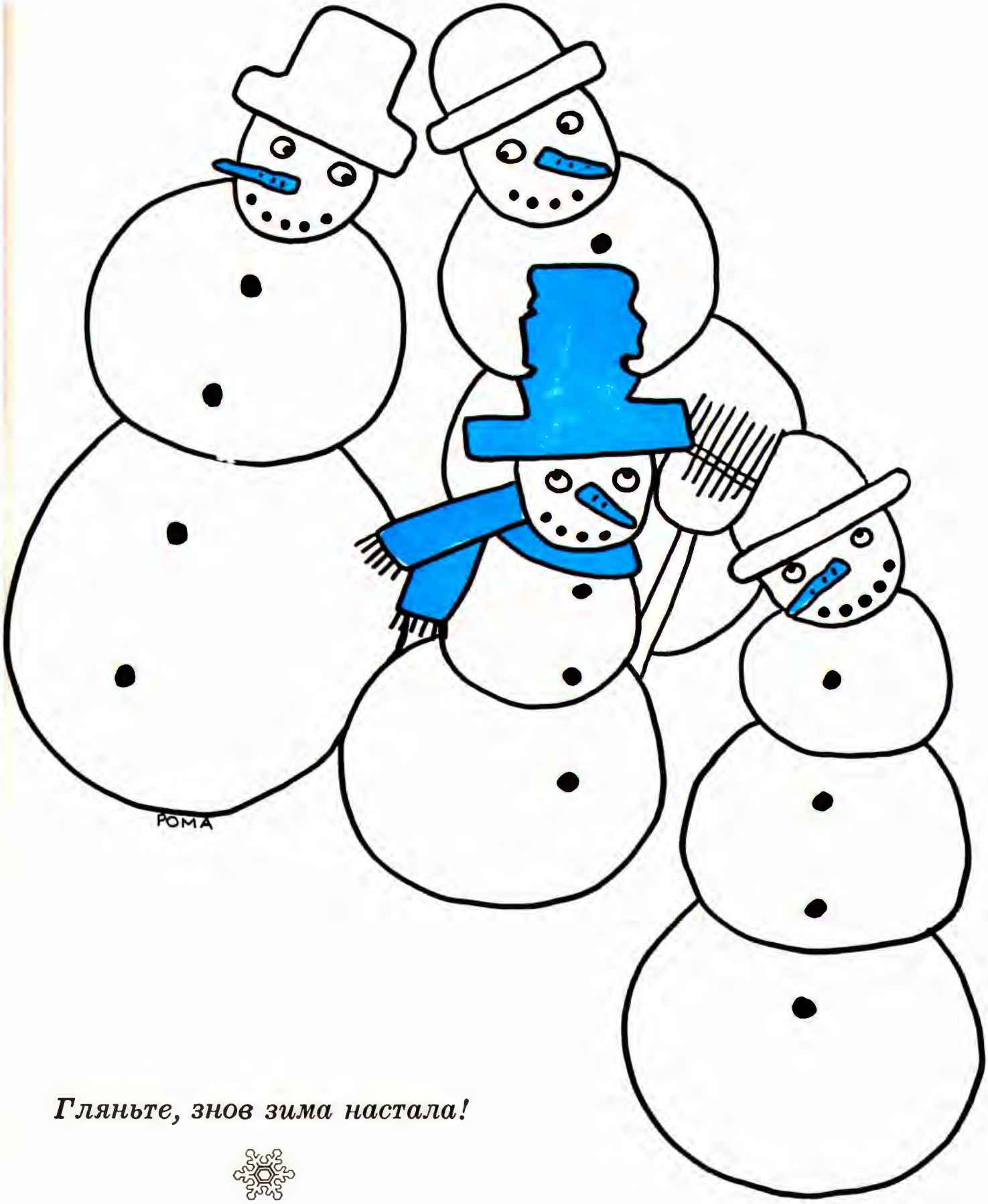

Гляньте, знов зима настала!

СНІГОВА БАБА

Нумо, діточки маленькі,
Снігу в руки, снігу в жменьки
Наберіть, наберіть
І бабусеньку гарненьку, сніговую,
Чепурненько зліпіть.

Ручки й ніжки їй зробіте,
Вушка й носик приліпіте,
Хай стоїть, хай стоїть,
Повтикайте оченята і чорненькі
Бровенята наведіть.

Ну й бабуся, ну й хороша.
Ой, поправте трохи носа.
Як же ж так?
Як же ви забули, діти,
Губи бабі наліпити, ой так ось, так.

А як вставите їй зуби,
То вона сміятись буде:
Ха-ха-ха, ха-ха-ха!
Ще й ціпочок принесіте,
Щоб не впала, підіпріте — ха-ха-ха,
Підіпріте, ха-ха-ха!

НА ЛЕЩАТАХ

Перший раз ми, я і тато,
Пішли разом на лещата.
Завдали ж мені мороки
На лещатах перші кроки.
Лиш ступлю — втікають ноги,
А догнать не маю змоги.
Ще ступлю — махну руками
Та й лечу в замет, мов камінь.
Піднімаюся завзято,
Бо сміється поруч тато.
Але тільки з місця зрушу —
Знов у сніг летіти мушу.
Тато каже: — Крок за кроком! —
І мене тримає збоку.
Тато каже: — Сміливіше! —
І виходить в мене ліпше.
Крок за кроком, крок за кроком,
Вже не падаю, нівроку!
Вітер прудко дме у вічі —
Ноги, наче довші вдвічі, —
Із горбочка на долину
Сходжу я за мить єдину.
От я їздив на лещатах,
Вже так майже, як мій тато.

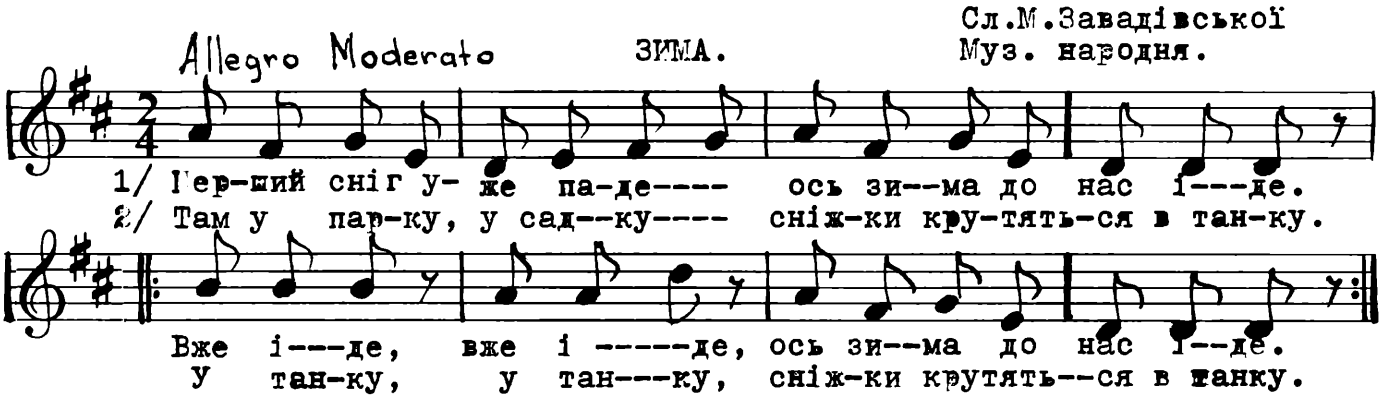

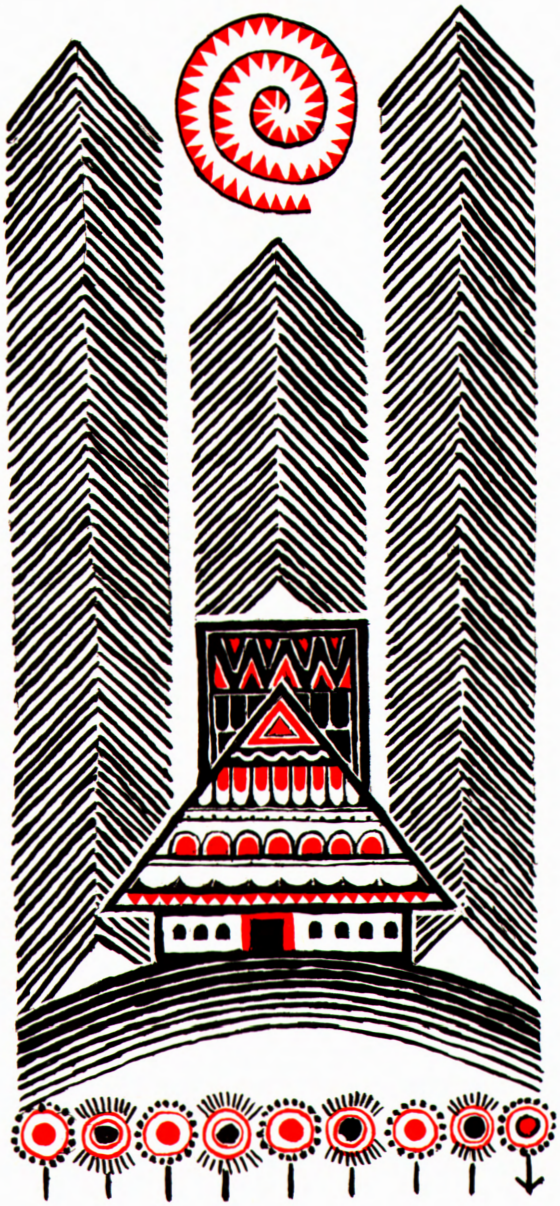

Тиха наша хатка,
Ще тихіший двір.
Сплять давно малятка.
Цвірки! Цвірки! Цвір!

ДІМ

ВДОМА НАЙЛІПШЕ

Є у мене друзі різні —
Бідні є, і є багаті.
З ними бавлюсь серед тижня
І буваю в них у хаті.

Добре мріять про пригоди,
В різні ігри з ними грати...
Та проте, як час приходить,
До своєї йду я хати,

Де всі речі рідні й прості,
Де усе любов'ю дише...
Добре нам ходити в гості —
А удома наймиліше.

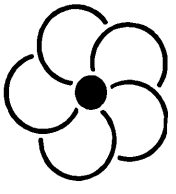

БАЙ-ДІДУНЬО ВЕЧІР

Бай-дідуньо — вечір
Вийшов із-за гір.
А цвіркун з-під печі
В свищик: — Цвірки-цвір!
Йдіть но подивіться
В тихий наш куток!
Лиш муркоче киця
Біля діточок.
Тиха наша хатка,
Ще тихіший двір.
Сплять давно малятка.
Цвірки, цвірки, цвір!

Оксана Лятуринська

РІДНА ХАТА

Різні в світі є країни,
Різні люди є на світі,
Різні гори, полонини,
Різні трави, різні квіти...

Є з усіх одна країна,
Найрідніша нам усім:
То — прекрасна **Україна,**
Нашого народу дім.

Там шумлять степи безкраї,
Наче вміють говорити!
Там ясніше сонце сяє,
Там солодше пахнуть квіти...

Різні в світі є країни,
Гарні є, і є багаті,
Та найкраще в Україні,
Бо найкраще — в рідній хаті.

Ганна Черінь

ЗБУДУВАЛА КАТРЯ ДІМ

Хто, скажіть, хто, скажіть,
В новім домі буде жить?

Збудувала Катря дім,
Щоб ляльки жили у нім. □

А удома наймиліше!

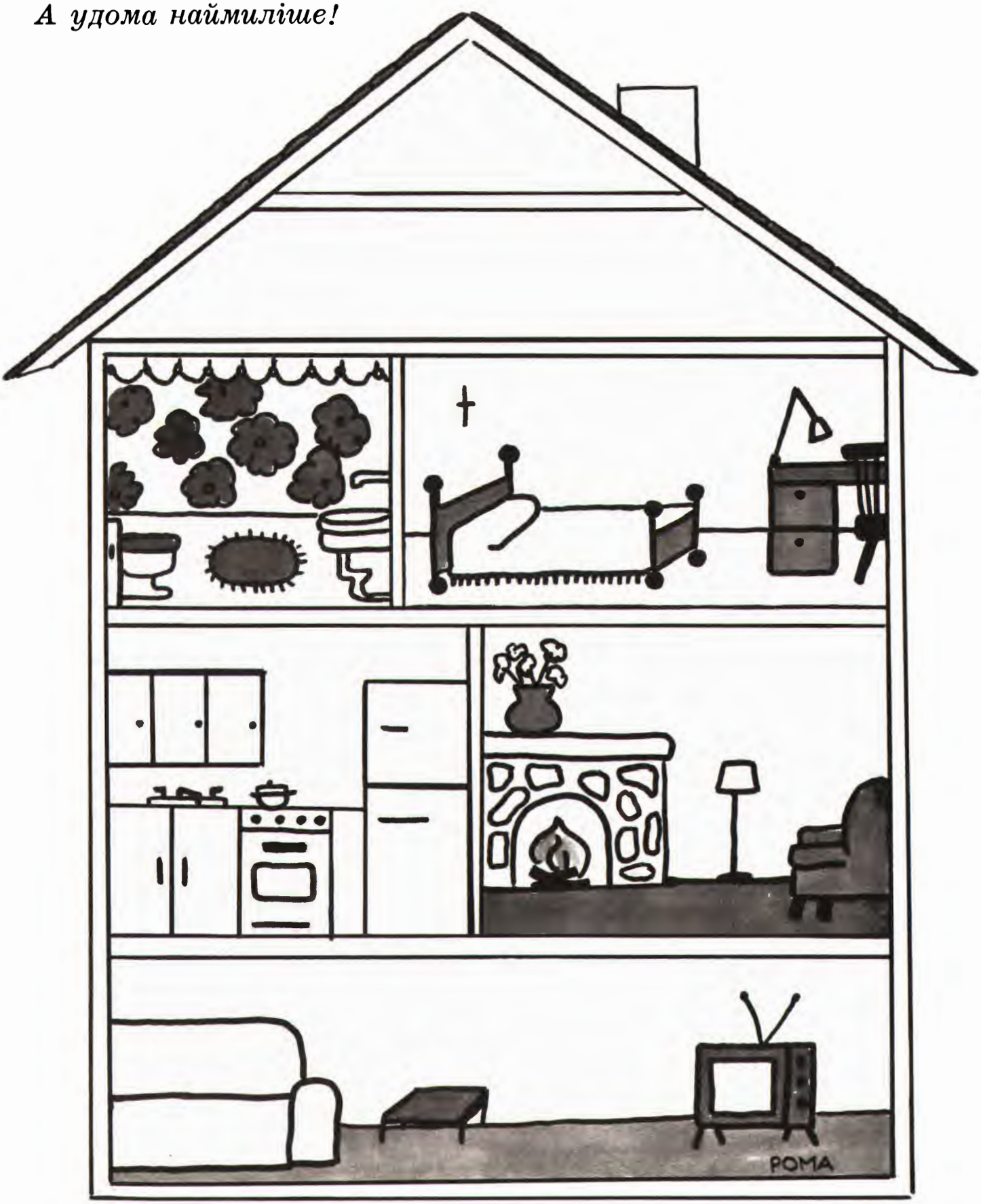

У КОЖНОГО СВОЯ ХАТА

Збудував собі лелека на високому дереві гніздо. Оглядає задоволено й каже:

— Який гарний мій дім! Найкращий у світі.

Внизу, під деревом, будували собі житло мурашки. Наносили тоненьких прутиків, хвоїнок, грудочок землі. Он як вибудували! Зібралися, радіють:

— Великий, просторий наш дім! Зручно й затишно буде в ньому. Наш дім — найкращий!

Обабіч шляху й зеленого гаю будували дім люди. Цеглину до цеглини клали, стіни рівняли, поверх за похерхом зводили. А як закінчили — радо почали новоселів приймати.

— Ох який чудовий, світлий дім! Новий-новісінький!

Піднялося сонечко. Оглянуло землю. Усміхнулося:

— Добре всі попрацювали, добре постаралися! — і сипнуло золотим промінням.

В. Д.

НЕЧЕМНА КИЦЬКА

На пісочку золотім
Збудував Івасик дім.
Ще й малу криничку,
Щоб брати водичку.
Біля неї з вишеньок
Посадив собі садок.
Як виростуть — буде
І собі, і людям.
Але де тут не візьмись —
Кицька стриб в город. Дивись!
Завалила хатку
І петрушки грядку!
І криничку, вишеньки —
Усі чисто патички!
Сів Івасик, гірко плаче,
Кицька, бач, яка невдячна!
Так, як декотрі дітки,
Є нечемні і кицьки.
Щоб ти добрий був і гожий,
На ту кицьку не будь схожий!

Петро Кізко

БУДУЄМО ДІМ. Сл.і муз.М.Завадівської.

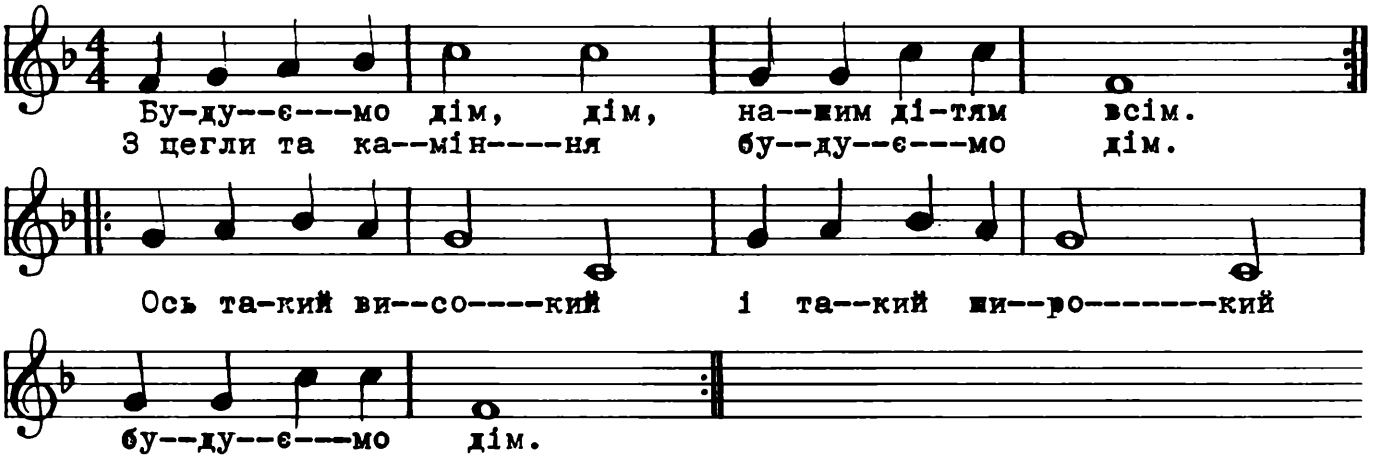

А Я ДОБРУ ЗВИЧКУ МАЮ.

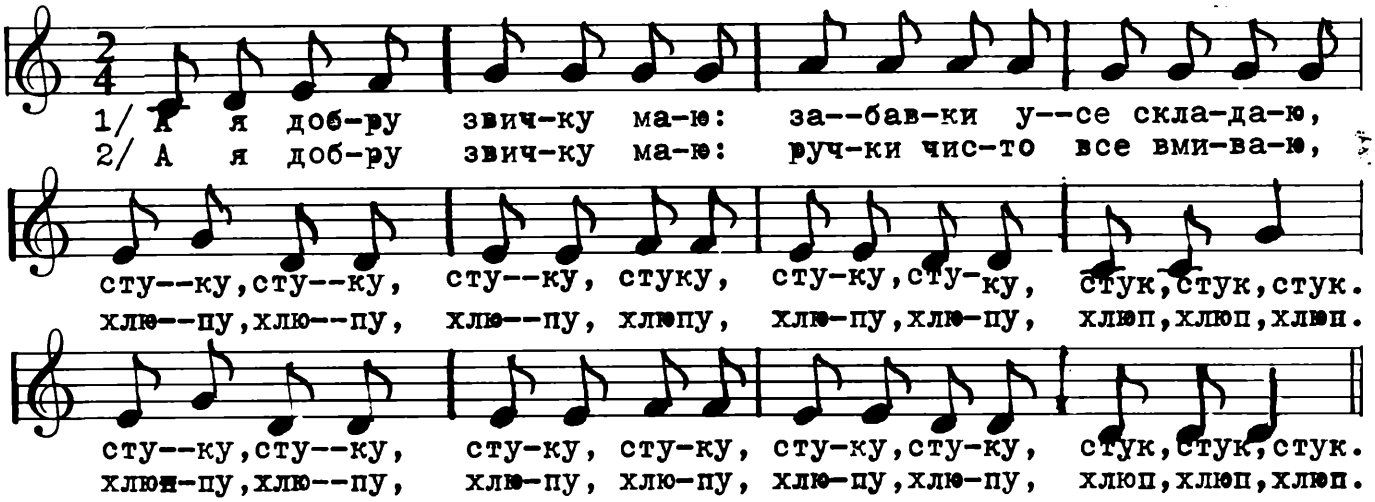

МАЮ Я ПИЛОЧКУ.

Сл. М.Завадівської.

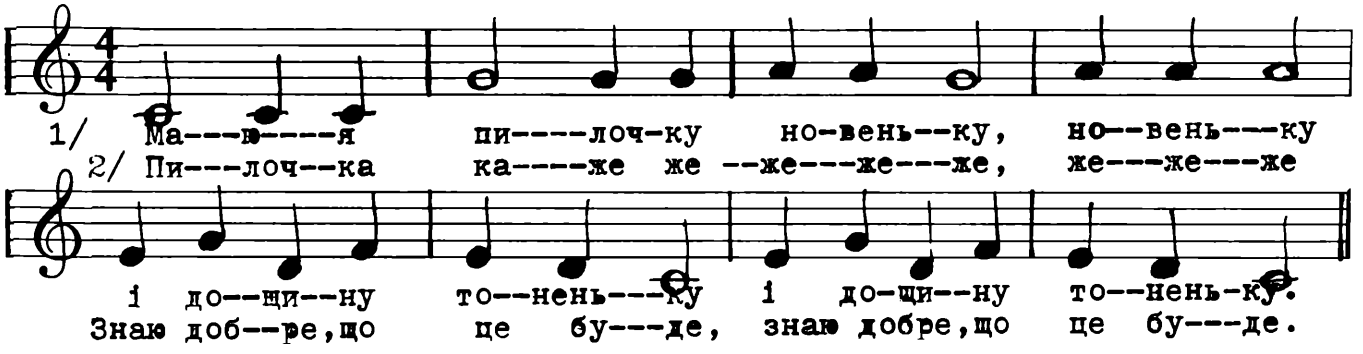

ПОЖЕЖНИКИ

Сл.і муз.З.Кушпета

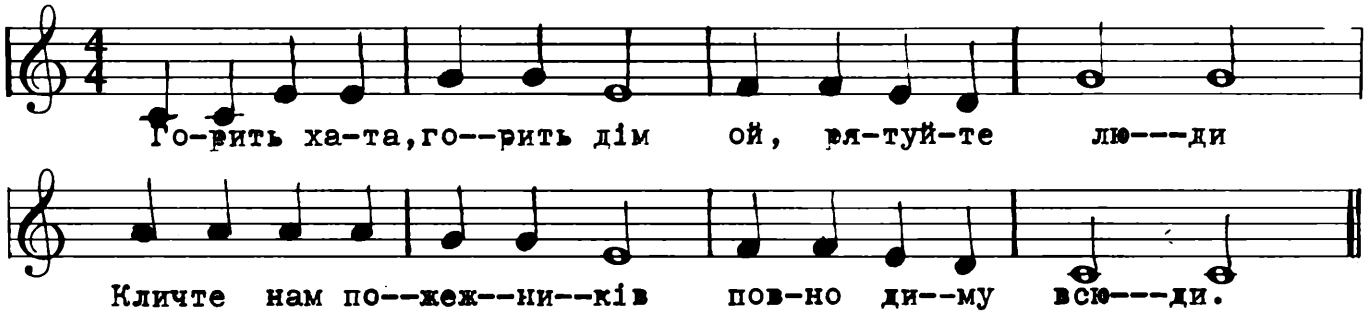

ХАТИНКА

Стояв у лісі старий дуб. Товстий-претовстий, кора кострубата, коріння коряве з землі вилізло.

Прилетів дятел сам сорокатий, шапка червона, ніс голчатий. По стовбурі стриб та стриб, носом стук та стук — вистукав, де деревина м'якіша, і ну дірку довбати. Довбав-довбав, видовбав глибоке дупло. Літо в ньому пожив, дітей вивів — і полетів.

Минула зима, знову літо прийшло.

Дізнався про те дупло шпак.

Прилетів, бачить: дуб, у дубі дірка. Чим шпакові не хатинка? Питає:

— Хто, хто,хто в цій хатинці живе?

Ніхто з дупла не відповідає, порожня стоїть хатинка. Натягав шпак сіна та соломи, став у дуплі жити, дітей виводити.

Рік живе, другий живе — сохне старий дуб, кришиться, збільшує дупло, ширшає дірка. На третій рік дізнався про те дупло сич-пугач.

Прилетів, бачить: дуб, у дубі дірка, як котяча голова. Питає:

— Хто, хто, хто в цій хатинці живе?

— Жив дятел сорокатий — ніс голчатий. Тепер я живу: шпак — на дуді грати майстер. А ти хто?

— Я пугач-сич, мене вночі не клич: крилами махну, цоп — і проковтну. Забирайся геть з хатини, поки шкура ціла.

Злякався шпак сича, полетів.

Нічого не приносив сич, став у дуплі жити на своєму пір'ї.

Рік живе, другий живе, кришиться старий дуб, ширшає дупло.

На третій рік довідалася про те дупло білка-вивірка. Пристрибала.

Бачить: дуб, а в дубі дірка, як собача голова. Питає:

— Хто, хто, хто в цій хатинці живе?

— Жив дятел сорокатий — ніс голчатий, жив шпак — на дуді майстер, тепер я живу — сич, мене вночі не клич. А ти хто?

Я — білка руденька, стрибати легенька. У мене зуби довгі, гострі, як голки. Забирайся геть з хатинки, поки шкура ціла.

Злякався сич білки — полетів. Натягала білка моху, стала в дуплі жити.

Рік живе, другий живе, кришиться старий дуб, ширшає дупло.

На третій рік дізналася про те дупло куниця. Прибігла, бачить: дуб, у дубі дірка, як людська голова. Питає:

— Хто, хто, хто в цій хатинці живе?

— Жив дятел сорокатий — ніс голчатий, жив шпак — на дуді майстер, жив сич — його вночі не клич, тепер я живу, білочка руденька — стрибати легенька. А ти хто?

— Я куниця, малий звір мене боїться. Нема страшнішого від мене, зі мною не тягайся даремно. Забирайся з хатинки геть, поки шкура ціла.

Злякалася білка куниці — пострибала.

Нічого не притягла куниця — стала так у дуплі жити, на своїй шерсті.

Рік живе, другий живе, кришиться старий дуб, ширшає дупло.

На третій рік дізналися про дупло бджоли.

Прилетіли, бачать: дуб, в дубі дірка в кобилячу голову. Летять, дзижчать, питаються:

— Хто, хто, хто в цій хатинці живе?

— Жив дятел сорокатий — ніс голчатий, жив шпак — на дуді майстер, жив сич — його вночі не клич, жила білка ру-

денька — стрибати легенька, тепер я живу, куниця — малий звір мене боїться. А ви хто?

— Ми рій бджолиний — одна за одну згине. Дзижчимо, літаємо, мед збираємо і пожалити можемо, налякаємо кожного. Забирайся геть з хатини, поки шкура ціла.

Злякалася куниця бджіл, утекла...

Принесли бджоли воску, стали в дуплі жити.

Рік живуть, другий живуть. Кришиться старий дуб, ширшає дупло.

На третій рік дізнався про те дупло ведмідь. Прийшов, бачить: дуб, у дубі дірка, як ціле вікно. Питає:

— Хто, хто, хто в цій хатинці живе?

— Жив дятел сорокатий — ніс голчатий, жив шпак — а поруч з ним грак, жив сич — його вночі не клич, жила білка руденька — стрибати легенька, жила куниця — малий звір її боїться, тепер ми живемо: рій бджолиний — одна за одну згине. А ти хто?

— Я ведмідь волохатий, житиму тут, вашій хатці капут.

Став на диби, звівся на дуба, поліз у дупло та як натисне — дуб на двоє і розсівся. А з нього як полетіло і шерсти, і сіна, і воску, і моху, і пуху, і пір'я, і пороху та... хатинці край.

О. Іваненко

ДЕ НАЙКРАЩЕ МІСЦЕ В СВІТІ?

На порозі чепурної хатки сиділа Лисичка й латала синкові штанці.

Мале Лисенятко простягнулося на чисто вимитих східцях, вимахуючи ліниво хвостиком. Воно було дуже непосидюще й до всього цікаве.

— Мамо! — запитало воно знечев'я. — Де найкраще місце в світі?

— Не знаю, — відповіла Лисичка, — хоч не молода я, а в світі побувала мало, знаю лише густий ліс, гайок зелений біля броду і поле, от і все, а світ, кажуть, великий...

Лисенятко думало, думало, а далі, попрощавши матінку, пішло шукати найкращого місця на світі.

Іде воно, іде і зустрічає Зайчика.

— Скажи мені, Зайчику-Панібратіку, де найкраще місце в світі?

— Не знаю, не бачив, хоч сам цікавий, ходімо удвох на розшуки, — відповів Зайчик, — буде ві, радніше.

На березі прудкої річки вони зустріли Крота, як той пильно будував собі нову хату.

— Кротику-Братіку, — заговорили, — покажи нам найкраще місце в світі, ми втомилися і не знаємо, куди нам іти.

От Кріт думав, думав і каже:

— Піду і я з вами, бо сам цікавий побачити найкраще місце в світі.

Ідуть вони.

Попереду Лисенятко з рудим хвостиком, далі куценький Зайчик, а за ними сірий Кріт.

Ідуть вони годину, може й дві, аж назустріч виходить їм Сарна. Така гарна, струнконога, з лагідним поглядом.

— Куди поспішаєте, любенькі друзі? — спитала Сарна і сама не вміла вказати мандрівникам найкращого місця.

— І я цікава, де воно, піду з вами, якщо ваша згода.

От зібралася вже чимала звіряча громада, разом безпечніше.

Під вечір зайшли вони в густий ліс. Подалися доріжкою в гущу і здалеку побачили старого Ведмедя, що дрімав, сидячи біля своєї огорожі.

— Добрий вечір, Вуйку, — гукнули враз, — пожалійте, поможіть нам. Ви старі, досвідчені, багато чого бачили, скажіть, де найкраще місце у світі?

Старий Ведмідь курив довгу люльку. Він привітливо простягнув звірикам свою волохату лапу, добряче забурмотів, і всім зразу стало відрадніше.

— Знаю я, — каже, — знаю таке місце, воно певно краще всіх місць у світі, та ще й недалеко звідтіля; а хто з вас за проводира?

— Я! — підстрибнуло радісно Лисеня, помахуючи рудим хвостиком.

— Ось послухай! — пробурмотів Ведмідь, — веди свою громадку ось тою доріжкою прямо, біля моїх вуликів звернете вліво, потім місточком через потік мимо кущів ялівцю і тернини, далі пройдете попри зломану берізку і вийдете на найкраще місце у світі.

Зраділи Звірики, стрибаючи на радощах, подалися в дорогу. Попереду Лисеня з довгою мордочкою і рудим хвостом. За ним куцохвостий, сірий Зайчик, далі Кріт, а за Кротом Сарна струнконога, всі вони ідуть назустріч найкращому місцю у світі.

Вечоріло. Під ногами стелиться тепла роса. Звірики ішли точнісінько, як велів старий Ведмідь. От вони перейшли потік, минули кущі ялівцю і тернини і зупинилися біля зломаної берізки. Спочивали. Сарна втомилася і прилягла на моху.

— Годі довго спочивати, — промовило Лисеня, — ми вже недалеко нашої мети, рушаймо далі!

Поміж зеленою заслоною дубового листя біліла здалеку чиясь хатка. Чепурна, чиста, з вимитими віконцями, що блищали заходячим сонцем. Звірики обережно і цікаво підходили далі і в ту мить побачили всю правду.

На порозі чепурної хатки сиділа Лисичка і латала синкові штанці.

— Тут найкраще місце на світі! — закликало радісно Лисеня, — тут моя рідна хатка.

— Рідна хатка, рідна хатка! — повторили хором Зайчик, Кріт і Сарна і чимскоріше подалися у свої криївки.

Мале Лисенятко простягнулося на чисто вимитих східцях, вимахуючи з удовіллям рудим хвостиком...

Іванна Т. Савицька

НЕЧЕМНИЙ БОГДАНКО

Т-р-р-а-х! Т-а-р-р-а-х!

— Ой лишенько! Що ж тепер буде?

Богданко налякався. Мама зараз повернеться. Побачить все! — На долівці лежить розбита ваза. Богданко не послухав мами... Виліз на крісло. Шукав у шафці цукерків. Нехотячи розбив вазу.

— І що ж тепер буде? Треба чимдуж позбирати черепки і добре сховатися. Мама не бачила... І ніхто не бачив. Чи справді ніхто? Мама казала, що Господь Бог все бачить і все знає... Що ж робити?

— Вже знаю!

Богданко чим швидше побіг до погребу. Там стояла стара, велика шафа з тяжкими, темними дверима. Богданко вліз і сховався в тій шафі, але довго там не міг встоятися. Не мав спокою.

Незабаром вийшов зі стидом зі свого сховку і признався мамі до всього.

Мама пригадала йому ще раз, що Господь бачить усі наші вчинки і перед Ним нема загороди-погребу.

Богданко вже більше не лазив за цукерками, не розбивав вази і не ховався до темної шафи.

М. З.

КАЗОЧКА ПРО ДВЕРІ

Наш Петрик був завжди радий, коли його тато нарешті приходив увечорі з праці додому. Бо він сподівався, що тато розкаже йому нову казочку. Але Петрик знав, що тата не можна турбувати відразу ж, як він прийде додому. Треба зачекати, поки тато передягнеться, умиється і повечеряє.

Пізніше, коли тато, подякувавши за смачну вечерю, сідав у велике крісло, Петрик швиденько підбігав і вмощувався в ньому на коліна. Це був час, коли тато йому оповідав. Хлопчик просив: — Тату, розкажи мені, будь ласка, казочку! — А яку казочку ти хотів би сьогодні? — запитав тато. Петрик оглянувся по кімнаті і сказав:

— Розкажи мені, тату, казочку про двері! — Про двері? — здивувався батько. — Так, про двері! — відповів Петрик. Батько задумався і почав нишпорити по всіх закутках своїх знань за казочкою про двері. — Це не буде казочка, а оповідання! — сказав тато. — Добре, — погодився Петрик, — нехай буде оповідання! Тоді тато почав: — Двері бувають дерев'яні, пластикові, з хворосту, з бамбуку, з очерету, з полотна тощо. Дерев'яні двері бувають звичайно в будинках, бо вони легкі, і не тільки дорослі, а й малі діти можуть їх відчиняти.

Металеві двері мають: літаки, авта, банки, старовинні палати, деякі церкви, манастирі, тюрми, залізничні склепи, ґаражі. Також металеві двері мають каси, що в них тримають гроші, золото і дорогі каміння. Ці двері звичайно бувають дуже грубі, важкі і міцні. Це тому, щоб злодії не могли їх відкрити.

Двері з металевої сітки бувають у клітках, що в них живуть звірі і птахи в зоологічному саду, на фабриках, у парках і стадіонах.

Двері, плетені з хворосту, очерету чи бамбуку бувають у високих тинах, що відгороджують садиби господарів в деяких країнах. Двері з полотна чи килима бувають у шатрах чи хатах кочовиків, у циганських шатрах, у пластових шатрах.

— Тату, — запитав Петрик, — а як двері родяться?

— Двері не родяться. Їх роблять люди на фабриках, в столярних майстернях. Дехто їх робить вдома сам, якщо зуміє.

— А двері розмовляють? — запитав Петрик.

— Ні! Я не чув щоб двері розмовляли! — відповів тато.

— А я завжди чую, як двері розмовляють! Хочеш, тату, я закінчу цю казочку про двері сам.

— Добре, — усміхнувся батько, — було б дуже гарно, коли б ти закінчив цю казочку про двері.

— Ось слухай, татку! Зелені двері в мою кімнату завжди розмовляють. Коли ти або мама хочуть відкрити мої двері, то вони швиденько кажуть до мене: "Ррип-ррип! Петрику! Поводься чемно! Мама йде! Ррип-ррип!" Жовті двері знадвору до хати не риплять, а дзвонять гарненько: "Дзінь-бом! Дзінь-бом! Чи є хто вдома?" Сині двері до ґаражу кожного разу, як ти їх відкриваєш, кажуть: "Ківвік-ківвік! Куди їдеш? Ківвік!" А коли ти приїжджаєш, то вони кажуть знову:"Ківвік-ківвік! Вже приїхали додому? Ківвік!"

— А двері в кухню розмовляють тоненько-тоненько, бо вони завжди голодні. Вони кажуть: "Дайте хліба з ковбасою! Дайте молока, дайте меду, ми, двері, такі голодні!"

— Тепер я тобі вірю, Петрику, що двері розмовляють! Лиш мене немає вдома цілий день і я не маю часу прислухатися, що кажуть двері. Це дуже гарно, що ти оповів мені про те. Дякую тобі! — сказав тато.

— Тату, — попросив Петрик, — зроби мені троє дверей у моїй кімнаті!

— А навіщо тобі аж троє дверей? — поцікавився тато.

— Одні двері для мене, другі маленькі, білі для нашого котика Мурчика, що завжди мусять бути відкриті. А треті, червоні двері для нашої бабуні!

— А чому червоні для бабуні? — запитав батько.

— Щоб бабуня не заблудилася. Бо завжди коли вона приходить в гості, то не знає, де чиї двері.

— Це все дуже добре! — сказав тато, — я подумаю над цим і як буду мати зайві гроші, то найму майстрів, щоб зробили ще двоє дверей до твоєї кімнати. Або краще ми зачекаємо, поки ти виростеш і зробиш ті двері сам! А тепер, Петрику, йди спати, бо двері теж хочуть спати, але вони не можуть, поки ти не ляжеш!

Петрик поцілував тата, зліз з колін і тихенько пішов до своєї кімнати. — Тихо, — пошепки сказав тато, до мами, коли вона увійшла до вітальні з кавою. — Тихо! Всі двері вже сплять, і Петрик спить також!

О. Литвин

"Вже нам сонце заходить"

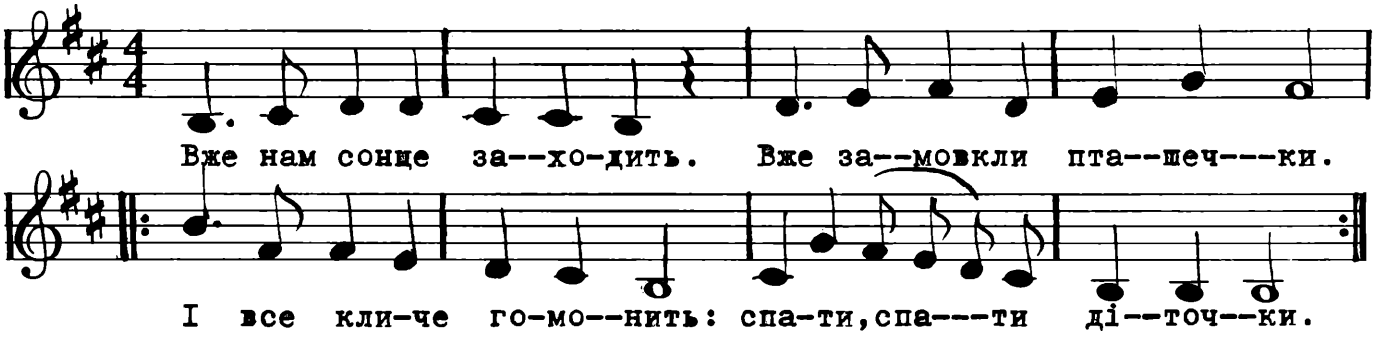

2) Вітер віє колише, роса впала на квітки,
Все дрімає, все кличе, спати, спати, діточки.

СИЛЬНИЙ, СИЛЬНІШИЙ І НАЙСИЛЬНІШИЙ

Степан і Іван ковзалися на льоду. Потім почали боротись. Степан поборов Івана, а тоді каже:

— Я сильніший від тебе.

Але за хвилину Степан поковзнувся, упав та й розбив собі голову. Тоді каже йому Іван:

— Виходить, сильнішим від тебе є лід, він побив тебе.

Степан повернувся до льоду і спитав:

— Скажи мені, чи є хто дужчий за тебе?

— Є, каже лід, — сонце дужче за мене. Як воно пригріє, я починаю танути.

Хлопці прийшли до сонця і кажуть:

— Сонечко! Ти маєш силу розтопити лід — значить ти найсильніше на світі.

— Ні, хлопці. Хмара сильніша за мене. Коли вона мене закриє, проміння моє крізь неї не пройде і я тоді нічого не можу вдіяти.

От пішли хлопці до хмари, а Степан каже:

— Я сильніший від Івана, лід сильніший від мене, сонце сильніше від льоду, ти сильніша від сонця — значить, ти найсильніша за всіх.

Тільки хмара зібралась відповісти — повіяв вітер, загуляв навколо, засвистав і розвіяв хмару. Стало так гарно, тепло, радісно. Сонечко огріло всіх, бо вже не було хмари...

Закричав тоді Степан вітрові:

— Слухай, вітре! Я переміг Івана, лід побив мене, сонце розтопило лід, хмара закрила сонце, ти розігнав хмару! Значить, ти найсильніший за нас усіх. Вклонилися хлопці вітрові та й питають:

— Чи ти, вітре, зможеш гору з місця зрушити?

Почав вітер віяти... Та хоч як сильно він віяв, гори з місця не рушив. Побачили хлопці і подумали:

— Виходить, що гора сильніша за всіх.

— Ой! Ні! Ні!, — каже гора. — Дерево сильніше за мене. Воно росте на мені і корінням мене руйнує.

Хлопці поспитали:

— Чи ти найсильніше за всіх?

— Так, — каже горде дерево, — я найсильніше за всіх.

— Але Степан узяв сокиру, зрубав дерево і гордо промовив:

— Я найсильніший за всіх! — Але якраз у цій хвилині Степан відчув, що він не може рушитися з місця... ноги його наче скам'яніли. Він промовив:

— Господи Боже! Якщо мені не поможеш, то я не зможу зійти навіть з цієї гори...

І тоді хлопці зрозуміли, що найсильніший за всіх є Господь-Бог.

Переповіла **М. Завадівська**

ВЖЕ НАМ СОНЦЕ ЗАХОДИТЬ — Гра

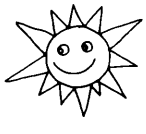

Вже нам сонце заходить. (Діти махають руками вліво.)
Вже замовкли пташечки. (Те ж саме вліво.)
І все кличе гомонить: ("Кличуть пальчиком".)
Спати, спати, діточки (Прикладають ручки до обличчя.)
(Складають ручки, як до спання, вліво і вправо.) (Руки вбік.)

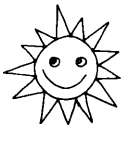

ЗАПІЗНО, БІЛОЧКО!

Руденька, пухната білочка хатки не пильнує, по сусідах ходить та спліткує. Вже добре холодом тисне, а вона гей би навмисне за припаси на зиму не дбає, у гніздечку вилігується, дрімає.

Ой, білочко, білочко, буде тобі горе!

Ой, у лісі вітер-псотник вчора листячко пострясав, сюди-туди поскакав. Вже горішків на ліщині нема. Кажуть, їде зима.

Стала білка думати, гадати, яку би то раду собі дати. По мохові, по доріжці стриб і стриб, під листочок глип-глип. Дивиться — горішок лежить, вхопити його кортить. Їсти чи не їсти? — А може, мені на дерево лізти і пошукати кращого, такого великого, твердого, волоського, смачного.

Як гадала, так зробила. Волоського горіха найшла, в лапки вхопила та й біжить. Аж глип, за станком при дорозі дід сидить і продає дітям для потіхи кокосові горіхи.

Го-го-го, — думає вона, — я не дурна! Малих горіхів не буду збирати, а затащу кокосового до хати. Буде мені їжі до схочу, я вже простих горішків не хочу.

А тим часом дід кудись то задивився, а горіх під стіл йому скотився. Підождала білочка до ночі, поки дід втомлений до хати подрібоче, та й припала нишком до горіха. Буде мені на цілу зиму втіха.

Але ба. Горіх той кокосовий важкий, трифунтовий. Ні його слабій білці котити, ні в лапки брати, ні на кусні покроїти, ні кусати.

Підождала білочка до ранку, може хто поможе по сніданку, але тут дід знов прийшов, горіха вмить віднайшов, пропала вся надія, нічого білка не вдіє.

Попрямувала вона до хати, волоського горіха шукати. Але де там, — ні знаку, ні сліду. Шукала, шукала до обіду, далі стала заглядати під листочки. Тут і там питалася грибочків. Розпитувала всіх, де подівся лісковий горіх?

Вітер віє, віє-повіває, лист останній із дерев знімає. Вже запізно, білочко пухната, за горішком по ліску шукати...

Ів. Савицька

ЯК МАРИНКА ЗБИРАЛА ГОРІХИ

Чи доводилось вам чувати таке, щоб хтось ніс горіхи не з лісу, а в ліс? Трапилося це з Маринкою. Ви її, певне, знаєте? Не тільки її, але й Маринчину бабусю.

Одного разу каже бабуся внукам — Петрусеві, Ромкові та Маринці:

— Завтра треба вам устати разом із сонечком. Підете в ліс по гриби і горіхи.

Зраділи внуки. Турбувалися, щоб не заспати. Маринці навіть снилися лісові зруби, повні грибів і ліщинових кущів довкола. Не спізнилися діти — збудилися, коли ще зорі були на небі.

Бабуся обіцяла нагороду тому, хто принесе найбільше горіхів.

Побігли Петрусь, Ромко і Маринка в ліс, розбіглися в різні боки, весело вигукували, коли хтось угледів гриба чи пучки горіхів. Кожному ж хотілося показати свою бистрість і спостережливість.

Маринка повернулася додому найшвидше. Принесла повний кошичок золотистих, зрілих горішків, цілий хварту-

шок блискучих грибів. Петрик і Ромко принесли також горіхи і гриби, але куди менше, ніж Маринка.

Усі навипередки хвалили Маринку за спостережливість і роботящі руки.

— Моя ти маленька господинько! — голубила свою доню усміхнена мама.

— Бачите, хлопці, перегнала вас сестричка! — жартував батько.

Брати признавали Маринці її успіхи, бабуся ж запросила всіх за стіл та поставила перед Маринкою лакоминку з вишнями — обіцяну нагороду.

Їдять усі лакоминку, хвалять — не нахваляться, — така смачна. Але Маринка раптом спустила голову, засумувала, очей не підводить.

— Що з тобою, донечко? — затривожилася мама. — Утомилася, хворенька?!..

— Може, у лісі тебе хто скривдив, образив? — допитувався батько.

— Ні... Це я... скривдила, — прошепотіла Маринка і гірко заплакала. — Як тільки я увійшла в ліщиновий гай, побачила дупло. Вилізла я на дерево, а в дуплі повно горіхів, грибів. Я забрала від білочки всі її запаси, усе до краплі, нічого їй не залишила.

Усі зразу перестали їсти, вискочили із-за стола.

— Як же ж це сталося? — розвела руками бабуся. — Ми тут веселимося, їмо обід, а білочка плаче, побивається. Вона ж загине взимку разом з більчатами!

— Не час тепер плакати! — сказав батько. Бери, доню, всі гриби і горішки, віднеси їх у ліс, віддай білочці.

От бачите, як воно трапилося: горіхи несла дівчина не з лісу, а в ліс.

Б. Є.

СТАРА СОСНА ТА ДЯТЕЛ МОЛОДЕЦЬ

На узліссі росла стара-стара сосна. Стояла і рипіла, хитала головою і рипіла. Пролітала синичка:

— Чого ви, бабусю, розрипілись? — питає.

— Еге, не зарипиш тут! — каже сосна. — Завелись у мене під корою жуки-короїди, в нижніх гілках — жуки-дровосіки і поїдом їдять. Видно, останні деньки доживаю, зовсім сохнути стала. Може ти, синичко, мені їх хоч трохи повидовбуєш?

— Я б з радістю, — каже синичка, — та бачите, який у мене ніс маленький! Полечу, шпака покличу — в нього ніс більший.

Полетіла. Незабаром і шпак летить.

— Що тут у тебе, стара, за біда? — питає.

— Так і так, — каже сосна, — жуки мене поїдом їдять. Повидовбуй їх, голубчику.

Взявся шпак. Порпався-порпався.

— Нічого, — каже, — з моїм дзьобом не вдію. Полечу, покличу дубоноса. В нього ніс, як обценьки.

Полетів шпак. Гляди, й дубоніс летить. Носом клацає.

— Що тут у тебе, стара, скоїлося? Мені шпак казав, та я толком не добрав.

— Так і так, — розказує сосна, — жуки мене поїдом їдять.

Взявся дубоніс, лазив-лазив, клацав носом, клацав...

— Нічого, — каже, — не виходить Полечу, одуда покличу. От у нього ніс такий, що всі заздрять.

Полетів. Згодом одуд летить. Чуба підняв.

— Що тут у тебе, стара? — питає.

— Так і так, — каже сосна, — жуки мене дуже їдять. Може ти мені їх повидовбуєш? Кажуть, у тебе дзьоб такий, що всіх завидки беруть.

Взявся одуд. Довбав-довбав... Трохи носа не зламав.

— Нічого, — каже, — не виходить. У мене ніс хоч і довгий, та слабенький. Полечу, чаплю покличу. От у неї ніс такий, що й дивитись страшно.

— Ох, поклич, голубчику, бо вже мені не сила стояти.

Полетів одуд. Минуло година чи дві... Аж ось і чапля летить. Ноги довгі, ніс, як меч, гострий. Сіла:

— Ну, що тут у тебе, стара, за біда, що мене од діла одірвали?

— Пробачте, — каже сосна, — потурбувала. Завелись у мене під корою жуки-короїди, а в нижніх гілках — жуки-дровосіки і поїдом їдять. Може, хоч ви мені їх повидовбуєте?

— Добре, — каже чапля. Нагострила ніс об гілку. — Де вони в тебе?

— Та ось у нижніх гілках і під корою всюди.

Взялась чапля, довбала-довбала, поки ніс у дерево загнала, ледве вирвала. Розсердилась. — Ну тебе, — каже, — з жуками твоїми! — І полетіла. Зосталась сосна сама. Стоїть... рипить, плаче, аж смола капає. Коли чує — летить якийсь птах. На голові шапочка червона. Ніс, як долото. Прилетів, почистив носа:

— Що тут у тебе, стара, скоїлось? По всьому лісі тільки й балачок, що ти сохнути стала.

— Так і так, — каже сосна, — жуки мене зовсім з'їли. Тут уже з якими тільки дзьобами не прилітали, довбались-довбались, а нічого не видовбали.

— Так чого ж ви по мене не послали? Я б уже давно видовбав.

— Де вже тобі, — каже сосна, — тут чапля не з таким дзьобом прилітала, та й то — трохи не одламала. Попробуй, проте.

Злетів дятел на сучок... трах, трах носом, аж цурупалки полетіли. Витяг жучиного хробака — з'їв! Трах-трах-трах!.. Другого витяг — з'їв. Як почав... як почав...Скоро жадного жука не залишилось. Сосна аж сама не своя.

— От спасибі, — каже. — Наче я знову на світ народилась. Не знаю, як і дякувати тобі.

— Коли ви вже такі добрі, — каже дятел, — то дозвольте, я в вашому нижньому суку дупло для гнізда зроблю. Однаково він у вас сухий.

— Голубчику, — каже сосна, — та я за таку послугу цілу гілку свіжу не пожалію, не то що сухий сук.

Взявся дятел за роботу. Незабаром і дупло було готове. Глибоке... сухе... Прилетіла дятлиха, нанесла яєць, висиділа діток... Вигодували. Дружньо дятел жив з сосною. І взимі з сім'єю в гості прилітав. Сосна їх шишками частувала, а дупло дятел потім синиці уступив — у неї ніс маленький, каже, а я з моїм дзьобом ще дупло зроблю.

В. Литвиненко

Тато, мама й діти.

Я ВЖЕ ВЕЛИКА ДІВЧИНКА

Мене мама, як маленьку
Умивала
І щоранку дві косички
Заплітала.
Заплітала мені мама
Дві косички,
Одягала черевички,
Рукавички.
А тепер скажу я мамі,
Що такою
Вже не хочу бути більше
Я малою.
Сама буду я щоранку
Умиватись,
Заплітатись, узуватись,
Одягатись.
Ще й найменшенькому братіку
Андрію
Черевички узувати
Я зумію.

Г. Бойко

МОЯ СЕСТРИЧКА

Маю старшу я сестричку:
Сині очка, білі личка,
Коротенькі коси дві
На русявій голові.
А ім'я її — Маруся.
З нею бавлюся й учуся.
Як Маруся в школу йде,
То й мене в садок веде.

Роляник

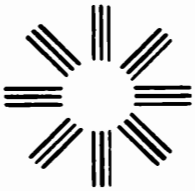

Я ЛИШИВСЯ ДОМА САМ

Я лишився дома сам,
Не боюсь ні трішки.
Прочитаю іграшкам
Казочку із книжки.
Це ось татові книжки
У твердій оправі.
Все великі та важкі,
Тільки нецікаві.
В них лиш літери одні,
Нецікаво, правда ж, ні?
Треба, щоб сторінка
Вся була в картинках!
Зараз таткові отут
Намалюю парашут,
Тут кота і хату, —
Радий буде тато.
. . . Так старавсь я, так хотів,
Щоб було красиво.
А татусь мій не зрадів...
Що воно за диво?

О. П.

РОДИНА

Тато, мама, брат,
Сестричка мала,
Це є мої рідні,
Родина моя.
Вранці, ввечорі, щодня
Благаю Бога я,
Щоб у щасті проживала
Родина моя.

М. Завадівська

◇

БАБУСЯ

З ранку і до ночі
Трудиться бабуся,
В неї я охоче
Працювати вчуся.
Я бабусю прошу:
Хоч на півгодини
Хай моя хороша
Ляже, відпочине.
Годі їй старенькій
Мити, підмітати, —
Я сама скоренько
Приберу кімнати:
Застелю я ліжка,
Підмету підлогу,
Килимок — доріжку
Покладу під ноги,
Я сама усюди
Пил повитираю,
Квітів не забуду
Принести із гаю.
Вже, як і годиться,
Все зробить я зможу, —
Я ж бо трудівниця —
На бабусю схожа.

Варвара Гродська

МАМУ ДУЖЕ Я ЛЮБЛЮ

Перший промінь засвітився у віконечко
до нас.
Мама встала, брат підвівся, і мені
вставати час.
Застеляю ліжко вміло, підбиваю
подушки.
Узяла пахуче мило і вмиваюсь залюбки.

Ну, а де це мій гребінчик? Зараз кіску
зачешу
І на самий її кінчик міцно стрічку завяжу.
Мама все мене навчила . . . Маму дуже я
люблю.
Мама ніжна, мама мила . . . Я для неї все
зроблю.

В. Ткаченко

ДОНЯ

Матусенько, голубонько,
Ти ж моя єдина!
Я до тебе все тулюся,
Мов тая билина.

Як виросту я велика,
Як зароблю грошей,
Куплю тобі гарну хатку
І садок хороший.

Сядеш, нене, у садочку,
Відпочинуть руки,
Що для мене все трудились,
Набирались муки.

К. Перелісна

ЧАРІВНИЙ ВІНИК

Як з роботи прийде мати —
Упізнать не може хати.
Скрізь погляне, та ніде
І смітинки не знайде.

Хоч для неї все це звично,
Нас пригорне міцно, міцно,
Посміхнеться та й пита:
— Хто ж нам хату заміта?

Ми розводимо руками,
Усміхаємось до мами:
—Певно, віник наш рясний —
Не простий, а чарівний.

В. Шевчук

◇

ПОМІЧНИЦЯ

Ой, наша Оленка,
Хоч і ще маленька,
Хоче працювати,
Неньці помагати.

Вимила віконце,
Щоб гляділо сонце,
Цебром від криниці
Принесла водиці,

Десь знайшла ганчірку,
Витерла тарілку,
Підмела підлогу
З кутка до порогу.

Лялечку скупала
І спати поклала:
— Спи, лялю миленька,
Спить уже й Оленка!

К. Перелісна

СЕСТРИЧКИ

Таля Галю годувала,
Таля Галочку вбирала.
Таля любить невеличку
Галочку, свою сестричку.

М. З.

◇

БАБУСИНА КВІТКА

Ромчикова мама мила
У городника купила
Синю квіточку в вазонку —
"Це тобі, — сказала, — Ромку!

Ще твоя бабуня мила
Дуже ці квітки любила —
В нас, у Львові, коло хати
Їх росло колись багато".

Ромко любить синю квітку,
Що цвіте так гарно влітку —
Бо її бабуня мила
Й люба ненька полюбила.

Бо ця квітка невеличка —
Бабиним квіткам сестричка.
Ромко квітку підливає
І бабусеньку згадає...

Р. Завадович

БАБУСЯ І ВНУЧКА

Бабуся мала внучку. Унучка була маленька і завжди спала. Бабуся пекла хліб, прибирала хату, шила, прала й доглядала внучку.

Прийшов час, що бабуся зовсім постарілася і сиділа в теплій хаті. Тоді внучка пекла хліб, прибирала хату, шила, прала й доглядала бабусю.

ІВАСИК І Я

Наш Івасик — братік мій,
Я маленький, він малий.

Наш Івасик вже школярик,
Має зошит і букварик.

Він у школі на горбку,
Я в долині — у садку.

Я також, як більший буду,
Зошит, книжку роздобуду.

І школяриком зроблюсь,
Бо науки не боюсь!

Роляник

МАЮ СТАРШУ Я СЕСТРИЧКУ.

Муз.Зеня Кушпета

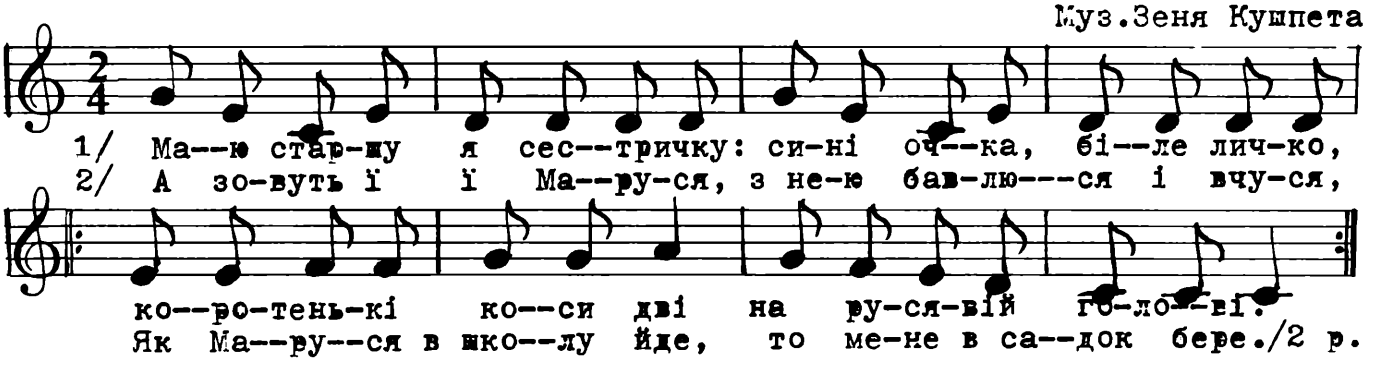

ЛЕСИКОВА КАЗОЧКА

Лесик має книжечку гарненьку,
Він щодня прохає любу неньку:

"Ой, зробіть мені, матусю, ласку,
Прочитайте Лесикові казку!"

"Добре, сину! — каже люба мати. —
Прийде вечір, будемо читати".

Добра мама казочку читає,
Лесь очей з матусі не спускає.

Слухає уважно казку Лесик,
Сіра киця і кудлатий песик.

Навіть жовта Лесева папужка
В хатці-клітці наставляє вушка.

За вікном холодний вітер дує —
Лесик має казку, не нудьгує.

Роман Завадович

ІМЕНИНИ БАБУСІ

Рано вранці до схід сонця
пробудилась наша донця,
вмила руки, вмила личко,
надягла нову спідничку
і чим скорше, як могла,
до бабусеньки пішла.
— Бабусенько, дай Вам, Боже,
жити в щасті довго, гоже!

ДО БАБУНІ ЇДЕМО!

До бабуні їдемо в гостину,
Бо сьогодні в неї іменини;
Я від ранку вже й не можу їсти,
Тільки б хутче-швидше в авто сісти!

Зашуміло авто на дорозі,
"Тра-ра-ра!" — закликало-заграло —
Я ж давно стою вже на порозі,
Бо терпцю у мене дуже мало.

Коло мене Мопсик мій кудлатий
Теж хвостом махає нетерпляче,
Знає він: його не кину в хаті,
Бо без мене тужить він і плаче.

Та не можу взяти кицю Кому —
Дам зате їй шинки грубшу скибку,
Хай муркоче і пильнує дому
І пташат хай ловить — через шибку.

Роман Завадович

ЗАБАВА ПАЛЬЧИКАМИ

Пальчику, пальчику
Де ти був?
Я з цим братом
В ліс ходив,
Я з цим братом
борщ варив,
З цим я кашки
Скуштував,
А з найбільшим
Заспівав.

(Правою рукою доторкають діти по черзі всі пальчики лівої руки.) □

НАША ГАЛЯ

До бабусеньки раненько
Наша Галя в гості йде,
Миє в мідниці чистенько
Личко гоже, молоде.

Потім щіткою свитинку
Чистить пильно все і все,
Найдрібнішую пилинку
З неї чисто ізтрясе.

Далі чистить черевички,
Що блищать, неначе скло,
І вплітає сині стрічки
В русу косу над чоло.

Наче скляночка чистенька,
Наче квіточка з трави,
Наша Галочка маленька —
А чи всі такії ви?

Роляник

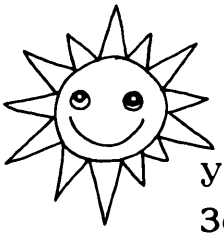

СОНЕЧКО

У сестрички
Золоті косички,
Золоте волосся,
Як в полях колосся.
І мою сестричку
Сонечком зовуть,
Бо вона і сонце
Разом устають.

КНИЖЕЧКА

Мама книжечку купила,
Щоб я віршиків училась,
Щоб напам'ять вірші знала,
Мама книжку купувала.
Перший вірш — про Україну,
Другий — про сестричку Зіну,
Третій — про малого Гриця,
А четвертий — це про кицю.
П'ятий . . .
Ну, про що ж той п'ятий?
Треба в книжці пошукати,
Пошукати, прочитати,
Щоб вам, друзі, розказати.

В. Дубина

◇ ◇

ДІД І ЯБЛУНІ

Садив дід яблуні. Йому сказали:

— Нащо тобі ці яблуні? Довго чекати від цих яблунь плодів, і ти не покуштуєш з них яблучка.

Дід відповів:

— Я не з'їм — інші з'їдять, мені спасибі скажуть.

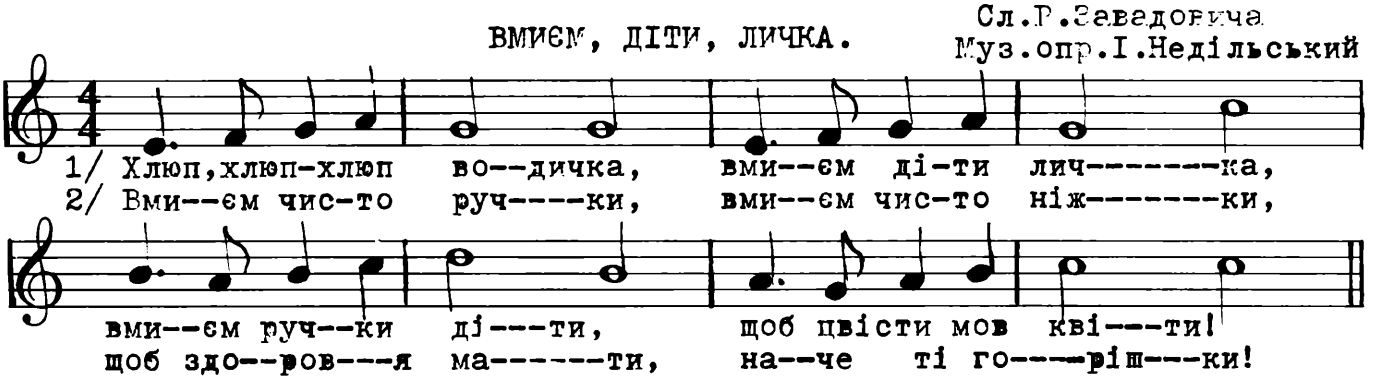

ДВІ СЕСТРИЧКИ

Їх було дві сестрички — Маруся та Леся. Леся — старшенька, білявенька з синіми очима, а Маруся — меншенька, чорнявенька, кучерява, а оченятка, як дві черешеньки — чорні. Леся ходила до школи, а Маруся сиділа вдома. Коли Леся приходила додому, то сестрички починали гру, але не мирилися між собою. Часто мама мусіла їх вмовляти, мирити, та все щось знову знаходилось, щоб почати нову сварку.

Захоче Леся гойдатися на жовтій гойдалці, у ту ж мить Маруся покидає свою червону, зганяє Лесю з жовтої, бо якраз саме їй хочеться на ній погойдатись. Сяде Леся в дідусеве крісло, — та саме Марусеньці потрібне це крісло. І починається сварка.

Але одного разу все змінилось. Леся впала з ровера і дуже побилася. Відвезли Лесю до лікарні, зосталась Маруся сама. Сумно їй без сестрички. Все питає тата і маму, коли приїде Леся додому.

А тут настав день народження Марусі. Принесли їй сусідські діти гарні дарунки, бабуня привезла з міста гарні книжечки, мама спекла пиріг, діти співали й танцювали, але Марусі невесело якось. Гарні дарунки в Марусеньки, а найкращий — нова лялечка, закриває та відкриває очка, її можна купати. Так і подарували Марусі цю лялечку з ванночкою. Ще є мило, щіточка і маленький рушничок для неї.

Поки були в неї діти, Маруся гралася лялею. А пішли — засумувала. А тут тато й мама стали збиратись до міста відвідати Лесю у шпиталі. Марусенька увесь час крутилася коло мами. Дивилася, як мама приладжує пакунок для Лесі: книжки, олівці, трошки цукерків...

— Мамо, а більше нічого не повезеш Лесі? — запитала Маруся.

— То все, моя люба. Тато не мав часу поїхати раніш, щоб купити щось гарне для Лесі.

Маруся пригадала свої дарунки. Гарна ляля в блакитній ванночці, дуже гарна, але... нічого! Вона побігла до своєї кімнатки, взяла лялю, замотала в хустину, поцілувала, поклала до ванночки і швиденько побігла до мами.

— Мамо, а... якби я післала Лесі свою Лялю?

Мама глянула на Марусю, ласкаво всміхнулася:

— А тобі не шкода віддавати нової лялі? — спитала.

— Ні, ні, мамо! Леся — хоренька, я хочу, щоб вона мала нову, а я... буду й старенькою гратися. І скажи Лесі, хай швидше видужує, я не буду більше сваритися з нею, хай тільки приїжджає. І хай... хай завжди гойдається там, де схоче — закінчила тихо Марусенька.

Мама нічого не сказала, тільки пригорнула Марусю та міцно поцілувала.

ГАЛЮСЯ

У Галюсі є мамуся,
У мамусі є матуся,
А мамусина матуся —
То Галюсина бабуся.

А у тата є татусь,
Для Галюсі він — дідусь!
І ще знайте, що Галюся —
Внучка діда і бабусі!

К. Перелісна

БРАТІК

Тато піде до роботи,
А я до садочка,
Мама піде на базар
І купить візочка.
І у ньому повезе
Братіка гуляти,
Бо так нудно все йому
Самому у хаті.
Я б в садочок узяла
Його межи діти,
Але він такий малий —
Не вміє ходити.
І нічого не питай —
Ні слова не скаже,
Тільки й знає, що "бай-бай"
Як спатоньки ляже.

К. Перелісна

МУСЯ

Муся — дівчинка маленька,
Вона любить татка й неньку,
Дуже їх вона шанує
І ніколи не пустує.
Мама завжди діло має,
Муся їй допомагає,
Щось там робить, не дармує,
Найчастіше щось малює.
А як татко її пише,
Вона сяде — і ледь дише,
Щоб йому не заваджати
Щось велике написати.
А як Муся іде спатки,
"На добраніч, — каже, — татку!
На добраніч, люба ненько!" —
Каже Муся потихеньку.
Їх цілує, обіймає
І потроху засинає.
А як стане уже спати,
У сні бачить маму й тата.

В. Ч-о

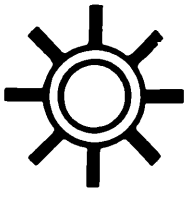

ОЦЕЙ ПАЛЬЧИК.

муз. М.Завадівської

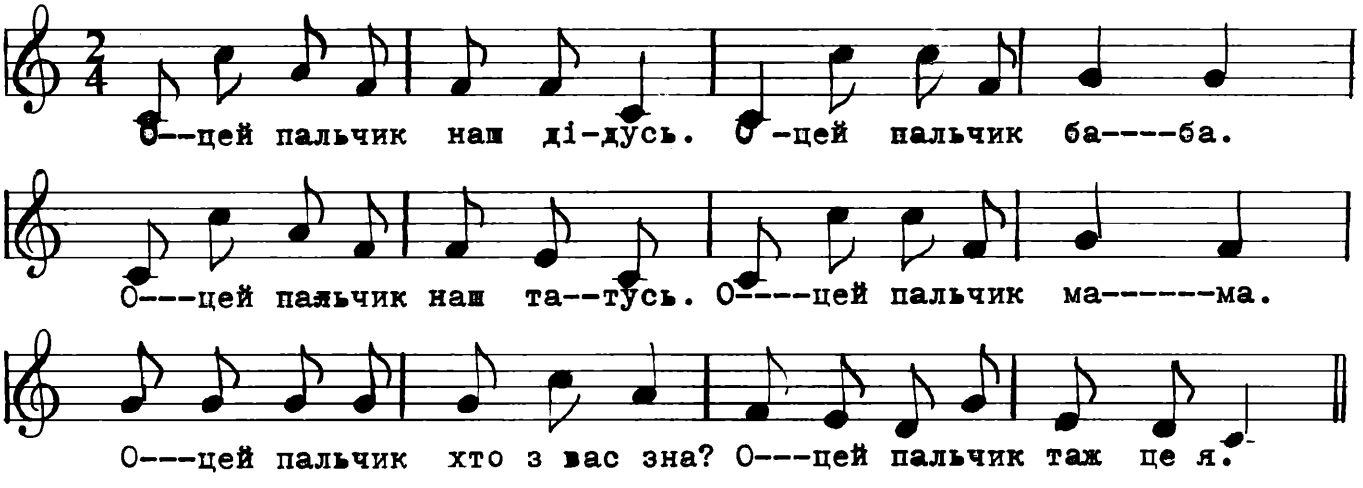

ЗАГАДКИ

Двоє "М" і двоє "А"
Відповідно укладіть.
Вийде слово дороге.
А яке? Самі скажіть.

***

Хоч на собі маю гребінь,
Не чешуся ним ніколи.
Ку-ку-ріку! Уставайте
Хто — на працю, хто — до школи!

***

Як знесла яйце, скричала:
"Куд-ку-дак, куд-ку-дак!"
Аж злякався малий хлопчик,
Хоч відважний був козак.

***

По деревах лазить-скаче
Буре або чорне,
Хвіст пухнастий, довгий, гарний,
Звинне і моторне.

***

Біле, плинне і солодке,
Кожному смакує,
Тим то плачуть діти, котик,
Як його бракує.

***

Я — мяке, і біле, й чорне,
Часто крають на грінки.
Люблять їсти мене діти,
Чоловіки і жінки.

ЗОЗУЛИНІ ЧЕРЕВИЧКИ

Погубила зозуля свої черевички
Між зелених купав, між травички.
І шукає тепер у гайку:
— Ку-ку, ку-ку, ку-ку... □

ЗАГАДКИ

Ходжу у спідничці,
Бавлюся ляльками,
Коси прикрасила
Синіми стрічками.

***

Що то за приятель?
Друг вірний до забав?
Діти бавляться з ним часто
Він же мовить: "гав, гав, гав!"

Б. Федчук

МАМА БІЛКА

З дерева на дерево,
з гілочки на гілку
скаче мама білка.
Причаїлись і малі
на тоненькому гіллі.
Почекаймо, незабаром
пострибають і більчата.
Мама вміє їх навчати.

Г. Чорнобицька

КОЛИСКОВА

Спи, малятко моє,
Я співаю тобі...
Ти любов моя, сни, мої мрії,
Моє сонце і світ,
І життя, ти мій скарб
і майбутність моя, всі надії.

Б. Федчук

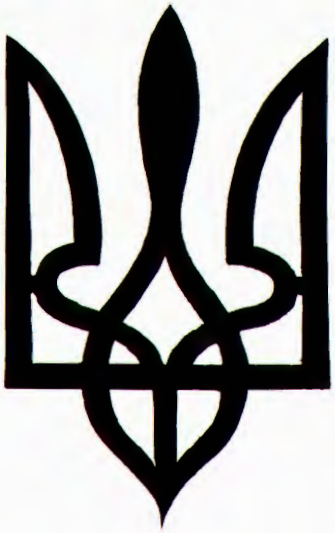

Тризуб і український прапор.

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР

Колись давно проживав в Україні, в місті Галичі, король Данило. У нього був гарний замок, окружений високими мурами. На подвір'ю стояв високо синьо-жовтий, український прапор. Король дуже боявся, щоб хто йому цього прапора не забрав, бо в старих книгах було написано, що як цей прапор пропаде, то король стратить королівство.

А був у Галичі малий, бідний хлопчина, Василько. Він чув від людей, що на подвір'ї в короля є щось таке, що дуже стережуть воїни. Василько зчаста обходив королівські мури навкруги та шукав способу, як би почерез них до середини глянути.

Одного вечора було дуже темно. Тоді Василько взяв свій маленький сверлик і пішов під мури замку, та став у мурі вертіти дірку.

Аж тут нараз відчинилася брама й вийшли з неї воїни. Один з них, старший, глянув в бік і побачив Василька.

— Ловіть його! — закричав до воїнів — чого він тут шукає?

Василько став тікати. Але величезний собака дігнав його й звалив на землю.

Теремові сторожі взяли Василька й завели на королівське подвір'я.

У цім же часі король Данило сидів біля вікна у своїй кімнаті. Він зачув гамір і післав слугу поспитати, що там сталося. Слуга вернув і розказав про Василька.

— Приведи цього хлопця до мене — сказав король.

Прийшов Василько, глянув, а йому в очах аж заясніло. В королівській кімнаті було ясно та біло. Перед ним стояв король Данило, вдягнений в білу, вишивану долом і по рукавах, кирею.

— То ти хотів мені мур завалити? — поспитав жартом.

Василько дивився королеві сміло в вічі.

— Я хотів поглянути до середини й довбав дірку в мурі — сказав.

Коли ти так дуже хотів дістатись до середини, то я візьму тебе в терем. Будеш вчитися з другими дітьми в мене, в школі, та станеш колись військовим старшиною — сказав король.

Коли ж я хотів лиш знати, що тут є на подвір'ю!

— Знатимеш! Це є український прапор. Я сторожу його дуже, бо як би хто забрав мені цей прапор, то й королівство моє забере.

Василько полишився радо в доброго українського короля Данила. Ходив до школи та переходив кожної днини попри високий, синьо-жовтий прапор. І обіцював собі, що поки жити буде, поти боронитиме українського прапора.

Українці ми маленькі,
Україна — край рідненький,
Вірні діти свого роду,
Українського народу. (2 р.)

Все, що рідне, ми кохаєм,
Всім, що рідні, помагаєм,
Своє цінім, своє вчімся,
І до рідного горнімся. (2 р.) □

МАЛЕНЬКІ УКРАЇНСЬКІ КАНАДЦІ

Ми є діти українські,
Велика — громада.
Україна для нас РІДНА,
Так, як і КАНАДА.

Ми любимо тебе дуже —
Ти, вільна Канадо!
Для добра всіх працювати,
Ми будемо радо.

Колір твій: червоно-білий,
ЗНАК — ЛИСТОЧОК КЛЕНА.
Красою усіх чаруєш,
Завжди прекрасна, весела.

Найкраща ти, найбагатіша,
Ти, — як рідна мати.
Про добро твоє і силу,
Всі ми будемо дбати.

Ми є діти українські,
Велика громада.
Україна для нас РІДНА
Так, як і КАНАДА.

Богдан Б. Федчук

ТРИЗУБ

Це — тризуб — український державний знак. Кожна країна має свій державний знак. Одні мають державним знаком орла, другі лева, треті сонце або місяць і зірку. Українці мають тризуб, а знаком Канади є кленовий листок.

◇

НАША СЛАВНА УКРАЇНА

Наша славна Україна,
Наше щастя і наш край,
Чи на світі є країна,
Ще миліша за наш край?

І в щасливі й злі години
Ми для неї живемо.
На Вкраїні й для Вкраїни
Будем жити й помремо.

В. Самійленко

◇

НАЙКРАЩА ЗЕМЛЯ

Облітав журавель
Сто морів, сто земель,
Облітав, обходив,
Ноги, крила натрудив.

Ми спитали журавля:
Де найкраща земля?
Журавель відповідає:
Краще рідної — немає!

УКРАЇНА

Україна, любі діти,
Наш чудовий край.
Там ліси і полонини,
І луги і гай.

І річок прудких багато
І рибок в них тьма,
Все те, все кохані діти
Вітчизна свята.

Україна, це біленькі
У садках хатки,
Ниви збіжжям засіяні,
Запашні квітки,

І міста розлогі, чисті,
Знай дитя це, знай!
Україна наша рідна,
Це чудовий край!

Україно, Україно,
Мій далекий краю!
Цілим серденьком дитини
Я тебе кохаю.

І щоднини шлю молитву
Всевишньому Богу,
Щоб післав нам в Україну
Щасливу дорогу.

І. Савицька

◇

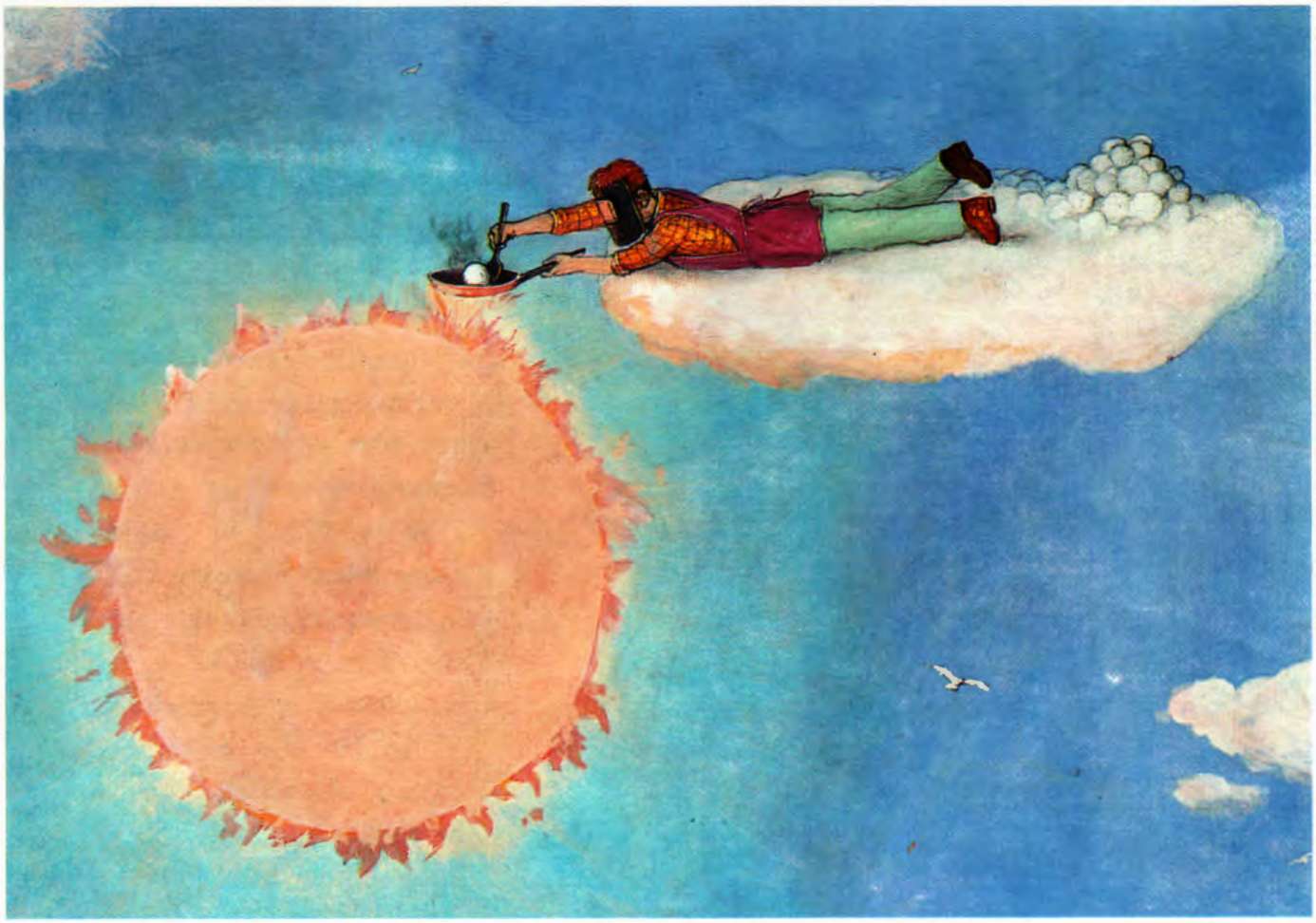

Ясне, любе сонечко.

МАЛЕНЬКА УКРАЇНКА

Знаю, бо казала
Мені моя ненька,
Що я українка,
Правдива, маленька.

Знаю, Україна
Серцю мому мила,
Я по українськи
Молитися вчила.

А моя опіка
То Божая Мати,
Мати України
Повна благодати.

Ось мою молитву
Прийми Отче, Боже,
Нехай Україні
Вона допоможе.

Олена Пчілка

◇

ЯСНЕ, ЛЮБЕ СОНЕЧКО

Дідусь захворів і вже не було для нього порятунку. Хіба б хтось приніс йому води зі снігової кулі, нагрітої на самому сонечку.

Онук дуже любив діда, отже полетів на сонечко нагріти води зі снігової кулі.

Вода була здорова і дідусь одужав. Тепер ходить з онуком на проходи, бавиться у хаті, радіє ясним сонечком і любим онуком, що привернули йому загублене на роздоріжжях здоров'я.

Яр. Чумак

УКРАЇНА

Українка я маленька,
Україна моя ненька,
В неї щира я дитина,
Добра, люба і єдина.

Вірна я дочка народу,
Бо ж з козацького я роду,
Щиро я свій рід кохаю
Роду іншого не знаю.

Так я завжди буду жити,
Буду рідний край любити,
Українцям помагати,
Україна моя мати.

◇

ДОКТОР ПОПЕЛЬ

Я був дуже молоденький. Моя мама казала мені щодня ставати на колінка перед іконою Спасителя й вчила мене перших молитов. Закінчуючи молитви я повторяв за матусею: "Боже! Дай здоров'я мамі, братам, сестрам і докторові Попелю".

Хто такий був доктор Попель я тоді не знав. Про нього я довідався, як став старшим і мудрішим. Доктор Попель був дитячий лікар, славний на ціле наше місто Січеслав. Його називали добродієм бідних. Він дуже любив дітей усім своїм ніжним, чуйним серцем. Все своє життя присвятив лікуванню дітвори. Лікувати дітей дуже тяжко. Діти наймолодші нічого не говорять, не знати, що у них болить, плачуть, бояться лікарів і перешкоджають лікареві збагнути хворобу, щоб помогти їм. □

Доктор Попель знав душу дитини, був терпеливий і вмів підійти до дітей. Вони його не боялись. Приносив забавки, сміявся з діточками і здобував їх серця. Багатьом дітям він урятував життя, а матерям утер сльози. Доктор Попель не оминав найбіднішої хати. На перший поклик їхав туди, де його кликали. Чи то був день чи ніч, спека чи мороз з сніговицею, близько чи далеко.

Подібного відношення серед лікарів я не зустрічав за весь час свого довгого життя.

Мама моя була вдовою. Доктор Попель ніколи не хотів брати нагороди, хоч як мама просила. А як бувало піддасться проханню матусі й візьме гроші — то десь їх непомітно положить, а згодом їх мама знаходила. Ще біднішим запише ліки й свої гроші положить під рецепту, щоб було чим заплатити в аптеці. Часто посилав до одної аптеки, яка видавала ліки "без грошей", бо він сам платив за ті ліки.

Таким був доктор Попель ціле життя. Вмер вже старою людиною. Бог милосердний дав довге життя цьому дитячому лікареві. На його похороні було ціле місто. Всі хотіли віддати пошану цьому незвичайно доброму, лікареві-добродієві бідних.

Найбільше було матерей. Ішли вони заплакані. Одні несли на руках немовлят, другі вели за ручки дітей, яких лічив цей дитячий лікар. Було багато старшої молоді, яким колись він допоміг своїм незвичайним знанням і любов'ю. Між ними був і я.

Минуло 60 літ, як це сталося, а ще й тепер молюся за спокій душі мого лікаря з дитячих літ. **Л. Бачинський**

НАЙВАЖЛИВІША РОБОТА

Тато у Галі шофер, на автобусі по місті їздить. Інколи рано-рано йде на роботу — Галя ще спить. А іншим разом іде тільки під вечір, а повертається опівночі. Так, що коли Галя спати лягає, то теж з татом не бачиться. Через це вона дуже скучила за своїм татом.

От одного разу тато довго бавився з Галею, а потім схаменувся:

— Мені вже на роботу пора.

— А ти сьогодні не йди, — просить Галя. — Надворі дощ, холодно.

— О-о, доню, не можна.

— Чому не можна? — допитується дівчинка. — Чому?

Тато замислився на хвилину, а далі каже:

— От я багатьох своїх пасажирів знаю. Щодня вони їздять на роботу й з роботи. Один з них старенький уже, сивоусий — кочегаром на електростанції працює. Другий — маленький, смішний такий, завжди розповідає веселе — той у пекарні булки смачні випікає. А ще їздять зі мною продавниця з крамниці, робітники, що будують нову школу, касир з кінотеатру, набірщик у друкарні і багато іншого люду.

Ось і уяви собі, донечко, що я не вийшов сьогодні на роботу. Що б тоді було? Прокидаєшся ти ранком, хочеш їсти, а їсти нічого. Бо ж я пекаря не привіз, а він булок не напік. І молока нема — продавниця дома лишилась. До кіна захотіла піти — теж не можна: касира немає, хто ж квитки продаватиме. А увечорі в квартирі світла не буде, бо кочегар на електростанцію не приїхав.

Ні, Галю, не можна мені не йти на роботу.

— То в тебе найважливіша робота? — радісно запитала Галя.

— У всіх у нас дуже важлива робота, бо ми один для одного робимо, — відповів тато. — Я своїх пасажирів на автобусі вожу, а вони мене годують і зодягають, кіно для мене крутять...

— Тоді йди, — сказала Галя і побігла, щоб швидше знайти татові кальоші й шапку.

МУДРА ГАЛОЧКА

Давненько вже не видно нашої Галочки в саду. Сумують за Галочкою всі: і білка, якій нікому винести тепер смачних горішків, і зайчикові ніхто не принесе солодкої капусти. А бідні горобчики дарма збираються на ґанку — нема там ані кришок із білого хліба, ані смачних зернят. Нашу Галочку всі дуже люблять, але чому її немає — цього ніхто з них не знає.

А Галочка застудилась і лежить бідна в ліжку, п'є якісь такі несмачні ліки, а що найгірше — мусить міряти часто температуру. І навіщо ця температура і той поганий термометер? Адже ж від нього їй ані трішки не легше, а щовечора робиться дуже гаряче, тече з носа, ще й кашель почав докучати. Ні, термометр нічого не допомагає. Він недобрий. Його треба викинути через вікно.

Але як його викинути? Як тільки Галочка підніметься на ліжку, одразу щось таке зробиться з головою, що вона не хоче триматися й падає на подушку.

А мама така стурбована, так просить тримати той термометр терпеливо в роті. Галочка дуже любить маму. Але чому мама не розуміє, що той термометр їй не помагає? Він навіть шкодить їй! Але Галочка не хоче робити мамі прикрощів. Хай уже так буде. Вона вже якось потерпить.

Так пройшло, як Галочці здавалося, багато днів.

Одного дня доктор залишив на столику біля Галоччиного ліжка, свою медичну валізку, а сам вийшов у другу кімнату. Галочка підвелася і сіла на ліжку. Вона була дуже рада, що голова цього разу не впала на подушку.

Ось тепер вона знає, як позбутися того поганючого термометра, того ворога, що тримає її в ліжку. Докторова валізочка була відчинена. Галочка скоренько поклала в неї на самий спід термометр, а сама — шусть під ковдру.

Коли мама з доктором увійшли в кімнату, Галочка прикинулась, що спить.

— Не будемо її турбувати, — сказав доктор. — Це мабуть настала криза. Наша Галюся видужує.

Доктор попрощався і вийшов. А мама сіла на ліжко й довго гладила Галоччині ручки та голівку. Під мамині ніжні пестощі та ласкаві слова Галочка справді заснула.

На другий день, коли доктор прийшов до Галочки, вона сиділа на ліжку й складала свою улюблену карту-загадку. Очі в неї були веселі й сама усміхнена.

— Пане докторе, а ви вмієте складати карти-загадки? Ні? не вмієте? Хочете, я вас навчу!

— Добре, Галочко! Але спочатку зміряємо температуру. О, я мушу признатися, що вчора якось помилково я захопив ваш термометр. Вибачте, будь ласка, мені — звернувся він до мами.

Галочка відразу посумніла і заплакала.

— Я не хочу термометра! Я знову захворію! Не треба! Не треба! Прошу, дуже прошу!

Мама схвилювалась, а доктор приклав свою руку до Галоччиного чола й сказав:

— Ти не маєш гарячки, голівка твоя холодна. Не хвилюйся! Не будемо міряти температуру. Чому ти не любиш термометра? Адже ж він не викликає недуги — ніколи.

— Він поганий, поганий! Це через нього я так довго лежала в ліжку. Вчора я його поклала в вашу валізку й одразу видужала.

Доктор і мама довго сміялися з Галочки й тішилися, що вона видужала, а найбільше зрадіють Галоччині друзі — тваринки в саду.

М. Стратієнко

Я знаю подарунок,
Що завжди у ціні
І цента не коштує
Ніколи він мені.

І завжди я готова
Усім його дарить:
То посмішка привітна,
Що серце веселить.

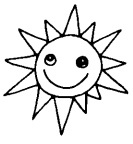

МАЛЯРІ

Гей, на горі, на горі
малювали малярі,
малювали малярі
і великі і малі.

Як великий розмашисто
дерева малює з листом,
а малий той деревце,
та із листячком іще.

Як той хату, то цей хатку,
як той міст, то цей кладку,
як той віз, то цей візочок,
як той дзвін, то цей дзвіночок.

Той великий на папері
накреслив великі двері,
задивився цей на татка
і малює вже дверцятка.

Цілий день так малювали!
той великий дужі скали,
а малий цей на кінці
малесенькі камінці.

Та великий, як маленьку
малювати став підпеньку,
то малий із того всього
не малює вже нічого.

Еко

ОЧКА МАРІЧКИ

Синє небо, синя річка,
Синя у Марічки стрічка,
Очка сині, як та стрічка,
У маленької Марічки.

М. Завадівська

ЯКИЙ ТИ ДОБРИЙ, БОЖЕ.

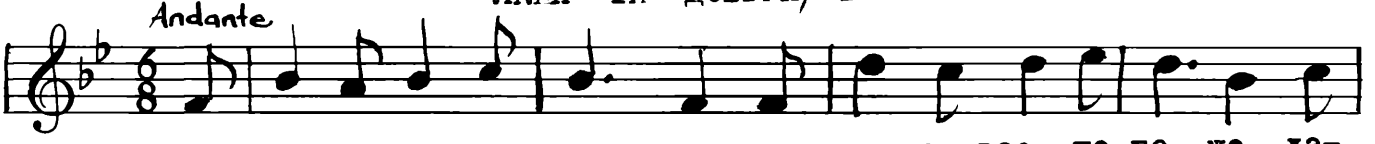

Який Ти доб-рий, Бо---же, да--єш нам все, що го--же, да-

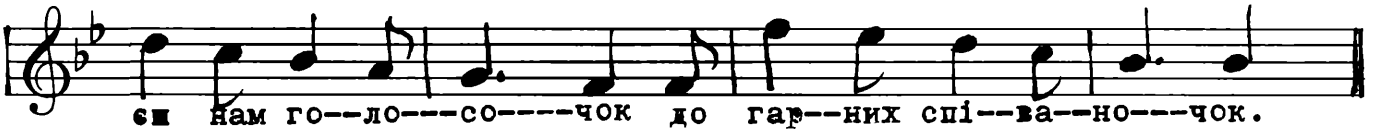

єш нам го--ло---со----чок до гар--них спі--ва--но---чок.

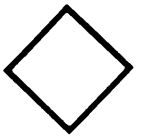

ХТО УМІЄ

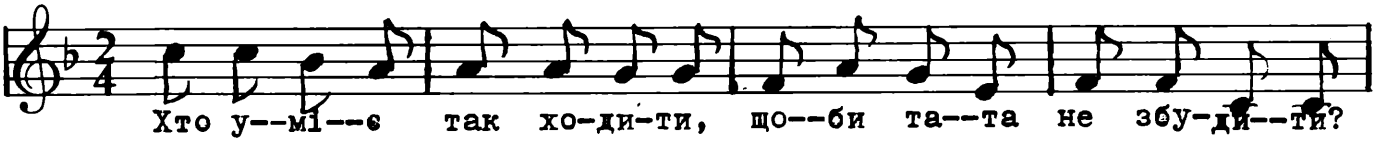

Хто у--мі--є так хо-ди-ти, що--би та--та не збу-ди--ти?

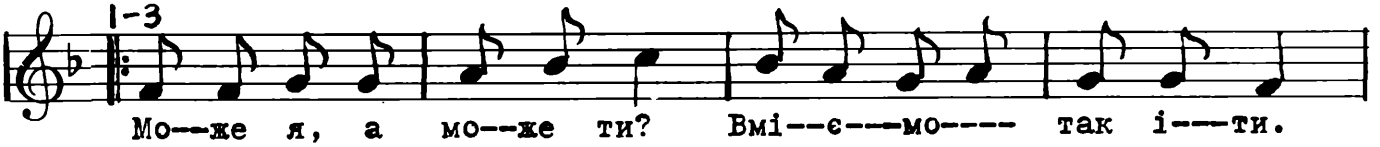

Мо--же я, а мо--же ти? Вмі--є---мо---- так і---ти.

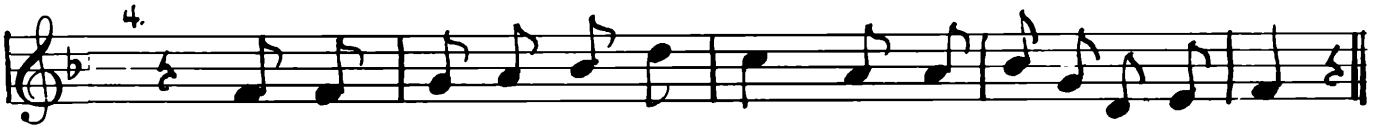

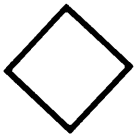

МЯЧИКА МАЮ.

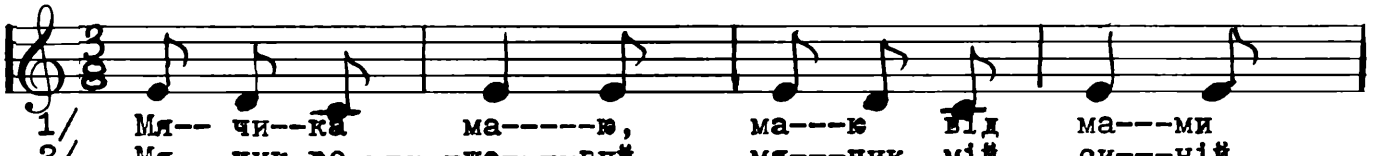

1/ Мя-- чи--ка ма-----ю, ма---ю від ма---ми
2/ Мя---чик ро------же----вий, мя---чик мій си---ній,

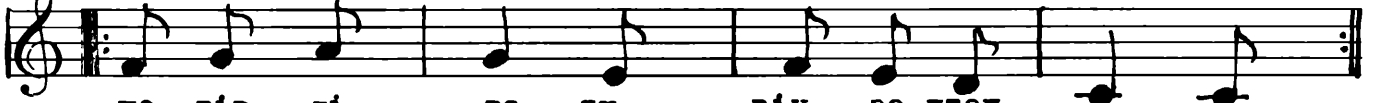

хо--тів лі-------та---ти він за пташ--- ка----ми.
ско-чив у го---ру, впав на до---- ли----ну./2 р./

ЗВІРЯЧИЙ ЛІКАР

Жив колись у великому лісі звірячий лікар — заєць. Одного дня приходить до нього зайченя і, плачучи, мовить:

— Мама казали, щоб ви мені зуба вирвали, але я не хочу: буде боліти.

— Не бійся, — заспокоює заєць, — не буде боліти.

От маленьке зайченятко сіло і труситься, а лікар і каже:

— Тепер відкрий рота!

Зайчик відкрив, а лікар — фіть! — і зуба нема.

Зайчик так злякався, навіть не знав, що він уже не має зуба.

— Даку, — сказало беззубе зайченя.

Олена Стефанська

ЗАГАДКА

Вишивальниця уміє
вправно голочку держати,
рівно хрестик нашивати.
Та чогось вона, я бачу,
вже не шиє, гірко плаче.

Як терпіть біду таку!
Я не влежу в коробку
і до дівчинки гукаю:
— Голка коле? Знаю, знаю.

Поможу тобі охоче:
на середній пальчик скочу,
і тоді тобі ніколи
голка пальчика не вколе.

(Наперсток)

Г. Чорнобицька

ДОНЯ ШИЄ НА МАШИНІ

Мама шиє на машині. Доня просить:

— Я пошию.

— Ні не можна, донечко, тут колюча голочка і швидка залізна ніжка. Підрости ще треба трішки.

Мама вийшла на хвилинку, доня миттю до машинки, щоб зашила голочка лялину суконочку.

— Не порвися, синя нитко, буду шити швидко-швидко. Як тут треба шити? Де тут покрутити?

Розглядала, стукала і на голку дмухала, десь натисла трішки — застрибала ніжка, заклювала голочка.

Налякалась донечка. Закричала голосно:

— Не крутися, колесо! Зупинися, голочко, відпусти суконочку! Вже не хочу шити. До машини й не торкнуся, і не буду й ворушити!

Г. Чорнобицька

ДО ЗЕЛЕНОЇ ЗЕМЛІ

Всеумійко майстер Павлик
Змайстрував швидкий кораблик,
Збіг до річки по городу
І пустив його на воду.
На кораблику спочатку
Любо плавало качатко,
Потім жабка в нього сіла,
Синя бабка прилетіла,
І метелик, склавши крила,
Притулився до вітрила.
Так пливуть вони, малі,
До зеленої землі
І за руки золоті
Хвалять Павлика в путі. □

МАЛА УКРАЇНКА

Українка я маленька,
Українці батько й ненька,
Українці вся родина,
Всім нам мати — Україна.

Не забуду про край рідний,
Про наш тризуб, знак прадідний,
Про прапор наш жовто-синій
Та про славу України.

Як я виросту велика,
Не злякаюсь труду, лиха,
Братам буду помагати,
Для Вкраїни працювати.

А тепер я вчитись буду
Тої праці, того труду,
Щоб зростала добра слава,
Що Вкраїнка з мене жвава.

ШИЮ-ВИШИВАЮ

Шию, шию, вишиваю,
Що пошию, то вдягаю.
Сукня довга до підлоги,
Аж заплуталися ноги.
Блюзка завузенька,
З діркою кишенька.
Подивилася матуся —
І сміялась, і хвалила.
Почекай, я ще навчуся
Добре шити, мамцю мила!

Ганна Черінь

СВІТЛОФОР

Як вулицю проходиш,
На розі зупинись
І перш за все уважно
На мене подивись.

Я шлях вкажу надійний,
Де небезпек нема.
Трикольорове око
Я маю недарма.

Нехай воно і мружиться,
Ніколи я не сплю,
З малими дітьми в хованки
Я гратись не люблю.

В роботі я суворий
І стриманий завжди,
Авта і автобуси
Біжать сюди й туди.

Дивлюсь червоним оком —
Велю спинитись я,
Одне мені потрібно —
Це витримка твоя.

А блисне жовте око,
Іти не поспішай,
Бо жовтий — не зелений:
Потрапиш під трамвай.

Увага! — і зелений
Привітно замигтів.
Він колір найдобріший,
Щасливої путі!

МАЛА МАЛЯРКА

Малював картину тато,
квач у фарбу умочав,
потім вийшов із кімнати
і обідати почав.

Тупу-тупу, хтось тупоче,
відчинити двері хоче...
і в кімнату в ту ж хвилинку
входить дівчинка Маринка.

Бачить: квачики чудні,
фарби різнобарвні,
а на білім полотні —
щось не дуже гарне.

Зараз доня квачик витре,
візьме фарби на палітрі
і на татовій картині
домалює квіти сині.

Не виходить — хоч заплач!
Тільки плями й смуги...
Мабуть це поганий квач,
треба взяти другий.

Треба взяти іншу фарбу,
ясножовту, дуже гарну,
чорну, білу та руду
і змішати до ладу.

Раптом тато на порозі.
Тільки глянув — що то?
Фарби, пензлі на підлозі...
Знищена робота...

І стоїть мале дівчатко,
посміхається до татка,
довгий пензель у руці,
різні фарби на лиці.

— Ах ти, шкода наша, шкода!
Що ж ти наробила?
Грійте швидше теплу воду
та давайте мила!

◇

ШВАЧКА

Галя довго придивлялась,
Як матуся шила:
"Ой як гарно все виходить!
Якби я так вміла;"

Мама Галю посадила:
"Починай учиться,
Чого змалку ти навчишся, —
Потім пригодиться".

Хоч колола Галя пальці
І шила не швидко,
Та тоді аж відпочила,
Як скінчилась нитка.

К. Перелісна

***

На вербі, на гіллі
білі, білі котики —
доторкнуться лагідно
ласкотливим дотиком.

Доторкнуться, котики
білі, невеличкі
до руки, до ротика,
до моєї щічки.

Наталя Забіла

МАЛИЙ СЛЮСАР

Давно вже хотілося знати малому Василькові, що там сидить в колодці і чому можна її відчинити ключем, а без ключа не можна.

Заглядає Василько одним оком в дірочку колодки і нічого там не бачить. Темна дірка — та й годі. А як застромити до неї ключ і перекрутити — в колодці щось скрегоче.

Одного дня мама вийшла з хати і колодку лишила на столі. Василько її оглядає і думає:

— А як би так побачити, що є в середині? Тільки на одну мить загляну, а потім знову все зложу, як було.

Взяв долотце, молоток — і давай бити в колодку. Відірвав верхню частину, а там пружина малесенька сидить. То мабуть вона нак скрегоче, як перекрутити ключик. Як чудно. А Василько думав перше, що в колодці сидить маленький чоловічок з великими зубами.

Тепер хотів знову все зложити, як було зразу, — але якось не йшло. Стукав, стукав молотком — і розбив цілу колодку. Злякався і заплакав. Думав — як прийде мама, то буде на нього гніватися, а може й наб'є його.

Але мама тільки сказала: Ти дуже цікавий Васильку, і хочеш все знати, а ти ще малий. Будеш вчитися і напевно за декілька років довідаєшся, що не маленький чоловічок, а пружинки порухують багато предметів, які ми уживаємо.

ЗАСПІВАЙМО САМІ ПРО ЖУЧКА

Біг по вулиці Жучок,
Куцокрилий Щербачок.
Він до друзів поспішав,
На дорогу не зважав!

На червоне світло біг,
Скільки духу, скільки міг.
Він до друзів поспішав,
На дорогу не зважав!

Раптом — авто на той ріг,
Де Жучок щодуху біг!
Переїхало Жучка,
Нещасливця Щербачка!

У лікарні наш Жучок,
Нещасливий Щербачок.
Він надовго в ліжко ліг,
Бо занадто швидко біг!

Л. Полтава

Самодіяльність: З кольорового паперу діти витинають м'ячі різної величини: великі, більші, найбільші, малі менші, найменші. Нехай діти порядкують їх за кольорами та величиною, а опісля числять. Котра дитина має найбільше м'ячів, а котра найменше?

Забава пальчиками: Рухами пальчиків діти творять різної величини м'ячики, пізніше у ці "м'ячики" вкладають кольорові коліщатка, а вчителька добирає до цього відповідну пісню. □

РОЗМОВА ДОНІ З МАМОЮ

Вибиралась мати з своєю маленькою донечкою до бабуні в гості. Посадила її перед дзеркалом і стала чепурити. Чесала коси, вплітала стрічки... Доня тішилась стрічками, а далі спитала:

— Мамо, якого вони кольору?

— Голубі, як твої очка, — сказала мама.

Сподобалось доні, що в неї оченята, як незабудьки. Подумала й спитала:

— А які коси, мамо?

— Золотисті, доню, як пшеничне колосся.

Усміхнулась доня вдоволена.

— А губи, мамо?

— Червоні, — сказала мати.

— Червоні, як що, мамо?

— Червоні, як ягідки калини. Але тепер, доню, я тебе щось спитаю. Якого кольору земля?

— О, я це знаю, мамо. Земля чорна.

— Чорна, як що, доню?

Глянула доня на свої рученята, засоромилась і відразу побігла до умивальника.

А чому, діти?

Т. Білецька

ЗАБАВА — ЗНАЙДИ СВІЙ КОЛЬОР

Ділимо дітей на дві групи, даємо їм прапорці сині і жовті. Під стукіт барабана діти бігають по кімнаті і вимахують прапорцями. На умовлений знак "раз-два-три" діти ставляться у дві колони: сині в одну, жовті в другу. Хто скоріше ставиться, той виграв. □

ДО САДОЧКА

Наш автобус, коб здоровий,
Їде швидко, наче птах.
Вранці кожен з нас готовий
Жде з торбинкою в руках...

Ось погляньте в середину
Крізь малесеньку щілину —
Напереді Влодко й Мірко,
Славко, Омелян і Вірко,

Враз за ними Нуся й Таля,
Стефа, Таня, Сяня й Галя.
Далі Ярко, Лесько й Філько,
Юрій, Анатоль і Мілько,

Томко, Ромко і Іванко,
Ще й Андрій і брат Богданко.
Накінці сидять: Христина,
Анна, Ольга і Юстина,

Нуся, Надя і Софійка,
Юля, Марта і Марійка,
Дарця, Таня і Оксана,
Теофіля і Богдана.

Ну й шофер є напереді,
А йому на ім'я Фреді.

КОЛЬОР ТРАВИ

Зелена, зелена,
Зелена трава.
В зеленому листі
Стоять дерева.
І жабка зелена
З поважним хрущем
Розмову завела
Під зеленим кущем. □

ЯК ПЕРЕХОДИМО ВУЛИЦЮ?

На вулиці ми уважні, обережні! Переходимо вулицю — не біжимо з розгону перед себе, але дивимося направо, наліво, ще й наперед. Коли вулиця вільна — переходимо, коли їде авто — чекаємо.

На перехресті, зокрема, вважаємо. Там світить світло: червоне, жовте, зелене. Коли зелене — йдемо; коли жовте, червоне — ждемо.

На вулиці ми завжди обережні!

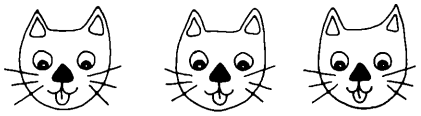

ЛИСТОНОША

За вікном метелиця, за вікном — зима,
З іграшками бавиться дівчинка сама.

Галя не сумує, в неї гра хороша:
Збоку торба, значить, Галя — листоноша.

Всім вона в ковертах роздає листи:
— Зайчику-стрибайчику, це одержуй ти.

Це тобі, ведмедику, це тобі, верблюде,
Почекай-но, білочко, і тобі лист буде.

Всім листи в ковертах Галя роздала.
В неї, листоноші, добре йдуть діла!

ТРИ КОТИКИ

А білий мій котик,
Що виліз на плотик,
Збиточник, пустун,
Великий ласун...

А чорний, вусатий,
Що спить біля хати,
Що спить і муркоче,
Той їсти не хоче...

А третій, сіренький,
Такий все чистенький,
Солодкий пустій,
Любимчик він мій!

Трьох котиків маю,
Усіх їх кохаю.
Хто схоче сказати,
Як котиків звати?

Іванна Савицька

МАЛИЙ ІНЖЕНЕР

Пісочку на лопатку —
І вже поставив хатку,
І вже Петрусь тепер —
Маленький інженер.

А як великий стане, —
У місті, у своїм
Збудує аж під хмари
Високий, гарний дім.

І як тепер, так само
Він поцілує маму
І скаже: — Я тепер
Насправді інженер.

Леонид Полтава

ГОДУЙТЕ УЗИМІ ПТАШОК

ПІСЕНЬКА ПРО СІРУ ПТАШИНУ

Лиш прокинуся раненько —
Поспішаю до вікна;
Мила пташечка сіренька
Прилітає тут щодня:
    Цвінь-цвірінь,
    Цвінь-цвірінь —
Так виспівує вона!

Я тобі, моя крилата,
Дам і хліба, і води,
Щоб щаслива була ти,
Прилітала знов сюди:
    Цвінь-цвірінь,
    Цвінь-цвірінь —
Щоб співала нам завжди!

Леонид Полтава

ГОРОБЧИК

Надворі холод, мряка,
Горобчик посмутнів:
"Ай, лишенько, ой, змерз я,
Ледь жив, ледь жив, ледь жив".

Посипте, діти, проса,
Та крихот горобцям,
І горобці за цеє
Спасибі скажуть вам.

І як діжде горобчик
Весняних теплих днів,
Веселий заспіває:
"Жив-жив, жив-жив, жив-жив."

О. Олесь

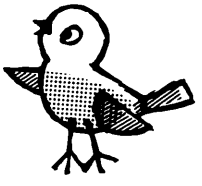

ГОЛОДНІ ПТАШКИ

Глянь Степанку
Там на ґанку,
Пташки прилетіли,
Вони ще сьогодні
Нічого не їли.
Кинь їм хлібця,
Дай їм кашки,
Кришечок кинь жмінку,
Щоб пташечки, твої друзі
Не згинули взимку.

М. Завадівська

ГОРОБ'ЯТА

"Ми бідненькі гороб'ятка,
Зимна взимку наша хатка. —
Киньте нам хоч по кришині,
А поможете пташині!"

Добрі діти це почули,
Зі стола кришки згорнули,
Вибігли на сніг із хати
Пташенят нагодувати.

Я. Божемська

СВ. МИКОЛАЙ

Йде святий Микола
З високого неба,
Несе нам дарунки,
Що кому потреба.

ГОСТИНА СВ. МИКОЛАЯ

До газети ангелята
Оголошення дали,
Щоб в неділю дитинчата
Миколая зустрічати
Всі громадою прийшли.

Дітвора іде гуртами,
Наче та бджола гуде —
Ці з мамами, ті з татами,
А Петрусь без тата й мами
Сам на зустріч цю іде.

Гамором лунає школа,
Раптом стихло — від дверей
З усміхом іде спроквола
Він — дідусь, святий Микола,
Милий гість і друг дітей.

Ангелів із ним багато,
Кожний дарів кіш несе,
(Чемним дітям це заплата!)
Юрчик смик за руку тата:
Я вже буду чемний все.

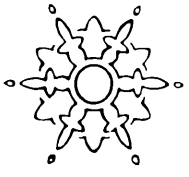

ЛИСТ ДО РАЮ

Гей, пошлемо листочок до раю:
"Не забудь нас, святий Миколаю!
Не забудьте про нас, янголятка! —
Вас прохають і хлопці й дівчатка.

Завжди ми були чемні і милі,
До садочка охоче ходили,
Шанували матусю і тата
Та любили сестричку і брата.

Ми складали долоні маленькі
І молились до Божої Неньки,
Тож гостей ми чекаємо з неба —
А Антипка нам зовсім не треба!"

Гей, напишем листочка до раю:
"Ми чекаєм, святий Миколаю!
Ми чекаємо вас, янголятка!"
І підпишемо:
Христя й Наталка.

◇

СВ. МИКОЛАЙ ВЕЗЕ ДАРУНКИ

Тиха нічка, світять зорі,
Сніг біленький мерехтить
За селом, ген там, під лісом,
Десь дзвіночок гомонить.
З лісу вибігли зайчата,
Поставали на лапках,
Миколай везе дарунки
Чемним дітям на санках.

◇

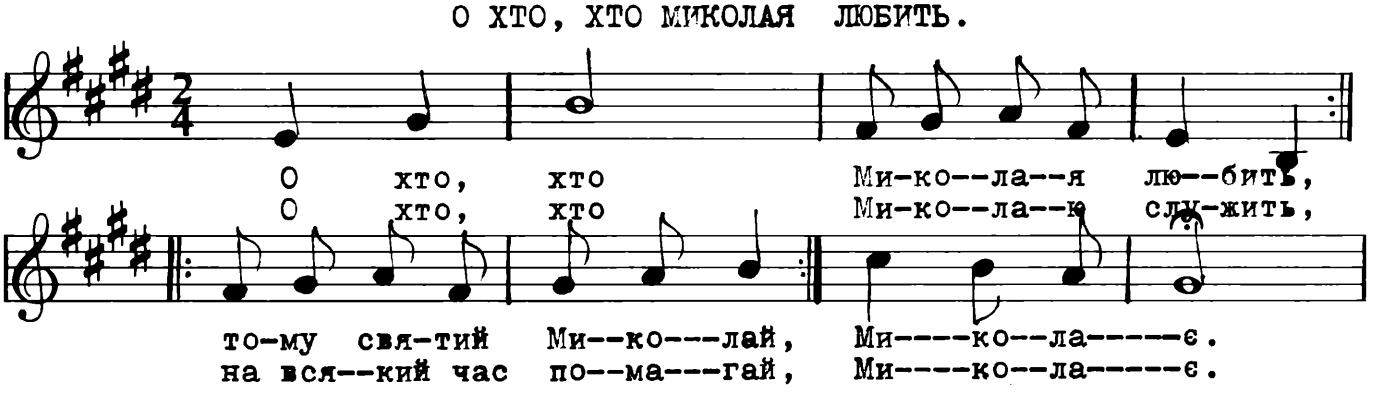

ЛИСТ ДО СВЯТОГО МИКОЛАЯ

Святий Миколаю!
Я Тебе чекаю!
Може, знати б Ти хотів,
Що собі бажаю
На Різдво в дарунок?
Навантажуй клунок.

Перш за все хотіла б лялю,
Найпишнішу в світі кралю.
Потім зайчика м'якого —
Сам вже вибери якого.
Ще хотіла б я коня,
Ще також хотіла б качку,
Гуску, котика й собачку,
Та не справжніх, тільки цяцьку,
Щоб не їли забагацько.
Принеси цікаву книжку
Про кота або про мишку,
Про таких, як я дівчаток,
Із малюнком на початок.
Ще хотіла б черевички,
Гарну блюзку, дві спіднички,
На голівку — синю стрічку,
А найбільш — малу сестричку.
Щоб її я доглядала,
По годинах годувала
І у возику возила,
І ходить маленьку вчила...

Любий Отче Миколаю!
Я, звичайно, добре знаю,
Що цей список — аж задовгий,
Але ж Ти — незмірно добрий...
Принеси мені гостинців,
Скільки вміститься в торбинці:
Ані мало, ні багато —
Так, як скажуть мама й тато.

Ганна Черінь

СВЯТИЙ МИКОЛАЙ ЇДЕ...

В небі метушня і рух,
Янголята працю мають:
Білий тріпають кожух
Для Святого Миколая.

Інші лагодять санки,
Навантажують в них дари,
Запрягають два шпаки,
Розсувають сиві хмари.

Сів вже в санки Миколай,
В митрі й теплих рукавицях.
— "Гей, янголе, поганяй,
Щоб на землю не спізнитись!"

Сріблом сяє з неба путь,
Мигають зірки, мов іскри.
Коні вихром так женуть —
Мчить швиденько чудна вістка.

Вістка чемним діточкам,
Що ждуть гостя нетерпляче:
— "Діти, радість лине вам! —
Хто нечемний був — хай плаче!"

Я. Вільшенко

ЛЕҐЕНДА ПРО СВ. МИКОЛАЯ

Нічого не бракувало малому Миколі —ні гарної одежі, ні смачної їжі. Та він був сирота, бо рано вмерли йому тато й мама. Хлопчик ріс під опікою чужих людей. Часто виходив він на вулицю зі свого гарного будинку і грався з дітьми. Це були діти вбогих батьків і жили в темних, глиняних хатах, спали на долівці і нерідко йшли голодні спати. Часто траплялось, що їх батько не заробив навіть на

шматок хліба для них. Шкодував їх Микола і не знав, як їм допомогти.

Був у Миколи старий учитель, що вчив його молитися, читати і писати. Одного разу читав він разом із учителем св. Письмо. "Коли ти робиш добро, то нехай твоя правиця не відає, що робить лівиця..."

Микола замислився. — Як це розуміти? — спитав учителя.

— Коли робиш добре іншому, то не треба про це нікому оповідати. Краще не хвалитись своїми добрими вчинками.

Була пізня осінь. Микола знав, що багато діток у його околиці сидять у голоді й холоді. Он родина старого Олександра. Мати лежить хвора, у Петруся нема постільців, а сьогодні вранці він бачив, як мала Софійка збирала на дорозі ломаччя, бо не було чим затопити в печі.

Ввечорі Микола тихесенько, щоб слуги не бачили, побіг до комори, набрав у торбинку муки, налляв пляшечку олії, набрав повні кишені яблук та сухих слив, у дров'янику набрав кілька товстих полін, а у своїй скрині відшукав пару теплих панчіх та нові постільці. Все це склав у велику торбу і сховав під своє ліжко.

Коли прийшла йому пора йти спати, він попрощався зі своєю старою нянею Аникією і вдав, що засинає. Перехристила Аникія Миколу, причинила двері та й пішла у свою кімнату. Тихенько, як мишка, вислизнув Микола з ліжка. Накинув на себе кирею, взяв торбу з харчами і підійшов до хатини старого Олександра.

Продрався до порога, положив торбину та й побіг назад. Ніхто не побачив, як Микола повернувся. Всі спали. Вранці старий Олександер знайшов торбу коло свого порога і не міг натішитись дарунками. Хто це міг зробити і кому дякувати, не знав.

З того часу Микола часто робив такі дарунки бідним у своїй околиці. Люди молили Бога за невідомого, що допомагає їм, а ніхто не догадувався, що то був Микола. Миколині слуги стали помічати, що зникають харчі, одежа та паливо з комор, і стали пильнувати Миколиного добра. Одного разу, коли Микола тільки нагрузив торбу та вийшов зі свого подвір'я, старий слуга наздогнав його, бо думав, що то злодій. І так стало відомо, що вже кілька місяців хтось дає бідним дарунки.

Минули роки, виріс Микола, вивчився і не хотів зберігати свого майна. Віддав усе бідним людям, сам став священиком і скрізь чинив тільки добро. За це Господь дав йому силу творити ще більше і більше добра. Він лікував хворих, допомагав в'язням. Всі знали і любили Миколу, а коли він вмер, то причислили його до святих. З того часу всі згадують св. Миколу, свято його відносять до зимового місяця грудня та в честь його в цей день роблять дарунки і то роблять їх так, як колись Микола складав дарунки бідному Олександрові.

Дивиться з неба св. Микола на людей і серце його радіє, як і тоді, коли він ще жив на землі. Коли хтось хоче дістати подаруночок і своїм поведенням заслужив на це, то може помолитись до св. Миколи, а він напевно послухає і передасть це прохання батькам, чи друзям того, хто просить. А вони це звичайно виконають, але так, як і св. Микола — по-

кладуть даруночок, щоб ніхто не бачив. А десь далеко в небі у ту ніч ви почуєте срібні дзвіночки: на санчатах їде св. Микола і заглядає в кожне віконечко, чи не забули дати подарунку всім його любим діточкам! А як забули, то нагадує їх батькам. Але ніхто, ніхто не повинен бачити, як ці дарунки готуються.

Їдуть санчата поміж зірочками, переїжджають із хмарки на хмарку, дзвоники ніжно дзвонять, а старий місяць весело посміхається. Він знає, що в цю ніч всі мусять бути щасливі! І ті, що роблять подарунки, і ті, кому їх роблять. Бо найбільше щастя в житті — це робити добро.

Ніна Наркевич

У НІЧ СВ. О. МИКОЛАЯ

Темна нічка за шибками.
Сон на крилах вже летить.
Небеса блистять зірками,
Та Івасик ще не спить.

У голівці сонні мрії...
...Хмари, небо, зорі, рай...
Білі Ангели-лелії,
А між ними Миколай...

На санчатах щедрі дари. —
Вже готове все, як слід.
Ангели стають у пари
І злітають вниз, на світ...

Миколай — дідусь старенький —
Ставить дари на столі,
А Івась питає Неньки:
"Ненечко, чи це мені?"

Темна нічка за шибками
Заглядає до вікон.
Спить Івасик біля мами,
Усміхаючись крізь сон...

Іванна Савицька

СВЯТИЙ МИКОЛАЙ ІДЕ. муз.М.Завадівської

1/ Святий Ми-ко----лай йде з ви-со--ко-го не-----ба,
2/ Малеькі ян---го------ли йо---му по-ма---га-----ють,

не-се нам да---рун------ки, що ко-му і тре----ба,
там де чем-ні ді------ти, там во--ни всту--па----ють

гар----нень-------кі, гар----нень----кі.
час---тень--------ко, час----тень-----ко.

РІЗДВЯНА ЗІРКА

Різдвяна зірка на небо вийде,
Малий Ісусик до дітей прийде.
Малий Ісусик, Божа Дитинка,
Буде Свят-Вечір, буде ялинка.
Буде колядка в кожній хатині,
Настане втіха на Україні.

ІСУСИК

Стояла при дорозі маленька стаєнка, такий вертеп для осликів і воликів. У середині була дерев'яна скринька, жолоб на сіно для худібки, що там жила. І там народився маленький хлопчик, Ісусик. Мама поклала його до цієї скриньки, бо він не мав ліжечка, і накрила його пеленками. А віл дихав на нього, щоб його огріти. І тоді стало діятися щось дивне. Над вертепом зійшла велика зоря-комета з довгим хвостом і світила так ясно, що люди йшли за нею; вона провадила їх до вертепу, до Ісусика. І прийшли пастушки, що пасли вівці, і люди, і три царі зі Сходу. Царі ці були дуже багаті і принесли Ісусикові дорогі подарунки. А з неба злетіли янголи і співали дуже гарні пісні. І всі люди тішилися, бо знали що народився Божий Син, і називали його царем.

І тепер кожного року на Різдво святкуємо народження Ісусика. У Свят-Вечір прибираємо ялинку, співаємо колядки, йдемо до церкви і радіємо, що народився Ісус Христос, Син правдивого Бога.

І. Винницька

КАЛАЧІ

Я спечу, спечу, спечу
Дітям всім по калачу,
Зверху маком потрушу,
В піч гарячу посаджу.
Випікайтесь, калачі,
У натопленій печі!
Буду вас я всіх, малята,
Калачами частувати!

Г. Демченко

ЛЯЛІ ЇДЯТЬ СВЯТУ ВЕЧЕРЮ

Ладить Ганя святую вечерю
на білій скатерті з паперу.

Сіла собі кутя в макітру,
кричить: давай меду, аж літру!

Вареники з капусти тоненькі,
а ті з картоплі грубенькі.

Голубці недовго думали,
капустяні крильця підняли.

Фур-фур-фур, шу-шу-шу летіли,
на білій тарілці вже сіли.

А лялі молились всі щиро
і їли святую вечерю.

ІВАСЮ, МАРУСЮ!

Івасю, Марусю!
Галинко! Петрусю!
Дивіться, малята,
Дівчата, хлоп'ята:
Різдвяні он свята
Надходять до нас!
Гостей зустрічати
Відкрийте їм двері,
Просіть до вечері,
Поставте ялинку —
І Божу Дитинку
У пісні-колядці
В дитячій громадці
Прославте всі враз!

Роляник

ГРИЦЕВА ЯЛИНКА

У Гриця в кімнаті
Зелена ялинка
На знак, що вродилась
У Бога Дитинка.

Дістав він ялинку
Від мами і тата
На знак, що надходять
Різдвяні вже свята.

На ній є цукерки
Та ще й чоколяда
І яблука гарні —
Грицькові розрада.

Ялинка сіяє
Зірками ясними,
Ще й ангелик білий
Літає над ними.

Ці зорі блискучі
Бабуся купили,
Щоб Грицеві ясно
Всі свята світили.

Ялинку хлоп'ятко
Кругом оглядає
І пісню-колядку
З батьками співає:

Дай, любий Ісусе,
І Ти, Свята Мати,
Святки перебути
І той рік діждати!

Роляник

У СВЯТ-ВЕЧІР

Ладки, ладоньки, ладусі,
Ми поїдем до бабусі,
До бабусі з колядою,
Із вечерею святою.

Ладоньки, ладусі, ладки,
Дід послухає колядки,
Нас пригорне, поцілує,
Рідну школу обдарує.

Лади, ладки, ладенятко,
Нам всміхнеться янголятко
Із вершечка, із ялинки,
До мене й сестри Яринки.

Оксана Озерна

ЯЛИНОЧКА

Ялиночка зелена,
ти як прийшла до мене?
Придибала сама?
Лишайся в нашій хаті,
грій віти волохаті,
бо за вікном зима.

Святкуй разом із нами.
Бальонами й зірками
тебе приберемо.
Почепимо синичку
і білку невеличку,
горішка їй дамо.

Жива пустунка білка
дивитиметься з гілки
до нас крізь шибку-скло,
як будемо ми грати
і колядки співати,
щоб радісно було.

Л. Гадай

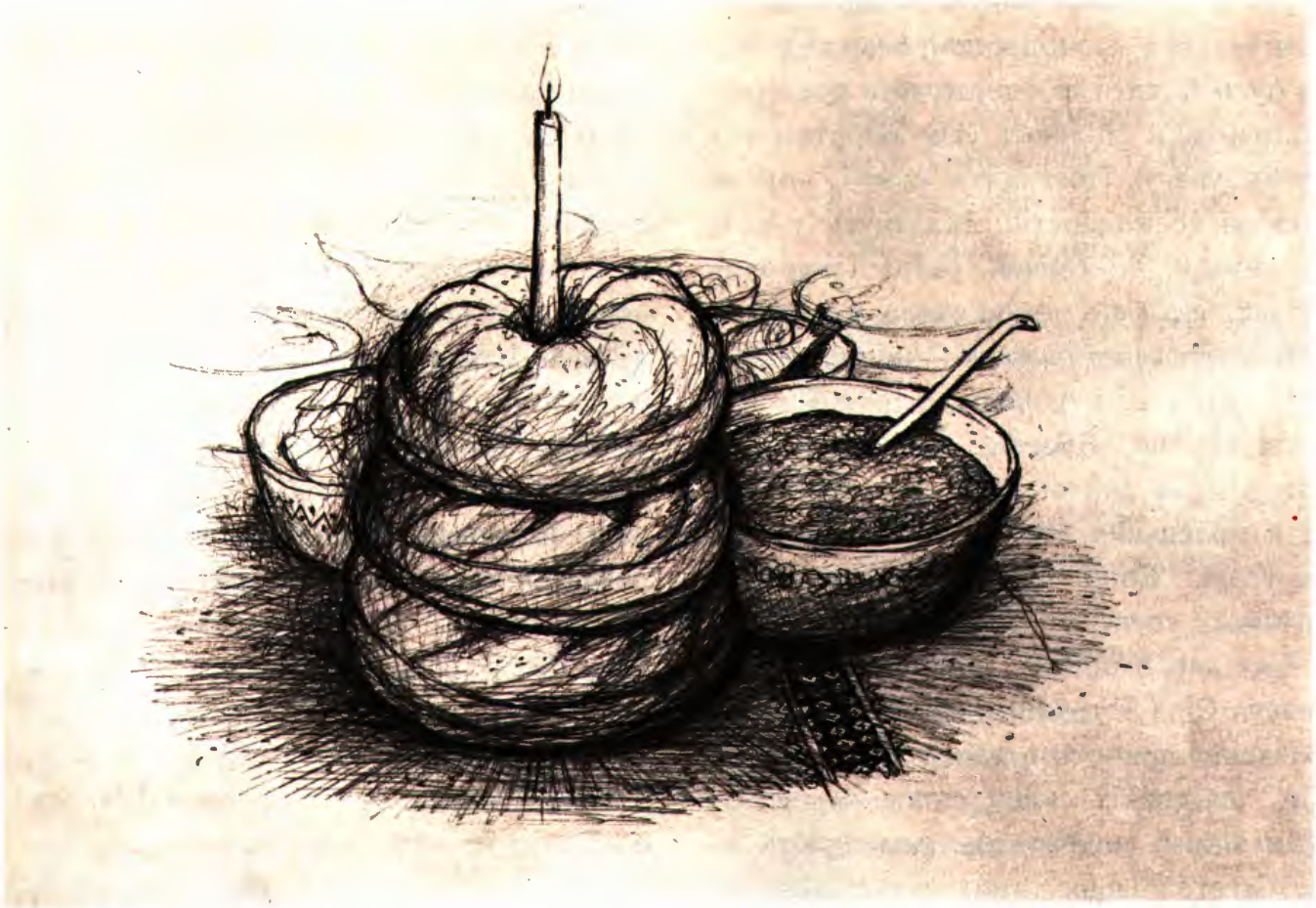

ІСУСА ВІТАЙМО. /весело/

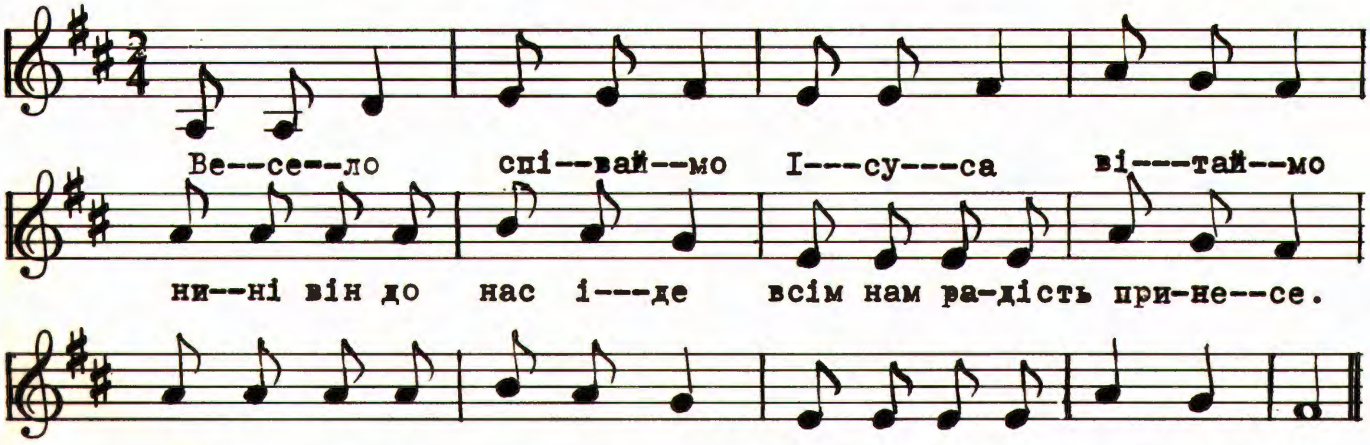

СВЯТО ДЛЯ ПТАШАТ

У нас в Україні є гарний звичай. У навечір'я Різдва Христового господарі йдуть до стайні відвідувати своїх вірних помічників у господарстві, без яких тяжко було б жити та удержувати родину.

Господарі уділяють усім звірятам особливу увагу. Погладять коней, корову, псів на господарстві. Заглянуть у кожний куток: до свиней, овець і курочок. До всіх скажуть добре слово, дадуть додаткову порцію поживи і лиш після того йдуть до хати і сідають до святої вечері.

На півночі, в Швеції й Норвегії є також добрий звичай на Різдво підгодовувати маленьких пташат, які залишилися зимувати. Вони теж є помічниками в кожному господарстві.

Вже давно відомо, що, наприклад, маленька Сіра Мухоловка за день до свого гніздечка приносить понад 500 різних комах, шкідників садку, поля чи городу. Всім відомі синички, що винищують дуже багато різних комах, а особливо волохатих гусениць. Жовни і дятлі видобувають за день з-під кори дерев пересічно понад 300 штук різних короїдів. Визначними нашими помічниками є також ластівки, шпаки та всі інші дрібні птахи.

От для цих власне пташат шведи і нервежці роблять свято Різдва так, що господарі настромлюють сніп жита, пшениці чи конопель на ялицю чи інше дерево, на краю села, щоб їхні маленькі помічники в господарстві могли поживитися та прославляти народження Христа.

Дорогі діти! Надходить зима. Не пожалуйте труду і збирайте щодня крихти хліба зі стола, покрайте дрібненько скоринку хліба та рештки м'яса, що зісталися по їдженні, і покладіть на дощинку десь далеко від хати, або хоч би за вікно. Хай ті маленькі пташатка в сніговії та морози матимуть потіху від вашого доброго серця. А на Різдво Христове особливо їх гарно підгодуйте!

Ваш Вуйко Квак

ЯЛИНКА

Біліє сніг надворі скрізь.
Струнка ялинка в хаті.
Дарунки Миколай приніс
Для мене, мами й тата.

Цяцьки сріблясті й золоті,
Пташки, ляльки, звірята
На ниточках висять малі,
Біліє сніг із вати.

Із гілочки звисає дощ,
Танцює балерина,
Там рибка плаває і морж, —
Тут спить мала дитина.

У косах лялька і стрічках,
В намисті і віночку,
В маленьких справжніх чобітках,
Хтось вишив їй сорочку.

Веселий в свиті пастушок
Гра пісню на сопілку.
З дарунками несе мішок
З хвостом пухнатим білка.

Святий Микола нам приніс
Багато див з Аляски.
Сьогодні мама розповість
Різдвяну довгу казку.

Віра Ворскло

СВЯТ-ВЕЧІР

Мамуся накриває стіл до вечері.

У куті стоїть "дід" — сніп пшениці. На підлозі устелена солома. Під скатертиною положене сіно. Тато пішов до стайні до коней, корів та іншої домашньої тварини, щоб у цей вечір нагодувати їх по-святочному.

Наталочка дивиться у віконце, чи не появилася на небі перша зірка.

Вона убрана по-святочному в гарно вишитій сорочці. На голові має червону стрічку.

"Мамочко, мамочко! Я бачу зірку на небі".

Всі сідають за стіл і, помолившись Богові, споживають 12 святочних страв.

ПРИКРАСИ НА ЯЛИНКУ

Ланцюг: — з кольрового, блискучого паперу вирізати кільця ланцюга довільної величини. З'єднати їх між собою: перше кільце скласти удвоє лівою стороною в середину. Друге пересунути до половини через отвір першого і теж зігнути його вдвоє. Так робити з дальшими кільцями, добираючи їх кольорами. Кільця вирізувати з паперу складеного вдвоє.

ЗАГАДКА

Лесик хоче знати, що то угорі
Мерехтить на небі, наче ліхтарі.
— Це, маленький брате, — каже старша
Ірка. —
Ні ліхтар, ні свічка, а блискуча . . . . .

ЯЛИНКА

Раз я взувся в чобітки,
Одягнувся в кожушинку,
Сам запрягся в саночки
І поїхав по ялинку.

Ледве я зрубати встиг,
Ледве став ялинку брати,
А на мене зайчик — плиг!
Став ялинку віднімати.

Я сюди, а він туди...
"Не віддам", — кричить, — "нізащо!
Ти ялинку посади,
А тоді рубай, ледащо.

Не пущу, і не проси!
І цяцьками можна гратись:
Порубаєте ліси —
Ніде буде і сховатись.

А у лісі скрізь вовки,
І ведмеді, і лисиці,
І ворони, і граки!
І розбійниці синиці".

Страшно стало... "Ой, пусти,
Не держи мене за поли!
Бідний зайчику, прости, —
Я не буду більш ніколи!"

Низько, низько я зігнувсь
І ще нижче скинув шапку...
Зайчик весело всміхнувсь
І подав сіреньку лапку.

О. Олесь

КОЛЯДНИЦЯ

Коляд, коляд, колядниця,
Добра з медом паляниця,
А без меду не така,
Дайте, дядьку, п'ятака. □

ЗАЙЧИК У ЗИМІ

Побіг зайчик у село,
Бо лісочок замело,
Бо сьогодні у ліску —
Ні цвірінь,
Ні ку-ку!

А у нашій у хатинці —
Сто цукерків на ялинці,
Сто жовтеньких стрічечок,
Сто блакитних зірочок!

Ходи, зайчику, до нас,
Будем бавитись весь час,
Бо у тебе у ліску —
Ні цвірінь,
Ні ку-ку!

А у нашій у хатинці —
Сто цукерків на ялинці,
Сто жовтеньких стрічечок,
Сто блакитних зірочок!

Л. Полтава

РІЗДВО В ГАЛИНКИ

Ялиночка-смерічка —
Радіють нею всі:
Кабанчик, і лисичка,
І зайчики-трусі.

Яка блискуча зірка!
І скільки свічечок!
У лапки плеще білка,
І мишка, й їжачок.

Галинка запросила
Гостей таких, що ну! —
І свічі засвітила,
І зірочку ясну.

Ой, гарно ж у Галинки!
Різдво, веселий час!
Кругом, кругом ялинки
Танцюють гості враз.

ЯЛИНКА

У нас сьогодні весело
в дитячому садку:
ялиночку принесено,
поставлено в кутку!

Так гарно-гарно прибрано
ялиночку у нас
І блискітками срібними,
і безліччю прикрас.

Ялиночко, красунечко!
Ліхтарики блищать,
хороші подаруночки
під вітами лежать.

А ми в долоні плескаєм,
співаємо пісень.
Нам дуже, дуже весело
в такий веселий день!

Н. Забіла

ЗАГАДКА

Що за гостя в нас така
І зелена, і струнка.
Сяє зірка угорі,
На гіллячках — ліхтарі.
І ростуть на ній не шишки,
А цукерки і горішки.

Г. Д.

РІЗДВЯНА КАЗКА

Святий Вечір скінчився. Годинник видзвонив дванадцяту. Петрусь лежав у своїм ліжечку і смачно спав. Надходило Різдво. То була та свята ніч, коли діються різні чуда. Коли оживають навіть неживі предмети. Спершу затремтіли віти на ялинці, а маленький паперовий ангелик на вершку ялинки розплющив очі і зідхнув.

— Ох, яка нудота! Цілий вечір я не міг промовити ні словечко. Але тепер мушу трохи прогулятись! Пора в дорогу! — писнув ангелик, і раптом усе на ялинці ожило.

— І ми підемо з тобою! — загомоніли яблучка, горіхи, бублики, свічечки і все, що було на ялинці. Похід рушив до кімнати, де спав малий Петрусь. Він збудився і спершу не знав, що з ним діється. Скочив з ліжка і нараз зробився такий маленький, як ангелик.

— Будь ласка! — всміхнувся ангелик і зробив Петрусеві місце в візочку. Петрусь сів поруч ангелика і запитав:

— Куди ми поїдемо?

— Поїдемо до неба — відповів ангелик. — Подобається тобі така мандрівка?

Щасливий Петрусь кивнув головою, що дуже подобається. По хвилині вони порівнялись із хмаринкою, що непорушно висіла в повітрі.

— Коли б мене хто штовхнув рукою, я б спасибі сказала.

Петрусь штовхнув — і раптом з хмарини посипався сніг.

— Спасибі, — сказала хмарина, — тепер я легша і можу летіти, щоб не спізнитись.

— Куди? — спитав Петрусь.

— До Віфлеєму, — відповіла хмарка і зникла їм з очей.

Вище й вище підлітав візочок з Петрусем і ангеликом. Ось і місяць недалеко. Тут було дуже холодно. Місяць мав грубу смушеву шапку і лице, запухле з одного боку.

— Чого ти так скривився? — запитав його Петрусь.

— Я дуже змерз! — відповів місяць. — А до того ще мені болять зуби. Не можу запалити в печі, бо ангели забрали всі дрова.

— Куди? — зацікавився Петрусь.

— До Віфлеєму! Там вони збираються розпалити велику ватру — таку велику, як їх радість.

Петрусь не все добре зрозумів, але подумав: "О, то мусить бути великий вогонь!" — і вже мишки понесли візочка далі. Ось видно вже ранню зірницю. Зірниця прибралася, мов у гостину, і власне кінчила своє снідання.

— Смачного вам, тіточко! — закликав Петрусь.

— Нема часу, нема часу! — заговорила зірка. — На мене чекають три царі зі Сходу, я буду їм за провідницю. — - скочила з порога.

— Куди? Куди? — гукнув за нею хлопчик.

— До Віфлеєму! — відповіла в бігу зірка.

— І чого вони шукають у тім Віфлеємі? — дивувався Петрусь. Ангелик мовчав, а мишки понесли візочок ще вище, просто до небесних воріт. Ангелик і хлопчик постукали. Вийшов святий Петро і запитав, чого собі бажають.

— Чи господар..., чи Господь Бог дома? — заїкався зніяковілий Петрусь.

— Нема, хлопчику, Господа Бога дома, — відповів святець. — Виїхав.

— А . . . а . . . куди?

— До Віфлеєму.

— А чому до Віфлеєму? — запитав ангелик.

— У Віфлеємі народився маленький Ісус, Син Божий! — пояснив ласкаво святий Петро.

Лице ангелика проясніло від радости. Раптом він схопив Петруся в обійми і щиро поцілував. За їх прикладом пішли всі інші, яблучка стали цілуватись з горішками, а паяцик з дзиґою. Всі раділи, що Ісусик народився, гомоніли одні до одних "Христос народився!", а ці слова понеслися по всім світі і злилися в одно з ангельським хором, що лунав десь із землі.

— А може б і ми поїхали до Віфлеєму? — запитав Петрусь ангелика.

— Ні, не можна, бо вже запізно. Зараз зійде сонце, а ми перед сходом сонця мусимо бути дома! — відповів ангелик, хоч йому дуже хотілося поїхати ще до Віфлеєму.

Знов посідали в візок і полинули вниз. В Петруся аж дух заперло, аж в очах потемніло, аж в ухах зашуміло, коли злітав на землю.

І раптом — Петрусь збудився. Він лежав на своїм ліжечку і був знов великий, а сонце заглядало до нього в вікно. Петрусь схопився і побіг подивитись на ялинку. Там було все так, як він залишив учора ввечорі. Ангелик стояв на вершечку, свічечки стриміли в своїх ліхтариках, бублики висіли на срібних ниточках, паяцик лежав під ялинкою... Тоді Петрусь попросив маму, щоб здійняла йому ангелика з ялинки. Дивився на нього довго-довго і поцілував ніжно-ніжно. Пригадав собі прекрасний різдвяний сон. **Р. З.**

ПОДОРОЖ ДО ВІФЛЕЄМУ

(Коротка інсценівка "Різдвяної казки".)

Один хлопчик є Петрусь, одна дівчинка ангелик, інші діти є іграшки з ялинки: горішок, коник, мишка, яблучко, бублики, свічечка, (одна або більше), паяцик, дзиґа-вертуха й ін. Уставляються парами й "летять", вимахуючи руками, як крилами, до неба. На слова вчительки "Христос народився" діти обнімаються, вітаючись словами: "Славім Його" і колядують.

З КОЛЯДОЮ

Різні гарні звичаї панують у нас, на нашій славній Україні у час Різдвяних Свят. — Є от такий звичай, що ввечорі, по Святій Вечері, малі діти, похресники, йдуть з мамою або з татом у відвідини до хресних батьків із подарунками. Це називається: нести коляду.

А цього Свят-Вечора, про який тут мова, малий Юрко мав іти до своєї хресної матусі. Його мама приладила подарунок: наклала на тарілку солодких коржиків, пиріжків, горіхів. Все це зав'язала у чистеньку вишивану хустину і дала Юркові в руки: — Ти понесеш матусі коляду! За хвилину і я зберуся. Підемо.

— Ні, ні, мамо, я сам піду, я вже великий; таж мені вже давно пішло на четвертий рочок. Я знаю, де хресна матуся живуть: от просто вулицею, а потім вбік вуличкою і тут уже їхні ворота — це так близько!

А мама: — А може Василько тебе проведе? (себто старший брат).

— Е, ні, не треба мені Василька — знову Юрко, — я сам! Я знаю, як у них двері отвираються, і знаю, як їх поздоровити: Отак: — Вітаю вас, хресна матусю, з колядою. "Христос Рождається!"

— Ну, то йди, синку! — а скоро вертайся!

Мама провела Юрка до воріт, і він пішов.

Надворі ще не дуже було стемнілося. Біленький сніг під ногами скрипів: рип-скрип. — Десь недалеко колядники співали. Юрко йде такий радий. Думає, чим то його хресна мати обдарує. Так собі ступає весело і гадки не має, не боїться.

Коли тут нагло і несподівано, ні звідси, ні звідти, якийсь кудлатий собака перебіг йому дорогу. Юрко здригнувся.

А той собака не побіг далі, о, ні! Прямо заступив йому дорогу, підніс морду вгору і давай нюшити Юркову коляду носом: нюх-нюх. Юрко, хоч боявся, крикнув:

— А підеш ти, Босий!

А пес ні! Ані руш. То ходить кругом, то плутається йому попід ноги, то брехне: гав-гав, то вискалить зуби. — Страшно! Ну, не пускає йти далі.

Хлопчик підніс свою коляду високо понад голову, відступає взад аж попід пліт, думає, що збудеться тої напасти. А собака услід за ним.

— Почекай, — подумав хлопчик, — дам тобі пиріжок, але пусти мене! — Добув і кинув пиріжок, собака зловив у повітрі, мов муху. Що йому один пиріжок! І той не поміг. Що Юрко вперед, то собака далі не пускає...

Ой, Юрку, Юрку! А де ж ти чував, щоб собака, поласувавши, вступився? — Ой, малий ще Юрко, багато дечого не знає...

Але мало того! Чи то запахли Юркові пиріжки на всю вулицю, чи хто дав іншим собакам знати, що тут роздаються пиріжки. Несподівано почулась збоку ще інша собача лайка, та й миттю до цього одного прилучились ще інші два кунделі. Аж тепер буде Юркові! Всі три собаки взяли його між себе, оточили, приперли до плота. І — то брешуть, то шкірять зуби. Що то буде?

Бачить Юрко, що йому нема іншої ради, як кидати їм пиріжок за пиріжком; незабаром викидав собакам усе, що мав — усю коляду. І таки далі не рухаються з місця, гарчать — брешуть: Гав-Дяв! — мовляв, давай ще, а ні, то біда буде. — Та й наш Юрко в плач: — Мамо, ой, мамо! — Хухає у змерзлі ручки, сльози втирає.

У цю сумну хвилину близько почувся якийсь гамір. То колядники наблизились. Глянули, а тут біля плота хлопчик, а довкола люті собаки гарчать.

Ух, як вони не затупотять, не загримають на собак: — А пішли, собаче кодло! А цур вам! — Та з палицями до них; геть прогнали, що й духу не стало. Тоді Юрка розпитали про все.

— Та я — сказав хлопчик крізь плач — до хресної матусі з колядою.

— А де ж тая коляда? — таж у тебе порожня хустина!

— Та я пиріжки собакам повикидав, щоб мене пустили.

— Добре — кажуть — пиріжки, ба, але нащо ж ти й горіхи кидав? Собаки горіхів не їдять.

Поговорили, пожартували, а далі старший колядник узяв Юрка на руки і з парадою, зі співом занесли його до хресної матусі.

А хресна мати, коли про все довідалась, дуже Юрка жалувала — обдарувала бубличками, цукерками. І відвела додому. Вже під своїм порогом Юрко попрохав:

— Хресна матусю, прошу вас, не скажіть мамі про пиріжки, про собак! — Не скажете?

— Ні, Юрчику, не журися, не скажу.

І дотримала слова. **Олена Цегельська**

НАЙКРАЩА ЯЛИНКА

У великому темному лісі всі шпилькові дерева приготовлялися до свят. Вони чистили свої гілочки, скидали жовті листочки-шпильки і випускали новенькі яснозелені, чисті. Жовті, зів'ялі шпильочки укладав їм вітер рівненько кругом стовбура. Коли все було уже прочищене, ялинки укладали свої гілки у гарну форму, щоб сніжинки-зіроньки прикрасили їх, як будуть линути з неба на землю.

Незабаром стало зовсім зимно, подув холодний вітер, лихий дід-мороз чалапав по лісі. Білочки, зайчики, сарни та олені забігали глибоко в ліс, щоб схоронитися від вітру. Але ялинки відганяли звірів від себе. — Ідіть геть, ви псуєте нам порядок, псуєте нашу красу. Ви ломите нам гілочки, струшуєте сніг. А ми ж хочемо гарно виглядати в святочні дні народження Ісусика, хочемо блистіти до сонця!

Бідний зайчик бігав кругом полянки від одної ялинки до другої, але всі відганяли його. Вушка йому змерзли, а лапки вже давно задубіли. Дуже засумував зайчик. Останками сил поскакав до маленької ялинки, що стояла на краю поляни.

— Захисти мене від вітру, заховай від морозу під своїми гілочками!

— Дуже радо! — відповіла ялинка.

Заліз зайчик між гілки, що звисали аж до землі. За годину прискакали ще два зайчики, потім олень примостився збоку. Він нехотячи зломив кілька галузок і перепрошував ялинку.

— Це не шкодить, — сказала ялинка, — це були сухі гілочки, і мені їх не потрібно.

Прискакали три білочки, але тому, що вже не було місця під ялинкою, то вони вилізли вище.

Прилетів вихор, лютувала снігова буря, але зайчикам, оленеві і білочкам було затишно і тепло коло ялинки. Як уже все втихло, звірятка збиралися бігти дальше в ліс, шукати за поживою. Та вони почули, що ялинка плаче, хлипає, аж трясеться.

— Чому тобі сумно, ялиночко? — питалися.

— Бо в мене гілочки погані, задовгі або поломані. Усі дерева гарні, чисті, прикрашені на Різдво, лиш я одна погана, — хлипала ялиночка.

— Ти зовсім не погана, — сказав зайчик, — бо ти добра до тварин.

— Ти нас погостила, сховала від вітру, і ми тебе любимо, — сказав олень.

— Ми тобі віддячимося за гостину, прикрасимо тебе, — обіцювали білочки.

— Не журися, ми зараз повернемось, — помахали лапками зайчики і білочки, та олень залишився. Своїми рогами почистив він жовті шпильки та неживі гілочки, копитками повідкидав їх геть. Скоро повернулися білки і зайчики. Вони принесли червоних ягідок, горішків та маленьких жовтих і червоних яблучок. Ними прикрашували ялинку. Накінець білочки позамітали кругом своїми хвостиками. Вночі упав сніжок і сніжинки-зіроньки притрусили гілки ялинки.

На Різдво звірятка прибігли на полянку святкувати коло ялинки день народин Ісусика. Дуже всім ялиночка сподобалася. Навіть сонечко виглянуло з-за хмар, і ялинка заблистіла з радости. Олень уставляв усіх тварин колом. Вони колядували і заїдали смачні ягідки і горішки. Ялинка була щаслива.

Звірятка не забували про неї цілий рік, а вона радо гостила їх у себе. **Р. В.**

ЗОЛОТЕ ПАВУТИННЯ

Це було давно, давно. Надходило Різдво. У великій, ясній, чистій кімнаті стояла ялинка. На ній були золоті дзвіночки, срібні зірки і червоні цяцьки.

Діти не бачили цієї ялинки, бо ще не прийшов час: ще не засвітила різдвяна зірка. Але бачили її всі хатні звірятка. Бачив її кіт своїми зеленими очима, і бачив її маленький котик своїми синіми очима, і бачив її песик своїми карими очима.

Навіть маленька мишка, що так боялася великого кота, вибігла на хвилинку зі своєї нори, щоб поглянути на ялинку.

Але був хтось, хто не міг побачити гарної ялинки. Це був малий сірий павук.

Павуки живуть у теплих куточках, на темному горищі й у темних куточках льохів. І вони так само хотіли бачити ялинку, як і всі інші звірятка.

Але перед Різдвом кожна мама робить великі порядки, щоб усе було чисте й гарне. І мамина щітка пішла по кутках — шур, шур — і всі павучки мусіли повтікати. І тому вони не могли бачити ялинки.

Але павуки люблять усе знати й усе бачити. Тому вони дуже зажурилися. Вони пішли до Ісусика й сказали:

— Ісусику, всі можуть подивитися на ялинку, а нас викинули. І ми її не можемо побачити!

Жаль стало Ісусикові павучків, то були добрі павучки, і Він сказав:

— Ви, павучки, побачите ялинку!

І на Свят-Вечір рано, коли ще всі спали, Він впустив усіх павучків до кімнати, де стояла ялинка.

І павучки тихесенько лізли з усіх сховищ, тихесенько лізли з усіх комор, тихесенько лізли з усіх коридорів до тепленької, ясної, чистої кімнати, де стояла ялинка.

Був там і тато-павук, і мама-павучиха, і маленькі, кругленькі павучки. Всі вони оглядали ялинку. Лазили вони вколо-вколо і дивились, і дивились, і дивились. І як вони тішилися! Вони вилізли на ялинку і почали оглядати кожну цяцьку: і золотенькі дзвіночки, і срібні зірки, і малі свічечки, і червоні цяцьки. Коли вони надивились, пішли щасливі назад.

А коли вони пішли, прийшов Ісусик і глянув на ялинку. І що ж він побачив?

Ціла ялинка й усі цяцьки були вкриті павутинням.

Воно звисало з малих, білих свічечок, і срібних зірок, і золотих дзвіночків, і з зелених гілок ялинки.

Ісусик знав, що жодна мама не любить павутиння й ніколи не схоче, щоб воно було на ялинці.

Ісусик діткнувся павутиння на ялинці, і воно перемінилося в золото.

І коли засяла перша зірка, повно маленьких діточок вбігло до ясної кімнати. Як же вони здивувалися, коли побачили, що ялинка вся обвішана золотими ниточками.

Від того часу на різдвяних ялинках є завжди золоте павутиння.

Переповіла **Ївга Шугай**

НА НОВИЙ РІК

Сійся, родися, жито, пшениця,
Всяка пашниця,
На щастя, на здоров'я,
На Новий Рік,
Щоб краще вродило, як торік:
Коноплі під стелю, а льон по коліна;
Щоб у вас, хрищених, голова не боліла.
Будьте здорові з Новим Роком,
з Василем!

ЩЕДРІВКА

Щедрик, щедрик,
Дайте вареник,
Грудочку кашки,
Кільце ковбаски,
Дайте ковбасу, —
Я додому принесу. □

НОВОРІЧНА СНІЖИНКА

Я сніжинка з України —
Із Рідного Краю,
Над Америкою нині
В хмарі пролітаю.

Пролетіла я півсвіту
У хмарині синій —
Передати вам привіти
Аж із України!

З Новим Роком вас вітаю
Від дітей-сиріток,
Щастя й долі вам бажаю —
Від усеньких діток!

Я від кожної дитини,
Бо усі прохали,
Щоб своєї України
Ви не забували,

Щоб любили і в недолі
Та за її сили,
За її добро і волю —
Господа молили!

Леонид Полтава

БІЛИЙ СНІГУ

Білий снігу, сніженьку
Постели доріженьку
Від хати до хати —
Новий рік стрічати.

Питається Новий Рік:
Хто балабушків напік?
— Ми пекли, ви пекли —
Всім балабушки дали! □

ЯК СВЯТКУЄТЬСЯ В УКРАЇНІ НОВИЙ РІК, АБО СВЯТО ВАСИЛЯ

Ранок. Навколо тихо-тихо. Все спить. Раптом хтось застукав у двері раз... другий... замовк.

Господиня схопилася з ліжка, нашвидку одягнула кожух, накинула хустку і, човгаючи повстяниками, пішла відчиняти двері.

— А, це посівальник! Просимо, просимо до хати, — нібито жартуючи, загомоніла господиня.

До хати ввійшов хлопчик років восьми. Він був у великих, мабуть, татових чоботях і смушевій шапці, що насунулась йому аж на очі.

Хлопець, не відповідаючи на запрошення господині, мовчки увійшов до хати, скинув шапку, став перед образами і, збиваючись, почав вигукувати:

Сію, сію, посіваю, з Новим Роком поздоровляю,
На щастя, на здоров'я та на Новий Рік,
Щоб уродило так, як торік,
Жито, пшениця і всяка пашниця,
Коноплі під стелю на велику куделю.

Будьте здорові з Новим Роком та з Василем!

Він набрав повні жмені пшениці і посівав нею образи, вишивані рушники, сухі васильки та лямпадку. Зерно стукало об скло та стіну, падало, підскакуючи, на білу скатерку, хліб та чисто заметену підлогу.

З боку від посівальника стояла маленька дочка господині, що на той час уже прокинулась. Вона збирала зерно і вголос лічила: раз, два, три,...

— Ну що, багато зловила зерен? — ласкавим голосом запитала мати.

— Багато, — відповіла дівчинка.

— Отож і щастя багато матимеш, — потішила її мати і вийшла в другу кімнату.

За хвилину вона вернулася з цукерками, медяниками та дрібними грішми. Усім цим вона обдарувала посівальника. Він узяв подарунки, чемно подякував і вийшов із хати.

Олекса Степовий

ЩЕДРИК

Ішов Дід Мороз щедрувати —
Із бору до бору,
Із двору до двору,
Від хати до хати.
Снігом посіває,
Віншує-співає:
— Щедрик, щедрик, щедрівниця,
Котилася паляниця.
А за нею — ріки медові,
Пампушки та галушки чудові
І рум'яний пиріг —
Скоком-боком, скоком-боком
Стриб через поріг
Та в хату!

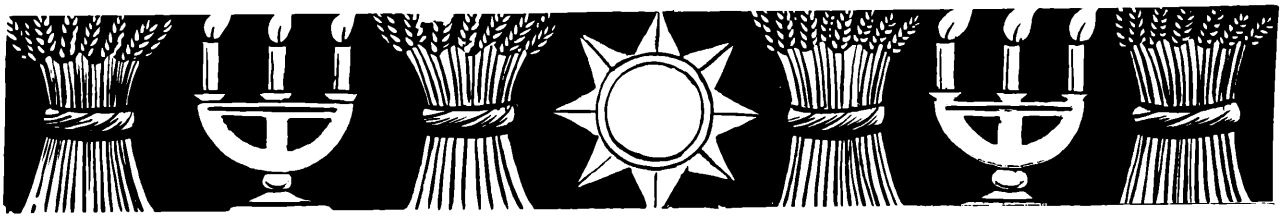

ЧОМУ ЯЛИНКА В ЗИМІ ЗЕЛЕНА?

Було це давно, давно. Надходила зима, дні ставали холодні. Всі пташки полетіли вже в теплі країни. Тільки одна не могла летіти — у неї було зломане крильце. Скакала пташка по лісі і тихенько плакала. Шукала, як би то перезимувати в лісі. Подумала, що може якесь дерево прийме її до себе, охоронить від холоду. Поскакала до берези і спитала:

— Прекрасна берізко, чи можу я жити між твоїми гілочками, аж поки не прийде весна?

— Я не хочу тебе, — відповіла берізка, — ти мені листячко понищиш!

Бідна маленька пташка поскакала до великого дуба.

— Могутній дубе, чи можу заховатися між твоїм листям, аж прийде весна?

Але дуб сказав: — Для тебе тут немає місця. Ще мені жолуді пообтрушуєш. Ні, іди геть!

Просилася пташка і в верби, але верба теж не пустила її до себе.

Побачила її ялинка і питає: — Куди скачеш, маленька?

— Не знаю, — сказала пташка. — У мене крильце болить. Мушу тут зимувати, але дерева не хочуть прийняти мене до себе.

— Ходи сюди, — закликала ялинка, — у мене теплі гілочки!

— І я можу там залишитися, доки не прийде весна?

— Так, — сказала ялинка, — буде нам обом веселіше.

Недалеко ялинки росли сосна та ялівець. Вони також хотіли допомогти пташці.

— Я буду охороняти тебе від вітрів, бо я більша від ялинки — сказала сосна.

— А я буду годувати тебе своїми ягідками — обіцяв ялівець.

Береза, дуб та верба скривились: — Не треба нам пташок!

Уночі прилетів північний вітер на забаву. Він дмухав холодом, і кожен листок, що його вітер доторкався, летів на землю.

— Чи можу пострясати всі листки? — запитав він свого батька, зимового короля. — Ні, — сказав зимовий король. — Ялинка, сосна і ялівець допомогли бідній пташці, притулили її до себе. Залишили їм листочки.

Вітер обминув ці дерева. Відтоді ялинка, сосна і ялівець затримали на зиму свої листочки, зелені шпильочки. **Н.**

**

ПРО КНЯЗЕНКА

Бачив я, браття, князя-князенка самого.
А коні у нього самі вороніі. ...
А шаблі у нього самі золотії. ...
А списи у нього самії срібнії. ...
А ризи у нього самі шовковії. ... □

ЩЕДРИЙ ВЕЧІР

Щедрий Вечір! Усе вже готове!
Солом'яні хрести на вікні,
Свячена вода у збаночку
І кутя з маком на столі.
Як з праці повернеться тато,
Засядем разом при столі;
Вечеря, щедрівка, колядка —
Так гарно в нас буде тоді.

М. Завадівська

ПРИГОДА З ВЕДМЕДИКОМ

В Америці живе одна дівчинка-пластунка. Хоч їй живеться дуже добре, але вона ніколи не забуває, що вона українка і походить із того любого села, де народилась, де жили її батьки і де сталася та пригода з ведмедиком, яку мені оповіла.

У день св. Миколая мама подарувала мені ведмедика. Ох, який же він був гарний! Найкращий із усіх ведмедиків. Мав темне волоссячко, чорні очка і міг рухати руками й ногами. Я з ним не розлучалась. Як лягала спати, укладала його коло себе в ліжечко.

Під Різдво, в саме навечір'я, випав добрий сніжок. Мама каже: — Піди, Наталочко, посанкуйся, до вечері ще далеко, треба чекати, аж зірка на небі з'явиться. Я взяла саночки, положила ведмедика, накрила його ковдеркою і пішла на прогулянку, зразу за хатою, на горбок.

За мною побіг наш великий пес Сірко. Я вожу ведмедика, а він бігає коло мене. Певно, йому стало жаль, що я сама тягну саночки, тулиться до мене, гавкає, наче каже мені: — "Слухай, Наталочко! Ти прив'яжи шнурки від санок до мого нашийника, а сама сідай, і я повезу тебе й ведмедика".

Таке мені прийшло до голови. Я це радо зробила. Дякую Сіркові, що такий добрий. Виїхали ми на горбок, а Сірко побачив, як вискочив з-під кущика зайчик. Забув Сірко і про мене, і про ведмедика, шарпнув саночки і погнався за куцохвостим. Ведмедик впав на сніг, а я сама ледве вдержалася на саночках. Зайчик втікає, а Сірко за ним. Я плачу з жалю за ведмедиком, а Сіркові ведмедик не в голові. Заїхали ми аж до лісу. Зайчик десь сховався, Сіркові стало соромно, що такий немудрий. Взяла я саночки і пішла додому.

Гірко плачу, оповідаючи мамі пригоду з ведмедиком, і на Сірка нарікаю, а він ліг під столом і нічим не журиться. Всі ми ходили шукати загубленого ведмедика і не знайшли. Мама обіцяла мені купити ще кращого. А я все плакала і так з жалю заснула.

І сниться мені, що з лісу вийшов старий ведмідь зі своєю панею. Пані Бурмилиха була з кошиком. Вони ходили до дубового ліску по жолуді й несли до хати на Святу Вечерю. "Гей! Старенька, що я бачу? Дивись, он на дорозі маленький ведмедик лежить. Ходімо скоріше".

Підійшли. Дивляться — дійсно ведмедик, зовсім подібний до них, лише дуже маленький. Вони взяли того ведмедика і несуть до своєї хатинки, внукам подарунок на Різдво. Під хатинкою внучата бавляться. Побачили, як дідо Бурмило в руках маленького ведмедика несе. Втішилися. Біжать назустріч.

На Свят-Вечір засіла за стіл вся ведмежа родина. На головному місці старий дідо Бурмило, коло нього дружина — Бурмилиха, а далі їх син Ведмідь з дітьми.

На окремому місці посадили мого ведмедика і коло нього тарілку й ложку положили. Мама Ведмедиха 12 страв подавала. Всі раді були малому гостеві, моєму ведмедикові.

Я закричала: "Віддайте мені ведмедика! Це мій ведмедик, я його загубила". І я прокинулась.

Стало мені легше, що мій ведмедик був у такій пошані. Від мами я дістала другого ведмедика, та я завжди за першим жалкувала. З Сірком більше не санкувалася.

СВЯТ-ВЕЧІР

ЯЛИНКА ВЕРНУЛАСЯ ДО ЛІСУ

Минули Різдвяні Свята, і мама сказала Марті: — Час уже скинути прикраси з ялинки та викинути її надвір, щоб забрали смітярі.

Марта вилізла на крісло і уважно складала прикраси в коробки. — Ялинка тепер виглядає так сумно, бідно — подумала.

— Мамо, не викидаймо ялинки на смітник! Вона була така гарна, ми всі так тішилися нею.

— Але ж мусимо її забрати геть із хати. Вже гілочки обсипаються, — відповіла мама.

Та коли прийшов зі школи Мартин брат, Михайлик, то подав добру думку, що зробити з ялинкою.

— Коло нашої школи є лісок і поле. Учитель казав нам приносити ялинки і зробити з них немов паркан. Тоді пташки та малі звірята зможуть схоронитися там у час холоду і бурі.

У суботу діти витягнули з ґаражу червоний візочок і повезли ялинку. До школи було досить далеко. Михайлик тягнув візок, Марта притримувала ялинку. По дорозі на них дивилися люди, але дітям це не шкодило.

Коло школи були вже інші учні, що попривозили свої ялинки. Учитель показував, де їх складати, щоб зробити захист для пташок. Марта і Михайлик положили свою ялинку поруч з іншими і верталися додому. Вони тішилися, що їх ялинка не пішла на смітник, а вернулася до городу. Там вона допоможе пташкам і малим звірятам перебути холодну зиму.

З. П.

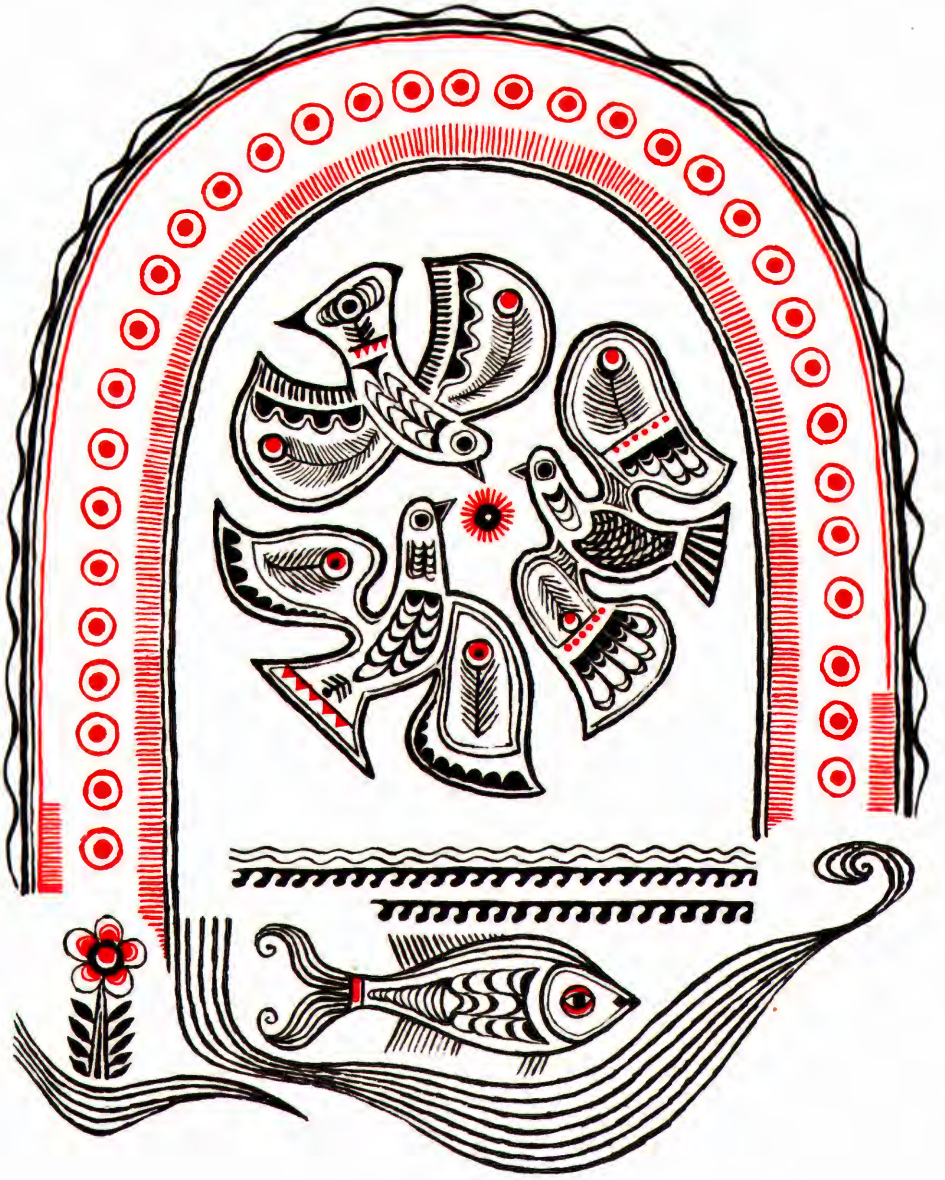

Семеро дітей у тижня.

МІСЯЦІ

Інсценізація

Січень: Вію, вію навкруги,
Навіваю скрізь сніги.
Лютий: А я кригою кую
І морозу додаю.
Березень: Встаю, буджуся зі сну
І накликую весну.
Квітень: Я виходжу на грядки
І розсаджую квітки.
Травень: Я знов радий до забав,
Ходжу босий серед трав.
Червень: Я приношу гуркіт-грім,
Свіжі ягоди у дім.
Липень: Вдача в мене вже така —
Я несу рясні жнива.
Серпень: На току уже давно
Сиплю, сиплю я зерно.
Вересень: Збирати я рад
Грушки, бульбу, виноград.
Жовтень: Ходжу, броджу по лісах
В жовтих, нових чобітках.
Листопад: Гойдаю спілі гілки,
Сиплю, сиплю скрізь листки.
Грудень: В білім, гарнім кожушку
Їду, їду по сніжку.

ПІВНИК

Хто це пісеньку таку
Нам співа:
"Ку-ку-рі-ку"?
Це наш Петрик — півничок,
Це він будить так діток.
Щоб вставали,
Не проспали,
Не спізнились у садок.

ГОДИННИК

Стоїть собі годинник
на столику у нас,
години та хвилини
відстукує весь час.
Його блискучі стрілки
не спиняться ніяк,
і завжди чути тільки:
тік-так,
тік-так,
тік-так.
Пора, пора вставати!
Минула ніч давно,
прокиньтеся, малята,
погляньте у вікно:
надворі сонце світить,
цвіте червоний мак.
Вставайте, любі діти!
тік-так,
тік-так,
тік-так.
В садочку сміх та галас,
гуляє дітвора.
Набігались, награлись —
обідати пора.
А може, не пора ще?
Ну хто подасть нам знак?
Годинник зна найкраще:
тік-так,
тік-так,
тік-так.
Заходить сонце красне,
іде нічна пора.
Лягає спати вчасно
слухняна дітвора.
Сплять люди і тварини,
і тихо, темно так...
Не спить лише годинник:
тік-так,
тік-так,
тік-так.

Наталя Забіла

ДИТЯЧИЙ ГОДИННИК

Діти: Ой годиннику, наш друже,
Любимо тебе ми дуже,
Бо як лиш загляне сонце
У кімнату, у віконце,
Встати кажеш діточкам.

Годинник: Бам, бам, бам!

Діти: Кажеш руханку вправляти,
Помолитись, поснідати,
А в сніданні добрий смак!

Годинник: Так, так, так!

Діти: Кажеш і в садок іти.
Не сидіти ж дома нам.
Чи не правда?

Годинник: Бам, бам, бам!

Діти: Велиш бути чемним всім.
Чи не так?

Годинник: Бім, бім, бім!

Діти: А коли ми у кімнаті
Взялись книжку розглядати,
Завжди тикаєш тихенько,
Щоб читали ми пильненько,
Щоб один рядок не втік.

Годинник: Тік, тік, тік!

Діти: Коли ж власними руками
Помогли ми в праці мамі
І пішли спокійно спати,
Казку будеш нам казати,
Аж настане білий день...

Годинник: Дзень, дзень, дзень!

Роляник

ДИТЯЧА ОРКЕСТРА
(Гра)

Інструменти: скрипочка, трубочка, бубник, бас.

Діти стоять у колі, а музиканти всередині. Вони співають:

Зібралася раз музика,
Така собі невелика,
Невелика та музика,
Що все грає лиш без смика.
Зібралася раз музика,
Така собі невелика,
Мають скрипки, баси, труби,
Ой, що ж то за гамір буде?
Рипу-скрипу на скрипочці,
Тру-ру-ру-ру на трубочці,
Тра-ра-ра-ра, тра-ра-ра-ра,
Тра-ра-ра-ра, бум-бум-бум-бум.

Діти не мусять вигравати мелодії на інструментах, лиш виконують на інструменті один рух. Інструменти можуть принести діти з дому, якщо їх немає в світличці.

ГОДИННИК

Тік-так, тік-так, тіктак-так,
Я завжди іду отак:
Ні повільно, ні зашвидко,
Я іду, хоч і не видко!

Хто зі мною йде до школи —
Не запізниться ніколи.
Я завжди іду отак:
Тік-так, тік-так, тік-так-так...

Леонид Полтава

ГОДИННИК

Галі п'ять років. Вона вже до дитячого садочка ходить і багато літер знає. А от сказати, яку годину показує годинник — того не вміє. Каже їй мама вранці:

— Подивися, який там час. Може, пора вже тобі до садочка йти?

А Галя погляне на годинник і гукає:

— Ні, мамо! Ще не пора — десята година. А на годиннику тільки восьма.

Каже тато по обіді:

— Яка там година? Мені до міста треба о сьомій.

А Галя каже: — Тепер уже восьма.

А на годиннику тільки шоста.

Тато вже й подарунків обіцяв їй гарних, щоб тільки пильно на годинника дивилась — не помагало...

Та одного разу поїхала Галя з мамою в гості до своєї подружки Наталі і за один день навчилась там правильно години казати. А навчив її... маленький Юрась.

Юрасикові було тільки три роки, ні до школи, ні до дитячого садочка він не ходив, а години знав краще за свою сестричку. Почали Галя з Наталею бавитись у коники. Тільки запрягли його, а він зиркнув на великого годинника на стіні, скинув геть шлейки і помчав до мами:

— Мамо, полуднувати час, — вже дванадцята година.

— О! — сплеснула руками Юрасикова мама. — А я й не помітила!

Швиденько все наготувала і покликала дітей. А за чотири години те ж саме: зиркнув Юрасик на годинника, покинув гру й побіг у кухню:

— Мамо, обідати час!

Обидві мами засміялися, а Галя тільки ротика розкрила, дивується: — Такий малий, а вже вміє на годинника дивитись.

Наготувала Юрасикова мама все на стіл, а як діти сіли їсти, каже:

— Бачу, що Галя дивується, як то Юрась добре години знає. О! Він у нас розумний і без пальчиків уже вміє до 12 рахувати. Хочете, я вам розповім, як він того навчився?

— Хочемо, — сказав перший Юрась і заходився їсти свій борщ.

— Ну, коли вже й Юрасик хоче про те послухати, то розповім вам усе по порядку. Юрасик дуже любить бавитись іграшками і з кицькою, й просто без нікого і без нічого. А коли він бавиться, то про все забуває. А найчастіше забуває, що треба їсти. Поставиш йому борщик, а він їв — не їв, та й біжить до своїх забавок. А за годину — дай, мамо, молочка! Тільки надіп'є і знов до забавок.

— Я вже весь борщ з'їв, — сказав відсапуючись Юрась.

— Це добре, — сказала йому мама, — тепер ти все їси, як навчився годинника читати. А раніш їв потроху і аж блідий та кволий став. Я вже не знала, що мені й робити. Аж одного разу думаю: почекай, я тебе навчу, як треба їсти! Покликала його снідати, а він вкусив хлібця, хлиснув молока, кашку одсунув, пошукав цукерки на столі — нема. Та не дуже й журився тим — побіг надвір. А за годину прибігає — хочу їсти!

— Ні, — кажу йому, — їсти можна тільки у свої години. Ти поснідав о восьмій, тепер полуденок буде о дванадцятій.

— А тепер котра? — витріщив очі Юрасик.

— Тепер — кажу — тільки дев'ята.

Підвела його до годинника, показала, де мусить стрілка на дванадцятій стояти:

— Отут буде твій полуденок.

— Так я тепер хочу їсти! — заплакав Юрасик. Жаль мені його було, та я тільки зідхнула:

— Нічого не зробиш — не можна тепер, ще рано.

— Ну, то хоч цукерку!

— Цукерку матимеш тільки, коли все поїси.

Поплакав Юрасик, та довелось йому до дванадцятої години чекати.

Ну, думаю, тепер ти вже їстимеш! Аж ні! знайшов він собі нову розвагу — літака із стільців будувати і знову ледве лизнув їжу. А за годину — дай їсти! — Що ж — кажу — не поїв у свій час о дванадцятій годині, тепер чекай до п'ятої, будеш обідати. Ех, як розсердиться мій Юрась, як розплачеться, ногами тупає, літака свого поламав — їсти! Бачу, що дуже голодний, та скріпила своє серце, руками розводжу:

— Обід буде о п'ятій годині.

— А де ж та п'ята година буде? — хлипаючи питає Юрась.

Показала я йому на годиннику, де буде 5, та й кажу: — Подивись за тим сам, щоб я не забула.

Сів бідний синочок проти годинника, аж ручкою махає — стрілку підганяє, а вона капосна так поволеньки повзе! Пару разів і плакати починав і в кухню заходив подивитися, чи нема що поїсти. Та вже о п'ятій увесь борщик з'їв...

— От як тепер, — сказав Юрасик, показуючи порожню тарілку Галі... — А тут якраз Наталочка додому прийшла, так він скочив, ухопив її за руку: — Швидше іди їсти, а то година скінчиться. Бачиш, уже стрілка із 5 сповзає. А тоді будеш довго чекати.

От від того дня Юрасик порозумнішав — знає, скільки часу годинник показує, особливо знає ті години, коли треба їсти. І все чисто з'їдає, щоб не довелось знову з голоду плакати.

— Ну, а тепер їжте курочку з картоплею. Та щоб чистенькі тарілки були, бо другої їжі не дам до восьмої години.

Не довелось Галі вечеряти з Юрасиком, бо перед восьмою вони поїхали додому. Та тільки вступили в хату, побігла Галя до годинника, поморочилась трохи, та все ж побачила, що скоро восьма година буде. Побігла в кухню до мами:

— Мамо, уже вечеряти час — 8 година.

— А й справді, — посміхнулась мама. — Швидко час іде. Ти вже слідкуй за годинником сама, щоб я не забула.

А Галі так сподобалось порядок за годинником тримати, що вона й не помітила, як навчилась годинника читати.

К. Перелісна

ДЗВІНОК

Каже дзвінок: Дзень!
Гей! Вставайте, день!
А ти, стара ніч,
Геть іди із віч.
Дзвіночкове дзень
Розбудило день.

О. Лупій

НІЖКА РАЗ. Муз.Зені Купнети

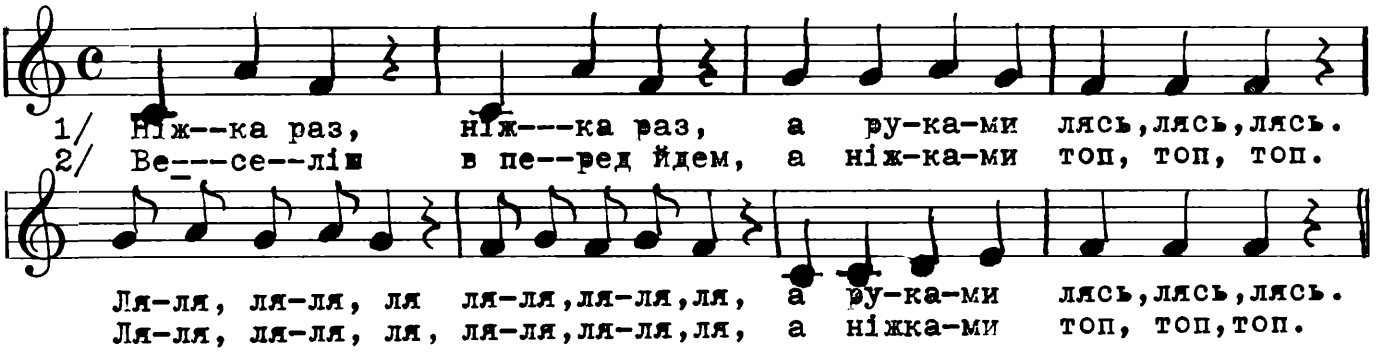

ТИЖДЕНЬ

Семеро дітей у Тижня —
Ну й сімейка дивовижна!
Аж ніяк не може тато
Всіх докупи поскликати.

Понеділок десь мандрує
І кота в мішку купує.
А Вівторок з Середою
Носять решето з водою.

А Четвер заліз на гірку,
Щоб зашити в небі дірку.
П'ятниця скінчила працю,
Та не знає, за що браться.

Задоволена Субота:
"Отака у нас робота!"
Разом всі пішли зраділі
Відпочити до Неділі.

Тиждень бродить по присілку:
— Де б знайти хоч Понеділка? —
Понеділок десь мандрує
І кота в мішку купує.

Жмурилочка

Не дивись! Одвернись!
Зажмурись! Затулись!
Ми розлетимось, як вітри!
Шукай! Шукай, Жмурилочко!
Раз, два, три!

Котику сіренький,
Котику біленький,
Котик волохатий,
Не ходи по хаті,
Виходь краще
Нас шукати!

ЗАГАДКА

Братчиків є разом сім, дуже добре знані всім.
Шість з них праці має досить, сьомий спочинок приносить (Тиждень)

М. Підгірянка

Пестливі слова української матері
до своїх дітей:

Моя квітонька, зіронька, ясочка,
щебетушка, пташечка, перепеличка
зозулька, рибонька, відрадонька,
Розрадонька
Моє ж ти сонечко, щастячко, золотко
Мій синочок, мій орел, мій козак,
мій голубчик

Подала *М. Завадівська*

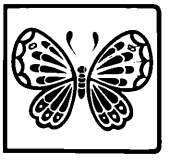

Ладоньки-ладі-ладусі,
Іграшки гарні в Марусі.

ЛЮЛІ, ЛЮЛІ, ЛЮЛІ

Люлі, люлі, люлі,
Прилетіли гулі,
Гулі, гулі, голуби,
Сірі, білі та руді.
Поскладали гулі крильця,
Посідали всі на бильця,
Стали думать, міркувать:
Що Маринці дарувать?
Дарували черевички,
Щоб ходити до кринички,
Щоб у ніжки-ходунці
Не кололи камінці.
Дарували їй хустинку,
Щоб пов'язать Маринку,
Щоб гаряче сонечко
Не палило донечку.
Дарували їй перинку —
Укладати спать Маринку,
Щоб дівчатко-золотко
Спало тихо й солодко...
Спить у ліжечку дитина.
Тихі сни до неї линуть
Через балки та горби,
Наче білі голуби.

Н. Забіла

ІДЕ КОЗА

Іде коза горбатая,
Іде коза вухатая,
За дітками-малятами.
Ніженьками туп-туп,
Віченьками луп-луп,
— Хто лиш сосочку ссе,
Молочка хто не п'є,
Того буцну, прийду,
На ріжки посаджу. □

БАБУСЯ НІЧ

Чорну хустку бабця Ніч
Спроквола зняла із пліч,
Вкрила нею хату:
— Спати, діти, спати!

В бабці лагідна рука, —
Тепла, тепла та м'яка.
Бабця всіх колише:
— Спіть же, спіть скоріше!

Спіть до ранньої зорі,
До зорі ясної
Та зростайте у добрі
Та у супокої.

Всіх малят по всій землі
Бабця Ніч голубить,
Гладить голови малі:
— На добраніч, любі.

О. Пархоменко

ЛІТАВ, ЛІТАВ ЧОРНИЙ ШПАК

Літав, літав чорний шпак,
Він зозуленьку шукав.
Баю-баю, баю-бай!
Зозуленька сизокрила
На колисочці сиділа.
На колисочці сиділа
Івасечка все гляділа.
Колисочка та скрипіла.
Івасечку, ти засни,
Нас на вулицю пусти. □

ОЙ ХОДИТЬ СОН

Ой ходить сон коло вікон,
А дрімота коло плота.
Питається сон дрімоти:
— Де будемо ночувати?
— Де хатина теплесенька,
— Де дитина малесенька.
— Там будемо ночувати,
— Дитиноньку колисати.

□

СПІВАНОЧКА-ПРИСИПАЛОЧКА

Дитиночка — кіть, кіть, кіть!
Подушечку постеліть,
м'якенько підбийте,
ряденцем укрийте,
а засне вона сама,
бо тихесенько дріма:
кинула розмовку, звісила головку.

А ти, коте, цить, цить,
Хай дитина спить, спить:
налетіли гулі
та й сіли на люлі,
будуть воркотати,
а дитина — спати;
а ти, коте, з хати,
бо злякаєш гулі...
Ой люлечки—люлі!

□

ДОНИНЕ ПРОХАННЯ

В нашій хаті ляля спить.
Тихо, тихо, татку, цить!

Біля лялі на подушці
Спить ведмедик у кожусі.

Потихеньку ж там ходи,
Ведмежатка не збуди.

В. Дубина

КОЛИСКОВА

Мати сина колихала,
Колихаючи співала:
"Ніч заходить, треба спати,
Коло тебе рідна мати.

Я тебе нагодувала,
І сповила, і приспала,
Колишу тебе, співаю,
Спи, дитино, баю, баю.

БАЙ-ДІДУНЬО — ВЕЧІР

Бай-дідуньо — вечір
вийшов із-за гір.
А цвіркун з-під печі
в свищик: цвірки, цвір.

Йдіть но подивіться
в тихий наш куток!
Лиш муркоче киця
біля діточок.

Тиха наша хатка,
ще тихіший двір.
Сплять давно малятка.
Цвірки, цвірки, цвір!

О. Лятуринська

ЛЮЛІ-ЛЮЛІ

Люлі, люлі, прилетіли гулі — гулі.
Наша Галя так співала,
Лялю-кралю колисала.

Ляля чула чи не чула,
А Галюся вже заснула. □

НАД КОЛИСКОЮ

Спи, мій маленький, спи, мій синок...
Я розкажу тобі безліч казок.

Нащо ж ти віченьки знову розкрив?!
Спи, моя пташко, то вітер завив.

Стогне і виє уже він давно,
Б'ється і стука у наше вікно...

Геть, розбишако, в далекі степи!..
Спи, моя ластівко, солодко спи.

Ось уже й вітер зовсім занімів...
Мабуть, заснуть під намет полетів...

Холодно тепер у лісах і лугах, —
Все потонуло в глибоких снігах.

Бігають зайчики, мерзнуть, тремтять,
Затишок хочуть собі відшукать.

Ось, вони вгледіли, кущик стоїть —
Годі! Давно вже лисичка там спить.

Кинулись знову кудись на грядки, —
Ой, там ночують сьогодні вовки.

Краще ви в поле біжіть за лісок...
Знайдете там ви соломки стіжок, —

Глибше забийтесь, зарийтесь в сніпки,
Щоб не знайшли вас голодні вовки...

Спи ж, мій малесенький, годі гулять...
Зайчики білі давно уже сплять.

КРАЙ ЛІСОЧКА

Край лісочка на дубочку
Прив'язали колисочку.
Положили спать Улянку
В колисочку на світанку.
Теплий вітер повіває,
Все колиску він гойдає.
Сонце встало, сонце гріє,
Сонце дівчинку жаліє,
Пташка пісеньку співає —
Злого вовка відганяє.

ГАРНА КАЗОЧКА

Ми, зіроньки, діточкам,
що лягають спати,
гарну ж, гарну ж казочку
будем повідати,
щоб їм сни приснилися
радісні, бадьорі:
квітоньки, метелики
та блискучі зорі.

Н. Забіла

А ТЕПЕР І Я ЗАСНУ

Іграшки лежать в куточку:
Вовк, ведмедик і кролі.
Мов в садочку-холодочку,
Розляглись на килимочку
Ляльки-подруги малі.

Полягали всі тихенько —
Бач, як люблять тишину!
Навіть лялечки гарненькі
Вмить заснули солоденько.
А тепер і я засну. □

ЗІРОЧКИ

Ледве ясне сонечко
скотиться додолу,
ледве вечір присмерком
вкриє ліс і поле, —
як на небі синьому
понад цілим світом
ми, веселі зірочки,
вогники засвітим.

Тисяччю ліхтариків
сяєм над землею,
сонну землю пестимо
ласкою своєю.
У степах мандрівникам
і плавцям у морі
ми дорогу вкажемо
в синьому просторі.

А маленьким діточкам,
що лягають спати,
ми хорошу казочку
будем повідати,
щоб їм сни приснилися
радісні, бадьорі:
квітоньки, метелики,
та блискучі зорі.

Наталя Забіла

КОТУСЮ

Ой котусю, котусю,
Займи нашу телюсю
Та й пожени на пашу,
Дасть молока на кашу. □

СПИ, ДИТЯ МОЄ, ЗАСНИ

Спи, дитя моє, засни,
Сон до себе примани;
В няньки я тобі взяла
Сонце, вітер і орла.

Вже орел в степу дріма,
Сонце теж лягло, нема...
Вітер третю ніч не спить,
Над маляточком сидить

Дома вітрові докір:
Де барився до цих пір?
Чи з зірками воював,
Чи на морі хвилі гнав?

— Ні, не гнав я хвиль морських,
Не чіпав зірок ясних.
Я дитя оберігав,
Все колисочку гойдав.

ОЙ, ЧУК-ЧУКИ

Ой, чук-чуки,
Чуки-на!
Чепурна.
В неї на голівці
Жовті чорнобривці,
І віночок
З конюшини,
І намисто
Із шипшини,
І листочок красольки,
Наче парасолька,
І широкий лопушок,
Мов зелений фартушок!

Наталя Забіла

ЗИМОВА КОЛИСКОВА

Цить, дитинко, цить, цить,
Ти заснеш умить, умить.
Тепло в хаті біля мами,
Все навколо спить, спить.

За віконцем сніг, сніг,
Глибоко заліг, ліг...
Зайчик мерзне, лапки босі,
Через поле плиг, плиг...

Стільки взимку бід, бід,
Слизько через лід, лід!
Сніговий вовчище лютий
Все женеться вслід, слід.

Бігав-бігав вовк, вовк,
Утомився, змовк, змовк,
Ліг спочити за кущами
В сніг, м'який як шовк, шовк.

Цить, дитинко, цить, цить,
Ти заснеш умить, умить.
Тепло в хаті біля мами,
Все спокійно спить, спить...

Ганна Черінь

СПАТИ ЧАС

Сплять метелики у полі,
Сплять пташата у стодолі,
Сплять на яблуньках листки —
Засипляй мерщій і ти!

Завтра ранком встане сонце,
Зазирне в твоє віконце,
Скаже: "Донечко, вставай,
До садочка поспішай!"

Ніна Бурик

ТРИ КВІТОЧКИ

Українська народна пісенька

Ой спи, дитя, до обіду,
Покіль мати з міста прийде
Та принесе три квіточки:
Ой, первунцю зросливую,
А другую сонливую,
А третюю щасливую.

Соньки-дрімли в колисоньку,
Добрий розум в голівоньку,
А рісточки у кісточки,
Здоров'ячко у сердечко,
А в роточок говорушку,
А в ніженьки ходусеньки,
А в рученьки ладусеньки.

ХОДИТЬ СОНКО ПО ВУЛИЦІ

Ходить сонко по вулиці,
Носить спання в рукавиці,

чужих дітей пробуджає,
А Ганусю присипляє.

Вступи ж, сонку, вступи до нас!
Буде тобі добре у нас.

У нас хата тепленькая
І Гануся маленькая.

Люляй же нам, Наню, люляй,
Докупочки очки стуляй. □

СОН ПРИЛИНЕ

Заходили по кімнаті
дрімки білі, волохаті,
говорили до дитини:
"За хвилину сон прилине".

Сон прилинув з голубками,
гладив теплими руками.
Голубочки воркували,
до дитини промовляли.

Воркували голубочки:
"Засинайте, вушка й очки,
засинайте, ручки й ніжки,
бо тепленьке ваше ліжко."

НІЖНО ГОРНЕТЬСЯ ПІТЬМА

Ніжно горнеться пітьма,
Ніч надходить крадькома,
Хоче вкрасти з хати сина,
Понести туди, де зимно.
Ми сховаєм сина в ліжко,
Вкриєм ручки, вкриєм ніжки —
Аж до ранку, до світанку,
Поки ніч не піде з ґанку.

П. Воронько

***

ЖУРАВЕЛЬ І ЖУРАВОЧКА

Був собі журавель
Та журавочка,
Накосили сінця
Повні ясельця.

Наша пісня гарна, нова,
Починаєм її знову:
Був собі журавель і т. д. □

ПІСОНЬКА

Заплітаю кісоньку,
заспіваю пісоньку
я собі,
далебі!

Ти виводься, пісонько,
виплітайся, кісонько,
хорошій
та хутчій!

Дам до кіски стрічечку,
а до стрічки чічечку,
ба, повняк.
Гарно як!

Вийде, вийде дівонька —
чесана голівонька —
з-за дверей
скажуть, чей:

— Ой, яка білявочка
з чічкою, мов мавочка!

О. Лятуринська

ЛИСОНЬКО, НЕ ХОДИ

Добрий вечір, зайчику,
Куди йдеш?
Скажи мені правдоньку,
Де живеш?

Отут живу в хаточці
Край води,
А ти туди, лисонько,
Не ходи. □

КОЛИСКОВА

Заглядає з-за вікон
У колиску тихий сон.
Лі-лю-лі...

Засинай, дитя, мерщій!
Спить уже ведмедик твій.
Лі-лю-лі...

І зайчата сплять давно,
Заховались під рядно.
Лі-лю-лі...

Тільки котик ще не спить,
Але вже на сон мурчить.
Лі-лю-лі...

Спи, маленьке! Спи, дитя!
Довге жде тебе життя.
Лі-лю-лі...

Треба набирати сил
Для великих, славних діл.
Лі-лю-лі...

Спить і місяць. Спить і гай.
Оченята... закривай...
Лі-лю-лі...

Микола Терещенко

□□□ □ □□□

ОЙ ТИ, КОТЕ-КОТОЧОК

Ой ти, коте-коточок,
Не ходи рано в садочок,
Не полохай дівочок,
Нехай зів'ють віночок
Із рутоньки, із м'ятоньки,
З хрещатого барвіночку,
З запашного василечку.

ДОНЯ ХОЧЕ СПАТИ

У моєї доні
Оченята сонні,

Рученьки мов з вати, —
Доня хоче спати.

Ніч прийшла тихенька,
Спи, моя гарненька.

П. Воронько

КОЛИСКОВА

Всі квіточки поснули
На луках і полях.
У вуликах сплять бджілки,
Сплять рибки у ставках.

А з неба срібний місяць
На річку стелить шлях.
На добраніч, на добраніч,
Всім діткам у хатках!

Коли засвітять зорі
В небесній вишині,
Господь пошле на землю
Веселі гарні сни.

Прилинуть янголята
На ліжечко до вас,
На вушко прошепочуть:
"Вже спати діткам час!"

Ніна Наркевич

ҐНОМИКИ-МУЗИКИ

(Казочка перед сном)

В кожнім домі під вікном
Десь живе у нірці ґном.
Чи один, чи може й сто —
Ще не бачив їх ніхто.

Люди кажуть: кожний ґном
Має шапочку з пером,
Личко із горішка,
Ще й тоненькі ніжки.

Хоч малі вони, малі —
Та завзяті скрипалі:
Кожний вечір перед сном
Грають дітям під вікном.

Грають-грають для малят:
Для дітей і зайченят,
Для жучків і їжачків,
Для найменших малючків.

Наші ґномики улад
Грають-грають для малят:
Хто у ліжечко вже ліг —
Може, ще й почує їх?..

Леонид Полтава

***

ОЙ КІТ-ВОРКІТ

Ой кіт-воркіт
Та на віконечко скік,
А з віконця в хижку;
Піймав котик мишку,
Кинув у колиску.
Мишка буде грати,
Котик воркотати,
Дитя буде спати
І щастячко мати! □

КОЛИСКОВА

Гулі, гулі, голуби,
не злітайте над горби,
прилітайте до вікон,
принесіть дитині сон.

Принесіть дитині сон
із тихої вулички.
Гулі, гулі, гулечки.

Прилетіли голуби,
впали тіні голубі
на м'якенькі подушки,
на постельку-пелюшки.

На постельку-пелюшки,
на білу кошуленьку.
Гулі, гулі, гуленьки.

Воркували голуби:
ой якби же, ой якби
милий хлопчик підростав,
на рівненькі ніжки став.

Голубочків привітав:
"Голуб'ята, гуленьки!"
Люлі, люлі, люленьки.

Г. Чорнобицька

□

ЗАГАДКА

У нашої бабусі
Сидить звір у кожусі,
Біля пічки гріється,
Без водички миється.
(кіт)

СОН ПРИЛИНЕ

Заходили по кімнаті
Дрімки білі, волохаті,
Говорили до дитини:
— За хвилину сон прилине.

Сон прилинув з голубками,
Гладив теплими руками.
Голубочки воркували,
До дитини промовляли.

Воркували голубочки:
— Засиняйте, вушка й очки.
Засиняйте, ручки й ніжки,
Бо тепленьке ваше ліжко.

Г. Чорнобицька

⁂

КОТИКУ СІРЕНЬКИЙ

Народна колискова пісенька

Котику сіренький,
Котику біленький,
Котику волохатий,
Не ходи по хаті,
Не буди дитяти.
Дитя буде спати,
Котик — воркотати.
Ой, на кота — воркота,
На дитину — дрімота.

А-А, КОТОЧОК

А-а, коточок
Заховався в куточок,
Піймав собі мишку
Та й з'їв у затишку. □

ХОДИТЬ КІТ ПО ГОРІ

Ходить кіт по горі,
Носить сон у рукаві,
Всім діточкам продає,
А Сянечці так дає.

⁂

ОЙ ТИ КОТИК, КОТОЧОК

Ой ти, котик, коточок,
Виїв бабин медочок
Та й сховався в куточок,
Тільки видно хвосточок
Та лапочки шматочок.

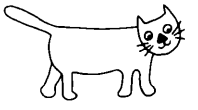

А-А, КОТІВ ДВА

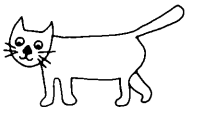

А-а, котів два,
Сірі, білі обидва.
По бережку ходили
Та качечку ловили.

⁂

ГОЙДА, ГОЙДА, ГОЙДАШЕНЬКИ

Гойда, гойда, гайдашеньки
Зимна роса на пташеньки,
А найбільш на єдиную,
На Марусю маленькую.

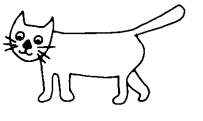

КИЦЮ

Кицю, киценько,
Тікай!
На доріжку не сідай:
Наша дівчинка
Через кицю
Упаде... беркиць. □

ОЛІВЕЦЬ-МАЛЮВЕЦЬ

Взяла Яся олівець, олівець-малювець. Сіла доня біля столу, розгорнула папірець: — Треба тут намалювати отаку здорову хату! Вікна. Дах. Димар на нім. З димаря — великий дим!

Ось травичка. Ось доріжка. Ось дитинка. Ручки. Ніжки. Ротик. Носик. Голова. І волосся — як трава.

Ось на небі сяє сонце. Довгі промені ясні... А в сторонці, під віконцем квітнуть квіти запашні.

У дитинки є спідничка, а на ніжках черевички. Ще і кошика зроби — піде ляля по гриби. Ліс такий густий, кошлатий, і дерев у нім багато: все ялинки та дубки. Як щітки стирчать гілки.

А під кожним, під дубочком два грибочки, три грибочки, ось чотири, ось і п'ять... Вже нема де малювать!

Враз на сонце, як примара, налетіла чорна хмара, чорна-чорна, наче дим...

Ось і блискавка! І грім! І полився з хмари дощик на грибочки, на дубочки, на ялинку, на хатинку, на малесеньку дитинку, на волоссячко, на кошик: ллється дощик, дощик, дощик, ллється швидко, швидко, швидко.

І нічого вже не видко!

— Що ж ти, Ясю, наробила? Зачорнила весь папір! І протерла, і продерла, і пробила аж до дір!..

Яся каже: — Ай-ай-я!

Яся каже: — Це не я! Це такий вже олівець, олівець-малювець!

Н. Забіла

ГОРОБЧИХА

А у горобейка
Жінка маленька,
Сидить на кілочку,
Пряде на сорочку.
Що введе нитку
Горобцю на свитку,
Зостануться кінці
Горобцю на штанці,
Зостануться торочки
Горобцю на сорочки.

□ □

КОРІВКА

Рогата корівка
Реве, —
Романко травичку
Рве. □

МИШКА

Тишком-нишком
Вийшла мишка
Із нори.
В шкряботушки
Ніс і вушка
Догори.

□

ЩІТОЧКА

Щіточка
З щетинки.
На щіточці
Щербинки.

□

МУРЛИКА

Мурлика муркоче —
Морозива хоче.
Мурлико руденький,
Замерзнеш, дурненький! □

МАЛЕСЕНЬКІ НІЖКИ

Малесенькі ніжки
Швидко край доріжки
Туп-туп-туп.
А великі ноги
Мляво край дороги
Туп-туп-туп.
Малесенькі ніжки
Бігли вздовж доріжки
Туп-туп-туп.
А великі ноги
Бігли вздовж дороги
Туп-туп-туп.

Я візьму синка за руку,
починаємо науку,
туп, туп, туп.

Отакі маленькі нозі
вже ступають по підлозі,
туп, туп, туп.

Ліву ніжку! Праву ніжку!
Прокладаємо доріжку,
туп, туп, туп.

Сірий котик у куточку;
тупай, сину, до коточка,
туп, туп, туп.

Незабаром прийде тато,
звеселіє наша хата:
туп, туп, туп.

Отоді кінець науці,
до татуся йди на руці,
гоп, гоп, гоп!

Г. Чорнобицька

КАЛАЧІ

Калачі —
У печі.
Паляниці —
На полиці.
Те — глибоко,
Те — високо,
А мені ж
Чотири роки.
Каже котик:
— Ти не плач,
Ще не спікся твій калач.
Паляниці ж
Із полиці
Не дістане
Навіть киця.
Допоможу
Твому горю:
Йди, мій Грицю,
У комору.
Там лежить
Сальце у бодні.
Ми ж обоє
Вже голодні.
Поласуєм
По шматочку
Та й заснемо
У куточку,
Доки тії калачі
Допечуться
У печі,
Доки мама
Від криниці
Принесе
Відро водиці,
Доки вріже паляниці
І для мене,
І для Гриця.

Василь Ладижець

НОВІ ЧЕРЕВИЧКИ

Ой так, ой таки, купим доні черевики,
Взуємо на ніжки, станем край доріжки,
Буде донечка ходити, черевиченьки
носити.

◇

ЧОПУ, ЧОПУ

Чопу, чопу, чопулята,
Малесенькі ноженята.
Чопу, чопу — від колиски
До рудої кицьки Лиски:
Глянь, на припічку мугиче
І тебе до себе кличе.
На вареник, на гостину —
Чопу, чопу, Марусино!

В. Л.

◇

ВЕСЕЛІ ЧЕРЕВИЧКИ

А у мене черевики
Самі чують, де музики,
Самі в коло
Ідуть,
Мої ніжки
Ведуть!
Черевики — танюристи,
Не дасьте мені присісти?
Через вас,
Через вас,
Я танцюю увесь час!

І. К.

◇

ПЕЧУ ХЛІБЧИК

Печу, печу хлібчик
Дітям на обідчик,
А більшому — більший,
А меншому — менший.
Печу, печу папку,
Саджу на лопатку. □

КИЦЯ

Кицю, кицю,
Де була?
Що ти їла,
Що пила?

Я на річці була,
Там водичку пила,
А що їла — не скажу,
Тільки хвостик покажу.

ПТАШКА МАЛЕНЬКА

— Пташка маленька!
Де твоя ненька?
— На маківці сиділа,
Дрібен мачок дзюбала.
— Дзюб-дзюб, дзюбанець!
Ходи, пташко, у танець!

ЗАЙЧИК

Зайчик біга по садку —
Стриб! Стриб!
Я ступаю по сніжку —
Рип! Рип!

Зайчик зникне у кущах —
Стриб! Стриб!
А я крадусь по слідах —
Рип! Рип!

Він почув мене й побіг —
Стриб! Стриб!
Я б піймав його, та сніг
Рип! Рип! □

ЧОБІТКИ

Ой, які ж погані
Чобітки у Гані .

Влізли у калюжу —
Намочились дуже.

Правда ж, неслухняні
Чобітки у Гані?

◇

РАДІ ДІТИ

Ясне сонечко в кімнату
Дивиться в віконечко.
Дуже раді всі малята,
Плескають в долонечки.

◇

ЧЕРЕВИЧКИ

Гоп-гоп, чики-чики!
Купив татко черевики.
Я піду у них на свято,
Танцюватиму завзято.
Як пристукну каблуками,
Розведу в боки руками,
Сплесну,
Вихром закружляю, —
Черевички нові маю!
Черевички не простенькі —
Наче сонце, червоненькі,
Що й риплять, як зробиш крок:
Так і просяться в танок!

В. Л.

◇

НЕ БІДА

Гойдалочка до хмаринки
Підкидає дві Маринки.
Гойда-гойда-гойда-да!
Що високо — не біда. □

ГОРОБЕЙЧИК

Летів горобейчик:
— Джив, джив, джив!
Де ж мені сісти?
— На печі.
— Що ж мені їсти?
— Калачі.

◇

ГУСИ, КІЗКИ І ГАЛЯ

Тосі, тосі,
Гуси в просі,
Кізка в капусті,
Галя на грушці.

КІТ МАРКО

А ти, коте, Марку,
Ходиш по ярмарку,
Не купуєш, не торгуєш,
Тільки робиш сварку.

◇

ЗАЙЧИК

Сидить зайчик під липкою,
Сіє муку калиткою.
Ведмідь каже: на хліб, на хліб?
Зайчик вушками: тріп, тріп.

◇

КОЗУНЮ-ЛЮБУНЮ

Козуню-любуню,
Пристань до мене,
Нічого не будеш робити в мене:
У мене водиця віконцем тече,
У мене горобчик хліба напече,
У мене лисиці спечуть паляниці,
У мене ведмідь ізварить обід. □

ПЕРЕПІЛКИ

Стриб-стриб-стриб
Пострибує по стерні
Рідня:
Перепілка, перепел,
Перепеленя.

ГОРОБЧИК

Цвіріньчить
Горобчик,
Сів спочить
На стовпчик.
Горобчик
Цвіріньчить,
На стовпчик
Сів спочить.

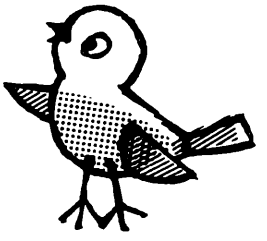

□

ВОРОНА

Де, вороно-каркароно,
ти була?
Що ворона-каркарона
принесла?

Стріла півня-розбишаку,
пісняра —
І чкурнула, дременула
із двора.

Покружляла, покружляла
я вгорі.
Горобців порозганяла
у дворі.

□ □

КУРЛИЧІ

Курличі
Курличуть,
Курличаток
Кличуть. □

ДЖМІЛЬ

Я джміль
Жу-жу!
Розжену, —
Кажу.

КОНІ

Бігли коні під мостами
З золотими копитами.
Треба стать, погадать,
Що тим коням їсти дать.

□

ПРО ГРИЦЯ

Ніс Гриць пиріг
Через поріг,
Став на горіх,
Упав на поріг,
Пиріг згубив
І ніс розбив.

□

ОЙ БІДА

Там сорока вниз упала,
Біла мишка заспівала,
Кіт об'ївся і хворує,
Пес з кота собі кепкує.

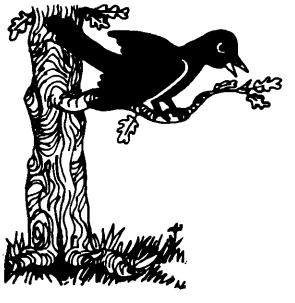

НІЖ

Ножичку,
Ножичку,
Виріж
Нам ложечку.
Ріж,
Ніж,
Ріж
Хутчіш,
Бо збіжить
Наш куліш! □

КИЦЕНЬКА-МУРЛИЧЕНЬКА

— Киценько-мурличенько,
Де ти була?
— Я була в млині.

— Киценько-мурличенько,
Що там робила?
— Муку молола.

— Киценько-мурличенько,
Що з муки пекла?
— Прянички.

— Киценько-мурличенько,
З ким ти їх їла?
— Сама...

— Не їж сама, не їж сама!

□

ОЙ У КОТА-ВОРКУТА

Ой у кота-воркута
Одчинені ворота.
А ми підемо туди
І нарвемо лободи
Та й наварим кашки
Для малої пташки.

БРЯЗКАЛЬЦЕ

Під зеленими гілками
наш Андрійко сам сидить,
держить брязкальце руками,
бубонцями брязкотить.

Забряжчить — і заніміє,
і навкруг погляне він,
бо ніяк не розуміє:
— Звідкіля лунає дзвін? □

СИДИТЬ ВАСИЛЬ НА ПРИПІЧКУ

Сидить Василь на припічку,
Держить кота за ниточку.
Котик зубки розтулив
Та Василька укусив.
— А дзусь, а дзусь, кошеня,
Не займай ти Василя!

◇

ПРО ВОВКА

Біг вовчик по колоді через воду, тільки став він на колоду — бовть у воду; викис, вимок, виліз, висох, став на колоду та знов — бовть у воду!

На припічку, в перепічку, три карасики Тріп, тріп, тріп.

ГОРОБЕЦЬ

Горобець-молодець
Купив собі топірець.

Назбирав у лісі дров,
Нарубав, наколов.

Наносив до свого двору,
Наскладав аж повну гору.

І вже певно зиму цю
Буде тепло горобцю.

Діма

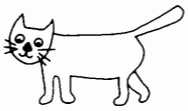

СІРИЙ КОТИК

Ой, ти, коте сірий,
Не ходи до сіней,
А іди до хати
Дитя колихати. □

Іграшки - забавки:
літак, авто, ляля, відерце, м'ячик і візок.

ЛАДКИ

1.

Ладусеньки-ладі!
Голуб'ята раді,
зернятка клювали,
доні воркували.

Доні воркували,
крильцями махали.
Пурх! — і полетіли,
на голівку сіли.

2.

Ладусеньки-ладі!
Котенята раді,
питали синочка:
А де в тебе очка?
А де в тебе руці?
А де ніжки куці?

Ой, ніженьки, ніжки,
потанцюйте трішки.

3.

Щебетушка донечка вже не спить,
треба їй віконечко відчинить,
хай пташині гомони прилетять,
нехай ясні промені тріпотять.

Щоб соняшні зайчики-промінці
цілували пальчики на руці.
Золотими зливами промінці:
будуть не лінивими руки ці.

Промінці на ніженьки, на швидкі,
щоб лягли доріженьки їм легкі.
Сонце на волосячко золоте,
нехай доня квіткою розцвіте.

4.

Ладі — ладі — ладонички!
Жваві ручки у донечки
Вибивають в долонечки.
Вибивають в долонечки
Жваві ручки у донечки.
А пальчики раді.
Ладонички — ладі!

Г. Чорнобицька

КОТИК І ОКСАНОЧКА

Котик біга ніжками —
Диб-диб.
Коник теж он бришкає —
Стриб-стриб!
Ну, а в тебе, бачиш, ніжки
Щось не ходять анітрішки.
Ти ступни отак, як киця!
А Оксаночка боїться.
Ти тікай, тікай, коток,
Від Оксаночки в куток!
Покотися під стілець,
Бистрий м'ячик — стрибунець!

Тут Оксаночка зирнула,
Ручки витягла й ступнула
За м'ячиком, за котком,
Що вистрибує кругом —
ТУП!

ЛЯ-ЛЯ-ЛЯ

У садок прийшла, пісню завела
Пісеньку просту, простеньку,
А веселу, веселеньку:
Ля-ля-ля-ля-ля,
От і пісня вся, вся! □

ЛАДІ, ЛАДУСІ

— Ладі, ладусі,
— А де були?
— В бабусі.
— А що їли?
— Кашку.
— А що пили?
— Бражку.
— А що на закуску?
— Хліб та капустку.
— Гай, гай на бабину хату
Калачі їсти!

◇

ОЙ ЛЕТІВ ШПАК

Ой летів шпак через мак
Та й сів на воротях
В червоних чоботях;
Треба з нього чоботи зняти
Та Івасеві дати,
Щоб пішов він гуляти,
Калину ламати,
На доріжку складати,
А з доріжки на візок,
А з візочка на торжок.

ЗАЙЧИКУ, ЗАЙЧИКУ

— Зайчику, зайчику,
Де ти бував?
— У млині, у млині.
— Що ти чував?
— Там були кравчики,
Перебили пальчики,
Ледве я втік
Через бабин тік
Та через колоду,
Та хвостиком у воду —
Шубовсть! □

СОРОКА — ВОРОНА

Сорока — ворона
Дітям кашу варила,
На порозі студила,
У горщику мішала,
Своїм дітям казала:
— Ідіть, діти, по тріски,
Дам вам каші на миски.
Тому дала, тому дала,
Сама горщик вишкребла,
Фур-р-р! полетіла.

◇

ПРО ХРИСТЮ

Ішла Христя дубняком,
зачепилась гапличком;
сюди смик, туди смик —
одчепися, мій гаплик!

◇

КРАВЕЦЬ

Напекли млинців,
назвали кравців,
а кравець за млинець
та й побіг у танець.

◇

НІЖКИ

Невеличкі в мене ніжки,
Невеличкі черевички,
Та вже вміють гопачка
І славного козачка.

М. З.

МАМА — ЧАРІВНИЦЯ

Наша мама — чарівниця,
Вміє чарувати:
Візьме голку, візьме нитку
І кусочок вати,
І дивись — уже у неї
Біле ведмежатко,
Або зайчик довговухий,
Або козенятко.

К. Перелісна

◇

НАШ КОНИК

Коник є в садку дитячім —
Конопляні грива й хвіст.
Все б нічого, тільки бачим —
Коник наш не п'є й не їсть.

Принесем йому травиці —
Він не хоче і дивиться;
Принесемо хліба трішки —
Не бере до рота кришки;

І води йому приносим —
Пить не хоче, як не просим.

М. Познанська

◇

ПІВНИК

Киця спить на кожушку,
пташенятко — на пушку,
сірий зайчик — на обніжку,
а Юрасик наш у ліжку.

Біля нього півник ліг,
чорні очі — сам, як сніг;
тільки півник спать не хоче:
не заплющуються очі.

Г. Д.

□ □

ЗМІЙ

Наш Василько все уміє.
Він з паперу робить змія.
Візьме палички зіб'є,
Їх папером обів'є,
Хвіст причепить із ганчірки
І біжить мерщій на гірку.
Змій злітає вгору швидко,
Поки лусне в леті нитка.
Каже нам тоді Василь:
— Нитку змій перекусив!

◇

М'ЯЧИК

Ладоньки-лади-ладусі!
Забавку має Лідуся —
Ось який м'ячик кругленький!
Ліда у ручки маленькі
Візьме і кидає м'ячик.
Він по підлозі поскаче.
Скоки! Та скоки! Та скоки!
Жовтим підскакує боком.
Вгору підскакує м'ячик.
Ліда сміється, не плаче.

Г. Чо.

ІГРАШКА — МАЛЮНОК

Виховниця кладе на стіл стільки іграшок, скільки дітей. Роздає дітям картки, на яких намальовані іграшки, і каже знайти іграшку намальовану на картці. Коли дитина знайде, розказує все, що знає про цю іграшку. □

ВІДГАДАЙ ЗАГАДКУ

Дітям роздається іграшки або картини, що представляють іграшки. Виховниця загадує дітям загадку про іграшку, відгадати має дитина, що має саме цю іграшку. Вона вибігає з іграшкою на середину кімнати. □

ОДНОВУШКО

Котик Мурчик ледачий. Бабуня гнівається на нього, що він мишей не ловить. І це правда. В хаті, в ґаражі й на подвір'ї розвелося багато їх, а Мурчик тим не журиться й спить день і ніч.

Має він ще й іншу хибу: коли він не спить, він усе щось гризе. Погриз усім у хаті капці, відгриз зав'язки на бабуниному фартушку і на маминому теж... А одного разу затягнув Юрчикового приятеля, ведмедика, в кутик за шафою й відгриз йому одне вушко.

Цього ведмедика подарувала Юркові на день його народження тітка Марина, його хрищена мати. Юрко полюбив ведмедика і ввесь час бавився ним, хоч мав багато інших забавок. А з того часу, як ведмедик позбувся одного вушка, Юрко не випускає його з рук: з ним їсть, з ним спить, з ним же разом сідає в кутик на маленьке крісло носом до стіни, коли він за щось покараний. І там, у кутику, скаржиться ведмедикові, який він дуже нещасливий і які всі до нього недобрі... Ведмедик слухає мовчки, бо він говорити не вміє, але Юрко по очах його бачить, що ведмедикові шкода свого приятеля.

Юрчик — добрий хлопчик. Він має добре серце, і йому шкода ведмедика, коли хтось зве його Одновушком, — сам він ніколи його так не називає.

Як же велике було його горе, коли, повернувшись в неділю з церкви, він не побачив Одновушка на своєму ліжку, де він поклав його спати, йдучи до церкви. Довго Юрко скрізь шукав свого вірного приятеля й нарешті знайшов його в кухні під лавою. Ведмедик лежав на підлозі на животі, а його єдине вушко висіло на одній ниточці...

З плачем побіг хлопчик до мами скаржитися й просити, щоб вона те вушко пришила.

— Сьогодні неділя, синку, й шити не можна. Але дай сюди свого ведмедика, я заховаю його до шухляди. Там його ніхто не побачить. У понеділок ранком, як ти ще спатимеш, я пришию те нещасливе вушко. А як знайду в себе потрібний матеріял, то, може, й друге вушко йому зроблю. Не плач, Юрчику, все буде гаразд, — сказала мама й поцілувала свого найменшого сина.

— Дякую, мамусю, — сказав хлопчик, втираючи сльози. — Пришийте моєму бідному ведмедикові й друге вушко. А як воно буде трошки не таке, як справжнє, то нічого. Побіжу ж тепер шукати Мурчика. Я йому дам!..

Але, мабуть, він кота не знайде. Бо Мурчик — хитра тваринка. Він завжди ховається від людей, як щось нашкодить. Тепер він боїться, що Юрко поб'є його за ведмедикове вухо, і десь заховався, Він може не зайти до хати і день, і два: годуватиметься мишами й чекатиме, поки Юрчик забуде за те вушко.

Марія Дейко

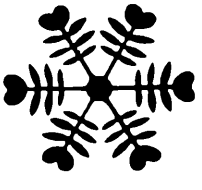

ДЕРЕВ'ЯНИЙ БИЧОК

Галя була дуже гарненька дівчинка. У неї було багато іграшок, але вона поводилася з ними зовсім не так, як інші діти. Іграшки в неї були завжди цілі, не поломані і не розкидані по всій кімнаті. Все було гарно складено в Галиному куточку: лялька сиділа на маленькому стільчику або лежала в ліжечку, кубики були складені гарною пірамідою. Коник теж стояв у куточку, і в нього хвіст був цілий, не одірваний, як у тих нещасних коників, що потрапили у руки іншим дітям.

Навіть м'ячик — і той знав своє місце і не закочувався під канапу або шафу. І коли Галя ішла до дитячого садочка, вона завжди дивилася, чи все в порядку. Така вже була гарна та дівчинка Галя.

Ще в Галі був котик. Він був руденький, пухнастий, ласкавий, і всі думали, що він гарний, добрий котик. Але насправді це був страшенний пустун і розбишака.

От, як тільки Галя піде в садок, враз котеня залазило в кімнату, добиралося до іграшок, і починалася метушня. Кубики летіли додолу і розліталися по всій підлозі. Коник перекидався на бік і вже не міг підвестися, хоч і як намагався.

Лялька вилітала зі свого ліжечка, і котеня тріпало її по підлозі скрізь, де йому хотілося. Лялька кричала й плакала, бо в неї була чиста сукенка, а вона була така чепурна, як і Галя. Та котеня не зважало на її плач; ляльки не вміють плакати голосно і сліз у них не буває.

Найгірш діставалося м'ячикові. Він тікав від котеняти по всій кімнаті, а воно ганяло слідом і не втихомирювалося, аж поки м'ячик не закотився під канапу.

І так котеня бешкетувало, поки не приходила додому Галя.

— Ах, ти розбишако! — обурено сказала вона, збираючи порозкидані іграшки — як тобі не соромно? От, почекай, вони колись покажуть тобі, як над ними знущатися.

Та котеня враз робилося тихеньке й смирне і, ласкаючись до Галі, муркотіло:

— І нічого не покажуть. І зовсім я їх не боюсь, бо вони іграшки, неживі і нічого мені зробити не можуть... І я буду знов їх розкидати, коли ти завтра підеш у дитячий садок!

Та Галя не розуміла мови котеняти, і їй здавалося, що це котеня просить у неї пробачення. І тоді вона брала котеня на руки і гладила його, хоч насправді зовсім не треба було пестити отакого розбишаку.

Одного разу принесли Галі нову іграшку. Це був собі такий кумедний дерев'яний бичок. У нього була велика, оката голова, товсті ніжки і хвостик, і коли його ставили на похилу дошку, бичок зразу ж рухався з місця і, переставляючи дерев'яні ніжки, ішов собі вниз по дошці і по підлозі. Ще і похитувався з боку на бік і вимахував коротеньким хвостиком.

— Живий, живий! — весело кричала Галя і плескала в долоні, а іграшки здивовано дивилися на свого товариша.

А котенятка тоді не було дома. Воно десь блукало; мабуть, полювало на мишу, що жила в комірці.

Але коли вранці Галя пішла в садок, котеня за своєю поганою звичкою знову залізло в кімнату.

— Ой, — перестогнала лялька, побачивши його, — знову ця клята звірюка почне скубти мене за волосся і кидати по підлозі.

— І мене перекине на бік! — заіржала конячка.

— І нас порозкидає, — заторохкотіли кубики.

— І мене закотить під канапу, — жалібно запищав м'ячик.

Тільки дерев'яний бичок стояв мовчки на своїй дощечці і нічого не казав, бо він ще ніколи не зустрічався з котеням.

— Еге, — занявкало котеня, роблячи кілька підскоків до іграшок. — Тут є щось нове. Ану подивимося, що воно за штука?!

Недовго думаючи, котеня підскочило до бичка і злегка вдарило його м'якою лапою. І враз дерев'яний бичок рушив з місця, переступаючи товстими ніжками, посунув униз по дошці, просто назустріч розбишаці.

Від несподіванки котеня подалося назад. Такого ще не бувало. Досі всі іграшки не вміли пересуватися і з ними можна було робити все, що захочеш. Тільки м'ячик умів бігати та й то завжди тікав геть, коли до нього доторкнутись. А цей дерев'яний бичок йшов просто назустріч і нічого не боявся. От він уже зійшов з дошки, незграбно похитуючись, пішов по підлозі.

Котеня відскочило ще далі. Бичок ішов за ним. Котеня відскочило аж до самих дверей! Але бичок не спинявся, йшов хоробро на ворога.

Тоді котеня зовсім перелякалося і, не тямлячи себе, кинулось тікати. Воно вискочило з кімнати, перебігло через коридор, залізло в комірку і там забилося в найдальший, найтемніший куток, щоб, бува, й тут не розшукав його несподіваний ворог.

Так воно з того кутка не вилазило цілий день.

Коли Галя прийшла додому, всі іграшки сиділи спокійно в своєму куточку і все було в порядку. Тільки дерев'яний бичок стояв біля самих дверей.

Котеня вилізло з комірки й обережно нявкнуло. — А, це ти! — зраділа Галя, — іди у кімнату! Ти тепер уже гарне котенятко, бо не займало моїх іграшок.

Але котеня заглянуло в кімнату і побоялося зайти. Адже бичок стояв і досі на варті біля дверей і пильно дивився на пустуна своїми великими намальованими очима...

ХТО ЦЕ?

Жовта сукня, синя хустка,
Зелені черевички.
Сукня — з листя, хустка — з неба,
Ходить пишна, пребагата
Пані в цім одінні
Й роздає дарів багато,
Вся в яснім горінні.
Хто це? Хто, скажіте, мовте—не баріться.
Та це ж осінь наша мила — золотиста...

Петро Кізко

□

Стоїть півень на току
У червонім чобітку.
Будем півника просити:
Ходи жита молотити.

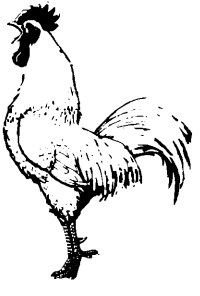

□

ЛЯЛЯ ВЕРНУЛАСЯ...

У коробці було темно, тісно, і синьоока ляля нетерпляче ждала, коли її виймуть звідтіля. Пані, що купувала її, сказала крамареві:

— Я хотіла б купити гарненьку велику лялю. Хочу подарувати її маленькій донечці моєї приятельки.

Лялі було дуже цікаво, якій це дівчинці її подарують. Її думки перервало шелестіння паперу.

— Нарешті! — зідхнула ляля, і в цю ж мить над відкритою коробкою нахилилося гарненьке рожевощоке личко.

— Ах! — покотився по кімнаті повний захоплення оклик. — Яка чарівна!

Дівчинка також сподобалася лялі. Вона була невеличка, метка, чорноока й, мабуть, дуже весела. Дівчинка міцно обняла лялю й сказала:

— Вітаю тебе, моя гарненька! Я назву тебе... Пожди трішки! Яке б то ім'я тобі дати? Може Олеся? А може Оксана? А може... Вже знаю, я назву тебе Квіткою, бо ти гарненька, немов квітка. Добре? Мене звуть Галочка.

Галочка і Квітка не розставалися ввесь день. Разом обідали, разом бавилися, разом на прогулянку ходили. Квітка була задоволена, вона була навіть щаслива.

Посутеніло. Галочка не бігала вже й не гомоніла. Вона сиділа тихенько в кутку й позіхала.

— Галю, пора лягати! — сказала мама, і дівчинка поволі підвелася.

— А лялечку свою так і лишаєш у кутку?

— Ох, — зідхнула Галочка, підняла лялю й кинула в інший куток біля порожньої полички. Від прикрої несподіванки Квітка заплющила очі.

— Бідна ти, — зашепотів біля неї якийсь голос, — і всі ми бідні. Недобра наша Галочка!

Квітка швидко розплющила очі, щоб дізнатися, хто це говорить. Те, що вона побачила, пройняло її жахом.

Біля порожньої полички лежало в неладі чимало іграшок. Був там ведмедик з відірваним вухом, ляля з надбитим носом, давно не чесана й не вмивана, собачка й кицька з плюшу, такі замурзані, що важко було їх пізнати, і ще багато інших поламаних іграшок. Квітка дуже злякалася.

— Що ж це таке? Де це я?!

— У Галочки! — сумно пояснив ведмедик. — А Галочка не дбає про іграшки. День-два побавиться й кине. Добре ще, коли не знищить відразу. Глянь тільки на нас!..

Біля полички знявся галас. Кожна іграшка розказувала про своє горе, кожна жалілася на Галочку. Квітка слухала, тихо пестила нещасні іграшки, а далі гірко заплакала. Поволі іграшки заспокоїлися й позасинали, а Квітка плакала й журилася.

— Не хочу тут бути, ой, не хочу! Куди б мені втекти від такої поганої дівчинки!

Вона почала розглядатися довкола. Потім підвелася й побігла в сусідню кімнату. Тут панували сутінки і блідо світилася лямпадка перед іконою. У кутку стояла відчинена скриня з постіллю. Оподалік навколішках молилась старенька бабуся.

Перелякана ляля подумала, де б їй заховатися. Може під ліжко? Ні, звідтіля

витягнуть. А може б у скриню з постіллю? Так, туди можна залізти і причаїтися...

Тихо, щоб не помітила бабуся, ляля полізла у скриню й сховалася під м'якою подушкою. Було гаряче й темно, але ж краще це, ніж надбитий ніс чи обірвані руки!

Ще довго журилася Квітка, а потім заснула. Прокинулася вранці від голосного крику і плачу.

— Де моя нова ляля, де моя Квітка? Хто взяв мою лялю?

— Цить, доню, ти, мабуть, сама закинула її кудись, а тепер даремно гніваєшся на нас, — говорила бабуня. — Ось пожди, застелю ліжко, пошукаємо, знайдемо й усе буде гаразд.

Галочка замовкла, а Квітка занепокоїлася: щоб тільки не знайшли її, щоб тільки не знайшли! Над скринею нахилилася бабуня. Вона почала вкладати туди подушки.

— А це що таке?

Бабуня відхилила подушку й витягла з-під неї Квітку. Усміхнулася й хотіла покликати Галочку. Очі лялі були повні сліз і немов би про щось просили. Бабуня зрозуміла, мовчки поклала лялю знов у скриню й пішла до Галі.

— І що ж, Галочко, знайшла лялю?

— Ні, бабуню, я вже по всіх кутках шукала. Ніде немає!

— А куди ж ти поклала її вчора?

— Зараз пригадаю. Ага, біля полички з іграшками кинула!

— Невже справді кинула? І як же ти могла таку гарну лялю кинути? Тобі не стидно?

Галині щічки почервоніли від сорому. Вона підійшла до полички й ще більше засоромилася. Поламані іграшки лежали в неладі й сумували.

— Ох, Галочко, здається, твоя ляля не могла нічого доброго подумати про тебе... Вона, мабуть, дуже злякалася, коли побачила твої іграшки, й утекла, — сказала бабуня.

Галя мовчала. Бабуня пішла до своєї кімнати, а дівчинка гірко заплакала.

Увесь день ніхто не помічав Галочки. Вона мовчки поралася біля своєї полички з іграшками, а ввечорі пішла до бабуні:

— Мені так прикро й соромно, бабуню! Я вже не буду... — тихо сказала дівчинка й повела бабуню до полички.

Яка несподіванка! Галочка чисто помила поличку і дбайливо поскладала іграшки. Вона й понаправляла, що могла: пришила вухо ведмедикові, позачісувала лялі й поодягала їх у нове вбрання. Помила м'ячики, почистила котика й собачку — усе зробила так гарно, що бабуня не могла вийти з дива.

— Бабуню, а коли б Квітка дізналася про це, то чи повернулася б до мене?

— Не знаю, Галочко. Треба, щоб вона повірила в твою обіцянку, що ніколи більше не занедбуватимеш іграшок.

Галочка дотримала обіцянки. Цілий тиждень виглядала вона Квітки, але ляля не верталася. Не чула Галочка, як бабуня увечорі щось тихенько шептала до скрині з постіллю.

А в неділю вранці — яка ж радість! Квітка вернулася! Вона сиділа на поличці з іграшками й весело всміхалася.

ВЕСНА

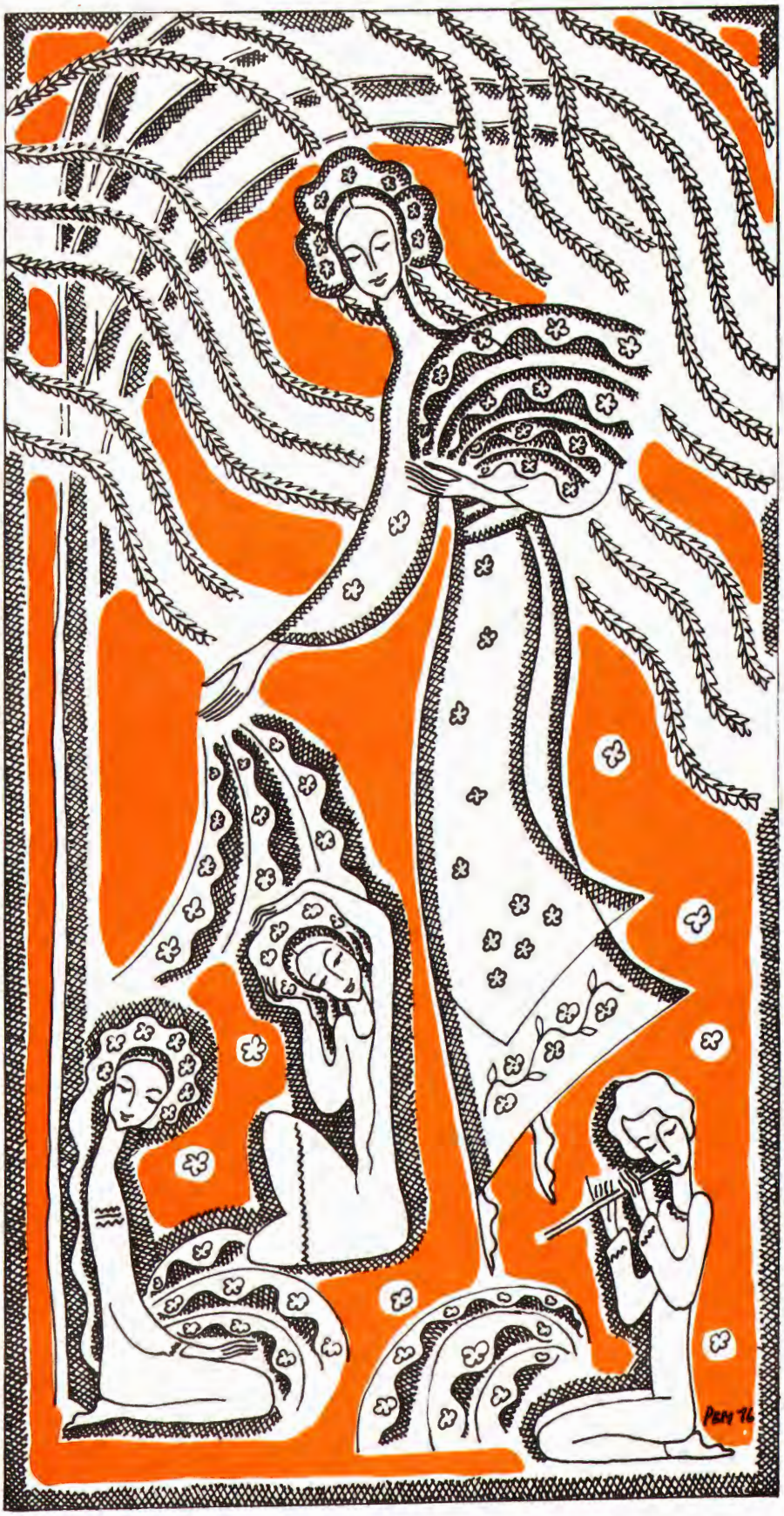

Ой, волошки, ой, сокирки,
Ой, багато вас, ой, скільки,
У небесній глибині
Тануть хмароньки ясні.

ВЕСНА ІДЕ

Ведмедиха цілу зиму
З ведмедятками малими
На морози не зважала,
У барлозі теплім спала.
І було їм там вигідно,
Зручно, затишно, спокійно,
Холод їм не дошкуляв,
І ніхто не турбував.
Тільки раз, якось, лисичка,
Яка мешкала тут близько,
Приходила попитати
У сусідів, що чувати.
Та ще зайчик довгоногий
Пробігав біля барлога;
Гукав у вікно що-сили,
Щоб погрітися пустили.
Та ведмеді міцно спали,
На сусідів не зважали;
У міцному сні сопли,
І на ввесь барліг хропли.
І не знали, і не чули,
Як зима уже минула.
Сонце з неба засміялось,
І зима втекла, злякалась...
Сніг розтанув, рівчаками
Біжить в річку між полями.
Теплий вітерець повіяв,
В лісі проліски посіяв.
Гукнув зайчик до лисички:
— Вже весна іде, сестричко!
Ти ведмедів не стрічала?
Невже сплять ще, не вставали?
Ходім разом до барлога
Та розбурхаєм їх троха!
І побігли вдвох хутенько,
Стрибаючи веселенько.
От прибігли, разом стали,
І весело загукали:
—Гей, ведмеді, годі спати,
Йде Весна, пора вставати!
Ведмедиха крик почула,
Вікно хутко відімкнула,
Хотіла гостей нагнати,
Щоб не заважали спати.
Та почула спів пташиний,
І весняний дух лагідний, —
Сама зразу злагідніла,
До гостей заговорила:
— Любі гостоньки, вітайте!
Лиш хвилину почекайте.
Я дітей з колиски вийму,
І з барлога до вас вийду.
Всі зібрались на горбочку,
Посідали там рядочком,
Їх весняне сонце гріло,
А все кругом гомоніло:
— Вже Весна іде! Весна
Уже Зиму проганя!
Ясне сонечко пригріє —
Все кругом зазеленіє!

Л. Гаєвська-Денес

ВОДИЧКА

Наберу з криниці
Свіжої водиці,
Буду умивати,
Буду примовляти:
Водичко, водичко,
Умий Олі личко
Рожеве та біле,
Як яблучко спіле!

Г. Демченко

РАНКОВІ ПРОМЕНІ

Виплило на небо червоне сонечко й почало розсилати повсюди свої золоті промені — будити землю. Перший промінь полетів і попав на жайворонка. Стрепенувся жайворонок, випурхнув із гніздечка, піднявся високо й заспівав свою срібну пісеньку:

"Ах, як гарно у свіжому ранковому повітрі! Як гарно! Як чудово!"

Другий промінь попав на зайчика. Пересмикнув вухами зайчик і весело застрибав по росяному лугу: побіг діставати соковитої травички собі на сніданок.

Третій промінь попав у курник. Півень залопотів крилами і заспівав "Ку-ку-ріку!" Кури злетіли з сідал, закудкудакали, почали розгрібати сміття і черв'ячків шукати.

Четвертий промінь попав у вулик. Виповзла бджілка із воскової келії, розправила крила і — зум-зум-зум! — полетіла збирати медок із запашних квітів.

П'ятий промінь попав у дитячу кімнату на ліжечко маленького хлопчика, ріже йому прямо в очі, а він повернувся на другий бік і знову заснув.

ВЕСЕЛІ ЗАЙЧЕНЯТА

Нарешті потепліло, повисихало весняне болото. У лісі розвинулося листя на деревах, зацвіли кущі та квітки. Приїздили там люди із своїми дітьми з недалекого міста, залишали авта на площі постою і йшли у ліс на прохід, щоб натішитися зеленню та свіжим повітр'ям.

Вузька заросла стежечка провадила глибоко у ліс, на малу поляну, де росло багато фіялок та конвалій. Недалеко полянки, в кущах, жила родина зайчиків. Там теж стояв великий старий дуб. У ньому мешкала давніше стара сова. Вона часто сварила на зайченят, коли вони своїми забавами перешкоджали їй спати в день. Одної ночі сова кудись полетіла й більше вже не повернулась.

Зайченята втішилися, що тепер зможуть свобідно гуляти. Та були вони дуже цікаві, хто спровадиться до порожнього житла. Одного ранку побачили вони брунатних тваринок, що весело стрибали довкруги полянки. Це були маленькі білочки.

— От втіха! Ось товариші до наших забав! — раділи зайченята. Вони поскакали запізнатися з білками.

— Ми тепер не бавимося, — пояснювали білочки, — ми збираємо гілки та листя, щоб зробити гніздо. У дуплі для нас замало місця. Тому ми будуємо гніздо на грубій гілці і в ньому будемо жити в теплі дні.

Зайчики деякий час приглядалися, а потім пострибали додому, бо якраз їхня мама, зайчиха, повернулася. Вона принесла їм вечерю — свіженької салати від огородника.

Зайчиха мала багато діток і цілий день мусіла бігати шукати для них поживи. Уранці треба було вчити зайченят, як поводитись у лісі, а ввечорі порядкувати хатку. Так зайчиха працювала цілий день і пізно вночі лягала спати біля діточок.

Зайченятам жилося дуже весело. У тому лісі не мали вони ворогів, лиш часом люди заходили зі своїми псами. Передусім тепер, коли на дубі замешкали бі-

лочки, проходив скоро час у грах і забавах. Зайчики приглядалися до нових сусідів. Рано мама вчила білочок збігати з дерева вниз, скакати з одної гілки на дальше віддалену на другому дереві. Пізніше бігла вона шукати їжі, а білочки порядкували хатку. Коли мама поверталась, то всі обідали і лягали відпочивати. Під вечір був час забав. Звірятка бавилися лапанки, ховалися за стовбурі дерев, кидали лушпинками, влаштовували перегони, старалися якнайскорше знайти заховані горішки. Весело було з новими приятелями.

— Ох, яка шкода, що й наша мама не має часу з нами гратися — жалілися зайченята. — Її цілий день немає дома, а ввечорі вона така змучена.

— Ми нашій мамі допомагаємо — обізвалися білочки. — Замітаємо, виносимо сміття, направляємо хатку, порядкуємо іграшки. Тому вона має час з нами бавитися.

Зайченята задумалися. Почали щось між собою шептати і побігли до своєї хатки між кущами. А коли мама зайчиха вернулася додому — от була для неї несподіванка! Хатка прибрана, чистенька, столик помитий, свіжий мох у куточку. Повечеряли всі, а тоді на полянку. І мама-зайчиха з ними. То ж то було радости!

— Наша мама теж з нами грається — хвалилися білочкам зайченята. — Вона знає багато різних забав!

Усі тваринки так гарно забавлялися, що навіть місяць виглянув з-за хмарки, щоб подивитися.

— Вже час вам спати — сказала зайчиха, — але наперед я вам оповім казочку. Вам любі діти-зайченята і вашим приятелям білочкам. Нині я зовсім не змучена.

Р. В. Г.

ГОРОБЧИК

Джив, джив, джив,
Я ще не їв.
На городі я літав,
Конопельку дзьобав.
Прийшли люди, загукали,
Мене звідси виганяли.

Джив, джив, джив,
Я ще не їв.
Край дороги я літав,
Черв'ячків я вибирав.
Прийшли діти, закричали,
Мене з проса виганяли.

Джив, джив, джив,
Я ще не їв.
Край дороги я літав,
Черв'ячків я вибирав,
Чорні круки налітали,
Мене звідси виганяли.

ЗАЙЧИКУ!

Туди, туди, зайчику, до води,
Туди краще, зайчику, не ходи!

Ходи, ходи, зайчику, зі мною,
Буду, буду гратися з тобою.

Дам я тобі їсти, пити, зайчику, дам,
Постели ж собі ліжечко, зайчику, сам.

М. Завадівська

ЗИМА І ВЕСНА

— Насуплю я брови, — говорить зима, —
І вітер з морозом повіє:
Усе скрізь загипе — рятунку нема!
Під снігом завмре, заніміє“.

— А я засміюся, — весна відмовля, —
І сонце на небі засяє:
Прокинуться луки, ліси і поля,
Усе зацвіте, заспіває“.

С. Черкасенко

Розквітала в полі квіточка,
Синенька та ясна,
Шумить співає річечка:
Весна, весна, весна!

Ой ви пташки, щебетюшки,
Заспівайте: цір, цір, цір,
Бо іде вже весна красна
З-поза моря, з-поза гір.

ВЕСНЯНКА

Ішла весна-красна
У синій хустинці.
Несла весна-красна
У скринці
Гостинці.

Ягнятам — травицю,
Гусятам — водицю,
Каченятам — ряску,
А малятам — ласку.

Тамара Коломієць

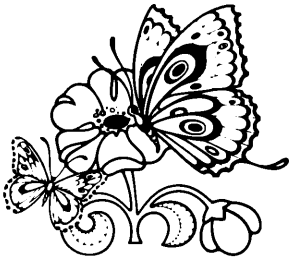

ВЕСНЯНІ ВІРШІ

1. Хлопчик дощика просив,
щоб травичку заросив.

Хай росте густа травичка,
зелененька шовковичка.

Хай цвітуть барвисті квіти,
щоб весні раділи діти.

2. Сонце! Глянь до нас із неба,
нам тепла на землю треба.

Щоб наспіли полунички
червоненькі, невеличкі.

Полунички солоденькі,
із сметанкою смачненькі.

Г. Чорнобицька

ПРИЙШЛА ВЕСНА

Прийшла весна. Потекла вода. Діти взяли дощечки, зробили човника, пустили човника по воді. Човник поплив, а діти побігли за ним, кричали і нічого попереду себе не бачили і в калюжку впали.

ВІТАТЬ ВЕСНУ

Пралісочка над поточком
Розкриває синє очко
Та й будиться зі сну,
Щоб вітать весну.

Білосніжка при долинці,
У біленькій сорочинці,
Пробудилася зі сну,
Щоб вітать весну.

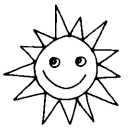

ВЕСНА.

Ой, сонечко яснеє
Пригріває,
А сніжочок водицею
Підливає.

І весняні струмені
У ярку,
А на полі квітонька
У сніжку.

Ой, та квітонька — пролісок
Весняний,
А над нею жайворонок
Голосний. □

НЕМА ВЖЕ СНІГУ

— Закінчилася зима,
Снігу в лісі вже нема.
Аж тепер я скину
Білу кожушину.
Гляньте на вбрання моє —
Зайчик був і зайчик є!

ДО ЗАБАВИ!

І в садочку, і в дворі,
Й на крутій он там горі:
Всюди, всюди пишні трави
Кличуть всіх нас до забави.
Як не бавитися нам?
Повно ж сонця, повно трав!
Травень! Травень — тут і там!
Нумо ж, діти, до забав!

Петро Кізко

ВЕСНА

Ой стрибає сонечко
По гілках,
Відкриває пупляхи
На листках.

Листя простягається
Після сну,
І пташки розказують
Про весну.

У неділю підемо
Погулять,
Першого метелика
Зустрічать!

Ніна Мудрик-Мриц

ПРО ВЕСНУ-ГОСПОДИНЮ ПІСЕНЬКА

На полях уже весна —
Гей, що робить там вона?
Зіллячко насаджує,
Збіжжячко пригладжує
Щоб росло у стебло,
Щоб шовковеє було.

У лісочку вже весна —
Гей, що робить там вона?
Листя розправляє,
Гілочки рівняє,
Причепурює квітки,
Щоб сіяли, мов зірки.

У городці вже весна —
Гей, що робить там вона?
Грядочку копає,
Моркву засіває,
І горох, і бурячки —
Будуть їсти діточки.

Р. Завадович

ВЕСНЯНИЙ ДОЩИК

Дощик теплий, дощик синій
Цілий день співав в долині.
І під цей весняний спів
У долині луг зацвів.
В лузі повно квіточок
І маленьких діточок.

Михайло Стельмах

КОЗЕНЯТА І ВОВК

Була собі коза; зробила вона в лісі хатинку і привела діток. Щоденно ходила коза в ліс по траву. Сама піде, а дітям велить замкнутися і нікому дверей не відчиняти. Вернеться коза додому, постукає ріжками в двері і заспіває:

"Козенятка — дітоньки,
Одімкніть хатиноньку!
Ваша мати прийшла,
Молочка принесла.
Я коза, у лісі була,
Їла траву шовковую,
Пила воду студеную;
Біжить молочко по вим'ячку,
А з вим'ячка по копитечках,
А з копитечок по землі тече".

Козенятка почують матір і одмикають їй двері. Вона нагодує їх і знову іде пастись. Одного разу підслухав вовк, як коза співала, і, коли вона пішла в ліс, підійшов до дверей хатинки і заспівав грубим-грубим голосом:

"Ви дітки, козенятка,
Відімкнітеся, відчинітеся!
Ваша мати прийшла,
Молока принесла...
Повні копитця водиці!"

Козенятка послухали і кажуть: "Чуємо, чуємо! Не маминим голосом співаєш: мати співає тонше, вона не так примовляє" — і не відчинили вовкові дверей. Та і пішов вовк ні з чим. Прийшла коза і похвалила діток за те, що її слухають: "Розумні ви, дітоньки, що не відчинили вовкові; а то він би вас із'їв". ◇

ВЕДМІДЬ БУДУ ВАЛИТЬ

Здавна у нас, в Україні, люди говорили, що як на свято Стрітення Господнього гарно та погідно, то ведмідь з буди не вилазить. Спить дальше. А якщо в цей день завірюха, хуґа, дощ зі снігом на переміну, то знак, що весна вже близько, та й ведмідь зимову буду валить.

А воно он як одного разу було:

В половині місяця лютого, одного дня була непогода. В землянці їжачка під коренем дуба звідкілясь узялась вода і чисто бідне звірятко підтопила. Наш їжачок пчихнув раз, другий, та й пробудився з довгого сну. Позіхнув, протер свої чорні очка-сліпачки й затрусився від зимна.

— А це що таке? Хіба ж уже кінець зимі?

Глянув на календар, здер зайві листки й аж за голову взявся:

— Та ж сьогодні празник Стрітення Господнього! Зима з літом стрічається! Ведмідь буду валить! Гай, гай! А я проспав би? Ні!

Викарабкався з-під сухого листя, відсунув двері, виглянув на двір. А там таке твориться: Дощ зі снігом і з вітром періщить, якісь крупи падають, раз сонце блисне, то знов фуґа, як закрутить!

— Нема що, — так їжачок — пора мені!

На швидку руку попоїв зів'ялої торішньої кваснички, фукнув раз і другий: фу-фу! та й поманджав до струмочка. Хлеп-хлеп! зимної водички, обмив чорненьке рильце, розчесав вусики й колючки та й швар-швар куцими ніжками подриптав до сусіди борсука, що його нора містилася недалечко під старою сосною.

— Гей, сусідо, гей, борсуче! — гукнув. — Пора вставати! Сьогодні празник Стрітення! Зима з літом стрічається! Надходить весна-красна, несе нам зілля зелененьке!

В середині землянки почувся зразу легкий шелест і сапання, а потім ропіт, шкрябання пазурами й голос:

— Рох, рох!

За хвилину відкрилися двері. Ху! А воно як не війне якимись крупами з дощем та прямо борсукові в лице, аж захлинувся. Але не подався назад, не зарився у барлозі, не ліг ще раз спати. О, ні!

— Ваша правда, сусідо! Спасибі, що збудили, а то прогавив би, проспав таку радісну подію!

І ще щось там сказав по-борсучому:

— Шу-шу-шу! Рох-рох-рох!

Тоді вийшов на світ Божий подивитися. Та такий худий, мізерний сухоребник з нього став за час спання, що ледве на ногах держався. Взяв якийсь костур у руки та й пошкандибав уперед, а їжачок та й за ним.

До ведмежої ґаври було досить близько. Та така добра, міцна була ця ґаврабуда, що го-го! Збудована серед коріння кріслатого дуба з грубих ломак, галуззя, позатикана сухим листям, мохом на камінній підмурівці, суха та тепла, що в ній ані вітер не шиберне. А якже!

От і спить у ній ведмідь, крізь сон товсту лапу ссе, а в носі й духу не чує.

Аж тут раптом як не застукає щось костуром у коріння дуба, як не затермосить дверима ведмежої ґаври, як не затрусить стінами. А далі грим та грим у двері! Збудився наш ведмідь, та як не зареве зі злости:

— Гу-у-у! Гу-у-у! — та не замурчить: — Мрр-мрруу!

А тим двом весняним післанцям (бо то вони були) аж мороз поза шкіру пішов. Але нічого, стукають, а далі репетують на ввесь голос:

— Гей, ведмедю, куций, бурий сплюше! Кличемо тебе по-раз перший: Виходи!

А ведмідь люто-прелюто:

— Гууу! Гууу!

Але ні їжачок, ні борсук не злякались. Та знов закликали:

— Гей, бурий Місю, ласуне! З празником Стрітення поздоровляємо тебе! Зима з літом зустрічається! Час тобі вставати! Кличемо тебе по-раз другий: Виходи!

І ось чути вже, як підіймається з барлогу, сопе, стогне, муркоче. А далі дався чути страшний лоскіт, шарудіння, тріскіт і знов грізний рев: Гууу! Гууу!

А наші весняні післанці не відступають, гримають у двері, та закликають грімким голосом:

— Гей, ведмедю! Час тобі вставати, час із буди виходити! Сьогодні зима з літом зустрічається: Виходи! Не проспи! Кличемо тебе по-раз третій: Виходи весну-красну з нами зустрічати! Вали буду! Вали-и-и!

А тоді, як не счиниться в буді лоскіт і гриміт такий страшний, що аж земля задудніла, а дуб затрусився. Так, неначе той страшний суд настав. І як не посиплються на наших весняних післанців: листя, гиляки, каміння. А далі, як не гримне, не завалиться ціла буда, то вони ледве з душею втікли. А той ведмедище, як не висунеться з того румовища, мов та

страшна бура скала, як не здійме пащу вгору, як не зареве немов та труба:

— Гууу! Гууу!

А потім пішов на ліси, на води, на скелі.

Пробудилися комашки й дрібні звірятка. Заворушився і грубий звір. А пташки вістку всьому світу подали, заспівали, защебетали:

— Цір-цір-цвірінь! Фітю-фітю-фіть! Тьох-тьох! Гей, вставайте, хто заспав! Ведмідь буду валить. Гей!

Вже йде весна ясна,
Вже йде весна красна,
Несе нам зілля зелененьке! Гей!

Олена Цегельська

КОЛОБОК

Народня казка

Були собі дід та баба та дожили вже до того, що й хліба нема. Дід і просить:

— Бабусю! Спекла б ти колобок!

— Та з чого ж спечу, коли й борошна нема?

— От бабусю, піди в хижку та назмітай у засіку борошенця, то й буде на колобок.

Послухалась баба, пішла в хижку, назмітала в засіку борошенця, витопила в печі, замісила яйцями борошно, спекла колобок та й поклала на вікні, щоб простигав. А він лежав, лежав на вікні, а тоді з вікна та на призьбу та на землю в двір, а з двору та за ворота та й побігпокотився дорогою.

Біжить та й біжить дорогою, коли це назустріч йому зайчик.

— Колобок, колобок, я тебе з'їм!

А він каже:

— Не їж мене, зайчику-лапанчику, я тобі пісеньку заспіваю.

— Ану, заспівай!

— Я по засіку метений,
Я на яйцях спечений, —
Я від баби втік,
Я від діда втік,
То й від тебе втечу!

Та й побіг знову. Біжить та й біжить дорогою... Перестріває його вовк:

— Колобок, колобок, я тебе з'їм!

—Не їж мене вовчику-братіку, я тобі пісеньку заспіваю.

— Ану, заспівай!

— Я по засіку метений,
Я на яйцях спечений, —
Я від баби втік,
Я від діда втік,
Я від зайця втік,
То й від тебе втечу!

Та й побіг. Знову біжить та й дорогою... Перестріває його ведмідь:

— Колобок, колобок, я тебе з'їм!

— Не їж мене, ведмедику-братіку, я тобі пісеньку заспіваю!

— Ану, заспівай!

— Я по засіку метений,
Я на яйцях спечений, —
Я від баби втік,
Я від діда втік,
Я від зайця втік,
Я від вовка втік,
То й від тебе втечу!

Та й побіг. Знову біжить та й біжить дорогою... Стрічається з лисичкою:

— Колобок, колобок, я тебе з'їм!

— Не їж мене лисичко-сестричко, я тобі пісеньку заспіваю!

— Ану, заспівай!

— Я по засіку метений,
Я на яйцях спечений, —
Я від баби втік,
Я від діда ввтік,
Я від зайця втік,
Я від вовка втік,
Від ведмедя втік,
То й від тебе втечу!

— Ну, пісня ж гарна! — каже лисичка. — Оте тільки я недочуваю трохи. Заспівай-бо ще раз та сідай до мене на язик, щоб чутніше було.

Колобок скочив їй на язик, та й почав співати:

— Я по засіку метений,
Я на яйцях спечений, —
Я від баби втік...

А лисичка — гам його! Та й із'їла.

КВАЧ ІЗ "ГАРЯЧИМ" МІСЦЕМ
(Гра)

Діти роблять 2-3 кола в різних місцях майданчика, і тоді той, хто втікає, має право, рятуючись від "квача", заскочити в якесь коло. Тоді не можна його ловити. Замість того, щоб ставати в коло — можна (заздалегідь умовившись про це) ухопитись за якусь металеву річ (як грають у кімнаті) або деревину, — тоді не можна його ловити.

ПРАВИЛА ГРИ:

1. "Квач" не може ганятись тільки за кимсь одним.
2. "Квач" не може стояти коло того, хто присів або заскочив у коло і т. п. Він мусить ловити ввесь час когось іншого.
3. Той, хто врятувався від "квача", присівши, заскочивши в коло і т. п., не має права довго стояти, а після врятування зразу вибігає.
4. Пійманим вважається той, до кого "квач" тільки доторкнеться.
5. Забігати за межі майдану не можна.

ШПАКІВНЯ

Тук, тук, молоток,
Робимо шпаківню,
В гості ждемо ми пташок
Весняних із півдня.

Дай, дай мотузок,
Хатку цю пташину
Ми прив'яжем на дубок,
На рясну вершину.

Кар. кар, ну й дімок! —
Проказала гава, —
У такому я діток
Вивела б на славу.

Переклала
Л. Петрушевська

Ішла весна-красна
У синій хустинці,
Несла весна-красна
У скринці
Гостинці.

Ягнятам — травицю,
Гусятам — водицю,
Каченятам — ряску
А малятам — ласку.

БАЙКА

Ой найму я ведмедика
За плугом ходити,
А вовчика сіренького
Волики гонити,
А зайчика маленького
Передні водити,
Сама піду до господи
Обідать варити.
Як розсердився ведмедик
То плуг поламав,
А вовчичок сіресенький
Воли розігнав,
А зайчичок малесенький
Ізлякався,
В темні луги, густі кущі
Заховався.

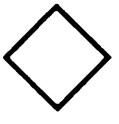

ШКІДЛИВА КОЗА

Чи ти бачиш, хлопчику,
Як коза
Ходить — кору з яблуньок
Обгриза?

Виламай ти дубчика
З бузини
І козу шкідливую
Прожени.

У подяку яблунька
Як зросте,
Кине тобі яблучко
Золоте. □

МОРКВА ЗАЗЕЛЕНІЛА

На дворі спека,
Дощу немас.
В городі морква
А ми — водою
Й земля вся мокра.
Зазеленіла
Маленька морква.
Іде бабуся
Плеще в долоні:
— Коли ж був дощик
Сьогодні, доні.

О. Лупій

СТОКРОТКА

Плакала стокротка:
Хлипки, хлипки, хлип...!
Вийшла б я за вороттячко,
Рада б я коли б...
Ненечко ріднесенька!..
Хлипки, хлипки, хлип!...
Чом я не гарнесенька
От, як рожа?.. Хлип! —
Каже весна: Донечко,
Чи ж тобі не гріх?
Таж царенко-сонечко
Світить для усіх.

О. Лятуринська

РЯСТ І НАРЦИЗ

Вітер зиму розтряс
І в лісочку на горбочку
Виріс ряст, синій ряст.

Глянь кругом: вгору, вниз —
Вже весніє,
Сонце гріє,
Квітне жовтий нарциз...

Квіти жовті, квіти сині —
Милі барви в Україні.

М. Щербак

◇

НАША ХАТКА

Наша хатка ось, під зрубом,
де рясніють сироїжки,
а вже любо, а вже любо
на весні цвіли підсніжки.
Заглядає нам до вікон
щебетух-пташок багато
і без ліку, і без ліку
дзвоників, стокроток, браток.

О. Лятуринська

◇

ЦАПОК

Взимку лагодив цапок
Віз, і борону, й плужок.
В квітні вибрав цапок
Огородець і ланок.
Та й засіяв лан цапок
Для цапихи і діток.
А цапиха і дітки
Садять цапу огірки.

М. Стельмах

КУЛЬБАБКИ

На леваду я пішла б,
ціла купа там кульбаб -
ніби сонечка малі
посідали на землі.

Я нарвала б тих квіток,
та сплела б собі вінок,
щоб і я була в вінку,
наче квітка на лужку.

Тільки вранці квіти всі
умиваються в росі,
росяна травичка —
змокнуть черевички!

◇

СТРИБКИ

Гра

Діти показують, як стрибають зайчики, жабки через струмочок, у далечінь. Підстрибки вгору, зістрибування з приземленням на пальцях.

У НЕГОДУ: Біги, скоки в кімнаті.

◇

ЗАЙЦЕВА КАПУСТА

Посадить задумав заєць
Моркву і капусту,
Щоб не густо, щоб не пусто
Виросла капуста.

І насіння, і розсаду
Садить заєць-тато,
А малята-зайченята
Стали помагати.

М. Стельмах

ЯСМІНЧИК

У садочок я погляну:
Вже травичка до колін.
От із пуп'янків проглянув
і розцвівся наш ясмін.

Я з віконечка схилюся:
— Ти коли розцвів, коли?
Мій ясмінчику, мій дусю,
гілочку ти нахили!

О. Лятуринська

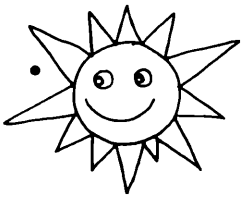

РІДНА НИВА

Ой, співає жайворонок
тріпоче крильцями:
— Гей, весна вже, — засівайте
нивку зеренцями!

А я нивці-чорнобривці
пісню заспіваю:
— Ой, нема другої нивки,
як в рідному краю!

т. к.

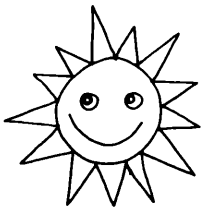

НЕЗАБУДЬКА

Росте на наших луках
квітонька мала.
Їй очі синьо-сині
веснонька дала.
Пройде біля неї
з усміхом хтобудь —
У слід тихенько квітка
скаже "не забудь!"

О. Лятуринська

ПРОЛІСОК

Де білі берізки зійшлись на поляну,
там пролісок оком блакитним проглянув.
Спочатку все трішки
зелені висовував ніжки,
а потім напружив слабі свої сили, устав,
"Я бачу, година вже тепла, ясна,
скажіть, це насправді приходить весна?"

Переклала **Г. Чорнобицька**

◇ ◇

БАРВІНОК

Барвіночку: синє очко,
Барвіночку: синя зірко,
Любить тебе дуже, дуже
Оля, Аня, Галя, Ірка. □

ТАНЕЦЬ КВІТІВ

А в городі, в огорожі
Там зацвили рясно рожі,
Там танцюють черевички
Два лопухи, три косички. □

ОЙ, ЛЮБЛЮ

Ніженьками босими
Я ходила росами
Ой, люблю!
Травами-покосами
З голубими косами, —
Ой, люблю!
Бігти понад річкою
Стежкою, мов стрічкою,
Ой, люблю!
На човні з сестричкою
Поплисти водичкою
Ой, люблю!
Берегами, кладками
Пурхати з дівчатками
Ой, люблю!
Милуватись ранками
Світлими світанками
Ой, люблю!

Петро Кізко

ЗАЙЧИКОВА ГРЯДКА

У ліску, над річкою,
В зайчика є хатка,
Біля хатки в сірого
Невеличка грядка.
Не сидиться зайчику
Навесні у хатці,
Поспішає, трудиться
На маленькій грядці.
Робить, робить сапкою
Він грядочки густо,
Гарна ж буде в зайчика
Морква і капуста.

О. Лупій

КВІТИ

Під віконцями
на сонці
у весняному саду
у земельку,
як в постельку,
я насіннячко кладу.

Сонце, смійся!
Дощик, лийся
Линьте краплі, до землі,
щоб на грядках
у зернятах
кріпли паростки малі.

Прийде літо,
будуть квіти,
будуть в мене восени
у віночку на голівці
чорнобривці
запашні.

ЯБЛУНЬКА

Зі мною разом яблунька
росте вже сьомий рік.
Гілля своє розкинула
в один і другий бік.

Я доглядаю яблуньку,
і зараз подивись, —
рожевими букетами
гіллячки одяглись.

А восени, запрошую,
приходьте всі до нас:
антонівкою жовтою
я почастую вас! □

ПРИЛЕТІЛА ЗОЗУЛЕНЬКА

Прилетіла зозуленька
З темного лісочку,
Сіла, сіла, закувала:
— Ку-ку! Ку-ку! Ку-ку!

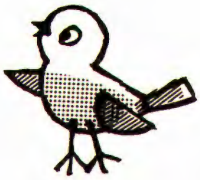

ВЕСНУВАННЯ

Ось вам діти є робота,
Каже мама діточкам.
"У куточку, біля плота
Місце вашим грядочкам.

Обкопайте добре всюди
І засійте зеренцят,
Будуть вас хвалити люди,
Ну і батько буде рад".

Діти того лиш чекали.
Вже робота аж горить.
Обкопали, обрівнали,
Ну давай чогось садить -

І цибулі і фасольки,
Ще й засіяли кріпцю
І червоної морковки,
Мало не торбинку всю.

І з частенька підливають,
Хіба дощик сам паде —
І що ранку виглядають,
Чи морковця вже росте.

Бачить сонечко їх труди
Дума — треба помогти;
Ізогріти землю всюди,
Щоб насіннячку рости.

І хмаринка помагає
Пильним дітям нести труд.
Дрібен дощик посилає,
Щоб скропити там і тут.

Ось вже діти дочекались!
Скоро, скоро все росте,
А сусіди дивувались
І питали, чи смачне?

Іванна Савицька

ВЕСНЯНА ПІСНЯ

Тук-тук! Стукає в віконце,
Ластівка вітає нас!
Вже щебече: "Зійшло сонце!
Пробудитися вам час!
Подивіться ви навколо!
В лісі розцвіли квітки,
Зеленіють гори й доли,
Нумо ж швидше, діточки!
Вибігайте всі із хати!
Там чекають вас грядки...
Треба мамі помагати
Гарні сіяти квітки.
Посадіть ви барабольку
І посійте дрібний мак.
Не забудьте про квасольку,
Про морквину та буряк,
І цибульку, і петрушку,
Кріп пахучий, пастернак,
Щоб була смачніша юшка!
Це ж давно вже знає всяк.
В мене гніздечко готове,
Заведу пташок я там.
Буде знов турбота нова
Корм шукати діточкам!"

Ніна Наркевич

СПЛЕТУ ВІНОК

Я із квіток
Сплету вінок.
З листя буде фартушок.
Росяну травичку
Заплету в косички.
Зашумить стара сосна:
— Ось красуня весняна!

В. Мордань

ЯК КАТРУСЯ СІЯЛА МАК

Катруся дуже любила квіти. Кожної весни вона завжди допомагала своїй мамі працювати в квітнику. Але цього року вона задумала зробити свою власну грядку. Бабуся привезла їй з міста такі гарні грабельки та лопатку! Лопатка була червона, а грабельки жовтенькі з зеленою ручкою.

Катруся заходилася копати та скородити свою грядку. Робота в неї кипіла. Швидко грядка була вже готова. Катруся поробила в землі маленькі рівчачки для насіння зовсім так, як її мама, а тоді побігла до хати прохати його. Мами якраз не було вдома, а Катрусі хотілося швидше посіяти свої квіти. Вона знала, де стоїть мамина скринька з насінням. Там було багато торбинок, на яких були намальовані різні квіточки. З кожної торбинки Катруся взяла по кілька насінинок і побігла кінчати свою працю. Коло кожного рядочка квітів, які посіяла, Катруся встромила маленький патичок з карткою, де зробила напис, які квіти посіяно. Так завжди робила її мама. Вона майже скінчила свою працю, як мама повернулася з міста.

— Мамусю, — весело зустріла Катря маму. — А моя грядка вже готова і, знаєте що? Вона прихилилася до маминого вуха та щось прошепотіла. Мама усміхнулася та промовила.

— Добре, добре, моя ясочко! Тепер лише полий грядку та, як почне заростати буряном, то виполюй, щоб квіточкам було вільніше рости.

Кожного ранку перед тим, як іти до школи, Катруся поливала свою грядку та з нетерпінням чекала, як почнуть сходити її квіти. На дворі ставало все тепліше, часом збризкував дощик і незабаром Катря дочекалася: скрізь посходили різні квіти, скрізь зазеленіли різної величини та форми листочки. З кожним днем вони вище здіймалися вгору, міцнішали та більшали. Найбільше усього Катрусю цікавила одна квітка. На торбинці, звідки вона взяла це насіння, був намальований гарний червоний мак.

— Як виросте мак і зацвіте, подарую його татові на його день. Хоч би швидше він ріс, щоб поспів розквітнути на "День Тата", зідхала Катруся. Про це саме й шепотіла Катруся своїй мамі в той день, коли сіяла свої квіти. Час летів, квіти вже почали зіцвітати, а "мак" все зеленів своїм розкішним листям, і навіть пуп'янків не було на ньому видно. Катруся почала турбуватися, але не було кого спитати, бо від тата вона ховала свою таємницю, а мами не було вдома: вона поїхала на два тижні до тітки в гостину. Насилу дочекалася Катруся маминого повороту. Перше чим вона зустріла маму, то своїм проханням піти поглянути на грядку й пояснити, чом її "мак" не цвіте.

— Чом він не цвіте? Я ж так хотіла зробити гарну китицю з моїх квітів на День Тата. Всякі квіти вже маю, — рожеві, фіялкові, сині, білі й жовті. Лише червоних мені бракує, жалілася Катруся мамі. Мама пішла в садок, оглянула Катрусині квіти, подивилася й на "мак". Тоді вона всміхнулася та й сказала:

— Дитино, цей "мак" ніколи не зацвіте, бо це хоч виросло червоне, але не мак. Глянь! Мама потягнула "квітку" за

листячко вгору й через хвилину в її руках червоніла... редьківця.

— Редьківця, — скрикнула Катруся та з несподіванки аж заплакала. Мама потішила Катрусю.

— Не плач! Це ще краще, Катрусю! Дивись, яка вона розкішна виросла в тебе. Ось ти й подаруєш татові на його день цілий таріль смачної редьківці до його сніданку. О, я тепер знаю, як це сталося! Це колись наш Юрко розсипав насіння, а я й помішала торбинки, коли його збирала, а тобі й не казала про це. Мак і досі мабуть лежить непосіяний! Ну, годі, не журись! Це ж надобре вийшло. Сльози стали висихати на очах Катрусі. І справді це був зовсім непоганий дарунок для тата.

Ранком в День Тата на столі коло татового місця стояв повний таріль свіжої червонобокої редьківці, а поруч гарна китиця свіжих квітів із Катрусиної грядки. Тато їв смачну, сочисту редьківцю та хвалив донечку — маленьку городницю.

Отак з "маку" в Катрусі виросла редьківця.

Н. Наркевич

А У МЕНЕ Є СЕСТРИЧКА

А у мене є сестричка —
Трохи більша рукавички.

Ми із нею подружили,
Хоч вона кричить щосили.

Мама каже, що всі діти
Так учаться говорити.

Михайло Стельмах

ЗЕЛЕНА ТРАВИЦЯ

Зелена травиця не спить вже давно,
Маленька синичка взялась за зерно,
Зайчик — за капусту,
Мишки — за скоринку,
Дітки — за молочко.

ВІТЕР В ТАНОК ІДЕ

Забава пальчиками

Пальчиками і рухами всього тіла діти наслідують рухи вітру. □

ГРЯДОЧКА СЕСТРИЧКИ

У сестрички теж є грядочка
Невелика, наче кладочка,
А на грядці — огірочки
І кавун в рябих сорочках,
Сім головок маку,
Трохи пастернаку,
Був на грядці і горох,
Та ми його з'їли вдвох.

Михайло Стельмах

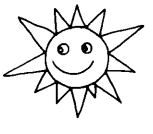

ВИЙДИ СОНЕЧКО

Вийди, вийди сонечко,
На дідове полечко,
На бабине зіллячко,
На наше подвір'ячко
На весняні квіточки
На маленькі діточки
Там, де вони граються,
Тебе дожидаються. □

ГРА В ЧАСІ ПРОГУЛЯНКИ

Цю гарну гру можна переводити на прогулянці в полі, в лісі. Зберіть грачів і призначіть їм 15 або 20 хвилин часу, щоб назбирали якнайбільше різнородних квітів або інших рослин, які тільки можуть знайти. Виберіть одного з-поміж учасників на провідника забави. Провідник сідає на землю і приказує всім учасникам забави сісти перед ним в півколесо. Всі грачі тримають в руках квіти чи рослини, які призбирали. Потім розпочинається гра.

Провідник приказує першому грачеві, що сидить по його правій руці, щоб вибрав зі своєї колекції квітку, чи рослину, назвав її по імені і поклав на середину кола. Відтак, поступаючи з-права наліво, кожний грач по черзі вибирає (наколи її має) зі своєї збірки всі квітки тої самої якости і кладе на середину на одну купу. Коли черга перейшла від правого до лівого кінця і всі грачі зложили квіти одної якости на купу, тоді перший грач, що викликував цю квітку, збирає цю купу квіток.

Коли грач, що перший викладає якусь квітку на середину, не міг назвати її, мусить за кару виступити з гри. Так само кожний інший грач, який не має в себе квітки, чи рослини, як ця, що її скидають на середину, залишає гру.

Виступлені грачі тримають дальше свою збірку квітів. Відтак провідник викликує наступного грача по правій руці, щоб виходив з якоюсь квіткою чи рослиною на середину кола. І знову грачі чергою вибирають зі своїх колекцій квітку цеї якости, що на середині й складають на купу. □

В цей спосіб гра поступає доти, аж кожний з учасників мав нагоду раз виходити з якоюсь квіткою на середину кола і забрати від кожного грача цілий запас квітки одного роду.

Грач, якому по закінченні гри остала найбільша скількість різнородних квіток, чи рослин, є переможцем.

Цю гру можуть переводити старші й молодші, хлопці й дівчата.

ЯК РОСТЕ ТРАВИЧКА

Гра

Як пригріє сонце —
То росте травичка,
Зразу ще маленька,
Така невеличка.

Потім вище й вище,
Вгору підростає
Вже нам по коліна
Й по пояс сягає.

Потім вже до пахви,
Рівно з головою,
Часом не досягну
Я вершка рукою.

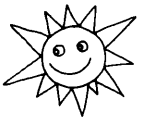

Пояснення:

Діти присідають, показують малу травичку при землі, потім підносяться вгору, показуючи руками, як підростає травичка, по коліна, по пояс, по пахви, рівно з головою. "Не досягну вершка", випрямовують руки вгору, стають на пальчиках, щоб досягнути вершка. Ходять кілька хвилин з піднесеними руками на пальцях. □

ЧОМУ ОБРАЗИВСЯ КАЛАЧИК

Кожного ранку мама поливає квіти, що стоять на вікні — адже квіти теж хочуть пити.

— І я поливатиму, — сказала якось Людочка.

— Усі квіти поливати тобі буде важко- — відповіла мама. — Краще я дам тобі одну квітку і ти поливатимеш її щодня. Хочеш так?

Звичайно, Людочка одразу згодилась.

— А яку квітку я поливатиму?

— Ось цю, калачиком зветься.

Калачик стояв у глечику, обгорнутому рожевим папером. Раніше Людочка навіть не помічала, який він гарний. А тепер придивилась, і він їй дуже подобався. От і почала вона поливати калачика щодня. Сама вмиється, поснідає і біжить з кухлем до крана. Набере води і мерщій в кімнату, поливати калачика.

Минув тиждень, минув другий. Якось покликала мама Людочку і каже:

— Знаєш, мені калачик щось про тебе розповів.

Людочка глянула на маму, потім на калачика і питає:

— А хіба він уміє говорити?

— Вміє. Він образився на тебе, адже ти ось уже кілька днів його не поливала. Це правда?

Людочка надулася і неохоче кивнула головою.

— А знаєш, як він мені розповів? У нього немає язичка, він не так говорить, як ми з тобою. От подивись на нього. Бачиш, які в нього листочки стали — бліді, опущені. І земля зовсім суха в глечику. Треба рятувати калачика, а то він загине. Поливатимеш його?

— Не хочу, — відповіка Людочка. — Він усе розповідає. Хочу іншу квітку.

— Так і та розповість, якщо ти не доглядатимеш її. А ти краще з калачиком помирись.

— Як? — запитала Людочка.

— Дуже просто. Поливай його щодня.

— І він не загине?

— Ні, — відповіла мама.

Людочка щодня поливала калачика і він перестав на неї ображатись. А через кілька днів калачик викинув квітки, і вони загорілися на вікні маленькими червоними цяточками. **О. Б.**

◇

КУЛЬБАБА

Вилізла і маленька кульбабка.

Її насіння лежало глибше від інших, їй було далі йти. Коли вона вилізла, вже все навколо було зелене. Тільки такої кульбабки вона не побачила. Вона була одна.

— Добрий день! — сказала вона привітно травичці.

— Добрий день! — сказала вона тополинці.

— Добрий день! — сказала вона сонцю.

— Чому ж ти не вітаєшся зі мною, з вітром? — раптом почула вона сердитий голос, і ніби її хтось штовхнув.

— Але ж я не бачу вас! — відповіла скромно кульбабка. — Коли б я бачила вас так, як сонце, як тополю, як траву, я б, звичайно, і вас привітала.

— Хіба ти не знаєш, що я найдужчий у світі! — закричав вітер. — От я захочу й зірву тебе і занесу ген-ген!

— Не треба мене рвати, вітре! — заговорила благально кульбабка. — Мені

тут так добре, я познайомилася з усіма квітами й деревами, а коли ти зірвеш мене я зів'яну, умру.

Та вітер не послухав, заметався, загойдав усі дерева і квіти.

— Пригинайся до землі! Пригинайся до землі! Тримайся міцніше! — шепотіла тополинка. — Ти таки маленька, і стеблинка в тебе м'яка — він не зломить тебе. Тримайся міцніше.

І справді, нічого не вдіяв вітер з кульбабкою, повіяв, посердився і полетів собі далі, а вона стала тільки міцнішою. За ніч ще трошки підросла кульбабка і ще трохи підросли всі квіти, що жили на луках, — медок, сон-квітка, дзвіночки, зірочки.

Стеріг їхнє поле старий жук. Вранці загудів він, і прилетіло в гості багато метеликів, бджіл, жуків.

— Доброго ранку, бджілки! ! закричала кульбабка. — Доброго ранку, метелики! Доброго ранку, жуки й бабки!

І всі квіти привітно порозкривали свої чашечки і давали гостям солодкого квітчаного соку досхочу.

Раптом низько-низько пролетів над квітами старий жук-сторож. Полохливо прислухалися до нього всі: і комашня, і квіти, і навіть тополинка. Вона знала, що жук-сторож так сповіщає їх усіх, коли змінюється погода, і одразу кульбабка почула, як щось захитало її, і вітер заговорив до неї:

— Ти знову не привіталася зі мною!

Досадно йому було, що така гарна кульбабка не помічає його, вітру!

Я ж не бачила вас! — знову відповіла кульбабка.

— От нажену я зараз хмари, поллє дощ — і ти загинеш! — закричав вітер і полетів гнати хмари.

— Я не хочу гинути! Мені так добре жити! — затремтіла кульбабка.

— Нічого, ти тільки нап'єшся води, умиєшся і освіжишся! — заспокоююче прошепотіла тополинка.

І справді — раптом почав падати прямий дощ. Він лив, і половина сонця заховалася за хмари, а половина визирала: а що робиться на землі, бо там весною завжди дуже весело, і сонцю хотілося все бачити. Всі краплинки сяяли на сонці від його проміння і сліпили очі. Це був веселий сліпий дощик!

Прилетів після дощу вітер, а кульбабка, вмита, свіжа, ще краща стоїть і сміється. Не може витримати вітер.

— Я зірву тебе, — каже він, — мені сумно літати самому по горах і по луках. Полетімо разом!

— Я не хочу літати з тобою, — засумувала кульбабка, — я зв'яну, умру.

— А, так ти не хочеш літати зі мною, з найдужчим у світі! — закричав вітер. — Так я полечу геть, і хай сонце пригріє так, що ти сама покличеш мене. Подивлюсь, як ти розмовлятимеш зі мною завтра! — і подався ген за гору.

Злякалася кульбабка — і вірить, і не вірить вітрові.

— Ну що ж, — каже, — прилітай завтра!

Прилітає вітер завтра, бачить — нема кульбабки, на її місці якась кулька з пушинок.

— А, так ти обдурила мене!

Залютував вітер, дмухнув, і розлетілися пушинки по всій луці. Забули всі кульбабку: і трави, і квіти, і метелики, і старий жук-сторож. Адже старий він був, йому найлегше було забути. Одна топо-

линка згадувала та сумувала за кульбабкою, бо ніколи раніше не бачила вона такої соняшної привітної квітки.

Минуло літо, настала осінь, прийшла зима, і раптом знову пригріло сонце, із снігу зробилася вода, і прибігла весела весна. Ще стрункішою стала тополинка, була вже вища за всіх дівчат, що підходили до неї.

Зазеленіли луки. І раптом побачила вона, що скрізь, де впали торік пушинки з кульбабки, виросли жовті кульбабки, такі точнісінько, як її подруга.

— Добридень, сонце! Добридень, травичко! Добридень, тополинко! — закричали всі вони разом, і всі дзвіночки задзвеніли їм у відповідь, і все листя загомоніло.

— А, вас багато тепер! — закричав вітер. — І ви знову не шануєте мене! Я зірву вас!

Але, як і торік маленьку кульбабку, не зірвав їх вітер, не змив їх дощ, не схотіло палити сонце, а зробилися вони за кілька день легкими пушинками.

Тільки тоді вітер з пересердя розніс їх навколо. Це було багато років тому... Тепер тополинка висока-висока, її й тополинкою незручно називати, а всі звуть тополею, і вона бачить далеко-далеко навколо, що рік — то далі. І цього року вона побачила: навіть на сірій далекій скелі зацвіли жовті сонечка — кульбабки.

А вітер уже пересердився. Не можна ж стільки сердитися!

То він уже по звичці скрізь їх розносить.

О. Іваненко

І В ОЛІ БУДЕ ГРЯДКА

Разом з сонцем ранком линуть у хату гострі й свіжі пахощі весни. Вийшла Оля у садок гуляти, де ще так недавно танув сніг. А тепер — росте на гіллях листя, зеленіє — просто при очах. І нової травки гострі списи з-під трави торішньої стирчать.

Край паркана — що це роблять діти! Скільки сміху, радости й турбот.

Підійшла Олюся подивитись.

— Це ж вони копають огород.

Сміх і галас:

— В мене будуть дині.

— В мене буряки.

— В мене морква.

А в того гарбуз із смачним насінням, і в'юнкий горох, і огірки...

А Олюся ще така маленька, наймолодша з-між усіх діток. Чорні очі ,личко рожевеньке, і кругленька вся, як огірок.

Тягне Оля і собі лопатку: "Ой, яка ж велика і важка".

— Буде й в мене теж маленька грядка, як у всіх дітей з новацького гуртка.

І скопала грядку наша Оля, не відстала від усіх діток. Їй, щоправда помогли Михасик та Роман та Лесь та Ігорок.

— Ну, мала, яке ж тобі насіння?

А мала не знає, що саджать.

— Посадити б їй солодкі дині, що під сонцем як свинки лежать.

— Чи червону моркву, чи салату, чи смачні зелені огірки?

— Чи капусту — потім шаткувати, чи горошок, щоб зривать стручки?

Наша Оля взяла по зернятку й буряків, і моркви, і те, й те... Ой, і буде ж у Олюсі грядка, мабуть краща, ніж у всіх дітей...

Йде робота радісна та скора, веселіша за найкращу гру.

А ласкаве сонце лізе вгору, і пече, й цілує дітвору.

Наталя Забіла

ЯБЛУНЬКА

Маленька Наталя живе у великому міському будинку. Сиділа вона якось на кухні й їла яблука, а зернятка кидала за вікно. Одне зернятко не захотіло падати звисока. Стриб — та й опинилося в щілині, за рамою.

Сидить нищечком і позирає, чи знає дівчинка, що воно там заховалося?

Лежить день, другий. Пролежало всю зиму. Холодно зернятку, не вкритому землею. А за вікном — віють сніги, мороз шибки порозмальовував. Аж ось під весну сонце пригріло. Розтав лід на шибках і побігла струмочками вода. Тепло стало й зернятку. Пити захотілося. Набубнявіло воно, тріснуло і виставило на світ два тугих листочки. Побачила їх Наталя:

— Мамо! Що це?

— Яблунька народилася, донечко.

— То це ж я посіяла цю яблуньку! — весело вигукнула Наталя.

— От і добре, — сказала мама, — а зараз ми її візьмемо та й пересадимо в землю. Нехай росте у нашому дворі, під вікном. А ти, Наталю, доглядай тепер свою яблуньку.

Юрко Гундич

НЕЗАБУДЬКА

Моя найкраща приятелька — це квіточка-незабудька. Хоч вона маленька — але дуже важлива в моєму житті. Я вважаю її моєю приятелькою, тому що вона мені пригадує не забувати про Бога та Батьківщину-Україну. Її сині пелюсточки та жовта серединка пригадують краски нашого прапора. Коли я літом перебуваю за містом, я завжди стараюся знайти незабудьку, тому що вона мені близька та дорога.

Дивлячись на неї, я передумую усі мої обов'язки. Ніжний її вигляд заспокоює мене так, що я цілий рік живу під її впливом "не забувай".

Наталка Базюк

ВОВК-ГУЛЬТЯЙ
Народна казка

Почастував чоловік вовка хлібом.

— Ой, який смачний! — зацмокав язиком вовк і питає: — Скажи мені, чоловіче, як його роблять?

— Треба землю зорати.

— І можна їсти?

— Ні, треба заскородити.

— І тоді їсти?

— Ні. Треба гною навозити, знову переорати, знову заскородити, потім посіяти, почекати, поки зійде, виросте, поспіє, потім пожати, помолотити, помолоти, спекти, — а тоді вже їсти.

— Що смачне воно, то смачне, — сказав вовк, — але ж стільки чекати і стільки працювати! Жив я без хліба і буду жити. □

Снилось мені ясне Сонце,
Що в хаті світило,
А то лиш так моя мама
Дивилася мило.

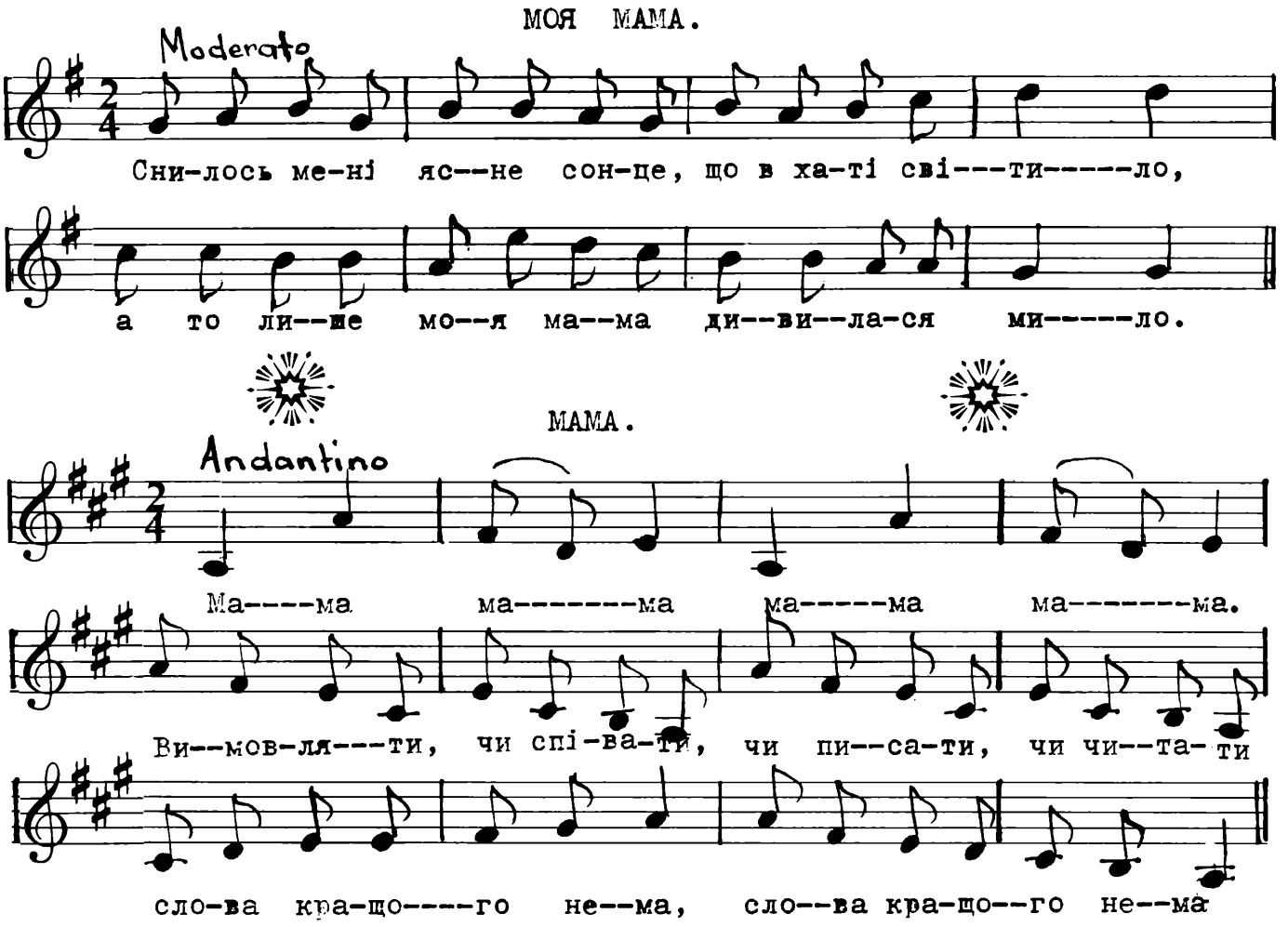

МАМА

Чи сюди, чи туди, чи то хліба, чи води
Чи сорочку, чи штанята, все до мами не до тата.
Там безпечно від біди! Там безпечно від біди!

Мамо на, мамо дай, бо ти мама, ось це знай
Заталапав чоботята, щоб сховатися від тата
Ти до мами утікай! Ти до мами утікай!

Посварить, покричить, поцілує та й мовчить,
А як може трошки часом, по штанятах поб'є пасом
Та не дуже це болить! Та не дуже це болить!

Мама, мама, мама, мама, вимовляти, чи співати,
Чи писати, чи читати, слова кращого нема!
Слова кращого нема! Слова кращого нема!

МОЯ МАМА

Дорогенька моя мамо,
Нині твоє свято.
Про любов твою і труди
Хочу всім сказати.

З ранку в мами на обличчі
Ласка, усміх сяє;
Одягнутись, чисто вмитись
Мені помагає.

Віршиків мене навчає,
Пісні, гри, забави,
Книжечки мені читає
Гарні та цікаві.

Мама каже мені щиро
До Бога молитись,
Щоб чужого не торкати
І з дітьми не битись.

Вчить пізнати і любити
Нашу мову рідну
І потішить, поцілує,
Як стовчу коліно.

Ввечорі для мене мама
Одяг вишиває,
Казочку чудову каже,
Як до сну лягаю.

Хр. М.

МОЛИТВА ЗА МАМУ

Є в мене найкраща на світі матуся,
За неї до Тебе, Пречиста, молюся.
Пошли їй не скарби, а щастя і долю,
Щоб дні їй минали без смутку, без болю. □

ДИТЯЧІ РОЗМОВИ

Як я виросту великим,
Мамі справлю черевики, —
Говорив Юрко завзято
Так, щоб чули всі у хаті .

Маму більш за всіх люблю,
Мамі я квіток куплю, —
Так Галюня кароока
Стрекотіла, мов сорока.

Мамі ввишию сорочку, —
Говорила Ліда, дочка, —
І куплю ще у крамниці
Я шовкову їй спідницю.

Ось, як я закінчу школу, —
Додавав малий Микола, —
Буду гроші заробляти
І нову збудую хату.

Виросту таким, як тато,
Ти не будеш бідувати.
Мамо, мамочко кохана,
Я тобі усе дістану.

Підхопив розмову вітер
І поніс по цілім світі
І містами, і ланами,
Як шанують діти маму.

Віра Ворскло

МАТІНКА ІСУСА

У нас у городі зацвіли лелії —
З них усіх найкращу зірву для Марії,
Бо вона Пречиста, повна благодати,
Матінка Ісуса, твоя й моя мати.

М. Завадівська

НАЙВІРНІШЕ СЕРЦЕ

Інсценізація

1. Дитина:
Мама, чи вона людина,
Чи звірятко, чи пташина,
Найвірніше серце має,
Діточок своїх кохає.

2. Дитина:
По подвір'ю квочка ходить,
Жовтобоких курят водить,
А в біді бере під крила,
Бо вона їх мама мила.

3. Дитина:
Гляньте, стежкою цією
Йде ягнятко за вівцею,
Біля мами не заплаче,
Весело з утіхи скаче.

4. Дитина:
У гніздочку там в тернині
Видно три малі пташини:
Веселенько заїдають,
Бо дбайливу маму мають.

5. Дитина:
А по гаю ходять сарни,
Видно там сарнятко гарне,
Нічого йому лякатись —
Біля нього сарна-мати.

6. Дитина:
Дивиться з кущів зайчиха,
Чи нема, бува, де лиха.
Бач, боїться за дитятко,
За сіреньке зайченятко.

7. Дитина:
Ось на сонці біля хати
Сплять маленькі котенята.
Мама-киця на сторожі,
Щоб не скочив пес ворожий.

8. Дитина:
Мама, чи вона людина,
Чи звірятко, чи пташина,
Найвірніше серце має,
Любих діток доглядає.

ОЙ, МАЮ Я ТРИ МАТЕРІ...

Ой, маю я три матері та всі три
хороші,—
Три матері, як три квітки, як три красні
рожі!

Перша мати — Непорочна, як лілея біла,
Із Дитятком-Немовлятком, Пречистая
Діва.

Друга мати — це найкраща на світі
країна,
Земля наша, наша славна Ненька Україна.

Третя мати — що ж про неї гарного
сказати?
Це ласкава, люба, мила рідна моя мати.

Ой, маю я три матері та всі три
хороші,—
Три матері, як три квітки, як три красні
рожі!

Кость Вагилевич

У ТВОЇ ДОЛОНІ, МАМО

Чи зміг би хто порахувати
Все, що для нас зробила мати?
Скільки попрала сорочок,
Попрасувала спідничок?

Зв'язала шаликів, панчішок,
Пришила ґудзиків, застіжок,
Скільки обідів нам зварила,
Скільки разів вночі накрила?

А скільки "буб" ізцілувала,
Примар нічних порозганяла,
Скільки казок, скільки пісень
Співала нам вночі й удень?

А скільки нам провин простила,
Казала битиме й не била,
А тільки посміхнулась на ходу,
Як ми впевняли: більш не буду!

За всю цю працю муравлину
Щире спасибі в цю хвилину
В твої спрацьовані долоні
Сини твої складають й доні.

Дарія Б.

МАТИ

— Хто тебе так щиро любить
і вбирає, і голубить,
і кладе у постіль спати?
— Мати.

—Хто стеріг тебе від злого,
відмовляв собі усього,
щоб тобі це все подати?
— Мати. □

ТРИ МАТУСІ

Є у кожної дитини
Матінка єдина,
Та, що любить нас і дбає,
Розуму навчає.

Є у кожної дитини,
Навіть сиротини,
Наша Мати солов'їна —
Рідна Україна.

І в кожному серденьку
Є і буде жити
Божа Мати — наша Ненька,
Мати всього світу.

Леонид Полтава

НАША МАМА!

Гей, чи то раненько
Зірка засвітила?
То до нас матуся
Усміхнулась мила.

Чи защебетала
У гаю пташина?
То до нас озвалась
Матінка єдина.

Чи роса вечірня
На троянди впала?
Ні, то наша мама
Нас поцілувала.

Р. З.

***

Мама шиє і латає,
А за гроші не питає,
А найкраща мамі плата —
Це пошана від дитяти. □

МОЯ МАМА

Снилось мені ясне сонце,
Що в хаті світило, —
А то лиш так моя мама
Дивилася мило.

Приснивсь мені легкий вітрик,
Що пестив колосся, —
А то мені моя мама
Гладила волосся.

Снилась мені ягідочка,
Як мед солоденька, —
А то мене цілувала
Мама дорогенька.

Снились мені ангелики,
Що в рай мене несли́,
А то мене мами ручки
До серця притисли.

М. Підгірянка

КОЛО НЕНЬКИ

Як то любо, як то мило,
Хто іще маленький,
Хто побавитись-погратись
Може коло неньки!

Ненька візьме на коліна,
Злегка погойдає,
Гарну казочку розкаже,
Пісню заспіває.

Ненька тихо заговорить,
Ніжно усміхнеться,
А погладить по голівці —
Смуток ввесь минеться.

Як то гарно, як то мило,
Хто іще маленький!
Та й великому побути
Мило коло неньки.

МАМА, МАМА

"Мама! Мама!" — гарне слово!
Тільки скажеш — все готове!
"Мамо кашки" — кашка є.
"Мамо, чаю" — вже наллє.
"Мамо, спатки!" — вже роздітий
І на ліжку, і накритий.
"Мамо, ніжку зав'яжи!"
"Мамо, казку розкажи!"
"Мама! Мама!" — гарне слово,
Тільки скажеш — все готове!

К. Перелісна

ДЛЯ МАРІЇ

Назбирали діти братків,
Маків в полі і блаватків,
Білі китиці лелії,
Перед вівтар, для Марії.

А Пречиста Мати Божа
Благословить мовчки діти,
Благословить цю громадку
І за серце, і за квіти.

Іванна Т. Савицька

РОЗМОВА ПРО МАМУ

Що то є за днина,
Що то є за свято,
Що сюди зійшлося
Гостей так багато?

Знаю, що за днина,
І всім варт це знати:
Прийшли всі люди
Мамі честь віддати.

Бо матуся рідна
Для дітей працює,
Сорочинку шиє,
Бавить їх, годує.

Як вони веселі,
Матінка радіє,
Як їм щось бракує,
Помогти уміє.

Знаю, сестро, знаю!
Матінка єдина
Трудиться всю днину
Для дочки й для сина.

В радості і в смутку
Завжди з діточками;
Все, що тільки маєм,
Маємо від мами.

Ось ці чоботятка
І вся одежина!
Їх мені старала
Матінка єдина!

А всі ці прикраси
І вишивка — чічка!
Неодна матусі
Зійшла при них нічка.

Та не лиш одежа,
Не тільки коралі!
Від мами дістала
Я ще й коси свої.

І личко рум'яне,
Усточка проворні
Та й ушка чуйненькі,
Та й оченька чорні.

Та й ноги швиденькі,
Та й руки ті жваві,
Що завжди працюють
При праці й забаві.

А навіть зубки ті,
Щоб їв і сміявся,
Я маю від мами,
Бо я в маму вдався!

А чуєш, як в грудях
Нам б'ється серденько?
Те серце дала нам
Також рідна ненька!

Я знаю! Тим серцем
Ми маємо жити
І Бога , і маму,
Край рідний любити.

За всі тії труди,
Що нам дала мати,
Прийшли ми всі нині
Її шанувати.

За всю важку працю,
За всі її труди
Бодай одна днина
Хай святом їй буде!

Юра Шкрумеляк

ЧИЯ МАМА КРАЩА?

Це було навесну, коли так гарно світило сонечко, голубіло небо, а на луці, коло лісочку велика сосна простягала до соняшного проміння свої пахучі, лапасті гілки й серед пахучої шовковистої травички розцвітали яскраві чудові квітки.

Ось і зібрались туди всі лісові та польові звірятка. Тут була весела цокотуха білочка, що перестрибувала з однієї гілки на другу. У темній зелені гілок то сям, то там з'являвся її пухнастий хвостик. У густій травичці бавилися зайченятка. Тільки їх веселі очка та гострі довгі вушка визирали звідти. Недалеко від них паслося біленьке пухнасте ягнятко, а з нірки повибігали грітися на сонечку маленькі польові мишки. Всі тішилися весною. Всі вітали веселий ясний день. З близького до луки двору прибіг бавитися маленький рябенький песик. Якби ви розуміли мову звіряток, то б почули, про що вони говорили сьогодні.

— Гав-гав-гав! Гей, мої любенькі, чи ви не чули новини? Сьогодні всі люди святкують День Мами. Як то гарно виглядає! Моя маленька господиня Маруся вже приготувала дарунки для мами: гарні квіти та цукерки. А смачні! Вона мене почастувала цими цукерками.

" Бе-бе-е! Всі люблять свою маму, — обізвалось ягнятко. — Але я думаю, такої любої мами, як моя, немає більше в світі! Це ж вона дає мені пити солоденьке молочко, це ж вона мене обмиє, а як якась небезпека, то завжди мене попередить, щоб ховалася скоріше. Такої мами ніхто не має.

— І неправда! І неправда! — зацокотіла з вершечка сосни білочка. — Такої мами, як у мене, ніхто не має. Вона завжди збирає для нас горішки, жолуддя, вона вчить нас стрибати ось як далеко! — Білочка війнула хвостиком і, як вітер, перелетіла з одної гілки на другу. Зайченятко висунуло свої вушка з травиці і несміливо й собі промовило:

— А ось ми думаємо, що наша мама найлюбіша. Якби ви знали, якої капусти та морковки вона нам приносить, а як добре вчить нас швидко бігати! Ні один звір нас не дожене! Ось гляньте! — і зайченятко погнало геть крізь густу траву, тільки на хвилину щезав та знову показувався його пухнастий хвостик, як пишна біла квітка, а травичка тільки легко шелестіла:

— Який же ти швидкий, зайчику!

— Гав, гав, гав! — ображено загавкотів песик. — То все дурниці, оці ваші мами! Моя наймудріша. Вона не тільки мене годує, миє, а ще й стереже хату моєї господині.

І пішла далі сварка між звірятками: — Пі, пі, пі! Моя мама найкраща! — пищало мишенятко. " Ку-ві-ві-ві! Ні, моя! — верещало поросятко, що невідомо звідки прибігло на ту звірячу нараду. — Е, е, е, ні! Моя! Моя! — мало не плакало ягнятко!

Раптом над лукою майнула тінь. Це, важко махаючи великими крилами, прилетів старий ворон.

— Що б то ви не казали, то всі ви нічого не розумієте, — промовив він, сідаючи на суху гілку. — Ось краще послухайте мене: я скрізь літаю, скрізь бачу, то скажу вам: для кожного з вас ваша мама найкраща, для кожного з вас ваша мама найдорожча, бо ніхто про вас так

не подбає, як рідна матуся. А для всього світу кожна мама може бути теж доброю та корисною. Ось песикова мама стереже хатку, а ягняткова дає вовну, що з неї виробляють теплу одежу. Отож не сваріться, а краще подбайте сьогодні теж про свою матусю, бо це день, коли кожний вітає свою маму. — Так закінчив свою мову ворон. — Ну, бувайте здорові!. Я вже трохи відпочив, полечу далі. Люблю скрізь літати та все знати. Кра-кра-кра! — і полетів.

Зашуміла від пориву вітру сосна, ніби прощала ворона.

— Він мудрий, він мудрий! — шепотіла вона. — Слухайте його, він правду каже; всі мами дорогі для своїх діточок.

Ніна Наркевич

МІЙ ТАТО

Немає в світі кращих друзів,
Як я й мій рідний тато:
Ми любимось так дуже-дуже,
Що й годі розказати!

Мій тато добрий і ласкавий,
Всміхнеться — сонце гріє,
Він різні гарні гри-забави
Придумати уміє.

У вільний час книжки зі мною
Читає, оглядає
І мови рідної, дзвінкої
Щодень мене навчає.

Казки розказує чудово,
А знає їх чимало —
Ловлю я кожне слово,
Щоб марно не пропало.
Улітку йдемо в парк гуляти,
А взимку на санчата.
Любити Бога, зла цуратись —
Усього вчусь від тата.

Я кожного шаную тата,
Хоч як їх скрізь багато,
Та лиш таким хотів би стати
Розумним, добрим і завзятим,
Як мій, мій рідний тато.

Р. Завадович

◇

НАШ ТАТО

Це наш тато, рідний тато,
Що читає нам з книжок
І розказує багато
Оповідань і казок.

М. Щербак

◇

Мамо, мамо! Лиш тебе кохаю
І другої, гарнішої, любішої
Матінки не маю!

Несемо своїй матусі
із левади кращий цвіт,
побажаємо матусі
жить щасливо довгих літ.

Обіцяємо матусю
шанувати повсякчас
і подякуєм матусі
за любов її до нас. □

НАЙКРАЩИЙ ЛІК

Щось дитинці заболіло,
Кривиться бідненька —
Люба мама зажурилась,
Тулить до серденька.

— А-а-а, моя дитинко,
Час тобі вже спати,
Коло тебе цілу нічку
Буде рідна мати.

Буде гаряче молитись
Цілу ніч до Бозі,
Щоб потішила ласкава
Матінку в тривозі.

І дасть Бог — здорова встанеш
Завтра вже раненько,
Бо найкращий лік на болі —
Мамине серденько.

БАТЬКИ

Як мені вас не любити,
Рідний батьку, нене?
Та ж ви мене згодували,
Дбаєте про мене.

Та ж ви мене згодували
Своїми руками,
І найліпше в світі місце
То в тата і мами.

СТРІЧКИ

Мої тато, тато любі,
Тато дорогенькі —
Купили дві стрічечки:
Жовту та синеньку.
Приберу я на неділю
Стрічки до барвінка —
Скажуть люди (і це — правда),
Що я українка.

М-в

ХЛОПЦІ І ДІВЧАТА

Хлопці, дівчата
Прийшли з квітками
Пошанувати
Три наші Мами:

Що першу — нашу
Матінку рідну,
Добру, мов сонце,
Любу, погідну.

Другу — Вкраїну:
Тугу-надію.
Третю — на небі
Матір Марію.

Л. Храплива

ГЕЙ ДО МЕНЕ, ЯГІДОЧКИ...

Гей по лісі та по зрубі
Теплий вітер віяв,
І по травці, по муравці
Ягідки розсіяв.

Гей до мене, ягідочки,
До мене, до мене!
Назбираю повний кошик,
Занесу до нені.

Ой, солодка суниченька —
Малина солодша,
Рідна мати між усіма
Мені найсолодша.

М. Петрів

ДАРУНОК ДЛЯ ТАТА

Марусинка — сирітка. Її мама вмерла, як Марусинка була ще дуже маленька. Вона живе з татом і бабунею. Вони дуже люблять дівчинку та прикладають всіх сил, щоб Марусинка не почувала того, що вона сирітка.

Та одного разу Марусинка прийшла зі школи заплакана й сумна.

— Що з тобою, дитинко? — запиталась бабуня. — Чи хто тебе скривдив?

— Ні, бабуню, я так... — була відповідь.

І довго не могла довідатись бабуня в Марусинки, чому вона плакала.

Аж ввечорі в ліжку, коли скінчила свою молитву, дівчинка сказала бабуні, чому вона плакала в школі.

— Сьогодні вчителька дала нам малювати картки на День Матері. Учні стали хвалитися дарунками, які вони приготовили для своєї мами. А що я скажу? Картку ту, що намалювала, я дала Ганусі, бо вона зовсім не вміє малювати, а як стали дівчата мене питати, що я подарую мамі, то я не витримала й розплакалась. Тетянка ще посміялася з мене, що не маю дарунка. Всі мають маму, всі в неділю будуть її вітати, а я?.. — І знову полилися сльози з синіх оченят Марусинки.

— А ти не плач, маленька! Це сумно виростати без мами, але ти маєш тата, що любить тебе, доглядає, прикладає всіх сил, щоб заступити тобі маму. А є діти, що не мають ні мами, ні тата. І то Господь не дає їм загинути! Добрі люди їм допомагають. А ми з тобою, давай, придумаємо, як би нам вшанувати твого тата в його день. Це свято буде за місяць у червні. Часу є доволі. Ти добре граєш на фортепіяні. Вивчи якусь гарну нову п'єсу спеціяльно для тата на його день. Я дам тобі паперу, намалюй для нього гарну картку, а я спечу на цей день пиріжок. Нарвемо квітів, усе приготуємо, а як тато встане, то ми його, вже готові, привітаємо в їдальні. Бо тато теж дорогий для діток, так як і мама! Ну, а тепер спи, моя маленька!

Бабуся поцілувала та перехристила Марусинку й потихеньку вийшла до своєї кімнати.

Дівчинка довго ще не могла заснути. Вона вже не плакала, не сумувала. У думках вона вже уявляла цей веселий привітний день, коли вона вквітчає стіл, поставить на ньому гарний пиріжок та покладе власноручно зроблену картку, а сама сяде за фортепіян і, як тільки тато переступить поріг, заграє йому гарну пісню. Тато колись казав, що любить цю річ. Вона трудна, але Марусинка її вивчить обов'язково.

З такими світлими думками дівчинка заснула. А в сні бачила чудове зелене поле, вкрите барвистими квітами. Вона збирає квіти, на День Тата, а ось і він іде по полі. Марусинка біжить до нього, а сонце їй просто в очі. Вона заплющилась, а як відкрила, то побачила, що то був сон. Та ніч минула й любе сонечко збудило її. Весела й бадьора вискочила дівчинка з ліжечка та й побігла до школи.

Тепер вона знала, щó сказати дівчатам, як почнуть з неї сміятися.

Н. Наркевич

ПОКЛІН ТОБІ, ТАРАСЕ.

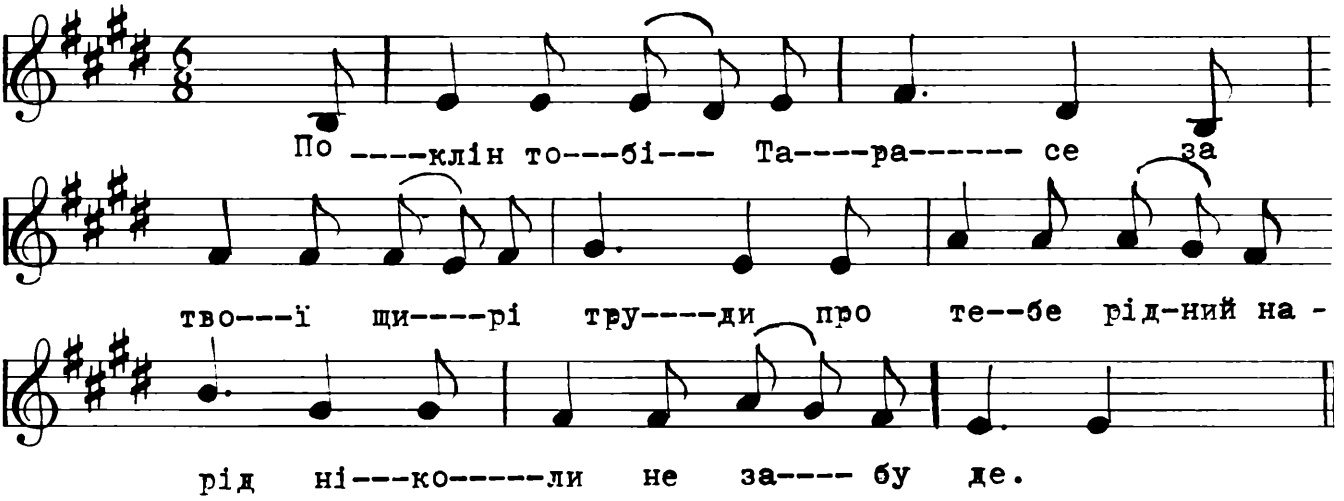

Я білявка Галя,
Дівчинка маленька,
Віршиком вітаю
Нашого Шевченка.

БІЛЯ ПОРТРЕТА

Чий так щиро до нас
Усміхнувся портрет?
То Шевченко Тарас —
Наш великий поет.

Жив Тарасик малий
У вишневім селі,
Серед степу та нив —
В українській землі.

Не пускали його
Йти у школу пани —
Він з книжками ішов
Потайки в бур'яни.

Л. Полтава

ПОКЛІН ТОБІ, ТАРАСЕ

Поклін тобі, Тарасе,
Великий наш Земляче,
Для тебе вірно б'ється,
Те серденько дитяче. (2)

Ти кажеш рідний нарід
І рідний край любити,
Для нього працювати,
Для нього кажеш жити. (2)

НАШ ПОЕТ

Наш поет Тарас Шевченко
Україну вчить любити
І за її кращу долю
Господа молити.

М. П.

ПРИВІТ ТАРАСОВІ

Я, білявка Галя,
Дівчинка маленька,
Віршиком вітаю
Нашого Шевченка.

Віршиком вітаю
Нашого Тараса
Він бо України
Слава і окраса.

Я портрет Шевченка
Приберу в зелене,
Щоб Тарас злегенька
Усміхнувсь до мене.

Роляник

Я ШЕВЧЕНКА ПОВАЖАЮ

Про Тараса, про Шевченка
Нам розказувала ненька,
Про Тарасових батьків,
Про сестер і про братів.
Та й розповідав нам тато
І цікаво і багато,
Як Тарасик виростав,
Як поетом славним став.
Я Шевченка поважаю,
Вірші все його вивчаю —
Ось уже навчився я
Десять віршів з "Кобзаря".

Роляник

У КАЛИНОВІЙ СХОВАНЦІ

Вже другий день Тарас сидів у кущі калини голодним. У чоловіка, що в їхній хаті був на постої, хтось гроші вкрав. Мачуха одразу почала бити Тараса. Оддай — і все! А він же їх, тих грошей, не бачив навіть...

Смоктало в животі. Зірвав кетяг калини, укинув ягідку в рот й одразу виплюнув. Яка ж терпка й недобра! А вже червона... І насторожившись раптом: почулися кроки. Пробрав рукою лапате віття і обережно визирнув. Сестра Ярина! Таки прийшла, втекла від лютої мачухи. Лише вона та ще Тарасів друг, знали, де ховався бідний утікач.

— Принесла їсти? — ковтнувши слину, подавсь до сестри Тарас.

— Еге, — озвалась Ярина і з білого рукава дістала м'який, пахучий, ще навіть теплий окраєць хліба.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО ЛЮБИВ ДІТЕЙ

Тарас Шевченко мав брата Йосипа, в якого було двоє дітей: хлопчик і дівчинка. Оцей хлопчик, — Іван, як мав шість років, — пригадує, як його дядько Тарас Шевченко приїхав був до їх села Кирилівки відвідати свою родину.

Було це літом, оповідає Іван. День був гарний, соняшний. Всі наші пішли на панщину, а дома лишився я та сестра. Були ми ще малі, то-ж стерегли хати. Мама, як ішла на панщину, казала нам: "Не відходьте, діти, щоб бува який злодії не вбрався до хати. Вогнем не бавтеся, бо хату спалите".

От ми бавимося коло хати та все поглядаємо на сонце, чи скоро стемніє й прийде мати варити вечерю.

Аж чуємо заторохтіло на вулиці й до воріт під'їхала панська бричка. З неї зліз якийсь пан, обтрусив з себе порох та йде просто до нас.

Пан цей сказав: "Я ваш дядько Тарас".

Він схопив мене на руки й давай цілувати. Разом з поцілунками на щоки мої капали його теплі сльози... Він плакав...

Потім сів на траву, посадив мене на коліна й дав цукерки. Дав мені їх повну жменю.

Сестра побачила, що пан цукерків дає, несміло наблизилася ближче та ближче. Потім і вона сиділа на колінах у дядька Тараса.

Дядько розпитував нас про батьків. Був він такий лагідний, привітний, що ми скоро заспокоїлись і наші дитячі серця вже перейнялись довір'ям до нього. Він нас гарно голубив, ще краще, як рідна мати. І ми вже сміло з ним розмовляли та казали, що від батьків чули, що є у нас дядько Тарас, але ніколи його не бачили.

Так у садку просиділи ми до вечора. Прийшли батьки з панщини, з роботи. Ми з сестрою бігли навипередки назустріч батькам, щоб сказати, що у нас є дядько Тарас. Але вони нам не вірили, аж поки самі не побачили.

І радість і сльози — все змішалося разом... Мати пішла готовити вечерю, а тато з дядьком Тарасом посідали під хатою й розмовляли. Незабаром посходилися всі родичі. Розмовляли цілу ніч.

Як довго гостював дядько Тарас не знаю, мабуть із тиждень. Про що розмовляли не знаю, але все дядько Тарас

був сумний. А як розмовляв з нами, то все був веселий, сміявся, бігав, бавився з нами в різні дитячі забавки, ніби сам був дитиною.

Любив дуже дітей. Не лиш ми, а всі інші діти з першого разу линули до нього, любили його. Особливо любив він проворних, жвавих дітей. Бувало підуть батьки на панщину, то він назбирає дітей з усього кутка й бавиться з нами цілий день.

Найкраща забава для нас і для нього була така: — накупить було, цукерків багато й велить нам іти за ним у садок. Сам іде попереду, як отаман, а ми цілою ватагою за ним. Вибере, де найбільший бур'ян, набере у жменю цукерків — "А ну, каже, ловіть, — хто найпроворніший" — і кине цукерки у бур'ян.

Ми тоді всі кидаємось у бур'яни і кожний старається більше найти, бо дядько Тарас тоді рахував, хто скільки знайшов, то тому ще додавав цукерків. Як в одному місці столочимо бур'ян, переходимо в інше місце. За той час, як був у нас дядько Тарас геть дочиста витолочили ми всі бур'яни.

Ми так прив'язалися до дядька Тараса, що вже й не хотіли з ним розлучатися. Як від'їздив, то ми всі плакали, як за рідним батьком. Та й він сам таки не втерпів, дивлячися на наші сльози й сам заплакав.

Вся рідня відпроваджувала його аж за село.

Від того часу я вже ніколи не бачив дядька Тараса. Давно це було, а я й досі, як згадаю, то ніби живий він встає перед моїми очима.

◇ **Л. Бачинський**

ПРИГОДА БІЛЯ ЗОЛОТИХ ВОРІТ

Одного разу Т. Шевченко пішов, малювати "Золоті Ворота" у Києві. Вийшов він рано й мав там бути до вечора. Його приятель О. Чубинський шукав нашого поета. Наблизившися до Золотих Воріт, застав там таку катину: Тарас постелив свою квітчасту хустку на землі, а на неї посадив трирічну дівчинку і з клаптиків паперу майстрував якусь іграшку.

Розповів йому пригоду з тією дівчинкою. Десь коло п'ятої години вечора він сидів і малював, як раптом чує за валом внизу дитячий плач. Спочатку він не звертав на те уваги, але плач не вгавав і ставав усе дужчий. Шевченко не витримав, пішов гребенем валу й зазирнув униз. У рівчаку сиділа дитина і жалібно плакала. Поблизу нікого не було. Не витримав наш Тарас, спустився вниз і взяв дитину. Дівчинка перелякалася й заплакала ще гірше. Заспокоївши її, як міг, Шевченко поніс свою знахідку до Золотих Воріт. Як він не старався, нічого не міг довідатися, що то за дитина. Вона лиш лепетала "мама", "няня" і більше – ні слова. Давав дівчинці бублики, але вона не могла вкусити. Шевченко не покинув дівчинки, а коли прийшов його приятель, то з ним удвох ходили питати до сусідніх будинків, але ніхто не знав цієї дівчинки. Тоді вирішили взяти дитину зі собою й дати знати поліції. Тарас Шевченко взяв дитину на руки і пішов у напрямку Софійського собору. В цей час молода перелякана жінка вибігла з завулка і, побачивши дитину, кинулася до Т. Шевченка. "Мати" – сказав він і без слова віддав дитину. Виявилося, що нянька понесла дитину на прогулянку,

але зустріла когось зі знайомих, випила частування горілкою і заснула в рівчаку, а дитина пішла "до мами".

Т. Шевченко, йдучи до хати, сміявся, як би він виховав доньку, коли б не розшукали батьків.

Л. Бачинський

УЛЮБЛЕНІ ВІРШІ РОКСОЛЯНКИ

Росинка скинула черевички і вигідно умостилася на канапі. Скажете: росинки не сидять на канапі, вони бувають на траві або на листячку дерев. Так то ж інші росинки, водяні. А наша Росинка — дівчинка. Вона ще невеличка, тому всі звуть її Росинкою. Коли виросте, пригадають повне ім'я — Роксоляна.

А тепер Росинка сидить на канапі, розкладає кольорові нитки й стрічки, буде вишивати закладки в книжку. Вишивати дівчинка вже трохи вміє, торік сама вишила серветочку і подарувала своїй мамі. У травні ж усі святкують Мамин День.

— Закладок треба багато. Ми з мамою покладемо їх у "Кобзар" до сторінок, де віршики, які я люблю слухати, — пояснює нам Росинка.

— Коли виросту велика, буду сама читати і знатиму всі твори Тараса Шевченка. А покищо, мама й тато розказують мені про нашого великого Поета. Шевченко гаряче любив Україну, він любив українську мову і пісні. Бажав українському народові волі та щасливого життя.

— А що ти знаєш із "Кобзаря"? — питаємо дівчинку.

— Я ще не багато знаю. Ось на цій сторінці мама мені читала і я вже вмію проказувати:

Зацвіла в долині
червона калина,
ніби засміялась
дівчина-дитина.
Любо, любо стало,
пташечка зраділа
і защебетала.

Цю сторінку треба буде перекласти стрічкою, бо це уривок із великого вірша. Мама швидше знайде, коли почне мені знову читати.

— А ось і цей уривочок я знаю:

Встала весна, чорну землю
сонну розбудила,
уквітчала її рястом,
барвінком укрила.
І на полі жайворонок,
соловейко в гаї
землю, убрану весною,
вранці зустрічають.

— Далі є ще вірш про дітей, як вони на Великдень граються крашанками. Вишию закладку і до того вірша покладу. А ще я таке знаю напам'ять:

Тече вода з-під явора
яром на долину,
пишається над водою
червона калина.

Далі там говориться про качечку з качатами:

Хлюпочуться качаточка
поміж осокою.
А качечка випливає
з качуром за ними,
ловлять ряску, розмовляють
з дітками своїми.

— А знаєте, — далі каже дівчинка, мабуть Тарас Шевченко дуже любив калину, часто про неї пише. Хочу на одній закладці вишити китицю червоної калини. Як сама не зумію, попрошу сестричку помогти мені. Тією стрічкою з калиною перекладу сторінку, де написано:

Учітеся, брати мої,
думайте, читайте,
і чужого научайтесь,
свого не цурайтесь.

— Тато й мама завжди нагадують мені ці святі слова нашого Поета, і я ніколи не відцураюся свого, українського.

Так говорила нам дівчинка Росинка.

Більше ми її ні про що не розпитували. Не можна ж перешкоджати, нехай вишиває.

Г. Чорнобицька

ОЙ ВИДНО СЕЛО

"Ой видно село,
Широке село під горою!
Гей там їдуть стрільці,
Січовії стрільці до бою.
Їде, їде військо,
Крізь широке поле,
Хлопці ж бо то хлопці,
Як соколи!"

ТАРАСИКІВ ТАТО

Сьогодні для Тараса не звичайний день. Хоч то не неділя, не свято, але ще до полудня мати приготовила вечерю; борщ та вареники зі сливками, "як у неділю" думав Тарасик. Вся родина чекає, бо сьогодні з чумаками повернеться їхній тато, що пішов у Крим по сіль. Тато такий гарний, розумний, сильний, він все знає, про все розкаже. Часом по роботі, після вечері, пограється з Тарасом, пожартує. А в неділю, як любить Тарасик, коли тато з дідом засяде до столу, вийме велику книжку та читає про життя святих. Тарасик все слухає дуже уважно. Він, підросте, то теж навчиться читати, щоб бути таким, як тато!

Сьогодні вже з самого ранку — не терпиться Тарасові. Все вибігає він на шлях, виглядає тата. Ось вже, невдовзі південь, а чумаків нема. "Тарасику" Тарасику!" — гукає сусідів Петрусь, трохи старший від Тараса, — "підемо на околицю чекати чумаків!" Вихорем вилетів Тарас із хати. "Та куди бо ти?" — клопоталась мати, але вже тільки Тарасова сорочинка мерехтіла далеко на дорозі. "Лишіть його, мамо! Всі діти вже на околиці виглядають чумацьку валку!" — обізвалась Катря, сестра Тараса. Вона все прилагодила на столі, а тепер тільки що внесла мищину зі спілими чорно-синіми сливками. Цього року перший раз вродила їхня слива. Катруся пам'ятає, як тато садив її. "Яке то щастя мати такого тата, як наш" — думала дівчина. — Довго тягнеться сьогодні день. Ось вже сонечко стало хилитися на захід, а чумаків нема.

Раптом радісний гомін, то шляхом бігли діти. — "Йдуть вже! Йдуть!" — Люди,

хто був вдома, лишали роботу та повиходили з хат. До села наближалася валка. В поросі, що збивався над нею, вже було видно постаті чумаків, що йшли коло навантажених возів. Помалу тягнули воли свій вантаж. Важка була сіль, але всі тішилися, бо мало соли вже було в селі. Ось вже й добре можна роздивитися постаті, навіть обличчю. Тарас вдивляється в кожне з них. Багато їх, "а де ж тато?" — хлопчик вже хвилюється. Може що сталось, захворів, може не прийде? Хоч і малий Тарасик, але чув від старших, що часом чумаки зовсім не повертаються додому. О, як то страшно й сумно! "Чекайте ж-но, чекайте! Аби тільки, я підріс, хоч трошечки, то не пущу самого тата чумакувати, поїду з ним. Буду його доглядати, якби щось сталося" — думає Тарас. Та ось із куряви виринула знайома, люба постать. "Тату! Тату!" — вереснув Тарасик та кулею полетів назустріч батькові. За хвилину він був вже коло тата та горнувся до нього.

Тато приголубив Тараса. "Здоров синку! Ну ось я і вдома. Всі здорові? Як там мати?" — питався. — Ану ходи сюди! Я тебе трохи підвезу!" Тато підсадив Тарасика на вола. Гордовито поглядав хлопчик навколо, коли вони проїжджали вулицею та повертали в подвір'я. З хати вийшла мама, Катруся, другі діти та дід. Скільки то було розмов, скільки радости в родині Шевченків! Катруся принесла татові чистого рушника та свіжої водиці з криниці, а мама винесла з хати чисту біленьку сорочку. Тато обмився, змінив одежу та сів до столу вечеряти. По вечері роздав усім гостинці, що привіз із собою. Катрусі та мамі дав по хустині, а Тарасові дістав олівець та паперу, ще й гарний ремінний очкурик. "Рости хлопче! На той рік підеш до школи! Вчися синку, то будуть з тебе люди!" — сказав тато та погладив хлопчика по голівці.

Довго ще по вечері гомоніли дорослі. Багато цікавого розповідав тато про море, про Крим, про чужих людей. Тарасик пильно прислухувався до батькової мови, так і заснув просто на лаві коло тата і снилися йому великі гарні, блискучі гори соли, снилося йому, що він чумак та має гарні, сиві воли.

Сон його здійснився, бо одного року він таки поїхав з татом по сіль, але чумаком не став, бо скоро вмерли його батьки. Тиняючись серед чужих людей він зазнав чимало лиха, але таки батькове бажання виконав: вивчився та став великим поетом та малярем.

Н. Наркевич

СПІВАНОЧКА

Є у мене голосочок,
Як срібний дзвіночок:
Навчіть мене матусенько,
Рідних співаночок.

Білі гуси, білі гуси,
Лебідки біліші:
Гарні чужі співаночки,
Та рідні гарніші.

Як я наші співаночки
В садочку співала,
Чужі люди говорили,
Що скрипочка грала.

Христос воскрес! Радійте діти,
біжіть у поле, у садок.
Збирайте зілячко і квіти,
кладіть на Божий хрест вінок.

ВЕЛИКОДНІЙ ПРИВІТ

На дзвіниці дзвонять дзвони,
Великодні, голосні.
Всюди втіха, всюди гомін,
Всюди радісні пісні.

Це Ісус воскрес з могили,
І воскресла з Ним весна;
Квіти сині, жовті, білі
Розсипає скрізь, вона.

Роман Завадович

ПОДАРУНОК

Дивне диво, диво з див:
Хтось яєчко загубив
І не в місті, не в селі,
А під лісом у траві,
І не біле — кольорове.

Звірі й птиці із діброви —
Жаби, миші, круки й сови,
Білка, вовк, ведмідь і лис —
Всі посходились під ліс.
"Що воно таке?" — питають,
Вгадують і не вгадають.

Кажуть: "Щоб це не було,
Передаймо у село
В подаруночок на свята
Чемним хлопцям і дівчатам!"
Зайчик кошичка узяв,
Писанку туди поклав
І утішно попід ліс
Дітям писанку поніс.

Роляник

ПИСАНКИ

Написала для діток
Цілу миску писанок.
Ці в квіточки — ті в пасочки —
Ті в зелені знов листки...
А ті в зірочки ясні —

Ті в метелики дрібні...
То ж то злопотить з-під стріхи
Гомін радости та втіхи!
Повна миска писанок
Для вкраїнських діточок...

І. Трешневська

ВЕЛИКДЕНЬ

Будяться перші квіти,
Зілля росте молоде,
Плещуть в долоні діти:
"Великдень, Великдень іде!"

Роляник

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Христос воскрес! Радійте, діти,
біжіть у поле, у садок.
Збирайте зіллячко і квіти,
кладіть на Божий хрест вінок!

На вас погляне Божа Мати,
радіючи, з святих небес.
Збирайтесь, діти, і співайте:
"Христос воскрес! Христос воскрес!" □

НА ВЕЛИКДЕНЬ

На дзвіниці дзвонять дзвони
Великодні, голосні.
Всюди втіха, всюди гомін,
Всюди радісні пісні.

На Великдень діл і вись
Сонце злотом заливає,
На Великдень сонце грає
Блись, блись.

На свята усім святам,
На яєчко, на червоне,
На дзвіницях усі дзвони
Бам, бам!

І так любо для діток
Позбігалися гуртами
І на сонці крашанками:
Цок, цок!

О. Стефанович

ВЕЛИКОДНІ ГОСТІ

До малого Славчика
Прибігають зайчики —
От такі то в нього гості:
Довговухі, куцохвості,
У сіреньких кожушках,
На легеньких лапках —
Із городу на тік
Скік-скік!

У кожного зайця
В кошелині яйця,
Синьо, жовто мальовані,
Сорокато цяцьковані,
Крашанки, писанки —
Ой, хороші такі,
Мов квітки!

Вітаються зайчики:
"Як маєшся, Славчику!
Будь зі святом здоровий,
Наш ти друже чудовий.
Просим, просим чемно ми:
Подарунки прийми
І в гостину до нас
Прибіжи хоч на час
Зі своїми дітьми".

Роляник

ВЕЛИКОДНІ ПИСАНКИ

Що за дивнії яєчка
Наша курочка знесла!
Намальоване гніздечко
Ще й пташиночка мала,
Навкруги — барвисті квіти,
Жовті, сині гілочки...

Чи здогадуєтесь, діти,
Що це. Певно — писанки!

Їх не курочка знесла,
Їх матуся принесла,
Ми гуртом розмалювали
Для святкового стола:

Сяють наші писанки, —
Як весняні квіточки!

Леонид Полтава

СОЛОВЕЙКУ, СВАТКУ, БРАТКУ

Народна дитяча гра-пісня

Соловейку, сватку, братку,
Чи бував ти в нашім садку?
Чи видав ти, чи чував ти —
як сіють мак?
Ось так, ось так, сіють мак!

Соловейку, сватку, братку,
Чи бував ти в нашім садку?
Чи видав ти, чи чував ти —
як росте мак?
Ось так, ось так росте мак!

Соловейку, сватку, братку,
Чи ж бував ти в нашім садку?
Чи видав ти, чи чував ти —
як рвуть мак?
Ось так, ось так рвуть мак!

Соловейку, сватку, братку,
Чи ж бував ти в нашім садку?
Чи видав ти, чи чував ти —
як їдять мак?
Ось так, ось так їдять мак!

Подала **Ольга Литвин**

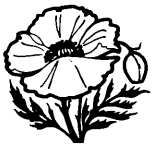

НА ГОРІ МАК

Ой, на горі мак,
Під горою так...
Мак, маки, маківочки,
Золотії голівочки,
Станьте ви так,
Як на горі мак. □

МАЛЕНЬКА ПАСКА В ВЕЛИКЕ СВЯТО

Печуть матуся велику паску,
Бож Великодній надходить час,
А діти просять: "Зробіть нам ласку,
Спечіть маленьку паску для нас!"

Маленьку паску спекли матуся —
Яка ж гарненька, хоч і мала!
В кошичок вклала її Ганнуся
І посвятить в церкву пішла.

Пасок великих кругом багато,
Однак маленька — найкраща з всіх!
Маленька паска в велике свято —
То дітям радість, веселий сміх.

Роман Завадович

ЗАСПІВАЙМО ГАЇВОЧКУ

Заспіваймо гаївочку,
Українські діти,
Щоб почули наші друзі
По широкім світі.

Заспіваймо про Ісуса,
Що воскрес з могили,
Щоб даремно наші друзі
Серцем не тужили.

В. Переяславець

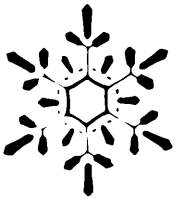

ПИСАНКА

Гарна писанка у мене,
Мабуть, кращої й нема.
Мама тільки помагала,
Малювала ж я сама.

Змалювала дрібно квіти,
Вісім хрестиків малих,
І дрібнюсінько ялинку
Й поясочок поміж них.

Я ту писанку для себе,
Для зразочка залишу,
А для мами і для тата
Дві ще кращих напишу.

К. Перелісна

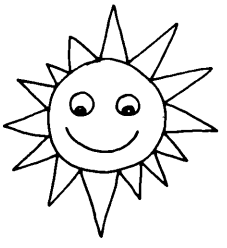

СОНЕЧКО

Виглянь, виглянь, сонечко,
Землю освіти.
До мого віконечка
Прилети!

Дай нам вітру-гомону,
Квітів і тепла,
Щоб земля під променем
Розцвіла.

Подаруй світаночки
Радісні, ясні,
Пісеньки-весняночки
Голосні. □

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

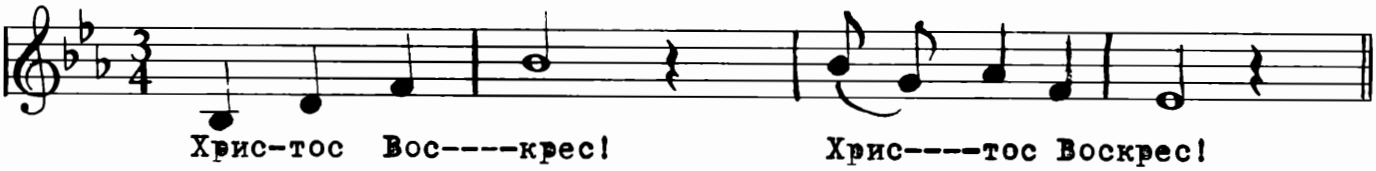

ТАМ НА ГОРІ БАРВІНЕЦЬ.

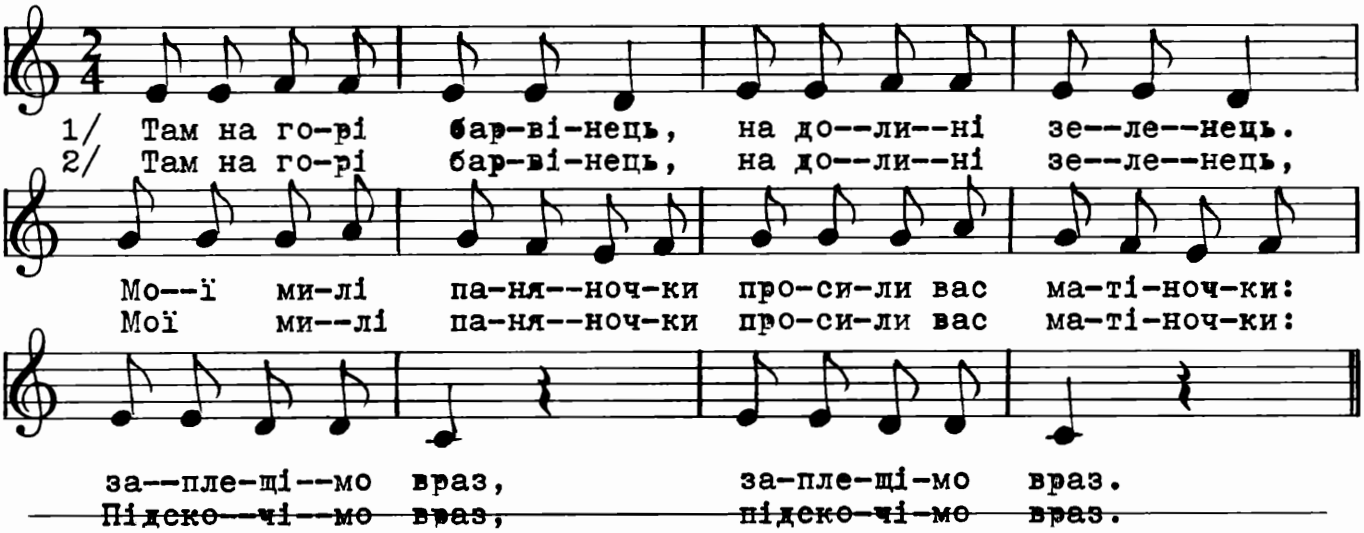

ОЙ, НА ГОРІ МАК.

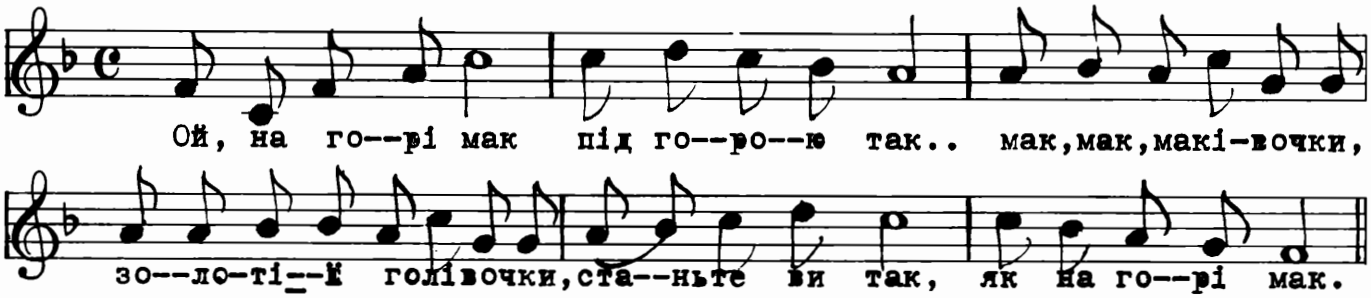

◇

ВЕЛИКОДНЯ ПРИГОДА

Засвітило сонечко ранком у віконечко. Поклала мама в кошик паску, писаночки, ковбаску, та покликала донечку Параску:

— Від батька, від себе та від мене занесеш бабусі Свячене!

І пішла Параска: в кошичку ковбаска, писанки і паска. А дорогою дивуються горобчики: "цьвірінь!", що в Параски вишита запаска. Іде Параска, вийшла на горбок, а до неї Бровко-песик: скік та скок!

— Куди ідеш та що несеш?

— Несу я паску, писаночки, ковбаску, від батька і від мами і від мене — несу бабусі Свячене.

— А не буде там нічого і для мене? — Бровко питає, хвостиком махає.

— Писанки матуся написала, оленями, півниками, сонцями прибрала, не на те трудилась моя ненька, щоб з'їв Бровко писанки смачненько!

— Подивись, Парасю, ще раз на Свячене: може найдеться там ще що і для мене? — Бровко питає, хвостиком махає.

— Білу паску — це великі речі! Цілу ніч місила мама, ще й пекла у печі! Ой, багато мала з нею праці — чи ж годиться пасочка... собаці?

— Подивись, Парасю, ще раз на Свячене: я голоден — не буде нічого в кошику для мене?

— Лиш ковбаска, вся смачненька, з салом — сама мама її довго начиняла, ще й пекла... Я знаю — їсти ти готовий, та не дам ніяк ковбаски... псові!

— Поглянь, Парасю, в кошик, ще ж бо не порожній він! — Бровко благає, хвостиком махає...

— Не порожній, ще на дні остався... хрін. Викопала я його в городі — може стане Бровкові в пригоді?..

Дала Параска Бровкові ласощів тих, Бровко лиш понюхав та "апчиххх"!

В носі закрутило, в очах затемнило, пчихнув Бровко та штовхнув Параску. Випустила вона з рук кошик, паску, писанки, ковбаску...

Покотилася з горбочка паска, а за нею стежкою всі писанки й ковбаска, а за ними, гавкаючи, Бровко-пес...

Котилися, котилися день увесь, аж мусіли стати, бо докотились до бабусиної хати.

Встала тоді Параска, поклала в кошик паску, писанки, ковбаску, і сказала:

— Бабусенько, від мами і від мене і від батька несу я Свячене.

І сказала, що пригода трапилася, як то всі вони з горбочка покотилися.

А бабуня — нум Параску цілувати, посадила її на покуті у хаті, а Бровкові біля порога дала велику кість. Там він її і досі смачно їсть!

Леся Храплива

ЗАЙЧИК-ЗБИТОЧНИК

Наближався Великдень. Матуся варила й пекла гарні смачні страви. Ірця та її молодший брат Юрчик весь час були в кухні. А тому, що вони перешкоджали мамі, вона дала їм різні фарби й сказала йти до їдальні фарбувати крашанки.

Діти радо побігли й зайнялися цікавою працею. Ірця фарбувала, а Юрчик помагав. На столику, коло вікна, Ірця порозкладала Великодні крашанки: чер-

воні, сині, жовті, рожеві. Ох! які ж гарні крашанки!

Діти скінчили фарбувати яєчка й побігли в садок бавитися. А тим часом Зайчик-збиточник заглянув у віконце й побачив крашаночки. Обережно поскладав їх у торбинку і побіг у ліс.

— Зроблю дітям несподіванку. Сховаю зараз крашанки, а вночі покладу їх в садку між квіточками. От буде несподіванка! От буде потім радість, як знайдуть крашанки! — Так надумав собі зробити Зайчик-збиточник.

Як прийшла Ірця до хати й побачила, що крашанок немає, почала плакати й питати: Мамочко! де мої крашаночки? Я тут їх поклала, а хтось забрав.

Всі шукали, але крашанок не знайшли. Зажурені діти лягли спати.

А вночі Зайчик-збиточник порозкладав крашанки під підсніжками, пролісками, нарцизами та тюльпанами.

Раненько вийшла Ірця до садку і очам своїм не повірила. Під квітками лежать її мальовничі крашанки. Як гарно вони виглядали! Позбирала їх до кошика. Під одним тюльпаном лежала записочка:

— Любі діти! З празником! Христос Воскрес! Вітає Вас Біле Вушко — Зайчик-збиточник.

Все те бачив і записав

Вуйко Квак

ВЕЛИКДЕНЬ

Ніхто не сподівався, що якраз перед святами прийде лист від дідуня з запрошенням перевести Великдень у них, на фармі. А таки запрошення прийшло: "Дорогі діти — так писали дідуньо — ждемо Вас у Великодню суботу. Будемо святкувати всі разом, як колись там, дома, в Україні".

Татко мусів цього листа ще раз і ще раз перечитувати дітям, поки вони засвоїли собі цю радісну вістку. У великій нетерплячці, нарешті, діждались тієї суботи. З радістю і сміхом ціла сім'я завантажилась у авто та виїхала з міста. А там, за містом, яка краса, яка свіжа зелень! Це ж весна! Діти спостерігали з вікон авта квітучі луги, діброви, сади. Їхали то темними борами, то мостами понад ріки.

Було вже пізно з-полудня, коли авто в'їхало на подвір'я дідусевої садиби. Гучно привітались і зайшли до просторої вітальні. А там уже великий, застелений білою скатертиною стіл, заставлений пасками, м'ясивом, прикрашений писанками, барвінком, квітами. На цей вид маленька Реня сплеснула ручками.

— О, який гарний Великдень! Реня голодна — хоче покуштувати цього Великодня! — Старшенький Степанко спинив сестричку:

— О ні, Реню, ще не можна! Аж буде це все посвячене. Ну, а Великдень аж завтра.

Коли незабаром приїхав священик, ціла сім'я окружила стіл, а по посвяченні цих дарів, всі разом заспівали: "Христос Воскрес!" А це було так гарно, врочисто, як ще ніколи. Потім діти побігли оглядати господарство. Дівчатка, Муся, Аня і маленька Реня разом із мамою пішли у пташиний двір. А там яка радість, скільки дробу! Тут і маленькі, жовтенькі, мов золоті кульочки, ціп'ятка. Там, перевалюючись з боку на бік біжать у потічок малі качатка. А індик, на вид гостей, надувся і сердито булькоче, ґльоґає, сва-

рить, наче каже: — А ви чого тут заважаєте? А дівчатка на радощах то тулять до себе золоті кульочки ціп'яток, то над потоком любуються качатками. Аж нараз чути пересторогу бабуні: — Стережіться, діти, гусак! А він суне до них, розпустивши крила, витягнув шию і сичить: — Тсс, тсс! Мовляв, не рухайте гусяток! Аж коли його бабуня тріпнула прутиком по крилах, відступив.

А що робив тим часом Степанко? О, він, разом з дідунем і татком пішов до стайні, до коней. Аж тут хлопчикові рай! За загородкою стоїть мале лошатко. Та яке чудове, брунатної масти з білою зіркою на чолі! Воно витягає лискучу шию до Степанка і торкає його в плечі, теплою оксамитною мордочкою. А Степанко: кось, кось! — кличе і подає йому на долоні грудочку цукру. До пізна вечором діти бігали по дворі, самі вже не знаючи чим більше любуватись, чи малими котятками, чи кучерявими, білими ягнятками. Вкінці щасливі, утомлені полягали спати.

А на другий день Великдень. Із самого ранку всі святочно зібрались, щоб поїхати до церкви на Богослуження. Бо так годиться, це ж велике рокове свято! Ви, певне, думаєте: — От, усі сіли до авта, та й поїхали. Ні, о, ні! До авта сіли лише бабуня, батьки і мала Реня. А решта? — спитаєте. От, тепер сталась несподіванка. Дідуньо вивели зі стайні коня Каштана і запрягли до невеликого воза — брички. — Сідайте собі, мої малі панночки, у бричку ззаду! Примостились Муся, й Аня. Ну, а на передньому сидінні, на козлі, засіли дідуньо зі Степанком. — На, держи поводи! — Поганяй Степанку! А дідо самі з боку ледь-ледь помагають. О, як засяяв хлопчик, як зрадів! У нього в руках поводи! Він сам поганяє, керує конем, Каштаном! Рушили з місця. І кінь узяв ходу. Але яку? Біжить риссю, немов пливе у повітрі. А їм лише вітер об вуха свистить. А кінь, краса! То підкидає голову в гору, гордує, то вушками стриже. А лискуча шия дугою, а грива в'ється на вітрі, а хвіст до землі, а закреше копитками об камінь, іскри посипляться. І заформкає: фрр-ьрр! То Степанко поводи стягне і заговорить, а Каштан вушками застриже. Ах, яка ж це радість так їхати, так з вітром переганятись!

— Дідуню! — скрикує хлопчик — так їхати, це краще як автом, краще як літаком!

Дідуньо притакують:

— Так, це ж ми колись там, дома, так на нашій славній Україні, їздили до церкви, на Великдень...

Олена Цегельська

КИЦЯ-ПИСАНЧАРКА

Хоч вже потепліло та надворі так гарно, але киця Пустунка сьогодні нудиться. Її маленька господиня, дівчинка Марічка, не грається з нею, як звичайно. Коли прибігла зі школи, то не звертаючи уваги на ласкаве вітання Пустунки, пішла до мами до кухні, та щось почала лагодити в своїй кімнатці. Маленька киця тинялася з кутка в куток, та потихеньки слідкувала за роботою своєї господині. А було на що подивитись! Марічка принесла до своєї кімнатки полумисок повний біленьких яєчок, якісь дивні патички, щіточки та кілька горняток, наповнених чимсь, але не молочком чи сметанкою, які так

любила Пустунка. Вона, як тільки Марічка вийшла з кімнати, все це обнюхала, навіть лапкою поторкала.

Та ось Марічка повернулася до кімнати й почала працювати. Вона мішала рідину в горнятках, писала щось на яєчках цими дивними патичками. "Які дивні ці люди! Пишуть не тільки на папері, але і на яєчках!" — думала киця. — І все я їм заважаю — то Марічка гнала мене від зошита, не давала писати, а тепер відганяє від яєчок... — Але я спробую тепер..." Пустунка терпляче сиділа в куточку та пильнувала тої хвилини, коли її господиня вийде з кімнати. А Марічка... то щось писала паличками, то клала яєчка до горняток, то виймала... Це таке було цікаве!

Та ось мама покликала Марічку до вечері. "Тепер уже ніхто не прожене мене зі столу" — подумала киця. Вона легенько стрибнула на стіл та почала урядувати. Заглянула до одного горнятка, вмочила лапку, понюхала, полизала — несмачне! Тоді до другого, до третього, а тоді дібралась до полумиска з яєчками. Торк-торк! Легенько лапкою та і котить яєчко по столі... Весело! А як торкне лапкою один — другий раз, то яєчко з білого стає кольорове! Зовсім так, як у Марічки! Всі п'ять слідочків від Пустунчиної лапки, як зірочки на яєчках. Покотить яєчко киця, а тоді ловить, знову покотить, знову ловить... Дарма, що деякі вже зі столу покотилися та попадали на долівку. Ось тепер і долівка кольорова...

Киця так захопилася грою, що не чула, як Марічка вбігла до кімнати.

— Мамо, мамо! — з розпукою закричала дівчинка. — Дивіться, що наробило це погане кошеня! Стільки шкоди! — Марічка почала збирати побиті яєчка, витирати долівку, обмивати фарбу. Прийшла мама, сердилася та сміялася.

— Ото, Марічко, ніколи не залишай кімнату відкритою, як почала якусь роботу, а кицю виганяй, бо недалеко навіть від більшої шкоди. — Мама почала витирати стіл. Там лежали яєчка, які "помалювала" Пустунка. — Дивись, Марічко, ці, ми так і зоставимо. Це вже сама Пустунка писанчаркою стала! Вони виглядають від її лапок, як у квіточках.

І дійсно; всі п'ять маленьких пальчиків кициної лапки так добре відтиснулися на яєчках, що виглядали, як квіточки.

— Але тепер, Марічко, злови кицю та обмий їй лапки, бо вона нам помалює не тільки писанки, але і все, що в хаті є. Глянь! — Мама показала на сліди Пустунчиних лапок на долівці, на біленькій подушці на Маріччиному ліжку. Так і скінчилася кицина пригода. Марічка мила її лапки, сушила та примовляла:

— Ти, наша писанчарочко! Але більше вже цього, прошу, не роби і по столах не ходи!

І Пустунка знов почувала себе щасливою, бо маленька господиня з нею, а не коло цих яєчок. На Великодні Свята, що прийшли незабаром, Марічка всім показувала "писанки", що зробила її "нова писанчарка", так вона тепер іноді називала кицю.

Н. Наркевич

◇

МАЙ З ГАЮ

Тато приніс маю,
Гилячки із гаю.
Замаємо хату.
В нас Зелені свята. □

ХОДИТЬ ЖУЧОК.

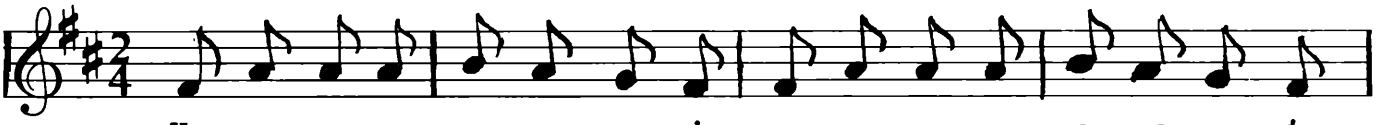

Хо--дить жучок по я--ли--ні, а жу--чи--ха по до-ли--ні,

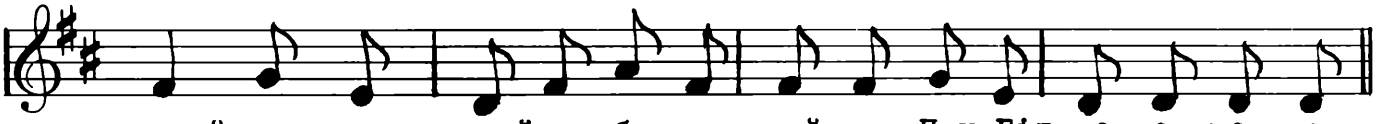

грай жуч--ку, грай не-бо-же, хай ти Пан Біг до-по--мо--же.

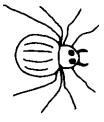

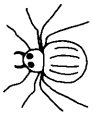

ВЕСНА

Муз.Народня
сл.М.Завадівської

Allegro Moderato

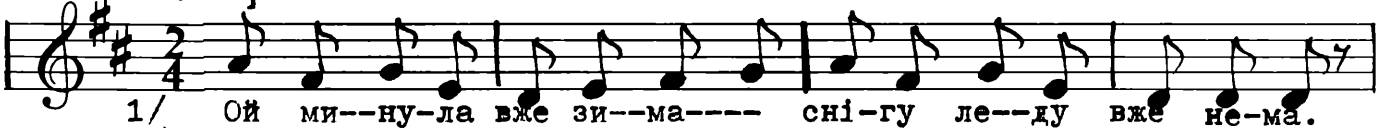

1/ Ой ми--ну-ла вже зи--ма---- сні-гу ле--ду вже не-ма.
2/ Пер-ші кві-ти вже цві-ту--ть. Вів-ці тра-ву вже па-суть.

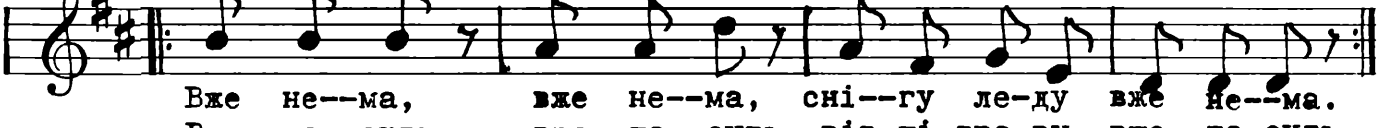

Вже не--ма, вже не--ма, сні--гу ле-ду вже не--ма.
Вже па--суть, вже па--суть, вів-ці тра-ву вже па-суть.

ЛЕСИНА КВІТКА

У Лесі на вікні є гарний вазоночок. Ще взимку мати купила в місті квіткові цибульки й дала Лесі.

— Посади їх до вазонка і добре їх доглядай: підливай щодня, щоб земля була вогка, а як з'являться листочки, то тримай вазонок на світлі. От матимеш до Великодня гарні гіяцинти, сказала мама.

Леся послухала мами. Посадила квіткові цибульки до гарного вазонка й пильно їх підливала. Через деякий час з землі виткнулись гарні зелені листочки, а незабаром вигналась товстенька міцна стебелинка, на якій визначились цілими рядками пуп'янки. З кожним днем вони все більшали і Леся ніяк не могла дочекатись, коли вони розкриються. Вона дуже хотіла, щоб до Великодніх свят квіточки розквітли. Тоді можна буде їх поставити на Великодній стіл із свяченим.

Леся дуже любить радісне свято — Великдень. Вона завжди допомагає мамі нести до церкви невеличкий кошичок із паскою, крашанками, сиром та пахучою ковбасою. Навколо церкви так гарно бути в колі, де кожний стоїть зі своїм кошичком або мискою, коло якої весело блимає червона свічечка. А коли скінчиться відправа й Леся повертається додому, то завжди вона з мамою прибирає Великодній стіл... А цього року на Великодньому столі буде стояти Лесина квітка. Тільки чому вона ще й досі не розкривається? Лесі не терпиться. Вона вже може в десятий раз підбігає до вікна й знову приглядається до пуп'янків. А що, як би їх трошки відкрити? подумала Леся й вже простягнула руку до рослини, як почула з-заду за собою бабусин голос.

— Не руш пуп'янків, поки самі не розкриються.

— Бабусю, я хотіла, щоб квітка розцвіла до Великодня, відказала Леся.

— То ти краще помолися, то й розцвіте твоя квіточка, а будеш пуп'янки руками розкривати, то зав'януть і повідпадають. — Леся послухала й більше не рухала квітки.

На Великдень вона пішла з татом і мамою до церкви. Там було гарно. Врочисто співав хор, скрізь горіли свічки. Священик у білій, блискучій ризі виходив до людей та вітав їх: "Христос Воскрес", а на дзвіниці гули дзвони великі та маленькі. Леся молилася, слухала співів, але думка про квіточку не покидала її: "Чи розцвіла квітка, чи ні?", все думала вона.

Коли всі повернулися додому, Леся відразу підбігла до вікна, де стояв вазоник. А там... Леся не вірила своїм очам... там красувалась замість непоказних зелених пуп'янків чудова пахуча китиця білосніжних дзвоників гіяцинту.

— Розцвіла, розцвіла! — застрибала на радощах Леся. Вона вже взяла вазоник до рук, щоб віднести його до вітальні та поставити на давно приготоване місце, як до кімнати вбіг її старший брат, Юрко.

— Ти знаєш, Лесю, що трапилось? Гриць упав на сходах та так пошкодив собі ногу, що його відвезли до лікарні. Бідний Гриць, сумний буде в нього Великдень! Леся знала Гриця. Це — товариш Юрка, що живе недалеко від них.

А Юрко далі казав: — Бідний Гриць! Я віднесу йому свою найкращу писанку

та ще книжечку, яку дідо мені подарував. Хай читає, щоб не так сумно йому було лежати.

— А я? Леся задумалась. — Що ж я понесу Грицеві? І пригадала Леся, що має гарну квітку. Цю квітку вона віднесе до лікарні й поставить на столику коло його ліжка. Великодній стіл і без неї буде гарний.

Леся нахилилася до квітечки, поцілувала її ніжні пелюстки та тихенько сказала:

— Бувай здорова, квітонько. Будеш тепер вже в хворого Гриця. І видалося Лесі, що хтось шепнув їй із самої середини найбільшого дзвіночка гіяцинту:

— Добре, люба дівчинко. Живи щасливо! — І коли на другий день товаришки Лесі запитали її, де подівся її гіяцинт, то Леся розповіла їм, чому цього року її Великодній стіл зостався без квітки. Але смутку не було в душі Лесі. Здавалося, що все навколо ще більше радіє в цей ясний, весняний, погожий день Великодніх Свят.

Н. Наркевич

ЗАЙЧИКІВ ВЕЛИКДЕНЬ

У тихому гайку жили зайчики сіренькі, два великі, три маленькі. Як настали весняні вітри холодні, бідні зайчики голодні, їстоньки нема, горе та журба.

А біля того гайка в хатинці жила дівчинка Оксанка. От вона одного ранку взяла у кошик борошна, яєчок десятків два, шматочок сиру положила, все те платочком прикрила й понесла зайчикам в ліс. Батько заєць кошичок найшов, дітям приніс.

Зраділи зайчики, що й казати, буде чим Великдень зустрічати.

Стала зайчиха пасочку місити, яєчко бити. Одно, два, три, чотири, п'ять, — дрова в печі горять. Дим з комина йде, тісто росте.

А зайчиха, господиня пишна, нищечком з хати вийшла, лушпинки з яєчок на кущ чіпляє. Хай кожний знає, що в неї сьогодні печуться пасочки великодні.

У неділеньку раненько дзвони грають-вигравають. Всі пташечки, комашечки "Христос Воскрес" співають.

Побудила зайчиха діток. Помила їх чистенько, причепурила гарненько, сорочечки білі наділа, сірячки на свята нові пошила. Не дала діткам ні їсти, ні пити, везуть вони пасочку святити.

Що лиш виїхали за горбок, слізьми вмивається менший синок. — Та нема в нас крашанок, що на них і листочки ще й тоненькі поясочки та й метелики крилаті та й доріжечки хрещаті. Як же нам без крашанок Великдень зустрічати?

Зажурився заєць-батько та нічого не вдіє. Помагає пхати воза як уміє.

А віз об каміння стукоче, колесо крутитися не хоче. Щось у ньому рипнуло, щось тихенько скрипнуло, вже й віз — без коліс. Яєчка беріжком покотилися, зіллячком весняним закрасилися.

Стали зайчики яєчка збирати, у горщечок складати. А вони ген у долині вже не білі, а сині. Темно-сині, фіялкові, розмальовані, чудові. То в зелені барвінку листочки, то в жовтенькі червоні квіточки, то в метелики крилаті. Зайчики раді, що й казати. Крашанками цок-цок, позбирали їх у глиняний горщок та й понесли матінці показати.

А за той час заєць під розвору вліз, направив віз. Знов колеса гуркотять, крашаночки цокотять.

Ось у місті радісно, в перегони грають-дзвонять великодні дзвони.

Сонечко сміється із небес, бо Христос Воістину Воскрес.

Іванна Савицька

ЗЕЛЕНІ СВЯТА

Оленка прийшла зі школи, з'їла обід і написала задачу. А тоді запитала маму, чи може вона нарізати осоки*). Бож завтра Зелені свята!

Та мама не пустила.

— Ти ще замала до серпа, Оленко! Піди краще на сіножать і назбирай квітів! А по осоку піде Марійка!

Оленка послухала і пішла. Скільки там того квіття на леваді! Ледве принесла велику китицю. Щоб не зів'яли до завтра, поклала їх у відро з водою. При тому завважила, що мама розробляє вапно у старому горщику. Ще й не встигла спитати, коли мама промовила:

— Підемо, дитинко, на цвинтар. Коли прибираємо хату, треба й там хрести хоч раз у рік побілити.

— Які хрести, мамо?

— А на могилах дідуня і бабуні. А також той кам'яний, що його поставили, коли панщину скасували. І на могилі поляглих у війні героїв.

Пішли. Мама білила хрести, а Оленка тримала горщик із вапном. Шептали разом молитви за душі померлих. А потім розповідала, як то завтра йтиме похід на цвинтар із хоругвами й вінками.

Коли вертались додому, почули, що Оленку хтось кличе. Оленка розглянулася і нікого не бачила. Аж мама показала Оленці, що на високому дереві сидів Василько з шостої кляси. Зрізував галузки розцвілої акації.

— Оленко, я рубаю май **), дати тобі?

— Прошу!

І Василько скинув їй кілька галузок білого квіту акацій. Оленка позбирала їх обережно, щоб не поколоти пальців на шпильках.

Вдома застали вже замаєні ворота. Батько повтикав великі вербові галузки по цілому подвір'ю, а маленькими обтикав покрівлю і пліт коло хати. Марійка виліплювала різні взори листочками з любистку на шибах вікон. Оленка почала маїти хату. У кожен куток ставила галузку акації, а за образ застромлювала галузку ясмину.

Скоро почали сходитись до них дівчата з наруччями квітів. Це подруги старшої сестри Марійки. Вони не кликали Оленки до помочі, але вона пильно приглядалась їх роботі. Бо вони вили вінець на хрест героїв, що завтра мав бути заквітчаний. Як гарно виглядали червоні троянди й півонії на тлі зелені!

У Святу Неділю вставали дуже раненько. Марійка ішла з дівчатами вбирати хрест на могилі серед села. Оленка стелила осоку по хаті, сінях і на призьбу під хатою. Потім побігла до городу зірвати квітів і зілля. Бо всі школярки мали принести до церкви гарні китички. По Службі Божій у церкві святили зілля.

Так починались Зелені Свята у Рідному Краю.

◇ **Катря Колточок**

---

*) Осока — рослина, що росте біля ставу.

**) май — це зелень або квіти, якими прикрашували хату.

НА СВЯТО СПАСА

Сьогодні в нас особливе свято. Вже зранку мама нарвала в нашому садку найкращих яблук, грушок, сливок і поскладала до кошика.

Мамо! Хто піде святити овочі?

— Щоби нікому не було кривди, до церкви буде нести кошик Леся, а з церкви понесеш ти, Петрику.

Незабаром всі пішли до церкви. Після Служби Божої священик читав молитви, а опісля благословив овочі. Леся і Петрик пильно всьому приглядалися, а по свяченні взяли овочі і понесли додому.

Дома всі їли посвячені овочі і бажали собі взаємно дочекати наступного року, а бабуня розповідала, як то в Україні святили овочі на "Спаса".

М. З.

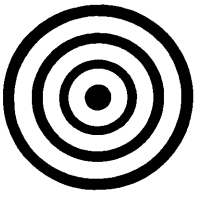

ЯКОГО ЦЕ КОЛЬОРУ?

У маленької Марини
Є багато різних фарб.
Є червона, жовта, синя
Біла, чорна — цілий скарб.
Добрі пензлі їй привезли,
Кольорові олівці.
Подивіться, як Маруся
На біленькім папірці
Намалює, розфарбує
Всі малюночки оці.

Н. Забіла

НА МОГИЛКАХ ДІДІВ

Сьогодні в нас Зелені Свята. Ми йдемо всі до церкви. Церква гарно замаєна.

По обіді підемо на цвинтар. Там буде багато людей, хлопців і дівчат в одностроях. Усі помолимося за тих, що боролися і згинули за волю України.

Потім підемо на могилки дідуся і бабусі. Покладемо там квіти і також за них помолимося.

М. З.

М'ЯЧИК

Був у мене м'ячик —
Скакунець,
Мій дружок, веселий
Молодець.

Покотився м'ячик
У траву,
Скільки не шукаю,
Не знайду!

Сумно мені, сумно,
Що й казать;
Ні з ким пострибати,
Погулять.

Кличу його й кличу,
Та дарма.
Заховався м'ячик
І нема.

У город ще гляну:
Ах, ах, ах!
Ось сидить мій м'ячик
В огірках!

Ніна Мудрик

Ісусе наш любий,
До Тебе в покорі
Сьогодні підносим
Серця і долоні.

Христос і українські діти.

УКРАЇНСЬКІ ДІТИ

Ми є діти українські,
Український славний рід,
Дбаймо, щоб про нас маленьких
Добра слава йшла у світ!

Все вперед, все вперед
Поступаймо у черзі,
Пам'ятаймо, що Вкраїни
Діти ми всі!

Все, що рідне, хай нам буде
Найдорожче і святе:
Рідна віра, рідна мова,
Рідний край наш над усе!

◇

МАЛЕНЬКА УКРАЇНКА

Одягнуся я в неділю
У вишивану сорочку
У вишневу спідничинку
Ще й коралі на шнурочку.
Заплету рівненько коси
Приберусь віночком з рути
Та й візьмуся за підбочки
А на ноги чоботята
Червоненькі — сап'янові
Я маленька українка
Будьте мені всі здорові!

М. Підгірянка

◇

РІДНА МОВА

Моя мова зветься українською. Я її дуже шаную. Своєї мови я навчився найперше від мами. Тієї мови мене вчать тато, дідо, бабуня, учителька в садочку. Українська мова мені наймиліша за всі мови в світі. Я ніколи не забуду рідної мови. □

МАЛЕНЬКИЙ УКРАЇНЕЦЬ

Ось стою я перед вами,
Чим, скажіть, я не козак?
Козаком я в тата й мами,
То й у вас хай буде так.
Як до школи готовитись,
В школу сміло я піду,
А тепер вас, любі друзі,
Гарно, щиро здоровлю.

М. Завадівська

◇

ХТО ЯК ГОВОРИТЬ?

Все, що живе на світі —
Уміє розмовляти:
Уміють говорити
Зайці і Зайченята,
По-своєму говорять
І риби серед моря,
І у садочку пташка.
І у траві комашка...
Говорять навіть квіти
З блискучими зірками...
А як говорять діти? —
Так, як навчає мама!

Прийми ж, матусю, слово
Подяки від дитини,
За нашу рідну мову —
За мову України!

Леонид Полтава

◇

МОВО РІДНА

Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Тільки камінь має.

Ізидор Воробкевич

УКРАЇНСЬКІ ДІТИ

Ой у саду, у садочку
Квіти процвітають —
То не квіти, ой то діти
По садку гуляють.

Ой в садочку на горбочку
Розквітають рожі —
То не рожі, то дівчатка
Українські гожі.

Ой у саду-винограду
Черешні та вишні,
То не вишні, то хлоп'ята
Українські пишні.

Ой листочки зелененькі,
А синенькі квіти,
Хай на славу молоденькі
Виростають діти.

Роляник

□

УКРАЇНА

Ненька наша Україна
Мова рідна, рідний спів.
Це земля свята, єдина
Наших прадідів-батьків.

М. Щербак

□

МАЛЕНЬКА УКРАЇНКА

Я маленька українка —
Треба всім це знати,
Українець є мій тато,
Українка — мати.

Українкою вродилась,
Українка буду,
Та про рідну Україну
Ввік я не забуду.

Уляна Федасюк

ОЛЕНКА МАЛЕНЬКА

— Оленко маленька,
Чому ти раденька?
— Бо в мене весела рідня.

— Чому в тебе очі
Такі голубенькі?
— На небо дивлюся щодня.

— Чому це у квітах
У тебе сукенка?
— В квітник я ходжу по росі.

— Розумна Оленко,
Чому ж ти маленька?
— Тому я маленька,
Що звуся Оленка, —
Оленки маленькі усі.

НАШЕ СВЯТО

Блакитно-жовті прапорці
І квітів так багато,
Як радісно, як весело,
На українське свято.

М. З.

⁂

УКРАЇНСЬКА МОВА

Гей, яка чудова,
Свіжа і багата
Українська мова,
Мова мами й тата!
Мова мами й тата,
Діда і бабусі,
Знаю її вже добре,
Ще краще навчуся.

Роляник

КЛЯПУ - КЛЯПУ РУЧЕНЬКАМИ.

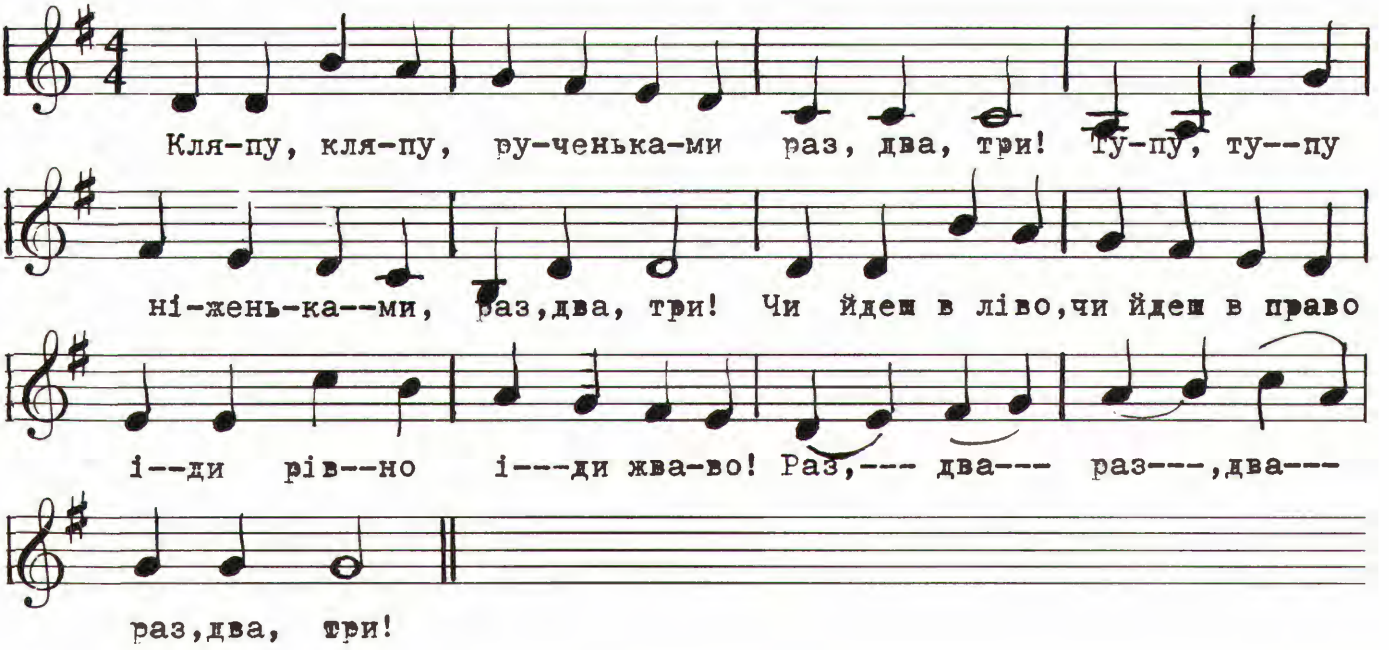

МАШИРУЮТЬ КОЗАЧЕНЬКИ.

Alla Marcia

1/ Ма-ши--ру-ють ко-за-чень-ки раз, два, -------три,
2/ Гей заграйте в ба-ра--ба-ни раз, два, -------три,

Ма-ши--ру--ють мо-ло--денькі, раз, два, -------три.
Ко-жен хай у ряд наш стане, раз, два, -------три

РИСПІВ: Ні-жень-ка-ми в лі--во,в право,все від-важ-но, гор-до,жва-во,
Ні-жень-ка-ми в лі--во,в право,все від-важ-но, гор-до, жваво.

Раз, два, раз, два, раз, два, три.

МИ МУЗИКАНТИ З КИЄВА.

Ми му-зи-кан-ти з Ки--є--ва при--ї---ха--ли до вас. Тут бу--дем-- гра----ти тут бу--дем гра---ти

1. На труб------ках.
2. На буб ------нах.
3. На скрип-----ках.
4. На ба-------сах.

УКРАЇНІ. Муз.М. Гайворонського.

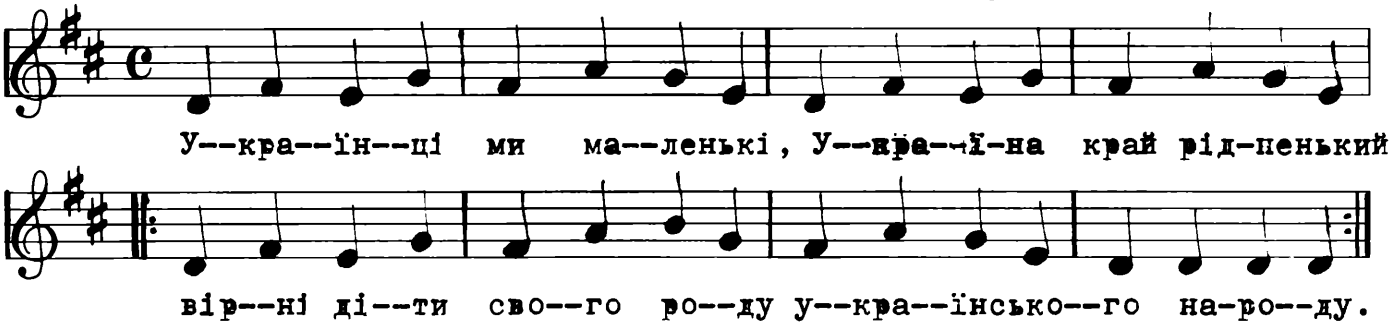

ГЕЙ ТАМ НА ГОРІ СІЧ ІДЕ.

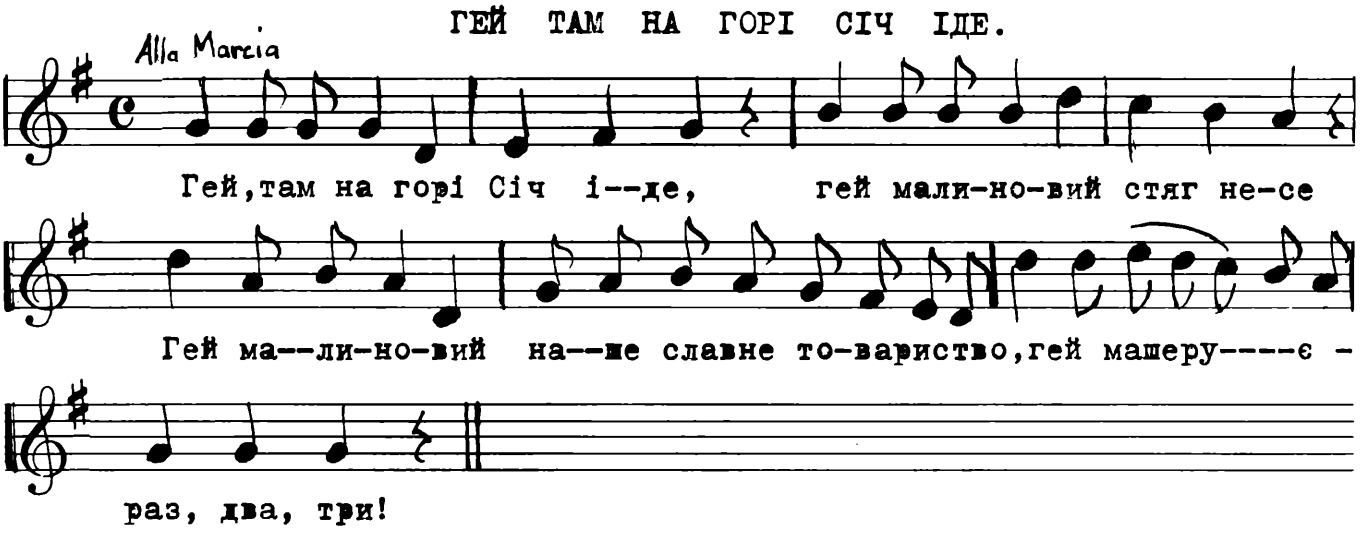

Гей, там на горі Січ іде,
Гей, малиновий стяг несе,
Гей, там на горі наше славне товариство,
Гей, маширує раз-два-три!

Гей, попереду кошовий,
Гей, як той орел степовий,
Гей, як той орел, наше славне товариство,
Гей, маширує раз-два-три!

Гей, а позаду осавул,
Гей, твердий хлопець, як той мур,
Гей, твердий хлопець, наше славне товариство,
Гей, маширує раз-два-три!

Гей, повій, вітре, із степів,
Гей, дай нам силу козаків,
Гей, дай нам силу, наше славне товариство,
Гей, маширує раз-два-три!

Гей, дай нам силу й відвагу,
Гей, Україні на славу,
Гей, Україні, наше славне товариства,
Гей, маширує раз-два-три! □

МАЛЕНЬКІ НАШІ НОГИ

М. Підгірянка

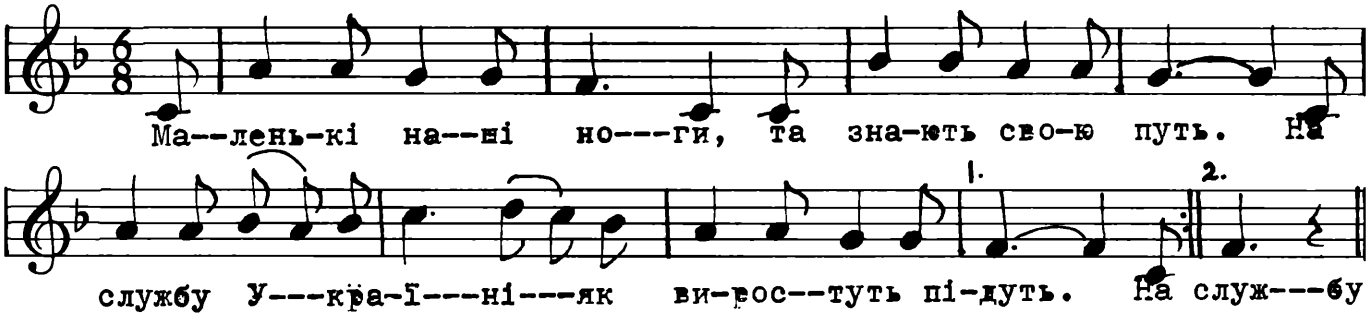

Маленькі наші ноги,
Та знають свою путь.
На службу Україні,
Як виростуть, підуть.

Маленькі наші ручки,
Та кріпнуть і ростуть.
На службу Україні —
Всі сили віддадуть.

Дитячі в нас серденька,
Та сильне в них чуття:
Любити Україну
Будем ціле життя.

ДІВЧИНКА-КВІТКА

Леся, дівчинка маленька,
Взула чобітки новенькі.

Одягла сорочку,
Сяюче намисто,
Стрічечки з віночком,
Фартушок барвистий.
Ще й нову спідницю, —
Любо подивиться!

Біля дому грядка:
Пишні, гарні квіти.
Підійшло дівчатко
Ближче подивитись.

Глянула сусідка,
Зразу не впізнала.
— Хто ти, дівчина, чи квітка,
Лесю запитала.

Діма

НЕ ПРОМІНЯЮ

Я малий — та українець,
Українець тілом, духом.
Хто не любить українців,
Той не буде моїм другом.
Пан один мені дуката
Золотого обіцяв,
Щоб я мову не вкраїнську,
А чужую покохав.
Пане, красний ваш дукатик,
Але мови свого краю
Я не то що за дуката,
За весь світ не проміняю!

К. Заклинський

◇

ІСУСИК НА РОБОТІ

Над містечком Назарет зійшло сонце ясне. Заспівали пташки на зелених вітках дерев. Соняшні проміння освітили теж один дімок. Він стоїть під горою, мурований з білого каміння, наче біла коробка. В цьому домі живе Ісусик з Марією і Йосифом. Заблистіла роса на листках винограду, що оплітає мури та звисає понад двері.

З вулиці підбігла дівчинка, стукнула в двері та ввійшла в світлицю.

— Ясний день вам сьогодні — сказала Марії.

— Доброго здоров'я — відповіла Марія, що поралася в хаті.

Марія була одягнена в голубу сукню, підперезана поясом. Привітно глянула на дівчинку: — Що скажеш, Анно? — спитала.

— Мої батьки потребують негайно скрині до світлиці. Чи є у вас готова?

— Готової нема, треба зачекати, поки Йосиф зробить. Почекай хвилину, Анно, он Ісусик уже вертається від криниці.

Двері відчинилися, на порозі станув Ісус. На голові тримав череп'яний збанок з водою, рукою підтримував його. Русяве волосся спливало кучерями на чоло та по боках на рамена.

— Ісусику, ти прийшов саме в час. Поведи Анну до батенька в столярню. Ісус поклав збанок на долівку. Кинув оком на світлицю.

—Ще хвилина і підемо — сказав до Анни. Взяв мітолку до рук та почав порядкувати в світлиці. Підмів порозкидане листя винограду, поскладав до ладу стільці, прикрив покривалом тапчан та постирав пил зі стола. Робив це швидко та охоче, щоб неньці допомогти.

Вийшли на подвір'я, перейшли дорогу та станули на порозі столярні. Йосиф відложив пилку, що нею протинав дошку. Довідався чого хоче Анна.

— Добре, сказав. — Скриня буде готова на вечір.

Ісус лишився в столярні помагати Йосифові. Пилкою різав дерево, тесав дошку великим столярським ножем. Цей ніж мав дві дерев'яні ручки по обидвох кінцях вістря. Часом Ісус притримував, коли Йосиф довбав долотом. Пильно глядів, як робить Йосиф та вчився собі добре майструвати.

Коло полудня прийшла до них Марія. В кошику принесла полуденок. Сіла біля дверей, поставила кужіль та почала прясти білу вовну. З тих ниток вона зробить хитоник для Ісуса. Весело фуркотить веретено. Марія частенько споглядає на Ісуса. Любо їй дивитися на нього та з ним розмовляти. Вона знає, що Ісус прийшов з неба.

Сонце наблизилося до заходу.

— Готова скриня, сказав Йосиф. Занесемо її нашим сусідам.

Сусіди оглядали пильно нову скриню.

— Добре, сказав старий Симеон. — А це що? — не стерпіла докинути його вередлива жінка. Он як нерівно виструганe дно. То певно цей малий так вимайстрував негарно.

— Що там дно, — сказав Симеон. Воно йде на долівку. А ти не вередуй мені на Ісуса. Він найчемніший хлопчик з усіх дітей в Назареті.

Йосиф і Ісус вернулися в хату. Були втомлені цілоденною працею. Вмили собі руки і лице. Марія подала вечеряти.

По вечері вийшли на подвіря, звідсіль сходами на дах дому. Дах був рівний наче долівка. Там була альтана обросла виноградом. Усіли на лавочки, сонце заходило. На небі з'явилися зірки.

Всі троє зложили руки на грудях до вечірньої молитви. Отець небесний глядів з висоти на Ісусика, бо він дуже щиро і побожно молився. З неба злетіли ангелики і понесли цю молитву до самого Бога.

ВІДВІДАЙМО ІСУСА...

Наша церква побудована з дерева. Вона має три бані. Це український стиль. Такі церкви були й у Рідному Краю. Біля церкви є дзвіниця з трьома дзвонами. Ми любимо свою церкву. Кожної неділі й свята радо спішимо до церкви. Там чекає на нас наш любий Ісус. Ми йдемо Його відвідати.

◇

НАША ЦЕРКВА

Церква тиха, церква мила,
Церква — радість ,церква сила.
В церкві молимось Отцеві —
Неба і землі Творцевві.
Церква це молитви дім,
Церкви треба нам усім,
Бо без церкви людина,
Як без мами пташина.

К. Вагилевич

◇

ДО ЦЕРКВИ

Попрошу сьогодні маму,
Щоб до церкви повела:
Від минулої неділі
Я ще там і не була.

В церкві гарно ладан пахне,
Світять зоряно свічки,
І співають — Боже милий! —
Наче янголи які.

ОЙ, ЯК МИЛО.

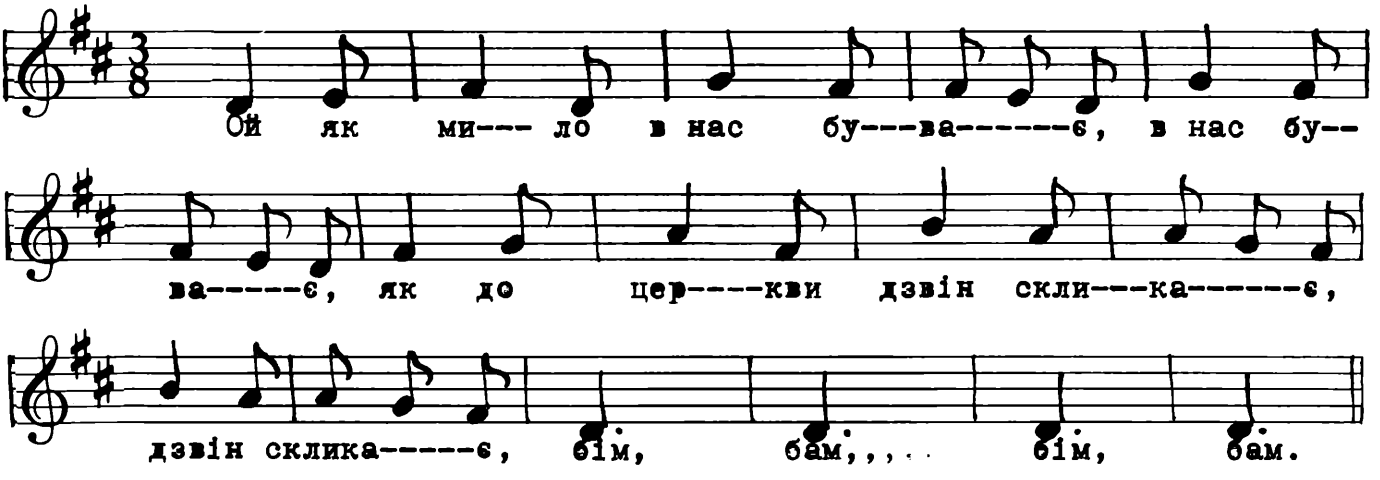

Дозвольте дітям прийти до Мене.

ОКСАНКА МОЛИТЬСЯ

Оксанці минуло вже п'ять років. Вона сама вдягається, миється, сама й до садка іде. Рано і увечорі молиться. Стає перед святою іконою, хреститься і виразно проказує:

Отче наш, Ти, що єси на небесах. Нехай святиться ім'я Твоє, нехай прийде царство Твоє, нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі. Хліб наш насущний дай нам сьогодні і прости нам довги наші, як і ми прощаємо довжникам нашим і не введи нас у спокусу ,але ізбав нас від лукавого. Амінь.

Богородице Діво, радуйся, благодатна Маріє, Господь з Тобою. Благословенна Ти між женами і благословенний плід утроби Твоєї, бо Ти породила Христа Спаса, Ізбавителя душ наших.

Ангеле Божий,Хоронителю мій. Ти все при мені стій! Рано, ввечір, вдень, вночі, будь мені до помочі.

ВЕЧІРНЯ МОЛИТВА

Ісусику любий, Ісусику милий!
Вже ангели в небі зірки засвітили,
Ніч темна надходить і всі ми в поклоні
До Тебе підносим маленькі долоні
І молимось щиро за маму, за тата,
За діда, бабусю, сестричку і брата,
За всіх, кого любим, за всіх, що нас
люблять,
Що нам помагають і ніжно голублять.
Дозволь нам щасливо цю ніч переспати,
Набратися сили, здоровими встати
І завтра раненько гуртом у садочку,
Співати веселих пісень в холодочку.

Роляник

БОЖЕ, ДЯКУЮ ТОБІ

Боже наш, Всесильний Отче,
Дякую Тобі за сонце,
І за ввесь Твій любий світ:
За повітря, воду, хліб,
За одежу й теплу хату,
Дякую Тобі, наш Тату.

К. Вагилевич

◇

У ЦЕРКОВЦІ

У неділю та у свято
Кажуть мама, кажуть тато:
"Підем, діти, по дорозі
Ген, до церковці, до Бозі!"

Дуже я люблю у свято
Із сестричкою і братом
В нашій церковці молитись,
На Ісусика дивитись.

А з-під бані янголята,
Білі, наче голуб'ята,
На трубках тихенько грають
І до мене все моргають.

Р. Завадович

◇

МОЛИТВА ДИТИНИ

Зішли, Боже, ласки
На дітей маленьких,
Щоб ми виростали
На потіху неньки.

Май, Боже, в опіці
Всю нашу родину,
Глянь ласкавим оком
Ще й на Україну. ◇

Бабуня вчить молитися.

Надійшла весна прекрасна,
Многоцвітна, тепла, ясна!

ВЕСНЯНКА

Травонько, травонько,
Зеленись,
Золотому сонечку
Поклонись,
Щоб розквітла яблунька
На горі,
Щоб гулялось весело
Дітворі!
А ми того сонечка
Промінці
Упіймаєм решетом
У ріці.
Заплетем у коси їх,
Мов стрічки.
Ой, хороші ж матимем
Кіснички!
Зеленись же, травонько,
Зеленись,
Разом з нами сонечку
Поклонись!

Володимир Ладижець

КВІТНЕВИЙ ДОЩИК

— Дощик, дощик, чом ти ллєш,
Погулять нам не даєш?

Я водиці не жалію:
Землю мию, мию, мию.

Мию вулиці й стежки,
Мию двір і квітники,
На деревах мию листя,
Обмиваю тин і пліт,
Щоб були до свята чисті
І помиті всі як слід!

НЕ МОЖНА В КАЛЮЖУ

Вже синичка весело співає,
бо тепліше сонце пригріває,
і побігла снігова водичка,
а в саду калюжка невеличка.

Прилетів горобчик і хлюпочеться.
Цвіріньчить: "Тобі в калюжу хочеться?"

Я йому на те відповідаю:
"У калюжу?! Думаєш, не знаю,
що брудна та снігова водичка,
там не можна мити руки й личко.

Може б я в калюжі й потопталася,
та боюсь, щоб мама не дізналася".

Г. Чорнобицька

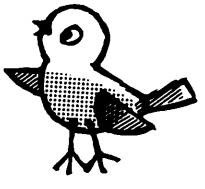

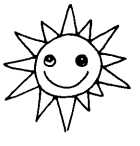

СОНЕЧКО

По-весняному вже
Гріє сонечко,
Заглядає до нас
У віконечко:
"Гей, ви дітки малі,
Де ви гаєтесь?
Чому й досі в кутку
Темнім граєтесь?
Ану, швидше в садок,
На повітрячко!
Там, як зірка, для вас
Перша квіточка,
Із-під снігу трава
Пробивається,
Білим пухом верба
Одягається!"

К. Перелісна

ГОП, СКОК.

Муз. Степового

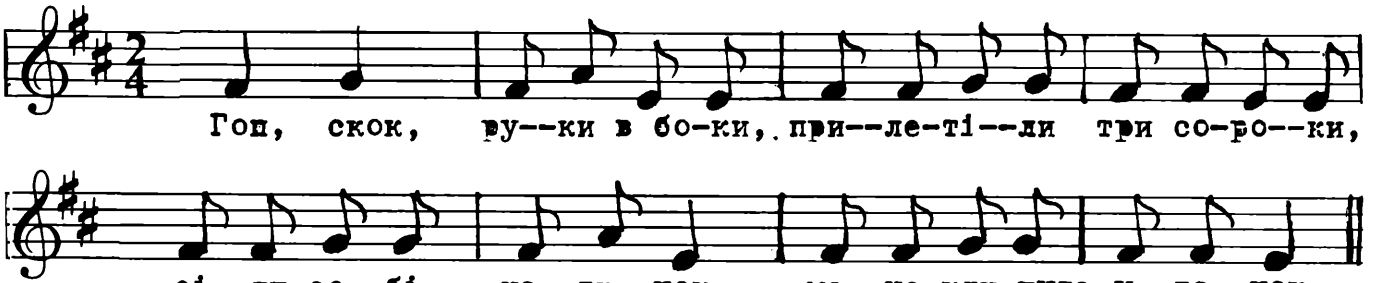

◇

ГЕЙ ПТАШЕЧКО!

Сл.і Муз.М.Завадівської.

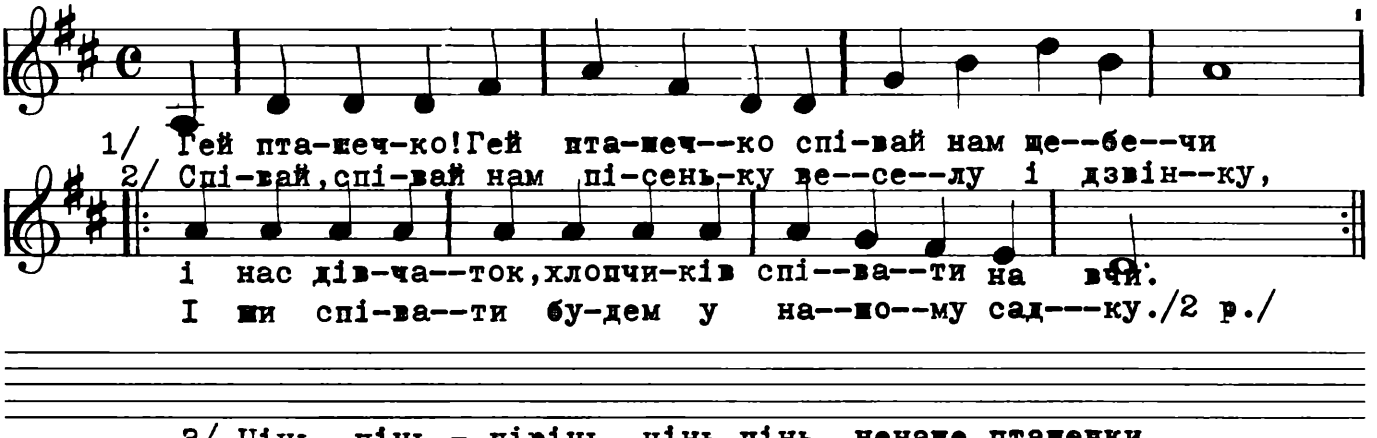

3/ Цінь, цінь - цірінь, цінь,цінь, неначе пташечки,
Співають рідні пісні вкраїнські діточки./2 р./

◇

Весело.

ТАНОК - ЗАПРОШЕННЯ.

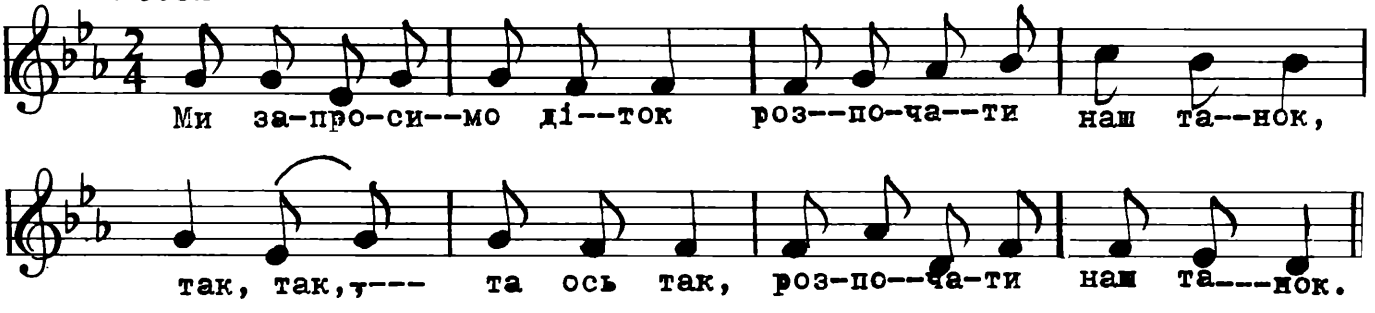

ХМАРКА І ДІТИ

Була раз маленька хмарка. Як тільки навчилася плавати по небі, то дуже любила мандрувати. Заглядала за пташками, що літають високо, спускалася низько до дерев і приглядалася людям.

— І де ти все зникаєш — сварила на хмарку велика хмара. Але хмарці зовсім не було цікаво перебувати цілий час тільки між хмарами. Вона ж їх усіх уже бачила — білих великих і малих, грубеньких і тонких, а навіть великих чорних, страшних.

— Піду я собі далеко, за гори, пошукаю інших приятелів, подумала хмарка. І одного дня, коли великі хмари спали, вона скоро попливла і хмари вже не могли її більше знайти.

Почула якийсь гамір, спустилася низенько і заглянула крізь листя дерев. А там був парк. Діти гралися м'ячиком, копали в пісочку, гойдалися, з'їздили з совганки.

— Ах, як цікаво — подумала хмарка і присунулася ближче. Та раптом діти в крик і давай утікати. — Дивіться яка хмара, зараз буде дощ! Скоренько збирали іграшки і бігли додому. Хмарці стало прикро, що всі так від неї утікають. Дуже було їй сумно. Вона почала плакати за дітьми і великі краплі дощу падали на землю.

— Тепер я вже не побачу дітей — плакала хмарка. Та одна відважна дівчинка, Софійка, сказала старшій сестричці:—Це малий дощик, одягнім дощовики і ходім знову бавитися. Софійка одягнула синій, а Мартуся зелений дощевики і побігли до парку. Дуже втішилася хмарка, як їх побачила!

Інші діти виглядали з вікон. — Це маленька хмарка, з неї маленький дощик. Одягаймося в дощовики і ходім до парку! В різнобарвних плащиках прибігли діти назад і продовжували забаву. А хмарка раділа! Вона плавала над парком і довго-довго приглядалася з усіх боків.

— Хмарко — ти ще тут? — махали до неї діти. А хмарка до них приязно всміхалася.

З. П.

ДЕ ПОДІВСЯ СНІГ

В темну нічку крадькома
Подалася геть зима.

Василько уранці встав
І подвір'я не впізнав;

Зрозуміти він не міг,
Де, куди подівся сніг...

—Глянь, Васильку, он струмки
Подзюрчали до ріки,
У ріці тепер води —
До ріки тепер не йди!

Сніг розтав та не пропав —
Він тепер водою став;

Як нап'ється вся земля —
Збіжжям вкриються поля!

Леонид Полтава

ЯК КВІТЕНЬ ДО БЕРЕЗНЯ В ГОСТІ ЇЗДИВ

(Українська народна казка)

Колись давно покликав Березень Квітня в гості.

Квітень поїхав возом, а Березень заходився та такого наробив, що мусив Квітень додому вернути: сніг, мороз, завірюха — не можна возом їхати. На другий рік знову поїхав Квітень до Березня в гості, та на цей раз уже не возом, а саньми. Березень пустив тепло, сніг розтав, річки розлилися, — знов мусив вернутися Квітень.

Зійшовся Квітень з Травнем і скаржиться:

— Скільки вже разів зриваюсь їхати до Березня в гості, та ніяк не доїду — ні возом, ні саньми. Поїду возом — зробиться зима така, що й осі пообмерзають, і колеса не крутяться; поїду саньми — теплінь така стане, що ні возом, ні саньми.

А Травень і каже:

— Я тебе навчу, як доїхати. Зроби так: візьми воза, сани й човен, то тоді, певне, доїдеш.

Послухав Квітень і, діждавшись слушного часу, зробив так, як нараяв Травень. Їде саньми, а на санях воза і човен везе. Березень дав тепло, і сніг розтав. Тоді Квітень кладе сани й човен на воза і таки їде далі. Став знову мороз і сніг — Квітень знов поскладав човен і воза на сани. Далі розтав сніг, розпустило скрізь річки, і не можна їхати ні саньми, ні возом. Тоді Квітень склав на човен сани й воза і поїхав ще швидше по воді. Приїхав до Березня в гості так, що той і не сподівався.

Здивувався Березень та й питає:

— А хто тебе навчив, як до мене дістатися?

— Та, спасибі йому, Травень порадив, як їхати.

Березень і каже тоді:

— Зажди ж ти, Маю, я ще тобі крильця обшмагаю.

То від цього й тепер часто в травні березневі морози бувають, бо Березень і досі сердиться на Травня.

РОЗПОВІДЬ:

Прогулянка. Сьогодні підемо, діти, на прогулянку до ліса. Будемо збирати квіти й ловити метеликів. А як надійде хмара і піде дощик, ми заховаємось під кущем. Потім побіжимо додому.

ФІЗИЧНА ВПРАВА:

Виховниця каже дітям розійтись ніби по лісі і збирати квіти. Метелик сидів на квітці і полетів, ловім його, діти. Діти в повітрі плещуть у долоні, ніби ловлять метелика. Гляньте, діти, яка хмара суне по небі. От уже й дощик іде, біжім швидше додому, тільки вважайте, ось тут болото, підіймайте ніжки вгору, а тут малий струмок, хто з вас його перескочить, а хто перелізе. А тепер бігом додому. — Діти в розсипці біжать і під великим кущем заховались, присіли. Вже перейшла хмара, тепер ставати парами і спокійно вертаємось до дитячого садка.

Ту саму руханку можна перевести в дещо зміненій формі. Замість квітів діти можуть збирати суниці, гриби, замість ловити метеликів — можуть відганяти комарів, або вимахувати до літака.

М. Пастернакова

ЗАЙЧИК І КУРОЧКА

— Ти, зайчику сплюху,
Вухатий Андруху,
Де ти набрав стільки
У ніженьках руху?

— Все ходжу по полі,
"Козака" гуляю,
Бо ось незабаром
Весілля справляю.

— А чом до лисички
Не заходиш, тітки,
Та чом не обголиш
Ні вус, ні борідки?

— Не ходжу в гостину,
Не вмиваю вушок,
Бо не маю грошей
На новий кожушок.

— А в старому дірка
Є ще від вівтірка,
Бо його роздерла
Люта сучка Зірка.

— Обійму злегенька
Курку чубатеньку.
Вона не осудить,
Що свита старенька. —

ВЕСНА КРАСНА

У віконце ясне сонце засвітило
Та й маленьку Дарусеньку розбудило.
"Ой прокинься, Дарусенько, час вставати,
Виходь з хати весну красну привітати".

М. Завадівська

ЗАЙЧИК — ІГРА

А наш зайчик побігайчик
Довгі вушка має,
Спокійненько сів на траву,
Вушками хитає.

А як часом зайчикові
Грозить небезпека,
Він приляже у травичці —
Не видно здалека.

А як треба в небезпеці
Життя рятувати,
Тоді мусить побігайчик
Скоренько тікати.

Пояснення:

"А наш зайчик"... діти сидять на долівці і наслідують пальцями рухи вух зайця. "А як часом"... діти прилягають до землі, розглядаються на всі боки. "Тоді мусить"... діти скачуть навприсядки, наслідуючи втечу зайчика.

КВІТОЧКА

Розквітла в полі квіточка
Синенька та ясна,
Шумить-співає річечка:
"Весна, весна, весна!"

Цілує ясне сонечко
У лісі гілочки,
А вітер під віконечком:
"Виходьте, діточки!"

К. Перелісна

СОНЕЧКО

Коли сонечко пригріє,
Потечуть струмки,
Вся земля зазеленіє,
Зацвітуть квітки —

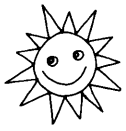

Підем ми тоді з тобою
В ліс на цілий день
І натішимось весною,
І послухаєм пісень!

Н. Забіла

◇

ЗАЄЦЬ СКИДАЄ ЗИМОВУ ОДЕЖУ

Взимку заєць був білий, пушистий. Тепло йому було в зимовій шубці. А прийшла весна — треба зайчикові з теплою одежею прощатися, по-літньому одягтися. Як же заєць переодягається?

А ось як. На провесні починає заєць линяти. Зимова шерсть у нього вилазить, а замість неї виростає інша — сіра, гладенька.

Бігає заєць по густих кущах, то тут, то там клапоть зимової шерсти залишить. Одягнеться по-літньому — йому і не жарко. А притаїться зайчик під кущиком — не відразу його й помітиш.

У зайчихи на весні маленькі зайченятка народилися. Народжуються вони, коли ще сніг в лісі лежить, а коли сніг розтане, вони вже добре стрибають — молоді пагінці гризуть на соняшних галявинах, в заячі ігри граються.

ВЕСНА

Це куди подівся сніг
З гірки біля дому?
Він струмочками побіг,
Не догнать нікому.

З ним втекла сама зима
По одній дорозі:
Снігу-льоду вже нема
І нема морозів.

М. Познанська

◇

ВЕСНА ПРИЙШЛА

Заспівала жаба: "Ква!
Я жива, жива, жива!
Не лила я взимку сльози,
Як скували став морози,
Бо в ставку, на самім дні,
Спалось солодко мені.
А тепер прийшла весна,
Тепла, соняшна, ясна,
Гарно грітися мені
На старім вербовім пні".

Діти дивляться з кімнатки
В сад, у поле, в далечінь,
А пташатко коло хатки
Їм щебече: цінь-цірінь!

Р. Завадович

***

Гей, — скок, руки в боки
Прилетіли три сороки
Сіли собі на тинок,
Мене кличуть у танок.

ЛОШАЧОК

Г-гі, гі-гі! — лошачок —
біжить
коник:
коп-чок-чок
Держить
хвостик
на бочок,
а головку — догори,
зазирає у двори,
чи не видно лошаків, —
бо погратися схотів.
Біжить собі — не пита,
на всі боки погляда,
копитками,
молотками
підкида,
викида:
тук-сук, тук-тук, тра-та-та,
тра-та-та!
Дрібнесенько тупотить,
скака, брика — аж курить!
А собака: "Гав-гав-гав!"
Та хвостика як догнав —
за хвостика ухопив,
добре, добре накрутив.
Ото, косю, не літай,
Малих діток не лякай!
З переляку лошачок —
Скік-гоп на тинок,
а з тинка як увірвавсь
та й до мами заховавсь.
Коло мами: "Гив, гив —
мене цуцик бив, бив!"

Юрій Будяк

ЗАЙЧИК

Сидить зайчик під липкою,
Сіє муку калиткою.
Ведмідь каже: "На хліб? На хліб?
Зайчик вушками: тріп, тріп.

ПОЇДЕМ, СИНОЧКУ, З ТОБОЮ В СЕЛО

Поїдем, синочку
З тобою в село,
Багато побачим,
Почуємо там.

Лошатко: "І-го-го!"
Корівонька: "Му-у-у!"
Телятко: "Мі-і-мі-і-мі-і!"
Овечка: "Бе-е-е!"

Поросятко: "Хрю-хрю-хрю!"
Кізонька: "Ме-е-е!"
Собачка: "Гав-гав-гав!
А киця: "Няв!"
Курочка по сінцях: "Ко-ко-ко!"

А півничок на подвір'ї:
"Ку-у ку-рі ку-у!"

РОЗМОВА

На подвір'ї курочка: — Ко-ко!
— Гав-гав-гав! — із буди їй Рябко.
— Му-у! — корівка додає з хліва.
— Няв-няв-няв!—коток з сіней співа...
Отаку підслухав я розмову,
Та не втямив з неї ані слова. □

ДВА ВЕДМЕДИКИ

В зоопарку, у ярку,
У зеленому кутку
Побудовано місток,
А під ним блищить ставок.

Два ведмедики отут
Дружньо й весело живуть.
Що не день — у них розваги:
Ходять ваги-переваги,

Чи беруть вони колоду,
Дружньо тягнуть: її в воду
І сопуть все: "Ух та ох,
Ой, як весело удвох!"

Поринають в сині хвилі
Пустуни — ведмеді милі,
Тільки чути: "Ух та ох,
Як нам весело удвох!"

Тихо сонечко сіда,
Сивий вечір загляда.
І маленькі ведмежата
Вже біжать в барлозі спати.

Олена Журлива

СТАРИЙ БОБР

Ой ти старий бобре,
Заховайся добре,
Бо я хорти маю,
На поле пускаю.
— А я звинусь, обернусь
Хортів твоїх не боюсь. ◇

НЕ БУДЬ КОЗОЮ

Іде коза,
Стоїть лоза,
Густа, рясна, зелена.
"Яка краса! —
Кричить коза. —
Ця вся лоза для мене".

І у кози
Аж дві сльози
У радощах повисли.
Тріщить лоза,
Гризе коза,
І всю красу погризла.

І ти, мала,
Що в сад пішла
Ранковою порою,
Не рви квіток,
Не псуй гілок,
Не будь мала козою.

П. Воронько

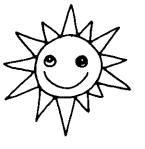

ДОБРИДЕНЬ

А ведмідь волохатий
Все продовжує спати.
І йому напевно сниться,
Як видзвонює синиця:
— Час ведмедя розбудить!
Бо весну проспить ведмідь.
— Добридень, білочко хороша!
Сказав колючий їжачок.
— Візьми-но прошу,
Підсніжників пучок.

Г. Демченко

ГОП-ГОП КОНИКУ ҐАЛЬОП.

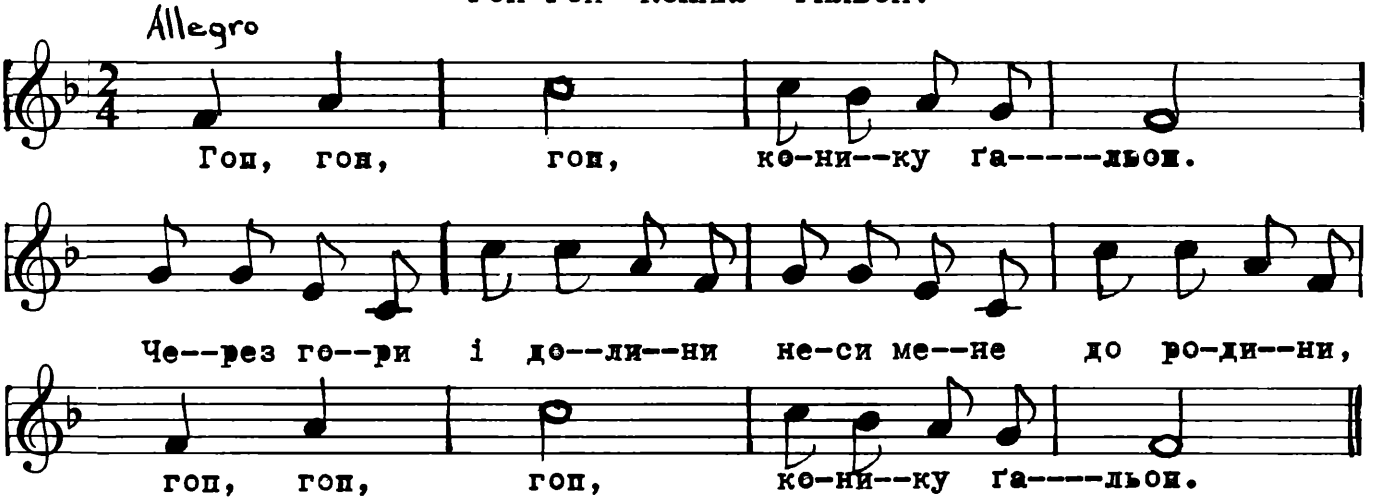

1. Гоп, гоп, гоп,
Конику ґальоп.
Через гори і долини
Неси мене до родини,
Гоп, гоп, гоп,
Конику ґальоп.

2. Гай, гай, гай,
Конику гуляй.
У родині веселенько,
У родині все миленько,
Гай, гай, гай,
Конику гуляй.

ГРА "БІЛОЧКА"

Діти стають групами по троє, беруться за руки і творять таким способом дупла дерев. В кожному дуплі є одна дитина — "білочка". Вибирають теж одну дитину, яка не має свого дупла.

Коли виховниця плесне в долоні, всі білочки вибігають і шукають собі іншого дупла.

Білочка, яка після цього останеться без свого місця, стає посередині і гра зачинається наново. — □

РАНО-ВРАНЦІ НА ЛУГУ

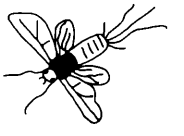

Рано-вранці на лугу
Пастушок: "Ту-ру-ду-ду!
А корівки в тон йому
Затягнули: "Му-му-му!"

Йди, Муренько, а зелень гай,
В чистім полі погуляй.
Йди, травиці попаси,
Молочка нам принеси.

СТУК, СТУК, СТУК

Ігра

Діти стають у коло, а шестеро з них грають котика, мишку, собачку, жабу, корову, коня.

Котик підходить до кола, говорить: — Стук-стук!

— Хто там? Котик — Няв, няв!

— Котику, то ти?

— Няв-няв-няв, я. Котик хоче молока.

Входить в середину кола і вдає, ніби лиже молоко.

За кіткою йде собака: Стук-стук" — Хто там?

— Гав-гав-гав! — Собачко, то ти?

— Гав-гав-гав, я! За кісткою прийшла!

Вбігає в коло, вдає, що гризе кістку, гарчить.

Йде мишка. Стук-стук! — Хто тут?

— Пі-пі-пі! — Мишко, це ти?

— Пі-пі-пі, це я. За скоринкою прийшла!

Вбігає в коло, вдає, що гризе скоринку.

За мишкою йде жаба. Стук-стук-стук! — Хто тут!

— Ква-ква-ква! — Ти квакушко прийшла?

— Ква-ква-ква! Це я. Жабка хоче комара!

Вбігає в коло, вдає, що ловить комара.

Йде корова. Стук-стук-стук! — Хто тут?

— Му-му-му! — Ти корівонько прийшла?

— Му-му-му! Це я. Корівка хоче сінця.

Входить в коло, вдає, що їсть сіно.

Біжить коник. Стук-стук-стук! — Хто тут?

— І-го-го, і-го-го-го! — Це ти конику прийшов?

— І-го-го, і-го-го-го! Це я. Коник хоче вівса.

Вбігає в коло і вдає, що їсть овес.

На цьому гра закінчується. Діти міняються ролями. Гра повторюється.

ВІВЦЯ

Одного дня, ідучи в полі, я вгледіла вівцю, що наближалась просто до мене. Жалібно мекала і пильно дивилась на мене. Я не бачила, щоб тварина так поводилась. Накінець вона почала відходити, а все повертала голову, наче звала мене за собою.

З цікавости я пішла за нею. Так ішли ми через поле. Весь час вона заглядала, чи йду і я. Далі прийшли на таке місце, де був ставок. Там у воді побачила я маленьке ягня. Як воно намагалось видряпатись на берег! Та дарма — було заслабе. Мати-вівця стала — чекала моєї помочі.

Мені вдалося лягти на берег, міцно опертись на край, витягнути руки і схопити малу тварину. Ягня зараз кинулось до мами, що притулила його до себе, наче вхопила в обійми, і почала вилизувати. Яким щастям блищали її очі, що дивились на мене з подякою! Знов мала своє мале біля себе.

Так врятувала своє ягня ця розумна мати-вівця.

З французької **Л. Л. Р.**

Як весело минає час,
Сміється сонечко до нас
І ліс і ниви і поля,
Так любо, любо час мина.

СИЛА ПІСНІ

Рано півень наш прокинувсь —
Ще на дворі темно,
Ніч та й годі "Спиш ти сонце?"
Запитався чемно.

Вилетів на пліт і крильми
Злопотів і піє,
Будить сонце: "Ку-ку-рі-ку!"
Ось уже і дніє.

Викотилось геть на небо,
Сонечко огнисте,
Яке ж гарне, яке ж гарне
Небо синє, чисте.

"Бачте, діти", каже півень,
"От де моя сила, —
Це ж бо пісня, "Кукуріку"
Сонечко збудила".

Б. Федчук

РАНКОВІ СПІВИ

Вранці я, матуся й тато
Вийшли сонце зустрічати.

Ми зайшли в садок утрьох
І почули: тьох-тьох-тьох.
То виспівував раненько
На калині соловейко.

І зозуля у ліску
Нам кувала: ку-ку-ку

А сіренький горобець
Скакунець і молодець,
Прилетівши під курінь,
Цвірінчав: Цінь-ці- рінь.

М. Щербак

КУРОЧКА

Сй, сусіди, сусідоньки
Прошу я вас:
Чи не бігла курочка
Коло вас?

Семената курочка
І чубок,
А на правій ніженці
Мотузок.

ЗОЗУЛЯ

Ізза річки щораз
Долітає до нас:
— Ку-ку, ку-ку, ку-ку!..

Це співає в гаю
Пташка пісню свою:
— Ку-ку, ку-ку, ку-ку!

Затужила з біди:
— Дітки ділись куди?
Ку-ку, ку-ку, ку-ку!

Кличе діток сумна,
І співає вона;
— Ку-ку, ку-ку, ку-ку!

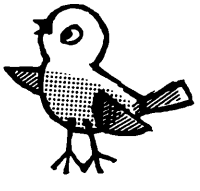

ГОЛУБИ

Зграйка білих голубів
Над селом злетіла,
Зграйка білих голубів,
Наче хмарка біла.

В. Скомаровський

ПІВНИКОВА ГОСТИНА

Скликав півник всю родину
На подвір'я у гостину.
А мав лиш одно-одненьке
Зерно макове маленьке.

Як отим одним мізерним
Маковим маленьким зерном
Курий стадо погостити, -
Як те зерно поділити?

Щоб не визвати у птиці ,
Зависти із-за дрібниці,
Щоб окрушкою зеренця
Не вразити комусь серця,

Щоб усій рідні вгодити
І зернятка не ділити,
На потіху всім гостям, —
Півник зерно дзьобнув сам.

К. Вагилевич

ЛЕЛЕКО, ДЕ ТИ?
Гра

Одна дитина із зав'язаними очима стоїть по середині "ставу". Інші діти ходять колом навколо неї, (це жабки) але так тихо, що їхніх кроків нечутно. "Лелека" в середині колеса питається: "Жабко, де ти?" — відповідає котрась "жабка" з дальшого кутка "ставу" і "лелека" йде в її напрямку.

Це повторується так довго, аж котрась "жабка" буде зловлена і їй з черги зав'язують очі, якщо є бажання продовжувати гру. □

ПІВЕНЬ

Ходить півень по подвір'ї,
Пишається гарним пір'ям,
Ще й питає мудру кицю:
— Де б у люстро подивиться?

Киця каже: "Йди до річки,
В ній мов люстерко водичка".
Ось до річки півень скаче,
Хоче в ній себе побачить.

Прискакавсь, поглянув. Що то?
Впало сонечко у воду!

Бідний півник ледь не плаче,
Та щоб сонечко гаряче
Рятувати бігли люди,
Закричав на повні груди:

Ку-ку-рі-ку! Ку-ку-рі-ку!
Впало сонечко у ріку!

Діма

КУРОЧКА

Курочко моя,
Курочко моя,
За водичку, пшоно
Дай яєчко одно,
Курочко моя.

***

Курчата всі до квочки
Покотились як клубочки,
Як клубочки пухкі...
В них такі маленькі ніжки,
В них м'якенький пушок,
І Марійка ні трішки
Не боїться цих пташок!

Н. Забіла

ДБАЙЛИВИЙ ТАТО-ПІВЕНЬ

Півень став на моріжку.
Ку-ку-рі! Куку-ріку!

Він крильми махнув спочатку
— Діточки мої, курчатка,
Не ходіть ви на ріку.

Ку-ку-рі! Куку-ріку!

Бо на річці сірі гуси,
Там гусак курчат укусить.
То сидіть на моріжку.

Тут травичка до смаку.
Ку-ку-рі! Куку-ріку!

Г. Чо.

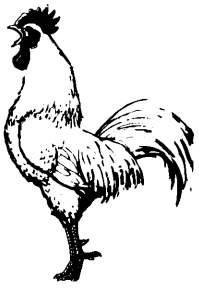

КУРЯТКО

Де моя матуся?
Я сама боюся!
Ціп-ціп-ціп.

Де мої сестрички?
Браття кукурічки?
Ціп-ціп-ціп.

Он коло комірки
Щось їдять з тарілки —
Хліб-хліб-хліб.

Я до них легенько
На ніжках скоренько
Дріб-дріб-дріб.

М. Петрів

***

Ходить квочка
коло кілочка
Водить діток
Коло квіток.

◇ ◇ ◇ ◇ ◇

ЧЕРВОНА КУРОЧКА

Ходила червона курочка по двору і водила за собою своїх курчаток. Знайшла вона пшеничне зернятко.

— Хто посадить зернятко — вона спитала.

— Не я, — сказала гуска.

— Не я, — сказала качка.

— То я його посаджу, — відповіла курочка і посадила зернятко.

Як пшениця поспіла, вона спитала:

— Хто повезе зерно до млина?

— Не я, сказала гуска.

— Не я, сказала качечка.

— То я повезу, сказала курочка й повезла.

Привезла курочка борошно та й питає:

— Хто спече хліб з цього борошна?

— Не я, сказала гуска.

— Не я, сказала качечка.

— То я спечу, — сказала курочка і спекла хліб.

Як хліб був готовий, то знову спитала курочка:

— Хто їстиме цей хлібець?

— Я, сказала гуска.

— І я, сказала качечка.

Але курочка їм відповіла:

— Ні, не будете їсти, бо я вам, ледарям, не дам. Ви не хотіли працювати. Я сама його з'їм. І покликала своїх діток до обіду.

□

ЛИСИЦЯ І КУРЧАТА

Гра

В накресленому на долівці колі сидить лисиця. Діти-курчата стоять назовні в черзі, руки покладені на рамена одні одним, так, що мама квочка є віддалена від кола один крок. Постає така розмова з лисичкою:

Квочка: Що тут робиш лисичко?
Лисичка: Вогонь кладу.
Квочка: Пощо?
Лисичка: Воду варити.
Квочка: Нащо тобі води?
Лисичка: Курятко варити.
Квочка: Звідки його візьмеш?
Лисичка: З твоєї громади.

По тих словах лисичка намагається зловити курчатко. Вони розбігаються недалеко кола і їх не можна ловити, коли вони під охороною крила "квочки", хіба, що відбіжать від неї на бік. Торкнена рукою лисиці дитина стає "лисичкою", а лисиця квочкою.

ГРА: "ПІДНЕСИ РУКИ"

Діти стоять у колі. Учителька попереджає дітей, що коли вона називатиме пташок — горобчик, ворона, сорока, зозуля — то треба підносити руки догори, а коли називатиме щось інше, то руки не підіймати. Хто помилятиметься, той програє. Коли діти опускають руки, то проказують звуки пташок "карр", або "пі-і-і". □

ТОК

Півник Ток дуже добрий господар. Він уважно доглядає курочок у курнику. Вранці прокидається раніше за всіх. У курнику нема годинника - будильника. Тож півник будить усю свою родину голосно гукаючи — ку-ку-рі-ку! Курочки і курчата прокидаються і вибігають на подвір'я. А півник вже кличе їх на снідання: ток, ток, ток!

На подвір'ї є ще качки. Вони з'їдять те, що їм у миску бабуся насипле, та ще хотять і те зерно з'їсти, що для курочок насипано. Підходять помаленьку... А півник пильнує, зараз побачить, що качки підкрадаються. Як вискочить, як закричить, ніби каже:

— Ток, ток, ток! Зернятка для курочок! Ви своє з'їли. Тікайте поки цілі! Підійдете — буду бити! Ви наїлися, ви ситі. А зерно для курочок, ток, ток, ток!

Та й прожене качок. І підуть тоді качки на річку, пливати. Тоді з дривітні вискакує крілик. Скаче до курочок і разом з ними їсть зерно. Ток його не відганяє. Бо Ток і крілик приятелюють. Колись сердитий гусак погнався за кріликом, хотів його вдарити. А Ток підбіг і оборонив крілика, набив гусака. Наїдяться курочки і йдуть собі по подвір'ї ходити. І крілик скаче біля них, грається з курчатками.

Найбільше всі вони люблять гратися в доганялки. Курчатка втікають, а крілик їх доганяє. А потім — крілик тікає, а курчатка його доганяють.

А півник дивиться і хвалить їх, що мирно та чемно граються, каже — ток, ток, ток!

Л. Гаєвська-Денес

ЛЯЛИНА МАТУСЯ

Я щоранку по сніданку
ні хвилини не прогаю,
я щоранку по сніданку
лялечку одягаю.

Хай не ходить у піжамі
до обідньої пори.
Не візьму ж її в піжамі
у садок до дітвори!

Я її вже зранку мушу
одягати, узувати.
І вже зранку я їй мушу
довгі коси заплітати.

Дбаю я про лялю Люсю,
бо я лялина матуся.

Г. Чорнобицька

КУРОЧКИ

На подвір'ї курочки -
ціпу, ціпу, ціп!
Ось Маринка й Юрочка
кришать ціпкам хліб.

Ціпки бачать кришечки,
дзьобики — тук-тук!
Весь шматок — ой лишенько!
вихопили з рук!

□

ДВА ПІВНИКИ

Два півники, два півники
Горох молотили.
Дві курочки-чубарочки
До млина носили.
Цап меле, цап меле,
Коза помагає,
А маленьке козенятко
На скрипочку грає.

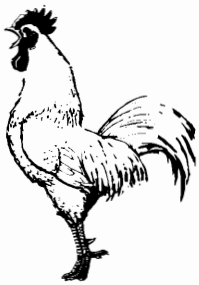

Танцюй, танцюй козуленько,
Ніжечками туп-туп,
Татусенько з матусею
Принесуть нам круп-круп.

А вовчок-сірячок
З лісу виглядає
Та на біле козенятко
Скоса поглядає.

ХТО ЦЕ?

По подвір'ю ходить, дітей своїх водить. А діточки: пі-пі-пі — і під крила біжать всі.

ДВІ КУРОЧКИ

Дві курочки —
Чубарочки
Із півником б'ються.
Дві дівочки,
Як квіточки,
Дивляться, сміються:
— Ха-ха-ха! Сміхота!
Нам не жаль когута. □

ЩО ЦЕ?

По нивці, по травці, по чистій муравці, Чубатка ходила, щось біле згубила. Щось біле, кругленьке, гладке, не маленьке...

Біг зайчик горою, дрібною ходою, побачив щось в травці, в зеленій муравці, біг, біг, спотикнувся, упав, поховзнувся. Ліз жучок горбочком, літнім холодочком, по свіжій травиці, м'якій шовковиці. Ліз, ліз, озирнувся, упав, аж зжахнувся. І котик-муркотик припав на животик, побачив щось в травці, в зеленій муравці, підбіг, переочив, упав, натолочив... І жабка жовтенька товста і кругленька, і білка моргулька, їжак і зозулька шукали щось в травці, в зеленій муравці, щось біле, кругленьке, гладке, не маленьке...

А мишка сміється, за боки береться... Ой жучку, зозулько і білко-моргулько, і зайчику-брате, чи важко вгадати, що біле оце — яйце??

Іванна Савицька

НА ВОЛІ

На зеленій гілці пташка співала. Мила, звучна співанка сад звеселяла. Та зловила дівчинка пташку співучу, та всадила у клітку блискучу. І дає їй їсти, водичку носить.

— Співай мені співанки! — пташечку просить.

Не їсть, не п'є пташка, сидить тихенько пташка, сидить тихенько, опустила крильця, ниє серденько.

— Чому не хочеш пташечко, їсти і пити? Чи в золотій кліточці зле тобі жити?

— На зеленій гілочці любо співати, а в золотій клітці треба вмирати... Бо в садку на гілці вільно я жила, а золота клітка — моя могила.

Пожаліла дівчинка пташку співучу, відчинила кліточку гарну, блискучу. Стрепенула пташечка втішно крильцями, задзвеніла співанка полем, лугами.

Марійка Підгірянка

РОЗМОВА З ПТАШКОЮ

Ой, хто ж тебе, пташко, маленька,
Так гарно співати навчив:
Чи тато співочий, чи ненька,
Чи подруга-пташка сіренька,
Чи вчитель учений Дзів-дзів?

— Я вчилась у неньки і тата,
І вчитель Дзів-дзів мене вчив,
Що перша повинність пташати —
По-моєму завжди співати,
Любити свій матерній спів. □

УСІ ВРАЗ — Забава

(Діти дуже помалу виголошують слова і виконують відповідні рухи:)

Затупцюймо враз, заплещімо враз,
Розгорнімо рученьки всі нараз.
Підстрибаймо враз, застукаймо враз,
Пташечками підлітаймо всі, нараз.
Посідаймо враз, та й устаньмо враз,
Обернімось вліво, вправо, всі нараз.

М. Завадівська

ПОВЕРНУЛИСЯ ЛАСТІВКИ

Ось і ластівки повернулися з-за моря, літають, метушаться, в стодолі під дахом глиняне гніздечко ліплять.

Та як акуратно! Грудочку до грудочки приклеюють. Зліплять гніздечко, неначе кошик, а збоку пролазку залишать. Через ту пролазку пуху, травинок у гніздо назносять.

Постелить ластівка м'яку підстілку в гнізді, знесе туди яєчка і сяде пташенят висиджувати.

ВЕСНА ЙДЕ

Весна йде та йде. Ось уже і небо голубе і чисте, та вода голуба просвітчаста. Сонечко блищить і горить, гаї розвиваються, садки зацвітають. Увечорі десь тьохнув соловейко на листастому клені. Кує зозуля на високій березі, гуде бджола, мигтять білі метелики понад молоденькою травичкою, хрущі літають гучливі...

Якийсь гомін, гук якийсь, чи з-під землі, чи з води, чи з неба!..

Марко Вовчок

БУЗЬКИ

Дзуськи-дзуськи-дзуськи,
Прилетіли бузьки.
Сіли на хатині,
На радість дитині.
Оля вибігає,
Ручками махає:
Добридень вам бузьки,
Дзуськи-дзуськи-дзуськи.

М. Завадівська

ЛЕЛЕКА

Забава

Чи бачили всі вже,
Як бузько літає?
Розмахує сильно крильми,
Ніби хмари крає.
Чи бачили всі вже,
Як стоїть лелека?
Він підносить праву ногу,
Це видно здалека.
Потім ліву ногу
Повагом підносить,
Шию витягає,
Наче жабки просить.

Пояснення: Діти наслідують літ крил лелеки, час до часу тримають руки кілька секунд витягнені в боки і знову розмахують. "Як стоїть" — підносять праву ногу і стоять на лівій. "Потім ліву" підносять ліву, а стоять на правій. Підносять голову і держать високо.

СИНИЧКА

У синички —
Білі щічки.
Чорна шапка,
Сірі лапки.
Фартушок жовтавий,
Голосок ласкавий
— Цвінь-ціні, цвінь-ціні
Я працюю цілі дні.
Все шмигляю між гілок,
Все шукаю комашок.

Галина Демченко

СИНИЧКА

Люба сестричко,
Пташко-синичко,
Та погуляй у нас!
— Ой ні, не можу:
В днину погожу
В мене робочий час.
— Пташко-синичко,
Люба сестричко,
Праця яка твоя?
— В мене дві дочки,
Ще й три синочки,
Діток годую я!
— Ось для пташаток
Жменя зерняток,
Всіх нагодуй як слід.
— Ой ні, малята,
Гусінь пухната
Кращий для нас обід!
Звідки синичко,
Люба сестричко,
Гусінь приносиш ти?
— З саду та гаю.
Допомагаю
Рясно йому рости!

І. Кульська

ЩЕБЕТАЛИ ПТАШЕЧКИ

Щебетали пташечки
За вікном: ці-цір!
Викликали Ясочку:
— Виглянь но надвір!

Ти вгощала хлібцем нас
Лютої зими,
Тож тобі ці-цір — ураз
Дякуємо ми.

Р. Завадович

ПТАШКИ

Ой, ви пташки-щебетюшки,
заспівайте: цір, цір, цір,
бо іде вже весна красна
з-поза моря, з-поза гір.

Ой, ви пташки-щебетюшки,
заспівайте: цінь, цінь, цінь,
бо не стало уже снігу,
зникли льоди на ріці.

Ой, ви пташки-щебетюшки,
заспівайте: тьох, тьох, тьох,
бо зацвіли вже квітоньки,
йде полями Господь Бог.

Ой, ви пташки-щебетюшки,
заспівайте усі враз,
бо з далекого вирію
прийшла веснонька до нас.

М. Пв

ПОВЕРНУЛИСЯ ШПАКИ

Наче списи, на тополі
Нагострилися бруньки,
Ще морози, а до Олі
Повернулися шпаки.
Принесли вони веснянок,
У весняний світлий ранок
У весняний світлий ранок
Поспішили до ріки.

В. Пазушко

НАВЧИЛИ

У дитячому садку якось з'явилося гуценя. Жовтеньке, опецькувате, з червоним дзьобом і на червоних лапах. Діти йому дуже пораділи. Довго роздивлялися, потім почали ганяти його по подвір'ю. Гусеня бігало, смішно витягуючи шию, роззявляючи рота. Нарешті стомилося й сіло. Його обступили з усіх боків.

— Воно не любить бігати, — сказала Ася.

— Воно любить літати, — сказав Миколка.

— То чому ж не літає? — запитала Галя.

— Бо ще не навчилося, — здогадалися гуртом.

— То давайте його навчимо, — порадив Миколка.

— Давайте, — зраділи діти.

Хтось із хлопчиків схопив гусеня і прожогом кинувся в будинок. Вибіг на високий ґанок.

— Дивіться — зараз полетить!

Мусіло летіти. І мало не вбилося.

— Йому ще рано літати, — сказала Ася.

— Літатиме, коли виросте, — згодився Миколка.

ГОРДА КВОЧКА

Ось сидить і ніч і день
Квочка у куточку,
Ніжки терпнуть — прямо гинь,
На гніздочку.
Так сидить вже тижнів три
Терпеливо,
Бо звичай цей між курми
І не диво.
Вже діждалась: стук, стук, стук
У шкарлупці
Ось і ціп'ята без мук
Всі на купці.
Злізла гордо із гнізда,
Сяють очі,
Втішна, пишна, мов звізда,
І кокоче.
А за нею діточки
Всі віночком,
І обсіли, мов квітки,
Горду квочку.

◇

ЗВЕСЕЛИВСЬ ГОРОБЧИК

Звеселивсь Горобчик:
— Цвінь-цвірінь!
Ой яка хороша
Весняна теплінь!

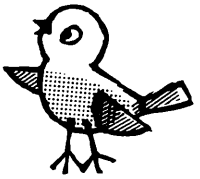

Сипле ясне сонечко
Теплі промінці,
І спішать в таночок
Ніжки-стрибунці!

Марія Бабка

СМІЛИВИЙ ДРІЗД

Якось кіт побачив на дереві гніздо дрозда. У гнізді пищали малі пташенята. Кіт подряпався до них на дерево. Він хотів поїсти пташенят. Кіт вже доліз був до гнізда. Тут прилетів старий дрізд. Він сміливо кинувся на кота й почав клювати його в ніс, в очі, в голову. Злодійкувавий кіт злякався і втік із дерева. □

ПІВНИК ІЗ СІМ'ЄЮ

Ходить по подвір'ю півник-молодець: на голові червоний гребінець, під носом червона борідка. Ніс у півника долітцем, хвіст у півника колесом, на хвості узори, на ногах шпори. Лапами півник купу розгрібає, курочок з курчатками скликає:

"Курочки-чубарочки! Клопотухи-хазяєчки! Строкаті й рябесенькі! Чорні і білесенькі! Збирайтеся з курчатками, з малими дитятками, — я вам зернятка припас.

Курочки з курчатками збирались, розкудкудакались; зернятком не поділились — побилися.

Півничок безпорядків не любить — зразу ж сім'ю помирив: ту за чубчик, того за гребінь, сам зернятко з'їв, на пліт злетів, крилами замахав, на все горло закричав: "Ку-ку-рі-ку!"

ХЛОПЧИК І ГОРОБЧИК

Вранці Горик на городик хутко з хати вибігає. Свиснув хлопець раз і вдруге, потім голосно гукає:

— На даху не бачу птаха. Де цвірінькало літає? Де, горобчику, твій схов? Агов! Агов! Агов! Сьогодні день ясний, погожий, аж на весняні дні похожий. І вітер віє нехолодний.

Горобчик охнув:

— Я голодний. Дідусь оббризкував рослини: вже волохата гусінь гине, дрібненькі мухи та жучки і ситі, грубі хробачки — усе, усе сьогодні хворе. Немає їжі, птахам горе.

— Не плач, горобчику хороший, в кишені маю я горошок.

— То сип гороху на дорогу! Будь ласка, друже, сип потроху.

Покотився горох: торох-торох-торох!

Радіє горобчик: "Цвірінь! Тьох-тьох! Цвірінь! Тьох-тьох!

Г. Ч.

У ЛІСІ НА ПОЛЯНЦІ

У лісі на полянці, в зеленому лужку,
Кує зозуля вранці ку-ку-ку-ку-ку-ку
Ку-ку! — Ку-ку! У лісі я живу
І здалека вже чути: ку-ку-ку-ку-ку-ку.
Червонії сунички у лісі на горбку,
А там мала зозулька кує: ку-ку-ку ку
Ку-ку! — Ку-ку! У лісі я живу...
Збирають діти квіти, вже кожне з них
в вінку
А там мала зозулька кує ку-ку-ку-ку
Ку-ку-ку-ку — у лісі я живу...

ПТАШЕНЯ

У нас біда,
У нас біда,
Упало пташеня з гнізда.
Пищить і крильця розправляє,
Неначе помочі благає.

А ми малі,
А ми малі
Взяли пташатко те з землі,
Побігли швидко маму звати,
Бо до гнізда нам не дістати.

ГОДИННИК З ЗОЗУЛЬКОЮ

Висить годинник у нас на стіні,
В ньому зозулька кує все мені,
Все мені пісню співає таку:
"Ку-ку! Ку-ку!"

Мамо, скажіть про цю пташку мені,
Як виглядає, яке пір'я на ній,
Як вона вимовить так у дзюбку
"Ку-ку! Ку-ку!"

Мама про пташку говорять мені,
Що в Україні, десь там — на весні
З ранку до ночі кує на дубку
"Ку-ку! Ку-ку!"

Мама про пташку говорять мені —
Я ж ніби чую в солодкому сні
Голос зозульки в зеленім ліску
"Ку-ку! Ку-ку!"

Висить годинник у нас на стіні,
В ньому зозулька кує все мені,
Відповідь пташці даю я таку:
"Ку-ку! Ку-ку!"

Р. Завадович

РОЗМОВА З ОДУДОМ

— Ду-ду-ду,
Чі-чі-чі...
— Де ночуєш
Ти вночі?

— Чі-чі-чі,
Ду-ду-ду...
Я ночую
У саду.

— Ду-ду-ду,
Чі-чі-чі...
— Од садка
Віддай ключі.

— Чі-чі-чі,
Ду-ду-ду...
Загубив
І не знайду. □

ДЯТЕЛ

Поміж яблунь і вишень
ходить дятел цілий день.

Наче лікар — то постука,
то прислухається мить.
Визначає він по звуку,
що у яблуні болить.

Ось хворобу під корою
розшукав цей мудрий птах.
Вже хитає головою –
точить дзьоба на комах.

Поглядає пильним оком,
щоб і жодна не втекла,
щоб здорова і висока
наша яблуня росла.

СОРОКА

Сорока-білобока
На печі сиділа,
Дітям кашу варила
На порозі студила
Хвостиком мішала
Своїх дітей годувала:
Цьому дам і цьому дам,
Цьому дам а цьому не дам,
Бо він ґава
Круп не драв,
Дров не носив,
Діжі не місив,
Хати не топив,
Діток гулять не водив,
Справжній лінтяй. □

ПРО ПІВНИКА ТА КУРОЧКУ

Були собі півник та курочка.

Набридло їм якось дома сидіти, і пішли вони мандрувати по світу. Ось ідуть вони зеленим гаєм, навколо вітрець кущі колихає, на кущах зеленіє свіже листячко, а між ним ягідки, як червоне намистечко.

От курочка й каже:

— Півник-когутик,
Зламай мені прутик
з зеленими листочками,
з зеленими ягідками.

Тільки півник хотів зламати, а з-під кущика зайчик із своєї хати:

— Хто, хто тут ходить по моєму гаю? Хто, хто мої кущики ламає?

Злякався півник:

— Ходім краще далі. Тут якісь звірі живуть небувалі, і вуха в них довгі, і самі вони сірі. Мабуть, це дуже страшні звірі.

Пішли вони далі зеленим гаєм. Навколо вітрець кущі колихає. На кущах горішки і зелене листя. А курочці дуже хочеться їсти.

От вона знов і просить:

— Півник-когутик,
Зламай мені прутик,
Де листя зеленіше,
Де горішків рясніше.

Тільки намірився півник зламати, а з дерева білочка зі своєї хати:

— Хто, хто тут ходить по моєму лісі? Хто гілля ламає на моєму горісі?

Злякався півник:

— Ходім краще далі. Бачиш, які тут звірі зухвалі. І вуха в них з китицями, і хвіст пухнастий. Мабуть, хочуть на нас напасти.

Пішли вони далі зеленим гаєм. Навколо вітер дерева колихає, під деревами рясна травичка, а на деревах листя і смачні кислички.

А курочка вже не може терпіти, починає півника знов просити:

— Півник-когутик,
Зламай мені прутик,
Хоча б невеличкий,
Хоча б дві кислички!

Насмілився півник, почав ламати. Аж тут лисичка виходить із хати, глядить ласкаво, розпушила хвостик:

— Ах, прошу, прошу до мене в гості! Ось відпочиньте в моїй хатинці — у мене є тут для вас гостинці, найкращі яблучка, смачні горішки. У вас, напевно, стомились ніжки, бо ви далеко йшли по гаю. А я давно уже вас чекаю.

Півник та курочка дуже зраділи:

— Ой, які ж тут звірі хороші та милі!

А хитра лисичка міркує собі:

— Це ж мені буде добрий обід.

Ось дала вона їм гостинців, лишила їх у своїй хатинці, а сама побігла по вовка-сусіда, щоб запросити його до обіду.

Півник і курочка добре поїли і відпочили і так звеселіли, що півник навіть почав співати.

Тут саме зайчик біг мимо хати. А зайчик насправді був дуже добрий.

— Ти, — каже, — півнику, занадто хоробрий. Хіба ти не знаєш цієї лисиці? Ось буде тобі за оті кислиці!

Коли це білочка — плиг та плиг. І враз у віконце побачила їх. А білочка теж була зовсім не зла.

— Тікайте, — каже, — швидше з цього кубла. Бо ця лисиця страшна та хижа, вона вас зараз обох заріже.

Тут виглянув півник на подвір'я, а на подвір'ї куряче пір'я.

— Ой, ой, треба й справді мерщій тікати!

А вже лисиця іде до хати, і вовк за нею, страшний та хижий. Іде й радіє, що буде їжа.

Тільки стали вони на поріг, а півник та курочка в віконце — плиг! Та під кущами, під деревами та рясноцвітними муравами мерщій додому. Та ледве встигли!

А вовк з лисицею бігли, бігли та не знайшли під кущами сліду.

І залишилися без обіду!

Наталя Забіла

КАЗКА ПРО ДІДА Й БАБУ ТА КУРОЧКУ РЯБУ

Жив собі дід та баба і в них була курочка ряба. І знесла ця курочка яєчко. Яєчко не простеньке — золотеньке.

Дід бив-бив, не розбив. Баба била-била, не розбила. Мишка бігла, хвостиком махнула, яєчко впало та й розбилось.

Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, а воротця скрипочуть. Прилетіла сорока та й питає у воротець:

— Ворітця, ворітця, чого ви скрипочете?

А ворітця кажуть:

— Як би ти знала, чого ми скрипочемо, то ти б на собі пір'ячко обірвала.

— Невже?

— А ось послухай: Жив собі дід та баба і була в них курочка ряба. І знесла ця курочка яєчко. Яєчко не простеньке — золотеньке. Дід бив-бив, не розбив. Баба била-била, не розбила. Мишка бігла, хвостиком махнула, яєчко впало та й розбилось. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, а воротця скрипочуть.

Вчувши те, сорока обірвала на собі пір'ячко. Сіла на дубочку, а дубочок її питає:

— Нащо, ти сороко, на собі пір'ячко обірвала?

— Е, як би ти знав, то ти б на собі гіллячко опустив, листячко обірвав.

— Невже?

А ось послухай: Жив собі дід та баба і була в них курочка ряба. І знесла ця курочка яєчко. Яєчко не простеньке — золотеньке. Дід бив-бив, не розбив. Баба била-била, не розбила. Мишка бігла, хвостиком махнула, яєчко впало та й розбилось. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, а воротця скрипочуть.

От тоді дубок гіллячко опустив і листячко обірвав.

Пасся під дубком баранець та й став його питати, нащо він гіллячко опустив і листячко обірвав.

— Е, як би ти знав, то ти б ріжки на собі позбивав.

— Як?

— А ось послухай: Жив собі дід та баба і була в них курочка ряба. І знесла ця курочка яєчко. Яєчко не простеньке — золотеньке. Дід бив-бив, не розбив. Баба била-била, не розбила. Мишка бігла, хвостиком махнула, яєчко впало та й

розбилось. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, а воротця скрипочуть.

Ото й баранець позбивав собі ріжки.

Пішов баранець до криниці напитися водиці, а криниця його питає:

— Нащо ти, баранчику, позбивав собі ріжки?

— Є, як би ти знала, то ти б засипалась.

— Невже?

— А так. Жив собі дід та баба і була в них курочка ряба. І знесла ця курочка яєчко. Яєчко не простеньке — золотеньке. Дід бив-бив, не розбив, баба била-била, не розбила. Мишка бігла, хвостиком махнула, яєчко впало та й розбилось. Дід плаче, баба плаче, курочка кудкудаче, ворітця скрипочуть, сорока пір'ячко на собі обірвала, а дубок гілячко опустив.

От криничка і засипалась.

НЕСЛУХНЯНЕ КУРЧА

Біда була Квочці-мамі з найменшим її дитятком!

Кілька разів на день воно губилось: або на вулицю вибіжить крізь щілину у паркані, або в кошик якийсь залізе, або забіжить у хлів до корови. Бідна Квочка-мама! Скільки вона з ним натерпілась!

Одного разу трохи не померла з переляку, побачивши свою дитину біля корови Лиски. Адже Лиска могла роздавити маленьке курчатко, зробивши один тільки крок... Бідна, бідна Квочка-мама!

Кожного ранку, виходячи з дітьми на подвір'я, вона повчала їх:

— Ко-ко-ко-кожний з вас мусить ходити біля мене. Ніко-ко-ко-коли не забігайте в хлів до Лиски, бо вона дуже легко може вас роздавити своїми величезними ногами. Ко-ко-ко-корова не любить, щоб її турбувати. Не залазьте в той ко-ко-кошик, що стоїть біля воріт: його зовсім несподівано може взяти дядько Семен і поїхати на базар. Тоді ви обов'язко-ко-ково загубитесь по дорозі.

Всі семеро курчат уважно слухали мамині слова і завжди про них пам'ятали. А найменшеньке, восьме, забувало про них, як тільки вибігало на подвір'я. Багато разів на день доводилося журитись Квочці-мамі:

— Куд-куд-куди воно знову поділося, неслухняне курча? Ко-ко-ко-коли вже воно, нарешті, порозумнішає?

І ось одного дня сталася пригода, після якої неслухняне курча вже завжди пам'ятало про матусину науку.

Гуляючи по подвір'ю, воно залізло в кошик, що стояв біля воріт. Саме в той кошик заборонила Квочка-мама залазити. Але неслухняне курча, як і раніше, не звертало великої уваги на мамині слова. Залізло собі в той кошик, лягло на щось м'яке і... задрімало. Коли ж прокинулось, то зразу ніяк не могло зрозуміти, де воно і що з ним робиться?

Його увесь час трусило, кидало з боку на бік і воно ніяк не могло стати на ноги. Страшно стало курчаті...

— Ці-і-іп! Ці-і-іп!.. голосно заплакало воно.

На щастя, його плач почув дядько Семен, який їхав із кошиком на вельосипеді в сусіднє село.

— А-а, це ти тут, неслухняне курча!

Яке ж ти нерозумне!.. Ще трохи, і ти впало б на шлях.

— Ці-і-іп... — почулося жалібно з кошика.

— Добре, не плач, я відвезу тебе до мами. Тільки гляди, ніколи більше не залазь до кошика.

Він повернув вельосипеда назад і привіз неслухняне курча на його рідне подвір'я, де його вже давно шукала заклопотана мати.

— Ціп! — радісно вигукнуло курча і побігло до мами.

Від того дня воно стало дуже чемним, слухняним і ніколи не залазить до кошика, в якому набралося стільки страху.

Діма

ПРО КУРОЧКУ КАСЮ

Кажуть, що курочки дурненькі, а я хочу вам оповісти про свою курочку Касю, що зовсім не була така. Було в мене шіснадцять маленьких курчаток. Усі вони були жовтенькі, кругленькі і нічим між собою не різнились. Моя Кася мала тоді таке саме пір'ячко, як усі, але в дійсності не була така. Одного гарного дня, коли сонечко ховалось за гору, мама-курка кликала своїх діточок на спочинок. Всі вони бігали за нею, бо кожному хотілось сховатися під мамині крила. Одне з них було на скриночці і скочило на сам край її, хитаючись то вліво, то вправо. Мабуть не могло вдержати рівноваги — і впало на землю, вдарившись головкою об пеньок дерева. Курятко стратило притомність. Трохи згодом воно почало кидатися, тріпотіти ніжками — хотіло встати, але не могло. Жаль мені стало курчатка. Я швиденько підбігла до нього, взяла на руки і почула, як сильно билось у нього серденько. Від цього часу пильнувала я цю калічку і назвала її "Касею".

Вона хворіла довго. Бувало, коли вона ходила спокійно, повільно, то й не падала на землю. Інші курчатка бігали за мамою, бо вона то якусь мушечку знайде, то хробачка, то травичку зелененьку, то зеренце і тоді всіх їх кличе, а вони біжать як стій до неї. А вже як шуліка надлетить, то вона всім каже ховатись під кущ, віз, дерево, під що попадеться і наказує їм сидіти там нерухомо, що вони й робили. Такі маленькі, а вже добре розуміли, що то значить ворог!

В таку хвилину небезпеки Кася намагається й собі бігти. Але в цю ж мить голівка їй закрутиться, вона втрачає рівновагу, падає на землю і вже не може встати. Старші курки підбігали тоді до неї і дзьобали її.

— Раз воно до нічого, — думали курячі голови, — не хочемо мати в нашому гурті хворих. Треба його вбити...

Я боронила Касю і брала її до хати. З того часу Кася почала жити іншим життям.

Раненько, коли курочки бігли до їжі. Кася не бігла, а спокійно прямувала до хати. На своїх сестричок не звертала уваги і не цікава була подивитись, що вони дістали на сніданок. Сміло переходила коридор, їдальню й ішла до кухні. Там у куточку стояли дві мисочки, а в них смачний сніданок. Кася їла багато й тричі на день.

Ходила переважно одинцем. Подаль-

ше від стада скубала собі травичку, шукала за комашками, хробачками. До курника заходила остання, бо сестрички і братчики не любили її та дзьобали, куди попало. Кася все дальше і дальше від них відсувалась. Так минав день за днем, Кася росла і хвороба поволі минала.

Вона дуже мене любила. Звідки б я не йшла, вона біжить напроти мене й рухає хвостиком на знак вдоволення. Бігає наче песик за мною. Минали місяці. Кася вже не падала на землю, з жовтенького курчатка стала темно-брунатною куркою. У хвості мала одне чорне перо, а до кухні так звикла, що знала всі її кути, була чемна й дуже любила слухати музику. З її приходом у хату я наставляла радіо, а Кася скакала на крісло і, приймаючи поставу співачки, починала кудкудакати: ко... ко... ко...

Одного дня Кася від самого ранку була дуже неспокійна. Бігала з місця на місце, щось шукала. То під кошик, то під кущик, то стукала дзьобом у двері, бігала довкруги хати. Впустила я Касю в хату, а вона прямо скочила на канапу. Ходила здовж і впоперек неї, наче б шукала чогось, сідала, то знов вставала. Та мені було ніколи слідкувати за нею, бо треба було приготовляти обід у кухні. Я й забула про Касю. По довшому часі чую в їдальні голосне: куд-ку-дак! куд-ку-дак!

Дивлюсь, а моя Кася стоїть випрямлена і дивиться прямо на мене, а під нею жовте яєчко. Перше яєчко Касі! А її очі говорили:

— Оце тобі подяка за опіку надо мною!

Наталя Бачинська

◇

ЖАЙВОРОНКИ

Перед Великоднем тато привіз нас: сестричку Таню, маленького браттіка Павлуся й мене, до нашої старенької бабусі Дарки, що запросила нас у гостину.

Приїхали ми досить пізно; повечеряли й полягали спати, а тато одразу поїхав додому, бо мусів іти на роботу.

Вранці бабця збудила нас і сказала:

— Завтра в нас велике свято — Благовіщення Пресвятої Богородиці. Це — весняне свято, і в цей день є в нас звичай випускати пташок із кліток. А крім того, до цього дня всі господині печуть із тіста жайворонків. У нас пташок у клітках нема, так ми собі їх напечемо. Ось уставайте мерщій та поможете мені ліпити пташок, бо тісто вже підросло.

Повторювати бабусі не довелося: і мене, й Таню, і навіть малого Павлуся наче вітром здмухнуло з ліжок.

Ми скоренько вмились і вишикувалися рядочком, чекаючи бабусиних наказів.

— Зараз я вам покажу, як це робиться, — сказала бабуся і взяла з макітри шматочок тіста. Вона почала швидко бгати в руках цей шматочок, а тоді стала з нього виліплювати спочатку голівку із дзьобиком, тоді тільце й крильця, і нарешті — хвостик. Ми всі дуже зраділи, коли таке побачили, а коли ще бабуся, замість очиць, втулила в тісто дві родзинки, Таня й Павлусь аж застрибали й заплескали в долоні. Мені теж хотілось підстрибнути з радощів, але я посоромився, бо вже великий...

Бабуня дала кожному із нас шматочок

тіста, щоб ми самі спробували ліпити жайворонків. Це було дуже важко: тісто липло до пальців, а крильця виходили товсті й незґрабні...

Найкраще справа пішла у Тані. З-під її спритних пальців крильця виходили тоненькі, а хвостик куценький і задертий догори. Пташка вийшла смішна, але зґрабненька. А з моєї пташки всі таки попосміялись! Таня казала, що в мене не пташка, а жабка. Я хотів був за це Таню вдарити, але бабуся сказала, що в піст воювати гріх... Тоді я зім'яв свою пташку й почав знову ліпити крильця й хвостик, і дзьобик. І вийшло вже краще. Аж коли мій жайворонок поглянув на мене своїми очицями-родзинками, мені стало зовсім весело.

У Тані були вже дві пташки, у мене одна, а бідний Павлусь усе м'яв і м'яв свій шматочок, і нічого в нього не виходило! Він хотів був уже заплакати, але бабуся подарувала йому свого найкращого жайворонка — а їх у неї було вже десять! Павлусь зрадів і передумав плакати.

Мені було трохи прикро, що в нього такий гарний жайворонок, але бабуся сказала, що Павлусь іще маленький і сам виліпити не може. Ну, нехай!

А я тоді добре взявся й зліпив таки гарну пташку, навіть кращу ніж Танина!

Піч була вже гаряча. Ми посадили своїх жайворонків на бляху й засунули в піч. Зверху бабуня помастила їх солодким жовтком, і, коли вони спеклися, ми були страшенно раді, що наші жайворонки такі гарні, блискучі й золоті.

Павлусь зажадав, щоб його пташка полетіла і попросив відчинити вікно. Такий смішний! Йому вірилось, що пташка з тіста може літати! Але бабуся сказала, що ці пташки неживі, і їх краще буде завтра з'їсти.

Другого дня, побавившись добре із нашими пташками, ми їх зі смаком поїли. Вони були дуже смачні, ці наші жайворонки!

Алла Косовська

ХВЕДЬКО

Це не було ім'я хлопчика, ні. Так ми називали в себе в хаті птаха, якого приніс мій менший братік від якихось знайомих і посадив його в клітку. Власне, цього птаха слід було назвати іменем якогось Алі чи Ахмеда, бо походив він з африканських країн. Але для нас ті імена далекі й чужі, ми до них не звикли, вони якісь химерно-дивні, а навіть — чудні. Тож уся наша родинна нарада: тато, мама і я з братіком вирішили назвати новоприбульця нашим популярним іменем: Хведько.

О, що то було за чудесне, цікаве і розумне пташеня! Виглядало воно так, ніби було намальоване сотнею найдосконаліших малярів! Його пір'ячка мали сині й жовті, червоні, чорні, сірі й навіть зеленкуваті барви! Наче з якоїсь дивної казки він вродився. А співав так, що всі ми були здивовані й сиділи не раз мов у забутті з роззявленими ротами... Коли я вперше ранком почув той його спів, то висунувши голову з-під подушки, запитав маму:

— Мамо, чи то хтось за вікном лопатою камінці згрібає?

Мати сміялася. — Та то ж наш Хведько!

— Хведько отаке виробляє? — був я

здивований. Потім вставав, тихенько підходив до клітки, прислухався...

Справді. Коли співав Хведько, то він спочатку цівкотів, наче мале курча: ціп-ціп-ціп... А потім витягував свою зелено-жовту-чорну шийку, якось дивно надувався, й починав "торохкотіти", наче щебінь лопатою горнув.

А який він мудрий був! Ми з дива не виходили! Оце було, мама чистять клітку, дають йому поживу, пиття, то й вилетить він із своєї хатки, та відразу на якийсь кімнатний предмет сяде. Сяде ото, обернеться своїм дзьобом до клітки, до мами, яка порається біля неї, та й дивиться, водить маленькими як насіння очима, ніби за кожним рухом матері стежить. І що ж би ви гадали? Як тільки мати від клітки відійде, Хведько — скік! — і вже на клітці сидить. А тоді полетить то сюди, то туди, огляне всю клітку, поки знайде отвір, яким може добитися в середину свого "дому". Радісний, що має свіжі харчі й питво, стрибаючи з драбинки на драбинку, забирається до їжі.

Ще зацікавило нас і те, як Хведько проводить свій день. Зовсім як людина! Ранком прокидається, до коритця з водою. Голівкою у воді побовтається, крильцями полопотить наче справді миється-купається, а тоді на дерев'яній поперечці в клітці обтрушується. А за хвилину вже споживає зеренця, спеціяльно для него куповані в харчевій крамниці для птахів.

І так в обід і ввечорі...

Забавний був пташок Хведько. Ми всі за ним ходили, як за дитиною.

Але раптом... Ох, я не можу без сліз того сказати... Раптом сталося так, що Хведько захворів. Приходжу я одного дня зі школи, а мама сумно до мене: — Хведько хворий. Нічого не їсть, не п'є... Я вже йому й дзьобика відкривала, водички вливала, а він немов непритомний...

Того вечора Хведько помер. Ми за ним плакали усі. А потім я з братіком віднесли його в город і там закопали в землю. І не раз ми з тугою згадуємо про нашого незабутнього розумного пташка Хведька...

Петро Кізко

ДЕ ДВА СВАРЯТЬСЯ, ТРЕТІЙ КОРИСТАЄ...

Якось квочка зозуляста, трохи сіра й попеляста, та ще семеро курчат порпались на смітнику. Раптом квочка закричала — то курчат вона скликала:

— Кво-кво-кво! Куд-ку-дак! Ось вам, маєте — червяк!

Тут два півники маленькі, Червоненький та Біленький, закричали раптом так:

— Мій червяк!

— Ні, мій червяк!

І Червоний, хоч маленький, та зухвалий і спритненький, жваво стрибнув із горбка, щоб вхопити червяка. Ухопив і побіг, біг так швидко, скільки міг...

Та Біленький півник вмить кинувся його ловить. Він плигнув із смітника:

— Гей, віддай но червяка!

Наробили крику й руху, бігли, скільки сили й духу, аж в очах їм закружляло, аж подвір'я було мало, аж задихались вони!.. Враз — о, жах! — біля стіни білий півник ухопив другий кінчик червяка...

Дивна це була картина і смішна, смішна така: тягнуть півники щосили, наче

ґуму, червяка. Білий сіпає до себе, а Червоний — навпаки. Так змагались, аж злітали із-під ніг сухі листки...

— Мій червяк! — сказав Біленький, раптом дзьобика розкрив.

— Мій! — хотів сказать Червоний і те саме теж зробив.

І два півники сварливі упустили червяка.

Тут індик собі ходив, по городі він бродив. Шию нашвидку нагнув, червяка вхопив дзьобиком і смачненько проковтнув...

Так завжди воно буває: де два сваряться та б'ються, третій спритно користає.

Микола Щербак

ГНІЗДЕЧКА ПТАШАТ

На світі є дуже багато пташок. Є великі, є маленькі. Скільки є різних пташок, стільки й різних гніздечок.

Кожна пташина будує інакше своє гніздо. Мало є таких, що будують свої гнізда з глини. Більше є таких, що будують свої гнізда з листя, пір'я, волосіння й моху. Маленька пташинка — кравчик зшиває своє гніздо з листків. Воно штудерно висить над водою й ніхто не може добратись до нього.

— А як той кравчик шиє? Голкою, чи як? — питає Ліда.

— Де там може пташинка голку вживати! Замість голки вона користується власним дзьобиком. А ниткою є волокно з будь-якої рослини.

— Бачили ви ластівок-берегульок. Ці пташки, хоч і подібні до наших ластівок, але вони вигрібають у стіні берега глибокі комірки. При вході вони вузенькі, а що далі, то більші і просторіші. Гніздечко роблять кругле, просторе й вистелюють його пухом, сухим листям, щоб їх діточкам було тепло, вигідно.

— А як ластівки-берегульки риють таке велике гніздо?

— Дійсно, треба дивуватись цим малим пташкам. Довго й важко вони над тим працюють. Головним майстром є самець, а самичка тільки помічник.

— Отак пташки будують свої гнізда. Бузько на стрісі, ластівка під стріхою, горобчики у ринвах, під дашком, або де-небудь. Інші пташки гніздяться в кущах, тернині, на деревах, в дуплах дерев, у печері на берегах рік. Орел високо в гогах, на скелях, а жайворонок просто на землі. Кожна пташина вибирає таке місце, що є безпечніше від ворогів — хижаків та хлопчиськів, що безсердечно нищать гнізда, вибирають яєчка або викидають молодих пташат.

— Якби ті несовісні хлопці знали, скільки труду зужиє пташка, заки збудує гніздо, вигріє та вивчить діток і якби вони знали, як ті пташки плачуть через розбійників, що нищать їхні хатки, то вони ніколи не допустились би такого поганого вчинку. Всі пташки, особливо ті найменші, людям приносять велику користь , бо виїдають шкідливих комах. їх треба любити й охороняти, а не знищувати.

— Я сама бачила, як одна пташка жалібно нарікала, літаючи навколо зруйнованого гнізда. На другий день я знайшла ту пташку мертвою під деревом, де було її гніздо — сказала Ліда.

— Цілком певно, що пташка згинула з журби за своїми діточками. У них ніжне й чуле серденько, лиш не вміють жалітись.

Вуйко Квак

Роман ЗАВАДОВИЧ *Ілюстрації О. СУДОМОРИ*

ЦУЦИК І ТЕЛЯ

Пустотливий цуцик Гав
В хаті десь патинка вкрав.

Аж назустріч гульк — теля:
„Стій! Ти хто та й звідкіля?"

Утікає бідний псисько,
Ось і круча, річка близько,

Та не бачить кручі Гав,
Стриб — і просто в воду впав.

От нещастя! От біда!
Заливає рот вода,

Цуцик Гав не знав теляти,
З переляку ну ж тікати,

А теля чимдуж за ним
Ще й із ревом голосним!

Потекла до носа: пчіх! —
Гав пливе із сил усіх.

Видряпавсь на берег пес,
Мокрий, труситься увесь,

Та теля — яка неслава! —
Знову суне ніс до Гава.

„Гаррр!" — крізь сльози Гав гарчить,
Певно буде бій за мить,
Та скінчилося не так:
Гульк! — йде півень і гусак.

Наробили шуму-крику,
Цей: ґел-ґел! — той: ку-ку-ріку!
Дружньо цуцик і теля
Утікали звідтіля...

ТРИ КНИЖЕЧКИ

Маю я три книжечки:
Перша — з образками.
Оглядаю образочки
На колінах в мами.

Маю я три книжечки:
Друга — з казочками.
"Прочитайте мені казку!"
Попрошу я мами.

Маю я три книжечки:
Третя з загадками.
Як не вмію розгадати,
То питаю мами.

Роляник

***

У маленької унучки
Є малесенькі дві ручки.
Нумо пальці рахувать:
Раз, два, три, чотири, п'ять!

К. Перелісна

□ □ □

РАХУНКИ

Мама вчила рахувати —
скільки разом нас у хаті?
Говори!
Довго думав син, гадав,
та, нарешті, їй сказав:
— п'ять!
— Що ти ,синку, — скільки нас:
мама, тато, ти й Тарас.
Думай...
Та Івасик тут у плач:
— Бач! Ведмедика забула...

Оксана Сенатович

ДОБРЕ ПОЧИСЛІМ

У нашого Омелечка
Невелика сімеєчка:
Тільки він і вона
Та старий і стара,
Та дві дівчини косаті,
Та два парубки вусаті,
Та дві Христі у намисті,
Та дві ляльки у колисці.

Раз, два, три, чотири, п'ять —
Вийшов зайчик погулять.
Як нам бути, що зробити?
Треба зайчика зловити!
Будем знову рахувать:
Раз, два, три, чотири, п'ять!
Діти добре рахували,
Поки зайчика спіймали,
А як п'ять, ще й шість сказали,
Всі разом затанцювали! □

ОДИН — ДВА — ТРИ

Маркіян — мамин син,
Він у мами лиш один.

А Маруся — чи вона
В мами доня теж одна?

Ні, сестру Маруся має,
Разом дві, а не одна є.

В Леся братік є Максим,
Разом два, а не один.

Дві сестрички Уля має,
Разом три, а не одна є.

Двох братів має Клим,
Разом три, а не один.

Лесь, Лунь, Славко — всі брати,
Порахуй: один, два, три.

Роляник

ДРАБИНКА

Стоїть у дворі драбинка. На драбинці п'ять щаблів. Ану, порахуємо їх діти.

На верхній щабель скочив півень. Крилами замахав, голосно заспівав.

Як він заспівав, діти?

На другий щабель стрибнула кішка. Сидить — язичком облизується, муркоче.

Як вона муркоче?

А песик на третій щабель стрибнув. Хвостиком по щаблю постукує, на кішку гарчить.

Як він гарчить, діти?

А на четвертий щабель заліз Левко. Сидить — додолу поглядає, ніжками дриґає.

Як він ніжками дриґає?

А Маруся на нижню щаблину сіла й пісеньку заспівала:

"На драбинці сидимо,
Дзвінко пісню ведемо!"

Зненацька... зашумів вітер.

Як він шумить?

Дрібно-дрібно застукотів дощ.

Як він стукотить, діти?

Півень злетів, крилами замахав, під ґанок заховався.

І песик туди ж забрався.

Кішка спритно — шмиг, шмиг, у відчинене вікно.

Як вона стрибнула, діти?

А Левко й Маруся сидять, з драбинки злізти не хочуть та плачуть...

Як вони плачуть?

Вийшла на ґанок Ніна, малюків з драбини зняла й повела їх. Затупотіли ноженята по ґанку.

Як вони затупотіли, діти?

Пішли додому — залишилася драбинка порожня.

Є. Ш.

РАЗ ПРИЙШЛА ЗАЙЧИХА-МАМА

Раз прийшла зайчиха-мама
Із базару з козубками,
Принесла аж дві морквини,
Дві хрумтючі капустини,
Дві цибулі, дві петрушки,
Щоб зварить синочкам юшки.
Пораділи Куцолапка,
Куцохвостик, Сірошапка,
Почали кружлять, стрибати,
В козубку все рахувати:
— Морква — раз і морква — два,
Три — капустки голова,
П'ять — петрушка, сім — цибуля...
Ой, не вийшло, щось забули!
Знову треба починати
Все спочатку рахувати:
— Солоденькі дві морквини,
Дві хрумтючі капустини,
Дві цибулі, дві петрушки —
Все додать і буде... юшка!

Тамара Мельник

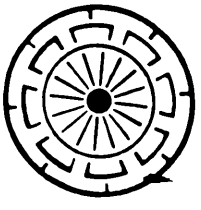

РАЗ, ДВА, ТРИ, ЧОТИРИ

Раз, два, три, чотири!
Мене грамоти учили,
Не писати, не читати,
Тільки в ляльочки пограти.
Киця ляльочку розбила,
Мама киценьку побила,
Коли ж тато це узнав,
Киці вушка натріпав. □

ЛІЧИЛОЧКА

Дощик, дощик накрапа,
Кожна капля — кап-па-па...
Перша — впала край вікна.
Друга — в діжку порина.
Третя — в комині гуля,
Стала чорна, мов земля.

А четверту — з'їв пісок.
П'ята кітці на носок.
Шоста скочила в рукав —
Я такого не чекав!
Кожна крапелька мала
Виробляла, що могла.

Потім збіглися на збір,
Закипів веселий вир.
Ось чому о цій порі
Море в нашому дворі.

Б. Чалий

◇

ДЕ П'ЯТИЙ?

Мне хусточку в руці
Й гірко плаче Віра:
— Щойно п'ять було стільців,
А тепер — чотири...
Став тут братік рахувать:
— Раз - два - три - чотири - п'ять!
Віро, плакати облиш,
Ти на п'ятому сидиш!

Г. Бойко

***

Їхав лис через ліс,
Поламав п'ять коліс.
Треба стать, погадать,
Скільки йому грошей дать.

МАЛЯТА МАРШУЮТЬ

Раз, два, три, чотири —
Всі маршують по чотири!
П'ять, шість, сім, вісім —
З кроку збилася Орися!
Дев'ять, десять — зупинись
І на місці обернись!
Одинадцять і дванадцять,
А за ними йде тринадцять —
Спотикнувся малючок,
Покотився на бочок!
В чотирнадцятому кроці
Зупинилися два хлопці,
На п'ятнадцятім — дівчата:
Нумо знову починати!
Раз, два, три, чотири —
Всі маршують по чотири.

Л. Полтава

ПРИНЕСЕМ КРИНИЦЮ

Два котики, два брати
Пішли воду брати,
Двоє відер принести
Попросила мати.
Перший кіт від воріт
У садок метнувся.
Другий кіт скік на пліт
Про відро й забувся...
А вернулись на обід,
Потішають кицю:
Наїмось оба як слід,
Принесем криницю.

В. Лучук

ЛІТО

Жарко, ой жарко...
Припливи до нас, хмарко.
Дощику, дощику, припусти,
Дай пшениці-житечку дорости!
Зливи з блискавицями, набіжіть,
Поливати полечко поможіть!

РІЧКА

Річка, Мариночко, річка!
Швидше до неї — туп-туп...
Чиста, прозора водичка.
Ручкою, ніжкою — хлюп!
Ходять, виблискують рибоньки,
Швидко мигтять в глибині.
Далі не можна, там глибоко,
Там черепашки на дні.
Ще покупатися хочеш?
Годі! Вилазь із води.
Сядь на м'якенький пісочок,
Грійся на сонці, сиди.
З неба всміхається сонечко.
Синя ясна далина.
Наша малесенька донечка
Буде здорова й міцна.

Н. Забіла

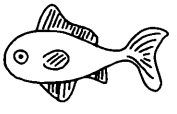

ЛЮБИЙ ЧАС

Ми радієм і співаєм,
Ось побігли на ріку,
А зозуленька у гаї
Все: "ку-ку, ку-ку, ку-ку..."

Хто купатися не хоче? –
Ні, таких у нас нема!
Річка хвильками хлюпоче,
Ніби кличе всіх сама.

Покупались, загоріли —
От які ми малюки!
Ще й букет ромашок білих
Назбирали залюбки,

Щоб в саду дитячім квіти
Красувалися у нас...
Ой, яке хороше літо, —
Відпочинку любий час!

У ПАРКУ ВЛІТІ

Скільки в парку є пташок та квіток
і майданчик для діток, для діток!
На гойдалці полечу — гайда-ди!
Білка скаже: "Чу-чу-чу, не впади!"

Скільки в парку є стежок, є стежок!
Побіжу на бережок, бережок!
Жабка скаже: "Кри-ки-ки, кри-ки-ки!
Не йди близько до ріки, до ріки!"

Г. Чорнобицька

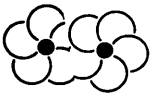

ДОЩ

Грім гуркоче навкруги,
Хмара дощ несе в луги.
Лийся, дощику, навкруг —
На поля,
Ліси
І луг.
Лийся, лийся над травою,
Молодою,
Запашною.

М. Стельмах

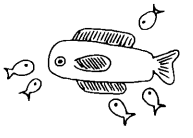

РІЧКА

Надя невеличка та її сестричка
Закликали Бровка та й пішли до річки.
А там як же гарно, тепленька водичка —
Купається Надя та її сестричка.
А Бровко, як Бровко, різні штуки робить,
То лізе у воду, то з води виходить,
Хлюпає Надійку і її сестричку.
Гарно вліті, гарно, ходити на річку.

М. Завадівська

СОНЯ І СОНЕЧКО

Розгорілось сонечко
Та й пече —
В тінь тікає Сонечка,
Не втече.

"Гей, прилинь, хмариночко,
З далини,
Сонце на годиночку
Заслони!"

Та не чує хмаронька —
Ой, ні,ні!
Десь в чужій сховалася
Стороні.

Засміялось сонечко,
З неба блись:
"Не турбуйся, донечко,
Не журись!

Я ж тебе на вуглика
Не спалю,
Тільки твоє личенько
Засмалю.

Як рум'янцем личенько
Зацвіте,
Будеш, мов те яблучко
Золоте".

(рз)

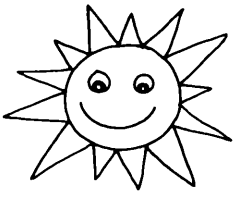

ПОТІЧОК

Йшла Марусенька до лісу,
Потічок її спинив,
Ніжки втомлені в водиці
Сполоскати запросив.

Ніна Мудрик

ЛІТО

Зеленая водичка,
Прозорая водичка,
Край водички дубочок,
За дубочком лісочок.
А у лісі ягідки,
І квітоньки, і пташки,
І зайчики малесенькі,
І білочки рудесенькі.

З СОНЦЕМ Я ДРУЖУ

З сонцем я найбільш дружу:
Сонце встане — я встаю,
Зі сонцем стежкою біжу
В полі, в лузі і в гаю.
З сонцем я веселий скрізь,
Разом з ним в ставку купаюсь.
А як тільки дощик — бризь!
З сонцем я й собі ховаюсь.
Коли ж ручки й ніженята
Вже потомляться, малі,
Сонце йде і я йду спати...
Тихо.
Тихо.
Лю-
лі-
лі.

Петро Кізко

КАЖАН

Тепер кажани тільки ночами літають. А був час, коли вони літали й удень.

Летить кажан одного разу, а назустріч йому шуліка.

— Ось добре, — каже, — що я тебе нарешті зустрів. Я тебе, любенький, уже три роки шукаю.

— Нащо я тобі знадобився, що ти мене так шукаєш?

— Всі птахи вже давно свої податки сплатили, лише ти один ще нічого не платив.

— Я? — здивувався кажан. — Так хіба ж я птах?

Спустився на траву та й побіг.

"І справді, — подумав шуліка, — це не птах, а звір".

Прибіг кажан у ліс, а назустріч йому лис.

— Добридень, шановний добродію! Добре, що я на тебе натрапив. Я тебе вже сьомий рік шукаю!

— Нащо я тобі потрібний, що ти мене так шукаєш?

— Податки від звірів збираю. Всі вже сплатили, тільки тебе я ніяк не міг спіймати.

— Це до мене не стосується. Хіба ж я звір?

Розправив кажан крила і полетів.

"І справді, — подумав лис, — це не звір, а птах".

Відтоді, боячись лиса, кажан зовсім перестав бігати, і ноги йому відсохли. А вдень він літати боїться, щоб не зустрітися з шулікою, отож і літає тільки тоді, як споночіє.

Марія Туркало

А Я У ГАЙ ХОДИЛА

А я у гай ходила
По квітку ось яку!
А там дерева — люлі.
І все отак зозулі:
ку-ку!

Я зайчика зустріла,
Дрімав він на горбку.
Була б його спіймала —
зозуля ізлякала:
ку-ку!

О. Лятуринська

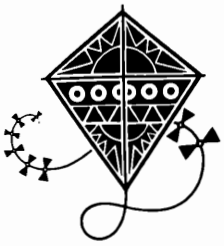

СОНЦЕ ТЕЖ КУПАЄТЬСЯ

Маленька Марічка
Прибігла до річки.
Дійсність, а чи сон це?
Гульк! — У річці сонце!
В матінки питається:
— Сонце теж купається?
— Ой, дитя маленьке,
Таж тому чистеньким
Сонечко пишається,
Що воно купається!
Зраділа Марічка,
Побігла до річки.
Хоч річка й міленька,
То й вона ж маленька!
Буде все купатися,
Сонцеві всміхатися,
Щоб бути чистенькою,
Мов сонце, біленькою...

Петро Кізко

ВРАНЦІ

Хто там сплюх, а хто там сплюшка?
У віконце бренька мушка:
— Джінь-джелень, джінь-джелень,
добрий день!
— Чінь-чіріньки, чіньчіріньки,
Кому вставати ліньки?
З ліжка скок!
Чути пташчин голосок.

— Гав-гав-гавки, гав-гав-гавки! —
Кличе песик: — на забавки!
Скаче коник: — ту-поту.
— Я вже йду!

Оксана Лятуринська

***

БІЛЯ РІЧКИ

На пісок, на горбок,
близько біля річки!
Всі лопаточки несуть,
всі відеречка несуть,
по алеї чемно йдуть
братіки й сестрички.

На піску біля ріки
місце для оселі:
тут копати рівчачок,
тут садити гілочок,
тут співатиме шпачок
нам пісні веселі.

Біжимо, біжимо,
біжимо до річки!
і лопаточки помить
і відеречка помить,
потім руки добре вмить —
досить є водички.

Г. Чорнобицька

ЛАСКАВЕ ЛІТЕЧКО

Дозрівають ягоди, квітує жито,
Дарує сонечко тепло,
Хороше літо, багате літо,
Ласкаве літечко прийшло.

ДО ВОДИЧКИ

Біжимо на бережок,
ближче до водички.
Посідаймо на пісок,
скиньмо черевички.

Хай тепленький потічок
миє наші ніжки.
Жабенятко та рачок
не страшні ні трішки.

◇

НА ЛУЖКУ

Ми були сьогодні
Зранку на лужку,
Ми ходили бродом
Ген аж за ріку.

Коників ловили,
Бігли по росі,
На пахучім сіні
Спочивали всі.

Ми були на річці.
Тепло — до води!
Кожен день як встанем,
Біжимо сюди.

Н. Забіла

ЩО ПАМ'ЯТАЮТЬ ЧЕРЕВИЧКИ

Як лягає Петрик спати,
Має добру звичку:
Він під ліжко ночувати
Ставить черевички.

Та не відає хлопчина,
Що у темну нічку
Погуляти із хатини
Вийдуть черевички.

Тупці правий, тупці лівий —
Аж дзвенять підбори.
Ходять братіки рипливі
Біля лісу-бору.

І до них спішать зайчата,
Білочка, лисички:
Узувати-приміряти
Гарні черевички.

Тільки стануть на долівку
Хлопчикові ніжки —
Рядом вже дзвенять підківки,
Просяться з-під ліжка.

Взує Петрик черевички,
Вибіжить із хати:
То пройдеться, як лисичка,
То почне стрибати.

Сам-один гуляє хлопчик,
А поглянеш збоку:
Це і зайчик, і горобчик,
Білочка й сорока.

— Може, сів би на хвилину! —
Хлопця люди просять.
Та хлопчину без упину
Черевички носять.

Тупці правий, тупці лівий,
Бігають-стрибають.
Нічку братіки рипливі
Довго пам'ятають.

НА ФАРМІ

Дома я з свого віконця
ще не бачила ніколи,
як уранці сходить сонце —
отаке рожеве коло!

Це уперше я на фармі
у бабусі та в дідуся.
Як тут гарно! Як же гарно!
Я дивлюсь, не надивлюся!

Добрий ранок всім вам, друзі!
Добрий ранок, друзі милі:
сонце в небі, квіти в лузі
і в ставку ласкаві хвилі!

Л. Гадай

ЛІТО

Сонце гріє і пече,
Літо вже до нас іде!
Вже іде, вже іде,
Літо вже до нас іде.
Будем гратися в гайку
І купатися в ставку.
У ставку, у ставку,
І купатися в ставку.

ЗАБАВА — ГОРОБЧИКИ

1. Діти-горобчики сидять на стільчиках і вдають, що сплять. На слова: "У гніздечках горобчики живуть і рано-рано встають" — діти піднімають голови. Слова: "Чичирк, чик, чик" діти повторяють разом і розбігаються по майданчику, стрибаючи на двох ногах. На слова виховниці: "Стрибать більше не хотіли і в гніздечко полетіли" — горобчики летять на свої місця. Виховниця відзначає дітей, які стрибають легко. Гра повторяється.

Щоб гра проходила з більшим ефектом, виховниця на прогулянці звертає увагу дітей на горобчиків, як вони стрибають, шукають, клюють зерно. Можна показати відповідні малюнки, книжки і ознайомити їх з життям горобчиків.

2. **ГОРОБЦІ:** Назначують кілька горобців, яких решта дітей ловить, але зловити горобця можна тільки тоді, коли він стоїть на землі. Тому горобці стараються вискочити на щось: на камінь, пень, пліт, дошку, стілець, хідник тощо.

ДОБРИЙ ВУЙКО

Вуйко Славко часто приїжджав до Володька, Богданка і Марусі. Діти тішилися відвідинами, вуйко був добрий, і діти його любили. Вуйко вмів розповідати гарні казки і вмів з дітьми бавитися. Вуйко любив також дітям робити несподіванки. Він завжди питав:

Чи діти слухняні?

Якщо мама сказала, що слухняні, тоді вуйко ішов з дітьми до крамниці і купував солодощі, або ішов з ними до парку чи їхав на фарму.

Діти питали: Чому вуйко завжди питається, чи ми слухняні?

— Бачиш, найважливіше в дітей бути слухняними. Можете, наприклад, вміти рахувати, рисувати, читати, грати м'яча, це важливе, але як ви неслухняні, то невелика потіха. Слухняні діти є добрі діти, а добрих дітей люблять люди і любить Господь Бог.

М. Завадівська

ЗОЗУЛЯ

У зеленому ліску
Зранку чути все "ку-ку".
То зозуля нарікає,
Що свого гнізда не має.

"Ой зозуле, бідна мати.
Де тобі дітей шукати?"
— У чужому гнізді. Ку-ку.
І у лісі, і в садку. □

ДВА М'ЯЧИКИ

Котилися два м'ячики,
Котились до ріки.
За ними, наче зайчики,
Стрибали малюки.

Два м'ячики за кущики,
За лози попливли.
Заплакали два хлопчики,
Що плавать не могли.

П. В.

КІТ І ГОРОБЕЦЬ

"Де живеш, чи не отам?"
горобця Мурко питав.
— "Там і сям, от і тим!" —
так горобчик відказав.

"Де обідатимеш, гей?"
далі кіт розмову вів.
— "У курей кінець сіней!" —
так горобчик відповів.

"Де ти спатимеш, агов?" —
запитав Мурко ізнов.
— "Знав я, знав, та заспав!" —
так горобчик відказав.

А Мурко все: "Нявки, няв!
Може ти б так пригадав?" —
Тут горобчик фурр до стріх:
— "Пошукай собі дурних!"

О. Лятуринська

◇

ЛИПЕНЬ

Ой сонечко! Сонце!
Мов золото дні!
І весело, й гарно
У липні мені.

◇

ЛЕЛЕКО

Лелеко — лелеко,
До осени далеко,
Як замовкнуть жаби
Та замовкнуть баби.

Коли осінь настане,
Мені їжі не стане,
Полечу в теплий край,
На той рік дожидай.

ГОРОБЧИК

Що ти їв, горобчику сірий?
Частували мене звірі:
Попоїв я у лисички,
У моржа попив водички,
Їв морквинку у слона,
З журавлем поїв пшона.

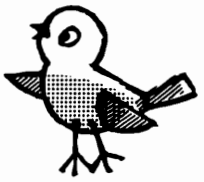

ЗАГАДКИ

1. Скрізь росте в нас трава вліті,
Гарний колір має,
а трави як зветься колір,
ну, скажіть, — хто знає?

2. Укриває землю килим
зелені і квітів.
Сонце шле тепло на землю
й тисячі привітів.

Дерева також зелені
шати всі наділи.
Діти в ріці купаються,
бо добре попріли.

Збіжжя й овочі зелені
стигнуть, половіють.
Пору року цю назвати
всі діти зуміють.

3. День ясний минувся,
сонце вже сідає,
і стає вже темно.
Коли ж це буває?

Б. Федчук

СПІВАКИ

Вилізла жабка на жовтий листок та й зарипіла своє: — Ква-ква-квок! — Хвалиться: — Люблять і риби і раки слухати мій голосок!

А сива зозуля кричить їй із гаю:

— Ну й голос! Я гіршого, справді, не знаю! От мій голосочок — краса у ліску!

І звідти долинуло кілька зухвалих "ку-ку!"

Хвалились, сварились, ледве не побились, і врешті на тому вони погодились, що підуть до півня. Він, звісно, співак. Нехай їх розсудить — і зробили так.

Приходять. А півень сидів на кілку і дзвінко співав своє "ку-ку-рі-ку!"

— Добридень вам, півнику, — мовила жабка.

— Вітаю, — сказав він, здіймаючи шапку. — Що трапилось з вами?

— Та ось ми не знаєм, хто з двох нас найкраще співає? А ти ось послухай, не горди і нас по правді розсуди!

І жабка скоренько надулась, мов ґуля, "ква-ква" закричала, а ззаду зозуля аж хвіст розпустила: "ку-ку" та "ку-ку" — неначе у себе на гілці в ліску.

Такий вони гамір зчинили, що страх!

Півник злякався, сховався в кущах. Ще довго він потім дрижав під дубком, ще довго зідхав: "Ну й дурні, ко-ко-ко!"

Співачки між тим до Сірка почвалали.

— Добридень! — вони йому вкупі сказали.

А потім зозуля:

— У нас суперечка: хто краще співа. — Скажи, розсуди, ти в нас голова!

Та як почали і "ку-ку" і "ква-ква", то аж у городі зав'яла трава.

Від крику Сірко заховався до буди — і знову вони не діждалися суду...

Цілісінький день так обидві ходили, — від крику захрипли, втомились, змарніли.

Вертались додому у смутку, в журбі і сіли над ставом спочити собі.

Аж тут, за горбком невеличким, в долині, сидів соловейко малий на калині.

Він сварку почув — і полинув над став, — зафитькав, затьохкав та ще й засвистав.

Стелилася пісня його над ланами, над шляхом курним, над селом, над лісами, аж вітер принишк у високих житах, заслухались люди на спів той в садках. Виліз із буди поважний Сірко. Півень забув про своє ко-ко-ко...

А наші співачки помчались додому і співом своїм не хвалились нікому.

Ніна Бурик

ЖУРАВЕЛЬ

Журавель для баранця
Накосив стіжок сінця
Та й майструє ясельця,
Не собі — для баранця.

Хай баранчик — добрий гість —
Із яселець сіно їсть,
Хай не смикає він стіг,
Бо зламати може ріг.

М. Стельмах

ХАТКА НА КОЛЕСАХ

Одного дня маленька Муся (їй щойно чотири рочки) почала кудись вибиратись у дорогу. З поважним личком збирала всі свої речі: сукеночки, черевички, панчішки, ляльку, ведмедика — в один клунок. Потім принесла собі шнурок і намагалась цей клунок зв'язати. Здивовані татко і мама питають:

— А це що за новина? Ти кудись вибираєшся в дорогу, Мусю?

— Ну, так. Я їду на вакації.

— Ов! А тож куди Бог провадить?

— Та до бабуні!

— А чим же ти поїдеш?

— Автобусом, відомо! — так Муся.

Обізвалась старша сестра Ганнуся: — Таж за автобус треба платити. А де ж ти візьмеш гроші?

— О!, малі діти чейже не платять. Я так поїду.

На це батьки наче посумніли і кажуть: — То забери і нас зі собою. Нам буде скучно без тебе.

А Муся з повагою: — Я не можу вас усіх туди забрати. Бо то знаєте — у бабуні нема стільки місця.

На це татко: — Знаєш що, доню, не покидай нас! Я придумав спосіб, що зможу всіх вас на вакації забрати: і мамцю, і Ганнусю, і тебе, і малого братчика Ромка. Лишися, не поїдеш сама? Добре, так?

Муся подумала, подумала, а далі каже: — Добре, татку. Всі разом поїдемо. — І так сталося.

Одного дня, по полудні, татко не прийшов, як звичайно, на обід — аж над вечір приїхав. Але чим? — О! ви дуже здивувались би, якщо б побачили... Отже на їхнє подвір'я вкотилось якесь таке величезне авто, що виглядало, наче малий автобус. Вся мала родина вибігла надвір подивляти. Татко вискочив до них, привітався: — Ну, як вам подобається та хатка на колесах? — засміявся. А вони і слова не вимовлять з дива.

За татком вийшов теж якийсь робітник, привітався з мамою і сказав: — Це такий "трейлер-гавз", ходіть до середини, я вам усе поясню!

І якстій ціла родина знайшлася в середині цієї хатки. Окликам радости, подиву, несподіванки не було кінця. Бо в цій хатці було все: і кухонка, і лазничка, і спальня — ну, все як удома, лиш мале — от як у цій хатці з байки "на курячій ніжці". А вдоволений татко пояснив:

— То бачте, ця хатка уже наша — ми собі її уладимо, заберемо, що потрібне, і за кілька днів поїдемо всі разом на вакації. — А до Мусі: — Ну як, Мусю? Чи ліпше буде, коли всі разом поїдемо? — На це дівчинка припала до татка і його поцілувала.

І почалась робота. Дівчатка заносили свої речі, а мама таткові, Ромцеві, свої й укладала все в шафках у хатці. А як усе вже було уложене, готове, одного дня всі раненько повставали, поснідали, помолились, замкнули свою хату і поїхали кудись світами. А куди? О! туди, де гарний, зелений, квітучий край — унизу травичка, вгорі розлогі дерева, побіч річка, недалеко правдивий ліс. Хатка спинилась під розлогим деревом. Подальше було видно ще інші такі хатки. Біля них, або над річкою, цілі родини з дітьми.

Почалось веселе таборування, Татко звичайно ловив рибу і ходив з дітьми до

недалекої крамниці по закупи. Мама готовила їжу, гляділа Мусю і малого Ромця. Ганнуся знайшла собі товариство — двох хлопчиків: один, як і вона ,з другої кляси, другий старшенький — разом вони купались, грілись на сонечку, спостерігали у річці рибку. Ганнуся помагала хлопчикам збирати камінчики, згортати пісок — бо вони заходились будувати впоперек річки греблю — щоб утворити водоспад. Робота була безвиглядна, бо вода все розмулювала.

Але це їм аж ніяк не заважало. Часом знаходили слимака у хатці-скорупці. Брали його в руки, хухали на нього і приговорювали:

Слимак, слимак, слимачок
Скоро з хатки виходи!
І роги нам покажи!

Що ж то було радости, коли нарешті слимак зволив ласкаво вилізти зі своєї хатки — ба, навіть і роги дітям показати. Так то щасливо минав їм день за днем у "хатці на колесах".

Олена Цегельська

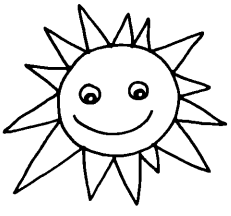

ОРЕЛ І ВОРОНИ

Десь найшли ворони кість
І сварку почали,
Хто з них цю кісточку з'їсть —
Й кусатися стали...
Врешті пішли до орла,
Щоб він їх розсудив.
Орел довго не думав —
Сам кістку ухопив,
А до ворон каже так:
— Це вже й дурень знає:
— Де два б'ються, кусаються,
— Третій користає! **В. Л.**

ЗАГАДКА

Сонце пече,
липа цвіте,
хліб достигає,
коли це буває?

□ □

"Лети, лети, сонечко,
до святого Божечка,
принеси погодочку
на нашую земличку!"

НА ДОБРАНІЧ!

Ніч не спали
Сиченята,
Полягали
Ранком спати.
— На добраніч! —
Каже сич.
Бо в сичів же
День — це ніч!

Г. Бойко

Ой, сокирки, ой, волошки,
Ой, багато вас, не трошки,
Сині очі так і зорять
Серед житового моря.

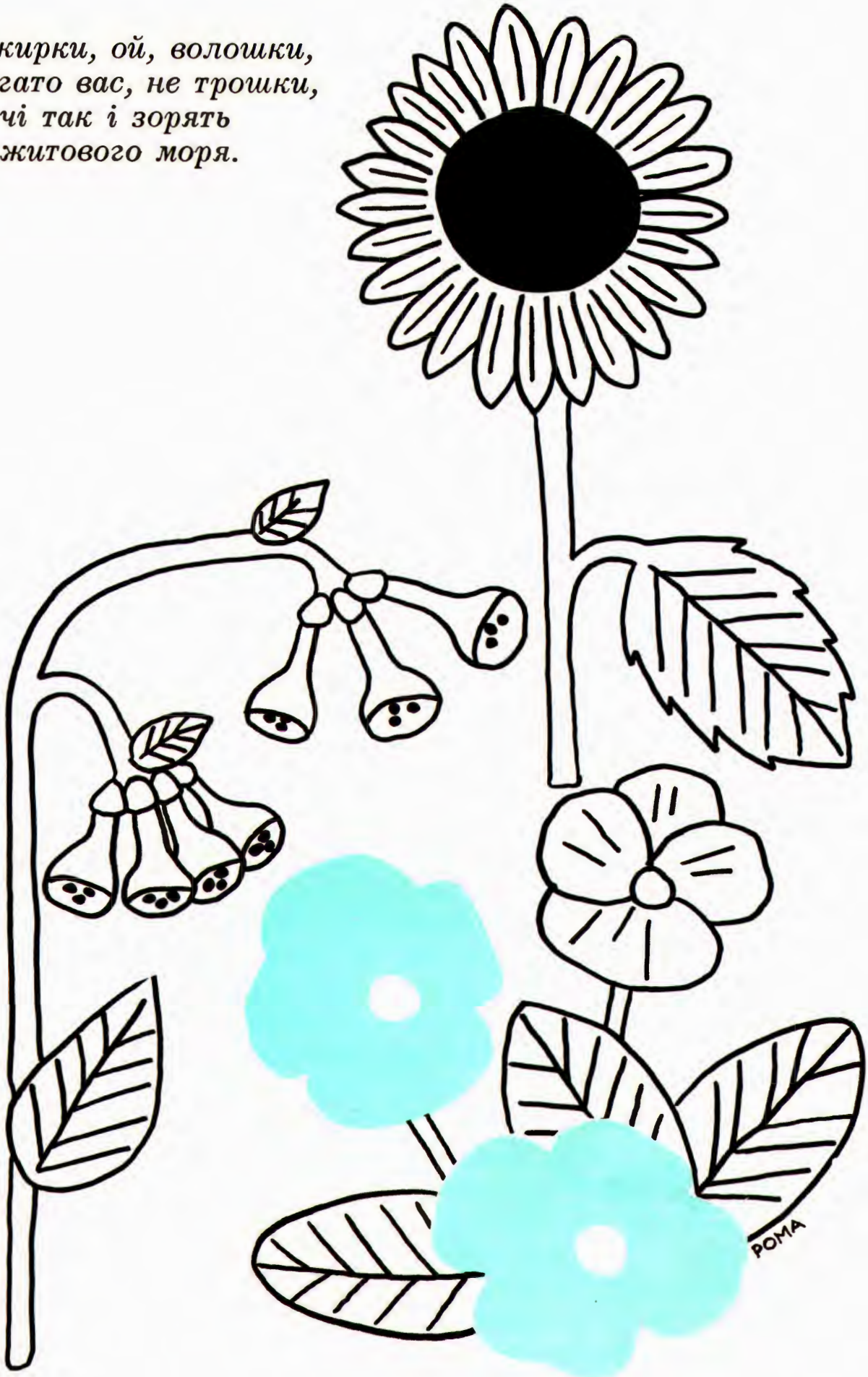

ДОЩИК

Пошли, Боже, дощику —
Посилай
Та суху земелечку
Поливай.

Та вроди нам хлібчика,
Ну, вроди,
Прийди, прийди, дощику,
Ну, прийди!

Прийди, прийди, дощику,
Прийди враз,
Бо не буде хлібчика
Й на показ.

Іди-іди, дощику,
Не вгавай
Та чорну земелечку
Поливай

Іди-іди, дощику,
Ну ж бо йди
Та людей від голоду
Відведи.

Іди-іди дощику,
На врожай,
Всемогутній, хмарочку
Наряжай.

Іди-іди, дощику,
Поспішай,
Чим частіше матінку
Напувай.

Звернімось до Бога всі:
Боже, дай,
Пошли, Боже, дощику
На врожай.

ПАРАСОЛЬКА

Ну і дощище — плющить, аж пищить,
Хлюпа надворі, в вікно періщить.

Люди сидять по домівках; нікому
Носа не хочеться виткнути з дому...

Я йду на прохід — не страшна негода,
Парасольку беру собі для вигоди.

Таку маленьку парасольку мою,
Під нею йти я дуже люблю.

Йду по вулиці радий, щасливий —
Парасолька захищає мене від зливи.

Іду по дощеві і гадки не маю,
Стиха посвистую, пісню співаю.

М. Лукаш

ЧЕРЕШЕНЬКИ

Достигають черешеньки
На гілках,
Мов намисто червоненьке...
Ах, ах, ах!
Заховалися високо
Дуже так,
Що не роблю, не досягну
Їх ніяк.
Ох, коли б росли черешні
У траві!
Чи достигли би сердешні?
...Мабуть ні.

Н. Мудрик

Конюшина, мак, ромен і повій.

КВІТИ УКРАЇНИ

А у нашому садочку
Квітнуть квіти в холодочку,
Матінка їх доглядає,
Кожний вечір підливає.

Ось стоїть мов на сторожі
Соняшник стрункий та гожий,
Рожа по драбинці пнеться,
Біля неї бджілка в'ється.

Під віконцем пахне м'ята
Оксамитна, пелехата,
І барвінок невеличкий —
На весілля для сестрички.

Незабудьок два рядочки
Насторожили листочки,
А на кущику в куточку
Пахнуть китиці бузочку.

Хто лиш гляне, той зрадіє,
Сонечко крізь віти гріє.
Щастя в наш садочок лине,
Це ж бо квіти України!

І. Савицька

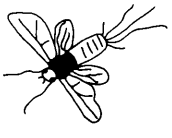

У САДУ

У саду, мов ті жарини,
Променять жоржини.
Вогняні, червоні квіти
Розпустились пишні.
А над ними щедре літо —
Спілі-спілі вишні.

В. Мордань

ВОЛОШКИ

Ми ходили в поле зранку —
Я, Богданчик і Оксанка.

І у житі між стеблинок
Назривали волошинок.

І мені здалося трошки,
Що синесенькі волошки
Під промінням сонця зранку,
Ніби очі у Оксанки.

А Богданчик гордовито
Нам промовив: — Стигле жито
І волошки світлосині
То — мов прапор України!

М. Щербак

ГРАД

Як не дивуватися? Випав перший град!
А Степанко хмуриться — рад, але нерад.
Схожі на морозиво крижані грудки...
То чого ж на грядочці вибито квітки?

Вишеньки зігнулися... Мабуть, їм болить?
А чому поломаний соняшник стоїть?
Як так покалічити можна поле й сад!
Не сподобавсь хлопчику, не сподобався
град.

***

По дощі і зливі вліті
Блисне сонце золоте,
І край неба із привітом
Нам веселка розцвіте.

М. Щербак

У гіллі
Поховались скрипалі,
Забриніли: дзень, дзень, дзень.
Ох, який чудовий день.

ВИШЕНЬКИ

Поблискують черешеньки
В листі зелененькім,
Черешеньки ваблять очі
Діточкам маленьким.

Дівчаточко й хлоп'яточко
Під деревцем скачуть,
Простягають рученята
Та мало не плачуть.

Раді вишню з'їсти,
Та високо лізти,
Ой раді б зірвати,
Та годі дістати!

Ой вишеньки-черешеньки
Червонії, спілі,
Чого ж бо ви так високо
Виросли на гіллі?

Ой того ми так високо
Виросли на гіллі, —
Якби зросли низесенько,
Чи тож би поспіли?

Леся Українка

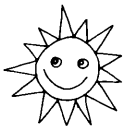

УКРАЇНСЬКІ КВІТИ

Вийшли зрання на гуляння
Українські діти,
Їх стрічали і вітали
Українські квіти.

Ось волошки, сонні трошки,
Синім шовком шиті,
Ясноокі, чисто вмиті,
Розбрелись по житі.

Ось рожева конюшина,
А на ній і комашина,
Що, не дивлячись на ранок,
Їсть солодке на сніданок.

А чиї ж то голосочки?
То видзвонюють дзвіночки.
То вони, як телефон,
Розганяють квітам сон:
"Дзень-дзелень! Вставайте, квіти:
Йдуть до вас веселі діти".

Чути голос і ромена:
— Не торкайтеся до мене:
Я в недільному вбранні,
Всі пелюстки випрані!

На горбочку мак
В шапці, як козак.
Він яскравий, як вогонь.
А бундючний — Бог боронь!
Вміє завдаватись так
Тільки ще будяк!

Там росте холодна м'ята
(Добре пахне, як пом'ята).
Там шовковая трава
Щось шепоче, як жива.
А з травички — ніжні личка:
То вже "Братік і Сестричка"
У тих самих кольорах,
Що на наших прапорах.

Розбрелись по полю діти —
Більші, менші і малі —
Молоді яскраві квіти
Української землі.

Г. Черінь

ЧЕРВЕНЬ

Наступило літо —
Дозріва суниця.
Колоситься жито,
А за ним пшениця.

ЧЕРВОНІЮТЬ ЯГІДКИ

Гляньте, гляньте, діточки,
Червоніють ягідки!

Подивіться, це не сміх, —
Як багато всюди їх!

Он суниці, гляньте ви,
Усміхаються з трави.

Тут малини цілий гай,
Тільки кошик та збирай!

Подивіться ви лишень,
Скільки в тім саду вишень!

І черешні там смачні —
Їли ви вже їх чи ні?

А які чудові, ах,
Полуниці на грядках!

І порічки ждуть на вас,
Обривати вже їх час.

Червоніють ягідки,
Рвіть, збирайте, діточки!

Роман Завадович

ПОЛИВАЛА Я ПОРІЧКИ

Я носила воду із річки,
Поливала наші порічки.

Розцвітали кущики рясно,
Поспівали ягоди вчасно.

Я два тижні ягоди рвала,
Всіх дружок своїх вгощала.

П. Воронько

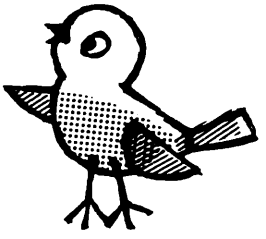

ГОРОБЧИК КИДАЄ ЯГІДКИ

Вийшла донечка в садок —
як зірвати ягідок?
Мабуть спілі, бо червоні.
Та не виросла ще доня,
не дістане гілочок.

Враз горобчик прилетів:
— Добрий ранок! Ців-цірів!
Може хочеш ягідок?
Наставляй но фартушок.
Вже спіленькі! Я вже їв.

Ось лови: одна і дві,
три, чотири. Всі смачні!
Споживай, здорова будь,
а зимою не забудь:
кинь скориночку мені.

Ців-цірів! Цірів-цір!

Г. Чо.

ЯГОДИ

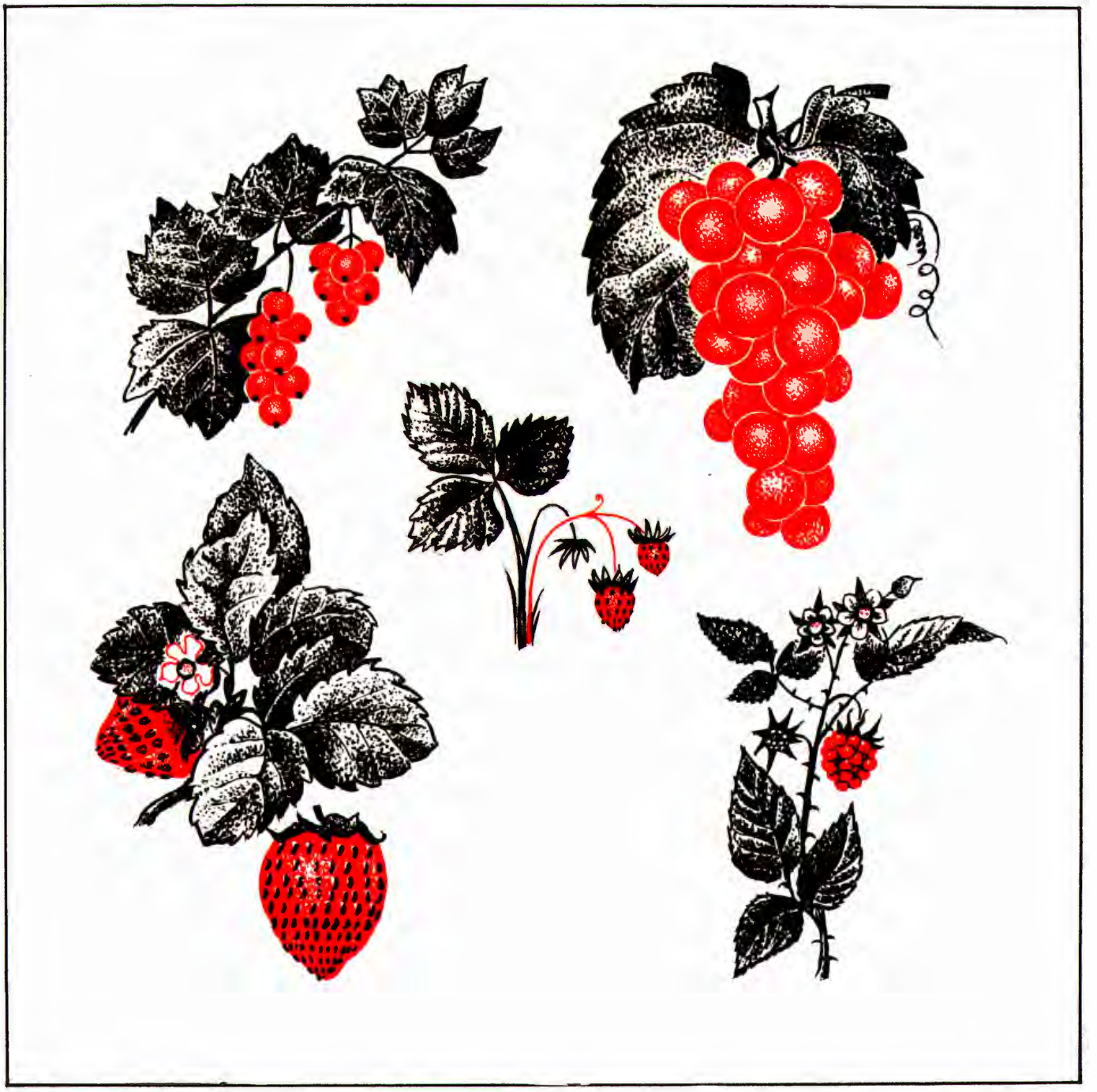

Поблискують черешеньки
В листі зелененькім,
Черешеньки ваблять очі
Діточкам маленьким.

ОЖИНА

Попід клени, клени,
стежечка зелена.
Стежечка-стежина,
навкруги — ожина.

Ягодо-ожино,
з ким ти подружила?
Чи ростеш, чи в'єшся?
Чом кущами звешся?

Листячко зелене,
грона ягід сині...
— Подружила з кленом,
в'юся по долині.

По усій долині
висну при стежині ,
як захочеш ягід —
Поклонись ожині.

СИНИЧКИ І СУНИЧКИ

Синичці, синички,
Де ростуть сунички?
Летіть, подивіться
І до нас верніться.

Сказали синички:
"На зрубі сунички.
Час вже їх збирати,
Тож біжіть із хати".

М. Завадівська

ПО ЯГОДИ

Козубок це твій, це мій,
У садочок біжім мерщій!

Хто з нас швидше ягідок
Назбирає в козубок?

Тільки добре уважай
І неспілих не зривай!

І гниленьких не бери
І з листочками не рви!

Й поки ягід не помив,
Щоб ні одної не з'їв!

К. Перелісна

ЧЕРВЕНЬ

Той, хто бачив, як розкішні
Маки вогняно цвітуть,
Як в садках дозрілі вишні
Аж гілки додолу гнуть,

Той, хто в пору косовиці
на узліссі поміж трав
соковиті полуниці
повні кошики збирав, —

той розкаже сам напевно,
чом це здавна між людей
в Україні зветься Червнем
перший літній місяць цей.

Р. Завадоввич

У ЛІСІ

А у лісі, на горбочку,
Під кущами, в холодочку,
Доспівають ягідки.
Сонце тут не припікає,
Крізь листочки ніжно сяє
І голубить їх таки.

І. С.

Хто нагнувся коло броду
Брати з річки чисту воду?
То веселка виграє,
З річки воду дістає,
Поливає нам поля.
Прибирається земля.

П. Сиченко

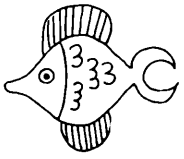

ПЕРЕЛЯК

Ой летіли три ворони
Всі підряд,
Побачили на березі
Жабенят.

Закричали три ворони
"Кра, кра, кра!"
Полякались жабенята
"Ква, ква, ква!'

Пострибали у водицю
Стриб,стриб, стриб,
Полякали у ставочку
Риб, риб, риб.

НА ПОЛУНИЦІ

Зустрічайте нас, дубки,
Простелись, травице,
Ось до лісу діточки
Йдуть по полуниці.

Червонило ягідки
Сонечко недаром:
Ми варення залюбки
З полуниць наварим.

Н. Забіла

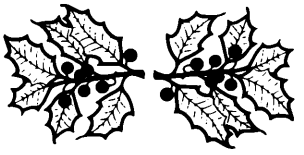

САМІ СКЛАДІМО ПІСЕНЬКУ...

Самі складімо пісеньку
Про бородату кізоньку.

Ішла коза дорогами,
Похитувала рогами.

Ішла коза доріжкою,
Притупувала ніжкою.

Скубла коза травиченьку,
Пила коза водиченьку...

А із поля як прийшла —
Молочка нам принесла!

Леонид Полтава

ЯГІДКИ

Маленька Наталя зовсім зблідла та схудла за зиму. Мама дуже турбувалася і радилася з лікарем, що б то зробити, щоб Наталя поправилась?

— Це нічого, — заспокоював її лікар. — Повезете її влітку кудинебудь на село, де свіже повітря, даватимете більше овочів — вона скоро на ноги стане, поправиться.

Мама так і зробила. Повезла своїх дітей влітку до діда на село. Гарно тут було! І вишні, і терен, і сливи, яблука, груші — все було. Наприкінці сад переходив у ліс, а там під кущиками росло багато суниць. Весело тут було жити Наталі та Івасеві. Тут було ще двоє дітей — Дмитрик та Оленка. От як тільки поспіли суниці і каже хто зі старших Івасикові старшенькому:

— Біжи, Івасику, з дітьми в садок та назбирай стиглих суниць.

Покликав Івась Наталю, Дмитрика та Оленку, взяли кошик та й побігли рвати суниці. Багато їх червоних заховалося поміж листям. Пахучі такі, смачні. Рвуть діти, а Івасик каже: — Тітка казала, що це малим дітям сік з цих ягідок будемо витискати, а лікар давно казав, щоб і Наталя більше ягід та овочів їла. Івасик нарвав повну жменю суниць, і зелених, і спілих, і дає Наталі.

— Їж, їж, поправляйся, — говорить він до неї. — Я тобі ще черешень нарву.

Побіг до черешні, зірвав декілька, а вони тільки-тільки червоніти починають.

— Та воно кисле, — кривиться Наталя.

— То нічого, зате ти будеш така здорова, рум'яна — лікар же наказував їсти.

Нарвали ягід і побігли додому. Тітка помила ягідки гарячою водою, посипала цукром та й стала витискати їх крізь ситко.

Увечорі щось погано сталося Наталі. Заболів у неї животик, занудило. Злякалася мама.

— Івасику, чи не їли ви зелених ягід у садку?

— Їли, мамо — перелякано відповідає Івасик. — Лікар же казав, щоб Наталя більш овочів їла, я й хотів, щоб вона швидко поправилася.

— Та тож можна тільки стиглі овочі їсти, та й то добре обмиті і потрошки, а від зелених тільки шкода, бо вони дуже квасні і від них можуть бути різні шлункові хвороби.

Дала мама Наталі ліків, поклала її в ліжко, а Івасикові шкода сестрички, заплакав він і побіг заховатися в садок, щоб ніхто не бачив, як він плаче.

— Я вже ніколи і сам не їстиму, і іншим не даватиму зелених ягідок, — подумав Івась.

ГАЛЯ ПО САДОЧКУ ХОДИЛА

Галя по садочку ходила,
Хусточку біленьку загубила,
Ходить по садочку, блукає,
Хусточку біленьку шукає.

— Не журися, Галю-серденько,
Ми найшли хустинку біленьку
У садочку біля малини,
Під зеленим листом тернини. ◇

СОНЯШНИК

Коли діти йдуть вулицями міста, то зараз пізнають, у якому домі живуть українські дівчатка. Бо там перед домом квітник. А в квітнику звичайно цвітуть квіти: троянди й далії і айстри — а дальше, вище під плотом або під стіною дому високі мальви і наш український соняшник. То видно дівчатка сіють, садять, підливають, плекають ці квіти. А найбільше любуються високим соняшником.

Квітник Дарусі був за хатою, відгороджений від вузької вулички високим парканом. І от там, спершись на паркан, красувався величавий соняшник. Даруся не могла досить натішитись, налюбуватись ним, коли побачила його квіт: коли він вперше розвинув, розтулив своє величаве обличчя.

— Мамо! Мамо! — закликала, плещучи в долоні: — Соняшник зацвів!

Всі вибігли з хати любуватись пишним квітом. І було чим! Золотаво-жовті пелюстки вінком оточували темніший осередок, на якому до сонечка грались, гуділи бджілки, збираючи мед. Згодом пишний щит квіту поволі, незамітно повертався за ходом сонця із сходу до заходу. Недаром же він "соняшник", квіт сонця.

І все було б гаразд, соняшник цвів би, красувався б, коли б його не спокусила цікавість: — Ану, загляну, що там є за парканом — подумав то й нахилив свою важку золоту голову поза паркан. Ба, а звідкіля ж він міг знати, що там, поза паркан ходять погані хлопчиська, які лише придумують усякі витівки — а то Демко і Юлько!

— А подивись, який здоровий соняшник, Мов яке сито! От тобі раз соняшник, велетень! — так Демко.

А Юлько: — А зерняток-сім'я у ньому десь видимо і невидимо! От полузали б смачно! Але як його дістати? — знов Демко. Овва! Велика штука! Знов Юлько: — А дивись, я вчеплюся паркана, — ти мене підсади трохи вгору, і я йому голівку скручу. Але ж то будемо мати сім'ячок! Буде що лузати!

Багато не думаючи, хлопець, мов кіт, викарабкався на високий паркан і, сперши ноги на плече Демка, вхопив соняшник руками і давай крутити ним на всі боки так довго, аж поки не відірвав квіту від била. Тоді кинув ним на землю і цілий засапаний, червоний зіскочив униз. Вхопив соняшник і миттю роздер його на дві половини. — На, Демку, це тобі, а це мені.

Хлопці стерли зверху щита дрібну полову; під тим показались білі цяточки, наче зернятка. Стали колупати, добуваючись до сім'ячок. Але... але, що ж це таке? — Та які ж це сім'ячка? — нагло скрикнув Демко. — От щось таке тонке і м'яке, якась шабатурка, а в ній не то вода, не то якесь молочко. Тьфу! — виплював Демко. А Юлько і собі.

— Той соняшник нікуди не годиться, геть із ним! А далі полупали, покришили соняшник і покидали вздовж дороги.

А трохи пізніше татко Юлька якраз тією вуличкою вертався з праці додому. Дивиться під ноги, дивується: — А це ж хто так соняшник поколупав і дорогою покидав? Глянув угору: — Гм — таж це соняшник близьких сусідів, панства Річних. А далі:— О горе! таж ці кусні постелені аж попід мою хату! — Невже ж це мій син, мій Юлько? І татко підняв кусень соняшника, приніс до хати. — Юль-

ку! кликнув, показуючи хлопцеві цей кусень. — То ти зірвав і знищив цей соняшник?

Юлько почервонів, спустив голову. — Та, то, то ми... Демко і.. і я. Ми хотіли лузати сім'ячка. Ми, ми. —

А тато грізно: — І що? вилузали?

— Та н-ні! Це якийсь нездалий соняшник. В ньому нема зерняток — в ньому якась вода. І ми його викинули.

— Він зовсім не є нездалий, лише недозрілий. Ви його зірвали в квіту. Зіпсували! За деякий час він дозрів би і в ньому були б тверді зернятка. З такого лакімства ти знищив сусідам прикрасу городчика! Не дав дозріти сім'ячкам, що ними так залюбки ласують пташки — горобчики. Ти поганий хлопчисько, гультіпака, шкідник, ти, ти! І Демко!

Юлько розплакався і просив вибачення. Але татко вткнув йому в руку цей кусень соняшника і крикнув.

— А тепер підемо до панства Річних просити вибачення.

А Юлько: — Ой ні, ні татусю, мені соромно, не можу!

А татко його за обшивку та й поперед себе: — Кроком рруш! — скомандував. О! бо татко в таких справах жартів не знає.

Можете собі уявити, як це хлопчикові було приємно. Та на щастя якось мама змилувалась над ним. Винесла з дому вазонок із пишно розцвілою квіткою: На, — сказала, — подаруй цю квітку Дарусі, то може вона тобі простить.

Вже не будемо розповідати, як це все відбулося. Але Юлько й Демко вже знають, що чужих квітників не слід зачіпати та й що кожна рослина, кожне зернятко мусить дозріти, щоб його можна було спожити.

Олена Цегельська

ВЕСЕЛКА

— Ти куди ідеш, веселко,
Яром і горою?
— До ставка іду, малята,
Стежкою крутою.
— А навіщо тобі воду
Із ставочка брати?
— Буду жито і пшеницю
Поливати.

Володимир Мордань

□

У САДОЧКУ

А у нашому садочку
Цвітуть квіти на горбочку:
Мак, волошки та ромашки,
Мальви, півники і кашки. □

Гра — ДОЩИК

Крізь віконце у кімнату
Ясно світить сонечко.
Дуже раді всі малята —
Плещуть у долонечки.
Дощик, дощик, кап та й кап,
Ти не капай довго так!
Змокли всі доріжки —
Ми промочим ніжки.

(Діти сидять на стільчиках по кутках. Як вимовляють "сонечко" — виходять, як "дощик" — ховаються.) □

ОЛЯ Й ПАРАСОЛЯ

Квіти на городі цвітуть так пишно! Серед них щось дзвінко співає, особливо надвечір. Оля думала, що то — пташки, але коли вона про це сказала мамі, матуся якось сумно посміхнулася і заперечила:

— Які то пташки, донечко?! То польові коники. Вони стрекочуть дуже голосно...

Сьогодні дощ. І саме в той час, як мама йде з роботи. Оля дивиться на годинник — якраз мама десь у дорозі. — Почекай же, — думає Оля. — Я врятую матусю від дощу. Саме тепер я можу показати, що я її дуже-дуже люблю.

Вдягнула Оля синій дощовик, ґумові ботики взула, щоб ніг не промочити, а в руки взяла величезну парасолю — не свою, а татову: щоб удвох із мамою під нею уміститися. Вийшла надвір — нічого, не холодно, вітер не шарпає та й дощ наче трохи перестав. Краплі падають великі, але не рясно. І повітря таке пахуче — то, мабуть, м'ята в садку так від дощу запахла. Якби не плащик, що в ньому трохи тісно і задушно, було б навіть приємно бродити по дощі. Краплини барабанять по туго нап'ятому шовку парасолі, і Оля під таку музику почала виспівувати:

Дощик крапає поволі,
Хоч краплини, мов квасолі.
А у мене парасоля,
І не буде мокра Оля.

Пісня вийшла гарна, і Оля її заспівала вдруге, втретє і вчетверте. Побачила на дорозі смішну витрішкувату жабку і почала з нею стрибати навипередки. Проте, жабка, мабуть, розсердилась, що не може перегнати Олю, і втекла в канаву. Оля поскакала далі сама, вимахуючи на всі боки татовою парасолею.

Раптом підкрався злий вітрище, махнув крилами і вихопив Олину парасолю! Парасоля полетіла, як чорний парашут, а Оля від страху заплющила очі і вхопилася за кущ. Краплини зашуміли рясніше, і почалася справжня злива. На щастя, Оля встигла сховатися під дахом великої крамниці. Там вона стояла, намагаючися крізь дощову завіску десь відшукати парасолю. А з другого боку отот мала надійти матуся, що її тепер Оля не мала чим врятувати від дощу. Куди ж тепер іти? Вперед, назустріч матусі, чи назад, шукати парасолю?

— Чом ти плачеш, маленька? — запитав її зненацька якийсь чоловік. Оля торкнула ручкою очі — вона й справді вже плакала.

— У мене вітер вирвав із рук парасолю, — поскаржилася вона.

— Ось твоя парасоля, — сказавв чоловік. — Я її зловив і не знав, чия вона. Досить далеко замандрувала! Тримай її міцніше, а я тобі дуже дякую, що під цією парасолею і я заховався від зливи. Я в цім будинку мешкаю. До побачення.

О, яка це радість для Олі! І парасоля знайшлася, і маму можна врятувати від дощу! Швидше побігла Оля до автобусової зупинки, цупко тримаючи парасолю.

Надійшов один автобус, потім другий мами не було. Аж із третього вийшла вона, в легенькій блакитній сукні ,тримаючи над головою газету, щоб не змокнути.

— Матусю, іди сюди, під парасолю! — скрикнула Оля.

Вдвох вони пішли додому по тепер вже лагіднім дощі. Тримала парасолю мама, бо Оля була для цього занизенька. Краплини знов почали вигравати на парасолі свою пісню — для мами:

Дощик капає поволі,
Хоч краплини, мов квасолі.
В нас велика парасоля,
І не змокнуть мама й Юля.

Ганна Черінь

НЕ ЙДИ, НЕ ЙДИ, ДОЩИКУ

Не йди, не йди, дощику,
Дам тобі борщику
У глинянім горщику,
Поставлю на дуба.
Дуб повалився,
Горщик розбився,
Дощик полився.

***

Дощику, дощику, перестань
Та поїдем на баштан,
Та зірвемо диньку,
Тобі половинку.

***

Іди, іди дощику,
Зварю тобі борщику.
Тобі каша, мені борщ,
Щоб густіший ішов дощ.

ГРІМ

Зелен-гай і синя річка
Стали темними, як нічка.
Стихла вся земля.
Вітер трави не колише.
Задрімали, сплять у тиші
Луки і поля.
Раптом в небі, там, де хмари,
Хтось немов з гармати вдарив.
То озвався грім!
Дощові упали бризки,
Від дощу шумлять берізки
Листячком своїм.

М. П.

Вдарив з неба грім,
Аж здригнувся дім.
Захитались віти,
Та радіють діти:
— Після грому грізного
Дощ веселий бризне нам.
Зацвітуть, дощем обмиті,
У садах і в полі квіти.
Позриваємо квітки
І сплетем собі вінки.
Будем в тих вінках ходити,
Скажуть люди: — Діти — квіти!
Та й чому ж ми не квітки?
Наші в квітках голівки.
Вдарив з неба грім,
Аж здригнувся дім.
Захитались віти,
Та радіють діти...

Петро Кізко

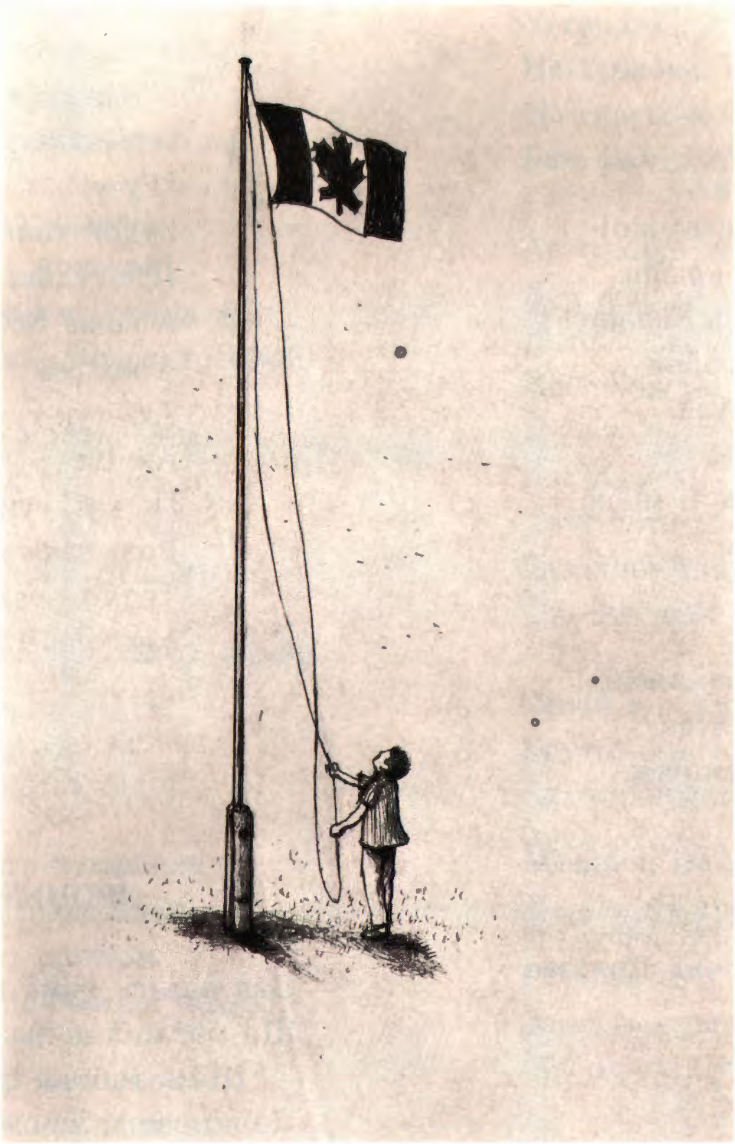

Хлопчина-українець підносить вгору прапор Канади.

ВСІ ПОЛИНЕМ

Як я дорослим буду,
Збудую я літак.
Тоді, на диво людям,
Літати му отак:
Над полями,
Над степами,
Над річками,
Над морями,
Високо-високо,
Скільки бачить око!
Облітаю всі країни
Та й полину в Україну!
Візьму я із собою
І маму й татуся.

Ще полетить зі мною
Компанія уся:
Три лебеді,
Два ведмеді,
Черевички невеличкі,
І котик-воркотик,
І любий бегемотик.

Всі полинем, всі полинем
В рідну, вільну Україну.

Леонид Полтава

ТУНЕЛЬ

Це як ніч, але не на довго.
Хоч в око встріль —
Не видно нічого!
Одну лиш хвилинку триває тьма:
Не встигнеш злякатись — її вже нема.

Г. Кочур

ПОЇЗД

Мчиться поїзд
Швидко, швидко,
В'ється дим,
Мов сива нитка.
Попереду
Паротяг
Важко дихає:
"Чах-чах!"
"Гу-у!" — гуде
Гудок тоненько
(Не гудок,
А наша Ксенька.)
А колеса
Тук-тук-тук,
Аж іде
По хаті гук.
Розігнались, закрутились,
Трах-та-рах —
І вагони й паротяг.

Н. Бурик

ІРОНЬКА

Дивувались мама й тато:
Що могло з донькою статись?
— Що з тобою, Іронько,
Доню наша, зіронько?

А вона немов не чує,
Ноженятами тупцює,
По кімнаті бігає,
І гуде і чмихає.

Та напевно скаже потім:
— Я не Іронька,
а потяг! □

У НЕДІЛЮ

Жду і жду й ніяк діждатись:
То вівторок, то четвер.
Я б хотів неділю мати
Вчора, завтра і тепер!

Радости було б багато,
Дядько в авто взяв би нас
І поїхали б гуляти,
Як завжди в святковий час.

Їдемо, світла зелені!
Ось червоні, почекай! —
Чом крамниці всі засклені?
— Поступись, повзе трамвай!

Там біжить собака біла,
Дядьку, дядьку, уважай!
Вже побігла, онде сіла;
А тепер мерщій рушай!

Люди йдуть, проходять жваво,
Бережіться, тру-ду-ду!
Я трублю не для забави,
Тут не важко за біду!

Ми вже місто залишили,
Ось біжить рівненький шлях,
Тепер їдемо щосили.
Глянь, там зайчик на полях!

Час додому, яка шкода,
Гарно автом так гулять!
Тут на шляху ну й свобода,
Їдем миль аж шістдесят!

Ох, чудово, що й казати! —
— Чом це нині лиш четвер?!
Я б хотів неділю мати
Вчора, завтра і тепер!

Н. Мудрик-Мриц

АВТО

У ґаражі авто спить:
Не гуркоче, не шумить,
Не скрегоче і не трубить —
Бач, і авто спати любить!

Авто хоче теж спочинку,
Хоч хвилинку, хоч годинку,
А коли поспить всю ніч,
Це також хороша річ.

Аж дивись! — іде водій,
Авту пити дав як стій
Газоліни і води —
От, сніданок хоч куди!

Потім він узявсь за діло:
Круть — в моторі зашуміло,
Авто чхнуло: пчіх і пчіх! —
Викотилось за поріг.

Із ґаражу авто чорне
І блискуче, і моторне
Заїжджає перед дім:
"Ту-ру-ру!" — звіщає всім.

Мама йдуть, і діти йдуть,
Наче бджоли ті гудуть,
Разом з ними песик Гав —
Він би дома сам скучав.

Розмістились! Вже! І вмить
Авто рушило, біжить
І сховалося за рогом...
— Їдьте всі щасливо! З Богом! □

ПОДОРОЖ В УКРАЇНУ

(Рухова гра-забава)

Їдьмо, діти, у гостину
В край чудовий — Україну!

Запрягли вже коні в шори,
В автах вже гудуть мотори.
Їде кожний, чим хто може.
Хто відстав — сусід поможе.

Їдуть Ромко з Данком
Вдвох потужним танком.

Їде, їде Федьо
На велосипеді.

Їде, їде Ксенька
На човні скоренько.

Посадили Віру
На конячку сіру,

А маленьку Райку
В синю тарадайку.

Їде, їде Гриць, Гриць
На ослику хвиць, хвиць.

Весело Оксані
На аероплані!

Непогано й Ліні
В татка на коліні.

Авта й коні добрі,
Козаки хоробрі.

Літаки й льокомотиви
Нам гудуть веселі співи.

Ну й весела гра-забава —
Наша подорож цікава
Без затримки, безупину
На чудесну Україну!

Г. Черінь

ДИТЯЧА ЗАЛІЗНИЦЯ

Є в світі країна— мені це не сниться, —
Де мають малята свою залізницю.

По залізниці туди й сюди
Їздять маленькі прудкі поїзди.

Та не цяцькові, а справжні,
Такі, як в дорослих, а може ще кращі.

На тій залізниці усі службовці —
Маленькі діти, дівчатка і хлопці.

Начальником станції тут — малючок,
Трошечки більший за власний свисток.

А черговою — дівчинка ця,
Ще менша, мабуть, від прапорця.

І кондуктор не вищий від них на зріст,
І контролер, і сам машиніст.

А ще — у який ти не зайдеш вагончик,
Усі там місця побіля віконечок.

Що це залізниця дитяча, показує
Всім пасажирам напис над касою:

"Дістануть квитки лише ті батьки,
Яких супроводжають малюки".

М. Лукаш

ПІШЛИ ДІТИ В ПОЛЕ...

Allegretto

1/ Пі-шли ді-ти в по----ле кві-точ-ки зби--ра----ти
2/ Кві-точ-ки зби--ра-----ли ві-ноч-ки сплі-та----ли:

мак ма----к з дзві-ночка-ми во-лош- ки з со-ки-роч-ками
мак ма----к з дзві-ночка-ми во-лош--ки з соки--роч-ками

ро--мен зіл--ля, бур--кун зіл-ля, ме-док зіл-ля, і чеб-рець
ро--мен зіл--ля, бур--кун зіл-ля, ме-док зіл-ля, і чеб-рець.

~~3/ Як сплели віночки, завели таночки.~~
~~Мак, мак і т.д.~~

4/ Пішли діти в поле квіточки збирати:
Мак, мак.. і т.д.

ПІДЕМО ДО ЛІСУ.

1/ Пі-де--мо до лі---су, раз, два, три,
2/ Пі-де--мо до лі---су, раз, два, три,

по-ба--чи--мо вов--чи--ка, раз, два, три,
там у---бе-мо---- вов--чи--ка, раз, два, три,

А той вов-чик, сі--рий,бу-рий, має--ост--рі три па-зу--ри,
А той вов-чик, сі--рий,бу-рий, ма-є ост--рі три па-зу--ри,

раз, два, три, раз, два, три.
раз, два, три, раз, два, три.

Пусти мене, мамо, до табору.

ТОДОРКІВ ЛІТАЧОК

Наш Тодірко Патичок
Має п'ятий вже рочок:
Ніс, мов ґудзик, личко біле,
Очка сині, погляд смілий,
Чуб русявий, кучерявий —
Що й казати: хлопець бравий.

У Тодірка є ще й брат —
Називається він Гнат.
Ви про Гната не чували?
До всього він майстер вдалий!
Одинадцять має років,
А дивіть, який нівроку!
Завжди теше, щось майструє,
Ні хвилинки не дармує.

Вчора теж не дармував —
Літачка він змайстрував.
Та й чудовий, мамо мила!
Є пропелер, хвіст і крила,

І маленькі коліщатка,
І кабіна, наче хатка —
Хоч з паперу, та літак,
О, так, так!

— Я тобі його, мій брате,
В подарунку хочу дати! —
До Тодірка каже Гнат.
А Тодір — який же рад!
Так, кажу́ я вам, зрадів.
Що забувся, де сидів.

Став він Гната обіймати:
— О, спасибі, любий Гнате!
Ти мене не забуваєш,
Ти про мене завжди дбаєш!

Взяв у руки літака
І подався до садка.
У зеленому садочку
На березовім пеньочку
Літачок собі стоїть —
Хто ж на ньому полетить?
Сів Тодірко та й міркує —
Летуна йому бракує.
Думка в нього все одна:
Звідки взяти летуна?

А тим часом поміж трави
Слимачок мандрує бравий,
На плечах він, як усе,
Хаточку свою несе.
Уперед наставив гори
І гукає: — Геть з дороги!
Уступайтесь чимскоріш!
В мене час — то гріш.
Я не жук ні не лелека,
А дорога страх далека.
Я до дядька поспішаю,
Що у лісі хутір має.

Він підповз аж до пенька
І побачив літака.
Став до нього придивлятись:
Дивним дивом дивуватись:
— Гм, по світу скрізь бував,
А такого не видав!
Біле, біле, ще й крилате —
Справді варто б розпізнати,
Що воно
За одно.
І слимак у ту хвилину
Сміло всунувся в кабіну:
— От, кватира вже готова!
Добре, — каже, — тут, ні слова!
Хатка гарна, не плоха —
Ха-ха-ха!

"Гу-гу-гу!" — з усеї сили
Здаля загудів Вітрило.

(Здоровенний це хлопище,
Лячно він гуде та свище,
А як з сил усіх дмухне,
То і дерево зігне.)
Ось, в Тодірковім саду
Він з'явився на біду...
Як подув з усеї сили,
Всі дерева похилились,
А квітки, кущі і трави
Зовсім до землі припали.

Леле, леле! В ту ж хвилину
Літачок з пенька полинув,
Попід яблуньки шугнув,
Трьох жучків перевернув,
В цвіркуна він скинув шапку,
Налякав зелену жабку,
Наполохав сиву квочку,
Що ходила по садочку,
З липи жменьку листя скинув
І полинув.

Ой, схопивсь Тодірко милий
І кричить, що має сили:
— Гей, ловіть, ловіть його,
Бо втече мені... Ого! —
Вгору, бідний, задивився,
За гіллячку зачепився
І в бігу упав, мов м'яч —
Хоч сідай та й плач!..

Ой, злякавсь слимак, ще й як,
Як із ним летів літак!
Далі бачить, що не лихо,
У вікно заглянув тихо.
Гей, як гарно, як чудово!
Видно сад, ріку, діброву,
Видно на полях людей —
Гарно ж, гей!
Серце б'ється так швиденько,
А летіти — як легенько!
І увесь ти, мов пірце —
Чи не розкіш це?
Сміло вже слимак гука
"Соб", "цабе" до літака.
Так то, хоч ні дня не вчився,
Летуном слимак зробився.

Скочила Стріла швидка
Здоганяти літака
(А Стріла
Чорна сучечка була.)
Завернув літак до річки,
Заховався за смерічки,
Сучка бігла, не зважала
І з розгону в воду впала,
Захлиснулась: пчіх і пчіх —
Ой, який же сміх!

Кинулись до літака
Голуби з голубника,
Б'ють крильцями, підлітають,
Літака ось-ось спіймають.
Та сова з старої хати
Стала їм нараз гукати:
— Не чіпайте! Боже крий!
Та ж літак це бойовий,
Має бомби, скоростріли —
Утікайте, поки цілі! —
Налякались голуб'ята,
Ну ж щосили утікати —
Цей сюди, а той туди
Утікають від біди.

Літака вже мало й видко —
Він летить до лісу швидко.
А у лісі, на узліссі,
Під листочком на горісі,
Там сидить старий павук,
Здоровенний, мов капшук.
Від горіха до ліщини
Виткав сітку з павутини,
Притаїв у собі дух,
Терпеливо жде на мух.

Раптом бачить: поміж листя
Щось крилате швидко мчиться,
Ні звірюка, ані птаха,
Ні комаха.
Мов стріла, майнуло швидко
І... спіймалося у сітку.
Ех!
Наш слимак униз бебех!
"Ну, — міркує, — аж отут
Буде вже мені капут!"
І слимак заплющив очі:
"Хай вже робиться, що хоче!"
Павх! — і впав в хвилині тій
На кульбаби м'яч пухкий
Та й пірнув, мов у перину.

"Чи живий я, чи загинув?
Ні, спасибі, ще живу..."
І зісунувся в траву.
Ой, зрадів слимак рогатий,
Став кульбабу обіймати.
"Кульбабуню, далебі,
Як віддячитись тобі?"
— Гм, околиця знайома!

Роздивлятись став сірома:
Он, стоїть у лісі хатка —
Це ж напевно хутір дядька!
Власне, я і йшов туди —
Вийшло щастя із біди! —
Вийшов дядько зустрічати,
Небожа завів до хати,
Дав йому і їстки й питки:
— Ну, кажи, що, як та й звідки!
Сів, розказує спимак
Від початку, що і як.
Дядько з дива не виходить:
—От, цікаві ті пригоди!

А Тодірко із Гнатком,
Мов ловці, біжать ліском.
Прибігають до горіха:
— Он літак куди заїхав!
Виламали патика
І здіймили літака.

З того часу він у хаті
Висить на шнурку прип'ятий,
Щоб, бува, не вирвавсь знову
Де у поле чи в діброву.
Часом може й політати
Із кутка в куток кімнати
Чи від мисника на піч —
От, така то річ!

Р. Завадович

НАЙЛІПШИЙ МОРЯК

Капітан одного великого корабля був добрим моряком. Довго водив по морю великі кораблі. Цей капітан був гордий і думав:

— Я найкращий моряк на світі!

Одного разу виплив великий корабель на океан. Спершу була гарна погода, а згодом настала страшна буря... Море кидало кораблем, немов трісочкою. Морські хвилі були вищі від корабля. — Всіх огорнув великий страх. Капітан також злякався. Корабель почав поволі потопати... У великій розпуці капітан закликав:

— Боже, поможи нам! Втиши бурю...

Поволі, поволі буря стала втихати, корабель тепер плив спокійно. Від тієї пори капітан ніколи не хвалився, що він найкращий моряк на світі, бо ж був хтось, хто краще керував морем і кораблями.

М. Завадівська

ЯК ПЕТРУСЬ ЛІТАВ ЛІТАКОМ

Діялось це відтоді, коли Петрусь дістав на день народження шкіряний каск і ковбойський пояс із револьвером. От тоді й почав розповідати дітям дивні дива про те, як він начебто насправді був летуном.

Часом увечорі приходив і хресний батько Петруся, дядько Андрій. Він сідав собі між дітьми, курив люльку і слухав розповіді Петруся. Це його цікавило, бо він сам працює в летунстві, десь там за містом.

І ось Петрусь, грізно нап'явши каск, гордо походжає по кімнаті і розповідає:

— То знаєте, — звертається до дітей, — пішов я до такого ґаражу і велів витягнути для себе найкращий літак.

— Не до ґаражу, а до ганґару, — потихо підповідає дядько.

— Гм, гм, — так, до ганґару, — поправляє себе Петрусь.

— Ну, і сів я в той літак, пустив його в рух і лечу, лечу поза хмари, понад моря. Літак крилами махає...

Тут дядько знов:

— Літак не птах, крилами не махає!

— Але ж дядю! Я збудував собі такий, що крилами махає. І от лечу я день, лечу ніч. Що мені? Я — летун! Аж прилетів я до такого міста, до Африки.

— Це не місто, це така велика земля, — поправляє брат Богдан.

Петрусь сердиться: — А ти мені тут не встрявай, бо не буду розповідати! І закопилив губи.

А діти просять: — Розповідай, розповідай, Петрусю!

То він знов: — А в цій Африці звірів, звірів! І коні, і корови, і верблюди! А я лечу і згори придивляюсь, якби то звіра застрілити. Аж глип! Великий лев пасеться на траві.

— Пст! — так дядько потихо. — Лев не пасеться, він їсть м'ясо.

А Петрусь: — Отож дивлюся, лев їсть м'ясо. Я літаком закрутив і сів біля лева. Добув револьвера і кричу: — Стій! Я стрілятиму!

Тут діти зацікавились:

— І що? І що було далі?

А Петрусь: — Лев поставився гордо до мене. Не бачиш, каже, що я снідаю? Як смієш мені перешкоджати? Не знаєш, що я король?

— І що, — питають знов діти. — Ти стріляв?

— Та де б я стріляв у короля! А хто ж буде над тваринами панувати? — А по хвилині: — Він лиш поснідав і "гиц" через високу гору, тільки я його й бачив.

По малій передишці Петрусь далі оповідає:

— Ну, і я пішов у ліс. А там людей, людей! Кажу я до них: Що ви тут робите? А вони: — Не бачиш, що ми дикі люди? То я до них: — А чого ж ви такі дикі? Негарно бути дикими! А вони: — То що ж маємо робити, щоб не бути дикими? А я: — Як то що? Ходіть до школи, до церкви, то не будете дикі!

— І що, і що? — питають діти. — І вони послухали тебе?

— Певне, що послухали. Пішли до школи, до церкви і — вже не були дикі. Стали добрими.

Тут Богдан спитав: — А звідкіля там у лісі взялася школа, церква?

— О, це вже була моя справа. Я лиш так "шах-мах" і поставив їм школу. А потім: "клік-кляк" і збудував церкву. Що

мені? Я можу все зробити, що лиш потрібне.

Діти дивуються і просять:

— Петрусю, розказуй ще. Хоч ми не дуже й віримо...

І так, буває, розповідям немає кінця.

Олена Цегельська

ПАРОТЯГ

Чах, чах, я — паротяг,
Дим розвіяв, наче стяг,
Я кочуся і кочуся,
Непогоди не боюся,
Чи в морози, чи в грозу —
Вантажі завжди везу!
Чах, чах, чах, я — паротяг,
Сто будиночків потяг;
У вагони всі сідайте,
Із віконець виглядайте,
Чи в морози, чи в грозу —
Вас я всюди повезу!

Леонид Полтава

ТРАМВАЇ

У місті півень не співає —
Уранці будять нас трамваї.

Перші їдуть робітники,
Їх до праці кличуть гудки.

Пізніше їдуть службовці —
В руці газета, торба при боці.

А потім крик і шум довкола:
Спішить до школи сама дітвора. □

МИ Б ХОТІЛИ

Ми б хотіли літаками
політати над лісами,
над великими містами,
над озерами, морями.

Політати, покружляти,
а потому скерувати
до того аеродрому,
де найближче нам додому.

Л. Гадай

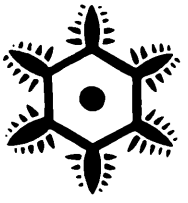

ЗАЛІЗНИЦЯ

Юрко і Ярко робили залізницю. Юрко клеїв вагони. Ярко склеїв паровіз. Склали вони залізницю на столі. Ярку! Давай гудок! Гудок загудів. Залізниця поїхала. Шу-шу-шу-шу —.

НА ЗЕЛЕНОМУ МОРІЖКУ

На зеленому моріжку
Жовті квіти розцвіли,
І біжать дитячі ніжки
По зарошеній землі.
Слизько ніжці на доріжці.
Поховзнулася... беркиць!
Чисті руки, біла сукня,
Все зелене стало вмить!

Н. Забіла

Діти мандрують по місяці.

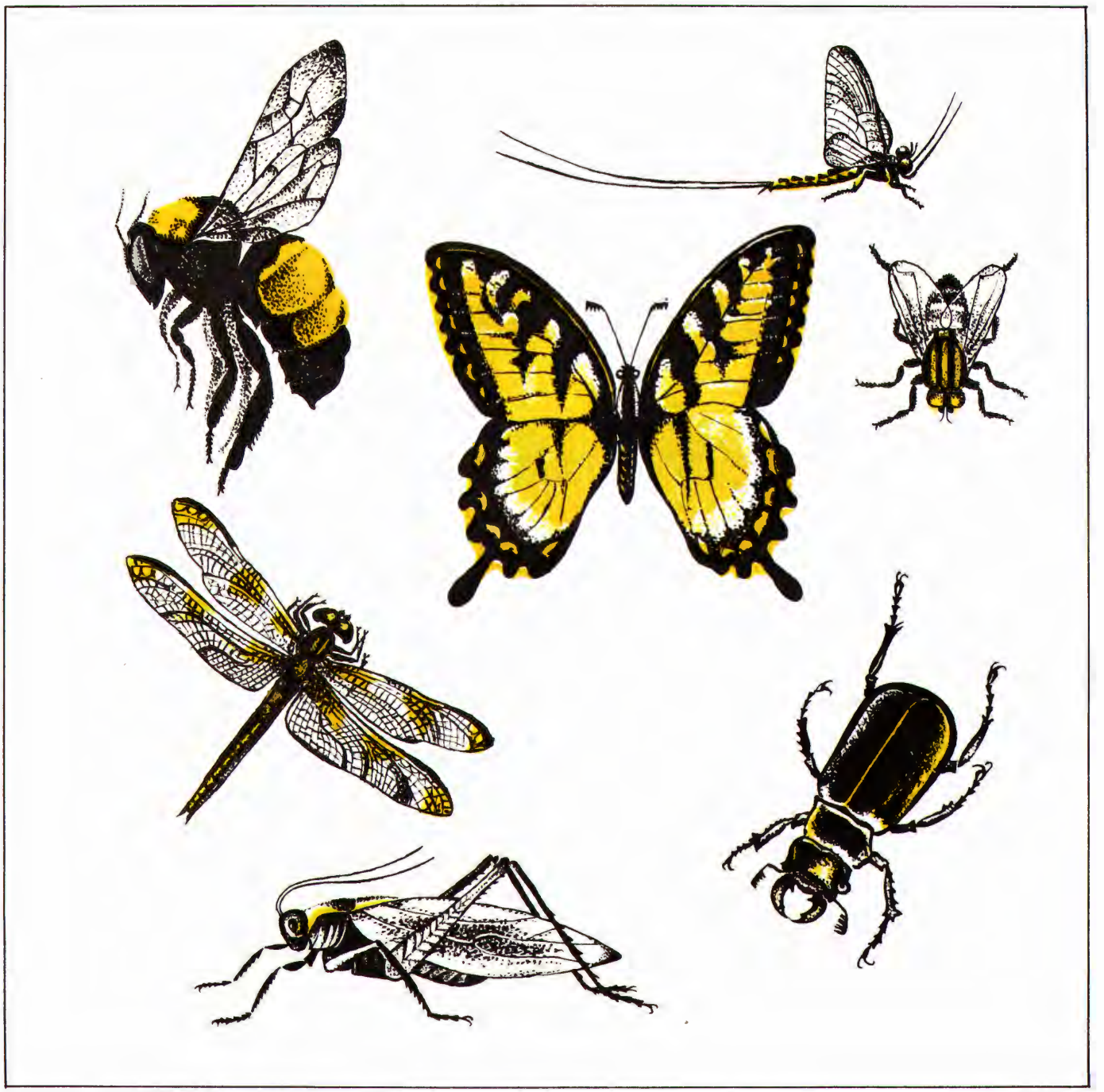

Бджола, метелик, комаха-одноденка, муха, важка, коник-стрибунець і жук.

ЗАГАДКА

На столі стояла вліті
Меду жовтого тарілка —
Цей медок збирала з квітів
Працьовита .....

ЖУК-ДРОВОРУБ

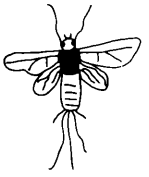

Стережися, буйний лісе!
Жук лихий до тебе лізе.
Для дерев той жук загин:
Дуб, осику, тополину —
Всю на світі деревину
Без сокири губить він.

ДЖМІЛЬ

Гуде джміль, сів на хміль,
На листки — пелюстки,
Припада, погляда все вперед
Та пита на бігу:
Де той мед? Де той мед?
Г-у-у-у-у-у....

МУХА-ЦОКОТУХА

Сіра муха-цокотуха
Сіла Грицеві на вухо.
Грицик чує — щось дзижчить,
Та як крикне: "Звір гарчить!"
І сміються всі з тих пір,
Що для Гриця й муха звір.

П. Воронько

ПАВУК СІРИЙ ВОЛОХАТИЙ

Павук сірий волохатий, павук рижий головатий
Павутину снує в хаті на малих мушок.
Мушко, мушко, стережися, павутини не торкай!
Бо як зловить павук лютий, буде ,мушко, тобі край.

СОНЕЧКО-ЖУЧОК

Сонечко червоне,
Сонечко — жучок,
Полети з долоні
В небо до хмарок,
Відчини віконечко, —
Хай всміхнеться сонечко
До усіх діток.

І. Нехода

БЕДРИК

Виліз бедрик на стеблинку,
показав крапчасту спинку,
розчепірив раптом крильця
і от-от злетить з бадильця.

Тут бажання проказало:
— Бедрику, злітай но вдало —
вбік до сонця світлоноші;
випав красно день хороший! □

ТКАНИНА ЦАРІВЕН
(Казка)

Була собі царівна — не царівна, а царівненятко — така була молоденька. І хороша була, і привітна була, а що розумна — то предиво.

Царівна спить, а знадвору погожий ранок стукає в вікно рожевими пальцями: дзінь — дзінь!.. Царівна розплющує очка і бачить: у неї на подушці гусениця завбільшки з палець. Не злякалась царівна, не заплакала. Усміхнулась та й каже:

— Як маєшся, гостенько! Ти перша прийшла мені на добридень сказати.

А гусеничка ніби розуміє, сп'ялась на куценьких ніжках, покивала голівкою.

Покликала царівна службу і наказала, щоб гусениці не вбивати, ні за вікно не кидати, щоб ніякої кривди їй не подіяти.

— В моїй кімнаті, в куточку, поставте деревце зелене, і покладіть мою гостю на листочок свіжий, пахучий. Я буду дивитись, як вона снідатиме.

А опівдні: — Буду дивитись, як вона обідатиме.

А ввечорі: — Буду дивитись як вона вечерятиме.

А на другий день: — Буду дивитись, як вона в мене житиме.

І жила собі гусениця в царівниній кімнаті: листячко поїдала, на галузці спала, все більша й більша ставала. І сталось так, що поїхала царівна з батьком, з матір'ю аж у десяте місто. Повертається з гостини, заглядає на деревце, а гусениці нема... Тільки на галузці висить щось таке дивне, кругле й подовгасте, грудка — не грудка... Задумалась царівна.

— Приведіть мудреця, хай скаже, що воно таке.

Прийшов мудрець бородатий, став те диво глядати, стукнув себе в чоло а й говорить:

— Це таке диво: мудре дерево мудрий овоч уродило.

— Коли так, то ти мусиш його перший з'їсти! — відізвалась царівна..

— Я сирого не їм — в мене зубів нема! — мудрець відповідає.

— Нічого! Зваримо! — царівна на те.

Зняли слуги грудочку з галузки, кинули в кип'яток, зварили і мудрецеві подали на золотій тарілці. Став мудрець придивлятись, став міркувати, став грудочку розбирати, а це не грудочка, а торбинка, з тонісіньких блискучих ниточок виткана, всередині порожня... Гляне царівненятко та й сльозами обіллється:

— Ой, горе! Моя бідна гусеничка! Вже нежива!

А в тій торбинці справді мертва гусеничка.

— Я ж казав! Я ж казав! — забурмотів мудрець і пішов додому. А царівна тужить і зідхає, торбинку розмотує, ниточки на пальчики навиває й думу думає-гадає. Думала-думала, а там і каже:

— Хочу я ці ниточки одну до одної складати, уздовж і впоперек переплітати, тканину ткати. Зробіть мені маленьке кросно.

Зробили кросно, і царівна виткала манюсінький шматочок тканини. Хороша була тканина, м'яка й блискуча. Дуже гарна була.

— Оце мені від безталанної гусенички подарунок! — каже царівна.

Подивились люди, стали й собі таких гусениць годувати. Гусениці випускали з ротиків блискучі ниточки, обсновувались

ними і ховались у торбинках-коконах. А люди розмотували ниточки і ткали з них хороші тканини. Першу тканину принесли нашій царівні. Швалі пошили з неї чудову сукенку. Яка хороша була в ній молоденька царівна! Як ангел, як весна, як вранішня зоря перед сходом сонця...

Ось така вам казочка про першу тканину царівен і королівен — шовк. Тому то й гусеницю й метелика, в якого вона перекидається, називають шовкопрядкою.

Роман Завадович

ЦВІРКУНЕЦЬ, ЦВІРКУНЕЦЬ

Цвіркунець, цвіркунець
Вскочив в хату та й цвірчить:
— Цвір-цвір-цвір...

А Василь ізлякавсь
Та й на пічку сховавсь
Та й кричить.

А Панас не злякавсь,
За цвіркуном погнавсь
Та й зловив.

Цвіркуна він зловив,
На столику посадив —
Ось той звір!

ЖУЧОК

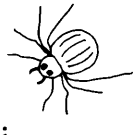

Хто весь вечір на печі
Так співає: "Чі-чі-чі"?
То малесенький жучок
Чуха лапкою бочок. □

БДЖІЛКА

Сіла бджілка на цвіток,
Запустила хоботок,
Солоденькі соки ссе
І на пасіку несе.
Навіть діти всюди знають:
Бджоли людям мед збирають.

ПАВУЧОК-ТЕЛЕФОНІСТ

Тче щоднини павучок
Срібну павутину,
Із сучка та на сучок
Тягне, мов дротину.

Певне, він телефоніст:
Гущиною бродить.
До барлогів і до гнізд
Телефон проводить.

О. Пархоменко

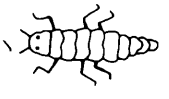

МУЗИКИ

У танок пішла Маринка —
Захиталась материнка.
А коники-стрибунці
Б'ють у срібні бубонці.
Зайчик вискочив із жита,
Став у дудочку сурмити.
А комарики гудуть:
— Чом нам спати не дають?

В. Мордань

ПТАШЕЧКА.

Сл.М.Завадівської

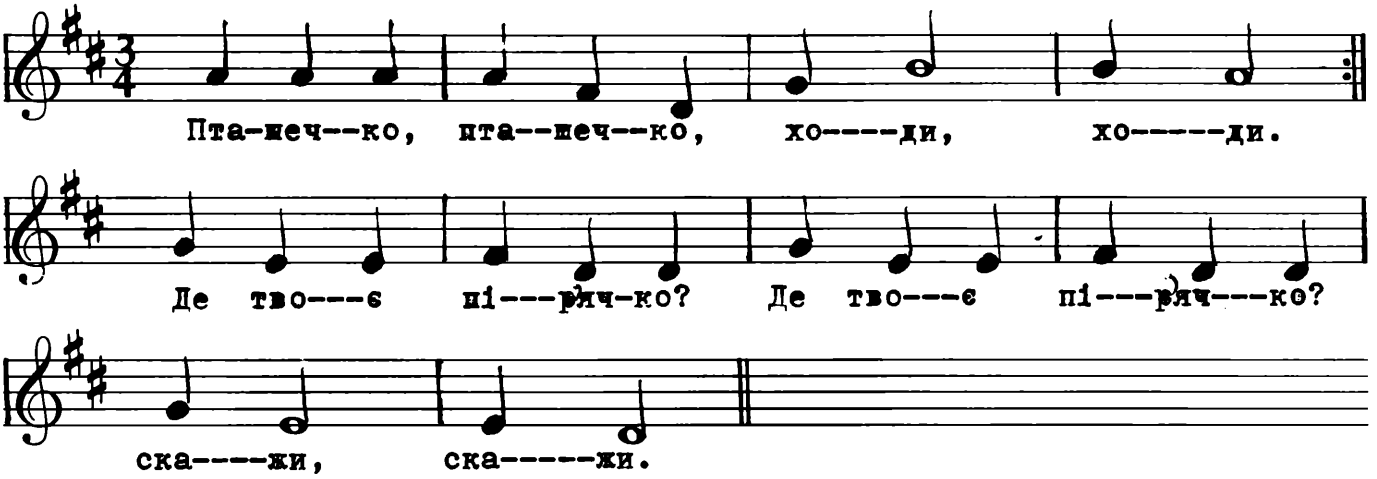

ГРА З ВЕДМЕДИКОМ.

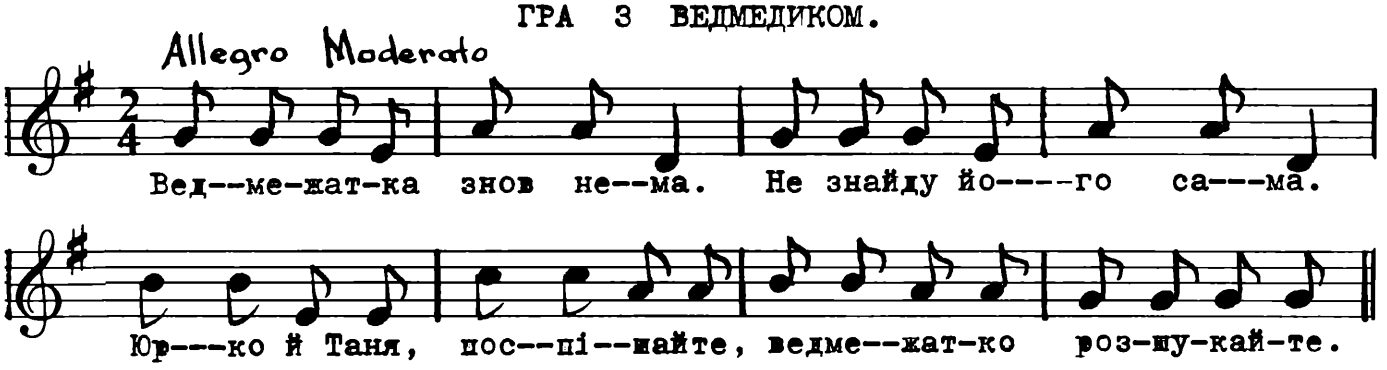

ГРУШЕЧКА.

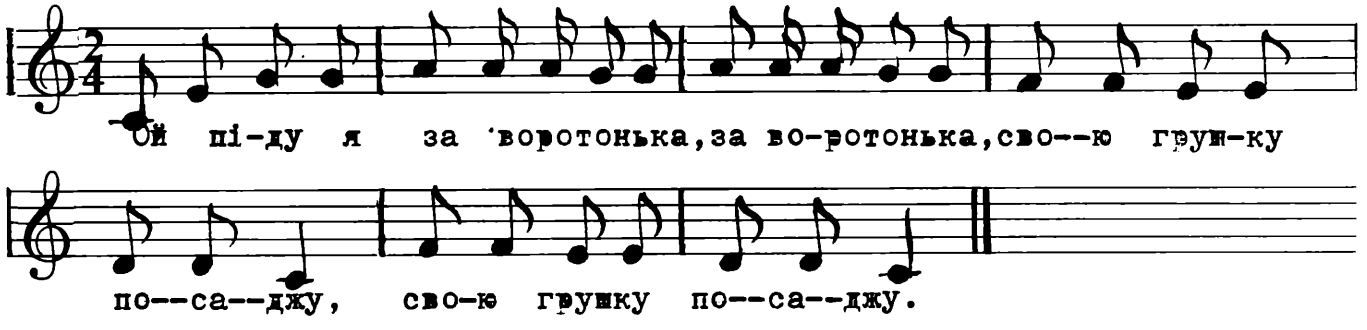

ЦІКАВЕ ЖУЧЕНЯТКО

У жучихи-мами було жученятко та таке мані-і-сіньке. Мама жучиха мала шовковисті крильця, які закривала, як плащиком, другими, коротенькими, твердими крильцями червоного кольору з чорними цяточками. Звали її "Боже Сонечко". Це була дуже добра мама й любила своє жученятко.

А воно зовсім подібне було до мами, тільки вдвоє менше. Гарно їм жилось у їхній хатці, що містилась на кущику шипшини. Коли сонечко гріло, тоді жученятко з мамою вилазило на сам вершечок кущика, гріло свою спинку, розправляло вусики й милувалось чудовими квітками, що цвіли на шипшині. А коли починався дощ, тоді мама кликала жученятко та казала йому скоро ховатися під листячко, де вони могли спокійно спати. І завжди мама-жучиха казала:

— Дивись, жученя, не втікай від мене, не залітай далеко від нашого куща! Ти — маленьке, а там далі може бути багато небезпечного для тебе.

Та жученя було неслухняне й дуже цікаве.

— Ну й що той наш кущик і що той лісок! От якби полетіти далеко-далеко, так як он ті пташки літають! — думало жученя.

І от одного разу, як мама дрімала на пелюстках шипшини та вигрівала на сонці спинку, жученятко розправило на сонці крильця й тихенько піднялося вгору. Гарний то був лет!

Легенький вітрець ніби гойдав його у повітрі, а йому здавалось, що це воно так саме летить, підіймається вгору і падає вниз, то пливе в один бік, то в другий. А над ним плили легкі, білі хмарки, дивилося синє, блискуче небо. Так летіло жученя, летіло й не помітило, як десь далеко позаду лишився рідний лісок, кущик шипшини й мила мама-жучиха.

Зустріло воно на дорозі хруща.

— Зум-дж! Зум-джу-у! Гей ти, мала комашко, куди це ти летиш та ще й сама? — загукав хрущ.

— Хочу світ побачити. І зовсім я не малий! — ображено відповіло жученя. — Я вже скоро буду такий великий, як моя мама.

— Дивись, не залітай далеко! Не знайдеш потім дороги додому... — загув хрущ, але жученя ніби не чуло, полетіло далі.

Тепер воно вже летіло над полем, а лісок тільки чорнів на обрії. Гарні були ниви! Пшениця викидала колос, а овес коливався від вітру, неначе срібні хвилі бігли по широкому полі. Скрізь голубіли, червоніли й жовтіли польові пахучі квітки. Довго літало жученятко, розглядало колосся, квітки, бджілок, що дбайливо збирали мед з квіток, та не помітило, як сонечко почало схилятися на захід. Стомилось жученя, спати захотіло, але лісок, рідний кущ шипшини та люба мама були далеко-далеко... І тут на біду не попадалась йому назустріч ніодна комашка, а дорогу додому воно забуло.

Стало жученя летіти скоро-скоро. Побачило дерево, яке нагадало йому рідний лісок, та й направило до нього свій лет. Летіло так швидко, що не помітило, як наткнулося на гілку, вдарилося й упало.

А то була верба, що росла над струмочком. Наше жученя прямо впало у струмок.

— Ой, рятуйте, рятуйте, потопаю! —

зумкало бідненьке. На березі сиділа маленька жабка. Вона побачила, як борсалось жученя у воді. Стриб-стриб та й поплила до нього. До рота вона взяла листок.

— Гей, ти, мале, вилазь на листок, — квакнула.

Бідне жученя зібрало останні сили і вчепилось за листок. Вилізло на нього. Крильця в нього обмокли, не могло більше летіти. Жабка потягнула листок до берега.

— Ква! ква! Кумо, що ти везеш собі на вечерю? — заквакали з берега другі жаби. Жученя затремтіло:

— Мабуть, з'їсть мене ця жаба. Ой, де ж це моя мама? — Але жабка відповіла своїм приятелькам:

— Та ні, це ж не муха, а жук — він твердий, не підходить мені на вечерю. Хай обсохне й летить собі.

І жабка витягнула листок із жученям на берег. Коли жученя трохи обсохло, запитало жабки, що саме недалеко нього полювала на мушок, чи не знає вона, як йому добратися до мами.

— А де ж вона живе? — запитала жаба.

— На шипшині, у ліску.

— Е-е то далеко! Обсихай но швидше та лети собі скоріше, бо я тебе пожалувала, а от прийдуть старші, то може й не помилують тебе — з'їдять.

Після такої відповіді жученятко не барилось, швидко звилося вгору і знову полетіло. А сонечко спускалося все нижче й нижче. Страшно було летіти і вже немилий був жученятку світ. Коли почуло воно рідне "зум-зум-зум!" Це люба мама вилетіла з ліска, шукаючи свого синочка. Хрущ розказав їй, що зустрічав його. Як зраділо жученя, важко розказати. Зум-зум-дж! Полетіло воно разом із мамою до рідного куща шипшини.

Ніна Наркевич

ЛЕСЯ ТА БДЖІЛКА

Припікає сонечко,
Зацвіли гречки,
Вийшла Леся-донечка
Збирати квітки.
А бджілки гарненькі
Над нею летять,
Стала їх маленька
Дівчинка питать!
— Бджілко золотая,
Ти куди летиш?
— З квітів поспішаю
Мед збирать скоріш.

Будуть мати взимку
Поживу бджілки,
А тобі, дитинко,
Зроблю щільники,
Наллю солоденьким,
Пахучим медком.
Він дуже смачненький
З хлібом, з молоком.
Тільки ти ведмедику
Про це не кажи,
Стежечку до пасіки
Добре стережи!

Ніна Наркевич

БДЖОЛИНА ПЕРЕМОГА

— Дзум-дзум-дзум! — дзвенить сопілка в тихій ранковій імлі. Це прокинулась бджілка на дубочку у дуплі.

Із дупла, немов із хатки, вилітають волохатки, вилітає рій бджілок на зелений моріжок. Там блищить на сонці річка, там високий очерет, а на березі — травичка, а в квітках — солодкий мед.

Кожна квітка так привітно розтуляє пелюстки, і летять на квітку з квітки заклопотані бджілки. Назбирають меду досить і додому все відносять, до клітинок-щільників, для личинок-малюків.

— Дзум-дзум-дзум! — немов сопілка пізно ввечорі дзинчить: це летить трудяща бджілка після праці відпочить

А у лісі, у барлозі, у норі, де шумлять високі сосни угорі, де прудкі стрибають білки з верховіть, жив кошлатий, непривітливий ведмідь.

От вилазить клишоногий уночі, та як піде без дороги, у кущі, та до спілої малини добреде — аж оскома на старого нападе.

Буркотить незадоволено ведмідь:

— Чим би це мені солодким закусить? Десь недавно я прочув, що у бджілок солоденький та пахучий є медок. От по лісі я піду, піду, піду і бджілок обов'язково я знайду!

Та почув це світлячок, непомітний черв'ячок. Він ліхтарик засвітив і комарика збудив.

— Ой, комаре, любий брате, треба бджіл порятувати, бо на них напасти хоче лютий велетень-ведмідь!

І понісся серед ночі тонконогий молодець, на узлісся, на дубочок, без дороги, навпростець.

— Бджоли, бджоли! Годі спати! Вилітайте геть із хати, бо на вас напасти хоче лютий велетень-ведмідь!

Стурбувались волохатки, швидко вилетіли із хатки, і на гілку, на дубок сіла бджілка-ватажок.

— Не тікати! Нас багато! Наші жала як голки! Треба хатку боронити, бо загинуть наші діти і медові щільники!

А вже ворог посувається вперед. Чути — шорох пробігає між дерев... Чути хрускіт під вагою підошов — це ведмедище до дуба підійшов.

Ось підходить волохатий та старий, ось підводить хижу пащу догори, ось він лізе по дупластому дубку:

— Зараз, зараз покуштую я медку!

Тут бджілки усі до зброї:

— Дзум-дзум-дзум!

Як знялися цілим роєм:

— Дзум-дзум-дзум!

Задзвеніли, задзижчали на весь ліс, і вп'ялися гострі жала звірю в ніс!

Не дають ведмедю бджоли відпочити ні на мить. Покотився аж додолу переляканий ведмідь!

Ну, й було ж тут реву, реву, як тікав він до нори, навіть білки на деревах реготалися згори.

Втік злодюга до барлогу, а комарик на весь ліс про бджолину перемогу звістку радісну розніс.

І в дуплі радіють бджоли.

— Дзум-дзум-дзум! – лунає спів, — не злякаємось ніколи найлюшіших ворорів. Всі ми дружні, всі — сестрички. Кожна бджілка невеличка, та в великому рою всі ми дужі, одностайні і гуртом усіх звичайно, переможемо в бою.

Наталя Забіла

МАЛЕ ТА РОЗУМНЕ

Одного разу побачив я, що кілька мурашок біжить стежечкою. Я взяв та й накрив одну з них шматочком глини так, що й було видко всього-на-всього саму голову, і посадив свого невільника осторонь від стежечки. Кілька мурашок полізло далі, не помітивши цього; нарешті одна вгляділа невільника й стала визволяти його, та не сила їй зробити це.

Тоді вона дуже прудко побігла за допомогою. Швидко прибуло з дванадцятеро мурашок, і видно було, що вони вже знали все про пригоду з товаришем, бо прибігли, не зупиняючись, до невільника й зараз визволили його.

У вишнику в мого приятеля мурашки внадились на одну вишню. Щоб відучити їх від цього, він на стовбурі цієї вишні вималював згар'ю з люльки пояс, завширшки з вершок.

Мурашки, що лізли великими гуртами на дерево, як досягли до цієї липкої та смердючої смуги, то й повернули назад. А ті, що були на дереві тоді саме, як приятель мій обмазував стовбура, хотіли злізти додолу, але не зважилися перелізти через цю смердючу смугу. Вони, вернувшись назад на гіллячки, звідтіль падали на землю.

Минуло трохи часу, і знову сила мурашок полізла на вишню, несучи в щелепах по шматочку землі.

Вони обережно стали класти на намазане згар'ю місце ці грудочки землі, поки не зробили собі місток; а як міст через усю смугу був готовий, мурашкам уже ніщо не заважало лізти на вишню, і справді — незабаром усі гіллячки вкрила велика сила тих комах.

П. Є.

ЛИПОВИЙ ЦВІТ

Запашний медовий цвіт
Віття липове усипав.
Бджоли роєм серед віт
Мов жива квітуча липа.

НУМО ГРАТИСЯ В КВАЧА

Нумо гратися в квача,
у квача-навтікача.
Не потопчемо травички —
скиньмо черевички.

Біжимо по стежечках.
Ах!!!
Щось полізло по ногах.

То комахи муравлі
виповзають із землі,
нам щипають ніжки.

Муравлі щипають нас?
Нумо, діти, швидко, враз! —
черевички узувати
і муравлів проганяти!
Розбігались муравлі
і великі, і малі,
бігли всі навтікача.
А ми граємо в квача!

Г. Чорнобицька

Загадка: Тисяча бондарів
роблять хату без углів.

КОНИК СТРИБУНЕЦЬ

У степу, в траві пахучій
Коник, вдатний молодець,
І веселий, і співучий,
І проворний стрибунець
Чи в пшениченьку, чи в жито,
Досхочу розкошував
І цілісенькеє літо,
Невгаваючи співав;
Розгулявся на всі боки,
Все байдуже, все дарма...
Коли гульк — аж в степ широкий
Суне злючая зима.
Коник плаче, серце мліє;
Кинувсь він до Муравля:
"Дядьку, он зима біліє!
От тепер же згину я!
Чуєш — в лісі ворон кряче,
Вітри буйнії гудуть.
Порятуй, порадь, земляче,
Як це лихо перебуть!"
"Опізнився, небораче, —
Одказав земляк йому, —
Хто кохав життя ледаче,
Непереливки тому".
"Як же в світі не радіти?
Все кругом тебе цвіте, —
Каже Коник, — пташки, квіти,
Любе літечко на те;
Скочиш на траву шовкову —
Все співав би та співав..."
На таку веселу мову
Муравель йому сказав:
"Проспівав ти літо Боже —
Вдача вже твоя така, —
А тепер танцюй, небоже,
На морозі гопака!"

Леонид Глібів

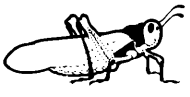

МУШКА-ПОЛІТУШКА

Мушка, мушка-політушка
в ложку сіла, юшку з'їла,
їстку крала, в миску впала
та й пропала —
діткам їстку зіпсувала.

Гони, гони мушку.
Щоб не впала в юшку
та не пила страви,
не зробила вави.

Гай-гай-гай, переймай,
лиху муху-політуху
виганяй, гай-гай-гай-гай!

СКРИПАЛІ

У вишневому гіллі
Поховались скрипалі,
Забриніли: "Дзень-дзень-дзень!
Ох, який чудовий день!
Гріє сонце золоте,
А навкруг усе цвіте".
Зовсім то не скрипалі,
Не дзвінкі сопілки,
То на вишенці малій
Заспівали бджілки.

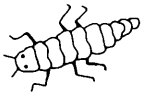

БДЖІЛКА

Бджілко моя, бджілко,
Тихенька гуділко,
Сідаєш на квіти,
Що садили діти.
Принеси медочку
І нам по шматочку,
Принеси до хати
Нам посмакувати.

МУРАШНИК

Напевно, в часі ферій, на прогулянках ви бачили в лісі великі купи із сухих гілочок, відламків кори, травинок, грудочок землі, глиці й т. п.

Це — житла рудих лісових мурашок. Інколи до метра заввишки будують мурашки свою купину. Безліч ходів, що пронизують таку купу в усіх напрямках, ведуть до нижніх ярусів мурашника, де містяться камери з яйцями, личинками, коконами.

Десятки тисяч мурашок живуть в одній такій оселі. А скільки таких купин розкидано по лісах! Мільйони мурашок сновигають по землі, лазять по деревах і стеблах трав.

Чим же годується величезна армія цих комах?

Від кожного мурашника в усі боки розходяться доріжки, по яких невпинно біжать робочі мурашки. Одні — тягнуть до свого житла піщинки, хвоїнки, різний будівельний матеріял, інші — різноманітну їжу. Варто тільки зупинитися на кілька хвилин біля такої доріжки, щоб дізнатись, чим годуються мурашки.

Ось, затиснувши в щелепи, несе мурашка невеличкого жучка. Он ті двоє волочать лялечку якогось метелика. А там, затримуючи "вуличний рух" на дорозі, вовтузиться ціла юрба мурашок з великою гусеницею.

Найрізноманітніші комахи, слимаки, павуки, насіння і м'якуш плодів, рослинний сік — усе це їжа мурашкам.

Найбільше вони нищать комах, серед яких є багато небезпечних шкідників лісу.

БДЖІЛКА

Прилетіла бджілка,
Затремтіла гілка.
Довго чулось поблизу:
— Дзу-дзу-дзу!..

КОМАРІ ТА ЖАБИ

Подивися, що за сила
над водою угорі
довгоногих,
довгоносих,
тонкокрилих
комарів!

День і ніч співають сміло
від зорі і до зорі,
довгоногі,
довгоносі,
тонкокрилі
комарі.

Вийшли жаби полювати,
комарів лихих ганяти.
Скік та скік! —
комарик зник...
Другий, третій —
на язик!

Наловили комарів,
почали веселий спів:
— Квок-квок!
Кум-кум!
Кумо-кумо,
де твій кум?

Так і кумкають старі
цілу ніч у куширі.
А над річкою вгорі
все танцюють комарі. □

ЦВІРКУНИ

Цвірінькали на городі цвіркуни.
Метушилися два хлопці пустуни.

Не зупиняться, не стануть ні на мить,
Намагаються цвіркунчика зловить.

По грядках перебігають з краю в край:
"Ой, хапай його, швиденько хапай!"

Там Юрасик перестрибував пеньок,
Зачепився за огудину диньок

І томатове бадиллячко зламав,
А цвіркун уже десь далі поскакав.

— "Щось під кущиком ворушиться, тут ось!"
Аж танцює за кущем малий Тодось.

— "Вже піймав! Його у жмені маю я!"
Розтуля — а на долоні... жабеня.

Ну, чого ви метушились, ну чого? —
Не зловили ви цвіркунчика того,

Жабенятко поплигало до води.
А в городі ж то нароблено біди! —

На грядках, де гарцювали ви удвох,
Потолочені цибуля і горох.

А он далі нерозумні пустуни
Позривали ще зелені кавуни,

Потоптали огірочки молоді...
Як побачить ваша мама — що тоді?

Г. Чорнобицька

У ПОЛІ

Що за шум у полі,
В полі над житами?
То веселі бджоли
В'ються над квітками.

Рій прозорий лине,
Сонечком повитий...
Тут волошки сині,
Там сокирки в житі.

Ой, біліє поле,
Наче снігом вкрите,
Линуть-в'ються бджоли
Над гречаним квітом.

ДЖМЕЛІ

Де цвіту рясне гілля,
Ви побачите джмеля.
Він кружляє між гілок
Та й розносить скрізь пилок.
Потрудилися джмелі —
Більше яблук на гіллі.

◇

ПАСІКА

Онде вулик у саду.
Та туди я не піду:
Бджоли будуть мед збирати,
Їм не можна заважати.

Наш Жучок туди ходив,
Потім довго скавулив —
Бджілка вжалила у носик,
Плаче песик, плаче й досі.

Чо.

Вже літо, вже літо вітає в нас красне,
І гріє і світить вже сонечко ясне.
Вже літо, вже літо, гей діти до гаю,
На зелень і квіти, купатись в ручаю.

ЯК ВЕСЕЛО МИНАЄ ЧАС.

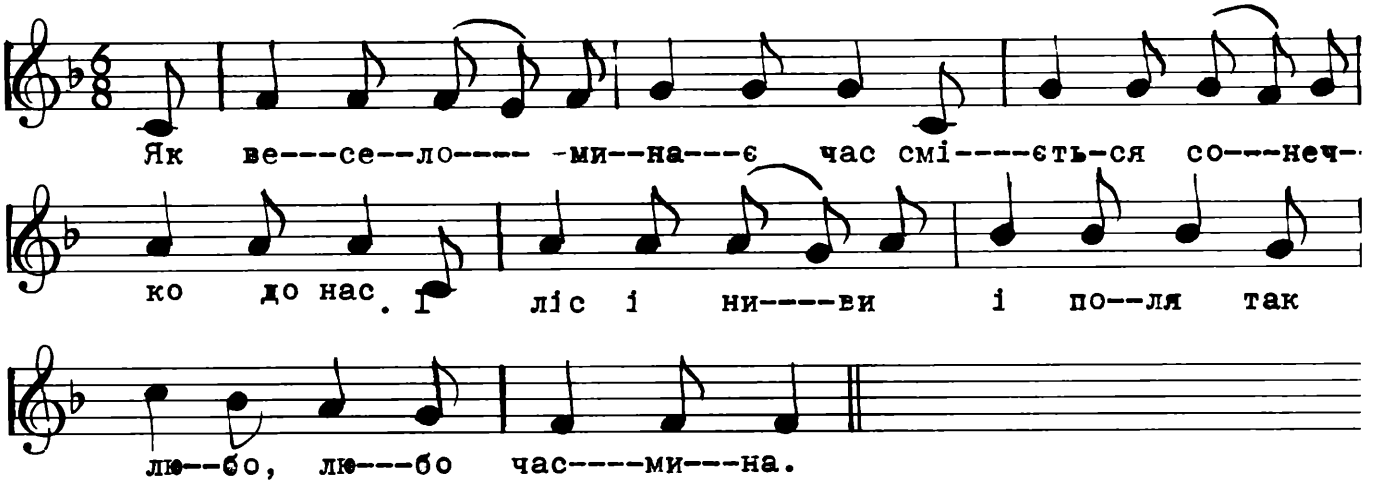

◇

МАЮ ДВА ОЧКА.

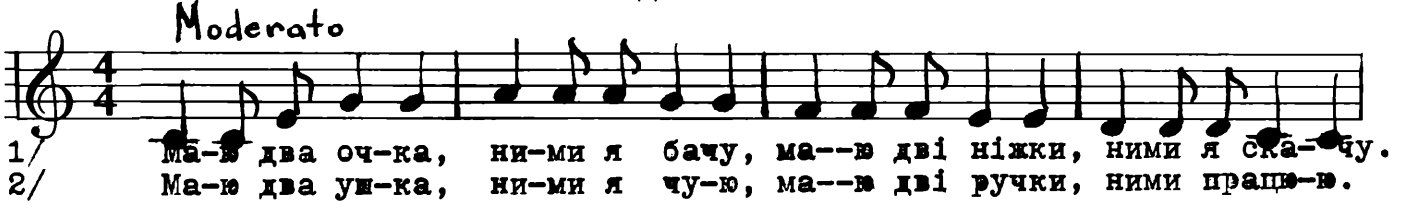

◇

СИДІВ КОТИК.

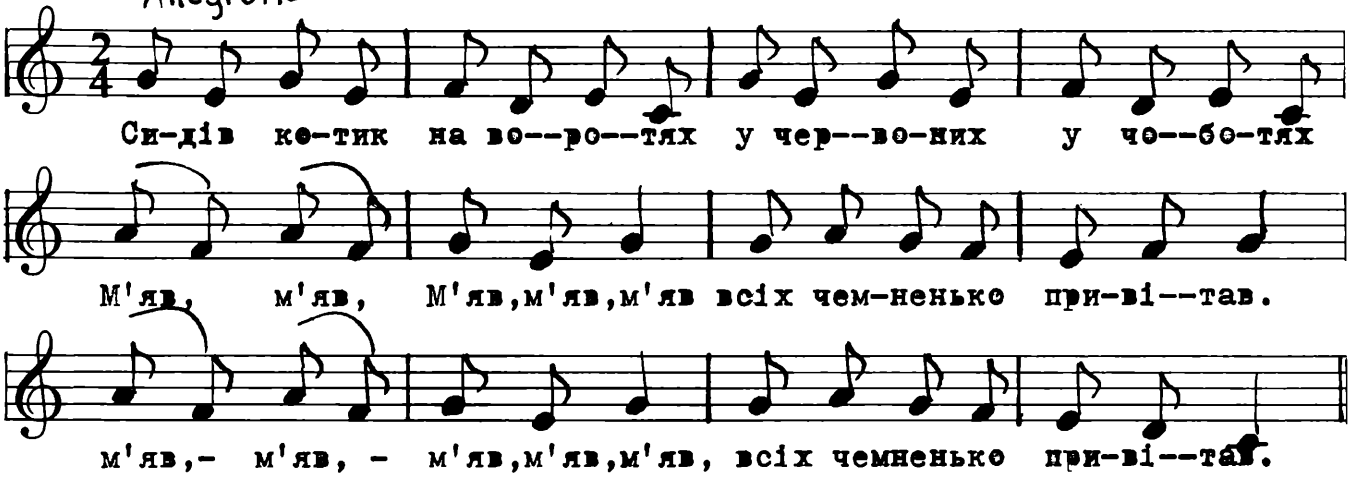

◇

ЗАЙЧИК І ЖАБКА

Глянув зайчик на бузок
І углянув жабку,
Потихеньку підійшов
Та й смикнув за лапку.
А зелена жабка: "ква!"
З жаху затрусилась
І з куща на землю — плиг!
Ледве не убилась.

О. Олесь

КОТИК-НЕЧЕПУРА

Кіт у дощ в город пустився,
Заросився, забрудився.
Ніг не встиг повитирати,
І мерщій побіг до хати.

Ми кота причепурили,
Потім добре насварила,
Ще й нам'яли вуха трішки —
Витирати треба ніжки!

В. Шевчук

КОРОВА

Он корівонька пішла
Пастись на травицю.
Нам корівонька дала
Молока дійницю.

Юрі і Тетянці —
Вийде всім по склянці,
Всім попить дістанеться,
І коту зостанеться. □

ПАСТУШКА

Ой, дурне теля, дурне,
Чом не слухаєш мене?
Чуло, мама говорила,
Щоб у ліс ми не ходили.

Там страшний ведмідь сидить,
З'їсть тебе за одну мить,
Хоч кричатимеш му-му.
Я тебе не відніму.

Бо звірюка та страшна,
Я боюсь її сама,
Краще в лузі тут гуляй,
А до лісу не тікай.

ПРОГУЛЯНКА В ЛІСІ

Виховниця застромлює на якомусь місці прапорець, кажучи дітям, що це їх будинок. Потім вона пропонує піти на прогулянку в ліс. Діти йдуть повільно. Виховниця звертає увагу на іграшку-ведмедя. Всі стають кругом ведмедика — виховниця говорить:

Ведмідь лісом перейшов, а діточок
не знайшов,
Ведмідь стомлений блукав, сів під
дубом, задрімав.
Ну, ведмедю, уставай і діточок
доганяй!

Виховниця бере ведмедика і ніби женеться за дітьми. Діти "втікають додому". Гру можна повторити два-три рази. Кінець зайняття: перехід на спокійну гру. □

КОЗА-ДЕРЕЗА
(Казка)

Жили собі дід та баба. І купив дід на базарі козу. А та коза діда весь час обдурювала. Питає він її:

— Чи, кізонько, їла, чи пила?

А вона йому:

— Ні, дідусю, я й не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок, вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку, вхопила водиці крапельку, — тільки пила, тільки й їла!

От дід розсердився на сина, що він погано худобу доглядає, та й прогнав його.

На другий день посилає меншого сина, а на третій бабу. А коза все своє: — Ні, дідусю, не пила й не їла!.. Дід вірив козідерезі. Прогнав з дому старшого і молодшого синів та бабу. Але на четвертий день погнав він уже сам козу. Пас увесь день, а ввечорі жене додому і тільки надігнав на дорогу, а сам навпростець пішов та став на воротях у червоних чоботях та й питається:

— Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла? — А коза далі своє: — ...Я не пила, я й не їла!..

От тоді дід так розсердився, що пішов до коваля, висталив ніж і став її різати. Але коза вирвалася та й утікла в ліс. У лісі побачила зайчикову хатку — вбігла туди й заховалась на печі.

От прибігає зайчик, коли чує — хтось у хатці. Зайчик питається:

— А хто, хто в моїй хатці?

А коза сидить на печі та й каже:

— Я коза-дереза,
За три копи куплена,
Пів бока луплена,
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету, —
Тут тобі й смерть!

От зайчик дуже злякався, вибіг з хати та й сів під дубком, плаче. Коли йде ведмідь та й питається:

— Чого ти, зайчику-побігайчику, плачеш?

— Як же мені, ведмедику, не плакати, коли в моїй хатці звір страшний сидить?

— А ведмідь: — От я його вижену!

Побіг до хати:

— А хто, хто в зайчиковій хатці?

А коза з печі те саме:

— Я коза-дереза,
За три копи куплена,
Пів бока луплена...

Ведмідь злякався та й побіг з хати.

— Ні, — каже, — зайчику-побігайчику, не вижену — боюсь.

От знов пішов зайчик і сів під дубком та й плаче. Коли йде вовк. Пожалів зайчика, хотів вигнати козу з його хатки, але й він злякався.

Пробувала вигнати козу-дерезу з хатки зайчикової ще лисичка, але й вона не могла. От поліз рак у хату та й питається:

— А хто, хто в зайчиковій хатці?

Коза з печі: — Я коза-дереза, за три копи куплена, пів бока луплена. Тупу-тупу ногами, сколю тебе рогами, ніжками затопчу, хвостиком замету, — тут тобі смерть!

А рак усе лізе та лізе, виліз на піч та як гукне:

— А я рак-неборак,
Як ущипну — буде знак!

Та як ущипне козу клешнями!.. Коза як замекає, та з печі, та з хати — побігла, тільки видно! То тоді зайчик, радий, прийшов у хатку і так уже ракові дякує... дякує... Та й став жити у своїй хатці.

КОТИК І КОЗЛИК

Ось котик вусатий
В садку собі бродить,
А козлик рогатий
За котиком ходить;

І лапкою котик
Вмиває свій ротик;
А козлик рудою
Трясе бородою.

В. Жуковський

ШКІДЛИВИЙ ЦАП

На городі цап, цап,
Капусточку хап, хап,
Борідкою трусь, трусь,
Капусточку хрусь, хрусь.

Ратичками туп, туп.
Капусточка хруп, хруп.
А за цапом дід, дід,
Палицею тіп, тіп.

Цап як скочить: брик, брик,
На все село крик, крик,
На синяки дме, дме,
Вигукує: "Ме, ме..."

За ним Рябко "гав та гав.
Оце тобі, щоб не крав..."

ТЕЛЯТКО

На лужок, на грядку
Вибігло телятко.

Розсердився сторож:
— Лиха нам натвориш.

Взяв старенький пугу:
— Геть, телятко, з лугу.

А воно, завзяте, —
Вибриком тікати

Через луг до броду,
Потім по городу.

На поріг із хати
Вийшла моя мати.

— Кинь, моє завзяте,
Огород топтати.

Час нам на обору,
Молока дам скоро,

Дам травиці, дам водиці,
Дам і соли із полиці.

А телятко слуха,
Нагостривши вуха.

Потім з усіх ніг —
До матусі на поріг.

ЯК ЛЕСИН КАБАТИК ПО ПОЛЮ ХОДИВ

Довгий зимовий вечір. У хаті тепло і привітно. Тато читає часопис, мама шиє, Івасик та Оксанка щось пишуть. Тільки Леся без діла. Бавитися ляльками вже надоїло. Бачить Леся, що тато вже загортає часопис, і зараз присідає до тата.

— Татку любий, розкажи нам щось цікаве!

— А про що тобі розказати?

— Про щонебудь, аби щось цікаве.

— Ну, то послухай, я розкажу тобі, як то твій теплий кабатик ходив по полі.

— Ходив сам? — здивувалася Леся.

— Так то, бачиш, у наших горах, що звуться Карпати, є великі полонини, і на них гуцули випасають багато, багато овець. Потім ці вівці стрижуть і з їхньої вовни прядуть нитки. А з тих тонесеньких ниток тчуть сукно. Роблять його вдома на малих варстатах або привозять вовну залізницею у місто до фабрики, де гуркотять без упину великі машини, а біля них працює багато робітників. Там її також фарбують на різні кольори. У інших знову робітнях виробляють теплі светри, шапочки, рукавиці або з вовняної матерії плащі та вбрання. От бачиш, яку мандрівку відбуває овеча вовна, заки в кабатику зайшла до тебе.

Леся мовчала, слухала батькового оповідання і вкінці великими сірими оченятами повела по своїм кабатику і подумала: "Невже ж він справді ходив по полі, а потім стільки дива бачив?" А вона досі про це не знала.

ЗАЙЦІ ТА ЖАБИ

Посходились зайці в лісі та й стали тужити:

— Не дають нам на цім світі спокійно прожити: нас і люди убивають, і вовки, й лисиці, і орлятам на поживу ловлять нас орлиці. Нам щодня і страх і мука!.. Як отак труситись, то ходімо ми до річки,бо краще втопитись!

І зайці всі пострибали топитися в річці і до берега прибігли, а там на травичці жаби купами сиділи, — зайців ізлякались, — бовть! бовть! бовть! — усі у воду швидше поховались. А зайці тоді гукають:

— А стривайте, братця! Є такі звірі на світі, що і нас бояться. Мабуть, їм життя ще гірше, аніж нам на світі, так не будемо топитись, а ходімо жити!"

Борис Грінченко

ЖАБКА

Жабка жабці каже: "ква!
Чи здорова, чи жива?"
"Чи здорова і жива —
Ква!"
А маленьке жабеня
Так виспівує щодня:
"Я здорове і живе —
Кве!"
Мати каже: Почекай!
І фальшиво не співай,
В жабок інші є слова:
Ква!" □

РАЗ, ДВА, ТРИ.

Сл.і муз.М.Завадівської

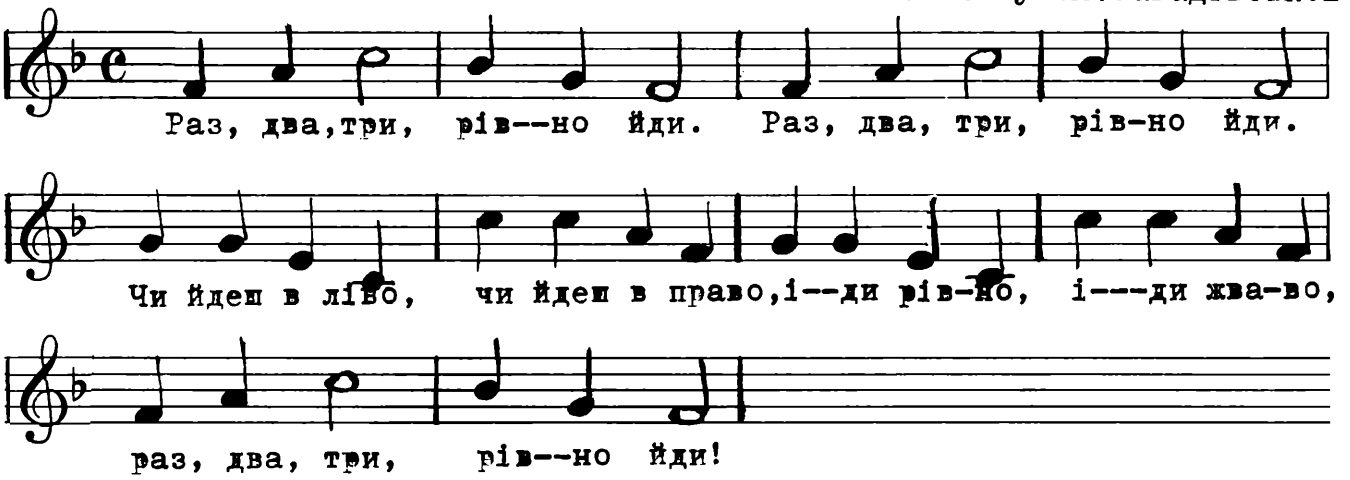

ПІСНЯ КОНИКА СТРИБУНЦЯ.

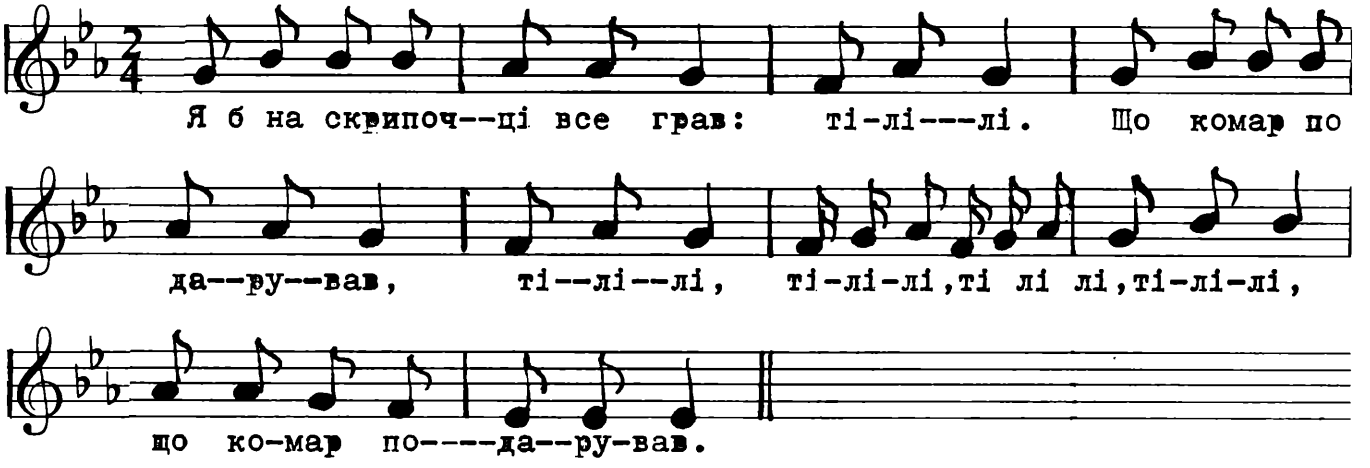

ГРИБОЧОК.

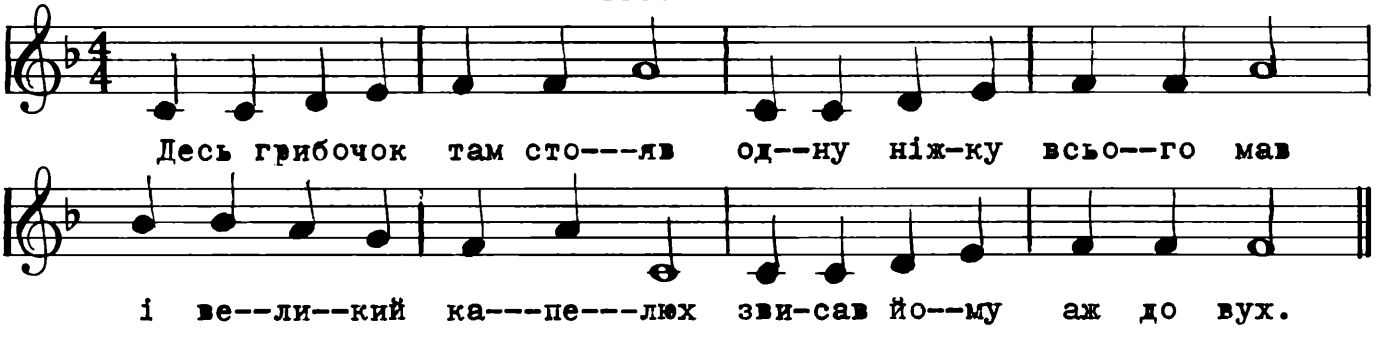

НЯВ-НЯВ

Якось уранці забула маленька дівчинка налити молока своєму котеняті. Котенятко було голодне. Воно хотіло попросити молока у дівчинки. І раптом забуло, як треба просити. Вибігло воно на подвір'я і гірко заплакало.

На подвір'ї зустріло корову.

— Чого ти плачеш, бідне котенятко? — питає корова Зорка.

— Ну, як же мені не плакати, — каже котенятко, — я таке голодне, а не знаю, як попросити їсти.

— Та це дуже просто, — каже Зорка, — я тебе навчу. Ти скажи: м-у-у, тебе й нагодують.

— Ні, — каже котенятко, — це корови так просять. І побігло далі.

Коло воріт стояло лоша.

— Чого ти плачеш, бідне котенятко?

— Як же мені не плакати, — каже котеня, — я голодне, а не знаю, як просити їсти.

— Це дуже просто, — каже лоша, — скажи: гі-гі-гі, тебе й нагодують. Я завжди так прошу.

— Ні, — каже котенятко, — це коні так просять, котенята інакше повинні просити. І побігло далі.

А назустріч йому півень.

— Котятко, котятко, чого ти плачеш?

— Та як же мені не плакати, — каже котеня, — я їсти хочу дуже, а не знаю, як треба попросити.

— Ну, я тебе навчу, — каже півник, — ти закричи: ку-ку-рі-ку — ось і все. Я завжди так прошу.

— Ні, — каже котенятко, —це тільки так півники співають. І побігло далі. Прибігло до комори.

А звідти назустріч йому виходить великий чорний старий кіт.

— Чого ти, котенятко, плачеш?

— Як же мені не плакати — їсти дуже хочеться, а я забуло, як попросити їсти.

— Та ти скажи: няв-няв, — відповідає чорний кіт.

Згадало котенятко, зраділо і побігло просто до дівчинки.

— Няв-няв, — занявчало воно так голосно, ніби старий чорний кіт.

— Що я наробила? — схопилася дівчинка. — Я ж забула молока дати котеняті. — Взяла мисочку і аж по самі вінця молоком налила. А котенятко все вилизало.

О. Іваненко

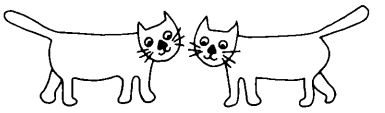

ЧИМ ВЕДМЕДЮ ПОМОГТИ

У діброві при долині,
Де біжить-дзвенить струмок,
Посадив ведмідь малину
І для себе, й для діток.

Взяв ведмідь відро із хати
Та й чалапає в струмок,
Щоб малину поливати
І для себе, й для діток.

А вода біжить з відерця,
Витікає прямо вмить.
Ухопивсь ведмідь за серце —
І не знає, що робить.

Підкажіть скоріше, діти,
Чим ведмедю помогти? □

ОВЕЧКА, ЩО НЕ ХОТІЛА СКАЗАТИ "БЕЕ"

Овечка, що її Петрик назвав "Ліна", мала чудову білу вовну і темні очі. Її подарували Петрикові, коли він в часі вакацій відвідав з батьками овечу фарму дядька, де на великому пасовиці паслися сотки овечок. Коли Петрик отримав її, то вона мала вже три тижні віку. Петрик навчився годувати її молоком з пляшки з соскою. Але овечка Ліна скоро вже щипала траву і ласувала листям салати.

Коли овечка Ліна покидала отару, то вона вже добре вміла сказати овечою мовою "Бее!" Мова овечок не дуже музикальна і не багата, але кожен в отарі вітався і казав "Бее!" Батько Баран і мати Вівця були дуже раді, що їхня донька йде між люди і побачить світу більше, ніж залишаючись на великому вигоні на фармі в "буші".

Петрик з батьками жив в околиці невеликого міста, і овечка Ліна мала гарне товариство домашніх звірят і птахів.

Ліна мала лагідний характер і зі всіма була ласкава і дружня. Вона мирно жила з котенятами, з цуциком, курми, коровами і конем. Вона скоро забула овече товариство і забула овечу мову, отже коли вона розмовляла з домашніми звірятами і птахами, то завжди намагалася наслідувати їхню мову.

"М'яв, м'яв!" — поздоровляли котики, коли підходили до Ліни.

"М'яв, м'яв!" — відповідала Ліна.

"Гав-гав!" — пробігаючи мимо, вітався песик Сірко.

"Б'ав-гав!" — відповідала Ліна.

"Кудкудак, кудкудак!" — здоровили кури.

"Букудак!" — відповідала Ліна.

Кінь завжди здивовано повертав голову за плотом і усміхався. Він ніколи не чув такої мови від овечки. Але корови, що жували жвачку в загороді, не звертали жадної уваги на мову Ліни.

На наступні шкільні вакації Петрик знову поїхав з батьком на велику овечу фарму і взяв з собою овечку Ліну.

Батько Баран і мати Вівця дуже зраділи, коли побачили Ліну. Вона була гарна, а її вовна була чиста і біла .

"Бее!" — привітав її басом батько Баран.

"Бее, бее!" — тоненько привітала її мати Вівця.

"М'ав! Букудак!" — відповіла їм донька Ліна.

"Що таке? Що то за мова така дивна? Ти мусиш казати "Бее!" — сказав батько Баран.

"Я не можу! Я не вмію!" — казала Ліна.

"Як не вмієш? Але ж ти уміла розмовляти мовою овечок, коли від'їжджала, і чудово вимовляла "Бее!" — гнівався батько Баран.

"Я не можу! То так звучить неделікатно у порівнянні з мовами інших звірят, що мені соромно за свою мову!"

"А, то ти така! То ти соромишся своєї мови? Мови твоїх батьків і всього овечого роду? Так ось тобі!" — І батько Баран добре віддубасив Ліну своїми великими рогами, та ще й ударив ногою. Він був дуже розгніваний.

Овечка Ліна втекла в інший кінець пасовиська, притулилася під кущиком і гірко плакала. Її обступили інші овечки і запитували, чого то вона так гірко плаче?

"Та як же мені не плакати, коли мій батько набив мене рогами, та ще й брикнув ногою за те, що я не можу вимовити "Бее!" Але ж я не можу вимовити "Бее!" Я не можу! Не можу! Не можу вимовити "Бее!" — І вона ще гірше заплакала. А всі овечки навкруги неї сміялися так, що аж трава коливалася.

"Таж ти кілька разів тепер вимовила "Бее!" — сміялися овечки-подруги.

Ліна перестала плакати і хвилиночку не знала, що їй далі казати і робити, бо вона так нечесно брехала. А подруги сміялися.

У цей час надійшов Петрик з батьком, бо вони шукали Ліну всюди. Була пора від'їжджати додому.

Коли вони проходили з Ліною пасовиськом назад до авта, багато овечок прощалися з ними і казали "Бее!" Ліна йшла, спустивши голову, і тихесенько відповідала "Бее!"

Коли вони приїхали додому, котенята зраділи і привіталися: "М'яв, м'яв!"

"Бе!" — несміливо відповіла їм Ліна. Котеняткам це дуже сподобалося.

"Гав, гав!" — вітався песик Сірко.

"Бее!" — вже сміливіше відповіла Ліна.

"Гарр!" — сказав Сірко і став кружляти навколо Ліни.

"Кудкудак! Кудкудак! Як на фармі? Як?" — загомоніли кури.

"Бее!" — відповіла Ліна. — "Гарно на фармі, але тут, удома, краще!"

Кінь підвів голову з загорожі і перший раз за весь час промовив до Ліни: "Тепер я бачу, що ти справжня здорова овечка. А я думав, що тобі щось бракує. Бач, ти побувала серед овечок і зрозуміла, що ти мусиш бути тим, чим ти є — овечкою, і не забувати, що овечки завжди вітаються ввічливим "Бее!"

І гордий кінь, що брав багато разів нагороди на перегонах, перекинув через тин добрий пук зеленої трави для Ліни.

Ліна подякувала ввічливим "Бее!" і заходилася їсти траву. Кінь по-батьківськи дивився на неї згори і був радий, що овечка Ліна знайшла свою мову. Він не знав, що Ліна мала добру лекцію від батька в отарі, але він був певен, що Ліна вже завжди буде розмовляти доброю овечою мовою.

Ліна доїла траву, ще раз гарненько подякувала коневі вишуканим "Бее!" і пішла дивитись через сітку в курник, де щойно вчилися ходити і розмовляти своєю мовою маленькі курчата.

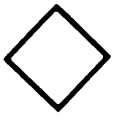

ГРИ НА ПЛОЩІ АБО ПРОХІД

1) Біг — коники з віжками, 2) втікає м'яч, 3) лови мене.

Коники з віжками: уставити дітей — двоє спереду, а одне ззаду. Пара — це коники, а третє позаду них "держить віжки". На даний знак біжать до мети (до міста, на прогулянку, в поле тощо).

Втікає м'яч: вчителька кидає м'яч, діти біжать і ловлять.

Лови мене: одна дитина втікає, інші ловлять, або навпаки — всі втікають, а одна ловить.

У негоду: в кімнаті те ж саме впродовж 5 хвилин.

ПРИГОДИ БРАТІКА-ВЕДМЕДИКА

Кажуть, хлопчики всюди бешкетники, і наш братік-ведмедик був куди неслухняніший, ніж його сестричка. Йому швидко надокучило ходити за мамою, поряд із сестричкою, і робити тільки те, що мама накаже. А йому хотілося спуститися нижче, туди, куди біжать річки із гір, бо мама давно обіцяла дати їм рибки, а досі ще не давала. Потім у долинах, де дзенькали дзвіночки на коровах — теж цікаво було подивитися, і потім — ведмежа ще ні разу не куштувало меду! А про нього стільки розповідала мати!

От він вирішив трошки погуляти самому. Тільки мама і сестричка задивилися на якусь мурашину купу, як братік-ведмедик шасть у кущі — побіг униз! Але що ж це? Він одразу перекинувся і полетів униз! Він не знав ще, що вниз треба сходити обережно: адже в усіх ведмедів передні лапи коротші за задні і додолу їм важко сходити.

Ведмежа сердито оглянулося. Тут було не так, як там, на горі. Багато дерев було в цвіту — так, ніби на них насіла безліч рожево-білих метеликів. І щось літало і гуло в повітрі: дж-дж-дж...

Але тут росли такі самісінькі сосни, як удома — і на них щось було начіплено. То люди з долини повісили борті — такі колоди для бджіл.

Братіка-ведмедика цікавило все. Він, звичайно, виліз на дерево — і раптом так приємно запахло.

— Мед! Це напевно і є мед! — збагнуло ведмежа і засунуло лапку в колодку. Та тільки встигло воно раз лизнути, як щось боляче вкололо його в носик! Він стрімголов кинувся з дерева і побіг. На гору легше було бігти, бо мав задні лапи довші.

"Тікати швидше!" — подумало ведмежа. — "Тільки б не забруднити цю лапу, на якій мед!"

Тепер опинилось воно на запашному лузі. До того ж було тут різнокольорово! Його маленькі, цікаві очиці просто не знали, на чому зупинитися, бо навколо росли пишні червоні маки, великі білі ромашки, рожевий ніжний горошок і ще безліч барвистих квітів. Ведмедик сів, відсапуючись, і засунув лапу в рот. Солодко! Приємно! І раптом почув тихе-тихе дзеленькання:

Дзень-дзелень, дзень-дзелень!
Ясний день, добрий день!

То підіймалася отара на луги.

Ніколи не бачив ще ведмедик овечок. Він і не подумав тікати, навпаки, покотився їм назустріч. Цікаво подивитися на ці ніжні сотворіння, зблизу. Може з ними можна поборюкатися і погратися, як із своєю сестричкою-ведмедичкою.

Ведмежа пошкутильгало їм назустріч (бо все ще не хотіло забруднити лапу, на якій був колись мед!), не знаючи, що йде назустріч своїй біді. Адже хлопці-вівчарі могли легко забрати з собою це дурне мале ведмежатко! Вони так і хотіли зробити, забрати у вічну неволю!

Ведмежа! Ведмежа! — закричали вони. —Ану, накривайте його чимось та гукайте дядьків!

Овечки, натомість, щоб підбігти погратися з ведмедиком, збилися в купу і перелякано замекали: ме-ме-ме!..

І тоді ведмежа почуло щось непевне. Воно озирнулося. Куди ж втікати?

"Матусю, рідненька!" — закричало воно своїм ведмежачим голосом. Адже завжди в небезпеці всі згадують свою рідну неню.

Та мама була далеко, вона не чула. Раптом щось зашуміло, затріщало в чагарнику — і велика постать вийшла на галявину.

— Старий Михайло! — закричали перелякано хлопці та й кинулися навтіки, хапаючи на руки найменших овечок, щоб урятувати їх.

Та старий ведмідь не погнався за ними. Він хотів тільки визволити із біди свого унучка. Дід відразу пізнав його — і волохате, і неоковирне, і задні лапи довші, а очиці темні й цікаві, як у всього їхнього ведмежого роду.

Братік-ведмедик кинувся до дідуся. То вівці і хлопці боялися старого Михайла — а він зовсім ні.

Захлинаючись, він розповів дідові про свою мандрівку. Дід не розсердився, навпаки — задоволено мурчав. Ну, зовсім так, як він у свої молоді роки!

"Тепер ходімо до матері", — промовив він і побрів у свої хащі.

А за ним підтюпцем поспішало ведмежа, від часу до часу зупиняючись і лижучи свою лапу, на якій уже зовсім не було меду, а лише солодкі спогади!

Добре було жити на світі! Ведмежаткові подобалося.

А ви знаєте, заєць не зовсім набрехав, кажучи, що ведмеді смокчуть лапу, бо братік-ведмедик, згадуючи згодом про мед, часто лизав свою.

Оксана Іваненко

ЗАБАВА: ВОВК І ГУСИ

Один хлопець представляє "вовка". Він сідає на землі і вдає, що копає ямку. Другий хлопець грає ролю "гусака" і веде за собою "гусаком" цілий шнурок гусей (хлопців і дівчат), які тримають одне одного за блюзки.

Початок гри такий: Шнур гусей, з гусаком на переді, обходять раз вовка довкола, потім гусак стає й питає:

Гусак: — Що ти робиш, вовчику?
Вовк: — Яму копаю!
Гусак: — А нащо, нехай я знаю!
Вовк: — Попіл в ній сховаю!
Гусак: — А нащо попіл ховати?
Вовк: — Щоб потім огонь мати!
Гусак: — А нащо буде огник горіти?
Вовк: — Щоб водиці нагріти!
Гусак: — А нащо ж тої водиці?
Вовк: — Щоб тарілочки змивати!
Гусак: — А нащо ж ті тарілочки?
Вовк: — Щоб з них гуси заїдати!
Гусак: — А де ж тії гуси?
Вовк: — А в тебе на шнурочку!

Вимовляючи останнє слово, вовк нагло зривається і кидається на останню гуску в ряді, щоб її зловити. А гусак має боронити ціле стадо перед вовком. А вовк все таки старається дістати одну гуску за другою, і та, що він її зловив, мусить стати на боці і вже участи в забаві не бере.

Гра продовжується так довго, доки вовк не половить усіх гусей і гусака. Ця розмова між гусаком і вовком повторяється перед кожним зловленням гуски.

Коли всі гуси половлені і гусак також опиниться між ними — всі кидаються на нього і "дзьобають", що зле їх боронив.

Опісля можна вибрати нового гусака і вовка, і забава починається наново. □

ЛИСИЧКА БРИНЬКА

Молоденька лисичка Бринька стояла на березі ставка і дивилася на свій відбиток у воді. Вітру не було, вода не колихалася, і Бринька бачила себе геть усю, як у дзеркалі.

— У мене чорненький гострий носик, щоб нюхати, — сказала вона. — Двоє сторчатих вух, щоб слухати... двоє блискучих очей, щоб бачити... і четверо швидких маленьких ніг, щоб бігати!

Лисиця-мати покликала Бриньку і сказала:

— Зараз батько-лис поведе тебе, щоб показати великий і чудовий світ!

Бринька загавкала з радости і почала крутитися і ловити свій власний хвостик. Поки вона чекала на батька-лиса, вирішила заховати те, що лишилося від снідання. — Ото мати здивується, — подумала.

Бринька вирила лапами кругленьку ямку. В ямку вона поклала яблуко. І грушку. Потім кілька слив. Бринька гарненько закидала ямку землею і поклала зверху гілку, щоб ніхто не знайшов і самій не помилитися, де закопано.

— Чи ти готова? — запитав батько.

—Так, я готова!

Великий лис і мала лисичка пішли стежечкою з високо піднятими хвостами.

— Нюхай своїм гострим носиком! Багато чудових різних запахів приносить вітрець. Нюхай! Я чую зайчика милю звідсіля. Теж чую сіру польову мишку, що гризе пшеницю ген далеко. Я чую, що в селі печуть пиріжки! А що ти чуєш, скажи мені, доню?!

— Апчхи, апчхи! — Бринька винюхала кульбабу і вона закрутила їй у носі. — Апчхи!

— О, доню, будь уважна! — сказав лис. І вони обидвоє побігли далі.

— Слухай! — знов сказав батько. — Своїми стоячими вушками ти мусиш почути багато чудових звуків!

Батько-лис настовбурчив вуха і почув, як десь далеко кукурікали півні, кумкали жаби. Чув білок, як гризли горішки. Але Бринька нічого такого не чула.

— У тебе бистрі блискучі очка і ти мусиш бачити багато чудових тварин — великих і малих! — сказав батько.

Бринька стала на дві лапки і дивилася кругом себе.

— Чи ти бачиш оленя з білими вушками?

— Ні! — відповіла Бринька.

— Чи ти бачиш смішного чорного ведмедя?

— Ні!

— А що ж ти бачиш?

Бринька дивилася і дивилася кругом.

— Я бачу щось велике сіре за цим деревом!

— Це не є чудова тварина, це недобрий, голодний вовк.. .тікаймо, тікаймо!..

Обидвоє помчали щосили до своєї нори.

— Тепер я знаю, що маю четверо швидких маленьких ніг, — подумала Бринька.

— А що ми будемо вечеряти? — запитала лисиця-мати.

— О, я такий був зайнятий показуванням Бринці світу, що нічого не пристарав на вечерю! — сказав лис.

— Не журіться, — потішила їх Бринька, — я знаю місце, де є багато харчів! І вона побігла до гілки і почала викопувати вечерю. Викопала яблуко і грушку.

Знайшла сливи та ще і грушку. Знайшла сливи та ще й зловила кілька соковитих жуків.

— Ти розумна маленька лисичка, — сказав батько. — Дуже хитра, ти даси собі раду! — сказала лисиця-мати і почала укладати на столі вечерю.

О. Литвин

◇

ЗАБАВА — ПАСТУХ І ВОВК

Діти вибирають пастуха і вовка, решта овечки. В одному кінці майданчика позначують кошару для овець, на протилежному кінці осторонь стоїть вовк. Пастух жене овечок у поле пастися. На знак "вовк" овечки розбігаються по майданчику і втікають у кошару. Вовк цілий час ловить овечок.

Вказівки до гри: Спочатку вибирається на пастуха і вовка найспритніших дітей, а поступово привчати виконувати ці ролі інших. Вибирати пастуха і вовка можна лічилкою або паличкою вимірячкою: чия рука зверху, тому бути пастухом і вовком.

◇

ОВЕЧКИ

Ми овечки, ми маленькі —
Бе-бе-бе, ме-ме-ме!
Ми танцюємо веселенько —
Бе-бе-бе, ме-ме-ме!

Пастуха у нас немає —
Бе-бе-бе, ме-ме-ме!
Але шкоди не зчиняєм —
Бе-бе-бе, ме-ме-ме!

Тут немає вовка злого —
Бе-бе-бе, ме-ме-ме!
Ми не кривдимо нікого —
Бе-бе-бе, ме-ме-ме!

Ми овечки, ми маленькі —
Бе-бе-бе, ме-ме-ме!
Ми танцюєм веселенько —
Бе-бе-бе, ме-ме-ме!

Леонид Полтава

◇

ВЕДМІДЬ ЛАСУН

1. Захотілось ведмедику
Чимсь поласувати,
Йде ведмідь у ліс зелений
Ягід пошукати.

2. Знайшов в лісі полуниці
Червоні, смачнії,
Та йому не до вподоби,
Бо дуже дрібнії.

3. Коли чує — десь у дубі
Бджоли загуділи;
Зрадів ведмідь: Мабуть, меду
Повно наносили.

4. Та й поліз собі до меду,
Ласун волохатий,
Але бджоли як напали,
Мусів утікати.

5. Лежить собі у барлозі,
Вилизує тіло:
"Щоб вам, — каже, — кляті бджоли
Завжди так боліло.

6. Я хотів лиш подивитись,
А їм жалко стало,
Повне дупло у них меду,
А їм усе мало". □

ПАН КОЦЬКИЙ
Народня казка

В одного чоловіка був кіт старий, що вже нездужав і мишей ловити. От господар його взяв та й вивіз у ліс, думає: "Нащо він мені здався, тільки дурно буду годувати — нехай краще в лісі ходить". Покинув його в лісі, а сам поїхав.

Коли це приходить до кота лисичка та й питає його:

— Що ти таке? А він каже:

— Я — пан Коцький. А Лисичка каже:

— Будь ти мені за чоловіка, а я тобі за жінку буду.

Він і згодився. Веде його лисичка до своєї хати, так уже йому годить: уловить де курочку, то сама не їсть, а йому принесе.

От якось зайчик побачив лисичку та й каже їй:

— Лисичко-сестричко, прийду я до тебе на досвітки. А вона йому:

— Не приходь! Є в мене тепер пан Коцький, то він тебе розірве.

Заєць розказав за пана Коцького вовкові, ведмедеві, дикому кабанові. Зійшлись вони докупи, стали думати, як би побачити пана Коцького, та й кажуть:

— А зготуймо обід! І взялися міркувати, кому по що йти. Вовк каже:

— Я піду по м'ясо, щоб було що в борщ.

Дикий кабан каже: — А я піду по буряки й картоплю.

Ведмідь: — А я принесу меду на закуску.

Заєць: — А я капусти!

От роздобули всього, почали обід варити. Як зварили, стали радитись: кому йти кликати на обід пана Коцького.

Ведмідь каже: — Я не підбіжу, як доведеться тікати.

Кабан: — А я теж неповороткий.

Вовк: — Я старий уже і трохи недобачаю.

Тільки зайчикові й приходиться. Прибіг заєць до лисиччиної нори; коли це лисичка вибігає, дивиться, що зайчик стоїть на двох лапках біля хати, та й питає його: — А чого ти прийшов?

Він і каже: — Просили вовк, ведмідь, дикий кабан і я прошу, щоб ти прийшла з своїм паном Коцьким до нас на обід!

А вона йому: — Я з ним прийду, але ви поховайтесь, бо він вас розірве.

Прибігає зайчик назад та й хвалиться: — Ховайтесь казала лисичка, бо він як прийде, то розірве вас.

Вони й почали ховатися; ведмідь лізе на дерево, вовк сідає за кущем, кабан заривається у хмиз, а зайчик лізе в кущ.

Коли це веде лисичка свого пана Коцького. Доводить до стола, а він побачив, що на столі м'яса багато, та й каже:

— Ма-у!.. Ма-у!.. Ма-у!..

А ті думають: "От вражого батька син, ще йому мало! Це він і нас поїсть!"

Ізліз пан Коцький на стіл та й почав їсти, аж за ушима лящить. А як наївсь, то так і простягся на столі. А кабан лежав близько стола у хмизі та якось його комар і вкусив за хвіст, а він так хвостом і крутнув; кіт же думав, що то миша, та туди, та кабана за хвіст. Кабан як схопиться та навтіки! Пан Коцький злякався кабана, скочив на дерево та й подерся туди, де ведмідь сидів. Ведмідь, як побачив, що то кіт лізе до нього, почав вище лізти по дереву та до такого доліз, що й дерево не здержало — так він додолу впав — гуп! та просто на вовка, — мало

не роздавив сердешного. Як схопляться вони, як дременуть, то тільки видко; а заєць і собі за ними — забіг не знати куди...

А потім посходились та й кажуть:

— От який малий, а тільки — тільки нас усіх не поїв!

ЗАЙЧИКИ І ВОВК — Забава

Вибирають вовка, який ховається за деревину, решта дітей — зайчики — з протилежного боку за накресленою межею.

Виховниця:

Сірі зайчики плигають, скік та скік, скік та скік,
Гриби, ягоди збирають між осик, між осик.

Діти наслідують зайчиків, стрибають на двох ногах.

Діти: Ой яка полянка гарна, — ліс та ліс, ліс та ліс.

Зупиняються і приглядаються, чи не йде вовк.

— Тільки треба злого вовка стерегтись, стерегтись.

Виховниця: Полягали зайці спати — ліс шумить, ліс шумить.

Діти присідають і вдають, що сплять.

Учителька:

Сірі зайчики, тікайте, —
Вовк іде, вовк іде!

Діти-зайчики прокидаються і втікають. Вовк їх ловить. Вибирають іншого вовка, гра повторяється.

Перед грою закреслюється полянка, де сплять зайці. Ловити можна тільки до межі і тільки після останніх слів виховниці: " вовк іде"... □

ХАТИНКА НА ЯЛИНЦІ

Там, де сосни та ялинки
У лісочку стали вряд,
Скаче білка сіроспинка,
Закликає всіх звірят.

Сіра спинка, довгий хвостик,
По деревах плиг та плиг:
"У свою хатинку в гості
Я сьогодні кличу всіх.

"У моїй малій хатинці,
На ялинці під гіллям,
Заготовлено гостинці
Для пташок і для звірят".

Полетіла швидко бджілка,
Понесла усім листи:
"Всіх обідати до білки
Дуже просимо прийти".

І почувши цю новину,
По вечірній, по росі,
У хатинку, на ялинку
Поспішали гості всі.

Снігурі дзвінкоголосі,
Гостродзюби дятелі,
Павучки, бджілки та оси
І крикливі всі джмілі.

І роззява — чорна гава,
І зайчата-стрибунці,
І гладка зелена жаба,
І веселі горобці.

Ось нечутно, непомітно
Поспішає сірий кріт,
Щоб до білки сіроспинки
Не спізнитись на обід. □

СОРОКА-БІЛОБОКА

У сороки —
білобоки
п'ять малих сороченят.
Усі чисто
хочуть їсти.
Треба всім їм дати лад.

От сорока —
білобока
поскакала на поріг
і до хати
працювати
поскликала діток всіх.

Цей, здоровий,
носить дрова,
той, швидкий, пшоно товче.
Третій в чашку
цідить бражку,
а малий — млинці пече.

Тільки п'ятий
хоче спати,
помагати не біжить,
у садочку
в холодочку
ліг на травці та й лежить.

У сороки —
білобоки
все вже зроблено як слід.
Вся родина
й господиня
посідали за обід.

Ті — до кашки,
ці — до бражки,
ще й млинців по п'ять, по шість,
А ледаче —
хай поплаче!
Хто не робить, той не їсть!

Як почув це братік п'ятий —
не схотів на травці спати,
аж підскочив: — Як це так?!
Ви в господі,
я — в городі,
до роботи я мастак!

Ось він поле
бараболю,
обгортає залюбки,
до городу
носить воду,
поливає огірки.

Ще й на вишню,
на найвищу
лізе ягідок нарвать.
Вже й приносить
ягід досить,
щоб братів почастувать.

І сорока —
білобока
не нахвалиться сама:
— В мене діти
працьовиті,
зовсім ледарів нема!

Наталя Забіла

ДВА МАЛЮКИ

Зустрілися два малюки. Один бурий, другий білий.

— Чи можу знати, з ким маю приємність розмовляти? — спитав бурий малюк.

— Дуже радий познайомитися. Я — ведмідь.

— Ведмідь? Ха-ха-ха! Вибачте, що сміюсь! Але якщо ви ведмідь, то хто ж тоді я?

— Простіть, не знаю — відповів спокійно білий.

— Власне, я ведмідь! — рішуче заявив бурий.

— Ах, не жартуйте! Якщо б ви були ведмедем, то мали б такий білий кожух, як оце в мене.

— Що ви таке розповідаєте! Відколи то ведмеді мають білі кожухи?

— Від початку світу! Знайте і запам'ятайте!

— Вибачте, відколи світ світом, ми, ведмеді, маємо бурий кожух. Але дозвольте спитати: чи любите ви мед?

— Мед? А що ж це таке?

— Ось як! Кажете, що ви ведмідь, а не знаєте меду! Усі ведмеді люблять мед; це ж найкраща їжа!

— Нічого подібного! Ми, ведмеді, їмо найрадше тюлені.

— Тюлені? А що ж це таке? — здивувався й собі бурий ведмідь.

— І ви кажете, що ви ведмідь? Соромтеся! Кожен порядний ведмідь їсть найрадше тюлені й носить білий кожух.

Довго ще сперечалися два малюки. Може, навіть і бійку зчинили б, але надлетіла мудра пані сова і вияснила їм, що обидва вони — ведмеді.

З чеської — **Б. Д.**

ЖУРИЛАСЯ КУРОЧКА — Гра

Журилася курочка, чубатенька Журочка,
(Діти кивають головами і формують чубок курочки.)
Ко-ко-ко-ко-ко-ко — де я знесу яєчко?
(Обертаються і формують руками яєчко.)
Знайшла собі курочка,
(Розгортають руки.)
Чубатенька Журочка,
(Формують руками чубок.)
Гніздечко, гніздечко,
(Формують руками "гніздечко.)
Щоб там знести яєчко.
(Формують яєчко.)
Так сказала курочка,
(Стоять рівно.)
Чубатенька Журочка,
(Формують чубок.)
Куд-ку-дак! Куд-ку-дак!
(Плещуть в долоні і обертаються.)
Знесла яйце, як кулак.
(Формують яйце.)

◇

ГРА НА ВІЛЬНОМУ ПОВІТРІ АБО ПРОХІД

Праця біля грядочки, показати, як їде колесо, авто, поїзд, летить пташка.

У НЕГОДУ: Те ж саме в кімнаті.

◇

КРІЛЕНЯТА

Сірі, білі, ще й пухнаті,
Є на фармі кріленята.
Я для них несу травичку,
З буряків зелену гичку,
Ще й капусти качани,
Щоб скоріш росли вони.

В. Мордань

ЗАЄЦЬ І КУРОЧКА

Раз пан Заєць Заяченко
Погідного ранку
Зайшов собі в лан капусти
Та й сів до сніданку.

Сів вигідно, свіже листя
На таріль вкладає,
Зручно на вилки встромляє,
Смачно заїдає.

Аж напроти — хто надходить?
Курочка Орися!
— Добрий день вам! — Чом так рано?
— Вийшла перейтися!

— Пане Заєць! Вам десь певно
Хробачки смакують!
— Фе, я їв би тую погань?
Чи пані жартують?

— А чи краще, — каже Курка
До сварки готова, —
Їсти хабаззя зелене,
Мов яка корова?

— Моя пані, — Заєць каже, —
В світі різні ґусти;
Вам все хробачки смакують,
Мені лист капусти!

◇

ЗАГАДКА

А хто каже: "Бе! Бе!"
і травичку хто скубе?
Має з ратичками ніжки,
білу шубу, чорні ріжки,
сіно їсть і п'є водичку,
вовни дасть на рукавичку.
(Баранець)

ЗАЙЧИКОВІ ВАКАЦІЇ

Скаче зайчик по загоні,
Плеще в лапки, мов в долоні:
— Є що, — каже, — їсти, пити,
Любо, мило стало жити
У діброві і в садочку,
І на полі, і в лісочку.
— А чому? — його спитали.
— Бо вакації настали!

(мг — рз)

◇

ПЛУТАНИНА

Занявкали котенятка: Нам набридло нявкати. Хочемо, як цуценята, гавкати. А за ними й каченята: Ми не будем квакати. Хочемо, як жабенята, крякати. Свинки всі занявкали: Няв-няв-няв! Киценьки загавкали: Гав-гав-гав! Качечки закрякали: Кря-кря-кря! Курочки заквакали: Ква-ква-ква! Тут горобчики приспіли, як корівки, заревіли: Му-у-у! А ведмідь почув і собі гукнув: Ку-ку-рі-ку!

◇

БІЛОЧКА І БУРУНДУК

Білий носик, білі вуха
і весела ця ласуха!
Погукала з-за горбка:
— Бурундуче! Ках-ках-ках!
— Добрий ранок! Дук-дук-дук!
Відповів їй бурундук.

Г. Чорнобицька

◇

ВПРАВА

Показати, як ходить журавель, як стрибає коник, як ходить качка, як повзе черепаха, вуж. □

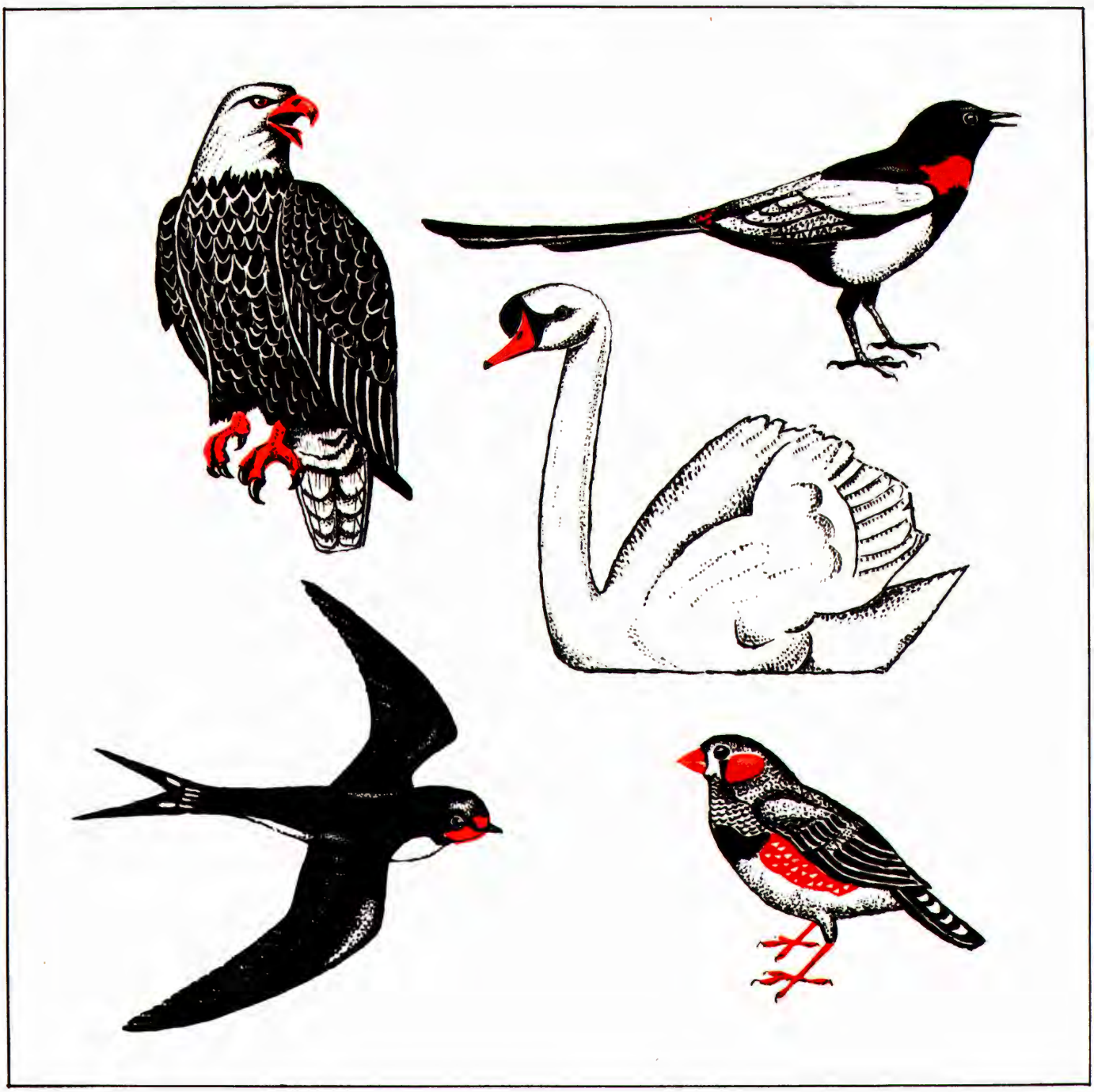

Орел, сорока, ластівка, лебідь і горобець.

КАЧКА І КАЧЕНЯТА

Качка на базар ходила,
Дітям капчики купила,
Найменшому,
Середущому,
Найстаршому,
Дітям своїм каченятам.

І сказала качка так-так-так,
Тепло буде дітям так-так-так,
Діткам моїм каченятам.
Найменшому,
Середущому,
Найстаршому,
Діткам моїм каченяткам.

Діти капці повбирали,
Маму щиро обіймали
Найменший,
Середущий,
Найстарший,
Діти мами качки.

А потому накінець,
Всі вони пішли в танець
Найменший,
Середущий,
Найстарший,
Дітки мами качки.

ВЕСНЯНКА

А ми ластів'яті:
— Живи в нашій хаті,
їж собі та грійся,
нікого не бійся, — рости!

А виростуть крила, —
Лети, куди мило, — лети!

— Весна прийшла!
Тепло знайшла! —
Кричать дівчата й хлопчики.
— Цвірінь, цвірінь! —
Журбу покинь! —
Клопочуться горобчики.

Л. Глібів

◇

ЧОМУ ЧАПЛЯ СТОЇТЬ НА ОДНІЙНОЗІ

Чапля зшила черевички
І мерщій пішла до річки.
— Чапу-лапу, чапу-лапу,
В мене гарні черевички! —
Поки хвалилась, ходила,
Черевичок загубила.
І стоїть вона в лозі
На одній своїй нозі,
Другу вгору підіймає -
Черевиченька не має.

П. Воронько

НАШЕ ЛАСТІВ'ЯТКО

Ластів'ятко: "Цвір, цвір!"
Залетіло в двір, в двір.
А з двору до хати,
почало прохати:
— Пустіть мене сісти,
дайте попоїсти,
бо я ще маленьке,
я не маю неньки,
ледве що літаю —
мушки не піймаю! □

А ХТО ЗНАЄ.

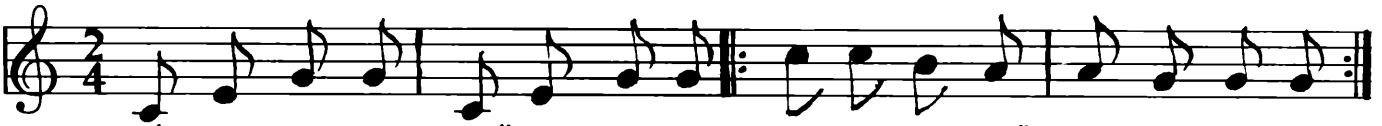

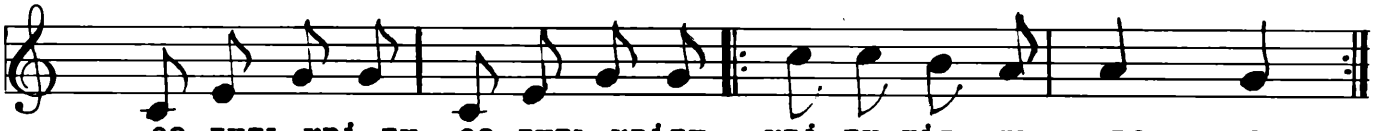

КАЧЕЧКА ПРАЧЕЧКА.

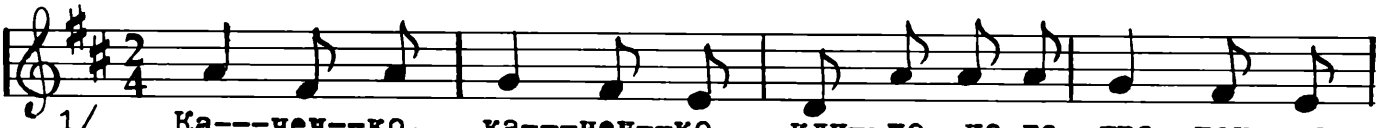

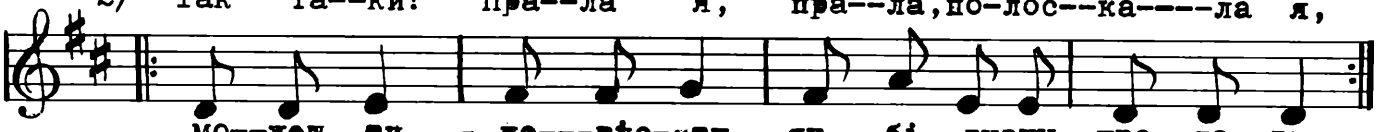

ЗАНАДИВСЯ ЖУРАВЕЛЬ.

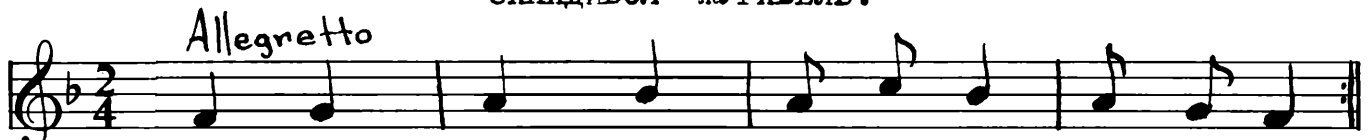

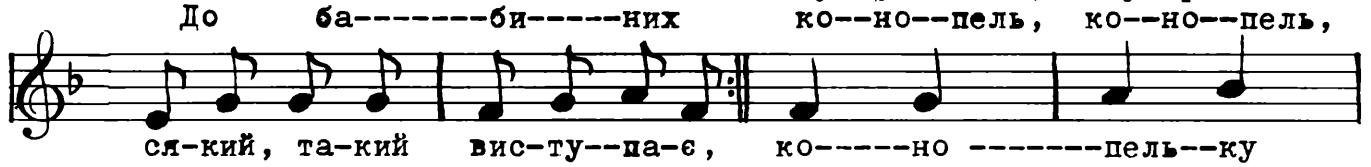

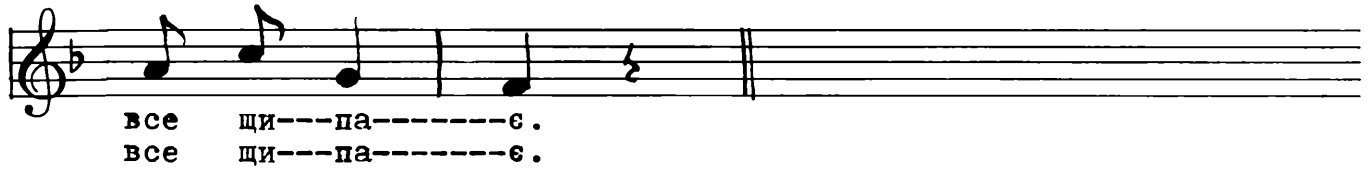

СОРОКА-БІЛОБОКА

Діти дуже люблять пташок — кормлять їх, слухають їхнього щебетання, охороняють їхні гнізда від шкідників. А вже дуже радує українських дітей птаха сорока. Вона менша від ворони, струнка, звинна, дуже рухлива й цікава. Безнастанно за чимось шукає, весело крутить голівкою. Не любить великих міст, а гніздиться там, де є городи, сади і фарми. Українські мами забавляють своїх маляток, цокочучи пальчиком одної руки в другу, наче дзьобиком сороки:

"Сорока-ворона дітям кашку варила,
на порозі студила.
Ідіть діти по тріски, дам вам каші по
трошки".

А старшенькі діти згадують сороку у казці про "Пташине весілля":

"Там сорока-білобока на скрипочці
грає,
А сват голуб з голубкою козака
гуляє.
Сойка коровай крає, галка пиво
носить,
А староста крук зозулю до вечері
просить".

Батьки одної дівчини, Соні, жили за містом у домі, оточеному деревами. Перед будинком ріс старий розложистий каштан. В його тінистих гілках сорока звила собі гніздо. Скоро всі привикли до милої пташки і полюбили її. А вона так освоїлась і вдомашнилась, що часто сідала в отворенім вікні. Коли діти обідали, злітала і на стіл та дозволяла кормити себе ласощами. Часом хапала кусок хліба чи м'яса і наче з украденим утікала у своє гніздо. Соня дуже любила сороку, а її сусідка і шкільна товаришка Варка теж не могла нею натішитись.

Одного дня сталась неприємна подія. А було це так: Соня з товаришкою помагали мамі садити квіти в городі — потім пішли помити руки в лазничці. Після того Варка пішла додому, а за кілька хвилин Соня прибігла до мами з плачем: — Мамо, мені пропав мій золотий перстень, той з перлинкою, що мені подарувала бабуня на мої уродини.

— Якто пропав? Загубила, чи що?

— Ні, ми з Варкою мили руки і я положила перстень на підвіконні, та й про нього забула. Коли я вернулась по перстень, вже його не було. Щез! Не було нікого лиш ми дві! Ото ж напевне то Варка пожартувала!

— Та ні, Сонечко, не думаю, Зрештою можна її спитати.

Але перстень не знайшовся і Варка про нього нічого не знала. Соні мама не переставала шукати, бож це цінна пам'ятка. Але не знайшовся. Та ба! Зачали з хати пропадати й інші цінні речі: мамині золоті ковтки, срібна ложечка до цукру, ланцюжок...

І ото, знову сталось щось дуже дивне. Одного дня сиділа ціла родина по обіді на веранді. Нагло побачили, як сусідський бурий коцур, "Мурлище" нишкомтишком підкрадається до гнізда сороки, щоб поласувати сороченятком. Вже був дуже близенько, туй-туй вхопить пташку. А сорока як не зверещить, як не дзьобне його мабуть у саме око! Покотився ж він аж у низ! Та падаючи потягнув і кусень сорочиного гнізда, в якому всі на диво побачили золотого ланцюжка. — Ось де наші золоті речі! — Тоді брат Соні, Ґенко, поліз на дерево до гнізда. А там! Ціле гніздо обвішане блискіт-

ками — золотими та срібними. Між ними і перстень Соні. Тоді Ґенко не втерпів і почав сварити сороку:

— То ти така? Ми тебе гостили, приймали, тішились тобою, а ти! Знаєш хто ти є? Пройдисвіт-гультіпака, легкодух! Вже ти тепер довго дзьобиком стукатимеш, доки ми тобі сітку розкриєм!

Всі сміялись з такої промови Ґенка. Лиш Соня була сумна. Пізніше сказала мамі: — Ах, як мені сумно, що я так подумала про сусідку Варку. О мамо, я найрадше подарувала б їй цей перстень! Але не можу, він же від бабуні.

— Не журись, потішила її мама. В мене є гарний золотий хрестик. При нагоді ми подаруємо його Варці. Так вони і зробили. **О. Цегельська**

ЧЕРВОНОГРУДКА

Хто в Україні проїжджав через станцію — Цокориху, то мимохідь дивився на давній хутір Литвиненків. Цей хутір приваблював очі своїм надзвичайно гарним ставком, що наче люстро відображав незвичайну красу чепурного хутора. Неначе здібна рука маляра зібрала сюди дерева, садки й біленькі хати в розкішну кольорову картину.

У піст, за тиждень перед Великоднем, дід Іван Литвиненко порався в садку на пасіці. З ним був його шестирічний онук Антін. Дід нахилився над вуликом.

— Дідусю! — Закричав Антін. — Ловіть, ловіть, ловіть! У вас на шапці пташка сіла! А та пташка "пурх" та й пересіла на гілочку.

— Ей, дідусю, не піймали мені пташеня, а воно ж із червоною грудкою.

— Не можна цю пташку ловити.

— Чому?!

— Бо гріх.

— А чи ви знаєте, чого в неї така червона грудка?

— Знаю. Сядьмо он там, під грушею на ослін і я тобі розкажу.

— В гірській скелі, у своєму гніздечку, стурбована пташка піднімала головку. — Що трапилось? — думала вона. — В цій місцевості завжди було тихо й привітно, а зараз навколо гучно. Чути крики й регіт, жіночий плач, тупотіння ніг, стук молотків по цвяхах. Що ж це? Чи яка небезпека?

— Пташка турбувалась про своє гніздечко. Хотіла побачити, що робиться навколо. Вилетіла з гніздечка, наблизилась до юрби й побачила людей навколо трьох дерев... Пригадала пташка, що не було ж тут цих трьох дерев, але краще глянула вона в той бік і пізнала, що це не дерева, а три хрести, і до кожного хреста прицвяхований чоловік. Обличчя двох були відхилені, але Той, по-середині, дивився просто на пташку і очі їх зустрілися. Вона побачила в Його очах не лише великий біль, але й ще велике терпіння.

Не розуміла вона, чому забито цвяхи в Його ногах і руках, але помітила терновий вінець на Його чолі; краплі крови текли по Його обличчі. Серце її, повне жалю, забилося й затремтіло, бо тернові колючки вона знала: минулого літа вона зробила гніздечко в тернових кущах, і ввесь час її кололи гострі колючки, коли приносила їсти своїм діткам. Тільки її крильце було зранене колючками.

Хутко плигнула вона на хрест, подивилась і збагнула, як помогти. Плигнула

трошки ближче, ще ближче, поки не стала біля самої голови. Вчепилась за найбільшу тернину, але витягнути її одразу не змогла; притулилася грудьми до лоба Розп'ятого й витягла колючку. Знову злетіла на хрест, тримаючи в дзьобі колючку. Але її грудка пофарбувалася кров'ю Розп'ятого, і та барва залишилася назавжди на грудях усього її потомства.

Ну, що ж Антосю, тепер ти знаєш, чого у неї червоні груди? А ловити цю червоногрудку — гріх: вона рятувала Ісуса Христа в Його стражданні.

Марія Жижка

ДЕ ЖИВУТЬ ДОБРІ ПТАХИ?

Якось прилетіли з далеких земель у нашу країну добрі лелеки. Далеко вони перебули ту пору року, коли у нас холодно, сніг та мороз.

Кожний лелека в минулому році жив тут, мав свою стару, добре збудовану хату на високих клунях.

Сніги розтали, зацвіли дерева та квіти — прилетіли вони на старе місце жити. Дивляться: на клунях їхніх хат немає, тільки вітер гуляє. Якийсь злий чоловік кинув грудку землі і поранив одного лелеку. Люди почали на нього кричати, а він ще одну кинув.

Засумували добрі птахи і полетіли геть від села, в близький луг. Уже ж пора малих лелечат годувати. Де їх примістити, де і самим жити?

Питають лелеки старих та кривих верб:

— Може дозволите на вашім гіллі хатки збудувати?

Озвались старі дерева добрим шумом-голосами:

— Чому ж ні? Ви добрі птахи, будуйте.

Заходились лелеки галузки складати, кошики-хатки виплітати. Повиплітали — і живуть по-двоє в хатці. Діток годують, на сонечку гріються, а як захочуть, то в синьому небі разом з літаками літають.

Село було на гірці і ніхто їх не турбував, навіть той злий чоловік, що грудкою лелеку поранив.

Однієї темної ночі проснувся поранений лелека у своїй хатці. Дивиться: сина в хатці немає, а небо — червоним вогнем палає. Думає собі: хіба серед ночі може сходити сонце? Придивився, аж то в селі розгоряється пожежа, все вище росте полум'я!

Лелека піднявся на дужій нозі, підняв голову догори та як застукоче, як заклекоче своїм довгим носом-дьобом. Це він так і сина кликав і на сполох гукав. Почули те його брати, посхоплювалися, ну і собі довгими дзьобами стукотіти, на сполох бити, людей зі сну будити. Прилетів і син пораненого лелеки, та й собі взявся клекотати.

А люди крізь сон почули клекіт з лугу. Посхоплювалися з ліжок. Тільки злий чоловік хотів знову спати та сердився, що лелеки його збудили. Аж глянув у вікно та й занімів: все його подвір'я в огні!

Піднявся крик, кинулися люди воду носити, пожежу гасити.

Ледве погасили, а як скінчили, запитали один другого:

— А як ти проснувся? Хто тебе збудив?

— Мене збудили лелеки.

— І мене. Я почув, як вони дзьобами клекотали-стукотали.

— І мене збудили вони, — озвався злий чоловік.

— Бачиш! А ти їх із села прогнав! Якби лелеки не збудили — ми б геть погоріли!

Сором взяв злого чоловіка. Вирішив він на другий рік спокутувати свою провину.

Перед холодами відлетіли лелеки в тепліший край. А як струмки заспівали та квіти заясніли — повернулися знову в нашу країну. Хотіли вже село обминати, аж дивляться: на клунях ніби їхні хати! Сіли на клунях, розглядаються. Дійсно, люди наносили на клуні різних гіллячок та глини, навіть хати-кошики посплітали!

Поправили лелеки ті хатки, відкрили віконця, напустили сонця та й живуть. Вони добре знають, що злий чоловік уже не злий, це ж він добрим птахам хати-гнізда готував.

З тої години по всій нашій країні, по всій нашій землі живуть лелеки.

Добрі птахи живуть там, де й люди добрі.

Леонид Полтава

ЛИСИЦЯ І СИНИЧКА

(Народна казка)

Одного дня лисиця впала в яму. Близько до ями було дерево, а на дереві синичка робила своє гніздо.

Лисиця довго лежала в ямі, спостерігаючи синичку, як вона носила патички і вкладала один на другий, будуючи гніздо. Нарешті вона сказала: — Що ти там, синичко, робиш вгорі?"

— Роблю гніздо.

— Навіщо тобі потрібне гніздо?

— Вивести моїх діток.

— Дістань мені трохи їжі, синичко! А якщо не дістанеш, то я подушу всіх твоїх пташенят.

Бідна синичка думала, та й думала: як їй дістати щось їсти для лисиці?
Тоді вона полетіла в село й принесла зі собою курку. Лисиця зжерла курку, а тоді й каже: — Ти принесла мені їсти, чи ж не так, синичко?

— Так, принесла.

— Тепер принеси мені пити.

Бідна синичка думала та й думала; як же їй здобути щось пити для лисиці? Тоді полетіла в село й принесла лисиці трохи води. Лисиця випила воду й сказала: — Ти принесла мені їсти, чи не так, синичко?

— Так, принесла.

— Ти принесла мені води, чи не так, синичко?

— Так, я принесла.

— Тепер допоможи мені вилізти з ями.

Бідна синичка думала та й думала, як їй витягнути з ями лисицю. Тоді вона почала збирати патички, гілочки, шишки й кидати в яму. Нарешті вона накидала так багато, що лисиця змогла злізти на горбок і вискочити з ями. Коли лисиця вибралася нагору, вона лягла під деревом.

— Добре, синичко! Ти дістала мені їсти, чи ж не так було?

— Так, я принесла.

— Ти принесла мені пити, чи ж не так?

— Так, я принесла.

— Ти допомогла мені вилізти з ями, чи ж не так?

— Так, я допомогла.

— А тепер розвесели мене, щоб я сміялася.

Бідна синичка думала та й думала: як їй розвеселити лисицю так, щоб вона сміялася.

— Я полечу, а ти біжи за мною, лисице! — сказала вона нарешті. Синичка полетіла в село й сіла на стовпчику, коло воріт, а лисиця лягла під ворітьми. Тоді синичка почала жалібно: — Дай мені, пиріжок, добра господине! Дай мені пиріжок! Пиріжок! Пиріжок!

Собаки почули синичку, повискакували з будки, побачили лисицю і розідрали її на шматки. Переказала **Ольга Литвин**

СТАРА БАЙКА

Раз бідний журавель зловився в сіти й не міг із них видістатися. — Ах — закликав він — що буде зі мною. Я не всилі перервати цих сітей. Прийде ловець, або згину з його рук або з голоду. А, як згину, хто піклуватисьме моїми бідними діточками в гніздечку? Вони також мусітимуть згинути, коли я не вернуся кормити їх.

Недалеко в полі був вірний вівчарський собака. Почув плач бідного журавля. Скочив через живопліт, схопив зубами сіти і скоро їх розірвав.

— Ось — сказав він — лети назад до своїх діток, бувай здоров!

Журавель подякував собаці щиро. — Хотів би я, щоб усі собаки були такі як ти — сказав він — та й хотів би я віддячитися тобі за те, що ти поміг мені. — Хто зна — сказав собака — колись я може потребуватиму помочі, а тоді ти пригадаєш собі мене. Моя ненька говорила було: Ми повинні робити добрі діла, коли тільки можемо, це добре є для пташки, для тварини й для людини.

Якийсь час підніше летів журавель додому й поступив до чистого ставка напитися води. Коли так пив, почув сумний жалібний звук і оглянувся довкруги. Кого ж він побачив? А Вірного. Лежав на землі близький смерти. Журавель прилетів до нього. — Ах мій добрий щирий приятелю — скрикнув він — що з тобою? — Кістка застрягла мені в горлі — сказав пес слабо — душуся. — Який я вдячний за мій довгий дзьоб — сказав журавель. — Відкрий рота, добрий приятелю, хай я загляну, може що поможу. Вірний роззявив рота. Журавель встромив свій довгий гострий дзьоб, шарпнув кілька разів, зрушив кість і вкінці добув її. — Ах ти добрий друже! — викликнув пес і зірвався на ноги й весело вертівся довкруги. Як я віддячусь, що ти врятував мені життя?

А бо ж ти перше не врятував мене — сказав журавель. — Приятелю Вірний, я тільки затямив собі науку твоєї неньки, якої ти мене вчив, що робити добре діло, де тільки можливо ялося птиці, тварині й людині.

АХ І ОХ

Ходить Яся по ліску
У біленькім фартушку,
Носить кошик у руках,
Викрикає "ох" і "ах",
Бо грибів кругом, аж страх! —
Пнуться поміж мох.
Менший гриб зоветься Ах,
Більший гриб — то Ох.

ГОРОБЕЦЬ ЦІ-ЦІР

Ви напевно знаєте, діти, пташок, що звуться горобцями. Як їх не знати? Вони живуть по всіх країнах світу: в Україні і в Німеччини, в Австралії і в Америці — скрізь! Маленькі, сіренькі, горобці живуть коло людських хат, бо харчуються залишками людської їжі. На зиму вони не відлітають нікуди, тільки розпушують своє сіреньке пір'ячко, щоб було тепліше і весь час рухаються. Але не зовсім так, як інші пташки: коли ходять по землі, то не переступають по черзі правою і лівою ніжкою, а стрибають обома ніжками одночасно. Але неволі вони не зносять і в клітках не можуть жити.

Сьогодні я хочу розказати вам про одного горобчика, що живе в одній родині у нас, в Австралії. Слухайте, як це сталося, що він звик жити з людьми.

Молоденька панна Христина працює друкаркою в бюрі. Вертаючись парком із праці додому, вона знайшла під деревом малесеньке горобенятко, що впало на землю із свого гнізда. Йому мабуть і тижня не було, бо воно ще й пір'я не мало і було голісіньке. Панна Христина принесла його додому і почала годувати із скляної рурочки-піпетки. Горобеня охоче їло, за якийсь час вкрилося пір'ям і виросло на гарне пташеня.

Коли далеко пізніше панна Христина винесла його надвір і хотіла випустити на волю, воно не схотіло летіти геть і сиділо спокійно у дівчини на плечі.

З того часу горобчик лишився жити у панни Христини. Довелося придбати для нього клітку, бо в тій хаті є й котик, а панна Христина боїться за свого горобчика. Клітку почепили в безпечному місці, щоб кіт її не досягнув, але дверцята в ній завжди відкриті і горобчик вільно літає по хаті.

Коли панна Христина їде автом, горобець сидить у неї на плечі. Коли дівчина працює в бюрі, горобчик чекає її в почекальні у своїй клітці, а як йому надокучить, подає звідти голос. Іноді Христина бере його до бюра. Там він сідає на друкарську машинку і дивиться уважно, як дівчина друкує. Її товаришки-друкарки дуже тішаться тим незвичайним пташеням.

Цей горобчик має ще одну особливість: він любить слухати музику. Коли вони з панною Христиною дома, горобчик сідає на радіо й дзьобає його, аж поки Христина не відшукає для нього якоїсь музичної програми. Тоді горобчик летить до своєї клітки, сідає в ній і мовчки слухає, схиливши голівку набік. Він любить музику! Часом і сам співає. Але горобцям Бог не дав такого гарного голосу, як соловейкам, або жайворонкам. Його пісня коротка й одноманітна "Ці-цір!" і знову "Ці-цір!" Особливо часто співає він свої пісеньки, коли сидить у панни Христини на плечі і своїм співом висловлює свою любов і вдячність. За такий спів його й назвали "Ці-цір" і він своє ім'я знає.

Ці-цір живе у панни Христини вже більше року. Мабуть і з нею життя своє проживе. Він такий вдячний їй, що вона його вигодувала й доглянула, що не хоче нікуди від неї летіти.

Це, діти, не казка. Це правдива і така зворушлива історія!

Дбайте діти про пташок! Це наші друзі. Вони часто потребують допомоги й опіки і вдячні людям за неї. **Марія Дейко**

Яка чудова річка,
Прозорая водичка
Та золотий пісок...
Ходи, ходи, Галиночко,
Ходи, ходи, маленька,
Глянь, скільки ж тут рибок.

РИБИ

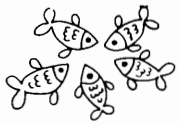

Є різні риби у воді:
Товсті, тоненькі і худі,
Дрібненькі риби-малюки,
А є й великі — от-такі!

Є войовничі — із мечами,
Є з довжелезними хвостами.
Є рибки срібні й золоті,
Є дуже мудрі, є й пусті...

Живуть вони в річках і в морі
І все беруться до розмов,
Але ніколи не говорять,
Немов своїх не знають мов.

Набравши в ротики води,
Вони мовчать.
Мовчать завжди:
В воді не можна говорити,
Тож риби мовчки мусять жити.

Леонид Полтава

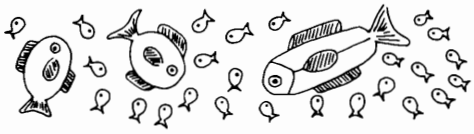

НАШ ЮРАСЬ

Наш Юрась —
Ну, й Юрась! —
Любить воду,
Як карась.

◇

Плотички-плотиці
Гуляють в водиці.
Яке у них свято,
Що їх так багато?

М. З.

ДО РІЧКИ

Надягайте черевички,
Ми подибаєм до річки:
Дибу-дибу-дибки,
Наловимо рибки,
Наваримо юшки,
Посолимо трішки —
Дибу-дибу, ніжки!

К. Перелісна

ЗРОБЛЮ СОБІ ЧОВНИЧОК

Якби мені човничок
І весло,
То мені б клопоту
Не було:

Виплив би на озеро
На зорі,
Поставив би сіточки,
Ятері.

Як моєму татові,
І мені
Ловились би пліточки,
Окуні.

Додому би з рибою
Я вертав,
Тато з уловом би
Привітав...

Яке треба вивчити
Ремесло,
Щоб зробити човничок
І весло?

О. Пархоменко

БІЛЯ СТАВКА

Зелена жабка над ставочком
Заквакала на беріжку:
— Новину знаю я цікаву,
Всі слухайте — я розкажу!

Швиденько рибки підпливали,
Метелики, бабки злітались,
Новину жаб'ячу послухать
Жуки й комашки позбігались.

Всі жабку колом обступили,
Мовчать і слухають уважно.
Вмостилась жабка на камінчик,
Заквакала до них поважно.

— Цю ніч я так погано спала,
Поганий настрій вранці мала,
Нічого їсти не хотіла,
І ніби голова боліла...

Я вирішила для розваги,
Пройтися трошки по гайочку —
І там людських дітей узріла
Під деревами в холодочку.

Які веселі це створіння,
Та й розумненькі всі, нівроку,
Співають гарно, маширують, —
Я довго приглядалась збоку.

А потім сіли кругом пані —
Вона їм щось оповідала,
А потім знову щось співали
І дуже гарно танцювали.

Щоб вам про цеє розказати,
Я до ставочка поспішила,
Забула, що погано спала,
Що голова мені боліла.

Я запропонувати хочу
Усім вам, любе товариство,
Забавмося і ми так трохи, —
Я думаю, що це корисно.

Хвостами рибки враз крутнули:
— Ми ж не зуміємо співати!
Жуки й комашки стурбувались:
— Ми не умієм танцювати!

— Маширувати ми не вмієм...
Мало не плаче синя бабка.
— Ми зараз все це улаштуєм —
Так заспокоює всіх жабка.

— Жуки! Комашки! По чотири
Рядками рівними ставайте!
Ви будете маширувати,
Лише на сиґнал почекайте.

Вам, рибоньки, там у водиці
Водити хоровід годиться.
Бабки, метелики, пильнуйте!
Ви колом над ставком танцюйте.

А я із сестрами-жабками
Співати будемо вам хором.
Отак то ролі поділивши,
Забаву зробимо чудову!

Жабки розсілись на камінні,
Заквакали, заджерготали,
Жуки з комахами рядками
По беріжку маширували.

Бабки синенькі над водою
З метеликами танцювали,
Веселі рибки у ставочку
Моторно "Шума" заплітали. □

Такий зняли над ставом галас.
О! Голосний концерт той був!
Аж сірий журавель цибатий
З болота, здалеку почув.

Відразу прилетів на берег,
Наставив дзьоба, націливсь,
Вже тішиться, що щось піймає,
Та трохи бідний помиливсь...

РАВЛИК

Гляньте, равлик повзе,
Свою хатку везе,
Хатка в равлика чудна —
На спині йому вона,
Коли равлик спочиває,
Ріжки й ніжку в ній ховає.

КОЛО РІЧКИ

Літо. Юрко і Ярко були коло річки. У них вудки. Сиди тихо, Ярку. Не лякай риби. У Юрка — сіп-сіп-сіп. То риба. То риба. Тягни, тягни, Юрку! У ЮРКА риба. У Ярка риба. Неси рибу до хати. Мамо, у нас риба. Вари юшку!

НАША РІЧКА

Блись та блись на сонці наша річка,
Пливе крізь луки запашні.
А яка ж тепленька в ній водичка!
І пісок м'якенький на дні.
На пісочку Ясочка маленька,
А навколо рибок табунці.
Хоче рибку зловити у жменьку,
Та ніяк не вдержить у руці.

Н. Забіла

Бо через той мисливський запал
Якийсь камінчик зачепив.
Камінчик покотивсь у воду...
Бе-рех! І шуму наробив.

Враз припинилася забава...
Всі врозтіч! Хто куди сховавсь.
Нічого не впіймав цибатий
І з "довгим носом" він зоставсь.

Лідія Гаєвська-Денес

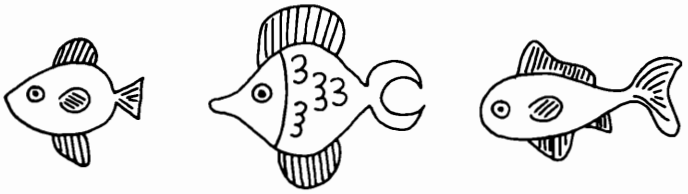

ЖАБКИ-МАНДРІВНИЦІ

Гра

На чималеньку відстань одне від одного окреслюють двоє "боліт".

Діти вдають жабок, що переселяються з одного "болота" на інше.

Обравши собі ватажка, вони вервечкою стають за ним. Далі всі беруться в боки і присідають напочіпки.

Ватажок починає стрибати від одного "болота" до другого, а за ним — решта. Ватажок повертає то вправо, то вліво, то раптово зупиняється. Всі повторюють те саме. Хто впаде — мусить ставати в кінець вервечки. Якщо не втримався на ногах сам ватажок, його місце заступає той, хто скаче зразу ж за ним. Доскакавши до "болота", всі кричать: "Ква-ква-ква!"

Дуже буває цікаво, як хто вміє скрекотати або кумкати по-жаб'ячи. □

ГРА: ЖАБКИ І БУЗЬКО

Було це влітку, а жабки
На березі сиділи
І витягали вбік ніжки,
До сонечка їх гріли.

То задні ніжки взад дадуть,
Передні витягають,
То знов під себе їх беруть
І на ніжки сідають.

І поскакали від ріки
Мушок собі шукати,
І розійшлись на всі боки —
Чого б то їм боятись?

Аж ось надлетів бузько вмить,
Почав жабок ловити —
Втікайте до води, жабки,
Як хочете ще жити!

Пояснення: Діти присідають поволі, роблять підпертий присід, витягають ліву ногу вбік, потім праву і повертають знову до присіду. Викидають ноги разом взад (підпершись на руки, вертають до постави присіду; скачуть на чотирьох від річки, куди хто хоче (від визначеної межі). Як появиться бузько і почне ловити жабок, жабки втікають до води. Зловлена жабка стає бузьком, помагає ловити інших. Коли незловлені жабки повтікали за межу, бузьки ніби відлітають, наслідуючи політ бузька. Жабки знову виходять грітися: ті самі вправи. Забава продовжується, поки бузьки не виловлять усіх жаб.

ПІСЕНЬКА ПРО РАКА

Жив собі в болоті рак-
одинак,
Він розказував про себе
завжди так:
"Маю хатку під корінням
рогози,
В мене клішні дуже гострі,
як ножі.
Як непроханий хтось зайде,
той тоді
Превелику біду знайде
у воді".
Бережіться, не заходьте
в рачий дім,
Бо він ноги пощипає
вам усім!

◇

ВЕСНЯНКИ

Щось на пеньку лежить, — прошепотіла Калинка.

Схопився Юрчик.

— Де?

Поза кущами, пригинаючись, підкрались тихенько. Бачать — змія на сонечку гріється. Звела голову...

— Вуж! — полегшено сказала Калинка. — Не вкусить.

Примружився Юрчик — і до вужа:

— Ану, хто кого передивиться?!

Та вужеві гра не сподобалась. Показав язичка — і навтіки.

— Бачив? — гукнула Калинка. — Жовті плямки біля очей...

Засміявся Юрчик.

— То веснянки... Од сонця!

Л. Ш.

РИБКИ

— Хочу бути рибкою! — заявила Люба, схоплюючись з ліжка.

— Як це так рибкою? — спитала, сміючись, мама.

— Мамо, мені снилася рибка, вона плавала цілий день, цілу ніч у воді, плавала й бавилася. Мамусю, я б хотіла теж бути рибкою.

— Ну, та ти, Любо, швидше одягайся, поснідаємо й підемо сьогодні до річки, от ти й побудеш трошки рибкою, у воді покупаєшся.

А Любу не треба підганяти, коли на річку йти. Вмить одяглася, умилася швиденько, випила молока й пішла з мамою та своєю подругою Олею до річки. До річки треба було йти ліском. Як вийшли з дому, мама й каже:

— Як прийдете, дітоньки, до річки, ви у воду відразу не скачіть, а спершу роздягніться й трошки остигніть, а то як такі гарячі полізете в холодну воду, то можете застудитися. І у воді довго бути не можна.

— А рибки цілий же день у воді — і нічого! — заперечила Люба.

— Зате як рибок ти на землю виймеш, то вони на землі не житимуть: їм вода, як нам повітря. У них тіло так збудоване, що тільки в воді можна їм жити.

— Куди більше хотіла б я рибкою бути, — каже Люба, — а то й остигати треба й у воді довго сидіти ме можна.

Та саме побачила Оля гарні квіти.

— Дивись, дивись, Любо, он які гарні квіти, біжімо нарвати їх собі трошки.

Побігли дівчата наперед. Рвали квіти навипередки, бігли швидше від мами й опинились коло річки.

— Любо, Любо, дивись, он які маленькі рибки плавають коло самого берега, — пошепки каже Оля, — коли б ми одну впіймали!

В одну мить поскидали дівчатка сукенки та й шубовсть у воду.

— Лови, Олю, ой, ой, переймай їх!

Ось пливе маленька рибка зовсім близько коло Люби. Вона — шурх рукою в воду, витягла руку й дивиться — нічого немає.

— Давай, Любо, — каже Оля, — візьмемо мою або твою сорочку і піймаємо в неї, а потім вона скоро на сонці висохне.

Так і зробили. І правда, вловилася одна маленька рибка. Винесли її на пісочок, Тут і мама прийшла. Тріпочеться бідна рибонька, вимазалася вся піском, важко їй без води.

— Киньте її назад у воду, — каже мама дівчаткам, та вони не хочуть.

— Ми її, мамо, у горнятко, що ти його взяла з хати, наллємо туди річної води й віднесемо рибку додому, годуватимемо, а щоб не було їй сумно — ще одну зловимо!

Полізли ще у воду. Довго ще хлюпались, що аж посиніли, а другої рибки таки не зловили. Вилізли дівчатка з води, погрілись трошки на пісочку та й пішли з мамою додому і рибку понесли.

Увечорі, як полягали всі спати, щось не спиться Любі. І гаряче їй і нудить чомусь. Та й у голові стукає. І все здається, що вона з річки багато рибок наловила й на берег покидала, а то як закричить Люба: ой, ой, ой. Підбігла швиденько до неї мама. — Що з тобою, Любочко, що, доню?

— Мене риба з'їсти хотіла. Така велика підплила і рота роззявила.

— Та заспокійся, Любочко, ніякої риби тут немає, це я, — заспокоювала її мама й по голівці гладила; а голівка гаряча, як вогонь, і щічки почервоніли.

— Е, Любонько, ти хвора; мабуть, це від купання, це від того, що ти, не остигнувши, в воду влізла, от і застудилася.

Напоїла мама Любу малиновим чаєм, закутала її, уклала спати.

Але їй два дні довелося лежати в ліжку, не виходити з хати. А рибку, яку вони спіймали, Оля другого дня віднесла й кинула в річку.

МАРІЙКА І ЖАБКА

Бавилися Василько й Марійка м'ячем. Щось не поладнали та й посварилися.

— А я тобі м'яча більше не дам, — каже Василько.

— А я вуйкові Дмитрові скажу, і він з тобою не буде бавитися, — Марійка йому у відповідь.

А це було найгірше для Василька.

— У... жаба ти погана! — закричав Василько. Ніколи ще він не лаявся, це вже з просердя не знав, як і висловитися.

Так образливо зробилося Марійці, оченята враз сльозами налилися, і побігла вона швидко, аж на самий кінець садка. Ну, за що на неї Василько розсердився та ще й жабою назвав?

А як гарно у затишному, зеленому куточку в садку над маленьким ставком! Трава така пахуча, висока, аж по пояс Марійці. А над спокійною водою літають комарики та гудуть.

Сіла Марійка під деревцем і сумує. Коли раптом на сірий камінець, що коло ніг Марійки лежав, щось — скок. Придивилася вона, а то сірозелена жаба з води на камінчик плигнула, така товста, з тоненькими лабками, очі вирячені і кольору такого, що її від каміння й відрізнити не можна.

От сидить вона зовсім спокійно, коли летить комар. Жаба як викине свого язичка — не висунула, а викинула, бо він у неї не так, як у всіх тварин, а з переду рота починається, а кінець його коло горла.

Та як вона викине свого язика — і немає комарика. Дуже подобалося це Марійці — адже ж комарі кусають і малярію розносять, так їм і треба.

Сидить Марійка, придивляється до жаби. А жаба дивиться на квітку, по якій черва повзе. Хап — і немає черв'яка. Ну і жабка ж! Довго сиділа Марійка та все придивлялася, а жабка викидає та й викидає язичка, хапає усяку комашню — мух, комарів, черв'яків, слимачків. А потім як заквакала, і в ставу всі жаби "ква, ква, ква, ква". А товста жаба пострибала по березі, так смішно, так чудно, а потім — бульк у воду й поплила далеко.

Марійко, де ти? Марійко! — гукають на Марійку здалека зза дерев.

— А ось де вона заховалася! — каже вуйко Дмитро. — Чого ти тут, Марійко, притаїлася? Ми тебе скрізь шукали. Василько каже, що ви посварилися і ти відбігла.

— Василько мене жабою назвав, — відповіла Марійка, — я і побігла сюди, не захотіла з ним більше бавитися, а тут жаба вискочила з води, і знаєш, вуйку, зовсім вона мені не погана — вона тут комарів ловила і мух усяких. А скажи, вуйку, правда, що то нічого жабою лаятися?

О. Іваненко

ПРИГОДА В ЛІСІ

Раз пішов я в ліс по квіти. День був гарний, соняшний, теплий. Який то ліс чудовий улітку! — Зелені, крислаті клени згинаються над тобою широкими, листястими гілками. А побіч них високі, дужі дуби випростались, немов козаки запорозькі, що стережуть лісову красу... Внизу трави, квіти, море зелені. Вгорі співають пташки, кують зозулі, майстерно вистукують дятелі...

Став я посеред лісу, мов зачарований. Аж згадав про квіти, що їх мав нарвати своїй меншій сестричці. Нахиляюсь, а вони пахнуть так, немов медом хтось їх полляв. Зірвав я одну квітку, другу, третю. Рву і складаю в китицю. Уже чималенька вона, а ще хочеться більше. Коли я до однієї квітки, а з-поза неї лізе до мене величезна, з дві мої руки завбільшки, жовто-срібна гадюка. Під моїми ногами неначе земля похитнулась — так страшно мені стало. Руки тремтять, серце калатає. Не знаю, як воно сталося, а тільки з того страху я зірвався з місця, мов опечений і — навтіки! Але квітів із рук не випустив. Притис їх до грудей і мчуся, аж дух мені заперло. Озирнутись боюся, а хочеться. Чи не женеться за мною гадюка?

Озирнувся — і яка дивовижа! З ляку, виходить, я далеко не забіг, бо позад мене я побачив гадюку і сірого їжака. Між ними точилась страшна боротьба. Їжак, видно, схопив гадюку за хвіст і заховав свою голову в середину, скрутившись у клубок. Ні голови його, ні очей, ні ніжок не було видно, а тільки настобурчені, гострі, як голки — колючки. Гадюка, бажаючи вирватись із того затиску, щосили звивалась над їжачим клубком, билася головою і всім своїм тулубом об голки, розбиваючись об них.

Боротьба між гадюкою й їжаком була жорстока й завзята. Такого я ще ніколи не бачив! Я стояв, як укопаний, чекаючи на вислід цієї боротьби. Радів із кожного сміливого поруху їжака і безсилого борсання гадюки. Нарешті гадюка зробила останній кволий порух і — завмерла. Вона була нежива.

Тоді їжак випростався, висунув із свого клубочка писочок, подібний до чорного п'ятачка, подивився на мене добрими, маленькими, як у рибки, очима і немов хотів сказати до мене:

— Тепер можеш спокійно рвати квітки, небезпека минула...

Радості моїй не було кінця. Я хотів підійти до їжачка й погладити його руками по сіренькій одежині, але він уже поліз до свого кубельця.

Я ще нарвав квітів, зладив велику, гарну китицю та й повернувся додому. А в хаті розповів про цю пригоду з їжачком-сірячком та гадюкою. **З. П.**

◇

ТАК ВОНО БУВАЄ

Раз дві мишки у коморі бігали й скакали, на останку солонини десь кусок дістали. Не хотіли поділитись: кожна хоче взяти... Зразу тихо сперечались, врешті — ну ж пищати. Почув котик. Попід двері підійшов тихенько, зловив миші, узяв сало на обід гарненько.

Їсть кіт миші і їсть сало, їсть і промовляє:

— Вас незгода погубила. Хай це кожний знає! **Л.**

Черепаха, жаба, ящірка і рак.

ПО ВОДИЧКУ

Надійшла осінь. Дні соняшні, теплі. Небо синє, ніде ні хмаринки. Петрусь тішиться, що не падає дощик. Цілий день може бавитися в садку коло хати.

Сестрички Вірка і Марта побігли до школи, тато поїхав автом до праці, а Петрусь залишається з мамою. Вона порядкує у хаті, а хлопчик надворі. Замітає хідник, підливає квітки, вигортає жовті листочки грабельками.

А тоді бере мисочку і біжить до водопроводу та наливає водички. Уважно несе і кладе біля сходів. Для кого, спитаєте? — А для тварин. У сусідів котики й песики — гаряче їм у кожушках із Петрусем гратися. Тому він їх водичкою частує. — Пий, чорний, пий (так до пса) — і знову граються м'ячиком. От стоїть жовта мисочка з холодною свіжою водою, а коло неї хлопчик сидить і чекає. Хто прийде нині до мене?

Вірка і Марта вертаються зі школи та й питають малого братіка: — Хто приходив воду пити?

— Песик чорний.

На другий день побіг назустріч сестричкам. — Знаєте, хто приходив водичку пити? Киця з чудовим рудим кожушком та хвостиком пухнастим. Напилася водички, коло мене сіла і муркотіла, муркотіла...

Далі дні були гарячі, дощик не падав, вже трава почала жовкнути. І знаєте, хто прийшов до жовтої мисочки? Жабка. Така груба, з великими очима. Напилася і поскакала в кущі. І пташки мали спрагу. Прилітали до мисочки, мачали дзьобики, підносили їх угору та ковтали водичку. А Петрусь тихенько сидів і приглядався. Аж одного разу щось зашаруділо і з кущів виповз вуж. І він пив холодну водичку. От мав Петрусь що розказувати. — Правдивий вуж! Такий з брунатним пасочком. Він мене не боявся!

— Бідні звірята, — сказала мама. — Тепер велика посуха!

А ввечорі, коли Петрусь заплющив очка в ліжечку, почув якісь звуки — кап... кап... кап... — Дощ іде! — закликав. Ціла родина сиділа на ґанку і розмовляла. Тішилися свіжим вечірнім повітрям.

— Ну, Петрусю, — казали — завтра прийдуть до тебе котик і песик гратися, але жабка і пташки і вуж, то вже ні!

З. П.

ПІСЕНЬКА ПРО РАКА

Рак рачкує у ріці,
Розкидає камінці,
Ще й кричить:
Втікай усяк,
Я не риба вам, а рак!

Ще й кричить:
Втікай усяк,
Я не риба вам, а рак!

Рак, рак, неборак,
Як притисну, буде знак!

Рак, рак, неборак,
Як притисну, буде знак. □

ПРО МУДРУ ЖАБКУ

Одного вечора я вийшла з дому, щоб вкинути листа в скриньку. Скринька була досить далеко на іншій вулиці. Того дня був сильний дощ, і я вибрала годину ввечорі, коли дощу майже не було. Але коли я наближалась до скриньки, то почав лити такий дощ, що я ледве встромила мокрі листи в отвір і вскочила до телефонної будки на розі вулиці, рятуючись від дощу. Три стіни телефонної будки були наполовину скляні. Коло будки був стовп із сильною електричною лямпою для освітлення вулиці, і я могла крізь вікно спостерігати з будки, як падають великі краплі дощу, як стікає вода по краях асфальтованої дороги, як пробігають авта в один і другий бік, як виблискує краплями дощу смужка зеленої трави між хідниками і дорогою.

Враз я помітила, що щось маленьке рухалося через хідник і зупинилося на зеленій смужці трави. Це була невелика сіра жабка. Вона зупинилася так близько до дороги, де пробігали авта, і так пильно дивилася на дорогу, що у мене виникла думка, чи не хоче вона перейти дорогу і дістатися до садка, що знаходився на другому боці дороги. Мені часто доводилося бачити на австралійських дорогах роздушених канґурів, ґуанів, гадюк. Їх приваблює світло авт, і вони, як зачаровані, вибігають на дорогу, попадають під авта і гинуть. Я собі уявляла, що маленьку сіру жабку чекає така ж сама доля під колесами авт, якщо вона вийде на дорогу.

Жабка сиділа і вичікувала, а може відпочивала. Настав можент, коли ніякого авта на вулиці не було. Жабка швиденько поскакала на дорогу. Я з напруженням оглядала дорогу в один і другий бік. З обох боків наближалися авта. На одну мить авта заслонили від мене жабку, і мені шкода було побачити її мертвою. Але яке ж було моє здивування, коли пройшли авта і вулиця була знову пуста! Я побачила, що жабка сидить на білій лінії серед дороги, що по ній авто ніколи не має права їхати, і де зупиняються також люди, переходячи дорогу. Жабка посиділа ще кілька хвилин на білій лінії на середині вулиці. Вулиця була така широка, а кроки жабки були такі маленькі, і мені знову здавалося, що вона відпочивала. Знову пройшло кілька авт, а сіра жабка далі нерухомо сиділа на білій лінії. Коли вулиця знову спорожніла і не було ніякого авта, жабка швиденько поскакала через другу половину вулиці і, неушкоджена, добралася до садка. Я довго дивувалася маленькій мудрій жабці і я чомусь певна, що вона не вперше так переходила дорогу, де рухаються такі страшні великі авта.

Ольга Литвин

НЕ БОЇМОСЯ

Біжимо на бережок
ближче до водички.
Посідаймо на пісок,
скиньмо черевички.

Хай тепленький потічок
миє наші ніжки.
Жабенятко та рачок
не страшні ні трішки!

Г. Чорнобицька

РАК-НЕБОРАК

Хлопці ходили на озеро ловити раків. Івась зробив собі рогача, засукав штани і заліз у воду. Рогачем лапав по піщаному дні, а коли знаходив рака, тис його рогачем, а другою рукою хапав за спину.

Отак полюючи, Івась приспівував:

А я рак-неборак,
Як ущипну,
Буде знак.

Він кидав раків на берег, а сам посувався далі.

Коли Івасеві здалося, що він набрав уже десятків зо три, він вийшов з води, покидав свою здобич у кошик. Одного, найбільшого рака, ледве наздогнав при самій воді:

— Ах ти ж, рак-неборак, додому тікаєш? — схопив його Івась за спину.

Рак витріщив на хлопчика свої балухаті очиці, невдоволено ворушив вусом.

Івась закинув рака в кошик, зачепив кошик на рогач, а рогач перекинув через плече.

Пересвистуючись із хлопцями, рушив до села. Коли зійшлися всі до гурту. Івась похвалився:

— От я здоровенного витяг, справжній королівський рак!

Хлопці кинулися до його кошика. Але рака не було. От-от підіймуть хвалька на сміх... Івась розгублено кліпав очима.

— Ходімо назад цією стежкою, — промовив Миколка. — Може він вискочив з кошика.

Кілька кроків ступили мовчки. Раптом хтось вигукнув:

— Он він, дивися, як чимчикує!

Івась упізнав рака. Це був його королівський.

— Ану, віднеси його подалі і поклади на землю, — запропонував Миколка, — куди він поповзе?

Одійшли якнайдалі, поклали рака на стежку, сподівалися, що повзтиме до села. А рак-неборак розвернувся і рушив до озера.

— Ото щоб ти знав, які раки розумні, —сказав Миколка, — куди його не занеси, він все одно до свого озера йтиме. І звідки він знає, що саме в тій стороні його дім?

ЯЩІРКА

Бігла мишка у траві
Й злякано спинилась:
Між корінням при землі
Щось заворушилось.

Що за диво? Це ж змія!
І хвостом махає,
І гадюча голова,
Але ж ноги має!

І таке зелене все,
У траві й не знати!
І у пащі щось несе...
Треба утікати!

Але ящірка й собі
Дуже налякалась
І від мишки в бур'яні
Шурх і заховалась.

К. Перелісна

ЧЕРЕПАХА

Ранньою весною Івасик знайшов коло ставка невелику черепаху. Штовхнув її палицею. Черепаха сховала ноги й голову під свої два панцері й лежала нерухомо.

Собачка Брисько підбіг, понюхав, перевернув черепаху догори і відійшов.

— З нею не дам собі ради, — подумав Брисько.

Івасик вирішив взяти черепаху до хати.

— Цікаво, що вона буде робити в хаті? Попрохаю, щоб мама оповіла дещо про неї.

З тими словами Івасик вишукав кусник кори, пересунув на неї черепаху й поніс свою здобич.

На поріг хати вийшла мати, побачила Івася з черепахою.

— Віднеси її звідси. До хати не неси. От не мала я ще й з тим клопотів!

Саме тоді надійшов вуйко. Взяв черепаху в руки, подивився з усіх боків і каже:

— Це болотяна черепаха. Вона незграбна на землі, але прудка у воді. Полює на риби, жаби, їсть усяке хробаччя, не боїться вужів та гадин. Любить пташині яйця, що знаходяться на землі.

— А чи вона небезпечна для людей? — питає Івасик.

— Людям вона не страшна. Її боятися не треба. Шкоду робить у ставках і річках, де риби. Позатим — корисна, бо винищує хробаччя та різних шкідників і гадючок. Особливо пожиточні є степові черепахи.

— А чому вона ховається?

— От, бачиш, — лев має силу, міцні зуби та кігті й ними бороніться. Олені, сернюки та інші подібні звірята мають швидкі ноги й спасаються втечею, а черепахи бороняться тим, що ховаються між своїми панцерями й тоді нікого не бояться.

— Давайте пустимо її на землю, не будемо рушати, і вона висуне ноги й полізе.

Вуйко пустив черепаху, а самі, разом з Бриськом, відійшли на бік. Перестали розмовляти.

За кілька хвилин черепаха висунула голову, подивилася, що напасників немає, і полізла в кущі — там безпечніше.

— Хай лізе. Хай живе собі так, як їй призначено. Не наша справа її нищити.

— Хочу оповісти, що є черепахи такі великі, що на них можна сідати й черепаха повезе людину на своїх міцних ногах.

— Я хотів би поїздити на черепасі.

— Піди з мамою до зоопарку, може там знайдеш великих черепах. Може й удасться поїздити.

— А вуйко їздив? — питає Івась.

— Ні, я не їздив, але таке бачив, як ще був дома на Україні. — А є ще й морські черепахи. Вони досить великі й міцні. Такі черепахи не бояться навіть таких потвор, як акули (рекіни), що й людину можуть з'їсти.

Коли така черепаха зустріне акулу, то одна рада — сховатися під панцері. Як дістанеться черепаха в шлунок акули, там починає думати, як визволитися. Вона має дуже сильні зуби, що ними легко перегризає тверді речі. Отож, у шлунку акули черепаха починає перегризати все, що є на дорозі, і за деякий час вилізе з

акулиного черева, стає вільна й попливе собі геть по морю, а акула, перегризена в середині, гине.

Таке то буває в природі. Кругом боротьба.

Л. Бачинський

ЩО ЦЕ?

Я ходжу поволі, не поспішаю ніколи, нічлігу в нікого не прошу, хатинку маленьку, кругленьку, чистеньку все на собі ношу.

◇

ЖАБКИ

Жабка жабці каже: — Ква!
— Чи здорова?
— Чи жива?

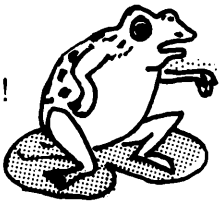

— Я здорова і жива!
Ква-ква-ква-ква,
Ква-ква-ква!

Л. Полтава

◇

РАВЛИК

Лізе, лізе равлик по моріжку,
виставляє равлик довгі ріжки.
А на спині в равлика хатинка,
ой, боліти буде равликова спинка!

Ні, не буде равликові важко:
дуже легка хатка-черепашка.
Та зате, як буде небезпека,
то втекти додому недалеко:

в черепашку зразу може влізти,
щоб пташинці равлика не з'їсти!

Н. Забіла

ЛИСИЧКА І РАК

Здибалася Лисичка з Раком. Стала собі, глядить на нього, як він помаленьку лізе, а далі давай над цим насміхатися.

— Ну, та й швидкий же ти, нема що мовити! Правдивий неборак! А скажи мені, Раче-небораче, чи то правда, що тебе раз у Великодню П'ятницю по дріжджі посилали, а ти аж за рік у Великодню Суботу з дріжджами прийшов та й ті насеред хати розілляв?

— Може, коли й правда була, — каже Рак, — а тепер на брехню подобає.

— Овва! Значить, ти тепер прудкіший зробився?

— Прудкіший чи не прудкіший, а тобі на кпини і не здатний. Коли хочеш знати, то давай побиймося об заклад, що я швидше від тебе до того кущика добіжу.

— Що? що? що? — дивувалася Лисичка. — Ти хотів би зо мною об заклад бігати?

— Не тільки побіжу, а ще тобі один скок випередки дам і швидше тебе при меті буду, — мовить Рак.

Побилися вони об заклад. Стала Лисичка на один скок поперед Рака, а Рак учепився їй кліщами за хвіст. Рушила Лисичка, біжить щодуху, аж курява здіймається. Добігла до мети та й кличе:

— А де ти, Раче?

Нічого не чути.

— Ну, Раче, де ти там? — щераз кличе Лисичка та й обернулася хвостом до мети.

Отоді Рак пустився від її хвоста та й каже:

— Та осьде я! Давно вже жду тебе, аж трохи поза мету забіг.

Іван Франко

ЩУКА

На Щуку скаргу хтось у суд подав, що буцім би вона такеє виробляла, що у ставку ніхто життя не мав: того заїла в смерть, другого обідрала.

Піймали Щуку молодці та в шаплиці гуртом до суду притаскали, хоча чуби й мокренькі стали.

На той раз суддями були: якіїсь два Осли, одна нікчемна Шкапа та два стареньких Цапки — усе народ, як бачите, такий добрячий та плохий.

Адвокатом, як завсіди годиться, була приставлена Лисиця... А чутка у гаю була така, що ніби Щука то частенько, як тільки зробиться темненько, Лисиці й шле то щупачка, то сотеньку карасиків живеньких, або линів гарненьких...

Чи справді так було, чи може хто збрехав (хто ворогів не мав!), — а все таки котюзі, як кажуть, буде по заслузі.

Зійшлися судді, стали розбирать: коли і як воно, і що їй присудити? Як не мудруй, а правди ніде діти, кінців не можна поховать...

Не довго думали — рішили і Щуку на вербі повісити звеліли.

— Дозвольте і мені, панове, річ держать! — тут обізвалася Лисиця, — розбійницю таку не так судить годиться: щоб більше жаху їй завдять і щоб усяк боявся так робити, — у річці вражу Щуку утопити!

— Розумна річ! — всі зачали гукать. Послухали Лисичку і Щуку кинули — у річку.

Леонид Глібів

ІВАСИК ТА ТАРАСИК

Івасик ловив рибку. Все, що зловив, склав у кошичок, закинув кошичок на плечі та й іде додому.

Побачив його Тарасик та й тихенько, тихенько за ним. Думає, як би витягти рибку.

Тільки Тарасик підкрався до кошичка, а Івасик почув, що хтось ззаду до кошичка добирається, та й озирнувся.

Тарасик одскочив, руки заклав назад, голову задер, іде, наче то не він до кошичка добирався.

Пішов Івасик далі.

Йде собі спокійно, а Тарасик знов підкрався, заклав у кошичок руку та як заверещить!

Великий рак вчепився йому в палець!

Бо в кошику не тільки рибка була, а й раки. А Тарасик аж скаче, так йому болить.

Івасик обернувся, побачив та й сміється з Тарасика: "Ага! Попався!"

Насилу Івасик одчепив од пальця рака. Одчепив, поклав у кошичок та й пішов собі додому.

А у Тарасика палець розпух, кров з нього капає. Плаче бідний.

М. Коцюбинський

ПАВЛЕ-РАВЛЕ

Павле — равле!
Вистав роги
На всі штири стоги!
Тобі два, мені два,
Поділімся обидва!

Овес, пшениця, жито, кукурудза.

ЗАГАДКИ

Звідки батько твій походить?
І звідкілля мати?
Як говорять зі собою?
І тебе як звати?

***

Що йде влітку з хмар на землю,
Підливає квіти?
Що паде із хмар узимку
Та втішає діти?

***

Що в погідні дні безхмарні
Нас всіх оглядає,
Звисока нам світить ясно,
Влітку й пригріває?

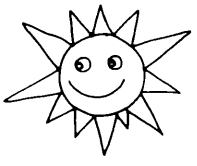

***

Ростемо ми на вікні,
Ми — прикраса хати,
Цвітуємо навесні,
Як нас всіх назвати?

Б. Федчук

◇

ОЛЕНКА

Ой, як гарно, чепурненько
Одяглась Оленка:
Вишивана сорочечка,
Спідничка рябенька,
Зелененька хвартушинка,
Жовті черевички,
Намистечко - все коралі,
І у косах стрічка.
На голівці ж піввіночок
З білого ромену,
Ще й хустина мережана
Визира з кишені.

К. Перелісна

ГРЕЧКА

Ти поглянь: навкруги,
Наче випали сніги,
Аж до самого села
Біла ковдра пролягла.
Тільки ще не сніги
Забіліли довкруги,
Бо щебечуть перепілки
І гудуть моторні бджілки
Й світить сонце золоте.
Та це ж гречка цвіте.

В. Мордань

◇

КВІТИ, ЧИ ДІТИ?

Сонце колос напуває,
Жито хвилями лягає...
Мов русалки у тім житі —
Чи то квіти, чи то діти?

◇

ЛЬОН

Зелен,
Зелен
Льон
У полі.
Буде Лялі
З льону
Льоля.
Білим,
Білим
Білована,
Мов лілея
Мальована! □

МИ ПО КОЛІ ВСІ ІДЕМ.

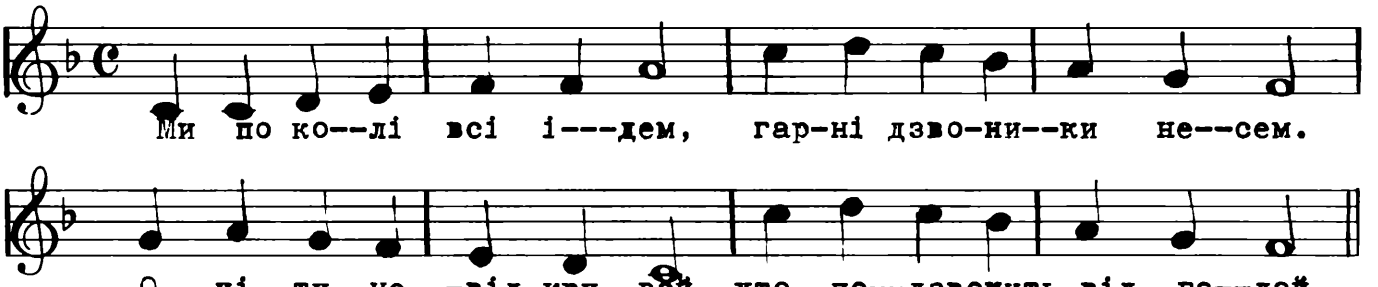

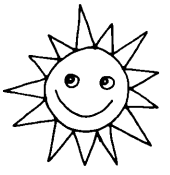

ЗОЗУЛЯ.

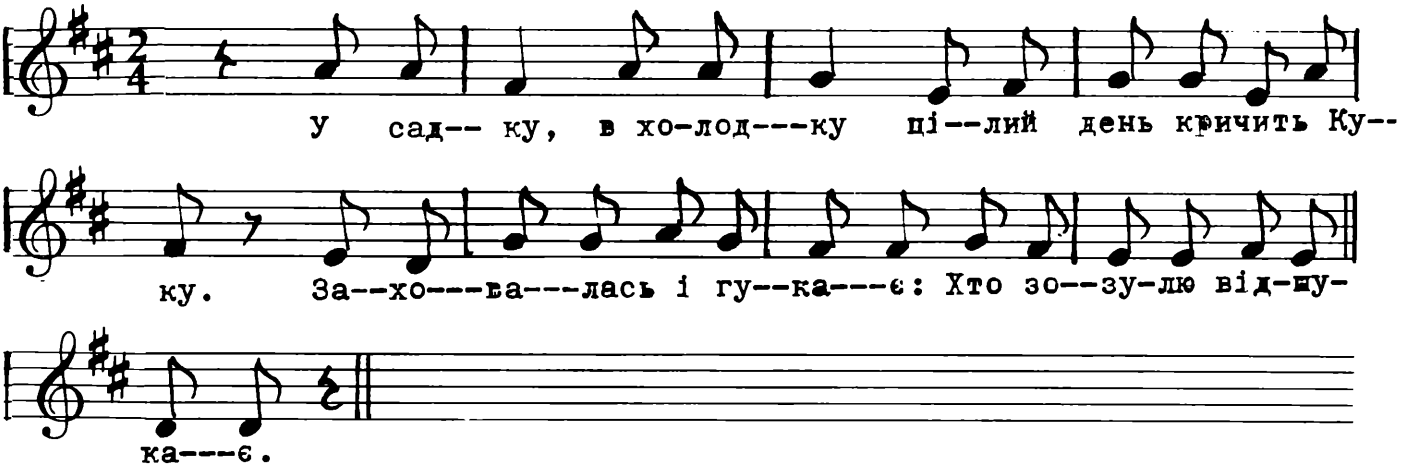

ЛІТО.

Муз.народня.
Сл.М.Завадівської

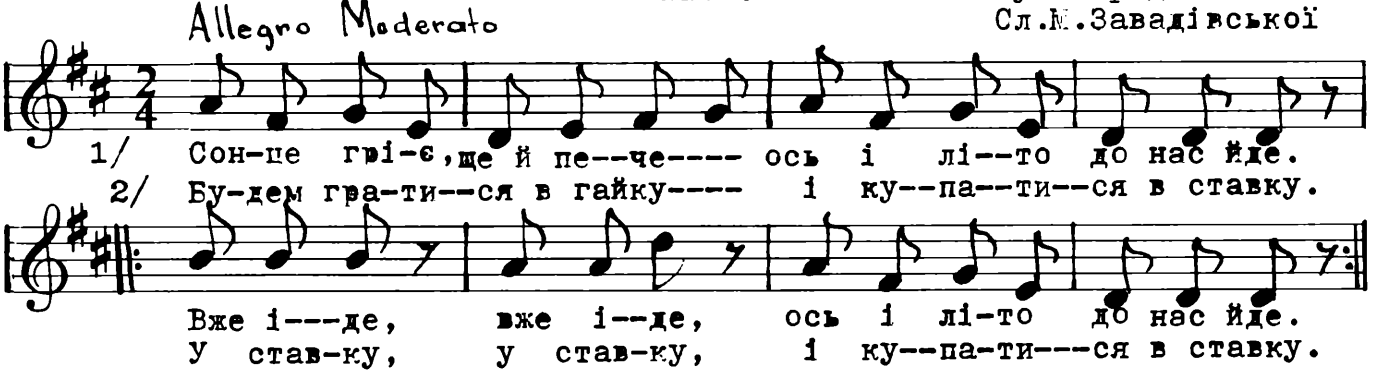

ЖИТО

Ой літечко, літо —
Пшениця-ярица
Та дзвін медоцвіту,
У житах схилене жито.
У житі, як у хаті, живе перепілка.
У неї дрібненьких діток аж ввосьмірко,
Та гарно маленьким у житньому світі,
Де сонцем і зерном колишеться літо.
Ой літечко, літо —
Пшениця-ярица,
Та дзвін медоцвіту,
Та житечко: Жити!

М. Стельмах

◇

А ВДОМА СИТНО

Ой простелились два лани гречки,
Третій пшениці — на паляниці,
Четвертий вівса — ще ж пісня не вся:
Нехай же буде у полі буйно,
У полі буйно, а в саду сильно,
А в саду сильно, а вдома ситно.

***

Орали ми новицю,
А сіяли пшеницю
По горі й по долині,
Щоб було усій родині.

□□□□

ЯКА ПОРА РОКУ?

Льон давно уже одцвів,
І достигло жито.
Тихо шепчуть колоски:
Ой пора косити.

ЗБІЖЖЯ

Поза гаєм при луці —
Все жита і пшениці.
А на ярому клині —
Все вусаті ячмені.
Біля сизого вівса
Важко хиляться проса.
Волоття, як торочки.
Біло піняться гречки.
Льон як море голубіє...
Хмарка дощ на ниви сіє.
Умиваються поля,
Усміхається земля.

П. Сиченко

◇

СКОРОГОВІРКА

Сіяв, віяв
Дід Мусій.
Вуса, вії
У вівсі.
Сіяв, віяв,
Висівав,
Висіваючи співав:
— Сію, вію, висіваю,
Висіваючи співаю.

◇

ЖИТО

Проведу я зайчиків до бору,
Сама ж вернуся додому.
Ой ідіте, зайчики, ідіте,
Нашого жита не ломіте.
Наше житечко в колосочку,
Наші дівчата у віночку. ◇

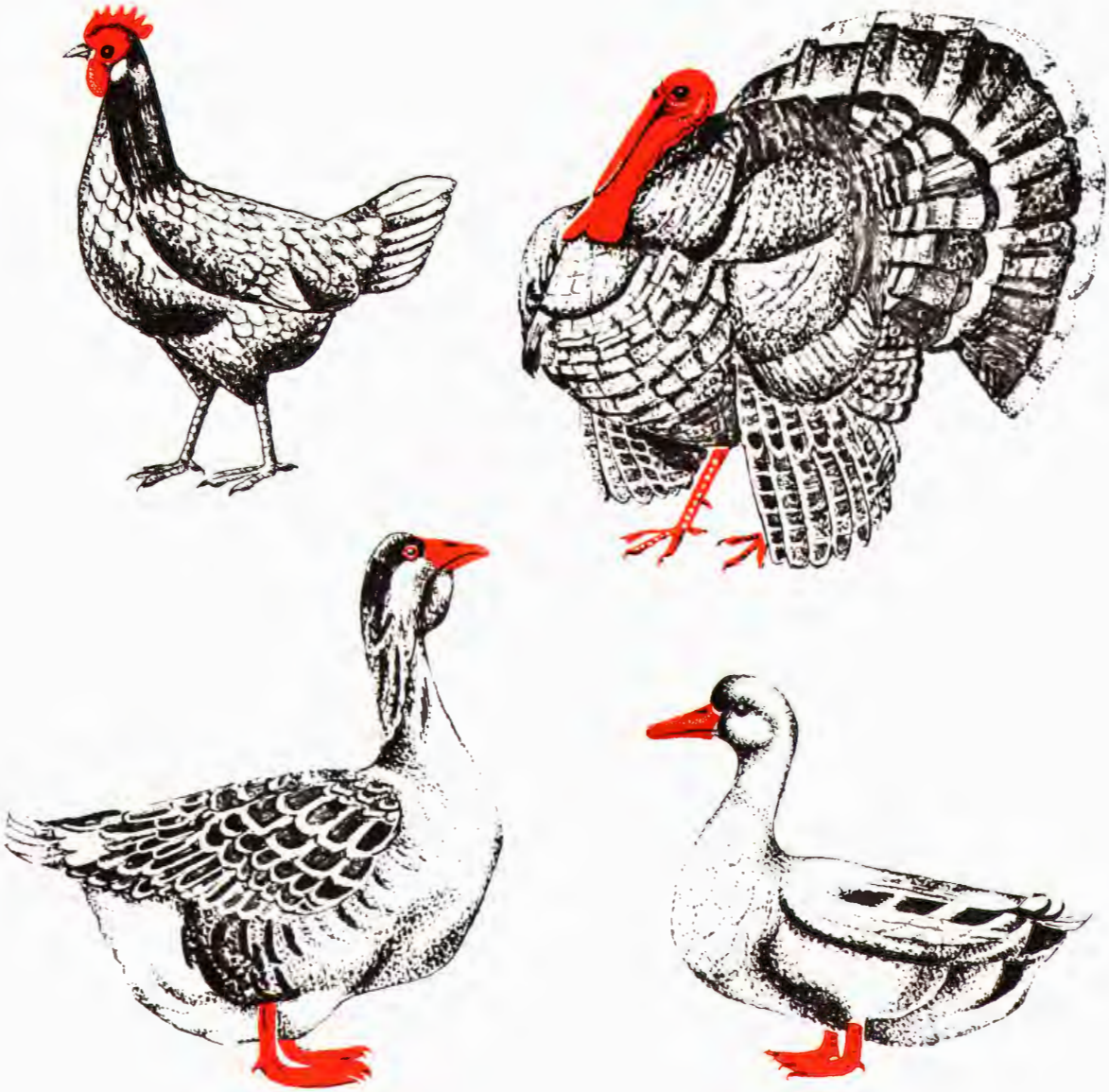

Курка, індик, гуска і качка.

ЗОЛОТЕ ЗЕРНО

Коли Андрійко й Уляся повернулися з вакацій, мама зараз розпочала великі порядки в хаті. Виймала все, докладнісінько все з кожної шафи та з кожної комірки. Переглядала, обтріпувала з пороху і знов складала, куди слід.

Андрійкові мама дозволяла обтирати деякі предмети вогкою шматинкою. А менша Уляся тільки стояла та приглядалася збоку. Дивно їй було, що в них у хаті стільки цікавих речей, яких вона ніколи й не бачила.

— Мамо, а що це? Мамо, а звідкіля це? — допитувалася вона раз-у-раз.

Аж ось мама взяла в руки дерев'яну коробочку.

— Мамо, а що в цій коробці?

— Це пам'ятка, що її возила всюди з собою наша бабуся, поки померла в Німеччині.

— А яка це пам'ятка? — не вгавала Уляся. — Можна поглянути на неї?

— Ось маєш, але дуже вважай, щоб не порозсипати!

Та тільки відхилила Уляся віко коробки, із неї висипалися на всю кімнату золотосірі дрібні зернятка.

— Бачиш, хіба я не казала тобі? — зауважила мама. — Тепер хоч позбирай!

Уляся та Андрійко навколішках стали пильно визбирувати зеренце за зеренцем. Коли знову зсипали їх у коробку, Андрійко спитав:

— Мамо, а що воно таке?

— Це зерна пшениці із дідового поля біля Кам'янця Подільського в Україні.

— А що з нього роблять?

— Його мелять на муку, щоб спекти хліб.

— Навіщо ж це, коли хліб можна купити в крамниці? — не могла зрозуміти Уляся.

— У крамницю його теж привозять із пекарні. Там печуть його з муки, а муку мелять у млині з отакого зерна, як це.

— А звідкіля воно береться в полі? — хотіли знати діти.

— Ось послухайте! Навесні дідусь сіяв у землю багато-багато зерен, а влітку виростало з них нове збіжжя з колосками. У кожному колоску було багато таких зерен.

— А якби ми так посадили це зерно у глечику з землею, що то остався після квітів від тітки? — не давав мамі спокою Андрійко.

— Хочеш — спробуй! Я дам тобі кілька зерен. А втім не знати, чи зійдуть вони. Їм же коло двадцяти років!

Андрійко перекопав землю у глечику тією лопаткою, що нею Уляся бавилася цього літа в піску над морем, а тоді поклав зеренця глибоко в землю. Щодня підливав та ждав.

***

Одного недільного ранку пізно восени Андрійко розбудив усіх домашніх радісним криком:

— Росте! Росте!

Справді, з чорної землі стирчали дві малесенькі блідозелені травинки.

Андрій далі підливав їх пильно. А якщо котрогось ранку, ідучи в школу, забував це зробити, то навіть із сходів вертався, щоб таки підлити.

І травинки росли. Незабаром появилося їх ще більше.

Після Великодня тато купив хату та

кусок землі за містом. Дітям аж серце застукало на радощах, коли вперше ввійшли в свою хату. Тато завісив на стіні ікону Матері Божої, обійняв дітей і промовив:

— Це все відтепер буде наше. Там, в Україні відібрали нам вороги нашу хату та поле, а ми все ж таки хоч тут будемо їх мати.

— То може... — несміливо промовив Андрійко, — може я тут посію дідуневу пшеничку, що її зберегли бабуня?

— Цього року вже, мабуть, трохи пізно, відповів тато. — Але спробуй!

На другу суботу Андрійко й Уляся везли в кулачках по жменьці зерна.

Мама скопала грядку цід вікнами та посадила мальви й соняшники. А перед квітками Андрійко клав у пухку землю зерно за зерном і старанно прикривав землею. Уляся тільки ходила за ним та промовляла: "Рости, рости, пшеничко!"

Щосуботи, зараз після того, як Андрійко вертався з української школи, їхали всі автом до своєї хати. Там були повні руки роботи: розставляли меблі, мама прибирала кімнати вишивками, а тато майстрував полички на книжки.

— Щоб було що читати, коли влітку переберемось сюди жити! — казав.

— А Андрійкова пшеничка росла! Андрійко розповів про неї всім товаришам у школі. А хто тільки приїжджав у відвідини, того зараз провадив у город та показував, яка вже велика.

Цього року було гаряче літо, і пшениця скоро викинула колосся з смішними вусиками.

— На другий рік хоч ціле поле засівай! — сказав раз тато, ніби жартуючи.

— І справді, таточку! — зрадів Андрійко.

— І будемо мати свій хліб, а може мама спече і солодкі пиріжки! — аж сплеснула в долоні Уляся.

— Ее, не лиш тому хліб свій, що ти, Андрійку, його виплекав, а й тому, що зерно це ще з України! — промовив тато вже зовсім поважно.

— Як дивно, татку! — міркував Андрійко. — Бабуся привезли з дому тільки коробочку зерен, і бабуся навіть уже померли, а тих зерен виросло в нас так багато і ще більше буде.

— То не лиш зерно росте! — додав тато. — То й вас маленьких привезли ми в чужину, щоб ви тут росли та мудріли, щоб були з вас користь та пожиток Україні...

Андрійко довго стояв і думав, поглядаючи на свої колоски. А Уляся бігала кругом грядки та наспівувала:

Гей, на горі там женці жнуть,
А попід горою, долом долиною
козаки йдуть...

Бо вона ще маленька і не вміє думати так, як Андрійко.

Іванна Савицька

□

ВІТЕР

Шепче вітер: шу-шу-шу,
Свіжі роси обтрушу
З жита і пшениці,
З травки-медуниці,
І спочину в полі
Там, де дві тополі. □

Михайло Грабко

ВАГА І ЗАВДАННЯ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Дошкільне виховання почалося в Канаді приблизно п'ятдесят років тому. Школа св. Юрія, названа пізніше Інститутом Дослідів над Дітьми була першим дошкіллям у нашій країні, зорганізованим при Торонтонському Університеті в 1925 р. Програма для дітей від трьох років до п'яти, передбачувала гуртові ігри-забави. Крім цього дітвора мала змогу вивчити такі необхідні вмілості, як одягання, миття і споживання їжі. Діти займалися також музикою, малюванням, огляданням книжок з малюнками і цілим рядом інших виховних зайнять. Дошкілля доповнювало виховну працю родинного дому, а не мало на меті його заступити. Співпраця з батьками (порадництво і виховання батьків) мала завдання привести до тісніших зв'язків і контактів між школою і домом.

Сучасне виховання також наголошує вагу дошкільного віку, компензативної (доповнювальної) програми і осередків опіки над дітьми (дейкер). Компензативна програма має на меті допомагати дітям з культурно і економічно відсталих родин і підготовити їх краще до школи. Осередки опіки над дітьми мають завдання зайнятися дітьми дошкільного віку тих матерів, що приневолені працювати поза хатою. Сьогодні вже немає сумніву, що діти дошкільного віку не тільки радо вчаться, але що їх досвід і переживання є просто конечні для інтелектуального і соціяльного розвитку.

Програма дошкілля змінювалася упродовж минулих п'ятдесят років, проте більш у наголошуванні, як у відмінному підході. Давніше підкреслювано вагу фізичних, соціяльних і емоційних потреб дитини, тепер увага концентрується на пізнавальних можливостях дитини. Не зважаючи на це, в дошкільному вихованні можна вирізнити чотири основні завдання:

По-перше: дошкільне виховання допомагає дитині здобути незалежність у таких фізичних і особистих справах, як одягання, приймання їжі, поведінка в туалеті, бігання, лазіння, повзання, збереження рівноваги тощо.

По-друге: Дошкільне виховання намагається стимулювати дитину інтелектуально, розвивати її зацікавлення, ініціятиву, творчу уяву. Іноді програма змушує дітей називати, клясифікувати, порядкувати і числити наявний матеріял і речі. Поруч із тим іде також невідхильний розвиток мови. Часом уже на тому поземі починається наука — заправа до елементів читання і самого читання. Але методи цього навчання різняться: тут стосується докладні вказівки — інструкції, там дозволяється довільний вибір активности — дії. Метода навчання залежить від специфічної природи завдання — мети, до якої прямуємо.

По-третє: Дошкільне виховання бере в рахубу поставу дітей і їхні почування. Усі зайняття мусять бути достосовані і важні для малої дитини. Її самопочуття залежить повністю від успіху в опануванні цих зайнять і вже в тому часі постають у дітей спеціяльні замилування і зацікавлення. Запікавлення або байдужність до мистецтва, музики, книжок, забав-змагань залежить від того, як і коли дитина з ними пізналася і як успішно їх опанувала. Почування радости, даремности чи гніву залежить від успіху, проволоки або невдачі у здійснюванні дошкільної активности-дії. Можна навіть сказати, що дитячі почування є тісно пов'язані із забавами і працею дитини. Монтесорі підкреслювала вагу стилю праці. Дитина, що вміє сконцентруватися і скінчити завдання, вмітиме добре працювати і бавитися, радіти своїми успіхами.

По-четверте: Завданням дошкільного виховання є допомагати в розвитку соціяльних прикмет. Діти вже в третьому році життя проявляють сильне зацікавлення у соціяльному співжитті з іншими. Дуже важною прикметою є вміти співдіяти, співпрацювати, солідаризуватися з іншими. Немає сумніву, що однією з найбільших приємностей дітей є якраз їх співжиття з іншими дітьми і старшими людьми.

Роля учительки і батьків у здійсненні дошкільного виховання не завжди була однакова. Давніше учителька і батьки показували, розповідали, описували, ілюстрували і пояснювали. Сучасні виховники забезпечують дитину різноманітністю матеріялів і досвідів і тим чином дають їй змогу вчитися шляхом власної ініціятиви. Отже, модерна вчителька заохочує, підтримує, плянує, підготовляє і діє як каталізатор, допомагаючи дитині в її відкриванні світу.

Добра дошкільна програма виховання визначує ролю вчительки і батьків у залежності від спеціяльних і актуальних завдань. Деякі завдання найкраще засвоїти дитині при допомозі оповідання, пояснення, показу. Інші треба залишити дитячій ініціятиві і підтримувати її заохотою і похвалою. Словом, в одній ситуації учителька повинна показувати і пояснювати, в другій іти за дитиною і підтримувати її ініціятиву.

Існують докази, що дитина ще перед третім

роком життя формує свою поставу до навчання. У цьому критичному періоді поміж першим а третім роком життя, дитина починає кристалізувати свої почування про себе саму як життєздатну людину, що може справитися з довкіллям. У тому часі вона починає цікавитися світом, формує свою поставу до інших людей і намагається розв'язувати складні інтелектуальні проблеми і завдання. Отже, дитина в третьому році життя звичайно входить у дошкільну програму із сформованими вже поставами і вмінням. У більшості випадків треба їх зміцнювати і скріплювати, іноді поправляти і справляти в інший бік. Коли хто думає, що дошкільне виховання починається надто вчасно, нехай знає, що є й такі, що вважають його мабуть спізненим.

Коли, як, що і хто виховує наших дітей є справою економічною, політичною, соціяльною і в першу чергу виховною. Виховання вимагає великої скількости професійних сил і добірного обладнання, а те все сильно збільшує кошти. Зрівняння можливостей навчання і успіхів є тісно пов'язане з людськими правами і політичним активізмом. Усі ці факти ставлять справу виховання в центрі наших соціяльних проблем. Ці речі можуть здаватися дуже далекими від розмови про дошкільне виховання, проте постанова забезпечити малятам дошкільне виховання і змогу зрозуміти світ, в якому вони будуть жити, є далеко складніша, як може виглядати на перший погляд. Справа не в тому, чи ми маємо змогу виховувати дітей в дошкільному віці, але радше в тому, **чи можемо дозволити собі на занедбання того важливого віку і його виховання.**

ЯКОЮ ПОВИННА БУТИ ВЧИТЕЛЬКА ДОШКІЛЛЯ?

Відповісти належно на єдині в своєму роді потреби маленької дитини може тільки високо кваліфікована вчителька, що відзначується наступними прикметами:

— милий, ніжний і свіжий зовнішній вигляд
— співучий і гарний голос (ця прикмета не основна, але дуже потрібна)
— визначне знання теорії і практики дитячої поведінки
— добре знання зацікавлень, здібностей і вмілостей кожної дитини
— вміння керувати усіма вимогами т. зв. здорового розуму
— почуття доброго гумору і гарних товариських прикмет
— довір'я до себе
— щира любов і сердечність до дітей
— зрівноваженість, самовпевненість і товариськість у всіх, іноді важких ситуаціях
— уміння оцінити і сприйняти кожну дитину, як неповторну індивідуальність
— уміння співпрацювати з іншими людьми над вихованням дітей.

Добру, зв'язку характеристику вчительки дошкілля подає Відділ Публічного Здоров'я зі Стейту Массачусет: "Добра вчителька дошкілля щиро любить дітей і розуміє їх емоційні потреби. Маючи життєвий досвід, вона вміє співпрацювати з іншими і повністю відповідає за свою працю. Вона льояльно ставиться до своєї влади, вміє без шуму і крику прикоротити неправильну поведінку дітей і показати їм, що можна, а чого не можна. Вона знає своє діло, виконує його радо, є завжди зрівноважена і скрізь творить атмосферу довір'я і зичливости, в якій діти зростають фізично і багатіють духово".

Ярослав Чумак

РЕЛІГІЙНЕ ВИХОВАННЯ

Людина живе не тільки хлібом і саме тому релігія повинна бути інтеґральною частиною кожного виховання. Українці є християнами, для нас християнство є єдиною надією світу, отож у виховній праці треба зробити все, щоб цю надію вміло передати нашим дітям, зокрема дітям у дошкільному віці.

Дехто думає, що релігійні поняття переходять інтелектуальні можливості дітей-дошкільнят, і якраз тому треба залишити релігійне виховання на пізніше, коли дитина розвине повністю свої інтелектуальні, емоційні і волеві силидарування. Такий підхід стосує сьогодні чимало батьків, а його безпосереднім наслідком є релігійна байдужність і моральна атрофія з усіма конечними вислідами: постійним зростом злочинности дітей і молоді і моральним хаосом, що неминуче веде до політичного, соціяльного та економічного неспокою, характеристичною ціхою наших часів.

Щоправда, релігійні поняття є складні, але не можна забувати, що такими ж є поняття і математичні і природознавчі, не простими є деякі технічні і мистецькі вмілості, не легким є

розвиток мови — але ми усіх тих складних завдань не відкладаємо на пізніше, але починаємо вчити від найранішого віку в тому переконанні, що Іван знатиме те, чого Івась навчився.

Крім того: релігія релігії не рівна. Ніхто розумний не буде говорити з дітьми про догми, ні інші абстрактні поняття, але про елементарну залежність людини від її Творця, що у всьому нагадує зрозумілу навіть дитині її залежність від батьків. Аналогічно: в садочку, розуміється, навіть не натякуємо про складні проблеми математики, але показуємо дітям її прості-простенькі елементи; те саме діється із природознавством, музикою і мистецтвом.

Дитячий Садок є неформально, спонтанною і випадковою школою, в якій у часі забав-ігор активізуються дитячі таланти, вроджені зацікавлення і дарування. Тут пора також пробудити релігійні зацікавлення, що на думку Отців Церкви є вроджені кожній нормальній людині.

Отже, треба в батьківській хаті і дитячому садку перш за все створити атмосферу релігійного довкілля. Прикраса хати чи шкільної залі іконами, постійним світлом перед ними і квітами, спільні молитовки або пісні на початку і по закінченні зайнять, перед і по їжі, відзначування релігійних свят: Різдва, Великодня, св. Миколая та інших, спільні відвідини церкви і Богослужень — ось зразки і поведінка і обладнання, що творять релігійне середовище, в якому дитина приступними їй засобами спостереження і уяви розуміє і звикає до істини про існування Бога, Творця усього світу. Це релігійне середовище повинно доповнюватись такою ж поставою мами вдома і вчительки в садочку, їх глибокою вірою і твердим переконанням, що "без Бога — ні до порога".

Дитина дошкільного віку ідентифікує своїх батьків з Богом, їхні ласкавість, доброта і любов є відбиткою любови, доброти і ласкавости самого Бога. У садочку діти переносять ці симптоми на вчительку. Якраз тому вона повинна відзначуватися найвищими прикметами, у першу чергу духовими, щоб її світло постійно світило перед дітьми, і щоб в її обличчі і всій поставі вони могли постійно відчитувати і відчувати любов і доброту, лагідність і сердечність.

Кожна дитина є неповторним, унікальним явищем у фізичному світі, а в світі надприродньому вона ще є храмом Св. Духа. Поєднати містерію дитини з містерією Бога є завданням релігійного виховання, яке повинно початися, як уже сказано, у найраннішому дитинстві. В дитячому садку учителька заступає і доповнює ролю батьків. Своїми прикметами і вчинками, своєю життєвою мудрістю, а не лише словами, вона показує і вчить дітей, звідкіля походить і де є джерело їхнього і взагалі людського життя і здоров'я, як складати руки до молитви і дякувати за все добро свише не тільки в неділі і свята, але й кожного дня, при кожній нагоді.

Таким чином мало-помалу твориться релігійна постава, добре зерно, що швидко не звітріє і серце добром налите, що ввік не прохолоне.

Крім чисто розумових рацій промовляють ще й рації надприродні в обороні навчання релігії у ранньому дитинстві. Христос каже: "Дозвольте дітям прийти до мене і не бороніть їм цього, бо до них належить царство небесне". Мова тут про дітей взагалі, без огляду на їхній вік. Нема сумніву, що до дітей в першу чергу належать також дошкільні малята.

В Україні, в умовах жорстокого переслідування віри приводити дітей до Христа є великим ризиком. Але в Канаді або Америці легковаження і занедбання релігійного виховання є просто непрощенним гріхом. На наших очах діються сьогодні жалюгідні, обурливі, іноді жахливі у своїх наслідках події, коріння яких міститься у людях і одиницях, що не знають і не узнають Бога. До чого докотиться світ, що хвалиться смертю Бога, годі передбачити навіть при буйній фантазії. Напевно не до добра. Початком мудрости є свідомість, що існує Бог, Справедливий Суддя усіх людей, їх життя і вчинків. Коли тієї мудрости нема — залишається немилосердно зухвала людина, без жодних скрупулів, здібна до всякого зла (прочитайте: О. Солженіцин — Ґулаґ, або книжки про гітлерівські злочини в таборах смерти).

Навчання або краще сказати виховання релігійне не є тільки справою розуму. Правди релігійні навіть для старшої людини іноді переходять її можливості розумового пізнання. Хто повністю розуміє тайну Різдва або Великодня? Хто збагнув до краю усі тайни-загадки людського життя, страждання і смерти? Релігія як і любов є в першу чергу справою серця. Ось чому вона є приступна і дітям. Якраз тому виховання в дошкільному садочку без релігії було б неповним і нагадувало б школу, де не вчать мови. Релігія є нав'язанням контактів з небом, є комунікаційною системою, що єднає і лучить дитину з Богом, з вічними вартостями, що надають зміст і сенс людському життю.

Знання молитов, релігійних пісень, а навіть катехизму ще не є достаточним доказом релігійного виховання. Його основою є те, що св. Петро називає **"відчуттям, яким добрим є Господь".** Це відчуття можна і треба вщепити вже в ранньому дитинстві, в цьому періоді сердечного довір'я до світу і любови до близьких дитині людей.

Від чого залежить успіх у релігійному вихованні? Які чинники вирішають про те, чи дитина буде релігійна, чи ні?

Відома вчена в справах раннього дитинства, М. Монтесорі, дає відповідь на ці питання і каже дослівно так:

"Дитина матиме таке уявлення Бога, яке подадуть їй батьки і вчителі. Від них достоту залежить духове обличчя дитини. Ось чому батьки

і вчителі повинні бути людьми глибокої віри і справжньої побожности".

Такі батьки і вчителі є запорукою релігійної освіти навіть дітей дошкільного віку. Вони знаходять нагоду завжди і скрізь словом і ділом, просто і доступно, вказати дитині, що існує Господь Бог, наш небесний отець, що всі люди і діти залежать від Нього і належать до Нього.

Завданням такої релігійної підготови-освіти не є приневолити дитину бути релігійною, але запевнити їй можливість по осягненні дозрілих років знайти в релігії повний вияв своєї особовости.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ В САДОЧКУ

ОСЕРЕДКИ ЗАЙНЯТЬ

Чим є осередок, його завдання і мета.
Організація осередків.
Роля вчительки.
Три ступні активности.

Постійні осередки:

1. Драматичний
2. Господарський
3. Музичний
4. Малярський
5. Природознавчий
6. Бібліотечний
7. Піску і води
8. Будівельний
9. Математичний
10. Мови і письма

ЧИМ Є ОСЕРЕДОК?

Є це місце у садочку, де зберігають матеріяли для спеціяльних зайнять. Там дитина (або група дітей) може самостійно досліджувати, обсервувати, маніпулювати, відкривати і пізнавати світ згідно з її розвитковими можливостями і в її приступному часі. Вона також має змогу словами передавати іншим дітям свої відкриття.

Діти повинні мати змогу переходити свобідно з одного осередку до другого. Таким чином вони можуть проявляти свої заінтересування і присвячувати їм свій час. Наприклад, одна дитина займається однією дією тільки кілька хвилин, коли друга у цій самій групі присвячує цій самій справі довший час, а навіть повертається до неї на другий день.

ЗАВДАННЯ ОСЕРЕДКУ

1. Заохотити дитину до самостійної відкривчої праці
2. Представити їй проблему у звичайному середовищі
3. Заохотити її до питань у зв'язку з обсервацією і здобутим досвідом
4. Розвивати зацікавлення світом і довкіллям
5. Допомагати дітям робити висновки і закінчувати розпочате діло
6. Стимулювати розмову і розповідь
7. Розвивати змисли
8. Розвивати вміння:
   обсервації
   розріжнювання
   клясифікації
   знакування (запису)
9. Скріплювати співжиття і співпрацю між дітьми
10. Зміцнювати індивідуальні таланти і нахили
11. Заохочувати до досліджування невідомого світу
12. Заспокоювати індивідуальні потреби і відчуття власної гідности.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСЕРЕДКІВ

1. Скількість осередків залежить від
   а) величини кімнати
   б) потреби і
   в) зацікавлень дітей

3. Навчіть дітей як правильно вживати обладнання поодиноких осередків,
   а) в осередку не може бути в одній порі забагато дітей
   б) кожна дитина повинна дбати і відповідати за обладнання і матеріял осередку
   в) кожний повинен глядіти і уважати на інших.

4. На осередок звичайно не треба багато місця. Іноді вистачить невеличкий куток.

5. У кожному осередку треба відвести місце на склад матеріялів. Щоденне порядкування і провірка матеріялів є необхідним виховним засобом до відповідальности й самостійности.

РОЛЯ ВЧИТЕЛЬКИ

Від постави вчительки залежить гармонійна дія-праця осередків. Вона завжди визначує, де починати і як далеко йти. Вона заохочує дитину до дії, але ніколи не силує, пильно слідкує за нею, завжди готова завести зміну у зайнятті залежно від ситуації. Зацікавлення дітей є її вказівкою і провідником. Напр., треба б завести новий осередок для збірки камінців, якщо діти

тим цікавляться, і заохотити їх принести з дому усяке невеличке каміння. Збірку цю можна доповнити малюнками із журналів, книжок, збільшувальним склом. Таким чином зростає дитяча цікавість, а за нею дослід-експеримент, відкриття, збільшення словника.

ТРИ СТУПЕНІ АКТИВНОСТИ В ОСЕРЕДКУ

1. **Маніпулятивний**

Дитина всіляко займаєтьвя матеріялом, звичайно сама без участи інших дітей, без мовної комунікації і розмови.

2. **Символічний**

Дитина далі займається-маніпулює матеріялом, але водночас починає його порядкувати. Тут учителька повинна допомогти дитині і показати їй ріжницю поміж дійсними предметами і їх зображенням на папері.

3. **Організаційний**

Тепер учителька повинна показати дитині ріжницю і відношення поміж дійсним предметом і його символом-малюнком і символом-формою друку.

НАЙВАЖНІШІ ОСЕРЕДКИ

1. **Драматичний**

Тут діти залюбки намагаються грати ролю матерів, пожежників, купців і т. п. Таким чином вони побільшують своє знання у ділянках: міжлюдських стосунків, природи, математики, розвитку мови, співжиття з іншими, творчости і уяви.

2. **Господарський**

Тут діти вивчають і поглиблюють своє знання про щоденний побут у родині. Отже, треба подбати, щоб були під рукою невеличкі меблі:

кухонний злив
піч
холодільня
стіл і крісла
залізко і дошка до прасування
стільчик для немовляти
дзеркало

Кухонне приладдя:

посуд
ложки, ножі, виделка
кухонна грубка
мітла, смітярка, стирка
фартушки, обруси
городина, овочі
хліб, тістечка

Одіння — дитяче, матері і батька:

Капелюхи
сорочки
сукенки
шалики
краватки
черевики

Інші речі:

квіти
фіранки
годинник
телефон
торбина на купно
порожні пушки

3. **Музичний**

Тут діти повинні мати нагоду займатися звуками, піснями і мелодіями. Діти повинні навчитися, як наставляти грамофон і стрічковий апарат. Скількість дітей зайнятих музикою не може бути велика, крім того діти-музики не повинні перешкоджати іншим у їх забавах-праці. Тому до речі є вживати музичні слухавки. Можна вживати, але обережно і тільки продовж короткого часу такі інструменти як дзвінки, бубни, калаталки.

Музика стимулює-побуджує уяву і спонукує до сприймання-слухання звуків і мелодій.

4. **Малярський**

Цей осередок повинен бути недалечко зливу і шафи з фарбами і пензлями. Діти можуть малювати на столиках, долівці або на підставах — мольбертах. Тут знову є нагода для розвитку зручности рук і вияву уяви.

5. **Природознавчий**

Організуємо його в залежності від зацікавлень дітей, від пори року, місцевих умовин. Найважнішою справою є здобути якнайбільшу скількість дійсних-реальних предметів: тваринок, рослин, птах, риб, камінців, магнетів у природньому середовищі, отже в акварії, клітці і т. п.

6. **Бібліотечний**

Призвичаює дітей до книжок і побуджує цікавість. Це дуже важлива передумова інтелектуального росту, отже треба цей куток обладнати задовільно вигідними кріслами, тихим довкіллям і безліччю книжок усіх родів.Діти повинні також приносити улюблені книжки (журнали) із своїх домів і організувати-творити гуртом свої власні книжки.

7. **Вода і пісок**

Діти залюбки бавляться водою і піском, отже повинні мати одне і друге в садочку.

Якщо годі поставити більший збірник з водою, то треба б вживати невеличкий посуд. Пісок повинен бути сухий і вогкий. Діти радо моделюють з останнього різні форми, замки, хати. Потрібне тут знаряддя:

відерця
лопатки
лійки
ситка

човники
пластичні рибки
соломки

8. **Будівельний**

Для майстрування після власного вибору і здобуття всілякого досвіду треба придбати дітям ріжнородний матеріял щодо форми і якости.. Отже, треба тут зібрати:

коробки з тектури, дерева
колодки з дерева
круглячки
соломки
ґудзики
лупини з яєць
корки
коралі
папір різного роду
шматини різного роду

Діти повинні вживати цей матеріял як їм до вподоби і творити з нього свої власні коляжі, конструкції і композиції.

При цій нагоді вчителька повинна називати якість матеріялу: грубий, м'який, вузький, колючий, круглий, а діти в природний спосіб збільшать свій засіб знання. Спеціяльну увагу треба б звернути на дерев'яні колодки, з яких діти радо будують хатки, замки, машини і т. п. До "викінчення" будівлі діти вживають інші матеріяли, н. пр. коробочки, затикальця, шматини. По скінченій праці-забаві діти повинні запорати увесь матеріял.

9. **Математичний**

Тут вживаються матеріяли як показники математичних мір. При їхній допомозі діти розвивають почуття ладу щодо форми і місця. Як скрізь, так і тут діти повинні проявляти свою ініціятиву і спонтанність.

Матеріяли:

жолуддя
затикальця до пляшок
диньки
міри, ваги і ніби-гроші
геометричні фігури

10. **Письмовий**

Для правильного вживання олівця, пера, крейди і т. п. діти повинні виробити собі відповідні м'язи в руці. Отже треба їх заохочувати якнайчастіше вживати:

олівець
крейдки
ножиці
клей
папір без ліній
ілюстрований словник.

ЯК УЛАШТУВАТИ НАШЕ ДОШКІЛЛЯ?

Двері

куток будівельників

куток костюмів

куток артистів і малярів

вода

пісок

ВІЛЬНА ПЛОЩА

хата і її обладнання

глина

куток музичний піяніно

ляльковий театр

куток математиків

стіл учительки

куток особливих зацікавлень

куток бібліотечний

Двері

ґардероба

ОБЛАДНАННЯ САДОЧКА

Основні матеріяли:

стіл із піском і водою
холодільня, піч, злив
стіл, крісла
будівельні колодки
комора
грамофон
фільмовий прожектор
підстава до малювання
таблиця

Кухонні матеріяли:
посуд
ложки, ножі і виделка
приладдя до чищення

Матеріяли для науки природи:
акварій
клітка
побільшувальне скло
тваринки з ґуми
птахи з ґуми
термометер
книжки про тварин, птах, рослин
книжки про машини

Матеріяли для розвитку мови:
платівки
ілюстровані книжки поезій, байок, казок
загадки

Музичне приладдя:
дзвіночки
бубни
ксилофон

Матеріяли для мистецького навчання:
ножички
пензлі
клей
фарби
крейдки
плястиліна
нитки
кольорові папери
газетний папір
серветки (паперові)
ґумована тасьма
пушки
коробки
ілюстровані журнали
губка

Матеріял на прогулянки:
м'ячі
шнурки до скакання
кола

Будівельні матеріяли:
колодки
столярське приладдя
пушки
шруби і закрутки
дерев'яні валки
будівельні забавки

Матеріяли для моделювання:
коралі
тасьма
шнурок
плястиліна
ножиці
клей

Матеріяли для ведення хати:
ляльки
ліжечка
кріселка
залізко і дошка до прасовання
телефон до забави
записник

Матеріяли для драмат. гри (театру):
одяг (різного роду)
краватки, капелюхи, шалики
коралі, прикраси
ляльки

Р. Чумак

ПРОГУЛЯНКИ І ЕКСКУРСІЇ

1. Що таке: прогулянка?
2. Куди повести дітей?
3. Опис: мотивація
   — завдання
   — підготовка
   — потрібний виряд
   — прогулянка
   — вислід і жниво
   — оцінка

Кожна прогулянка на поле (до парку, у ліс, на пошту, до крамниці) має велике виховне значення. Зовсім іншу вартість має оповідання про пожежну сторожу — і оглядання її очими дитини. "Я бачив" далеко важніше від "я чув" у здобутті живого досвіду.

Якраз тому прогулянки треба заздалегідь і дбайливо підготовити. Без належної підготовки прогулянка з правила є витраченим часом.

Куди повести дітей?

У школі:
до бібліотеки
кімнати директора і його заступника
кімнати першої допомоги
гімнастичної залі
інших шкільних кімнат, передусім до кімнати першої кляси
лазничок

У сусідстві:
до протипожежного будинку
поштового уряду
поліційної станиці
великої департаментової крамниці
на площу, де є стрижій, кравець, швець, аптека, банк
до публічної бібліотеки
публічного парку
дентиста, лікаря, шпиталю
церкви, книгарні
іншої школи
пекарні, молочарні, фабрики,

квітярні .
на будову, ріку, міст, фарму
до звіринця
міської управи
дитячого будинку
музею
ресторану
крамниці із забавками

Деякі думки про плянування прогулянки:

1. **Мотивація**

Зверніть увагу, чи плянована прогулянка відповідає фізичному і духовому розвиткові і потребам дітей дошкільного віку.

2. **Мета і завдання**

а) дати дітям нагоду відкривати новий світ
б) уможливити їм оглядати речі, яких не можна принести до школи
в) зміцнити їх зацікавлення
г) скріпити добре співжиття між дітьми, і дітьми і старшими
ґ) розвивати творчу ініціятиву у драматичних інсценізаціях

3. **Підготовка вчительки**

а) почніть плянувати 2—3 тижні заздалегідь
б) окресліть точно мету прогулянки
в) домовтеся з установою, яку плянуєте відвідати
г) подбайте про дозвіл на прогулянку від керівника школи і батьків
ґ) замовте засоби комунікації

1. Упевніться, що люди знають про ваше домовлення. Якщо можливо, відвідайте самі місце, яке плянуєте відвідати і огляньте його докладно.
2. Складіть правильник прогулянки і всі його вимоги поясніть дітям.
3. На прогулянці не поспішайте. Дайте кожній дитині нагоду оглянути те, що її цікавить. Для тієї ж бо мети зорганізовано прогулянку.
4. Попросіть матерів, щоб Вам допомогли доглядати дітей.
5. Знайдіть час обговорити прогулянку у клясі і зааплікувати засвоєні відомості при різних нагодах.
6. Зробіть оцінку прогулянки і скажіть, чи вона осягнула свою мету.

4. **Що взяти на прогулянку?**

— фото-апарат
— папір і олівець
— звукозаписний апарат
— карточки з прізвищами (іменами) дітей
— перекуску

5. **Підготовка дітей до прогулянки**

Обговорення прогулянки.

Коли? Виберіть і призначіть день на календарі. Кожного дня числіть із дітьми, скільки днів ще залишилося до прогулянки.

Як? Розповіжте дітям, як поїдете, наприклад, до звіринця? Підземкою, автобусами, автами? Як мають одягнутися?

Що? Що цікавого вони побачать подорозі? Що побачать уже на місці?
Зробіть на таблиці список речей, предметів, тварин, які діти мають оглянути. Підготуйте їх до цього відповідними картинами, книжками, моделями.

6. **Прогулянка**

1. Найважливіша справа: глядіть дітей перед нещасливими випадками і пам'ятайте про їх добру поведінку.
2. Звертайте увагу дітей подорозі на цікаві речі, події.
3. Приїдьте в домовлений час на місце.
4. Якщо там є провідники, зверніть їм увагу, що дітей найбільше цікавить.
5. Заохочуйте дітей ставити питання.
6. Нехай одне з дітей подякує господарям за гостину.

ВИХОВНІ ВАРТОСТІ ПРОГУЛЯНКИ

Соціяльні — діти вчаться співжити і співдіяти в нових і досі небувалих умовинах.

Емоційні — діти розвивають довір'я до себе, зміцнюють свою радість із життя і з його багатства.

Інтелектуальні — діти збагачують своє знання довкілля, оглядаючи небачені досі явища(порівнюють їх, провіряють, говорять про них.

Фізичні — діти мають виїмкову нагоду ходити, бігати, скакати, лазити і т. п.

ПРИСТОСУВАННЯ ЗДОБУТОГО ДОСВІДУ

1. **Діти повинні** принести з прогулянки цікавіші речі: жолуддя, листя, квіти, камінці, пір'я і використати їх у малюванні, будові, обладнанню садочка.
2. **Прогулянку треба** доконче обговорити у клясі, спростувати можливі непорозуміння, відповісти на питання.
3. **Як і де здійснювати новий досвід?**
   у малюванні
   драматизації
   моделюванні
   співі
4. **Виставка пам'яток з прогулянки.**
   В осередку спеціяльних зацікавлень виставте цікавіші світлини і знахідки з прогулянки:

малюнки
моделі
списки

5. **Оцінка дітей.**
Учителька і діти разом повинні оцінити прогулянку і порівняти її осяги з плянами.

6. **Оцінка вчительки.**
Треба передумати і занотувати, наскільки вдалося здійснити ціль прогулянки, її цікавіші епізоди, поведінку дітей і т. п.

СПІВ І МУЗИКА В САДОЧКУ

Годі собі навіть уявити українське дошкілля без співу і музики, вони є інтеґральною і природньою частиною дошкільних зайнять, спонтанною відповіддю у ритмічних забавах, основою і провідною ниткою в усьому дитячому життю, що переливається радістю і любов'ю до всього і найкраще виявляє цю радість якраз у музичній творчості-дії.

Добра музична програма повинна взяти на увагу:

а) розвиток мови дитини
б) її ритмічну підготовку
в) творчу музичну готовість

Музичні зайняття повинні бути короткі, але часті. Спеціяльні музичні завдання-вмілості треба виробляти шляхом забав та ігор.

Незалежно від індивідуального середовища і музичного виховання-досвіду, усі діти залюбки бігають, скачуть, плещуть, співають і наслідують. Усі ці більш чи менш ритмічні вправи є вступом до музичної освіти.

Починайте її коротенькими піснями до рухових вправ. Ці пісні повинні бути легко зрозумілі, з легкими римами і багаті на ритм. Співайте зразу самі, а далі за вами почнуть співати діти.

С п і в

Спів розвиває наступні духові диспозиції
— глибоку радість життя
— довір'я до себе і людей
— готовість і охоту до співпраці
— мову і полегшує комунікацію
— слух і вразливість на красу звуків

Діти люблять співати. Вибираючи пісні, треба звертати увагу на:

1. **Мелодійність**
Пісні повинні бути короткі, милозвучні, невеличкої амплітуди. Зразками тут можуть послужити колисанки.

2. **Зміст**
Пісні повинні мати зв'язок з дитячим досвідом, бути для них цікаві, заспокоювати їхню уяву і повторятися часто у рефренах.

3. **Тема пісень**
Про дітей
Родину і нарід
Погоду
Свята (коляди, веснівки)
Небилиці —
Про тварин, пташок

4. **Ритм**
Усі пісні повинні мати виразний і часто повторюваний ритм. Почуття ритму можна розвинути:
маршуванням і бігом
ковзанням
плесканням у долоні
ударами
підскоками

Спів є невід'ємною і основною частиною дошкільної програми. Добра вчителька завжди знайде нагоду кілька разів упродовж дня співати з дітьми і таким чином пожвавлювати зайняття і вносити нову радість у життя садочка.

Треба співати зокрема:
— ранком перед початком шкільного дня, найкраще молитву
— перед розповіддю байок чи казок
— відзначуючи погоду або іншу нагоду
— на закінчення зайнять

Звертайте увагу, щоб співали всі діти. Заохочуйте несміливих і боязливих до участи і похваліть їх зусилля.

Рухові гри при співі

—Усі ігри і забави найкраще вдаються при акомпаніяменті музики і співу.

Ірина Баєр

ГРИ І ЗАБАВИ

При допомозі ігор і забав діти пізнають і вивчають різного роду речі, матеріяли і водночас нав'язують знайомство з довкіллям і світом. Забавляючись дитина вчиться. Пізнає, як справлятися з різними життєвими обов'язками, навчається виконувати такі або інші завдання, набирає до себе довір'я. Забава дає дитині змогу пізнати себе, свої можливості і межі.

Забава виконує різнородні завдання. Вона є засобом само-вияву потреб дитини. Якщо дитина потребує теплоти-любови, вона радо називає себе у забаві немовлятком-дитиною. У такій

ролі її батьки присвячують їй більше уваги і тепла. В іншому випадку, забава допомагає дитині розв'язати якусь трудну ситуацію. Напр., якась забавка-іграшка може викликати почування страху і неспокою, але пізнавши її ближче, дитина бачить сама, що боятися немає рації.

Забава допомагає також розвивати соціяльні прикмети і вмілості. Вона навчає пізнавати різні матеріяли, усяке обладнання, чекати на свою чергу, керувати і виконувати, шукати і питати, краще розуміти інших, граючи напр. ролю матері, поліциста, учительки, крамаря. Повторяючи забаву кілька разів, дитина повністю опановує зумовлені нею вмілості, краще володіє довкіллям і набирає до себе більшого довір'я.

Учителька повинна знати розвиткові можливості забав і вибирати їх згідно з потребами кожної дитини.

Першою фазою є т. зв. забава наодинці. Вона не триває довго. Незабаром дитина починає стежити, як бавляться інші діти. Наступною фазою є паралельна забава, дитина бавиться сама поруч інших дітей, але покищо вдоволяється своєю забавою. У дальшому приходить забава в гурті, її прикметою є те, що діти тепер залюбки бавляться разом, у товаристві: двоє або троє дітей, але і склад акторів і зміст забави міняється часто і без пляну. Буває, що дитина п'ятилітня бавиться сама, а трилітня шукає собі товариства. Усе тут, як взагалі у ранньому дитинстві залежить від індивідуальних умовин розвитку і темпу росту. Учителька мусить це враховувати.

Забави можуть відбуватися: у садочку і надворі. Площа до забав повинна бути легко приступна, доволі велика, безпечна, гарна, частинно затінена і частинно соняшна, покрита травою і також із твердим ґрунтом, до забави м'ячами, на межі засаджена квітами і кущами. Обладнання площі повинно бути постійне і рухоме. До постійного належать: драбинка до лаження, гойдалки, пісківниці, тунелі і похилі площі. Рухоме обладнання становлять: дерев'яні меблі, колеса, драбини, м'ячі, візки, три-колісні ровери, тачки, візочки для ляльок, лопатки, граблі, мотички, будівельні матеріяли різної величини, шматки, дощинки і колодки. Список можна продовжувати ще довго. Важливе те, щоб діти мали чим бавитися, мали змогу заспокоювати потребу руху і зов цікавости і таким чином розвивали свої фізичні, духові і соціяльні дарування.

Діти здебільша перебувають у шкільній залі, тому забави у середині будинку мають велике значення. Першою справою є величина площі до забав. Її виміри і якість повністю залежать від потреб і зацікавлень дітей. Звичайно для тієї мети організуємо спеціяльні осередки-куточки. Обладнання залі повинно бути достосоване до дитячого віку.

Основним матеріялом для забав є **дерев'яні колодки.** При їх допомозі дитина вправляє і зміцнює координацію мускулів, визволяє емоційні стани-постави, проявляє свою творчість у ділянці форми, розвиває поняття величини, вигляду, скількости. Якраз тому роля вчительки у цій ділянці така важлива. Вона не тільки забезпечує дитину своєчасно сировим матеріялом, але пильнує за "роботою" дитини, щоб у відповідну пору піддати їй відповідну пораду, питання, сумнів, і таким чином зміцнити її конструкційну уяву і дію. Крім колодок треба б ще мати у цьому будівельному осередку такі матеріяли: ріжної величини колеса, пластиковий звіринець, таку ж фарму, людей з ґуми, ляльки, хати і будинки, дорожні знаки і т. п.

Драматичні забави мають також велику популярність серед дітей. Вони є основною передумовою зрозуміння дитини, що вона є окремою істотою від середовища, хоч тісно з ним пов'язаною. Ці забави дозволяють дитині вийти поза себе, глянути на себе з іншої як досі перспективи і хоч на мить зажити іншим життям: мати обов'язки й відповідальність, (готувати їжу, годувати дитину і т. п.), зрозуміти краще ролю матері, лікаря, пожежника і виїмково добре вправляти мову розмовою, промовою, слуханням інших, кращим розумінням слів, творенням своїх оповідань із їх драматичною реалізацією.

Тут знову роля учительки — преважна. Вона повинна перш за все поширити творчі можливості дитини новим досвідом-знанням, що проходить межі досі пізнаних: дому, школи і найближчого довкілля. Далі ,вчителька повинна забезпечити дитині місце, час і матеріял для драматичної гри, ініціятива і зміст якої повністю належить дитині. Роля вчительки обмежується до розладування можливих непорозумінь.

Потрібний тут матеріял можна поділити на три секції: місцеві умовини-засоби, хатнє устаткування лялькового театру і драматичні додатки.

Простір на дію повинен бути задовільний, щоб уможливити свободу рухів. Треба подбати про дитяче обладнання (крісла, стіл, піч, злив, ліжка, шафки і т. п.). Коли діти люблять бавитися-представляти кухонні справи, пора забезпечити кухню відповідним посудом (горнята, миски, тарелі, баняки, ринки, ножі, ложки і т. п.). Забава в шпиталь вимагає ще одягів мед.-сестри, лікаря, мед. приладдя, ляльки і інші постатті лялькового театру є також необхідні. Одні може виконати вчителька, інші — діти при допомозі батьків і вчительки.

Від ролі учительки залежить також і успіх драматичного осередка. Вона невидимо керує творчими і уявними можливостями дітей до тієї міри, що розвинений у садочку драматичний хист іноді залишається на все життя.

Рома Чумак

МИСТЕЦТВО МОВИ

Як навчити: слухати, говорити.

Чимало дітей потребує допомоги не тільки в опануванні мови, але й в умінні слухати. Від самого початку, від найранішого дитинства, дитячі вуха наражені на постійне бомбардування різних звуків, голосів, гаморів. Діти звичайно зростають у неспокійних родинах, де від вчасного ранку до пізньої ночі не вгавають телевізор, радіо, телефон. Дитину треба б навчити, як у цім галасі і гаморі зосередитися на собі, слухати одне, а не слухати і не чути все інше. Це не така проста річ-справа, дитина, щоправда має вуха, але вона не знає, як слухати. Тим часом людина слухає не тільки вухами, але й своєю свідомістю і якраз тому треба вчитися і вчити других, як слухати.

Діти звичайно наслідують старших, у першу чергу батьків, у всьому, отже ,також і в умінні слухати. Їхня увага, спрямована на слухання інших, є коротка, і тому треба її ступнево побільшувати розмовою зразу спрямованою на особисті справи дітей, а далі на все, на події і людей, що існують поза ними.

Розвиток мови починається від слухання. Від уміння слухати і розуміти мову, залежить здібність її опанування. Слухати — це не те саме що чути, слухати — це стільки, що відчувати важливі звуки, інтонацію, настрій, наголос, силу, всю мелодію мови, її контрасти і значення, інтерпретацію і відповіді на всю різнородність голосів людського довкілля.

ЯК НАВЧИТИ СЛУХАТИ

1. Навчіть відрізняти відомі звуки і голоси у довкіллі.
2. Зідентифікуйте їх.
3. Навчіть їх наслідувати.
4. Навчіть виконувати прості індивідуальні доручення.
5. Навчіть виконувати складні індивідуальні доручення.
6. Навчіть виконувати групові доручення.
7. Навчіть виконувати групові складні доручення.
8. Навчіть ідентифікувати людей за їх голосами.
9. Давайте дітям нагоду слухати і насолоджуватися римами і ритмом у мові і поезії.
10. Нехай діти пізнають рим і ритм при допомозі руху.
11. Читайте дітям байки, казки, поезії.
12. Навчіть інтерпретувати:
    а) слухову пам'ять
    б) відповіді на питання
13. Навчіть:
    а) підшукувати головну думку
    б) робити висновки і розумні здогади
14. Навчіть слухати, як інші говорять і розповідають.

ЗАБАВИ І ВПРАВИ У СЛУХАННІ

1. Зідентифікуйте звуки:
   а) у шкільній залі
      — відчинювання і замикання дверей
      — голоси дітей і вчительки
      — шкільного дзвінка
   б) дома
      — пилососу
      — телефону
      — немовляти
      — шуму води у лазничці
      — кухонного посуду
   в) на вулиці
      — шуму і гуркоту авт, літаків
      — гаркоту собак і гуку звуків інших тварин
      — галасу будівельних машин
   г) на фармі
      — реву корів, коней, овець, свиней, курей, гусей, качок, індиків
      — співу птах
      — гуркоту господарських машин

Усі ці звуки можна записати на стрічку. Перед ідентифікацією, повторюванням і розріжненням звуків, треба упевнитися, що діти їх добре знають.

ВИКОНУВАННЯ ДОРУЧЕНЬ
(індивідуальних і групових)

1. Учителька дає одне, два або більше доручень-завдань:
   — доторкніть вашу голову
   — торкніть вашу голову і заплескайте в долоні
   — торкніть голову, плещіть у долоні і затупцюйте ногами
2. **Слідкувати за провідником**
   — Діти наслідують слова або рухи вчительки.
   — Замість учительки провідником стає одно з дітей, інші діти наслідують його.
   — Змініть і зменшіть скількість доручень-
   — вказівок.

ПОРА НА КАЗКУ АБО БАЙКУ

1. Коли розповідати? Обов'язково кожного дня. Найкраще пізнім ранком або пізно пополудні, коли діти втомилися активними забавами і радо тепер відпочивають у зичливому гурті приятелів і вчительки, що вміє гарно і цікаво розповідати чарівні казки. Оповідання не повинні тривати довше як 20 хвилин.

Де? Найкраще у спеціяльному кутку, може у бібліотечному осередку, де повинно бути гарне і відповідне обладнання (квіти, вигідні стільці, книжки, картини).

Чому? Розповідання байок-казок розвиває і навчає уважно і критично слухати зразкову українську мову,
— довше зосереджувати увагу
— сидіти уважно і чемно в гурті
— пригадувати вже знані деталі
— пам'ятати розповіджені подробиці
— оповідати і питати
— вгадувати, що буде далі, що станеться
— розрізнювати факти від фантазії
— побільшувати запас слів
— відкривати нові факти, події дитячого середовища.

Як? Діти повинні бути спокійні та уважні. Декілька простеньких ігор, пальцівок або поезій приведе і найбільш розгуканих до ладу. Оповідайте м'яко, тепло і сердечно, таким чином викличете гарний настрій. Подаємо деякі думки-суґестії щодо читання казок або байок.

а) Подайте назву і мету байки (чому варто її послухати) наприклад "сьогодні почуєте про хлопчика із садочка, що дістав нові черевики. Слухайте добре і скажіть мені, що трапилося з тими гарними черевиками".

або — "запам'ятайте собі добре всі імена людей, що приходять у тій казці".

2. Учителька може перед закінченням байки запитати дітей: "Що далі сталося? Як скінчилася ця історія? Коли б таке трапилося вам, що ви б зробили?"
3. Учителька може показувати пальцем на читані слова у книжці невеличкій групі заавансованих дітей.
4. **Дискусія**-розмова.
По прочитанні треба обговорити з дітьми усі важливіші події, факти, характери. Питання допоможуть дітям і заохотять їх пригадати, порівняти і вгадати, що далі, пізніше сталося. Наприклад. Подобалася вам байка? Що подобалося найкраще? Як називалася ця маленька дівчинка? Що вчинив її батько? Привів додому? Намалюйте хату, де вона жила.

По закінченні байки.

Ви зразу побачите, що байка дітям подобалася. Вони радо про неї говорять, наслідують її, малюють, рисують і співають про неї. Дайте їм усяку нагоду висловити свою радість, своє хвилювання і щастя. Знайдіть подібну байку (про таку ж подію) і прочитайте малятам наступного дня. Нехай зілюструють її, як уміють, заохотіть їх до цього.

Ірина Баєр

МИСТЕЦЬКЕ ВИХОВАННЯ

Програма мистецького виховання у дитячому садочку повинна звертати всю увагу на потреби дитини.

У ранньому дитинстві діти займаються головним чином собою. Вони зуміють проявити себе у своєму "мистецтві" тільки тоді, коли мають змогу зобразити свої власні переживання і події зі свого життя. Дитячі малюнки є виявом їхніх почувань. Діти вживають неприродні кольори і небувалі пропорції. Кожна дитина малює інакше, бож кожна має інші дарування і кожна розвиває їх іншим темпом. Якраз тому дитина повинна малювати річ так, як вона її бачить. Завданням учительки є керувати і допомагати дитині висловлювати її **власні ідеї.**

Провідною думкою у вихованні малої дитини є **само-виявлення**. Інша метода, а саме керована ступневість зайнять, тільки придушує дитячу ініціятиву і уяву. Увага вчительки повинна концентруватися на процесі думання і активности дитини, а не на вартості її витвору.

Поступ у кожній ділянці є зумовлений практикою. У зустрічі з мистецьким приладдям і матеріялом, діти зразу повинні його пізнати і навчитися, як ним орудувати. Тільки тоді вони зуміють відкрити його можливості і межі і таким чином знатимуть, як найкраще виявити свої ідеї, і як у мистецький спосіб передати свої думки.

Матеріяли:

ножички
пензлі
фарби
клей
вішалки
деревні відпадки (зі столярні)
зужиті газети
крейдки
папір (різного кольору, величини і грубости)
нитки
глина
рольки з туалет. паперу
зразки паперів на стіну
плястиліна
клеєний папір
макарони
коробки (різної величини і форми)
журнали і каталоги
пушки (різної величини)
шматки (непотрібні з кравецької робітні)

МАЛЮВАННЯ

Діти повинні кожного дня мати нагоду малювати на таблиці, на дерев'яній підставці-мольберті або просто на долівці, яку треба покрити газетами. Діти також повинні захоронити свій одяг відповідними фартушками або сорочками. Крім того діти повинні мати доступ до відра з теплою водою і рушниками, щоб по праці вимити руки.

МАЛЮВАННЯ ФАРБАМИ

1. **На чому малювати?**
   — на звичайному папері
   — на паперах ріжного розміру
   — на паперах ріжної форми: коло, квадрат, трикутник, форма дерева, квітки
   — на паперах різної якости: бібулка, тяжкий папір, картон, восковий папір, паперові рушники, газета
   — на інших предметах (напр., коробки, каміння, дерево)

2. **Чим малювати?**
   — пензлями (великими і малими; грубими і тонкими)
   — губкою
   — шнурком
   — соломкою
   — щіткою
   — гребенем
   — пір'ям
   — гілками

3. **Ріжні способи малювання фарбами:**

   — відбитки — губки, рольки, корка, ключа, пушки, гроша
   — відбитки — ріжного роду городини — (огірок, бараболя, кукурудза, морква, цибуля, паприка)
   — відбитки — руки, пальців, ліктів, ноги
   — малювати без щітки — налити на середину паперу розведену фарбу і, обертаючи папером, розлити фарбу на ньому
   — вживати один або два кольори фарби або багато кольорів і дозволити дітям їх мішати:
     а) жовтий і синій = зелений
     б) жовтий і червоний = помаранчевий
     в) помаранчевий, чорний і синій = бронзовий
     г) червоний і синій = фіолетний
     ґ) червоний, синій і жовтий = сивий
   — індивідуальне малювання і групове
   — групове: поділити дітей парами і дати їм великий шматок паперу — діти повинні покрити цілий аркуш паперу фарбою.
   — щіткою або ложечкою, діти кладуть фарбу на середину паперу, — складають цей папір удвоє, притискають його рукою і мають гарний малюнок
   — покласти паперові хусточки на звичайному папері — на верху цих хустинок намалювати якісь взори — стягнути ці хустинки і маємо гарний малюнок
   — під час малювання добре є наставити дітям гарну музику
   — діти витинають ножичками ріжні форми з кольорового паперу: осінні листочки весняні квіти, кільця, квадрати, або що собі діти забажають. Ці форми діти кладуть на папір. Учителька дає їм фарбу-рідину і діти розбризкують її по цілому папері. Стягнувши ці форми мають готові силуетки.
   — учителька розповідає дітям якусь подію, (байку або казку) а потім велить їм її намалювати
   — діти вирізують із кольорової бібулки різні форми і укладають їх на звичайному ясному папері — звогчують водою, забирають їх геть і одержують гарний малюнок
   — діти замальовують папір фарбою, а коли він висохне, малюють на ньому крейдою, що їм до вподоби

КОЛЯЖ

Коляж — це ліплення на твердому папері ріжних візерунків з всіляких матеріялів.

Потрібний матеріял:
— твердий папір-тектура, картон
— клей
— ріжні предмети

Коробки звичайні і рідкісні
— Предмети, що мають солідні кольори:
  блискучий і неяскравий папір
  бібулка
  креповий папір

фільц
бавовна
— візерункові кольори:
папір до пакування дарунків
стінний папір
газета
коронка
поштові марки
— прозорі кольори:
цельофан
ренґенівський фільм
плястик
— предмети нереґулярні: насіння, камінці
— крулгі: закрутки з пляшок, конфетті, ґудзики, коралики
— лінійні: волічка, шнурок, дріт, стяжки, гілки з дерев, соломки
шліфувальний папір
кора з дерева
дерев'яні стружки
шкіра
лантухове полотно
морщений папір
лушпинки з яєць
обрізки килима
шматини
дерев'яні колодочки

Вправи для контролі рухово-сенсуальних змислів: дозвольте дітям свобідно експериментувати, дерти, різати, клеїти різними матеріялами.

МАЛЮВАННЯ КРЕЙДКАМИ

Крейдки повинні бути ріжного розміру — великі, грубі, маленькі, тонкі.

Діти повинні мати нагоду експериментувати крейдками:

— малювати ними на папері ріжної якости
— малювати крейдками на папері, а потім широкою щіткою потягнути по цьому папері кольоровою водою.

Варіянт — на восковому папері, покладеному на звичайний папір надряпати цвяхом рисунок, забрати восковий папір, а звичайний папір помалювати кольоровою водою.

— Розсипати воскові стружки з крейдок по газетному папері — до цього можна ще додати насіння, кусочки вовни, шнурка та бібулки — накрити цю мозаїку восковим папером і притиснути залізком *)
— на ґудзиках, грошах, шнурку, стіні, підлозі., дереві, шпильках з ялинки покласти папір і крейдкою малювати аж поки не дістанете відбитку.
— намалювати крейдкою рисунок на полотні, обернути полотно і попрасувати його залізком.
— Розтопити старі поломані крейдки в маленьких пушках, щоб з них зробити кольоровий віск — шнурком дитина укладає взір а потім поливає його розтопленим воском.

*) **Пересторога:** вживання гарячого залізка мусить бути тільки під постійним доглядом учительки.

МАЛЮВАННЯ ОЛІВЦЯМИ

Силуетки з дітей

— дитина лягає на великому папері а учителька або інша дитина значить лінію довкола цієї дитини і силует є готовий — малювати (найлегше фарбами) і вирізати цей силует можна і повісити на стіні.

Моя родина:

— Діти можуть малювати портрети: свої, своїх батьків, братів і сестер. Вони це дуже люблять робити. Можна створити альбом з таких малюнків. Очевидно, дитина все не намалює за один день. Учителька повинна тримати малюнки в окремій течці і тоді скласти їх у альбом. Дитина напевно буде багато розповідати про свою родину і учителька може це все написати під малюнком. Перша така спроба може бути індивідуальна: кожна дитина робить свій альбом; але зчасом можна зробити спільний альбом про життя дітей у садочку. Учителька мусить добре підготовити дітей до такого зайняття.
— Таким самим способом можна зробити індивідуальні книжечки. Не можна примушувати дітей розповідати, що вони намалювали, але якщо дитина з власної волі хоче розповісти, добре є все написати під малюнком.
— При допомозі малюнка олівцем діти можуть побачити які вони високі. Кожна дитина малює силуетку своєї руки і ноги і це вирізує. Учителька помагає дитині і вони разом рішають скільки і чого треба наклеїти на папір, щоб малюнок був такий високий, як дитина. Індивідуальні виміри можна повісити на стіні.

Забава тістом

Діти дуже люблять бавитися тістом. Ця забава тістом (або глиною) є дуже важлива для вироблення координації рухів у пальцях. При цій забаві дитина експериментує матерією та ідеєю. Щоб справді зацікавити дітей тим зайняттям, вони можуть місити тісто разом з учителькою. До такого тіста потрібно:

3 горнятка борошна
1 ложечку соли
1—2 ложки олії

Замісити водою і тісто тримати у плястиковій торбинці в холодільні.

ШИТТЯ

а) Взяти мішок із цибулі або з бараболі, до середини вкласти шматок картону. Уживати велику голку з кольоровою волічкою і вишити взір на мішку.
б) Читальню можна прикрасити подушками, щоб дітям було вигідно сидіти, коли читають свої книжечки. На пошивки треба взяти два кусні білої матерії і відбити на них намазані фарбою корки, ключі і т. п., зішити та напхати до середини різних шматок, старих панчіх, шкарпеток і т. п.

КВАСОЛЯ

Білу або кольорову квасолю намочити один день — тоді при допомозі гострих патичків (зубочисток) можна з неї моделювати ріжні речі, тваринки, вежі і т. п.

МАЛЮВАННЯ ПІСКОМ

Дитина малює щонебудь на клейкому папері, по цьому малюнку посипає пісок і картина готова. Замість піску можна посипати рижем.

ПРИКРАШУВАННЯ ДЕРЕВЦЯ

Всадити гілку до відра з піском і прикрасити її ріжними комашками, листками, пташками, квітками і т. д. Це звичайно дуже гарне групове зайняття.

ЛЯЛЬКИ

1. Для лялькового театру можна зробити ляльку з паперової торби. До такої торби напхати багато паперу (найкраще з газет) і разом із цим запхати туди кусень патика та зав'язати шнурком. Лице людини або тваринки намалювати на іншому папері і тоді приліпити до торбинки, або можна його намалювати фарбами чи крейдками на самій торбі.

Варіянт — зробити ляльку з паперової торби, не напихати паперу до середини, але цю торбуляльку надівати на руку. До такої паперової ляльки вирізати руки і ноги та причіпити до торби.

2. Голову ляльки зробити з електричної жарівки. Внизу цієї жарівки зав'язати кусень матерії на вбрання. Фарбою намалювати обличчя, а кусні шнурка або волічки можуть бути волоссям.
3. Ляльку можна зробити із звичайної дощинки. крейдками і олівцем намалювати лице і убрання.

Варіянт — на папері намалювати людину або тваринку і приліпити до дощинки.

4. Можна також окремо зробити ляльку з паперової рольки. Діти можуть намалювати очка, ніс, уста і приліпити на рольку.
5. Ляльку можна зробити із старих шкарпеток. До шкарпетки напхати багато шмаття і шматок патика. Фарбою намалювати обличчя, а волосся зробити з волічки. Навколо шиї зав'язати кусень матерії.

МАСКИ

6. Діти самі можуть бути ляльками. З паперової торби дитина може легко зробити собі маску на голову.

   Діти можуть також робити костюми з паперових торбинок. Якщо у садочку була вже мова про городину, то можна зробити костюми, які представляють такі рослини: огірок, капусту, гарбуз, моркву і т. д. Діти вдягають ці костюми і тоді дуже гарно можна заінсценізувати пісню:

   "Ходить гарбуз по городу,
   Питається свого роду:
   "Ой, чи живі, чи здорові
   Всі родичі гарбузові?"

МАЙСТРУВАННЯ З КОРОБОК

Матеріял:
— коробки ріжного розміру
— клей
— кольоровий папір
— фарба
— волічка, ґудзики, соломки, шнурок

Завдання: тваринки з коробок.

Найкраще не казати дитині, яку звіринку вона має зробити. Можна спочатку зробити клясифікацію тварин, напр., домашні тварини і тварини у звіринці. Нехай дитина сама пробує свої сили. Одного дня вона може скласти тваринку з коробок, а на другий день може прикрасити її фарбою, волічкою і т. д. Такий процес творення не можна приспішувати.

Змайструвати з коробок на морозиво дерево. Помалювати коробки і тоді їх укласти. На дереві зробити гніздечко з маленької коробочки. В осінній порі можна піти на прохід з дітьми, назбирати кольорових листочків і галуззя та пришпилити їх до дерева. Можна вирізати дверцята до хатини для пташок і вивірок. Можна зробити з паперу комашку або пташечку. Таке зайняття вимагає праці усіх дітей. Це зайняття діти люблять, але треба його щодня продовжувати аж поки діти самі не скажуть, що дерево скінчене. Тоді поставте його в куточку.

Із коробок можна змайструвати бібліотечну шафу на українські книжки. Для цього треба три або чотири великі коробки і дуже міцний клей. Готову шафу діти фарбують і кладуть там свої книжки.

Із коробок ріжної форми і величини можна зробити засоби транспорту: потяг, авто, автобус, літак, корабель і т. д. Звичайно, треба дитині дати додаткові матеріяли, отже — кусні паперу, шнурка, заткальця з пляшок, ґудзики. Учителька не повинна показувати дитині, як і що вона має робити. Дитина має свою уяву і повинна йти за нею.

Із коробок можна виконати ріжні будинки: можна збудувати хатку для ляльок; можна укласти цілу вулицю з ріжними хатами (групове зайняття — кожна дитина будує одну хатку і разом з учителькою усі діти укладають ті хати на одній вулиці). Можна змайструвати крамницю або великий будинок, в якому є цікаві кімнати. Діти самі повинні укласти формат цього будинку. Роля учительки — допомагати, подавати потрібні матеріяли: клей, фарби, пилку, папір і уважати на те, щоб діти не були наражені на небезпеку (поранення, упадок) тощо.

СТОЛЯРСТВО

До цього зайняття потрібні:

молоток
пилка
цвяхи
багато різноманітних відпадків

Треба дати дітям нагоду випробувати ці матеріяли. Не показувати дітям, що вони мають робити, нехай самі пробують і експериментують.

Діти можуть зробити гарні речі, вживаючи тільки шматки дерева і клей. До такого зайняття можна ще додати такі матеріяли як, ґудзики, фарби, кольоровий папір. Діти ліплять кусні дерева один на одному і радіють зі свого майстрування.

Маруся Бандера

РУЧНІ ЗАЙНЯТТЯ

Ручні роботи є спеціяльно важливі в дошкільній програмі тому, що діти цього віку активністю рук виявляють свої дарування-таланти та находять реальний вихід своїй живій уяві.

Ручні роботи:

— сприяють розвиткові дитячої уяви і фантазії
— помагають дитині пізнавати світ
— розвивають органи чуття і руху
— виробляють ко-ординацію і вправність пальців
— побуджують дитячу ініціятиву
— вони є поштовхом логічного думання
— виробляють всілякі вмілості необхідні в життю
— приводять до індивідуального підходу до завдань і проблем

Дитячий світ постійно переповнений щораз то новими та захопливими речами. Діти радо оповідають про своє довкілля і так само радо хочуть його намалювати чи виліпити, треба їм лише дати на це змогу.

Не очікуймо від малих рук артистично виконаної праці, але даймо їм нагоду себе проявити, провести свою уяву навіть у незугарну форму.

При ручних роботах даємо дитині нагоду до конкретного думання, вона ж при своїй праці обсервує кожну річ докладно і таким чином зміцнює свої поняття про світ. Заохочуймо дитину до праці, підкреслюймо її добрі осяги. Респектуймо її індивідуальність. Хай кожна дитина має змогу пояснити те, що вона вчинила-виконала.

При кожному практичному заняттю важний сам процес, а не вислід праці.

Передумови успішного переведення ручних робіт у садочку

Позитивні

1. Дати дитині нагоду виявляти себе своєю творчістю.
2. Цікавитись та цінити працю дитини.
3. Заохочувати дітей творити, а не наслідувати. Дошкільний етап дитячого розвитку важний тим, що дитина може свої думки і почування виявляти. Індивідуальний процес творення — само-виявлення кожної дитини є важніший від висліду її праці.
4. Мати визначену ціль щодо вироблення фізичних вмілостей кожної дитини.
5. Завданння повинні бути настільки легкі, що дитина може сама почати і докінчити.
6. Матеріяли до праці повинні бути готові на місці.
7. Похвалити працю дитини, щоб вона відчула,

що її праця, а тим самим і вона, комусь подобається.
8. По праці заохотити дітей до запрятання матеріялів, місця і самих себе.
9. Після впорядкування відбути дискусію з дітьми над проробленим завданням.

Неґативні

1. Не накидати дитині своїх думок та естетичного смаку. Якщо дитина сама не може чогось придумати, треба піддати напрям та ідею.
2. Ручні роботи — це завдання не для заповнення часу, але для самовияву дитячої творчости.
3. Не вимагати від дітей наслідування естетичних концептів учительки. Часи, коли в садочку висіли ряди однакових малюнків уже давно минули.
4. Не вибирати складних і важких проєктів, але такі, які відповідають вікові і розвиткові дитини.
5. Коли не похвалити праці дитини, вона відчуває, що праця невартісна.
6. Не дозволити дітям починати інше зайняття, поки вони не скінчать почате та не сховають усього на своє місце.
7. Коли діти не мають нагоди висловитись про свою працю, учителька не має змоги пізнати їх і краще зрозуміти.

Групові заняття

Спільні завдання можна почати з того, що кожна дитина працює над своїм проєктом, а пізніше всі діти плянують груповий проєкт, у склад якого входять індивідуальні праці.

Пояснення проєктів

Дітям найбільше подобаються речі над якими вони самі працюють. Треба їм тільки пояснити значення їхньої роботи.

Виставка

Дитячі "твори" повинні бути на постійній виставці, але зміст виставки повинен часто мінятись. Діти мають тоді нагоду оглядати свою і чужу творчість.

Оцінювання

Учителька повинна оцінити поступ кожної дитини, але компетиція між учнями небажана тому, що творчість є особистим виявленням кожної дитини.

Рома Чумак

МАТЕМАТИКА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У САДОЧКУ

Досвід з ділянки рахунків у садочку залежить від випадкових і неформальних відомостей і від плянованих і керованих зайнять. Обдарована уявою учителька повинна приготовити довкілля, де діти мали б змогу пізнати загальні права і закони з ділянки чисел. Основою програми дитячого садка є, як знаємо, дія, а для її живучости, темпа і росту, математика є необхідним засобом.

Головним завданням тієї дії тут є інтелектуальний розвиток дитини, витворення зрозумілих математичних понять. Якраз тому діти повинні безупину:

спостерігати
досліджувати
провірювати
збирати колекції
вправляти
доповнювати інтеґрувати
засвоювати
організувати.

До цих понять діти доходять шляхом забави. Тут треба підкреслити, що нема часової межі або пори, коли б треба почати навчання математичних понять. Кожна дитина сприймає їх на свій спосіб і в своєму часі.

ВСТУПНІ ПОНЯТТЯ:

А. Порядкування
Б. Клясифікація
1. Поділ речей або предметів на групи з уваги на їх подібність або різновидність під оглядом:
   кольору
   величини
   форми.
2. Добирати парами подібні один до одного предмети.
3. Порівнювати речі і устійнювати їх подібність, однаковість або відмінність з уваги, наприклад, на величину, тягар, кольор.
4. Почислити речі:
   з пам'яти
   з упорядкованого ряду
   із запису чисел 1—19
5. Порядкові числівники:
   перший, другий, третій і т. п. до десятий
6. Міри:
   часу — годинник
   календар
   простору — метер
   вага — кілограм
7. Графічне зображення:
   конкрет — справжній предмет
   напів-конкрет — його зображення малюнком
8. Порівняння:
   один більше, один менше

МАТЕМАТИЧНИЙ КУТОК

Матеріяли для засвоєння математичних понять.

Загальні:
Таблиця
Крейда (різні кольори)
Фланелеві шматочки і таблиці.

Для порівняння, числення, сортування:
Колодочки
Заткальця до пляшок
Жолуддя
Насіння
Коралі
Шпульки
Ґудзики
Кольорові соломки
Кольорові патички

Для мірення довжини:
Шнурок
Метер
Лінійка
Тасьма — стрічка
Олівець

Для мірення об'єму — маси:
Ложка
Горня
Пушка
Вага

МАТЕРІЯЛ ДЛЯ МАТЕМАТИЧНИХ ЗАБАВ

Коралі
Ґудзики
Шпульки
Електричні запобіжники
Закрутки до волосся
Картони на яйця
Пушки з кави з накривками
Вішалки на одяг
Припиначі на білизну
Картонові підноси
Шнурки, нитки
Цвяхи, шруби
Журнали, каталоги
Солома
Плитки
Тектура
Шматки, полотна
Мушлі

ГРОШІ
Справжні і для забави
Забава в крамницю
Користаємо із цінника-каталога
Знакування цін на порожніх коробках і пушках
Забава в поштовий уряд

МАТЕМАТИЧНІ ЗАБАВИ

1. Добирання чисел до числових зразків (і навпаки) (числа і зразки мають годитися).
2. Порядкування-клясифікація (згідно з кольором, величиною, скількістю дірок у ґудзиках, кубах, коробках).
3. Кіт і миша (жеребом визначувати шлях до миші).
4. Камінчики у картоні (позначити числом кожний камінчик і укласти їх у математичному порядку.
5. Рукавиці велетня (підшукати однакові рукавиці і спарувати їх).
6. Добирання — порядкування — клясифікація малюнків (діти накладають малюнки на ідентичні місця на картоні).
7. Числова залізниця (вагони йдуть за числами).

8. Зриваємо квітки (на зірвану квітку діти накладають відповідне коліщатко).
9. Нанизування коралів (згідно з устійненим порядком).
10. Кольорове коло (кольорові припиначі причепити на відповідних місцях).
11. Забава з вішалками (вішалки позначити числами і почепити до них відповідну кількість спиначів).
12. Коробочки і яйця (до позначених числами коробок покласти відповідну кількість яєць [камінчиків]).

ГЕОМЕТРІЯ

Простір і форма
Крапка і лінія
Куля, валок, куб
Площинні форми
Коло
Квадрат
Простокутник
Трикутник
Ромб
Вага
Рівновага
Важення дітей
Важення речей

ВАГА
важкий — легкий
більше — менше

ДОВЖИНА
довгий — короткий
малий — великий

ОБ'ЄМ
тонкий — грубий

ДРОБИ
цілий
половинний

Для мірення площі:
плити, заткальця до пляшок
дощини квадратові, простокутні

Для мірення температури:
термометер (хатній, зовнішній)
показник погоди

Для мірення часу:
годинник
будильник
календар

ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКА

Назвами чисел (1—10)
Короткий, коротший, довгий, довший, більше як, менше як, такий самий як
порядкувати, збирати, укладати, називати кольори, називати основні форми
тяжкий, легкий
плавати — тонути
вага — рівновага
числити — додавати
цент, п'ять центів, десять центів
скільки
на скільки більше
на скільки менше

ОСІНЬ

Зміна погоди
температура обнижується
коротші дні
вітер
дощ

Листя
назви листків (дуб, клен, каштан і т. п.)
як їх пізнати
як відріжнити

Харчі
садовина і городина
як їх пізнати
як відріжнити

Рослини
листя міняє свій кольор і опадає долів
квітки в'януть
трава жовкне

Приготування до зими

Люди: готують теплий одяг
забезпечують перед холодом хати, авта

Тварини: деякі заготовляють харч на зиму, напр., білка, ласичка, інші засипляють, напр., ведмідь

Птахи: одні відлітають у вирій (вільшанка, ластівки), інші залишаються: горобець, ворона, кардинал

Подяка за чудо осени

Хто всі зміни і дари вчинив?
Подяка Всевишньому за чуда
і добродійства осени.

ПРО ЩО ЙДЕ НАША РОЗМОВА?

1. **Зміняється світ восени**
   листя міняє кольор і опадає з дерев
   квітки в'януть
   температура холодніє
   сонце вже не таке тепле
   треба змінити одяг (взяти светер, довгі штани, плащ)
   у парках ховають гойдалки
   білки заготовлюють харчі

2. **Приготування до зими**
   Люди: мама витягає тепліший одяг зі скрині, купує або готує — шиє новий
   батько —
   громадить листя
   приготовлює город до зими
   ущільнює хату, вікна, двері
   провірює піч
   заготовлює опал: оливу, вугілля, дрова
   провірює авто і змінює колеса
   ховає літні забавки (ровери, басейни)
   добуває зимові (санки, гокеєві палки).

Харчі

Нехай діти пізнають, відріжняють і називають усяку садовину і городину.

Нехай клясифікують їх згідно з величиною і формою.

Нехай скажуть до чого вживається городина і садовина (до приготування обідів, салат, десерів).

ПРИРОДА

Плянування і досвід

1. **Слідкуймо за осіннім листям**

Візьміть дітей до парку і покажіть їм як міняється природа восени. Голі дерева є найкращою ознакою нової пори року. Разом з дітьми збирайте ріжне листя. Покажіть їм відмінності у їх величині, кольорі, грубості, формі. Нехай діти візьмуть із собою листя до кляси і покладуть його в окремий куток. Нехай оглядають його крізь побільшувальне скло і порівнюють з малюнками у книжках. Нехай досхочу обсервують, порівнюють, питають, маніпулюють, відкривають усе, що їх цікавить.

Тільки тоді, по цій підготовці, учителька може заохотити дітей до більш складних і керованих зайнять з листям (малювання, наклеювання).

2. **Про нову поживу: овочі і городина**

Поговоріть про ріжні овочі і городину у нашому харчуванні. Нехай діти скажуть, що їдять дома. Приготуйте список, що, яку городину і садовину купити. Порозумійтеся раніш із власником і підіть з дітьми до сусідньої крамниці. Просіть його, щоб розповів дітям, звідкіля береться городина і садовина.

Згідно зі списком, дозвольте дітям купити те, що треба (городину і садовину). Усе куплене треба гарно укласти на заздалегідь приготований стіл.

Заохочуйте дітей далі і обережно провірювати, порівнювати і називати усе те добро.

Приготуйте малюнки садовини і городини і їх плястикові подоби і питайте дітей, яка є ріжниця поміж дійсним і недійсним, живим, природним і неживим. По цій підготовці діти можуть займатися іншими діями і забавами (дивись математика і підготовка до читання).

МАТЕМАТИКА

Заохотіть почислити:
дітей
листки
жолуддя
дні у календарі

Числення приявности дітей

хлопців, дівчат, дітей.

Нехай це роблять усі діти, за чергою, щодня.

Забава з годуванням білок

Виріжте з твердого паперу 10 білок, число на хвості кожної білки вказує, скільки вона хоче жолуддя. Приготовані малюнки чисел і жолуддя і коробка справжнього жолуддя допоможуть виконати завдання.

Забава в плащі

Виріжте з кольорового паперу 10 плащів і позначіть, скільки на кожному є ґудзиків. Коробка з правдивими ґудзиками стане вам у пригоді.

Забава з листям

Намалюйте на чотирьох картонах чотири роди ріжного листя (клен, дуб, каштан, верба), назначіть їх кольори і скільки листків треба б наліпити на кожному картоні.

Діти мають підшукати відповідне листя, його кольор і наліпити на картон.

Забава з овочами і городиною

Намалюйте на картоні садовину або городину і число (до 10). На порожнє місце дитина має покласти відповідну скількість намальованої садовини, чи городини.

Діяграма нашого одягу

Опишіть у відповідних місцях скільки ґудзиків і зиперів мають окремі діти:

Івась	Петро
Марійка	Христя

ПІДГОТОВКА ДО ЧИТАННЯ

Що щезло-сховалося?

Покладіть на стіл декілька родів городини або садовини. Зразу по дві штуки з усього. Потім додавайте, як забава розвивається. Повеліть дитині заплющити очі, заберіть геть цю або ту городину (овоч) і спитайте дитину, нехай пригадає, що саме щезло?

Визначення кольорів

Діти сидять у гурті, а вчителька питає: хто має сині штани, нехай устане!

Якщо хто має зелені шкарпетки, нехай поплеще в долоні.

Кому мама дала щонебудь із червоного кольору, нехай діткнеться свого носа!

Початкові звуки:

Який звук чуєте, коли кажете слово "осінь".

Інші слова з тим самим звуком: Олег, Орися, око, огірок, осел, огонь.

Слухати і наслідувати

Діти сидять і слухають, учителька плеще в долоні два або три рази. На умовлений знак, діти (або одна дитина) собі плещуть за вчителькою.

Порядкування і клясифікація

матеріял:

справжня садовина і городина
пластикова садовина і городина
малюнки садовини і городини
слова на означення садовини і городини

Діти порядкують увесь цей матеріял у відповідних перегородах.

Вирізати і приліпити, де треба

Діти вирізують садовину і городину із журналів і наліплюють малюнки у відповідні зшитки.

Виконайте доручення:

Знайдіть найбільший листок
Покажіть першу білку
Покладіть білку під дерево

Плян праці

Підчас прогулянки до парку будемо дивитися-шукати:

листя
пір'я
жолуддя
білок
пташок

Повернувшись запишемо, що і скільки чого ми бачили.

МИСТЕЦЬКЕ ВИХОВАННЯ

1. **Дерева з кольоровим листям**
   наліпити листя рожевим
   червоним
   жовтим папером
   бронзовим
   пень дерева бронзовим або чорним папером.
2. **Люди з листя**
   Намалюйте на листку людину і наклейте її на папір.
3. **Малювання губкою**
   Причепіть губку до спинача, умочіть її у червону, а потім у бронзову фарбу і малюйте нею осіннє листя на деревах.
4. **Як зробити черепаху?**
   Помалюйте паперову тарілку зеленими цятками, голову, ноги і хвіст виріжте з чорного паперу.
5. **Птахи з геометричних форм**
   З основних геометричних форм складіть фігури пташок.
6. **Тваринки з коробок**
   З маленьких коробочок складіть подоби звірят.
7. **Печатки з городини**
   Видовбайте на картоплі або моркві зірку або колісце і відбивайте наче печатку, замочивши її легко у фарбі.

РОЗВИТОК СЛОВНИЦТВА-ЛЕКСИКИ

Час	назви осінніх місяців: вересень, жовтень, листопад, учора, сьогодні, завтра.
Простір	круглий, близький, далекий внутрі, назовні, вгору, вділ, над, під.
Якість	гарячий — гарячіший, зимний — зимніший, вогкий, мокрий, мрячний, ховзький, тупий, хмарний, короткий, високий, вищий, найвищий.
Почування (емоції)	сумний, утомлений, спокійний, сплячий, голодний, ледачий.
Загальне назовництво	назви дерев, листків, птах, тварин, садовини, городини. Зимівля, перехов, футро, болото, переліт.

ЗИМА

1. Відомості з природознавства
2. Про що розмовляти з дітьми?
3. Вправи в читанні
4. Мистецтво в садочку
5. Поширення запасу слів
6. Пізнавайте поезію
7. Заспіваймо всі разом
8. Найкращі оповідання
9. Математика для дітей
10. Найцікавіші речі на світі

УВЕДЕННЯ

Підіть з дітьми на зимовий прохід до недалечкого парку. Візьміть із собою шматки чорного паперу, щоб було в що ловити сніжинки, і побільшувальні скла, щоб їм добре приглянутися. Скажіть дітям, нехай дивляться, як сніжинки падають, як громадяться на плотах, на гілках дерев і т. п. Діти люблять, як сніжинки падають на їх обличчя, язики і таким чином пізнають їх якість і смак. Нехай діти ходять по свіжому снігу і приглянуться своїм, а по можливості й іншим слідам, слідам птах, тварин і т. д.

Якщо маєте фото-апарат, зробіть світлину з тієї прогулянки.

Завдання:

1. Пізнати радості, приємності і красу зими.
2. Вивчити деякі природознавчі факти щодо зими.
3. Збагатити і скріпити запас слів.

Сніг
Що це таке?
Як він виглядає?
Поглянути, покуштувати,
посмакувати, діткнути,
послухати
порівняти сніжинки

Температура
Погода
Вітер
Буря
Сніговія, заметіль
Сніг падає
Тягар снігу і льоду

Лід
Замерзла вода
Льодові бурульки
Ужиток дома
Льодові кубки
Морозиво
Дозвілля
Ловля риб у зимі
Ковзання

Одяг.
Які маємо снігівці
штани, суконки, шапки,
шалики, плащі.
з чого вони зроблені?
з вовни,
кожуха,
скіри,
найльону.

Птахи
Одні летять у вирій
інші залишаються
як їм допомогти

Як усувати сніг
Людина —
при допомозі машин
снігових плугів
вантажних авт
піддувал
Природа —
сонце
дощ
сіль
пісок

Безпека
нелегко їздити взимі
сніг на дахах
недостача поживи для птах і звірів
тонкий лід на ріках і озерах

Тварини
як зимують
де живуть
що їдять
як називаються і виглядають

ПРО ЩО РОЗМОВЛЯТИ З ДІТЬМИ?

1. Зимно.
2. Термометер — як він діє-працює, що показує.
3. Зимові забави і спорти, ковзання, лещетарство, санкування.
4. Сніг і лід, його природа, вигляд, пожиток і потреба, сніжинки, вигляд і порівняння.
5. Повідомлення про погоду у телевізорі, радіо, газеті.
6. Безпека у зимі: простуда, упадки на льоду, небезпечні дороги і стежки, голод і холод серед звірів.
7. Одежа взимі, чому і як одягаємося.
8. Звірята і птахи, як їм допомогти. Чому важко роздобути поживу.
9 Сліди на снігу: людські — звіринні — пташачі
10. Різдво, велике свято, чому обдаровуємо одні одних. День Св. Миколая. Дарунок з неба. Дарування потребуючим і вбогим.

ПРИРОДОЗНАВСТВО

Завдання і досвід.

1. **Сніжинки**
   зловіть їх на кусень чорного паперу
   прослідіть їх збільшувальним склом
   обговоріть їх форму, подібності й ріжниці
2. **Сніг топиться**
   покажіть а) як сніг або лід стається водою
   б) як вода замерзає і стається льодом
   наповніть пушку снігом, нехай він стопиться
   порівняйте кількість снігу і води
3. **Лід** —
   покажіть кусні-кубки льоду
   посипте лід сіллю і обсервуйте, що станеться
4. Термометер
   покажіть — зміни на термометрі
   а) на дворі, б) у хаті, в) у зимній воді, г) у гарячій
5. **Викачайте** снігову бабу
   приберіть її у старий капелюх, шалик, ґудзики. Дайте її палицю або парасолю.
6. **Зробіть** сліди на снігу
   Шукайте чужих слідів
7. **Ялинка для пташок**
   Насиліть на нитку смажену кукурудзу, листки салати, капусти, шматочки яблук, грушок чи сливок.
   Насипте насіння з гарбуза, кавуна, соняшника або горішків у маленькі алюмінійові горнятка і дротиками причепіть до гілок дерев у садку.

МАТЕМАТИКА

Почисліть з дітьми:
а) скільки вершків має сніжинка
б) скільки днів має тиждень
в) скільки місяців має зима

Геометрія

Форми, які форми вживаємо для зроблення снігової баби
коло
квадрат
трикутник

Знайдіть подібні форми у кімнаті, на вашій одежі.

Якості форм — покажіть найбільше і найменше коло на сніговій бабі.

Забава із сніговими бабами

Виріжте десять снігових бабів з білого паперу. Дайте кожній бабі капелюх з порядковим числом. 1 — 10.

Діти мають завдання: приклеїти кожній бабі стільки ґудзиків, скільки написано на капелюсі. (Уживайте старі, непотрібні в хаті ґудзики.)

Вибирати пару

Зимові рукавиці — це зайняття для одної дитини (або більше) найкраще проводити на долівці — з багатьох рукавиць вільно розложених треба добрати пару.

Поміри

Змірити глибину снігу
Змірити температуру кімнати
Змірити температуру звареної юшки

Як робиться морозиво?

Приготуйте: молоко, ванілію, цукор, сметанку, **змішайте** — і дайте до холодільні.

ПІДГОТОВКА ДО ЧИТАННЯ

Зверніть увагу на подібні і відмінні речі:
на малюнках
на предметах довкілля

Розріжнення кольорів

Веліть дітям розріжняти кольори:
одягаючи снігову бабу
одягаючи дітей на прогулянку

Пояснення ілюстрацій

Приготуйте малюнки-ілюстрації (з афішів, журналів, газет).

Продискутуйте з дітьми їх зміст.

Наприклад: що діється тут на малюнку?
Хто є цей хлопчик?
Як його назвете?
Чи він відвідує садок?
Він уміє сміятися?
Коли ви, діти, смієтеся?

Як треба слухати?

Загадки

Діти готують зимовий альбом

Нехай кожна дитина фарбами або крейдками намалює зимовий краєвид.

Зберіть усі малюнки разом у течці під заголовком: **Зимове дозвілля** і збережіть її у бібліотеці, щоб діти мали змогу принагідно її знову оглядати.

Словна таблиця

Поспитайте дітей, які слова приходять їм на гадку, коли подумають про зиму.

Запишіть ці слова на таблиці.

Шапка	Снігова куля
Рукавиці	Ковзани
Шалик	Снігова баба

Читання слів

Поділ слів на категорії

теплі речі:
сонце
плащ
рукавиці

зимні речі:
морозиво
снігова баба
снігова куля

Малюнки до слів виріжте з маґазинів або каталогів. Причепіть їх на таблицю.

Початкові приголосні

Почніть від знайомих слів, напр. — шапка.

Слухайте, який звук чуєте в цьому слові.

Повторіть цей звук кілька разів.

Підшукайте інші слова, що починаються звуком — **Ш:**

шапка
шия
штани
шишка
шалик

Коли діти добре засвоять собі володіння звуком — приголосною **Ш,** перейдіть до іншої приголосної.

Виготуйте нову й подібну таблицю.

Наука послуху

Вживайте у всіх групових іграх такі доручення:

підіть до дверей, доторкніться їх і поверніться до гурту.

Скачте до вікон, заплещіть у долоні і поверніться до групи.

Час — грудень, січень, лютий. День і ніч. Сьогодні, учора, завтра, минулої ночі, незабаром, тепер.

Простір: близько, далеко, поруч, назовні, внутрі, понад, крізь, поза, південь, північ, вгору, вдолину, вперед.

Погода: вітряно, холодно, зимно, ховзько, соняшно.

Числа і якість: один, два, три, чотири, п'ять. Великий, малий, короткий, високий, більший, вищий, круглий, грубий, такий самий — як, більший як.

Загальні слова: сніг, лід, мороз, вітер, температура, погода, термометер, мерзнути, топитися, капати, зразок, місце.

КУТОК СПЕЦІЯЛЬНИХ ЗАЦІКАВЛЕНЬ

В одному кутку кімнати приготуйте гарно прибраний стіл і розкладіть на ньому:

1. **Книжки** про зиму, про зимівю птах і тварин, зимовий одяг, харчі, зимові спорти і т. п.
2. **Іграшки** зокрема зимові, коробки на харчі для пташок.
3. **Мистецька творчість:** виставте тут усі малюнки і іншу мистецьку творчість дітвори.
4. **Таблицю зимових зайнять**

великий м'яч	
шапка	мітла
снігова баба	малий м'яч
середній м'яч	штани
шалик	морква

МИСТЕЦЬКЕ ВИХОВАННЯ

Сліди на папері

На куснику білого паперу зробіть сліди, мандруйте вершком вашого пальця, намазаного раніш чорною фарбою.

Малюнки крейдою

Нехай діти намалюють білою крейдою зимові краєвиди.

Малюнки пером або гілкою смерічки

Замість пензля дайте дітям перо або гілку смерічки і веліть їм намалювати зиму.

Малюнки на стіні

Нехай кожна дитина намалює крейдою або крейдкою на стінній таблиці щонебудь зв'язане із зимою: дитину, пташку, звірка.

Укладіть з тих малюнків цікаву композицію зими.

Розвиток мови

Упродовж зими вживайте слова і поняття, зв'язані з тією порою року.

ВЕСНА

Погода

Зміна температури
Тепле сонце
Сніг тане
Довші дні
Весняний дощ
Зеленіє трава

У городі

Підготовка до веснування
Знаряддя: лопати, граблі, вила
Сонце і дощ, передумови росту
Город яринний і квітник

Вітер

Як його відчуваємо?
Як він віє?
Вітер буває теплий
холодний
лагідний

Одяг
Одягаємося легше
Не носимо вже рукавиць,
ні чобіт
але дощевики, калоші,
парасолі

Нове життя
Рослини і тварини
Нові пташки і молоді звірятка
Бруньки і паростки
Назви весняних квіток і пташок
буря, гураґан
Як пускати орла?

Безпека
Перед дощем, зливою, бурею
Перехід вулиці і площі
Ліки, солодощі і здорові зуби

Великдень
Ісус Христос воскрес
Воскресла також природа
Нове життя і новий світ

Весна у нашій хаті
Порядкування хати і городу
Чищення авта, зміна коліс
Зміна одягу і забавок

Почування весною
Утіха і радість
Які забави любимо?

Візьміть дітей на весняну прогулянку, як тільки буде погідно і тепло. Покажіть їм зміни в природі, як тане сніг, проростає перша трава і бруньки, зверніть увагу на пташки, що повернулися з вирію. Нехай діти самі скажуть, що знають про поворот весни.

ЗАВДАННЯ

1. Помітити зміни в природі
2. Доцінювати красу весни
3. Вивчати деякі відомості, зв'язані з приходом нової пори року.
4. Збагатити і побільшити словник і досвід.

ПРО ЩО ГОВОРИТИ З ДІТЬМИ?

Звідкіля знаємо, що вже прийшла весна?
Симптоми весни:
— поворот птахів з вирію
— як птахи літають, що їдять, як будують гнізда,
— як доглядають своїх дітей, як співають,
— чим займаються?
— сніг тане
— дні стаються довші, сонце гріє тепліше
— трава зеленіє
— люди і діти міняють важкий зимовий одяг на легкий, з іншого матеріялу

Рослини і квіти
Земля на весні тепліє
Рослини починають рости
Помагає їм сонце і дощ
Назвіть декілька весняних квітів (лілея, стокротки, кульбаба, тюльпан).

Город
Як підготовити город до веснування?
Треба його вичистити по довгій і холодній зимі.
Яке знаряддя вживаємо в городі?
Назвіть їх і скажіть, що і як ними робиться (лопата, граблі, мотика, ґумовий вуж до підливання).
Яке насіння вживають у городі?
Що з нього виросте?
Яке знаєте насіння? (цибуля, морква, петрушка, буряк, часник, помідори, кукурудза, квасоля, капуста, картопля).

Тварини
Весна — це пора народин (і віднови)
Тоді родяться маленькі звірятка
Деякі тварини і тваринки будяться із зимового сну (ведмідь, жаба)

Люди зустрічають весну
Чистять хати
Прочищують городи
Діти помагають батькам, як?
Чудова пора на забави (їзду ровером, перегони, гойдалки, підскоки).

Дощові хробаки
Можна їх знайти по дощі на землі
До чого вони подібні?
Величина, кольор, форма
Як вони посуваються, рухаються?
До чого вони служать? (примана, їжа для птах, зм'ягшування землі).

ПРИРОДОЗНАВСТВО

Плянування і досвід
1. Прогулянка до найближчого парку, щоб приглянутися краще весні. Назбирати ріжношерстного пір'я і гілок з бруньками і паростками.
2. Прогулянка до крамниці, щоб купити насіння, цибулин і землі.
   — Садження цибулин у шкільному городі.
   — Сіяння насіння у спеціяльних посудинах.
   — Кожна дитина повинна засіяти свій "город".
   — Посудину назначену її ім'ям покласти на вікно проти сонця і доглядати, підливаючи в міру потреби.

— На стінній мапі треба зазначити, коли насіння зійде і як зростає.
— Одну посудину засіяну не підливайте, нехай діти бачать, що без води земля висихає а з нею і насіння.
— Іншу посудину засіяну сховайте у шафу, незабаром буде видно, що без сонця насіння не зійде.

Таблиця росту насіння
Середа, 16 травня, 1976 року.
Ми посадили сьогодні квасолю.
Посадіть квасолю у пісок, діти незабаром побачать, що земля і пісок не те саме. У піску квасоля не прийметься.
Назначіть посудину з піском.

Посадіть насіння садовини: яблука, сливки, грушки, цитрини, помаранчі.
1. Виберіть добірне і сухе насіння.
2. Назначіть посудину і напишіть дату.
3. Наповніть посудину землею, залишіть 3 цм простору на ріст.
4. Посадіть декілька зерен того самого насіння у віддалі 3см і закрийте ½ цм землею.
5. Підливайте дбайливо і поставте посуд на соняшному місці.
6. Рослина зійде від 3 тижнів до 3 місяців.

Садимо рослину авокадо
1. Обберіть лушпиння з овочу.
2. Наповніть склянку водою до половини.
3. Вбийте три зубочистки (або цвяшки) довкола горішньої частини насінника.
4. Покладіть більшу, плоску частину насінника у склянку, щоб він ледь-ледь дотикав води.
5. Повітря мусить мати доступ, отже насіння не може повністю закривати отвору склянки.
6. По чотирьох тижнях покажуться корінці, пора пересадити насінник.
7. Приготуйте більшу посудину із землею, зробіть ямку в землі і уважно, щоб не поломати корінців, всадіть рослину у землю, загорніть землею.
8. Поставте на соняшному місці і добре підливайте.
9. Коли рослина виросте 30 см, зірвіть вершок, щоб розросталася вширш.

Про дощового хробака

По дощі підіть з дітьми (в ґумових чоботях і з плястиковим посуддям) на вулицю, щоб позбирати хробаків. Діти будуть справді радіти тією прогулянкою. З великою цікавістю вони будуть слідкувати, брати в руки і питати про те дивне сотворіння і його спосіб життя.

Ось зразки питань:
Де черв'як живе? Як він рухається не маючи ніг?
Чи він бачить? Де його голова?
Яку він має барву?
Як довго він живе? Що їсть?
Як тримається землі? Як зимує?

На окремому столі покажіть:
1. Книжечки про черв'яка.
2. Малюнки про нього.
3. Колекцію черв'яків у вогкій землі.
4. Побільшаюче скло.
5. Черв'яки з плястику.
6. Плястиліну, діти ліпитимуть з неї хробаків.
7. Проведіть з дітьми свобідну розмову про черв'яка.

МИСТЕЦЬКЕ ВИХОВАННЯ

1. **Гусінь**
Зробіть з коробки на яйця гусінь і помалюйте її.
2. **Туліпан**
Зробіть туліпана з тієї ж коробки.
3. **Метелик**
Зложіть папір удвоє і виріжте з нього метелика.
4. **Квіт яблуні**
Зробіть невеличкі пучки з м'якого білого і червоного паперу і приклеїть їх на галузку.
5. **Весняні квіти**
Виріжте з кольорового паперу довгі стрічки, зігніть їх у півколо, наліпіть їх на осередок, додайте стебло і листки і квітка готова. Пізніше зробіть таку ж квітку, але зі звичайного паперу і помалюйте його весняними кольорами.

ВПРАВИ З МАТЕМАТИКИ І ГЕОМЕТРІЇ

Форми: повторіть знані форми:
круглий стіл
квадратовий хідник
трикутний папір.
покажіть овальну форму (напр., пташине яйце).

Формові ілюстрації-картини
Покажіть дітям, як з готових паперових форм (квадратів, трикутників, кіл) можна зробити ріжні зображення.

Добір
Вільшанки, їх яєчка і гнізда.
Приготуйте десять гнізд із темного паперу.
Назначіть кожне гніздо числом.
Виріжте приблизно 60 овальних яєчок з паперу.
Доручіть дітям покласти стільки яєчок у гніздо, скільки виносить його число.

Порядкування згідно з величиною

Виріжте декілька весняних квіток ріжної величини з кольорового паперу і веліть дітям укласти їх після величини, від найбільшої до найменшої.

Як мірити долівку-підлогу?

Веліть дітям змірити довжину і ширину долівки при допомозі рук або ніг.

Таблиця днів народжень

Діти здебільша знають коли вони народилися. На таблицю місяців зазначіть скільки дітей народилося у кожному місяці. Обговоріть з дітьми, коли було найбільше народжень, коли майменше, коли взагалі не було.

Порівняння

Великий — малий
Низький — високий
Короткий — довгий
Грубий — тонкий
Більше — менше

Нові слова

знаряддя городнє
ростини в огороді
птахи у саді
насіння
черв'яки по дощі

ПІДГОТОВКА ДО ЧИТАННЯ

Пізнати весняні кольори:

зелений	—	трава
синій		небо
жовтий		сонце

Відріжняти кольори:

Зробіть кольорові таблиці, а на них зазначіть такі кольорові кола: жовте, червоне, блакитне.

Або такі пташки: зелену, жовту, червону.

Таблиця нашої праці

Що треба у городі:
- насіння
- цибулин
- лопати
- грабель

Що побачите в огороді:
- вільшанка
- паросток
- трава
- сонце
- квіти

Читаємо зміст малюнка

Візьмім якийнебудь малюнок, напр., весняні забави і велімо дітям відчитати його зміст і сказати все, що тільки схочуть. Діти залюбки "читають" малюнки, поки почнуть відчитувати слова. Вони також "читають" погоду, ситуаційну обстановку, людські жести і вислів обличчя.

Як слухати, що діється довкруги

Підчас прогулянки до парку, скажіть дітям нічого не говорити, не рухатися, але послухати, як промовляє весна, як цвірінькають пташки, журкоче потічок, шепче трава і шумить ліс. Тільки таким чином вони краще пізнають своє довкілля.

Вправи пам'яті

Учителька починає: Якось одного дня я пішла на прохід і побачила вільшанку.

Перша дитина має це повторити і дещо додати — "Одного дня на весні я пішла на прохід і побачила вільшанку і квітку".

Друга дитина повторює сказане і додає ще дещо.

Розповідь відомих оповідань, байок, казок

При або без допомоги малюнків чи картин нехай діти часто вживають такі слова (прислівники, прийменники):

одного разу
зразу
тоді
пізніш
раніш
вкінці
з
до
коло
під

СКЛАДАЄМО ВЕСНЯНУ КНИЖЕЧКУ

Нехай кожна дитина намалює, нарисує, виріже з паперу якийнебудь весняний мотив. Зберім усі разом — а постане цікава книжка. На обкладинку намалюймо якусь весняну річ (квітку, пташку, сонце).

ПОЧАТКОВІ ПРИГОЛОСНІ

Повторіть голос-звучання уже пізнаних звуків.

На початку слова "весна" чуємо звук **В**.

Нехай діти наведуть інші приклади слів, що починаються звуком **В** вікно, вітер, вага, ванна, вуж, вішак.

УЧІТЬ ДІТЕЙ СЛУХАТИ

Возьміть кілька плястикових забавок.
Виберіть одну, наприклад, пташку.
Покладіть її біля дерева.
А потім дайте її Марусі.

Те саме нехай зроблять діти з коровою, конем, квіткою.
Звірятка вміють слухати дітей. Діти повинні також слухати батьків, учительку.

Увага.
Група дітей не може бути більша як троє.

РОЗВИТОК СЛОВНИКА — ЛЕКСИКА

Час: місяці: березень, квітень, травень, червень, ранок, полудень, пополудні, вечір, ніч.
Простір: внутрі, назовні, наскрізь, поздовж, поруч.
Якість: соняшно, лагідно, хмарно, дощево.
Почування і емоції: приємний, хвилюючий, щасливий, неспокійний, свіжий.
Загальні слова: насіння, корінь, стебло, листок, вода, квасоля, ріст, рослина, сонце, соняшне світло, брунька, зимний, гарячий, тінь, черв'як, борозна, тунель.

ЛІТО

Погода
гаряч
вогкість

Харчі в літі
холодні напитки
морозиво
харчі на прогулянці

Літній одяг
легкі і короткі штанці
сорочки
сандалі

Розваги в літі
прогулянки
таборування
пливання
ловля риб
їзда ровером

Звірятка у літі
на фармі
у звіринці

ПРО ЩО РОЗПОВІДАТИ ДІТЯМ?

Про погоду:
гарячі, довгі дні
дуже тепле сонце
невеличкий дощик
треба більшого дощу

Про розваги:
у парку,
у басейні
у таборі
на прогулянці
на ріці, озері, в океані
на ровері
як ми почуваємося вліті

Про одяг:
улітку носимо короткі штанці
сорочки з короткими рукавами
купальний одяг
сандалі
легенькі светри по заході сонця

Про харчі:
часто приймаємо їжу на прогулянці
п'ємо холодні напитки і зимні харчі
морозиво

Про звіринець і фарму:
в часі прогулянки на фарму діти пізнають
корову
коня
вівцю
курку
і дізнаються де вони живуть, що їдять і як називаються їх "діти".

ПІДГОТОВКА ДО ЧИТАННЯ

1. **Що тут не годиться і чому?** Зіставлення ріжних предметів, напр., годинники і квітки.
2. **Розріжнення кольорів** — ріжнокольорові коліщатка
3. **Порядкування одягу** — зимовий, літній при допомозі малюнків (з журналів, книжок)
4. **Порівняння**
   Ніг звірят — діти повинні добре знати, як виглядають звірята, поки почнуть порівнювати їхні ноги.
   Зразу треба підкреслити вагу ніг взагалі. Потім звернути увагу на ріжниці ніг в окремих звірят щодо величини, сили, форми і вжитку.

Отже: а) звірята мають ріжні ноги
б) ріжні ноги служать ріжним завданням
в) усі ноги мають також одну спільну мету: **рух**
г) крім ріжниць існують також подібності
ґ) порівняйте свої ноги з ногами, напр., **кота**

Початкові приголосні
Сонце
Салата
Слон
Сіль
Сир
Серце
Перевірте вже пізнані приголосні.

ВПРАВИ У СЛУХАННІ

Пізнання

Ідентифікація відомих голосів-звуків літа:

Наслідування

а) шуму води
б) сміху дітей і крику
в) гавкоту собак
г) булькоту води у склянці, спричиненого повітрям уведеним крізь соломку

Ці звуки-голоси можна награти на стрічку.

Діти люблять слухати їх і пізнавати.

Клясифікація домашнього знаряддя

граблі
машина до стриження трави
лопата
сітка проти мух
молоток
крісло до городу

Діти можуть вирізати ці і їм подібні речі з каталогу і наклеїти їх у відповідне місце у своїй книжечці з малюнками.

ТАБЛИЦЯ ЛІТА

Спитайте дітей, що їм приходить на думку, коли хто скаже слово: **ЛІТО** і причепіть малюнок на таблиці

Сонце квіти морозиво
Пливання

ВПРАВИ В ПОСЛУСІ

Скажіть дітям виконати якесь завдання — напр., покласти пластикові звірятка:

корову у коробку
коня біля коробки
дати меншого тигра Марусі
а вчительці лева і слоника

ЧИТАННЯ (інтерпретація) МАЛЮНКІВ

Візьміть малюнок літа і веліть дітям:

розповісти його зміст
пригадати свій досвід
придивитися до всіх детайлів
зробити висновки
доповнити його уявою
вгадати, що станеться

ПІДШУКАТИ ПОДІБНОСТІ

а) Серед малюнків або пластикових фіґур нехай діти знайдуть подібні звірятка, напр., молоді котята та їх маму.

б) Підшукати малюнки і їх символи-слова:

яйце
молоко
хліб
кіт

ЗВІРЯТА НА ФАРМІ

Проведіть рівняння поміж звірятами і їх продуктами.

ПРИРОДОЗНАВСТВО

Поїдьте до звіринця і на фарму.

Зробіть масло у садочку приготувавши раніш:

1. сметану
2. глечик

ложку
сіль
миску

Влийте сметану у глечик і тісно його закрутіть віком. Хитайте глечиком до тієї пори, поки не постануть грудки масла. Висипте масло до миски, дайте соли і готовим маслом на хлібі погостіть дітей.

МИСТЕЦТВО

Коралі з м'якої глини або пластиліни ріжної величини

Круглим патичком зробіть дірки у кусочках м'якої глини і поставте їх на діяння сонця. Коли висохнуть, насиліть на нитку.

Нехай 2—3 дітей намалюють на папері, розложенім на долівці, що і як їм до вподоби.

МАЛЮВАННЯ НАДВОРІ

Діти залюбки малюють надворі. Треба тільки подбати, щоби мали відповідне місце і спокій.

РОЗВИТОК СЛОВНИЦТВА

Уживайте слова, потрібні улітку до розмови:

фарма	— звірята, корови
звіринець	— лев, осел, тигр
прогулянка	— кошик, бальон, харчі, гримить, падає дощ, соняшно, душно, вогко
басейн	глибоко, плитко

МАТЕМАТИКА

Вправи в численні:

почисліть дітей
почисліть дні в календарі

Читання календаря

Забава в кістку

Таблиця дитячих очей.

Очі є дуже важні для дітей і їх треба спеціяльно доглядати.

Запишім кольор очей усіх дітей у садочку.

ЗМІСТ:

	Сторона
Присвята, заголовок	1
Уведення	5
Голос дитини	7
Зброя і щит	8
Осінь	9
Наші діти в садочку	24
Про котика	37
Тварини	51
Дерева і овочі	60
Огородина	68
Гриби	75
Наші приятелі: звірки і звірятка	85
Донько, мами слухайся!	96
Зима	126
Наша хатка	141
Моя родина	155
Україна і Канада	164
Гостина св. Миколи	181
Різдво, Йордан і Новий Рік	186
Час до дому, час!	203
Колисанки	210
Іграшки-забавки	225
Весна	234
День Матері	260
Великий українець: Т. Шевченко	271
Великдень	278
Христос і українські діти	294
Отче наш	306
Літо	342
Літні квіти	356
Ягоди	361
До табору!	374
Комахи	381
Птахи	412
Риби і раки	421
Збіжжя	436
Домашня птиця	440
Вага і завдання дошкільного виховання	443
Релігійне виховання	444
Організація осередків	446
Як провести прогулянку?	449
Ігри і забави	451
Мистецтво мови	453
Мистецьке виховання	454
Ручні зайняття	458
Організація праці в осені	461
Організація праці в зимі	464
Організація праці на весні	466
Організація праці улітку	470

Ілюстрації

Р. Багаутдин
стор. 9, 126, 234, 280, 294, 342

Е. Козака
стор. 66, 79, 239, 298, 338, 369

В. Курилика
стор. 10, 24, 109, 117, 168, 171, 189, 251, 304, 306, 380, 393

В. Кондратюка
стор. 13, 16, 29, 37, 51, 53, 56, 60, 72, 75, 81, 85, 96, 127, 141, 164, 203, 225, 235, 307, 318, 343, 356, 361, 374, 381, 412, 421, 429, 436, 440

М. Левицького
стор. 181, 185, 278, 295

Г. Мазепи
стор. 246, 260, 383

О. Судомори
стор. 45, 46, 47, 48, 49, 338

Р. Чумак
стор. 62, 73, 139, 143, 354

Ярослав Чумак, колишній викладач на Богословській Академії і Університеті, співробітник Академії Наук у Львові, співредактор журнала „Правда" і видавець, social worker у Juvenile & Family Court у Торонті, автор і перекладчик.

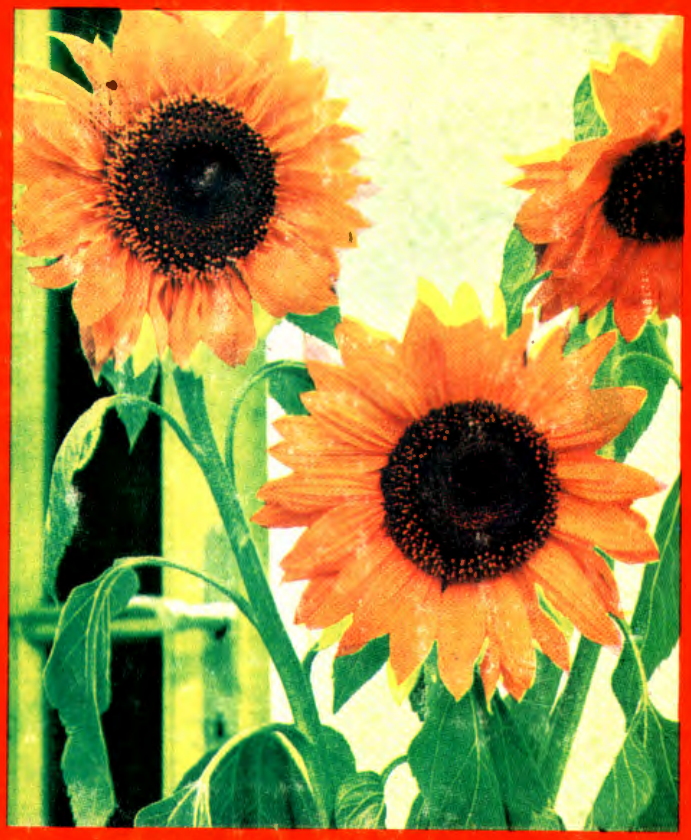

МИТРОПОЛИТ АНДРІЙ ШЕПТИЦЬКИЙ

до батьків:

„Пам'ятайте, що Ви перед Богом і народом є строго зобов'язані дбати та працювати над вихованням своїх дітей. Пам'ятайте також, що Ваша хата є першою і найважнішою школою".